
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
29 G
6

IMP. IVSTINIANI NOVELLAE CONSTITVTIONES,

PER IVLIANVM ANTECESSOREM CONSTANTINOPOLIT. DE GRAECO TRANSLATAE.

Nunc primum restituta, emendata & aucta. quibus adiecta sunt eiusdem Iustiniani & Iustini Impp. constitutiones aliquot nunquam antea edita.

EX BIBLIOTHECA PETRI PITHOEI IC.

Accessere praeterea Paratitla siue scholia & verborum quorumdam Iuliani interpretatio auctore Antonio Augustino Episcopo Ilerdensi, vt de caeteris taceam quae versa pagina indicabit.

BASILEAE
EX OFFICINA PETRI PERNAE
CIƆ IƆ LXXVI.
Cum priuilegio S. Caesareae Maiestatis.

Quæ hoc volumine continentur.

Præponuntur

PETRO PITHOEO F.

Ulianum antecessorem Constantinopolitanum quanti facias, non ignoro. Mihi quidem sic videtur, Nouellarũ epitomen nõ potuisse latinè elegantius ab alio fieri. Sermo illi est tersus & elegans, Iustinianeorum temporum redolens antiquitatem, quibus propterea quoq; proximum fuisse est verisimile. Non repetam quæ alij de eo scripsere, quod illa huic editioni inserenda iustis de caussis duxerim. Omnia omnium præconia et auctoritates superat, magnum studium, multaq́; opera in hoc antea edendo repurgandoq́; à præstantiss. viris posita. Ne quid de alijs dicã, vnus mihi instar est omnium Iacobus Cuiacius vtriusq; nostrũ magister: quo adiutore perelegantẽ illius editionẽ, atq; cæteris pleniorem procurauit Ludouicus Miræus ab hinc annis aliquot. De qua aliquid inaudisse magnum Hispaniarum ornamentum Antonium Augustinũ peruelim. Accessissent quidem satis multa ad tantam diligentiã, quam in eodem limando eruditissimum adhibuisse virum indicãt quæ adiecit paratitla, indices, variæ lectiones, obscurorum verborũ significationes. Nec tamen omnia sine mendis, quæ qui Miræo tribuit, fidem religionemq́; in corrigendis libris euertit. Quas vbiq; tanti ego feci, vt vix ac ne vix quidem ab exemplaris tui scriptura discesserim, varijs cæterorum lectionibus in cumulũ Augustinianarum reiectis. Superstitio est ista, inquies. Atqui codicis vetustas & bonitas hoc postulabat. In quo etsi aliquid desiderari credam, & indicio sit Nouella vltima, cuius inscriptio ex notatione mea nescio quomodo irrepsit: permulta tamen ex eo nunc primum restituta, emendata, aucta dari ingenue polliceri possum. Quantum profecerim, aliorum, præsertim vero Iurecõsultorum esto iudicium. Quos etiam lubẽtissime correctores esse patiar glossarij eius quod adieci, non quia me viris eruditissimis adæquari cupiam, quorũ tota vita vestigia adoraturus sum: sed vt specimen sit librorum quos necdum editos in peregrinatione mea vidi. Itaque quantum in me fuit, exemplarium scripturam nulla cõiectura adhibita bona fide expressi. Nec vero apertiori circumloqutione ad faciliorem explicationẽ vsus sum: quod ex varijs locis selegerim pleniores: & possint cætera ex alijs peti. Quantulumcunq́; est quod in eo præstiti, hoc me acceptum referre par est viris amplissimis & ornatissimis, quorum benignitate ad librorum sacraria, Venetijs & Augustæ Vindelicorum patuit mihi aliquotiens introitus. Sed & permulta debeo V. C. & nunquam laudato satis, Ioanni Vincentio Pinello: ex cuius vnica bibliotheca plura mihi de Iustiniano didicisse contigit, quã ex cæteris omnibus. Ingratissimus etiam sim si non in ista editione magnis me agnoscam affectum beneficijs ab amantissimo vtriusq; nostrum Basilio Amerbachio I. C. doctiss. & prudentiss. Vt plane in toto isto opere meum nihil proprie sit. Quid enim mihi constitutiones aliquot vindicem quæ accessionis vice cæteris cedũt? Sed aut tua sunt omnia: aut amicorum: nisi si quæ peccata sint, vt erũt fortasse permulta. Quæ si ferri posse tibi videbuntur, mihi satisfactum putauero. Si nõ: vt emendes etiam atq; etiam rogo. Tuam ego singularem doctrinam: tuum limatum politumq́; iudicium sic admiror: sic colo: vt nisi quod ipse probes, nihil à me recte factum existimem. Vale.

Ex Nicolai Boherij I. V. interpretis, & sacri consistorij consiliarij ordinarij, praefatiuncula, in leges Longobardorum & Nouellae constitutiones Iustiniani Imp. per Iulianum eloquentissimum antecessorem Constantinopolitanum latinas factas.

T sic Nouellae constitutiones Iustiniani quas inseri feci post leges Longobardas sunt obseruandę pro legibus. & illas No. constitutiones gloss. allegat in multis iuris passibus & pręcipue in Aut. de monachis. §. cogitandum. in verbo Hesychastas collatione I. & in Aut. Vt iudices. sine quoq. suffrag. §. nulli quoque. verb. loci seruatores coll. II. & in Aut. de mand. princip. §. sed neq; in verb. sed neq; in fine & in. §. sed etiam in verb. agricolas in fin. eod. tit. coll. III. & in Aut. de triente & semisse. §. I. in verb. hoc seruãdo & in. §. illud quoq;. in verb. conuentus in fin. eod. tit. & in Aut. de nuptijs. §. soluto igitur matrimonio in verb. praedictas coll. IIII. & in Aut. de Iurament. a morient. praestito. in princip. verb. cum Iureiurando coll. V. & in Aut. Vt si qui obl. se haber. § I. in verb. ad curationem. post princip. collat. VI. & in Aut. de fid. instrumentor. §. oportet in verb. attestentur & in verb. inter quos in fin. & in Aut. de Iudicibus. §. Iudices in verb. Iudicium circa medium. coll. VI. & in Aut. de testib. §. sancimus autem in verb. officij & in. §. neq; igitur in verb. subscriptionem coll. VII. & in Aut. de alien. & emphyteus. in princip. in verb. subalterno & in Aut de sanc. episcop. §. I. in verb. constitutionibus & in §. Iubemus in ver. Romae & in verb. pro intronisticis & §. deo amabiles vers. si autem & in. §. si quis cum sacra in verb. exilium collat. IX. Ad idem gloss. in l. fin. in verb. tam eas C. de agricol. & censit. lib. XI. & l. nemini in verb. dignitatẽ C. de consu. lib. XII. vbi alleg. tit. de ordi. sedendi quem non inueni integraliter. Nec tit. Vt ecclesia sanctae resurrect. quẽ allegat Alber. de rosa in dictio. in verb. ecclesia in II. ad hoc quod dicitur ecclesia Hierosolymitana in qua mundi creator dignatus est constitui in humana generatione vt in Nouellis. Nec tit. de expensis quę fiunt circa defunctorum exequias quem allegat Albericus ib. in verb. exequias nec etiam tit. de priuilegijs paflagoniae quem etiam allegat Alberic. ibi. in verb. Ecclesia Nec tit. de naturalibus liberis curiae deputandis. Nec tit. de donationibus a Curiali factis. quos allegat Alberic. ibi in verb. florini in I. & ij & c. & etiam gloss. in l. quoniam C. de heretic. quam & ceteras allegationes bene inueni, & allegant etiam alibi quae causa breuitatis omitto.

L V-

LVDOVICVS MIRAEVS LECTORIBVS S.

VIT sanè mihi semper ea in promouendis studiosorum conatibus voluntas, vt tum demum me longè vberrimum industriæ meæ fructum consecutum arbitrarer, cùm inde studijs vestris nonnihil emolumenti accessisse intelligerem. Ego itaque vt à mea consuetudine non abhorrerem, cùm mihi constaret Iuliani Nouellas hactenus mancas, luxatas, misereq; laceras fuisse: cœpi inire consilium quonam pacto huic auctori tam deprauato in gratiam vestram opem ferre possem. Cùm enim tribus abhinc circiter annis Lutetiam Parisiorum me, negotiorum conficiendorum gratia, contulissem, obiter etiam volui, instituti mei non oblitus, vtilitatis publicæ ratione habere, vt profectio mea nonnihil commodi studiosis adferret. Eam ob rem inuisi illic veterem amicum Aem. Ranconetum, quem ob amantissima, quæ mihi dare solitus erat in nouis cudendorum librorum editionibus, consilia, colere obseruareque solebam: tum verò maximè quòd lubenter suis veteribus exemplaribus me iuuabat. nam is præter admirabilem & stupendam disciplinarum omnium, iuris potissimum ciuilis, ac vtriusque litteraturę cognitionem, non vulgari etiam librorum veterum supellectile instructissimus erat. inter quos fortè delitescebat harum Iuliani Nouellarum exemplar vetustissimum ac integerrimum omnium, quæ mihi videre contigit. quòd cum ab eo statim, vt erat in me iuuando procliuis, impetrassem: cœpi quamprimum cum impressis conferre. In quibus, Deum immortalem, quot hiatus, quot lacunas, quot versus omissos, quot denique constitutiones deesse reperi, ne dicam interim operis rudem indigestamq; molem, & ineptam in duos libros diuisionem, cùm debeat in constitutiones, vt in illo vetusto exemplari, & ratio operis postulat, distingui. Hoc tamen exemplar etsi cętera integritate & scripturæ vetustate (erant enim in eo dictiones vno eoque sinuoso calami ductu, Gotthicisque characteribus exaratæ, cuiusmodi in tiliaceis chartis apud Dn. Stephanum Carpinum ecclesiæ Lugdunensis symmysten, venerandæq; antiquitatis studiosissimum, vidi) & ordinis concinnitate superare videretur: resederant tamen in eo librariorum culpa aliquot næui citra collationem aliquorum veterum exemplarium, aut alicuius docti viri acerrimum iudicium insanabiles. Quos cùm Iacobo Cuiacio antiquitatis felicissimo restauratore indicassem, is lubenter mihi pro sua singulari, quam in me gerit, beneuolentia, multos restituit. Quin & duo vetusta Iuliani exēplaria manu scripta summa cum alacritate exhibuit: nec satis illi fuit sua commodasse, ni etiam apud Ludouicum Russardum virum, vt audio, restituendis bonis auctoribus impēsè deditum, aliud antiquum impetrandi gratia pararium se mihi præstitisset. Ex quorum omnium collatione primùm quæ deerant in illo Ranconeti vetusto, suppleui. desiderabatur enim conglutinatoris culpa Constitutio LIII. *De impensis in funera mortuorum faciendis.* & initium quinquagesimæ quartæ, quæ est, *De creditoribus, qui morientibus debitoribus imminent.* Dein multa reposita sunt, quæ recensere longum nimis esset. Scholia porro illa, quæ proximè sequuntur Iulianum haud omnino aspernanda, ex Ranconeti & Russardi libris sumpta sunt: sed ea auctoris nomine in vtroque exemplari carebant: neque in totum corpus Nouellarum scripta, sed in constitutiones tantum XV. XVI. XVII. XVIII. XXI. XXIII. XXIIII. XXVI. XXVII. XXXII. XXXIII. XXXIIII. nec vltra progrediuntur. Eaque adeò corrupta erant, vt prorsus illa edendi animum sæpius despondęrim, ni monitore Cuiacio, e-

iusque discipulo Petro Pithœo, adolescente tum probo, tum docto (quem si fata ad maturam ætatem peruenire sinant, specimen aliquando suæ eruditionis, quam sub haud pœnitendo magistro sibi comparauit, est editurus) quatenus fieri potuit, emendauissem. Quæ verò deinceps subsequuntur aliquorum Impp. Constitutiones, eas partim in Cuiacij, partim in Ranconeti & Russardi libris reperimus. Iam verò quis fuerit hic Iulianus, & quo tempore vixerit, haud compertum habeo, nisi quòd Antecessorem eum Constantinopoleos fuisse indicat titulus alterius exemplaris Cuiacij: quæ dignitas erat iuris ac legum professio, vt coniectari licet ex constitutione præfixa Digestis quæ incipit, *Omnem*, statim in initio. Exemplaria verò Ranconeti & Russardi ἀνεπίγραφα prorsus erant, neque vllam auctoris nomenclaturam præ se ferebant. Atque haud scio an epigrammata quæ in Anthologia epigrammatum libro secundo Ἰουλιανοῦ ἀπὸ ὑπάτων ὄνομα nomine referuntur, huius Iuliani sint: quorum primum in quendam pumilionem sic habet:

ἀσφαλέως οἴκησεν ἐν ἄστει, μή σε κολάψῃ
αἵματι πυγμαίων ἡδομένη γέρανος.

& duo sequentia in quendam fœdum & deformem sic:

ὄψιν ἔχεις στρουθῷ παναμοίιον. ἦ ῥά σε Κίρκη
ἐς πτηνὴν μετέθηκε φύσιν, κικεῶνα πιόντα.

τοῦ αὐτοῦ.

ἀμητὸς πολὺς ἐστὶ τεὴν μετὰ δάσκιον ὄψιν,
τῶν σοχέειν δρεπάνοισιν, ἐπεὶ ψαλίδεσσι καρῆναι.

Alciatus eum Patricium & Exconsule fuisse scribit. Verùm ex catalogis consulum, qui hodie circumferuntur, quoniam ad eius vsque consulatum non extenduntur, exactè qua ætate vixerit cognosci non potest, nisi quòd summa mihi coniectura est, eũ circa tempora saltem Iustini iunioris, Tiberij, & Mauricij floruisse. Quantum verò ad harum Nouellarum translationem attinet, palam est eum νεαρὰς Græcas non integras, sed amputatis longissimis præfationibus & hyperbatis, quæ in illis sunt, κατ' ἐπιτομὴν vertisse, atque ita Latinis hominibus communicauisse, stylo magis vt illis temporibus simplici & fideli quàm elaborato. Ceterùm multa ἐκφραστικῶς, quædam μεταφραστικῶς, sed & plura κατὰ πόδας, & quę merum resipiant hellenismum, exprimit, ceu sunt illa ἐν διατάξει μ γ. τῶν νεαρῶν, versiculo, τὸ ἀναγκαῖον ὡς τὰ ὀκτακόσια μὲν ἐργαστήρια πλῆθος σωμάτων. τριακόσια δὲ ἐν ἐπαργυρισμῷ καθεστάναι quæ ad verbum ita effert Iulianus Constit. x I I I. *Ita vt octoginta quidem ergasteria corpora personarum præstare, residua autem trecenta ergasteria pecuniam dare*, pro, *præstent*, &, *dent*. Similis est phrasis Dig. de offic. quæst. in Pand. Florent. manu scriptis, adsertore Anto. Augustino libro Emendationum secundo, capite primo: *Hodieq́; optimum it, vt indifferenter quæstores creari.* Vbi tamen Taurellius illud *creari*, mutauit in *crearentur*, in impressis. Infinitus quoq; modus more Gręco pro alijs verborum modis sæpe ponitur, vt Constit. c x I. cap. c c c c x. vers. Et si quidem. & sexcentis ferè locis, quibus nonnulli solent addere, *Oportet*, *Necesse est*, *Debet*, aut quid simile. Hoc ideo monere volui, quòd iam mihi præsentiscit animus sciolos quosdam (quibus solemne est auctorum scripta pro sua libidine mutare, vt huiusmodi impostura, dum errata correxisse videri volunt, simplicium librariorum nummos expiscentur) nostræ editioni inhiantes multa ceu parum Latina statim, non dicam commutaturos, sed cõtaminaturos, non verentes interim dum pro genuinis ipsius auctoris verbis sua substituunt, in falsi crimen impingere. Cuiusmodi fecisse quempiam (vt vnum è multis exemplum adducam) in fragmento Iuliani apud Peinotum edito, cùm sic legeretur elegantissimè in omnibus manu scriptis Constit. x v. cap. L v I I. *Præses prouinciæ postquam desierit esse præses, in eadem prouincia quinquaginta dies faciat*

is

is ceu inusitatum correxit, *quinquaginta dies moram faciat*. cùm tamen Dige. ad leg. Iuliam de adult. l. miles. §. quidam. ipsissima phrasis obseruetur: *Quidã accusare volebat adulterij mulierem: & postulabat, ne sibi computarentur dies, quos in custodiam fecisset*. Quin & in Actis Apost. Lucam huiusmodi locutum fuisse memini, cap. 18. circa finem, ἐ ποιήσας χρόνον τινά. & cap. 20. in princip. ποιήσας τε μῆνας τρεῖς. Porrò vt in promptu sit cuiuis conferendi, sicubi fortè hæreat, Iuliani versionem cum archetypo Græco: & Nouellarum Græcarum numerũ qui sæpissimè à Iuliani ordine discrepat, in margine adposuimus, & fontes ipsos vnde singula cuiusque constitutionis capitula dimanent, indicauimus. Hæc sunt, Lectores candidi, de quibus admonere operæpretium fore duxi, obnixè interim rogans, vt hunc qualemcumque laborem, quem nomine vestro in restituendo hoc auctore sumpsi, æquo animo accipiatis. habetis enim nunc Iulianum tum suæ integritati restitutum, qui hactenus fœdè mutilatus circumferebatur, tum infinitis locis mendis, quibus scatebat, repurgatum. nisi quod restant adhuc loca, sed ea perpauca, in quibus non omnino animo meo satisfecisse videor. Quæ si quis me felicior vel ingenio, vel exemplariorum copia restituerit, libenter & hominis industriam exosculabor, & publicæ gratulabor vtilitati. Valete. Lugduni M. D. L X. Kal. Augusti, ex officina Tornæsiana, è qua prodibit propediem Deo fauente Codex Theodosianus integer, vnà cum corpore iuris ciuilis pari integritate & diligentia restituto.

ANT. AVGVSTINI EPISCOPI ILERDENSIS IN IVLIANI ANTECESSORIS CONSTANTINOPOL. Nouellarum Iustiniani imp. Epitomen.

PRAEFATIO.

Cum duo lectorum genera sint, quorum alteri discendi causa legant, alteri solum, vt reprehendēdi captent occasionem: illorū mihi habendam esse rationem, horum contemnendā esse calumniandi cupiditatem semper existimaui. Siue enim scribas, siue nihil scribas, siue hoc, aut illo modo scribas: semper hi habent, quod reprehendant. At studioso viro nullus liber est inutilis. Ab alijs enim dicendi, ab alijs viuendi rationem, ab alijs artes, ac disciplinas, ab alijs historiam temporum, ab alijs alia, atque alia discit. Illi se omnia scire iactant, habereque se, in quo Platones, Aristoteles, Demosthenes, Cicerones, Papinianos, Iulianos, Vlpianos, & ceteros quoscumque magnos viros saepius errasse facile ostendant. His igitur, qui nihil ignorant, nihil scribendum esse censemus: quando ad eos, qui vitam Epicureorum deorum in terris degunt, nulla beatitatis accessio fiet, medicis hos tantum committendos esse putamus. Studiosorum vero, hoc est eorum, qui discendi cupiditate tenentur, duplex etiam genus est, iuris præsertim ciuilis, qua de re nunc agitur; alteri enim nocere existimant linguarum peritiam, antiquitatis cognitionem, differendi, aut dicendi artem, & ceteras disciplinas, quibus tamen veteres iurisconsultos exornatos fuisse negare non possunt: alteri his omnibus libenter operam dant, & ceterorum ignauiam, quam etiam stupiditatem appellant, vehementer irrident. Vtrosque admonendos esse potius, quam irritandos semper censui. Peccare enim quosdam ex vtroq. genere hominum video, dum præter modum, aut hi suauitate dictionis, atque ornamentorum capti, minus in hanc ipsam disciplinam incumbunt, aut illi nec verbis, nec sententijs sibi ipsis constant, in vtrisque haerent, artis docendi rudes, atque imperiti. Vtrisque Iuliani librum proferimus, vt imitentur. Hic Antecessor Constantinopolitanus, hoc est iuris præceptor, vtriusque linguæ peritus fuit, Graecas Nouellas constitutiones Latinas fecit & prooemijs, ac perorationibus sublatis singulorum capitū sententiam paucis verbis dilucide explicat. Hunc Alciatus meus Consularem virum, & Patricium appellat in parergis. Existimo eum putasse eundem fuisse Iulianum illum, quem eisdem titulis Priscianus ornauit. A qua opinione discedo, propterea quod Prisciani libri extant Mauortio Consule scripti a discipulis Prisciani. Illius autem consulis annus collectionem Nouellarum, quæ post mortem Iustiniani facta est, quinquaginta amplius annos excedit. Alius eodem nomine fuit Præfectus Prætorio, ad quem extant aliquot Græcæ constitutiones datæ Lampadio, et Oreste consulibus. Sed hunc etiam alium esse existimamus, tum propter rationem temporum, tum propterea, quod hunc videmus in veteribus libris, nec Patricium

se,

se, nec Consularem, aut Præfectorium appellasse, aut, vt tunc vsurpabant, Ex cõsule, vel Ex præfecto; sed tantum Antecessorem C P. Neque illi audiendi sunt, qui Constantiensem fuisse dixerunt, & temporibus Irnerij conscripsisse: quos & veteres libri, & plurima antiquorum scriptorum testimonia, quæ in Paratitlis retulimus, aliter rem se habere docebunt. Vsum fuisse hoc libro Irnerium, Bulgarum, Azonem, Ioannem, Accursium, & ceteros interpretes non Iuliani nomine, sed Nouellæ, certissimum est. Sed cum eodem tempore haberent ineptam illam κατὰ πόδα interpretationem τῶν Νεαρῶν, hoc est Nouellarum constitutionum, eam huic libro præferentes, Authenticorum nomine exornarunt. Ex eo libro Irnerius constitutionibus Codicis Iustiniani capita quædam adiecit; quas Authenticas constitutiones appellauit. Ita Nouellarum nomen, quod vetustissimum est, et à plurimis Imperatoribus post Theodosianum Codicem editum, vsurpatũ; & quo Iustinianus ipse vtitur frequentius in his eisdem legibus appellandis; vsurpari desijt, & Authenticorum frequentari. Primus nostro tempore Gregorius Haloander Norica illa laudatissima editione iuris ciuilis, exemplo quodam vsus Bononiæ Florentini libri Marcianæ bibliothecæ, Græce, & Latine, quasi postliminio restituendum eum librum Nouellarum curauit. Post hunc Henricus Scrimgerus Græce multis constitutionibus auctum eundem edidit, exemplum secutus Veneti libri Bessarionis Cardinalis. Scrimgerianæ editionis interpretes fuerũt Antonius Contius, & Henricus Agylæus, quorum alter Authenticorum volumini nimis deferens decimam quandam collationem addidit, in quam retulit eas constitutiones, quæ in Authenticis deerant; alter nouam Latinam editionem Nouellarũ addendo, ea quæ in Norica editione ab Haloandro omissa sunt, satis diligenter conscripsit. Id vnum in eorũ libris, & in Duareni iuris ciuilis accurata editione desidero; quod nemo eorũ Græca verba Nouellarum retulit, nec Latinã Iuliani interpretationem. Primus Nicolaus Boerius legib. Longobardorũ Iuliani libellum coniunxit, scholijs ornauit, & in publicũ proposuit. Hunc secuti sunt Lugdunenses librarij, qui minus mendosos libros habuerunt. Ad nostras manus venerunt præter hos And. Alciati peruetus liber, et alter Pallantinæ ecclesiæ codex Hispaniensis minus vetustus. Ex his omnib. libris, & ex collatione verborum, quætum ab alijs, tum ab Iuone Carnotensi referuntur, Iulianus noster magis limatus prodit, & plenior. quamuis quædam adhuc mutila sint, & quæ manus aliorum, atque auxilium exposcant. Ordinem libri aliquot locis mutauimus, vt facilius Nouellarum libros subsequeretur. Latinas constitutiones suo quamque loco inseruimus: vt & magis Iuliani labor eluceret comparatione Latinarum Legum; & vt minus in Græcis laboraremus, quæ de eadem rescriptæ sunt. Dicet aliquis, quid mihi cũ Iuliano? qui aut eadem dicit, quæ ceteri interpretes, & superuacaneum laborem sustinebo; aut alia quæ neq; in Græcis, neq; in Latinis legibus continentur; & cum probationem res desideret; aliunde mihi quærenda auctoritas, & probationis genus est? Hanc rationem cessatoris potius, & otium amantis, quam studiosi alicuius viri fuisse crediderim: qua sola posset maxima librorum, atque hominum pars negligi. Omnes enim aut nostra, aut aliena referimus: neque tamen omnes pari auctoritate censemur. Debetur more maiorum antiquitati, & senectuti honos: non minor eis qui morum sanctitate, & vitæ innocentia excellunt: debetur regibus, pontificibus, magistratibus, & ceteris, qui domi, militiæq; cum imperio,

aut potestate sunt, suus quoque honos parentibus, ac praeceptoribus, atque ijs, qui bene de nobis, aut de republica meriti sunt, deferendus est. Eadem ratione post diuini, & humani iuris conditores, ij qui propius absunt ab illis, qui leges conscripserunt, vtpote qui verbis vtuntur communibus, & sensa norunt legum latorum, habere debent apud nos maiorem in eisdem legibus interpretandis auctoritatem. Illi quoque, qui in singulis artibus, aut disciplinis ita excellunt, vt principes dicantur, & duces aliorum, auctore sue familiae; in maximo honore sunt: quales Cassianorum, & Proculeianorum Longinus, & Proculus, sic postea ex Papiniani domo, tamquã ex equo Troiano plurimos nostri iuris auctores ortos fuisse nouimus. Quae cum ita se habeant; ea Iuliani nostri vetustas est, vt vel sola eius auctoritas maximum apud omnes pondus habere debeat. Itaque cum eadem dicit, quae ceteri, possumus eadem pro certis ducere, neque aliqua ratione dubitare, cum tanto testimonio confirmentur. Cum vero solus est in sua sententia; verisimile est non sine causa motum esse, & nisi contrarium certa ratione, aut scripto legum constet, probabilius esse debet, id verum esse. Sed fingamus esse quaedam aut superuacanea, aut etiam falsa: quotus enim quisque liber huiusmodi naeuis caret? at ea est vtilitas ceterorum, vt condonari debeant, si qua huiusmodi reperiantur. Erit fortasse, qui ordinem accuset rerum tractandarum; cum de eadem re diuersis constitutionibus agatur: & cum eadem constitutione de rebus varijs conscribatur. Ad id non Iuliani magis, quam Iustiniani erratum est, & libri Nouellarum constitutionum collectoris, in quo non solum non ea distincta sunt, quae tractantur, sed ne ipsae quidem constitutiones secundum ordinem temporum collocatae sunt. Accedit, quod insertae sunt Iustini minoris, & Tiberij Constantini aliquot Nouellae constitutiones, & tres Praefectorum formae, vt ex paratitlis cognosci potest. Sed an eas habuerit Iulianus, incertum est; neque enim extat ea libri pars, quae ad eas constitutiones pertineat. Vt vero consuleremus lectorum vtilitati, & paratitla, & indices, & variae lectiones, & obscurum verborum Iuliani significationes adiectae sunt: quibus existimamus gratam rem ijs esse facturos, qui hoc fortassis auxilio indigebunt.

Ex Andreae Alciati Parerg. lib. 2. cap. 46.

QVum interrogatus quandoque essem, vnde fieret, vt Constitutionum Iustiniani volumen, Authentici nomine citaremus, quum tamen nusquam appareat hūc ei titulum ab ipso legislatore præfixum esse: sic respondendum duxi. Editum esse eum librum græco sermone, & Constitutiones eas græce νεαρὰς appellatas fuisse. Verum cum Asiatica quadam luxuria diffusus prolixitateq́ nimia scriptus liber esset, translatum latine a Iuliano Patricio & exconsule fuiße: sed compendiosius, & stylo, vt tum tempora ferebant, non inelegante. qui liber adhuc extat, & Nouellæ titulo circumfertur, dubio procul legitimus Iustiniani ipsius partus, quem tamen doctores nostri vt spurium reiecerunt: maluitq́ Accursius barbaram & Bulgari tempore factam translationem interpretari, quod vberior ei videretur: ideoq́ Authenticam appellauit, quoniam ex ipso græco originali ad litteram traducta esset.

Omissa.

Pag. 266. vers. τοῖς χάρταις. omissum est post δεῖ μέντοι. *Nisi sic dicatur initium chartæ, in quo eiusmodi notæ scribebantur.*

ERRATA GRAVIORA.

Pag.	Verſ.	
2	*uis*	*quod ſi nec tales*
3	*talem*	*praſto eſſe*
	heredes	*heredis*
4.	*rys*	*nec, quibuſdam*
6	*cunda*	*transformata*
8	*& in*	*compluresſue*
15	*ſedetiam*	*poſſeſſores*
19	*phyteuſ.*	*vel emphyteus.*
	præſens	*conſtitutio*
20	Διατ. θ.	Διατ. ια.
25	*immunit.*	*immunitatem habeat*
	lia	*alienatione*
31	*accipere*	*cadet*
33	*tutum*	*vacationem*
43	*vel*	*facit*
44	*deteſtat.*	*inteſtatus*
46	*triennio*	*quod numerabitur ſcilicet ex eo tempore quo*
47	*autem*	*quod agatur conſtituerit (forte*
49	*inter*	*attamen*
56	*legatum*	*vt ſecundum*
60	*ſed &*	*Comitatenſium*
	nonarum	*ſeptuaginta*
64	*ſententia*	*ſententia pro ſe*
68	*pœnam*	*& pœnam*
69	*complur.*	*complures*
77	*pedes*	*domum*
78	*quod*	*ratio moueatur*
85	*minoris*	*in vicis*
95	*debent*	*debet*
99	*diatetas*	*diaetas*
102	*ſi qua*	*iudicys*
114	*complect.*	*vel obtulerit res, vel depoſuerit ſi*
123	*tem*	*qua Mappa. Tertia*
131	*redare*	*deceſſerint:*
133	*prohib.*	*poſſunt.*
144	*ad*	*qui quaue*

Pag.	Verſ.	
146	*ſiue*	*qui ab alijs*
149	*Odeſſena*	*& Ieroſoly*
153	*poſſeßio.*	*putauerint*
155	*qud*	*pud*
157	*les*	*introducta,*
	ius	*donationibus*
161	*nim*	*habentiu,*
	pro	*dare,*
	ſecratus	*epiſcopij*
163	*cauſa*	*epiſcopatum,*
181	*Neq.*	*annorum*
	ſtica	*dominio*
193	*enim*	*logothetam*
196	*mittat*	*mittant*
197	*dem*	*ſint,*
	mum	*mum: &*
200	*Omnes*	*iuuenes*
	cumq.	*chartularij*
204	*incerto*	*inceſto*
	quia	*habet*
	adſcrip.	*domini*
258	τὴν δὲ	τήν δε
	διακονίαν	ὁιανδήποτε
251	ASCET.	ἦν
252	λα	προσηγορίας
256	δω	καπιστήσαν
	διεχ.	ἀνάγκη· ὤνπερ
260	τὰς	τὰ
261	ναι	ἐκείνοις
264	ὁι	φύλαρχοι
	PORNAE)	PORNAS) πόρνας
	PRAEF.	Præfecturę &c. vt ſint Impp. verba.
	fectura	*vltimo cap. 11.*
266	ἰς	δύο, ἤπερ
270	*bd:*	*bdr.*
276	*Eremod.*	*ſunt*
280	*Retractio*	*Retractatio*
304. col. 3.	*conditionē)*	*coniunctionē hoc totum delendum eſt.*

Initio præfationis Ant. Auguſtini legendum eſt, *Vtroſque admonendos.* Et in fine eiuſdem. *Proculus*; Et paulopoſt. *At id.* Cætera quæ in accentibus græcorum vocabulorum, diſtinctionibus, conſtitutionum & paginarum numeris errata ſunt, per ſe quiſque emendare poterit.

IN NOMINE DOMINI DEI NOSTRI IESV CHRISTI, INCIPIVNT CAPITVLA NOVELLARVM DOMINI IVSTINIANI AVGVSTI promulgata post Codicem.

V. CONSTITVTIO.

VI. CONSTITVTIO

VII. CONSTITVTIO.

XXX.VIII.

VIII. CONSTITVTIO.

IX. CONSTITVTIO.

X. CONSTITVTIO.

XI. CONSTITVTIO.

XII. CONSTITVTIO.

XIII. CONSTITVTIO.

XIIII. CONSTITVTIO.

XV. CONSTITVTIO.

XXI. CON-

XXI. CONSTITVTIO.

XXII. CONSTITVTIO.

XXIII. CONSTITVTIO.

XXIIII. CONSTITVTIO.

XXV. CONSTITVTIO.

XXVI. CONSTITVTIO.

XXVII. CONSTITVTIO.

XXVIII. CONSTITVTIO.

XXIX. CONSTITVTIO.

XXX. CONSTITVTIO.

XXXI CONSTITVTIO

XXXII. CONSTITVTIO.

XXXIII CONSTITVTIO.

XXXIIII. CONSTITVTIO.

XXXV. CONSTITVTIO.

XXXVI. CONSTITVTIO.

CXLVIII.

XXXVII. CONSTITVTIO.

XLVII CONSTITVTIO.

XLVIII. CONSTITVTIO.

XLIX. CONSTITVTIO.

L. CONSTITVTIO.

LI. CONSTITVTIO.

LII. CONSTITVTIO.

LIII. CONSTITVTIO.

LIIII. CONSTITVTIO.

INCIPIVNT CAPITVLA PARTIS II. NOVELLARVM.

CCXI. III. De

LXIIII. CONSTITVTIO.

LXV. CONSTITVTIO.

LXVI. CONSTITVTIO.

LXVII. CONSTITVTIO.

LXVIII. CONSTITVTIO.

LXIX. CONSTITVTIO.

LXX. CONSTITVTIO

LXXI. CONSTITVTIO.

LXXII. CONSTITVTIO.

LXXIII. CONSTITVTIO.

LXXIIII. CONSTITVTIO.

LXXX. CONSTITVTIO.

LXXXI. CONSTITVTIO.

LXXXII. CONSTITVTIO.

LXXXVIII. CON-

LXXXVIII. CONSTITVTIO.

LXXXIX CONSTITVTIO

XC. CONSTITVTIO.

XCI. CONSTITVTIO.

XCII. CONSTITVTIO.

XCIII. CONSTITVTIO.

XCIIII. CONSTITVTIO

CVI. CONSTITVTIO.

CVII. CONSTITVTIO.

CVIII CONSTITVTIO.

CIX. CONSTITVTIO.

CX. CONSTITVTIO.

CXVI. CONSTITVTIO.

CXVII. CONSTITVTIO.

CXVIII. CONSTITVTIO.

CXIX. CONSTITVTIO.

CXX. CON-

CXX. CONSTITVTIO.

CXXI. CONSTITVTIO.

CXXII. CONSTITVTIO.

CXXIII. CONSTITVTIO.

CXXIIII. CONSTITVTIO.

CXXV. CONSTITVTIO.

Appendicis ad Iulianum Index.

AVTHENTICARVM CONSTIT. QVÆ INSERVNTVR CODICI INDEX AD INTERPRETATIONEM IVLIANI RELATUS.

Quibus

CAPITA NOVELLARVM QVAE IN IVRE PONTIFICIO REFERVNTVR EX Iuliani Antece. Constantin. interpretatione.

NO. 5. cap. 2.	Cap. 2. de prabend.
No. 7. cap. 5.	Cap. 5. de reb. eccles.
No. 7. cap. 2.	Cap. 1. de rer. permut.
No. 41. cap. 2.	2. q. 7. cap. 26.
No. 67. c. 4.	30. q. 5. c. 9.
No. 71. c. 1.	22. q. 1. c. 10.
No. 77. c. 1.	11. q. 1. c. 44.
No. 115. c. 9.	11. q. 1. c. 8.
No. 115. c. 15.	2. q. 1. c. 11. & 24. q. 3. c. 6.
No. 115. c. 16.	dist. 86. c. 25.
No. 115. c. 19.	dist. 72. c. 2.
No. 115. c. 36.	6. q. 4. c. 3.
No. 115. c. 57.	18. q. 2. c. 22.
No. 115. c. 62.	19. q. 3. c. vlt.
No. 115. c. 63.	19. q. 3. c. vlt.
No. 115. c. 67.	27. q. 1. c. 30.
No. 119. c. 6.	16. q. 3. c. 15. & q. 4. c. 3.

SCRIM-

SCRIMGERIANAE ET HVIVS EDITIONIS

in Nouellarum constitutionum ordine conuenientia.

Scrimg.	
1.	1.
2.	2.
3.	5.
4.	3.
5.	4.
6.	6.
7.	7.
8.	15.
9.	8.
10.	16.
11.	9.
12.	32.
13.	23.
14.	31.
15.	30.
16.	12.
17.	21.
18.	34.
19.	
20.	120.
21.	
22.	36.
23.	24.
24.	17.
25.	18.
26.	19.
27.	10.
28.	27.
29.	28.
30.	22.
31.	39.
32.	33.
33.	
34.	
35.	26.
36.	
37.	
38.	35.
39.	37.
40.	11.
41.	
42.	10.
43.	13.
44.	40.
45.	41.
46.	14.
47.	42.
48.	43.
49.	44.
50.	38.
51.	45.
52.	46.
53.	47.
54.	48.
55.	49.
56.	50.
57.	51.
58.	52.
59.	53
60.	54.
61.	55.

Scrimg.	
62.	56.
63.	57.
64.	58.
65.	59.
66.	60.
67.	61.
68.	62.
69.	63.
70.	64.
71.	121.
72.	65.
73.	66.
74.	67.
75.	68.
76.	70.
77.	71.
78.	72.
79.	73.
80.	74.
81.	75.
82.	76.
83.	77.
84.	78.
85.	79.
86.	69.
87.	80.
88.	81.
89.	82.
90.	83.
91.	84.
92.	85.
93.	86.
94.	87.
95.	88.
86.	89.
97.	90.
98.	91.
99.	92.
100.	93.
101.	94.
102.	95.
103.	96.
104.	97.
105.	98.
106.	99.
107.	100.
108.	101.
109.	102.
110.	103.
111.	104.
112.	105.
113.	106.
114.	
115.	107.
116.	
117.	108.
118.	109.
119.	110.
120.	111.
121.	127.
122.	

Scrimg.	
123	115.
124.	122.
125.	112.
126.	113.
127.	114.
128.	124.
129.	116.
130.	123.
131.	119.
132.	
133.	
134.	125.
135.	
136.	118.
137.	
138.	126.
139.	
140.	
141.	
142.	
143.	
144.	
145.	
146.	
147.	
148.	
149.	
150.	128.
151.	
152.	
153.	
154.	
155.	
156.	
157.	
158.	
159.	117.
160.	
161.	
162.	
163.	
164.	
165.	
166.	
167.	
168.	
169.	
170.	
Edict.	
1.	
2.	
3.	29.
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	

Τοῦτο ἰηλυσοῦ ἑρμαϊκῆς φάος, ὅπποσ' ἰδοῦσα
Ῥώμη καὶ Βοβὲς· Πάντα φύσις δύναται.

IN NOMINE DOMINI NOSTRI IESV CHRISTI.

INCIPIT NOVELLARVM DOMINI NOSTRI IVSTINIANI IMPERATORIS PARS PRIMA

PER IVLIANVM VIRVM *eloquentissimum Antecessorem ciuitatis Constantinopolitanæ.*

CONSTITVTIO I. διάταξις α.

ET in Digestis, & in Constitutionibus didicimus parentibus quidem & liberis, nec non fratribus & patronis, certam quandam portionem ex nostra deberi substantia, quam necesse est omni modo eis relinquere: nisi fortè ingrati circa nos apparuerint. Aliæ autem personæ, quę neque parentibus, nequs liberis, neque fratribus, neque patronis connumerantur, siue ingratæ sint, siue non, ex voluntate nostra heredes nobis existunt: vel lucrum ex nostro patrimonio capiunt. His itaque eo modo discretis, videamus caput cōstitutionis propositum. Eius autem vis ac potestas talis est: θ. πρῶτον μετ' ἐν.

1. *Si heres legata soluere noluerit.*

1 Si quis parentem, vel filium, vel fratrem, vel patronum hæredem instituerit, & legatum vel fideicommissum ab eo legibus non incognitum, alicui reliquerit: siquidem voluntatem defuncti scriptus heres impleuerit, & sine frustratione legatum exoluerit: habeat firmiter hereditatem defuncti, & iudicio potiatur eius, cuius euerti iudicium passus non est. Sin autem reluctandum esse voluntati testatoris existimauerit, & legatario moras fecerit in tantum, vt etiam legatarius iudicē adeat, & admonitricem sententiam capiat: & tamen nihilominus heres moras similiter faciat, vt post iudicialem calculum annale prætereat spatium: tunc solam legitimam portionem sibi debitam heres institutus habeat, & reliquam partem amittat. Quæ pars, siquidem substitutos habuit, proprius ad eos veniat: sin autem substitutos non habeat, ad coheredes ipsius: sin autem nec coheredes habeat, tunc ad generalem fidei commissarium. Quòd si plures sint generales fidei commissarij: tunc ei deferatur pars, qui maiore ex parte fidei commisso honoratus est. Quòd si nemo ex suprà scriptis personis subsit: tunc ad legatarios θ. τέταρτον. θ. οἱ δὲ λοιποὶ μὴ πληρῶν.

pars memorata veniat. Quod si nec legatarij sint: tunc ad eos perducatur, quos testator libertate donauit. Quicunque autem ex supra dictis omnibus partem sibi delatam amplexus fuerit: is voluntatem testatoris omnimodo impleat. Ideoque & cautionem praestare eum oportet quòd omnimodo impleturus est ea, quę testamento defuncti continentur, ordine scilicet hoc obseruando, vt inter legatarios quidem & fidei commissarios, generales fidei commissarij ceteris legatarijs & fidei commissarijs praeferantur. quòd si nullus generalis fideicommissarius sit, tunc illi veniant, qui maioribus legatis vel fideicommissis honorati sunt. Quod si nemo ex his vel potuerit, vel noluerit partem memoratam admittere tunc illi vocentur, quibus testator libertatem reliquerit: sed non passim, sed secundum ordinē scripturae vocentur: vt quem primū libertate donauerit, eius condicio pręcellat. & si primus vel noluerit, vel non potuerit partem memoratam admittere, tunc ille veniat, qui secundo loco libertatem accepit. Haec, si vnus ex parentibus, vel liberis, vel fratribus, vel patronis heres scriptus est. Sin autem heres institutus extraneus sit, & moras faciat legatario per totum annale spatium post iudicialem sententiam numerandum: tunc nullam partem, nullum emolumentū scriptus heres sentiat: sed omne quod a testatore ei praestitum est, auferatur, & veniat ad eos, quos superius exposuimus, secundum eundem ordinem & eandem obseruantiam: ita tamen vt eodem modo is, qui ad partem vocatur, cautionem praebeat, quòd omni modo impleturus sit ea, quae in testamento defuncti continentur. Quòd si nemo ex his, de quibus locuti sumus, appareat, tunc etiam adgnatis siue cognatis defuncti pateat aditus: quamuis in testamēto nulla mentio eorum comprehenditur. quòd si nec nec tales personae appareant, tunc extraneis quibuscumque locus fiat, si velint haereditatem suscipere, & de implenda voluntate testatoris cauere. Quòd si nec extraneus inueniatur, qui defuncti successionem cum supra scripta cautione suscipiat: tunc fisco res vindicentur, scilicet & ipso voluntatem testatoris impleturo. Illud autem certum est, quòd filius à patre in testamento iustè exheredatus neq; ex ipso testamento, neq; ab intestato lucrari aliquid poterit occasione constitutionis. Omnes autem qui ex hac lege ad rerum vindicationem vocantur, omnia iura heredum habeant, id est, ius aditionis & pro herede gerendi, & conueniant & conueniantur. Omnibus, quae diximus, obtinentibus, & si non ab herede, sed à legatario vel fideicommissario, & fortè ab eo qui mortis causa quid accepit, dari fieri ve testator voluit, id est, vt ordo vocationis incipiat quidem à substitutis legatarijs, desinat autem in publicum.

11. *Ad legem Falcidiam.*

2 SI QVIS ab aliquo scriptus heres in testamento fuerit, in quo legata vel fideicommissa relicta sunt: timeat autem, ne fortè lea gata

gata vel fideicommissa, legatarijs vel fideicommissarijs relicta totam substantiam defuncti exauriant, vt ipse nihil ab hereditate sibi delata lucretur: ergo si velit Falcidię legis emolumentum integrum sibi seruari, faciat inuentarium rerum, quas testator dereliquerit præsentibus legatarijs & fideicommissarijs, qui scilicet in eadem ciuitate degent: nisi fortè propter sexum quòd feminæ sunt, vel propter dignitatem, vel propter morbum, vel propter ętatem, vel vinculis, pęrstò esse impedirentur: tunc enim illos repræsentari oportet in conscriptionem inuentarij, qui negotia eorum legitimè administrant.

Quòd si omnino pręstò nõ sint legatarij siue fideicommissarij: tũc testes adhibeantur tres, quorum & fides & opinio probata est. Testes autem ex ea ciuitate esse oportet, in qua conficitur inuentarium, & sub conspectu eorum atque præsentia inuentarij procedat conscriptio. Solis enim tabularijs in ea causa non credimus. Quòd si posteà reuersi fuerint legatarij, & quasdam res ab herede subreptas esse putauerint, easque celatas, & inuentario non insertas, liceat eis per tormenta seruorum hereditariorum veritatem requirere, et fraudes heredum manifestare, scilicet & ipsis hæredibus nihilominus cogendis iusiurandum subire, quòd nullo modo in conscribendo inuentario dolosè versati sint: & testibus similiter compellendis sacramentum præstare, quòd de nulla fraude conscij sunt scriptis heredibus. Hæc si legatarij præsentes sint, & veniant, vel homines eorum interueniant, vel absentibus eis tres bonæ opinionis testes repræsentati fuerint. Quòd si legatarij præsto quidem fuerint, venire autem, vel homines suos mittere ad inuentarium conscribendum noluerint: tunc libera licentia pateat heredi trium testium adhibenti testimonium inuentarium facere: nullo legatarijs obijciendo posteà obstaculo si voluerint, & in hoc casu per tormenta seruorum hereditariorum, vel per sacramentum heredes siue testium veritatem manifestare: & is quidem qui hæc omnia obseruauerit, legis Falcidiæ beneficium retinebit. Quòd si nec fecerit inuentarium, nec supradictam obseruantiã custodierit, sciat se omnia legata, omnia fideicõmissa, legatarijs vel fideicommissarijs soluturũ, quamuis non sufficiat testatoris substantia, vt interdũ etiam de suo præstare legata vel fideicõmissa legatarijs vel fideicõmissarijs cogatur. Tota autẽ ista disceptatio totiens locũ habebit, quotiens testator ignorans facultatũ suarum modum legata vel fideicommissa ampla reliquit. Alioquin si sciens quantum habeat patrimonium, specialiter expresserit, vt non liceat heredi Falcidiæ legis beneficio vti: necesse est voluntatẽ ipsius tenere. Et siquidem adire maluerit hereditatem eius, is quem heredem scripserit: omnimodo legata atque fideicommissa persoluat sine quadam deminutione, nullum habiturus lucrum, nisi pietatem solam, quòd voluntati testatoris gratis obtemperauerit. Si autem repudiauerit hereditatem, locus fiat substitutis, & post substitutos

θ. εἰ δὲ ἀπόντες.

εἰ μέντοι μηδὲ ποιήσειεν.

θ. ταῦτα δὲ δὴ φαμέν.

θ. εἰ μέντοι γνούς.

coheredibus: & post coheredes fideicommissarijs generalibus: & post generales fideicommissarios legatarijs: & post legatarios eis qui libertate donati sunt: postque eos, qui libertate donati sunt, ab intestato venientibus adgnatis siue cognatis: & his non apparentibus, extraneis: & post extraneos, publico.

III. De legatariorum exæquatione.

θ. Οὐ δύναμαι διδόναι. 3 NVLLAM licentiam scriptus heres habeat quibusdam legatarijs solida legata persoluere, quibusdam ex parte, nec quibusdam præstare, quibusdam non: sed omnibus pro rata portione soluat, siue in solidum, siue in partem, æquitatis ratione conseruanda. Vel enim cognoscens ab initio modum substantiæ, deminuere legata non debet: vel si quibusdam solida legata persoluit, omnibus implere debebit: nisi forte aliquid mirabile extiterit, quod deminuat testatoris substantiam.

IIII. Vt legata intra annum præstentur.

θ. ἀλλὰ κινδύνου. 4 INTRA annum modis omnibus relictum præstetur legatum. Initium autem anni esse oportet illud tempus, quo ex iudiciali sententia reus admonitus est propter legati solutionem. Anno autem transacto, heres qui legata non soluerit, hereditatem testatoris amittat: & locus fiat illis personis, quarum supra fecimus mentionem, sed licet ab annali spatio impuberibus vel adulescentibus nullo præiudicio generando. hi enim duplici via muniti sunt. nam & restitui in integrum possunt, & competentes actiones aduersus tutores suos vel curatores dirigere. Ea autem quæ diximus, teneant siue in scriptis, siue sine scriptis testamentum, siue voluntas proferatur. & in omni autem persona teneant, id est, siue priuata sit, siue militaris, siue religiosa sit, siue imperialis. DAT. KAL. APRIL. CP. CONSVLATV BILISARII.

Διατ. β

CONSTITVTIO II.

V De his qui ad secundas nuptias migrauerint.

1

θ. τοῦτο ἐκείνοις. vers. συνειδ-μεν τούτων.

VLLA licentia sit mulieri vel marito, qui quæ've ad secundas migrauerit nuptias, in donatione propter nuptias, vel dote, cuius solum vsumfructum habet, non etiam dominium, aliquem de liberis suis anteferre: sed sit proprietas rerum omnibus debita portionibus æquatis.

VI. Idem.

vers. τὸ δὲ χωρί-μενον. 2 SI MARITVS vel mulier, qui quæ'ue ad secundas migrauerit

nerit nuptias, res dotis, vel propter nuptias donationis alienauerit: διάτ. β
quocunq; tempore alienatio facta neque rata, neq; irrita sit, sed interea maneat in suspenso. Et si quidē parēs qui alienauerit, ante liberos suos moriatur: omni modo rerū alienatio refutetur. Si autem eo superstite ab hac luce liberi ipsius erepti fuerint, in tantā portionē alienatio valebit, quantā superstiti parenti mortis liberorū casus detulerit, id est, vt tantam portionem lucretur, quantam pepigit instrumento dotis vel donationis habiturum se, si liberi, postquam editi sint, mortui fuerint. in aliam autem portionem alienatio non valebit: nisi forte filius eundem parentem qui alienauit, testamento heredem vel ab intestato reliquit.

VII. Idem.

3 SI FILIVS intestatus mortuus fuerit, portio quæ compe- ἰ. ὑπολοίπων τούτων ὄντων.
tit ei ex dote, vel ante nuptias donatione, non veniat ad parentem superstitem: sed soli fratres ipsius ad eam partem vocētur, scilicet si sine liberis ille mortuus fuerit: liberi enim defuncti & fratribus eius & parentibus præferuntur. In aliam autem substantiam, quam mortuus dereliquerit, pariter cum fratribus parentes vocentur, siue ad secundas peruenerint nuptias, siue non. Quòd si testamento condito filius decesserit: illi veniant, qui scripti sunt, nisi forte inofficiosi querella testamentum eius euacuauerit.

VIII. Idem.

4 SI MVLIER defuncto marito suo ad secundas peruenerit ἰ. καὶ ἔτερον.
nuptias, resque ad eam peruenerint ex donatione propter nuptias priores, hoc modo administrentur. siquidem immobiles sint, mulier eas habeat: & liberis suis, si superuixerint, conseruet. Sin autem mortui fuerint, portionem quidem rerum, quam mortis liberorum casus ei detulerit, modis omnibus habeat: residuam autem partem heredes eorum lucrentur. Sin autem donatio propter nuptias in rebus mobilibus sit: tunc res quidem apud liberos sint: vsuram autem matri dependant tertiam centesimæ cum competenti cautela, quòd prædictam vsuram sine frustratione in omni sequenti tempore persoluant. Sin autem propter nuptias donatio & aurum habeat, & argentum, & vestem: tunc electionem habeat mater, vtrùm velit cautionem præstare, & res administrare, an tertiam centesimæ vsuram a suis liberis accipere. Sin autem res habeat tam mobiles quàm immobiles propter nuptias donatio: tunc res quidem immobiles apud eam sint, vt ex fructu earum alatur: mobiles autem apud liberos secundum prædictam distinctionem.

IX. De dote adscripta, & non numerata, vel præstita.

5 SI QVIS vxorem duxerit, & propter nuptias donationem non solùm adscripserit, sed etiam re ipsa dederit: mulier autem adscri- ἰ. γάμου γενομένου.
pserit quidem dotem, re autem vera non dederit in toto tempore

quo maritus ſuus vixerit, mortuo eo nec donationem ante nuptias cõſequatur: vtpote cùm nullam dotẽ ipſa dediſſet. Sed ſiquidẽ nihil omnino dotis nomine dederit: nec mortuo marito ex donatione propter nuptias habeat vllum emolumentum. Si autem partem præſtiterit dotis, tantam partem lucri nomine capiat ex donatione propter nuptias mortuo ſuo marito. Cõſtitutio autem locum habet etiam in his matrimonijs, quæ nondum ſoluta fuerint. Sciendum autem eſt quædam præſentis conſtitutionis capitula ex viceſima ſecunda conſtitutione, quæ de nuptijs promulgata eſt, transformata fuiſſe. DAT. KAL. APRIL. BILISARIO CONS.

CONSTITVTIO III.

X. *De fideiuſſoribus & mandatoribus, & his qui pro alijs pecunias conſtituunt.*

SI QVIS crediderit alicui, & fideiuſſorem vel mandatorem acceperit, vel eum qui pecuniam pro reo conſtituit: non prius contra tales perſonas actiones moueat ſuas, quã aduerſus ipſum reum principalem egerit: eumque inopem inuenerit, vel in ſolido, vel pro parte. Poſtquam enim egentia laborare noſcatur reus ſiue in ſolidum ſiue pro parte, tunc contra fideiuſſores vel mandatores intendere creditorem oportet. Hæc ſi debitor præſens ſit, & appareat: Si autem abſens fuerit reus, & fideiuſſores vel mandatores prǫſto ſint, vel hi qui pro eo conſtituerunt: tunc prǫfiniri eis diem oportet, intra quem debeant reum exhibere. Si autem tempus præfinitum prǫterierit: ipſi quidem pro reo actiones ſuſcipiant, & debitam pecuniam perſoluant. Cedat autem eis actionib. ſuis creditor, quas aduerſus reum principalẽ habet. Quòd ſi tam reus, quàm fideiuſſor vel mandator, vel qui pecuniam pro reo conſtituit, in abſentia fuerint: tunc liceat creditori etiam aduerſus res principalis rei venire. Quòd ſi nullæ res principalis appareant: tunc etiam in res mandatoris vel fideiuſſoris manus creditoris porrigi poſſunt, vt ſi debitores habeant, etiam ab his creditori ſatisfiat. Hæc autem ſic intellegenda ſunt, vt nullam facultatem habeat creditor res prius vindicare, quàm perſonales exerceat actiones, tam contra ipſum reum principalem, quàm fideiuſſores eius & mandatores, eoſque non ſoluendo eſſe appareat, eodem iure ſcilicet obſeruando, ſi perſonæ eorum non appareant. Hǫc autem omnia, quǫ de creditore & fideiuſſore diximus, etiam ad venditionis confirmatorem trahenda ſunt, vt non prius emptori licentia ſit aduerſus confirmatorem conſiſtere, niſi prius venditorem conuenerit vel indubitatẽ ſoluendo non ſit. Sed nec hypothecarijs in rem actionibus pateat iudicium ante, quam perſonales actiones defecerint. Et in ſumma quæ

ma quæ dicta sunt in mutua pecunia, & in venditione, custodienda
erunt & in omnibus contractibus, qui aliquam satisdationem reci-
piunt. Sin autem argenti distractores pecuniam constituerint, secun
dum veteres leges conueniantur.

XI. De solutionibus & verborum significatione.

2 SI QVIS pecuniam mutuauerit, debitor autem pecuniam nõ vers. [illegible]
habuerit, quam daret: rem mobilem creditori præstet si habet. Sin [illegible]
autem rem mobilem non habeat: tunc immobilem rem suam, si ha-
bet, vendere debet, & pecuniam debitam ex pretio rei soluere. Sin-
autem emptorem non inueniat, tunc prædium quod optimum ha-
bet, creditori suo præstet, & actione qua constrictus est, liberetur: v-
bi autem emptorem sui prædij inuenerit, caueat creditori pecu-
niam debitam se soluturum, & post cautionem liceat ei constituere
venditionis contractum. Creditoris autem appellatione significa- vers. [illegible]
tur non solum is, qui mutuam alicui dedit pecuniam, sed etiam om-
nes, qui aliquam actionem contra aliquem habeant. DAT. KAL.
APRIL. CONSVLATV BILISARII.

CONSTITVTIO IIII.

XII. De monasterijs.

QVI vult ædificare monasterium, prius episcopum vocet, [illegible]
vt ille exoret, & sanctam crucem imponat, & postea impo-
natur ædificium.

XIII. De monachis & ascetrijs.

2 QVI volunt monachi fieri, siue liberi sint, siue serui: non sta- [illegible]
tim monachi fiant, sed per triennium tonsura quidem, & veste lai-
corum vtantur, & diuinas scripturas discant, & confiteantur suam
condicionem, id est, vtrum ingenui sint, an serui, vel alterius cuius-
cumq; status: & narrent causas propter quas ad solitariam vitam mi
grare desiderauerint: ne forte mali sint, & Deo displiceant. Opor- vers. [illegible]
tet autem & monachos verba eis adferre, quæ mores eorum & vi-
tam corrigere poterunt. & si per triennium tales appareant, vt vi-
deantur digni tonsura & veste religiosa: tunc & tondeantur, & stolã
monachicam vestiant, siue liberi sint, siue serui: & nulla molestia in- vers. [illegible]
feratur eis, neque de seruili, neque de libertina condicione. Sin au-
tem aliquis intra triẽnium retrahere eum vt seruum suum voluerit,

&dicat quod res ſuas furatus ad monaſteriũ cucurrerit:non ſtatim eum abſtrahat,ſed prius probet,quod & ſeruus eſt,& in furto vel vita mala,& peccatis atrocibus timuit & fugijt.Et ſi hæc vera ſint, reddatur ſeruus domino ſuo cum rebus ſubreptis, ſi etiam ipſæ quoque & in monaſterio fuerint :dominus autẽ eum recipiens fidem ei præſtet,quod nullo eum malo propter hæc quæ iam peccauit, affectu-

verſ. [illegible] rus ſit. Quod ſi nulli delicto ſeruum ſuppoſitum eſſe dominus [illegible] probare potuerit,& ipſe ſeruus ex caſtitate morum ſuorum bona teſtimonia habeat:& ſi nondum triennium prætererit, tamẽ maneat in eodem venerabili monaſterio:triennio autem ſemel tranſacto,& inter monachos ſeruo Dei connumerato, nulla licentia ſit poſteà qualemcumque moleſtiam ei inferre,ſiue re vera famulus ſit,ſiue ingenuus:ſed omni modo ſolitarię vitę permaneat, etſi peccatum ei in priore vita admiſſum ſit.Ea autem quæ furto ſubrepta ſunt, proculdubiò,ſi inueniantur,domino reddi oportet.

XIIII. Idem.

θ, εἰ μέντοι τὴν τῆς δουλείας. 3 Si autem ſeruitutem effugiens veniat quis ad monaſterium: poſteà autem reliquerit venerabilem locum, & in aliam vitæ figurã tranſierit:liceat domino extrahere eum,et probanti quòd ſeruus eſt, vt ſeruum eum habere.

XV. Idem.

θ. [illegible] 4 In omnibus monaſterijs ſiue paucos ſiue complures monachos habeant,nulla licentia monachis ſit ſeparatim conuerſandi,nec vnuſquiſq; monachus ſuum propriũ cubiculum habeat,ſed communiter ad excolendum Deum congregentur,& in communi loco dormiant:ſingulis quidem in culcitis ſuis, humo videlicet conſtratis iacentibus,omnibus autem in vna domo dormientibus.Quod ſi tantus ſit monachorum numerus, vt vna domus eis non ſufficiat: tunc & in duas complures habitationes dormiant:non autem ſeparatim per ſe,ſed in communi loco, ſicut iam ſupra diximus: niſi fortè quidam ex his tales ſint, vt iuſtè debeant ſegregari ab alia multitudine monachorum, quos ſummæ vitæ conſtitutos Grȩci ἀναχωρητὰς & ἡσυχαστὰς dicunt.

XVI. Idem.

[illegible] 5 Si quis in monaſterio ſe conſecrauerit, & poſtquam religioſam veſtem veſtitus eſt, à monaſterio receſſerit: omnia bona ipſius, quæ in monaſterio introduxit,ad ipſum monaſterium pertineant. Idem eſt ex alia conſtitutione, & ſi non introduxerit: omnes enim res eius dominij monaſterij ſint.

XVII. Idem.

[illegible] 6 Si vir vel mulier liberos habens ad ſolitariam vitam perue-

neritt

nerit: siquidem iam donauerit filio vel filijs suis tantum, quantum
lex Falcidia facit, siue occasione propter nuptias donationis, quam
pro filio suo dedit, siue dotis causa, quam pro filia sua præstitit. Si igi
tur habeant legis Falcidiæ quantitatem, cætera bona eius omni in-
quietudine liberentur, siue pater sit siue mater, qui quæ've in mona
sterium introierit, vt in reliquis rebus eorum nullam habeant liberi
communionem: vtpote cùm lege Falcidia satis eis factum sit. Quod
si nihil eis vel minus Falcidia pater vel mater præstiterit: tunc etiam
monacho facto patre vel consecrata matre, libera facultas filijs sit vel
totam Falcidiam, vel quod ei deest, à monasterio vindicare. Inter
virum autem & vxorem talis obseruatio teneat, vt siue maritus, siue
vxor intrauerit in monasterium, hoc consequatur in laica persona,
quod ex casu mortis ei competisset secundum dotalium pactionum
tenorem.

XVIII. Idem.

7 SI QVIS introierit in monasterio, & post religiosam vestē recesserit & militauerit, vel simpliciter laicus factus fuerit: spolietur
cingulo militari, & vita libera non potiatur: sed officio præsidis prō
uinciæ seruire cogatur. Substātia autem eius in monasterio maneat.

θ. εἰ δὲ ἀπολεί-πων τὸ μοναστήριον.

XVIIII. Idem.

8 SI QVIS in monasterio consecratus fuerit, posteaque in a-
liud monasterium transire maluerit, substantia quidem eius à prio-
re monasterio vindicetur: aliorum autem monasteriorum prima-
tes prohibeant eum transire, vt in alio monasterio non recipiatur.
Et de hoc curare debent non solùm religiosissimi episcopi, sed etiam
reuerendissimi archimandritæ.

Vers. εἰ δὲ ἀπολιπὼν τὸ μοναστήριον. paul. infra

XX. Idem.

9 SI QVIS monachus constitutus clericatus honorem accepe-
rit, nullam habeat facultatem vxorem ducendi, quamuis eius gra-
dus sit, cuius clericus non prohibetur vxorem habere, qualis est gra-
dus cantorum & lectorum: non solum autem vxorem ducere prohi
betur, sed etiam concubam habere. Si quis autem monachus antè
cōstitutus clericatus occasione vel duxerit vxorem, vel concubinā ha
buerit: eijciatur de clero, & sit priuatus, ad nullā militiā vel professio
nem aliā audens venire: nisi fortè velit in antefatas pœnas incidere.

θ. εἰ δέ τις τῶν μοναχῶν

XXI. De archimandritis, & vt constitutio communis sit monachorum & sanctimonialium.

10 PRIMI monachi creatio non secundum ordinem temporis
fiat: nec qui tempore prior est, primi loci creationem sibi præsumat:

θ. τὴν δὲ τῶν ἡγουμένων

nec qui secundus fortè vel tertius est, sed qui & vitæ castitate, & diuinarum rerum scientia, & animi grauitate præcellit, is habeat loci prioris honorem: idque procedere debet secundum electionem atque iudicium religiosi episcopi. θ. ἴσα μέντοι τοῖς ἡμῶν. Quæ autem diximus & in prioribus & istis constitutionibus de clericis, vel monachis, vel monasterijs, ea non solum de masculis, sed etiam de feminis sanctimonialibus intelligere debemus. DATA KAL. APRIL. POST CONSVLATVM BELISARII.

Διατ. γ

CONSTITVTIO V.

XXII. *De numero clericorum Constantinopolitanæ ciuitatis.*

θ. ὥστε θεσπίζομεν.

PRÆSENS constitutio vsque ad sua tempora numerum clericorum, qui est, conseruat. Postea autem iubet clericos Constantinopolitanæ ciuitatis hoc numero definiri, vt LX. quidem presbyteros, C. autem diaconos, XL. diaconissas, XC. subdiaconos, C. & vndecem lectores, & XXV. cantores, & C. hostiarios ecclesia habeat.

XXIII. *Non liceat clerico de minori ecclesia in maiorem per patrocinium transire: & de alimonijs clericorum.*

θ. κελεύομεν προσθεμένα. 2 NON liceat in minoribus ecclesijs clericatus honores suscipientib. postea in maiorem ecclesiam per patrocinium quorundã transire. Sed si quid tale aliquid factum fuerit: irritum sit, et nullius momenti. Nec liceat vlli clericos quidem destinare vel creare: nullas autem eis alimonias præstare: sed duorum alterum, vel non faciat clericos: vel si fecerit, det eis vnde viuere possint. DAT. P. C. BELISARII.

Διατ. ς

CONSTITVTIO VI.

XXIIII. *De episcopis.*

1 θ. θεσπίζομεν τοίνυν.

HÆC constitutio de consecratione episcoporum loquitur, quam oportet procedere sic. Debet enim prius disceptari de vita episcopi, vtrum bona sit, an reprehensibilis: & vtrum bonis testimonijs muniatur, an non. Sed & si officialis vel curialis condicionis sit, prohibetur episcopus fieri: nisi forte à tenera ætate in monasterio fuit: eoque modò liberatus est à prædictis condicionibus: ita tamen, vt quartam partem substantiæ suæ curiæ præstet secundum legis obseruantiam. vers. οὔτε ἐξ ἰδιωτῶν. Sed neque ex laico statim ad episcopatum ascendere licet: neque clericatus honorem simulatum habuisse sufficit. vers. ὥστε χειροτῇ συνεινοεῖν. Oportet autem eum, qui e-

qui episcopus fit, neque vxorem habere neque concubam, neque filios, neq; nepotes, siue legitimos, siue legibus incognitos. Et si quis contra hæc fecerit: & is qui factus est, & is qui eum fecit, episcopatus expellatur honore. Nec liceat pecuniæ datione episcopum fieri.

Esse autem oportet eum, qui episcopus fit, vel monachum vel clericum: ita tamen, vt non minus sex mensibus appareat eum in clericatu fuisse. Legere autem debet & sanctos canones, eoq; tempore, quo consecratur, consulat eum is, qui consecrat, si possit facere atque custodire omnia, quæ diuini præcipiunt canones: & si quidem denegauerit se posse custodire, non consecretur. Sin autem pollicitus fuerit se obseruaturum, quantum homini possibile est, sancta canonum præcepta: tunc is, qui consecrat eum, admonere atque prædicere ei debet: quod si non obseruauerit canones sanctos, & deo alienus erit, & religiosis episcopis non cõnumerabitur. Nam & canones patrum vim legũ obtinere oportet. Sin autẽ aliquis pecunias dederit, eoq; modo creatus episcopus fuerit: non solum ipse, sed etiam qui consecrauit eum, inter episcopos non erit: sed pecuniæ vel res datæ consecrationis causa sacrosanctæ ecclesiæ addicantur, siue episcopus siue clericus est, qui dedit. Is autem qui accepit, non solum res amittit, sed etiam gradum atque honorem clericatus. Similiter autem & si laicus sit, qui pecuniam vel res accepit, & ipsas amittat, & aliud tantum quantum accepit, pœnæ nomine sanctæ ecclesiæ præstare compellitur. Sed & si magistratum gerat: in magistratu esse desinat, & exilio irreuocabili condemnabitur. Sin autem aliquis presbyter vel diaconus constitutus pecunia data ad episcopatus peruenerit apicem: non solum episcopus esse desinat, sed etiam priorem gradum presbyterij vel diaconij amittat. Consecratio autem episcopi fiat ante omnem populum christianitatis, vt sit facultas vnicuique, si velit, contradicere. Et si quidem ante consecrationem facta fuerit contradictio, non prius consecretur episcopus, nisi disceptatio de contradictione facta fuerit, & vndique appareat innoxius is, qui ad episcopatum vocatur. Sin autem quis ante disceptationem ad episcopatum peruenerit: amittat honorem, non solum ipse, sed etiam is, qui eum creauit. Quod si is qui contradixit, calumniator probatus fuerit, vel contradictionis iudicium deseruerit, & non peregerit causam: prohibeatur sacra communione in omni vita sua ab eo, qui consecrauit episcopum.

[Margin notes: θ. ὁ τίνων χειροτονούμενος — θ. καὶ ποιοῦντι — vers. δὲ δεῖ κατ᾽ αὐτήν]

XXV. Idem.

2 NEMO religiosus episcopus extra suam ecclesiam degat vltra annale spatium: nisi forte per imperialem iussionem hoc factum fuerit. Patriarchæ autem episcopos cogere debent, & in suis ecclesijs obseruare, & in longas peregrinationes non ire. Sin autem sine iussione principis vltra annum episcopus extra suam ecclesiam fecerit:

[Margin note: θ. ἐνιαύσιον χρόνον]

tunc regionis Patriarcha legitimis eum præconijs reuocet, id est, custodiens sacrorum canonum obseruantiam. Sin autem non obtemperauerit is, qui euocatus est, sed in eadem absentia perseuerauerit: tunc repellat eum ab episcoporum numero, & alterum pro eo substituat. Sin autem is, qui in absentia est, metropolitanus non fuerit, sed cuiusdam municipij episcopus: tunc ea, quæ diximus à Patriarcha fieri oportere, metropolitanus faciat. Quòd si litigiorum causa peregrinari voluerit episcopus, non concedatur. Litigare enim episcopus non per semetipsum, sed per suos clericos debet, siue apocrisarios, siue œconomos, & supplicare principi debent: & impetrabunt ea, quæ desiderant fieri

XXVI. Idem.

θ. μὴ ἄλλως ἢ πνα. 3 NVMQVAM episcopus in Constantinopolitanam ciuitatem veniat, nisi literas acceperit à metropolitano suo ad Imperatorem, quas diuini canones Commendatorias appellant, quibus declarabitur necessariam esse profectionem episcopi. Sin autem metropolitanus sit, qui peruenire in Constantinopolitanam ciuitatem maluerit, literas accipiat à patriarcha regionis suę: venientes autem non audeant indicare apud Imperatorem per semetipsos: sed prius ad patriarcham veniant, vel apud apocrisarios regionis, ex qua sunt: & ipsis communicent causas, propter quas venerunt. Liceat autem episcopis & per referendarios magnæ ecclesiæ, vel apocrisarios patriarcharum referre Imperatori, & sic impetrare responsa.

XXVII. De clericis.

θ. ταῦτα ἐπὶ πίς. 4 NEMO clericus fiat, nisi is qui & bonum testimonium habet, & litteratus est. Qui enim litteras non scit, clericus esse non potest. Doceantur autē presbyteri & diaconi sacras orationes & ecclesiasticos canones, quos consecrari oportet sine reprehensione, sine iusta contradictione, sine pecuniarum datione, liberatos tam officiali quàm curiali condicione: nisi fortè secundum obseruationem, quam in primo capite præsentis constitutionis exposuimus.

XXVIII. Idem.

vers. μήτε ἢ τέρ. 5 QVI duas nuptias contraxerit, diaconus vel presbyter fieri prohibetur, sed & si mulierem disiunctam à marito suo, quem ipsa reliquit, vxorem quispiam habuerit, neque diaconus, neque presbyter fieri potest. idem est & si concubam habet: quippe tales homines cùm castitate viuere decet. Castus autem est, qui habet, vel habuit vxorem castam, & ipsam ab ipso virgine, virginem susceptam. Si quis autem presbyter vel diaconus vel subdiaconus vxorem duxerit, vel concubam habuerit, siue clam siue palam, siue sub aliqua figura: cadat clericatus honore, & sit priuatus & laicus.

XXVIIII.

XXIX. *De Diaconissis.*

6 EA quæ de clericis diximus, teneant etiam in diaconissis. Diaconissas autem creari constitutio præcepit, si quinquaginta annorum ætatem agant: ita tamen vt virgines sint, vel vnum tantummodo habuerint maritum. Si autem mulier propter aliquam necessitatem minor quinquaginta annis diaconissa facta fuerit, non liceat ei alibi degere, quàm in asceterio sanctimonialium mulierum, vbi neque mares conuersantur: neque viuere liceat ei quomodo velit. Nulla autem facultas diaconissis tributa est, habere quosdam secum veluti fratres siue cognatos: vel quos dicere solent agapitos, id est dilectos. nam diaconissæ per se habitare debent, vel nullum alium admittere secum, nisi re vera fratrem. Si autem aliqua suspicio sit quasi simulatus frater cum ea degeret: vel ab initio non consecretur: vel si consecreta fuerit, amittat honorem. Pœnas autem cum corruptore patiatur, eas quas sacræ constitutiones aduersus corruptores definiunt. Eo autem tempore quo diaconissæ consecrantur, admonendæ sunt vt si postea nupserint, vel aliam vitam elegerint, gladio vltore sternantur, & facultates earum monasterijs siue ecclesijs addicantur. Is autem qui corrupit eam, puniatur quidem eodem supplicio: bona autem eius fisci viribus vindicentur. θ. ἴσα γυμν.

XXX. *Idem. de clericis.*

7 SIVE lector, siue subdiaconus, siue diaconus, siue presbyter clericatus honorem contempserit, et in aliam vitam transierit, duorum alterum, vel curiali condicioni cum suis facultatibus subijciatur, vel si plures curiales ciuitas habeat, siue ipse vilior sit, ad officialem condicionem trahatur, id est taxcoticam. θ. τὰς δ' ἀποξ.

XXXI. *Idem de numero clericorum.*

8 NVLLVS episcopus multitudinem clericorum faciat passim: debet enim secundum reditum ecclesiarum ita etiam numerus clericorum moderari. Et si quidem is, qui sacrosanctam ædificauit ecclesiam, statuit ab initio numerum clericorum, qui debet in eadem ecclesia consecrari, ille numerus custodiatur. Si autem numerus præfinitus non est: neque per amicitiam, neque per gratiam oneranda sacrosancta ecclesia est, sed moderandus numerus erit cura & sollicitudine patriarcharum & metropolitanorum, & aliorum episcoporum. Liceat autem vnicuique siue priuatus, siue laicus sit, inspicienti ea, quę diximus, ab aliquo contempta, ab Imperatorem referre.

DATA KAL. APRIL. VII. CONSISTORIO CONSVLAT. BELISARII.

νεαρ. ζ

CONSTITVTIO VII.

XXXII.

De rebus ad venerabiles locos pertinentibus non alienandis.

1 VLLA sub Romana ditione constituta ecclesia, vel xenodochium, vel ptochotrophium, vel nosocomium, vel orphanotrophium, vel gerontocomium, vel brephotrophium, vel monasterium tam monachorum, quàm sanctimonialium, archimandritam habens vel archimandritissam, Ergo his omnibus non liceat alienare rem immobilem, siue domum, siue agrum, siue hortum, siue rusticum mancipium, vel panes ciuiles: neque creditoribus siue specialis siue generalis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum contineat venditionem, donationem, permutationem, & emphyteuseos perpetuum contractum. Sed omnes omnino sacerdotes huiusmodi alienatione abstineant, pœnas timentes, quas Leoniana constitutio minatur: id est, vt is quidem qui comparauit rem loci venerabilis, reddat eam cuius & anteà fuerat, scilicet cum fructibus alijsque emolumentis, quę in medio tempore facta sunt. œconomum autem ecclesiæ præstare lucrum, quod ex huiusmodi prohibita alienatione senserit, vel ecclesiam damno affecerit: ita vt in posterum œconomus non sit. non solum autem ipse, sed etiam successores eius teneantur, siue ipse œconomus alienauerit, siue respiciens alienantem episcopum non prohibuerit, & multo magis si consenserit. Tabellionem autem, qui talia interdicta instrumenta conscripserit, perpetuo exilio tradi oportet, Magistratus autem qui eadem instrumenta admiserunt, & officiales, qui operam dederunt, vt monumentis intimentur donationes, vel ceteræ alienationes actis interuenientibus confirmentur: non solum magistratu, sed etiam dignitate & facultatibus suis cadant. Remittit autem constitutio ea, quæ in præterito tempore acta sunt: excipit autem quosdam contractus, quos in sequentibus exponit capitulis, per quos ecclesiarum immobiles res alienari possunt.

Xenodochiũ, id est locus venerabilis, in quo peregrini suscipiuntur, & debiles aluntur. Ptochotrophium, id est locus venerabilis, in quo pauperes & infirmi homines pascuntur. Nosocomium, id est locus venerabilis, in quo ægroti homines curantur. Orphanotrophium, id est locus venerabilis, in quo parentib. orbati pueri pascuntur. Gerontocomium, id est locus venerabilis, in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Brephotrophium, id est locus venerabilis, in quo infantes aluntur.

XXXIII.

XXXIII. Quomodo liceat ad Imperatorem res sancti loci transferre. θ. ἐπεὶ δὲ.

2 Si princeps voluerit rem immobilem sancto loco præstare, & vers. ἐξεῖναι. accipere ab eo aliam immobilem rem, & eo modo permutationem contrahere: liceat hoc facere ei, diuina pragmatica sanctione ab eo promulgata.

XXXIIII. Quomodo emphyteusis rerum ad sanctos locos pertinentium contrahatur.

3 Emphyteuseos contractum sub hac obseruatione sanctus constituat locus, vt viuo quidem eo, qui contrahit maneat omni modo emphyteusis, mortuo autem, ad heredes eius trãsmittatur: θ. ἐμφύτευσιν δὲ. si forte filij sint siue masculi, siue feminæ: aut si nepotes sint siue neptes: aut si vxor sit vel maritus: si specialiter mariti vel vxoris nomen expressum fuerit. Alioquin ad aliam personam emphyteuseos contractus non transeat, sed vsque ad vitam contrahentium extendatur nisi filios filias've, nepotes neptes've habeant. Procedere autem emphyteusis debet prius requisitione cum omni libertate atque subtilitate habita in reditu eo, qui ad id tempus fuerat, in quo ad sacrosanctam ecclesiam res peruenisset: eiusque reditus sexta portio remittatur ei, qui emphyteusin contrahit. θ. ἐπειδὰν δὲ. Sinautem deminutus fuerit ex aliquo casu reditus prædij: duorum alterum vel sub eodem reditu, qui tunc inueniatur, sine vlla deminutione is, qui contrahit, accipiat prædium, vel ad contractum omnino non accedat. melius est enim locare magis prędia sanctorum locorum, quàm sub huiusmodi deminutionibus contractus emphyteuseos facere. Sinautem ecclesiastici θ. εἰ δέ τινος ἐκκλησιαστικοῦ. proastij emphyteusis contrahatur pretiosissimi quidem, sed tamen vilissimum reditum habentis, non oportet emphyteuseos contractum, ad reditus quantitatem metiri, sed æstimatio proastij fiat, & inspiciatur reditus qui per viginti annos comparari poterit ex pretio proastij, & tantum reditum dare se paciscatur is, qui emphyteusim contrahit: ita tamen, vt & in hoc casu non in perpetuum contractus extendatur, sed secundum obseruationem, quam superius diximus. Sciant autem hi, qui emphyteusim contraxerunt, quod θ. εἰδέναι δὲ. placito reditu ab eis per biennium non dato, licentia libera præstatur sanctorum locorum administratoribus & prædia abstrahere, & nihil emponematum nomine præstare. Emponemata autem dicimus ea, quæ labore contrahentis in agro meliorata sunt. Sinautem deteriorem agrum fecerit, cogatur de suo sumptus dare, & restituere pristinam prędij faciem: et ad hoc subijci debet non solum ipse, sed etiam heredes eius, vel successores, vel bonorum possessores, & bona eius: ita tamen, vt debitum quoque reditum sine aliqua dilatione reddere compellantur. θ. τὸ δὲ κείμενον. Id autem quod de prohibitione alienationis diximus, obtineat non solum in integris domibus vel proa-

ſtrijs, vel agris, vel hortis, ſed etiam in his, quæ omnino diruta, & deſerta, & in area poſita ſunt: quamuis enim nullum ędificium, nullam materiam habeant, attamen ea alienare prohibitum eſt, niſi fortè emphyteuſis ad tempus ſecundum antefatam diuiſionem in tres perſonas fuerit facta. Ne autem aliqua circumſcriptio fiat, iubet conſtitutio duos primates mechanicorum vel architectorum in ciuitate Conſtantinopolitana vnà cum religioſis œconomis & quinque reuerendiſsimis presbyteris & duobus diaconis, præſente & ipſo beatiſsimo archiepiſcopo: vel in prouincijs, duos nobiles mechanicorum vel architectorum: aut vnum, ſi vnum tantùm habeat ciuitas, peruenire oportet ad loca, & diuinis antè poſitis ſcripturis definiri ab eiſdem architectis, quantum debeat ſuper eodem loco diruto ſacroſanctæ præſtari eccleſiæ ab eo, qui emphyteuſeos contractus procedere vult, & ſub his pactionibus inſtrumenta emphyteuſeos componantur: vt is qui contraxit emphyteuſin & ædificet, & materijs vtatur, ſi quaſdam materias dirutas habeat locus, & tranſmittat contractum duobus ſucceſſoribus ſuis ſecundum prædictam obſeruationem, poſteaque prædium redeat ad ſacroſanctam eccleſiam vel venerabilem locum, qui ſub titulo emphyteuſeos rem immobilem dederit. Tribus enim perſonis defunctis omni modo prædium ad venerabiles locos redeat. Nam & illam pactionem, immò magis callidam machinationē reijciendam ſupraſcripta cōſtitutio iubet, id eſt, ſi pactus fuerit cum œconomis et religioſo epiſcopo et alijs perſonis, quas enumerauimus, is qui emphyteuſin contrahit, vt etiam tribus perſonis defunctis, nihilominus deinceps ſucceſſoribus liceat emphyteuſeos titulo res immobiles ab eccleſia capere, & alijs perſonis anteponi. talem enim conuentionem vtpote callide factam conſtitutio reprobauit.

XXXV. *Quomodo vſusfructus rerum ad ſanctos locos pertinentium conſtituatur.*

[illegible] 4 SI autem voluerit aliquis rem immobilem eccleſiaſticam vel ptochicam vtendi fruendi cauſa accipere, eo modo faciat contractum, quo diui Leonis conſtitutio ſtatuit. Oportet enim fructuarium diuitem conſtitutum, & rerum immobilium dominum aliam rem iure dominij dare ſacroſanctæ eccleſiæ vel alij venerabili loco, à quo vſumfructum apetit: ita tamen, vt res immobiles, quas ipſe pro vſufructu præſtat, non minorem reditum habeant, quàm eſt vſusfructus rei immobilis ad ſacroſanctam eccleſiam, vel ad alios venerabiles locos pertinentis: ita tamen, vt res omni modo, quam vtendi fruendi cauſa accepit, vel mortuo eo ad ſanctum redeat locum, vel adhuc viuo eo, ſi fortè vſque ad certum tempus vſusfructus ei conſtitutus erit. Impleto enim tempore, neceſſe eſt vſumfructum extingui.

gui. Nulla autem licentia fit tempus statutum protelare, vt etiam post mortem fructuarij res immobilis ad sanctũ locum non redeat. Nam modis omnibus defuncto fructuario pleno iure fundus ad ecclesiam redire debet: ita tamen, vt etiam illa res, quam de suo patrimonio ab initio fructuarius in locum sanctum dedit, maneat firmiter nulla machinatione abstrahenda.

XXXVI. Quibus pœnis subiecti sunt, qui præsentem constitutionem contemnunt.

5 SI QVIS contra saluberrima iura præsentis constitutionis rē immobilem loci venerabilis comparauerit: primùm quidem rei æstimationem amittat, & rem quam illicitè emerit, restituat cum omnibus emolumentis, quæ in medio tempore facta sunt. & omnia lucro ecclesiæ vel alterius loci venerabilis cedant, & nullam habeat ipse contra ecclesiam actionem: sed tantùm aduersus œconomos vel alias venditorum personas ex empto iudicium moueat. Nam venditorum patrimonia emptori subiecta esse æquum est. Hæc, si venditio contra præsentem legem rei immobilis ad venerabilem locum pertinentis contracta sit. Alioquin si donatio facta fuerit: tunc is, qui liberalitatem interdictam accepit, non solùm ipsam rem cum fructibus suis et causis venerabili loco restituat, sed etiam aliud tantum quantum accepit, pœnæ nomine præstet sanctissimo loco, cuius res donata fuerit, ab his qui res eius ministrauerint. Sin autem titulo permutationis rem loci venerabilis capiat aliquis, tunc & rem quam accepit, reddat, & quam ipse dedit, amittat. actione ei scilicet aduersus personas & patrimonia eorum conseruanda, quicunq; contraxerint, excepto videlicet principe, cui secundum prçfatam superius diuisionem permutationem facere rerum immobiliũ cum sacrosanctis locis permissum est. Sin autem pignus creditor ad corporalē detentationem acceperit, & res immobilis sit, quę pertinet ad ecclesiam, vel alios venerabiles locos, veluti domus, vel proastium, vel ager, vel hortus, vel panes ciuiles, vel mancipia rustica: nam ea quoque veluti membra rerum immobilium sunt. Si quis igitur horum aliquid pignoris nomine corporaliter acceperit: prius quidem neque sortem quam dedit, neque vsuras quas fortè stipulatus est, exigat: deinde etiam ipsam rem cum suis emolumentis venerabili loco restituat. Sed & in hoc casu aduersus œconomum vel alios administratores venerabilium locorum actionibus creditori competentibus. Omnia hæc quæ diximus, etiam in muliebribus monasterijs vel asceterijs obtinere oportet.

(Right-margin notes, at the ends of the lines they stand beside:
- "… constitutionis rē": θ. ἐὰν δὲ διὰ λάθους.
- "… donatio facta fuerit:": vers. εἰ δὲ κατὰ δωρεάν.
- "… Sin au-": vers. εἰ δὲ ἀμοιβῇ.
- "… creditor": θ. εἰ δὲ δανειστής.)

XXXVII. Quando licet hypothecæ titulo res venerabilium locorum obligare.

6 Si qua necessaria causa et inexcusabilis immineat, vt mutuam pecuniam accipiat venerabilis locus, liceat œconomis etiam res immo vers. εἰ γὰρ ἔλθοι.

biles obligare pignoris iure, ita tamen vt corporaliter non tradantur creditoribus.

XXXVIII. *Quibus pœnis subijcitur, qui inlicitum emphyteuseos contractum in res venerabilis loci componit.*

[illegible] 7 SI quis emphyteuseos contractum in ecclesiastica re vel alterius venerabilis loci contraxerit in perpetuum: primùm quidem id, quod actum est, pro infecto habebitur: deinde tantum eum in vnoquoque anno perpetuò præstare sanctissimo loco oportet quantum præstitisset, si ab initio legitima emphyteusis esset, nullo remanente apud eum ex his, quæ frustra ei occasione emphyteuseos præstita sunt. res enim ipsas cum suis fructibus omni modo restituere debet. Tabelliones autem si contra leges emphyteusim instrumentis receperint: irreuocabili puniatur exilio, & numquam redeant, necsi diuina sanctio promulgata fuerit. Nam nec magistratus audaci spiritu talia instrumenta vel dictare, vel facta admittere, & publicis monumentis inserere, vel confirmare debent. nam si quid tale delique rint, non solùm honore, sed etiam dignitate & patrimonio cadant.

ver. μηδὲ τῶν συμβολαιογράφων.

XXXIX. *Quomodo punitur, qui sacra vasa vel dona alienat, vel pignerat, vel conflat: & de panibus ciuilibus.*

ver. τῶν αὐτῶν ἐπιτιμίων. 8. EISDEM pœnis coerceri oportet etiam illos, qui sancta vasa siue sacra dona contra legem, vel pignerauerint, vel distraxerint, vel conflauerint, vel quocumque modo alienauerint, excepta videlicet captiuorum redemptione: eandemque obseruantiam iubet constitutio tenere & in alienatione panum ciuilium.

XL. *De pragmaticis sanctionibus, quæ contra commoda venerabilium locorum promulgantur.*

[illegible] 9 NVLLI liceat per pragmaticam sanctionem aliquid eorum capere, quæ sacrosanctis ecclesijs, alijsque venerabilibus locis competunt, scilicet si immobiles sunt, vel mobiles quidem, sed quæ alienari non possunt.. Si autem Quæstor magnificus tale rescriptum dictauerit, vel ceteri magistratus intimationem pragmaticæ fortnæ receperint, vnusquisque quinquaginta librarum auri pœna mulctetur. Si autem religiosi episcopi tales pragmaticas sanctiones contempserint, sine periculo se contempsisse cognoscant: nam si receperint eas, etiam episcopatus honorem se amissuros non dubitent, ea autem locari vel emphyteuseos titulo dari oportet sola, quæ administratorum arbitratu videantur tali aliquo indigere.

XLI. *Idem.*

vers. μηδενὶ τῶν ἐν δυνάμει. 10 SI quis in potentatu constitutus diuinam pragmaticam sanctionem impetrauerit, cogentem œconomum vel alios administratores

tores venerabilium locorum ea, quæ alijs neque locata neque emphyteuseos titulo data sunt, sibi locari, sed emphyteuseos nomine dari: pœna sacrilegij teneatur.

XLII. *De monasterijs non vendendis vel alienandis.*

11 NEMINI liceat in posterum cuiuscumque monasterij impiam venditionem, vel donationem, vel permutationem contrahere, vbi & altare collocatum est & sacra missa facta, & monachica conuersatio. Si autem aliquid tale fuerit admissum: & id quod factum est, pro infecto habebitur: & is, qui accepit, pretium amittat: & is, qui distraxit, & rem & pretium reddat sacrosanctæ ecclesiæ & venerabilib. monasterijs, quorum cura erit, alienatum contra leges monasterium rursus in pristinum statum reducere. Nulli autem liceat nec titulo pignorum, vel hypothecarum sacrosanctum obligare monasterium. nam & si tale aliquid admissum fuerit, refutari oportet: vt iterum in sanctißimo monasterio sacra procedat missa.

XLIII. *Si sterilis ager ad venerabilem locum peruenerit.*

12 SI QVIS sterilem agrum cuicumque venerabili loco donauerit vel vendiderit: contractus nullius erit momenti. Nam & donatione, & quauis alienatione rescissa cogitur donator vel venditor rẽ suam recipere, quam calliditate & fraude videtur dedisse, vt exoneret scilicet suum proprium patrimoniũ. Oeconomus autem vel quicumq; alius ministrator venerabilis loci, omne damnũ, quod ex huiusmodi inlicito actu contigit, resarciat ei, qui cum eo contraxit, secundum ea, quæ superius diximus. Liceat autem vnicuique ex populo si viderit, præcepta propositæ constitutionis neglecta ad Imperatorem referre, & calumniatoris notam euadere. Omnibus autem permissum est vbique magistratus gerentibus siue minorem, siue maiorem potestatem habeant, omnia præsentis constitutionis capitula custodire. DAT. XVII. KAL. MAII. CONST. BILIS. V. C. CON.

CONSTITVTIO VIII.

XLIIII. *De præscriptione centum annorum ecclesiæ competente Romanæ ciuitatis.*

PRÆSENS constitutio, quæ consulatu Belisarij Kal. Mai. data est, iubet quidem sacratißimam ecclesiam Romæ centum annorum præscriptione solam in suis actionibus remoueri. nihil autem de ea latius exponimus, quia in-

nouata est ab alia constitutione, quæ data est IX. Kal. Mai. Belisario V. C. Cons.

CONSTITVTIO IX.

XLV. *Vt ciuitates circa Viminacium constitutæ suum proprium archiepiscopum habeant.*

1 HÆC constitutio iubet ciuitates, quæ sunt circa Viminacium, quas ditione sua noster Imperator subiugauit, eas igitur iubet, potestati esse subiectas archiepiscopi sui proprij, & non esse in potestate Thessalonicensis episcopi. DAT. VI. KAL. MAI. CONS. BELISARII.

CONSTITVTIO X.

XLVI. *De Anthimo & Petro & Seuero & Zoora hereticis.*

1 HÆC constitutio confirmat sanctissimas synodos & monachorum auctoritatem. Anthimum autem & Petrum & Seuerum & Zooran episcoporum numero expellit, prohibetque eos in vrbe Constantinopolitana vel alia magna ciuitate conuersari. Comminatur autem etiam, si quis Seueri libros habeat, eosque ignibus non tradat, seuerissimas pœnas: nam & manus incisionem subsistere iubet eos, qui libros eius scribere ausi fuerint. DAT. VIII. ID. AVG. CONS. BELIS.

CONSTITVTIO XI.

XLVII. *De rebus immobilibus alienandis, quæ in ecclesia Hierosolymitana pertinent.*

1 HÆC constitutio alia quidem omnia capitula, quæ de alienatione prædiorum ecclesiasticorum superius dicta sunt, in eodem vigore cōseruat, vt etiam in sancta ecclesia Hierosolymitanæ sacratissimæ ciuitatis obtineant. nam & ipsi distractionem omnino rusticorum prædiorum interdicit. Domos autem si quas habeat, non prohibeat eam alienare, scilicet si ampliore commodo potiatur. hoc autem decreto antecedente fieri iubet. Decretum autem apud patriarcham Hierosolymitanæ ciuitatis ordinetur, præsente etiam clero eius & probanda iusta causa propter quam alienatio domorum fit: ita tamen vt æstimatio definiatur ad quantitatem pensionum, quæ per quinquaginta annos colligi possunt, vt ea æstimatione domorum alienatio fiat.

DA-

DATA XV. KAL. IVN. C.P. POST. BILIS. V.C. CONS.

CONSTITVTIO XII. διάτ. ν

XLVIII. Quando liceat clericis ab alia ecclesia in aliam transire

SVPERIVS constitutionem legimus, qua cauetur, vt numerus clericorum certus sit in maiore ecclesia vrbis Constantinopolitanæ. hæc autem constitutio iubet, vt ex aliis ecclesiis superflui clerici, id est hi, qui supra statutum numerum sunt, in locum mortuorum clericorum maioris ecclesiæ transferantur. DAT. XIII. KAL. AVG. P.C. BILISARII. 1

CONSTITVTIO XIII. διάτ. μγ

XLIX. Vt mille centum ergasteria immunitate potiantur sub nomine decanorum & lecticariorum: & nemo alius immunitatem habeat.

HÆC constitutio iubet, vt in Constantinopolitana ciuitate mille centum ergasteria immunitate potiantur occasione decanorum & lecticariorum, & funeribus defunctorum destinentur: ita vt octingenta quidem ergasteria corpora personarum præstare: residua autem trecenta ergasteria pecuniam dare: cetera autem omnia ergasteria ciuilibus muneribus fungantur, siue ecclesiæ sint, siue xenonis siue monasterii, siue orphanotrophii, siue brephotrophii, siue ptochii, siue alterius cuiuscumque domini, siue imperialis domus, siue magistratus populi Romani, siue inlustris, siue alterius senatoris, siue cubicularii, siue militari cingulo decorati. Quod si quis patrocinio suo munere ciuili liberare suum voluerit inquilinum, dominium quidem amittat ergasterii: hoc autem fisci viribus vindicetur. DAT. KAL. IVN. C.P. P.C. BILIS. ANNO I. 1 ὁ διὰ τῶν vers. ἐκτίζομαι. vers. ἀλλὰ τὸ ἐγγαρεῖ. ὁ δὲ ἄνευ ἐπιχειρήσει.

CONSTITVTIO XIIII. διάτ. μδ

L. Quando licet locis venerabilibus res immobiles alienare.

HÆC constitutio subdiuisionem facit in ea constitutione, quæ de rebus immobilibus ad sancta loca pertinentibus loquitur: ait enim, si ecclesia, vel alius sacratissimus locus publicum debeat, veluti tributa, & non habeat vnde solutionem pecuniæ faciat, conuenire omnes in vnum tam clerum quam religiosum episcopum ipsius ciuitatis ad metropolitanam, & sanctis scripturis propositis rem disceptari. Et si nullæ aliæ opes inuenientur sine alienatione ecclesiastici prædii, tunc 1 ὁ. ὁριζομένων.

decreto apud præsidem prouinciæ celebrato, alienatio prædij ad locum venerabilem pertinentis fiat. ita tamen, vt emptor pretium tributorum exactoribus soluat, & ab eis apochas accipiat, & in locum fisci succedat, & munimentum plenissimum habeat, & non timeat anteriorem legem. Eos autem, qui distraxerunt, operam dare oportet, vt postquam ipsi actis interuenientibus deposuerint se iure distraxisse, etiam apochas tributorum intimare, vt etiam ecclesia securitatem habeat de pecunijs tributorum nomine fisco solutis, omni circumuentione & simulatione pro infecto habenda. Ideo enim & decreti celebratio permissa est, vt etiam publicum manifestetur, ex quot annis collectum est, & quemadmodum non potuerunt œconomi pecuniam soluere, sed in necessitate alienationis venerunt. Hæc autem omnia procedere debent propositis sanctis euangelijs.

§. εἰ μὲν ὑπ ἰδιώτης. Si autem priuatus sit, cui venerabilis locus pecuniam debeat, ipsam immobilem possessionem creditor pro soluto capiat, dummodo adictio ita fiat, vt debitam pecuniam nō excedat, scilicet & in hoc casu decreti celebratione interueniente. Huius autem constitutionis subdiuisione excepta est magna ecclesia Constantinopolitanæ ciuitatis, & sancta oratoria, quorum ipsa curam agit, sed etiam omnia monasteria, quæ sanctæ eidem magnæ ecclesiæ supposita sunt.

DATA. XVIII. ID. SEPTEMB. CONSVLATV. BELISARII.

Διάτ. ι

CONSTITVTIO XV.

LI. *Vt magistratus sine pecunia fiant.*

§. πάντας ἄρχοντας. 1 MNES magistratus sine pecunia creari decernimus: vt neque impune aliquid detur, neque sine punitate aliquid à subiectis exigatur.

LII. *De vicario Asianæ regionis & præside Phrygiæ sublatis, & in Comitis Phrygiæ Pacatianæ nomen translatis.*

§. ὁ βικάριος 2 VICARIVS Asianæ regionis, & præses Phrygiæ Pacatianæ, Comes Phrygiæ Pacatianæ nominetur, & habeat tam vicarij quàm præsidis honorem, & vtriusque magistratus annonas & capita habeat, & vna tantùm apparitione vtatur: permixta tamen ab vtroque magistratu. agat autem curam & tributorum exactionem. Sed & apparitio eius duplices annonas & capita habeat. Comes autem Phrygiæ Pacatianæ nullam habeat communionem in Asiana diœcesi, sed habeat quidem Comitis Phrygiæ Pacatianæ nomen: nullam autem habeat iurisdictionem extra territorium Phrygiæ Pacatianæ.

LIII.

LIII. *De vicario Ponticæ sublato & in comitis Galatiæ primæ nomen translato.*

3 QVI antè vicarius Ponticæ vocabatur, modò Comes Galatiæ primæ nominetur, & in milites habeat potestatem, & vtriusque magistratus annonas accipiat, id est tam ciuiles quàm militares. Vltrà territorium autem primæ Galatiæ nullam habet potestatem. Vtriusque autem Ponticæ magistratus apparitóres misceri oportet, & Comitianam appellari, & periclitari cum suo Comite in exactionibus tributorum. [illegible]

LIIII. *Vt nemo ciuilis vel militaris magistratus vicarios habeat.*

4 NEMO magistratus ciuilis vel militaris in municipijs eius prouinciæ, cui præest, vicarios suos audeat mittere: sed si quis tale fecerit, magistratus honore cadat. [illegible]

LV. *Vt Comes Orientis & præsides Anthiochiæ Officium habeant.*

5 MAGISTRATVS Comitis Orientis & præsidis Anthiochię vnus sit, & vtriusque adparitiónes misceantur, & Comitiana adparitio appelletur: & primam Syriam habeat tantum Comes Orientis, dummodò etiam illam regiónem habeat, quæ Kyrestlca vocatur. Habeat autem & vtriusque magistrátus annonas, & curam agat in tributorum exactiónibus, & vt populares seditiones compescat, & ciuilem ordinationem conseruet. [illegible]

LVI. *Vt omnes priuati præsidibus subijciantur, & de sacramento à præsidibus dando, & de furtus præsidum.*

6 OMNES priuatos homines suppositos esse constitutio iubet omnibus prouinciarum præsidibus tam in pecuniarijs, quàm in criminalibus causis. Hi autem, qui à Constantinopolitana ciuitate descendunt, cuiuscúmque iudicis calculos vel iusiones habeant, subiecti sint prouinciarum præsidibus, vt non audeant sportularum nómine aliquid exigere supra modum sacris constitutionibus statutum. hoc enim, si contempserit præses, de suá substantiá resarcire damna prouincialibus cogitur. Liceat autem eis & de huiusmodi iniurijs referre, non solùm maioribus magistratibus, quibus suppositi sunt hi, qui sportulas inlicitas exegerunt, sed etiam imperatori. Liceat autem præsidibus, si viderint eos, qui calculos vel iusiones habeant, quod iniustè vel violenter versati fuerint, refrenare, & non timere neque dignitatem eorum, neque cingulum, quo fortè decorantur. Oportet autem vnumquemque, qui magistratum gesturus est, antequam honorem accipiat, dare sacramentum, quod neque de- [illegible] [illegible]

dit alicui pecuniam, neque lucrum impium capturus est. Si quis autem ab eo aliquid accipiat vltra ea, quæ constitutio statuit, in qua-
θ. κὰν δὲ ἴσως. druplum hoc reddat. Curam autem agat præses prouinciæ & in exactionibus tributorum, eaque exigere debet non cum seueritate: nisi forte contumaces sint hi, qui tributa debent. Habeat autem & adsessores circa se æquos & iustos, & non inclinantes ad lucrum.

θ. εἰ δέ τις περὶ τοῦτο. Quod si quis dederit aurum, vt magistratus fiat, posteaque in furto conuictus sit in ipso magistratu: & publicabuntur bona eius, & in exilio mittendus erit, & corporales coercitiones patietur. Nam episcopum & primates ciuitatis, si viderint iudicem iniuste conuersari, preces Imperatori porrigere debent, vt Principali indignatione pœnas impius luat.

LVII. *Vt præsides quinquaginta dies faciant in prouincia sua, postquam eis successum sit.*

vers. ἀνάγκην ἐχέτω 7 PRÆSES prouinciæ postquam desierit esse præses, in eadem prouincia quinquaginta dies faciat, & publice pareat, & omnium excipiat actiones. Quod si antequam quinquaginta dies prætereant, absconderit se: liceat vnicuique & tenere eum in prouincia, & omne quod furatus est, repetere ab eo, præsente tamen episcopo & rem discernente. Quod si ante quinquaginta dies fugerit, & comprehensus fuerit siue in Constantinopolitana ciuitate, siue in alia quacunque regione, retrahatur ad eam prouinciam cui præerat: & ea quæ
vers. ἐκεῖνο δὲ καλῶς. furatus est, in quadruplum reddat. Hæc autem tota licentia prouincialibus data est, si in furto præsidem arguere maluerint. nam in alijs causis antedicta obseruatio cessat.

LVIII. *In quibus causis à præside tenti fori præscriptionem non habeant.*

θ. οὐδὲ ἐν τοῖς ἐμφυλίοις. 8 Nemo autem neque in criminali causa, neque in tributorum exactione, neque in populari seditione, à præside prouinciæ tentus, fori præscriptione vtatur.

LIX. *Si milites præsidis prouinciæ iussiones non fecerint.*

versic. ὥσπερ γὰρ τοῖς. 9 VT autem in omnibus exequi possit præses prouinciæ, & milites qui in prouincijs sedent, subijciantur ei. quod si milites ei non obtemperauerint, & annona eorum prohibetur, & militiam suam amittunt, & corporales pœnas subsistunt.

LX. *De latrunculatoribus & biocolytis, & aphoplistis sublatis, & quomodo sacramentum à præside dandum sit.*

θ. ἀπαγορεύομεν δὲ. 10 CVMQVE in prouincijs præsides iusti mittantur, superfluum est latrunculatores mittere, & eos quos biocolytas, id est, qui violen-

prohi-

prohibent, vel aphoplistas vocant, id est eos, qui priuatis hominib. arma habere non concedunt, ne rapinas aut cædes faciant. sed neque Magistro militum Orientis, vel alijs magistratib. licebit latrũculatores, vel biocolytas, vel aphoplistas, vel alios similes eis in prouincias mittere. Si autem aliquid tale perpetratur, hi qui missi sunt, prǽsidali potestati supponantur, & vltimum periculum patiantur, postq̃ ad Imperatorem hoc fuerit relatum. hi autem qui miserunt eos, triginta librarum auri pœna coerceantur. Is autem qui magistratus creatur, si quidem in Constantinopolitana ciuitate, præ oculis imperatoris, vel prǽfecti prætorio, & Comitis rerum priuatarum & cubicularij: si autem in prouincia magistratum accipiat, ante metropolitam & primates ciuitatis iurare debet. Iubet autem constitutio & defensores ciuitatum nihil omnino vel dare nisi vsque ad sexaginta solidos: vel accipere, nisi publicas annonas si quæ sint. DAT. XVII. KAL. APRIL. CONS. BELISARII.

CONSTITVTIO XVI. διάτ. 1

LXI. *De numero referendariorum.*

HÆC constitutio iubet referendarios quatuordecim, tantum esse & non plus: donec autem ad octo perueniant, non liceat alium adijcere, vt statutus numerus eorum octo sit. DAT. XVII. KAL. MAI CONS. BILIS. 1

CONSTITVTIO XVII. διάτ. 2

LXII. *De officio prætoris Iustiniani Pisidiæ.*

HÆC constitutio iubet vtrosque Pisidiæ magistratus, id est ciuilem & militarem in vnum misceri: & qui eas habet, vt Prætor Iustinianus vocetur: & habeat adparitionem prætorianam: & singuli adparitores per probatorias suas fiant. Habeat autem & carrucam argenteam, & securim & fasces siue virgas, & Adresponsum propter milites: & sit vnus spectabilium magistratuum, quemadmodum spectabiles sunt comites Pacatianæ & Galatiæ & Orientis, & Proconsules. 1

θ. διὰ τοῦτο. θ. πάντα ταύτην ver. ὑπουργίαν. verſ. εἶναι δὲ καὶ ταύτην.

LXIII. *Si prouocatio porrecta fuerit contra sententiam Prætoris Pisidiæ vel alterius, qui in Pisidia iudicauit.*

SI prouocatio porrecta fuerit aduersus sententiam prætoris Pisidiæ, oportet eam referri in auditorium prǽfecti prætorij & quæsto-

θ. ἐκκλητόν ἐπαχθείη.

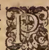
ris, vt simul dirimant appellationem: nam & in aliis spectabilibus iudicibus hæc eadem obseruabuntur. Sinautem ex diuina iussione iudex non spectabilis in Pisidia datus fuerit, & aduersus sententiam eius prouocatio porrecta sit: non iam Comes Pacatianæ Phrygiæ prouocationem audiat, sed ipse prætor Pisidiæ. nam & sacrum auditorium habere ei constitutio concesit in huiusmodi appellationibus, scilicet si causa prouocationis vltra trecentos aureos non sit. DAT. XII. K. IVN. CONS. BILIS.

Αὐθεν. κε

CONSTITVTIO XVIII.

LXIIII. De officio prætoris Lycaoniæ.

1 vers. τοῦτον ἡμᾶς ἀνάγκην

RÆSES Lycaoniæ Prætor nominetur, habeat autem & ciuilia & militaria insignia, & apparitio eius per probatorias fiat, & vsque ad centum apparitores numerus eius extendatur. Habeat autem prætor Lycaoniæ non solùm ciuilis, sed militaris magistratus annonas. habeat autem & Adresponsum. curam autem agat in omnibus causis, id est in ciuilib. in militaribus, in priuatis, in publicis. et si quid admissum fuerit ab eis, qui ex Constantinopolitana ciuitate descendunt, hoc diligenter perscrutetur, & secundum delicti quantitatem temeratoribus pœnas inro- ἐπὶ τοίνυν. vers. ἀλλ' ἐπί get. Habeat autem & carrucam argenteam, & securem, & fasces siue virgas: & sit inter spectabiles magistratus.

LXV. Si prouocatio porrecta fuerit contra sententiam prætoris Lycaoniæ, vel alterius, qui in Lycaonia iudicauit.

vers. καὶ πρός γε ... 2 SI prætoris Lycaoniæ prouocatio porrecta fuerit, præfectus prætorio cum quæstore eam recipiat. Sinautem à diuina iussione iudex fuerit in Lycaonia datus, & non sit spectabilis, postea que aduersus sententiam eiusdem iudicis prouocatio porrecta sit, apud prætorem Lycaoniæ exerceri eam oportet, scilicet si causa quingentorum aureorum quantitatem non excedat. Idem est & si ab aliis magistratibus maximis iudex ibi fuerit destinatus. DAT. XV. KAL. IVN. C. P. CONS. BILIS.

Αὐθεν. κϛ

CONSTITVTIO XIX.

LXVI. De officio prætoris Iustiniani Thraciæ, & de prouocationibus in Thracia porrectis.

1 vers. σύμβολα.

VI Thraciæ præest, prætor Iustinianus nominetur, & duorum vicariorum, qui in Longomuro sedebant, solus habeat magistratus: nam ex illis vicariis vnus quidem vicem agebat

agebat magistri militum, alter autem vicarius erat præfecti prętorij. Thraciæ autem prætorem & spectabilibus viris connumerare oportet. Nam ea quę diximus de prętore Pisidię de & prętore Lycaonię, in eo quoque tenent. Habebit autem apparitores non plures quàm centum. & non solum ciuilibus, sed etiam militaribus decorabitur insignibus. Habeat autem & Adresponsum, & curam agat in tributorum exactionibus. cum sua scilicet apparitione, quæ Prætoriana vocabitur. Militare autem apparitores constitutio iubet ab epistularum scrinio, à quo & anteà vicariana apparitio militabat. Appellatio autem porrecta contra sententiam Prætoris Thracensium, apud præfectum prætorio & quæstorem exerceri debet, ita tamen, vt quingentorum aureorum quantitatem non excedat appellationis causa. Cauetur autem constitutione, vt etiam in appellationibus porrectis contra sententias non spectabilium iudicum qui per diuinam iussionem constituti sunt, eadem obseruentur, quæ in alijs prętoribus diximus. DAT. KAL. IVN. CONS. BILIS.

δέοι πλείω. ἑ. ταξεῶται. ἑ. ταῦτα ἐστ. vers. οἱ δὲ πρ.

CONSTITVTIO XX. διάτ. κζ.

LXVII. De Officio prætoris Isauriæ & de appellationibus in ea prouincia porrectis.

PRÆSES Isauriæ vtriusque, & ipse magistratus habeat insignia, & Prætor, siue Comes nominetur, & apparitio eius Comitiana vocetur, & de appellationibus omnia ficteneant & in eo, quemadmodum de alijs prætoribus diximus, eumque connumerari iubet inter spectabiles magistratus. DAT. XV. KAL. IVN. CONS. BILIS.

CONSTITVTIO XXI. διάτ. ιζ

LXVIII. De Officio Rectoris Prouinciæ.

HÆC constitutio habet inscriptionem, MANDATA PRINCIPIS. Disponit autem quales esse oporteet prouinciarum præsides: & interdicit eis aliquid à subiectis lucrari, quasi publicis annonis sufficientibus eis. nam & tributa exigere & requirere debent, ne fortè fiscus deminutionem aliquam passus sit. Oportet autem & causas priuatorum cum æquitate eos audire, & viliores quidem dirimere sine scriptis, & non concedere litigatores vltra ea, quę constitutionibus continentur, in iudicio expendere. Si autem viles sint litigatores, & sine aliqua expensa cau-

θ. δεῖ πάντων. ἴσον αὐτῷ τρίτων.

ſas eorum cognoſcere præſidem oportet. ſi enim omnia cum omni puritate fiant, nec facilè in Conſtantinopolitanam ciuitatem prouinciales concurrent. nam & ſi concurrerint, cùm per magiſtratus prouinciales nihil ſteterit, nullum reſponſum impetrabunt à principe. Iubet autem conſtitutio & Agentes in rebus: vel alios quoſcumque, qui à Conſtantinopolitana ciuitate iuſsiones maiorum iudicũ portant, prohibere poſſe prouinciarum prȩſides iniuſte conuerſari.

LXIX. *Idem.*

verſ. καὶ μηδὲ συγχωρῶν. 2 CONSVETVDINARIAS iuſsiones ex quocumque iudicio procedentes prouinciarum præſides non recipiant: veluti de publico aquæductu, de portu, de itinerib. muniendis, de pontibus, de imaginibus, de muris, de ædium excidio, vtpote in publico loco ædificatarum. Iubet autem nullam rationem habere præſides prouinciarum huiuſmodi iuſsionum, niſi diuinam pragmaticam ſanctionẽ intimauerint: poſteaq; præſidem indicare oportet per ſuam relationem pijſsimo principi. nam nec diuinam pragmaticam formam temere eum admittere conſtitutio permittit. debet autem & in operibus publicis ſuam diligentiam atque inſtantiam præſes oſtendere. nam & patres ciuitatum ædificationes publicas cogere debet conſtruere. Omnes autem milites qui in eadem prouincia ſedent, imperio præſidis ſubijci conſtitutio præcipit. nam & caſtigare eos delinquentes præſidi licet.

ὁ. ἐξέστω δὲ (margin, beside "ſtruere")

LXX. *Idem.*

verſ. ὁ συγχωρήσας. 3 SI QVIS crimine illigatus in iudicio præſidis productus fuerit, & ne aliquid de eo cognoſcatur, priuilegio dignitatis vel militiæ vſus fuerit: præſes prouinciæ non recipiat eum. qui enim priuilegiũ ad remouenda crimina prætendit, à præſide admitti non debet.

ver. μὴ δύνασθαι δὲ. Apparitores quoque refrenare præſidem oportet, & ſi iniurioſè conuerſari voluerint, non permittère. Sed & conſiliarium & omnes homines ſuos puriſsimos habeat, et his tantum contenti ſint, quæ eis publicus ſubminiſtrat.

verſ. ἀνάγκη δὲ. (margin)

LXXI. *Idem.*

ὁ. ἀλλὰ μηδὲ. 4 PRÆSES prouinciæ fidem publicam non paſsim cuique prȩſtare debet: immò etiam ſi dederit, vſque ad triginta dies tantùm fides publica valere debet. Sed et condemnare eos debet, qui intra terminos ſanctorum ſint, & exigere eos, ita tamen vt competentem honorem ſanctorum terminis conſeruet.

LXXII.

LXXII. *Idem.*

5 TERMINI sanctorum non prosunt neque homicidis, neque adulteris, neque raptoribus virginum. Sed & si quis tributa fisco debet, poterit intra sanctorum terminos ab eo exigi publicum debitũ, & tam œconomi quàm defensores ecclesiarum ad hoc subueniant præsidi magis, quàm debitorem eripiant. nam si quid tale fecerint, de sua substantia tributa fisco reddere compelluntur. ὅτι Νάτρο φόνος.

LXXIII. *Idem.*

6 PRÆSES prouinciæ non debet permittere tributorum exactoribus aliter tributa exigere, nisi declarauerint iugorum quantitatẽ, & pro quib. prædijs, & in quib. speciebus exactio fit. quod si de tributis aliqua dubitatio emerserit, censuales quidem faciant expositionem cum omni subtilitate: referatur autem apud gloriosissimum pro tempore præfectum prætorio, & per amplissimum iudicium eius causa dubia dirimatur. Debet autem præses prouinciæ cogere censuales etiam, vt translationes faciant distractorum prædiorum, sine omni tamen detrimento. Si autem ideo censuales translationem facere distulerint, quod emptores inopes esse putant, & huius rei disceptatio præsidalis erit. & si dubitetur: vtrum emptor idoneus sit an non, venditor autem paratus sit periculo suo translationem venditi prædij fieri: audiri debet. ὁ. ἀναγκάσαι Ν

LXXIIII. *Idem.*

7 PROFECTIONES præsidum non oportet damnosas prouincialibus esse. Nam nec angarias præsidi, vel apparitioni eius facere licet. Omnes enim omnino præsides annonis suis contentos esse constitutio iubet. ὁ. ἐκδημίαι

LXXV. *Idem.*

8 NON liceat prouinciarũ præsidibus in hisdem prouincijs, quas ipsi gubernant vicarios suos constituere: sed nec militibus concessum est angarias à prouincialibus petere, vel quæcumque detrimenta eis facere: sed si quid damni prouinciales sentiant, hoc præses eis de suo resarcire compellitur. ibidem.

LXXVI. *Idem.*

9 SI QVIS iussionem portauerit præsidi de religionibus, liceat ei eam contemnere. nam si quid canonicum acciderit, hoc præses cũ metropolitano prouinciæ disponere debet. ἐὰν μάνδ.

LXXVII. *Idem.*

10 CAPITALI crimine damnatorum bona non ad lucrum ὁ. Αἱ Ν.

præsidis referri. sed cognatis punitorum reddi oportet.

LXXVIII. *Idem.*

θ. προστασίας δὲ 11 INIVSTA Patrocinia tam prohibere, quàm contemnere præses prouinciæ debet.

LXXIX. *Idem.*

θ. ἀλλὰ καὶ τοὺς 12 ALIENOS colonos siue capite censitos nemo suscipere audeat: sed & si susceperit, statim reddat. alioquin si non reddiderit, terram desertam propter colonorum vel adscriptitiorum absentiam susceptoribus eorum irrogari æquum est. Curare autem etiam præses prouinciæ debet, ne aliquid tale contingat: sed & si contigerit, etiam in alia prouincia coloni vel adscriptitij fugerint, per publicas litteras reducere eos debet: & hoc non solum in dominicis prædijs obtinebit, sed etiam in priuatorum possessionibus, quarũ forte aliqui curã habẽt, siue quòd conductores sint, siue quòd procuratores.

LXXX. *Idem.*

θ. σανίδας. 13 SI QVIS alienis agris vel ergasterijs titulos imposuerit, &
θ. ταῦτα nomen suum inscripserit, bonorum publicatione puniatur. V-
πάντα. nusquisque autem præses prouinciæ postquàm ad prouinciam per-
vers. ἅμα δὲ. uenerit, conuocare debet episcopum, & clerum, & primates ciuitatis: & hæc diuina intimare mandata non solùm in metropolitana ciuitate, sed etiam in alijs prouinciæ municipijs: ita vt per apparitores insinuentur sine omni municipalium damno.

LXXXI. *Idem.*

ver. κεκώλυται δὲ. 14 NEMO priuatus audeat arma tenere vel gerere. hoc enim solis militibus concessum est. Hi quoque, qui propter seditionem à Constantinopolitana ciuitate fugerunt, teneri debent à prouinciarum præsidibus & custodiri: nam & referre de eis præsides oportet, & si de his sunt, quos vtpote seditiosos perscrutantur magistratus populi Romani punire. DAT. XVI. KAL. MAII. C. P. BILIS. V. C. CONS.

Διάτ. λ

CONSTITVTIO XXII.

LXXXII. *De officio protonsulis Cappadociæ.*

1 MAGISTRATVS Cappadociæ omne Officium atque apparitionem ciuilem & militarem habeat. sed & in alijs prouincijs Ponticæ regionis constituta tamiaca prædia sub imperio suo habeat. nam & tamiacas possessiones potestati

testati eius constitutio subijcit. Summarij quoque Comitianæ apparitionis subiecti sunt ei. vtrumque enim Officium proconsuli Cappadociæ obtemperare debet: nam magistratus Cappadociæ proconsul est. & ideo vtraque apparitio tam Comitiana, quàm ciuilis, Proconsularis appellabitur. vtrumque tamen Officium secundum veterem ordinem suas proprias administrationes habeat.

Epitropi autem & tracteutæ non sint. nominentur autem tredecim magistri periculo Comitianæ apparitionis, & tredecim exactores qui tredecim magistris quinquagenos solidos præstent. Nemo autem exactor vltra definitionem & formam Niceræ audeat aliquid accipere, alioquin militia cedet. Adiutoris autem creatio fiat periculo tredecim magistrorum, & aliorum, qui post ipsos sunt, si is qui in gradu vocatur, idoneus non sit. Proconsul autem Cappadociæ habeat carrucam argenteam, & securem, & fasces, & omnia vetera proconsularia insignia. Inferre autem eum oportet quinquaginta libras auri venerabili Augustæ, scilicet ex iustis adquisitionib. Ipsum autem proconsulatum sine pecuniarum datione accipiat.

Habeat autem annonarum nomine, auri libras viginti, & consiliarius eius libras auri duas: apparitio autem eius habeat ea quæ ab antiquis temporibus vsque ad hoc tempus habuit. Maneat autem & Palatinorum scola, quæ sub Cappadocia est in eadem potestate, & ordine, & figura. Nihil autem neque consuetudinis nomine, neque annonarum, neque in veste, neque in alijs speciebus aliquid accipiat: non ab ipso proconsule, non ab eius apparitione.

LXXXIII. Idem.

2 PROCONSVL Cappadociæ vindicare debet direpta vel vsurpata à quibusdam Tamiaca prædia, siue rustica siue vrbana, nulla ei temporali præscriptione opponenda. Temporis enim prolixitas publico non nocet. Inuigilare autem debet & tributorum exactionibus. Habeat autem in sua potestate omnes siue milites, siue scriniarios tam gloriosissimi præfecti prætorij, quàm fortissimi magistri militum, siue ciuile habeat Officium siue Tamiacum cingulũ, siue dignitatem tam maiorem quàm minorem, siue sacerdos sit, siue aliud quodcumque priuilegium prætendat. Diligenter autem obseruare debet, vt canonicarij, qui ab inlustrissimo præposito mittuntur, nullum sentiant lucrum ab aliqua persona, quamuis ex consuetudine aliquid accipere soliti essent.

LXXXIIII. Idem.

3 PROCONSVL Cappadociæ municipijs eiusdem prouinciæ, cui præest, vicarios suos mittere non audeat. si quid enim fieri vult, habet defensores municipiorum & apparitores suos, per quos suas iussiones ad effectũ perducere poterit. Sin autẽ militib. indigeat,

ipsi milites. qui in Cappadocia degent, iussiones eius impleant: ita tamen, vt neque milites, neque ipse proconsul, neque consiliarius eius aliquid detrimenti faciant subiectis, sed publicis annonis contenti sint. Ideoque et proprijs iumentis, proprijsque sumptibus proficisci eos oportet. Iubet autem constitutio tam scholares homines, quàm domesticos in Cappadocia degentes iussiones Proconsulis implere. nam si iussionib. eius non paruerint, & cingulum et facultates suas amittāt. nam & in eos potestas proconsuli ex hac constitutione data est. Curam autem agere debet, ne hi, qui à Constantinopolitana ciuitate descendunt, subiectos lædant. Sed & cursus publici debet curam habere. nam & veredorum dispositionem sub iurisdictionem eius constitutio esse iubet. Agat autem curam & frumentariæ causæ ciuitatis & operum publicorum.

LXXXV. Idem.

4 E O S, qui iussiones superfluas portant, veluti de aquæductu, de muris, de pontibus, expellet proconsul Cappadociæ: vt nec intimare eis tales superuacuas iussiones concedatur, nisi forte iussionē pragmaticā habeant. Si autem proconsul adiutorio maiore indigeat, mittat relationes tam ad inlustrißimum præpositum, quàm ad alios maximos populi Romani magistratus.

LXXXVI. Idem.

5 T I T V L O S priuatos alienis rebus prohibeat imponi Cappadociæ proconsul. Et sit inter spectabiles magistratus. Et si prouocatio contra sententiam eius porrecta sit, apud præfectum prætorio & quæstorem inducatur.

LXXXVII. Idem.

6 Q V O D si ex vtraque Cappadocia iudex datus sit tam ex diuina iussione quàm ex calculo maximi magistratus, iudex autem neque spectabilis sit, neque quantitas causæ quingentos aureos excedat: proconsul talem appellationem recipiat, & sacrum habeat auditorium. Et si crimen moueatur in iudicio eius, attendat ipse leges, & non timeat neque cingulum, neque dignitatem, neque sacerdotium reorum. DAT. CONS. BILISARII.

CONSTITVTIO XXIII.

LXXXVIII De Officio prætorum populi.

Q VI antea in vrbe Constantinopolitana præfecti vigilum vocabantur, modò Prætores populi nominentur, & seditiones plebis compescant, & codicellos honoris à diuina manu pijßimi principis accipiant, fiant ab inlustribus vel Comitibus

Comitibus Consistorianis vel tribunis, vel ex his qui magistratus in prouincijs gesserunt. Habeant autem & vnum consiliarium singuli, & annonarum nomine denas auri libras per singulos annos. Sin autem incendium in vrbe fuerit factum, interesse eo prætores oportet, vicenos secum habentes milites & tricenos matricarios.
DAT. XVI. KAL. OCTOB. CONSTANT. BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO XXIIII. διάτα. κγ

LXXXIX. *De appellationibus.*

MNIS prouocatio, siue per se, siue per procuratorem, vel 1 per defensorem, vel per tutorem, vel curatorem velit quispiam prouocare, intra decem dies porrigatur, quos numerari constitutio præcipit ex eo die, quo definitiua sententia recitata est. *a. ex rerum. vers. & sanct. mus, in editione Latina.*

XC. *De consultationibus.*

2 SI consultatio speretur, & princeps occupatus non possit senatum ad hoc ipsum colligere: allegationes litigatorum maneant in eadem figura, vt nullum præiudicium patiantur, quamuis tempus staturum transactum sit: vsque quo videlicet, donec princeps vocationem agens, senatores in vnum conuocauerit. *b. ad hæc sanci mus.*

XCI. *De prouocationibus in Ægyptiaca regione porrectis.*

3 SI ab Ægyptiaca regione prouocatio orta sit, non ad Imperialem ciuitatem reducatur, sed apud præfectum Augustalem Alexandrinæ ciuitatis dirimatur sacrum auditorium habentem: sententijsque Augustalis nulla prouocatio porrigatur. Hoc autem dicimus de his causis, quæ quingentorum aureorum quantitatem non excedunt. *c. illud etiam. vers. ideoque sancimus.*

XCII. *De prouocationibus in Asiana vel Pontica regione porrectis.*

4 IN Asiana quoque vel Pontica regione si prouocatio data sit, Comites, vel proconsules, vel prætores, vel moderatores de appellatione cognoscant. nam & isti magistratus ad similitudinem Augustalis sacrum auditorium habeant. Ideoque nec sententiæ eorum aliqua porrigatur prouocatio. *vers. similique modo.*

XCIII. *De prouocationibus in Orientali regione porrectis.*

5 HÆC autem totiens locum habent, quotiens decem auri libras *ibidem.*

causa non excedat. In Orientali regione prouocationes vsque in decem auri libras ad spectabilem Comitem Orientis inducantur.

XCIIII. De prouocationibus contra sententias spectabilium iudicium porrectis.

§ illo videlicet. 6 SI AVTEM antedictis spectabilibus proconsulibus, vel aliis huiusmodi iudicibus porrigatur appellatio in his scilicet causis, in quibus ipsi principaliter iudicant: tunc apud praefectum pretorio & quaestorem causa audiatur vtroque Officio obsequente, id est, tam sacrorum scriniorum, quàm praefecti Officio,

XCV. De appellationibus contra spectabiles iudices introducendis & exercendis.

§ illud tamen. 7 ILLVD autem quod diximus de appellationibus apud proconsules inducendis, non sine distinctione est. nam si quidem non spectabiles sint hi, contra quos appellatio porrecta est, et à diuina iussione, vel aliis magistratibus iudices constituti fuerint, tunc proconsules appellationem audiant. Sin autem inlustres sint, à quibus appellatum est, prouocatio exerceri debet in Constantinopolitana ciuitate secundum veterem consuetudinem, cuiuscumque quantitatis sit, omnibus ceteris legibus, quae de appellationibus positae sunt, in sua firmitate durantibus. DAT. III. NONAS IAN. CONS. BILISARII.

CONSTITVTIO XXV.

XCVI. De prouocationibus praetoris Paphlagoniae vel Honoriados porrectis, & de aliis prouocationibus in diuersis regionibus porrectis.

1 SI PRAETORIS Paphlagoniae vel Honoriados prouocatio porrecta sit, & inducatur apud praefectum pretorio & quaestorem, praefecti praetorii officium huic appellationi obsequatur. Idem est & in moderatore Elenoponti & Ponti Polemoniaci, & proconsulis primae Cappadociae, & proconsulis Armeniae, & praetorum Lycaoniae, Pisidiae, Isauriae. In Comite autem Orientis vtrumque officium obsequatur, id est, & praefecti praetorii, & scrinii epistularum. In Pontica autem & Asiana, quae translata est in Galatiam & Phrygiam Pacatianam, officium praefecti tantùm obsequatur. In quibus autem causis antiquo iure libellenses obsequuntur, in his nulla innouatio facta est, sed nihilominus huiusmodi ministerium iidem soli implebunt. DAT. III. NONAS IAN. CONS. BILIS.

CON-

CONSTITVTIO XXVI

διάτ. λϛ

XCVII. De adiutoribus quæstoris.

VIGINTI & sex adiutoribus quæstoris liceat in suos lo- 1
cos alios substituere, idoneos tamen, & quos pro tempo-
re quæstor elegerit propositis sanctis euangelijs. Hi au-
tem, qui fiunt in locum eorum qui suo loco ceciderunt,
centum solidis præstitis fiant. Istorum autem trium graduum viri,
id est, scrinij memoriæ Laterculensis, & duorum, qui Proximi futu-
ri sunt, quamuis non sint ex viginti sex adiutoribus, tamen licentiã
habeant subrogare in suum locum. Habeant igitur ius vendendi mi-
litiam suam, sed non vltra centum solidos, dummodo & is qui subro
gatur, electione quæstoris fiat. Prærogatiuas autem constitutio dat
Theodosio, et Epitheo et Cyrillo, & Sabbatio & Perigeni. Illo vide
licet obseruando, vt si quis ex viginti sex adiutoribus defunct. fuerit,
heredes eius centũ solidos dent, & electione quæstori militent. Sin
autem liberi sint defuncti, hoc idem ius habeant, quamuis heredes
parenti suo non extiterint. DAT. VI. ID. IVNIAS CONS.
BILISARII.

CONSTITVTIO XXVII.

διάτ. λζ

XCVIII. De Officio moderatoris vtriusque Ponti, id est Elenoponti.

DVORVM Pontorum vnus sit preses, Moderatoris appel 1
latione decorandus. & habeat sub iurisdictione sua ciuita- b. ἀλλ' οἱ ταῦτα.
tes tredecim, & nominetur prouincia Elenopontus. A-
masia autẽ et Neocæsarea ciuitas ius metropolitanũ et no-
men habeant. Duarum autem istarum ciuitatum episcopi in Con-
stantinopolitana ciuitate consecrentur, & sint, & ipsi metropolita-
ni & municipiorum suorum episcopus singuli ipsi consecrent. Iste
autem moderator Iustinianus habeat & ciuile & militare auxilium:
habeat & Adresponsum, & omnis condicio fiat ei subiecta, nemine
fori præscriptione defendente. Sed & vtriusque honoris, id est ci-
uilis & militaris capiat annonas concurrentes in septingentos vigin
ti quinque solidos, & apparitionem habeat vnam: & publicus cur-
sus, item tributorum exactio ad periculum ipsius & apparitionis e-
ius pertineant. Consiliarius autem moderatoris capiat de publico
septuaginta duo solidos. Apparitio autem eius, quæ vna facta est ex
ciuili & militari apparitione permixta, capiat quadringentos qua-
draginta septem solidos & tremissem.

XCIX. *Idem.*

θ. ὁ δὲ τὴν ἀρχὴν

2 MODERATOR Elenoponti vicarios suos in eadem prouincia non mittat. Ipse enim circuire ciuitates debet, & inspicere eas: & si quid iniustè fit, corrigere. Sed et si milites viderit non contentos esse publicis annonis, sed damna subiectis facientes, refrenare debet: & si quid inlicitè ceperint repetere, & subiectis restituere. et hoc non impediatur facere neque diuina forma, neque pragmatica sanctione. [illegible] Habeat autem Apparitores centum. nam qui Moderatoris honorem habent, inter spectabiles iudices sunt.

C. *Idem.*

[illegible]

3 MODERATOR Elenoponti nemini concedat titulos imponere rusticis prædijs, vel ædibus alienis. hoc enim proprium fisci vel Cæsaris est. Quòd si inueniat aliquem nomen alienum prædijs imponentem, titulos quidem inlicitos statim retollat. Perscrutetur autem eum, qui titulos imposuit. Et siquidem quasi dominus imposuit, titulos quidem retollat: rebus autem illius, qui imposuit, publicos titulos imponat. Si autē rerum procurator sit, titulos quidem retollat, illum autē qui imposuit siue procurator siue dominus sit, tormentis acerbissimis subijciat, vt ex corporali coercitione doceatur titulorum impositionem fisci vel Cæsaris propriam esse. [illegible] De prouocationibus autem moderator porrigendis eadem teneant iura, quæ de alijs spectabilibus diximus. DAT. XV. KAL. AVG. CONSTANTINOP. BILIS. CONS.

[illegible]

CONSTITVTIO XXVIII.

CI. *De Officio prætoris Paflagoniæ.*

MAGISTRATVS Paflagoniæ vnus sit, & Prætor nominetur, & habeat duplicem potestatem, id est tam Paflagoniæ quàm Honoriados: & habeat centum apparitores. De annonis autem et consiliarijs et apparitione eadem teneāt, quæ superius de moderatore Elenoponti diximus. nam & de titulis non imponendis, & de prouocationibus iura eadem obseruantur, Idem & de militibus. Honore autem Spectabilis est. DAT. XVII. KAL. AVG. BELIS. CONS.

CON-

CONSTITVTIO XXIX.

CII. Vt iura quæ in successionibus posita sunt ab intestato venientibus, etiam in Armenijs teneant.

OMNIA iura quæ ceteris Romanis posita sunt, eadem & 1
in Armenijs teneant. nam & successiones tam in masculis quàm in feminis sic obseruari constitutio iubet, quemadmodum in ceteris Romanis. Hæc autem ex eo tempore obseruari oportet, ex quo noster Imperator reipublicæ gubernacula tenuit, nisi forte vel transactiones secum fecerunt, vel alio modo causas suas damnauerunt. Habeant autem communionem & in prędijs illis quæ genearchica vocantur ab antefato tempore. Si autem contigerit quosdam inueniri, qui filias suas heredes scripserunt, volumus ipsis quoque genearchicarum rerum dominium competere, quamuis ab intestato parentibus suis secundum pristinam Armeniorum consuetudinem non succedebant. Ea autem quę semel filiabus competierunt, etiam liberis earum postea competere placet.

DAT. XV. KAL. APR. POST BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO XXX.

CIII. De Defensoribus ciuitatium.

NVLLA licentia sit Defensoris Officium in ciuitatib. suis 1
contemnere: alioquin quinque librarum auri pœna coercebitur: ita tamen, vt in opera ciuitatis quinque libræ impendantur, et post pœnæ solutionem nihilominus Defensoris Officium suscipere cogatur. nec enim vilissimos homines, sed ipsos magis primates Defensores ciuitatum fieri decet, quamuis inlustres sint, vel militare cingulum, vel prærogatiuas ex principalib. pragmaticis sanctionibus habeant. Creari autem Defensores oportet per ordinem. & sit vnus ex ipsis primatib. quorum calculo creare tur. Fiat autem cum sacramento. nam iurare debet, quod omnia secundum leges et iustitiam facturus est. Confirmetur autem per iussionem præfecti prætorij, & habeat Defensoris honorem per biennium tantum: & non liceat præsidi successorem ei dare, sed præfecto prætorio.

CIIII. Idem.

2 NON liceat præsidibus vicarios Defensorum mittere: nam nec suos mittere possunt: & sufficiunt Defensores, præsidis iussiones implere.

D

CV. Idem.

vers. αὐτοὺς τε. 3 TESTAMENTA atque donationes apud Defensores intimentur: aliaque publica monumenta apud eos recte procedant. hoc enim præses prohibere non poterit: quamuis aduersus ipsum præsidem componantur, vel aduersus homines eius. Acta autem conficere Defensor potest ad similitudinem præsidis tam aduersus tributarias illationes differentes, quàm aduersus seditiosos homines. Habeat autem ex præsidali apparitione vnum exceptorem, & duo apparitores: & iudicet in pecuniarijs causis vsque ad solidos trecentos.

CVI. Idem.

vers. ἀνὰ μέσ. 4 SI QVIS plus petierit, vt apud præsidem magis quàm apud Defensorem causa cognoscatur, & per definitiuam sententiam reperiatur quantitas litis intra trecentos solidos constituta: perdat & ipsam quantitatem, quæ re vera ei debetur, & actionis suæ dispendio puniatur.

CVII. Idem.

vers. καὶ μὴν ἐς τοῖς. 5 SI Defensor ciuitatis sententiam definitiuam protulerit, et aduersus eam prouocatio porrecta sit: apud præsidem prouinciæ exerceri eam oportet. Sin autem ab apparitoribus Defensor iniuriam fuerit passus, & præses prouinciæ neglexerit competentem eis vindictam irrogare: tunc relationem ad præfectum prætorio mittat: & quod præfecto visum fuerit, sequatur. Habeat autem & scrinium publicum, vbi monumenta publica deponantur: & habeat vnum hominem, qui eadem acta debeat conseruare.

CVIII. Idem.

ἐπιλέγ. 6 DEFENSORES sine datione pecuniæ fiant: quattuor enim tantum aureos præstare debent in iudicio præfecti prætorio pro iussionib. quibus Defensorum creatio confirmetur. Sin autem ciuitas minima sit, tres solidos tantum præstari decet. Sin autem publicas annonas habeant ex vetere quadam consuetudine, capiant eas sine aliquo obstaculo. & si in magnis criminibus obnoxij conuincantur aliqui, castigare eos Defensores oportet, postea que præsidibus transmittere. nam in leuioribus criminibus sufficit pœna, quam ipsi imposuerunt. DAT. XVI. KAL. AVG. C. P. BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO XX XI.

Αὐθ. ιδ

CIX. De lenonibus tollendis.

1 HÆC constitutio iubet neminem lenonem esse neque in vrbe Imperiali, neque in prouincijs: & hoc prohibere debent prætores & præsides. vltimo enim supplicio subijciuntur, qui contra constitutionis normam lenones esse ausi sunt.

sunt. Omnia autem instrumenta & fideiussiones apud lenones interpositas, vel à lenonibus contra bonos mores factas infirmas atq; inualidas esse constitutio iubet. DAT. K. DEC. CP. BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO XXXII. διάτ. ιε

CX. *De nefarijs & incestis nuptijs.*

SI QVIS nefarium & incestum atque damnatum matrimonium contraxerit, liberos autē ex legitimo priore matrimonio non habeat: statim suis facultatibus careat, dosque ei data, fisci viribus vindicetur. Post publicationem autem, & cinguli sui patiatur amissionem, & exilio puniatur. quòd si vilior sit: & corporales coercitiones subsistat, & vxor eius contra leges nupta easdem pœnas patiatur, scilicet si nulla iusta excusetur ignorantia, 1 verf. ἀθεμίτο. verf. ἡ προῖκα

CXI. *Idem.*

2 SI NAVTEM liberi sint ei, qui incestas contraxerit nuptias, illi autem liberi legitimi sint, quod forte ex alio legitimo matrimonio procreati sint, pœna patris, sui iuris fiant, & paternas accipiant facultates: sic tamen vt patri suo alimonias præbeant: & quæ necessaria sunt, administrent. Hæc autem omnia valeant post biennium, quàm hæc constitutio fuerit intimata. nam intra biennium omnes quidem illicitas nuptias, si quæ contractæ sint, dissolui constitutio iubet sine pœna eorum, qui nuptias illicitas contraxerunt. Liberis autem, qui ex huiusmodi matrimonijs sunt, tres partes bonorum paternorū prę̄stat et quartā fisco, scilicet si non ingrati sunt tales liberi & alij liberi legitimi non sint. nam si liberi legitimi sint: tunc quartā quidē partem fiscus capiat: cetera autē bona inter se legitimi liberi, et hi qui ex illicito matrimonio nati sunt, partiantur tam ex testamento quàm ab intestato. Mulier autem quę contra leges nupsit, suam dotem tātum capiat. Sed hæc omnia intra biennium valeant. nam post biennium superiora præcepta valebunt, quæ in primo capite dicta sunt. Nam si post biennium in illicitis nuptijs aliquis permanserit, pœnis in primo capite dictis subijcietur. Idemq; dicimus, & si ante biennium nouas illicitas contraxerit nuptias. nam biennij indulgentia illis præstita est, qui iam contraxerunt contra leges matrimonia, vt intra biennium separētur. quod si non fuerint separati sed perseuerauerint in toto biēnio: pœnis primi capitis subijciantur. verf. εἰ μέντοι τύχοιεν. verf. ἰσχύειν δὲ ταῦτα μὲν. verf. ἡ δὲ δ... verf. εἰ μέντοι γε

CXII. *De naturalibus liberis.*

3 SI QVIS cum muliere libera consuetudinem habuerit, cuius 1. ἀμφοῖν

nuptiæ interdictæ non sunt: & liberos ab eo illa procreauerit, postea que instrumenta dotalia composuerit: ei non solùm iam nati liberi legitimi & in potestate eius sint, sed etiam posteà procreati.
DAT. XVII. KAL. IVN. CONSTANT. BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO XXXIII

Auθ. λϛ

CXIII. *De pignoribus & vsuris dandis propter res rusticis mutuatas.*

SI QVIS rusticò mutuauerit, terram eius in pignus accipere non audeat: vsuram autem sumere eum æquum est. si quidem aridos fructus mutuabit octauam: sin autem solidos mutuauerit, siliquam annuam per singulos aureos capiat, donec scilicet totum quod debetur, fuerit à debitore solutum.
DAT. NON. OCTOB. CP. BIL. V. C. CONS.

CONSTITVTIO XXXIIII.

Auθ. ιθ

CXIIII. *De legitima portione liberis à parentibus relinquenda.*

1 περί τῶν ὀφειλ.

OMNES tam masculi quàm feminæ decedentes, si vnum filium habeant, tertiam partem substantię suę ei relinquant Falcidiæ nomine: eodem obtinente iure, & si duo vel tres vel quattuor liberos dereliquerint. Sin autem vltra quattuor sint: dimidiam substantiæ paternæ habeant, vt in hoc casu Falcidia lex dimidiam partem contineat, id est, sex vncias substantię defuncti. Nulla autem differentia est, vtrum institutione heredis an fideicommissi datione legitima pars liberis præstita sit. Hoc autem quod de filijs & filiabus dicimus, teneat etiam in omnibus descendentibus personis, quibus scilicet de inofficioso agere permissum est.

CXV. *De curialibus liberis.*

Εἰξηγ. 2 CVRIALES prioris id est præcedentis capitis obseruatione excepti sunt. hi enim liberis suis curialibus nouem vncias substantiæ suæ relinquere coguntur: tres autem reliquas vncias, in quas voluerint personas transmittant. sed tamen ea lex iura de inofficioso testamento querellæ non mutat. nam solam quantitatem Falcidiæ legis dilatauit, id est auxit.

CXVI. *Si liberis suis nudam proprietatem quispiam reliquerit.*

ἐκ. 3 SI QVIS liberos & vxorem habens in vltimis suis elogijs iusserit totius substantiæ suæ vxorem quidem vsumfructum habere, liberos au-

ros autem nudam proprietatem, quid iuris sit? Et dicimus vsque ad partem legitimam Falcidiæ habituros liberos etiam vsumfructum proprietatis: reliquam autem vsusfructus portionem vxori dandam: quia si nudam proprietatē sine vllo vsusfructus solacio habeāt liberi, nihil prohibet eos fame perire. Hęc autem quę diximus, teneant tam in patre defuncto, quàm in auo & proauo & omnibus superioribus personis. Eodem videlicet obseruando & si mater decedens marito suo vsumfructum totius patrimonij sui reliquerit, & liberis suis nudam proprietatem: idem est, & in auia & proauia. vers. ἐν πᾶσι

CXVII. *Quemadmodum ab intestato liberi per femininum sexum descendentes parentibus suis succedere debeant.*

4 SI QVIS nepotes ex filio reliquerit, & ex filia nepotes vel neptes: pariter ad hereditatem ab intestato aui defuncti vocentur: & non minus tertia parte, sicut antea capiant: sed integram portionem consequantur nepotes ex filia nati, qualem accipiunt nepotes ex filio procreati. Item si auia decesserit nepotibus ex filio & neptibus ex filia derelictis, omnes pariter ad hereditatem auiæ suæ vocentur: & omnino nulla sit differentia vtrum omnes nepotes sint, an neptes: et vtrum ex filio, an ex filia procreati sint.. Item si quis sine dotalibus instrumentis, sola nuptiali affectione matrimonium contraxerit, & liberos habuerit, posteaque soluto priore matrimonio secundas nuptias cum alia muliere contraxerit, & dotalia instrumenta ei fecerit, & alios liberos habuerit: omnes liberi eius tam ex priore matrimonio nati, quàm ex secundis nuptijs procreati pariter ad hereditatem vocentur: quamuis prius matrimonium sine dotalibus instrumentis contractum est. §. εἰ δὲ ἐκεῖνοι. vers. πάντα γάρ

CXVIII. *De concubinis & naturalibus liberis.*

5 SI QVIS neque liberos legitimos habens, neque vxorem legibus cognitam decesserit, & concubinam reliquerit, ex qua filios naturales habuit: (Concubinam autem dicimus talem, quæ libera constituta in domo defuncti erat, vsque ad mortem eius, & si liberi naturales & in domo eius ab ipso procreati sunt & nutriti.) Hæc igitur si ita sint: veniant simul tam ipsa concubina, quam liberi eius naturales ab intestato in substantiam defuncti: non vt totam accipiāt, sed vt duas vncias tantum consequantur substantię defuncti patris, & distribuantur inter eos et matrē: ita tamen, vt mater vnius liberi portionē accipiat, & per capita diuisio rerum fiat. Quòd si concubina ante concubitorem suum decesserit, & filios naturales reliquerit: nihilóminus duas vncias filij naturales consequantur. Hęc autem de ea concubina dicimus, quę sola erat in domo defuncti concubitoris, §. ἀλλ' ἐπειδή

alioquin si complures fuerint mulieres, quas in concubinatu defunctus habeat, e quibus & liberos naturales habuit, nulla licentia dabitur neque concubinis, neque liberis earum ad successionem defuncti venire: quoniam meretrices magis quàm concubinę tales mulieres sunt, cum quib. passim defunctus dormiebat: sed illam cum progenie sua ad hereditatem defuncti vocamus, quæ quodammodò vxorem legitimam imitatur: & nulla differentia est, vtrum naturales eius liberi masculi aut feminæ sint. Hæc autem in futurum tempus obtinere constitutio iubet.

CXIX. *De collatione dotis & antenuptias donationis.*

§. κελεύομεν δὲ πολλῶν. 6 SI QVIS pro filia sua dotem genero dederit, vel propter nuptias donationem pro filio suo nurui præstiterit: posteaque ipse pater decesserit siue intestato siue testamento condito, & non specialiter expresserit, vt nulla collatio fiat dotis vel antenuptias donationis: Si hæc igitur ita sint, is qui succedere patri voluerit, cogatur conferre dotem vel antenuptias donationem.

CXX. *Si res suas pater inter liberos distribuerit.*

καὶ τὶ πολλάκις. 7 SI QVIS liberis suis res suas distribuere velit siue in testamento siue alia quadam voluntate: liceat quidem ei hoc facere: dum tamen distributionem confirmet sua subscriptione. Quòd si ipse subscribere nolit, faciat liberos suos subscribere, inter quos & rerum distributio fit. Quod si non ita fecerit, vel etiam sine testibus voluntatem suam condiderit: sciat eam nullius esse momenti. Ideoque liberi eius omnes ita substantiam eius partiantur inter se, ac si sine vlla distributionis voluntate pater eorum decessisset.

CXXI. *Si quis prolatam manum suam negauerit.*

§. εἰ δέ τις. 8 SI QVIS prolatam manum suam negauerit, & dixerit talem (versi. εἰ γὰρ περιφέρωνται.) scripturam suam non esse, postea actor probationibus vexetur, & alijs difficultatibus: vel si litteras quidem suas agnouerit, dixerit autē pecuniam sibi numeratam à creditore non esse: in vtroque casu conuictus, in duplo debitam quantitatem actori præstet. (versi. καὶ εἰ ποσότητα.) Quòd si iudex contra præsentem legem iudicauerit: ipse pœnam actori reddat. Hęc autem ita se habent: nisi fortè actor probationibus deficiens sacramentum reo detulerit: tunc enim si reus sacramentum dare noluerit, sed veritatem confessus fuerit, dupli pœnam euitabit. Quòd si longiore tempore extenso litigio ad sacramētum actor decucurrerit, posteaque reus sacramenti timore veritatem confessus sit: dupli quidem pœnam sic euitabit. Cogatur autem omnes impensas, quas a-

quas actor propter improbitatem eius fecerit, ſacramento actoris præſtare. Si quis autem dixerit ſibi nullam adnumeratam eſſe pecuniam: poſteà autem confeſſus ſit, & dixerit etiam ſe particulares ſolutiones ſoluiſſe: quamuis re vera perſoluerit, attamen nihilominus integram ſortem exſoluat. Sed & ſi reus litteras actoris protulerit, easque ſuas eſſe actor negauerit, & poſtea reus veritatem probare potuerit: cogatur actor non ſolùm illud imputare reo, quod litteris declaratur: ſed etiam alterum tantum perſoluat pœnarum nomine mendacij ſui. & in hoc caſu ſacramenti ratio eadem habeatur, tam in actoris quàm in rei perſona.

verſ. εἰ δέ τις τὴν ἠριθμημένην.

verſ. εἰ δὲ καὶ ὁ φεύγων.

CXXII. *Idem.*

9 QVOD ſi litigium per tutores vel curatores ventiletur: pone enim principales perſonas impuberes eſſe vel adoleſcentes, tunc pœnæ exactio propter improbam negationem aduerſus ipſos tutores vel curatores competat. Hæc autem conſtitutio nullam facit innouationem in legibus, quæ duplum vel quadruplum in quibuſdam caſibus exigi præcipiunt.

verſ. εἰ δὲ δίκη

CXXIII. *De improbis poſſeſſorum exceptionibus.*

10 SI QVIS rerum detentator in rem actione ab aliquo conuentus dixerit actorem rerum dominum nõ eſſe: actor autẽ probauerit ſuum dominium eſſe, et probationib. conuictus reus poſtea dicat hypothecarũ titulo vel alio quodam iure ad ſe res pertinere: tali pœnę ſubijciatur, vt adhuc lite in ſuſpenſo cõſtituta, res ad actorem transferantur: & poſt translatam poſſeſsionem, tunc ſi quas ſibi putauerit actiones competere, eas moueat is, qui tranſpoſuit poſſeſsionem.

θ. κἀκεῖνο δὲ παναδῶν.

CXXIIII. *Quomodo concubinæ ſeruilis condicionis conſtitutæ legitimæ vxores fiunt.*

11 SI QVIS neque legitimam vxorem habens, neque liberos legibus cognitos, ancillam autem ſuam concubinam habuerit, & liberos ex ea ſuſceperit, poſteaquè eam cum liberis ſuis manumiſerit, & ius anulorum aureorum eis impetrauerit, & natalibus eos reſtituerit, inſtrumentaque dotalia conſcripſerit: quamuis poſtea nullos habuerit liberos: attamen vxor legitima ſit, et liberi, ante dotalia inſtrumenta nati, tam legitimi, quàm in poteſtate patris ſui naturales efficiuntur, ſucceſsionemque ab inteſtato capiunt. DAT. KAL. MART. POST. CONS. BELISARII.

θ. εἴ τις γαμετὴν.

Διάτ. λε

CONSTITVTIO XXXV.

CXXV. *De decurionibus, & de filijs eorum.*

1 θ. ἐπειδὴ δὲ ὀρφανόν. verf. εἰ τοίνυν μετά.

I QVIS curialis condicionis constitutus sine liberis decesserit, nouem quidem vnciæ substantiæ eius ad curiam ciuitatis perueniant: tres autem vncias cui voluerit, relinquat. Si autem liberos quidem habuerit, eos autem ex concubinatu procreauerit, liceat ei scribere eos heredes cum curiali grauamine, vt videantur ex legitimo matrimonio suscepti fuisse, quemadmodum si viuus naturalis pater huiusmodi liberos suos in curiam ciuitatis dedisset, nulla discretione habita, vtrum in solidum heredes eos scripserit, an pro parte, dum tamen non minus nouem vncijs habeant. Quod si quidam ex naturalibus liberis curialem condicionem repudiauerint: nec ad hereditatem admittātur, sed partes eorum adcrescant his, qui curiales esse non dedignantur. Si autem omnes liberi eius naturales curiales esse noluerunt: nouem vnciæ derelictæ eis, modis omnibus curiæ ciuitatis vindicentur.

CXXVI. *Idem.*

θ. εἰ δὲ ὁ μέν. 2 HÆC, si testamento facto curialis testator decesserit. Si autem detestatus defunctus est, nouem quidem vnciæ substantiæ eius curiæ ciuitatis deferantur: tres autem residuæ vnciæ cognationi eius competant. Quod si naturales similiter filios dereliquerit, hi qui voluerint curiæ ciuitatis se adnumerari, consequens est nouem vncias (θ. εἰ δὲ καὶ ἐκ δούλης) lege ad eos reuoluere. Eadem teneant iura, & si qui ex ancilla sua filios habuerit, eosque vel viuus in curiam dederit, vel in testamento suo heredes instituerit, cum curiali grauamine. nam & hic eadem obseruari decet, quæ diximus in filijs naturalibus, qui ex libera concubina nati sunt. (verf. εἰ δὲ ἐλευθερώσει.) Quod si eos pater naturalis manumisit tantùm, & non in curiam dedit, illi autem vel omnes, vel quidam ex his curiæ muneribus subijci volunt: necesse est eos, si curiales fieri parati sunt, nouem vncias capere. Sed & si vnus ex his curialem condicionem admittit, ipse solus & nouem vncias habeat. Quod si nemo eorum curialis vel a patre factus est, vel fieri paratus est, nouem vnciæ curiæ ciuitatis competant. hæc de naturalibus liberis.

CXXVII. *Idem.*

θ. εἰ δὲ γνησίους. 3 SIN AVTEM legitimos filios, siue nepotes ex filio curialis homo reliquerit: tunc nouē vnciæ inter omnes distribuantur, quemadmodum parens dispofuerit: ita tamen, vt iura de inofficioso testamento querellę vnicuiq; liberorum integra custodiantur, nisi fortè ingratitudinis

titudinis allegatio reclamauerit. gratis enim tantummodo liberis nouem vncias dari constitutio iubet, vt vnusquisque eorum curialia munera subeat secundum magnitudinem partis, quàm lucratus est. Ceteræ autem tres vnciæ ad eos perueniant, quibus eas præstari defunctus voluerit.

CXXVIII. *De filiabus decurionum.*

4 QVOD si filias vel neptes curialis homo reliquerit: siquidem omnes curialibus maritis coniunctæ sunt, necesse est omnibus nouem vncias dari, quemadmodum à parente distributæ fuerint: ita tamen vt singulæ non minorem partem habeant legitimo modo.

Quòd si quædam ex his curiales maritos habeant, quædam non: nouem quidem vnciæ distribuantur inter eas, quæ curialibus coniunctæ sunt: tres autem vnciæ præstentur his, quæ non sunt curialibus maritis coniunctæ, dum tamen singulæ legitimum habeant modum. Si autem nondum nuptæ sunt, liceat parenti sub condicione eas in nouem vncijs heredes scribere, id est, si eiusdem ciuitatis curialibus coniungantur. Quòd si talem conditionem contempserint, nouem quidem vncię curiæ ciuitatis addicantur, tres autem residuæ vnciæ inter filias neptes've defuncti distribuantur.

CXXIX. *De liberis vtriusque sexus decurionum.*

5 QVOD si quis curialis & filios vel nepotes, & filias vel neptes dereliquerit: masculi quidem curiales dimidiam portionem substantiæ capiant, filię autem, siquidem curialibus maritis coniunctę sunt, reliquam dimidiam portionem accipiant. Si autem curialibus nuptæ non sunt, tres quidem vncias ipsæ filiæ habeant: aliæ autem tres vnciæ fratribus earum adcrescant.

CXXX. *Vt ex curiali patre & murilegula vel comitiaca matre curialis filius nascatur.*

6 SI QVIS curialis condicionis constitutus se tamiacæ vel murilegulæ, vel comitiacæ mulieri coniungat: filij, qui ex hoc matrimonio nati fuerint, patris condicionem sequantur. Iubet autẽ constitutio vim ac potestatem suam ad ea quoq; facta porrigi, quæ antequã edatur, contigerunt, nisi fortè quidam liberati sunt à curiali condicione per tamiacam vel murilegulam vel comitiacam matrẽ. eos enim liberos permanere pręcepit, excepto Theodosio & fratrib. eius & liberis Iohannis, qui Exiscon vocatur: hi enim quamuis ante constitutionis editionẽ curialis constituti cõdicionis per tamiacam matrẽ liberati sunt, nihilominus curiales permaneant, nullo rescripto,

nulla opitulatione potituri ad effugienda curialia munera. Hęc constitutio data est in mense Martio, Indictione vndecima, post consulatum Bilisarij:

CONSTITVTIO XXXVI.

CXXXI. De secundis nuptijs.

1 ÆC constitutio suas quidem vires retrorsus non redigit, nec obtinebit in eis, quę ante ipsius tempora contigerunt. & locum habet in maritis & vxoribus, qui quæ've autominino testati non sunt, vel non iure testati fuerunt, vel quantum pertinet ad eam constitutionem, intestati decesserunt.

CXXXII. De diuortijs bona gratia faciendis.

2 SVNT quædam iustæ causæ, quæ BONA GRATIA sine repudio matrimonia disrumpunt. & est prima causa, si maritus vel mulier solitariam vitam elegerit: ita tamen, vt si vir monachus factus sit, tantum lucretur ex donatione propter nuptias sibi data mulier, quantum morte mariti lucri cepisset. Idem dicimus, & si mulier in monasterium introierit: maritus enim ex dote tantum lucrabitur, quantum lucri cepisset, si vxor eius mortua fuisset. Sed & si quis non potuerit cum vxore sua misceri (forte enim naturæ frigidæ est) triennio transacto, quod numerabitur, scilicet ex eo tẽpore, quo copulati sunt, si non potuerit in toto triennio cum muliere sua misceri, etiam sine repudio matrimoniũ dissoluatur. Sed & si vir vel vxor in captiuitate fuerit, sine repudio matrimoniũ dissoluatur, sub ea tamen distinctione, vt si quidem spes sit maritum vel vxorem redire, ea persona, quæ in ciuitate est, non audeat ad secundas nuptias peruenire. alioquin maritus quidem ante nuptias donationem amittit: vxoris autem temeritas dotis amisione punietur. Quòd si incertũ sit, vtrum ab hostibus capta persona viuat, an non: tunc ea persona, quæ in ciuitate est, expectet quinquennium: quo transacto, licebit & marito vxorem ducere, & mulieri ad secundas nuptias migrare. Alio quoque modo BONA GRATIA matrimonia dissoluuntur, veluti si vir vel mulier ex sententia iudiciali in seruitutem deducantur. forte enim libertini constituti ingrati erga patronum extiterũt. Sed & in hoc casu tantum lucrari oportet eam personam, quæ in suo statu perdurauit, quantum lucri cepisset, si ea persona, quæ in seruitutem redacta est, decessisset,

CXXXIII.

CXXXIII. *Si quis liber ancillam duxerit, vel contra.*

3 SI QVIS per errorem ancillam mulierem duxerit vxorem, liberam eam esse putans: vel ex contrario, si libera mulier seruo per errorem coniuncta sit: posteaque veritas reperta fuerit: dicendum est omnino nuptias non constitisse. Inter liberum enim & ancillam vel seruum & mulierem liberam nuptiæ contrahi non possunt. Quod si calliditate vel conniuentia domini seruus vel ancilla matrimoniū contraxerit cum libera persona (forte enim dominus ancillam suam vt liberam viro ingenuo coniunxit & dotem pro ea præstitit, vt propter nuptias donationem lucretur totam vel pro parte) Si quid igitur tale contigerit, ipsa donatione dotis et ancillam liberam facit, & nuptiæ consistunt, nulla lege, quantum pertinet ad seruitutem, huiusmodi matrimonium concutiente. Sin autem dominus specialiter quidem nuptijs ancillæ suæ vel serui non consenserit, sciens autem quod agatur) conibuerit: forte enim ideo hoc facit, vt postea negotium moueat homini libero, quod ancillam eius duxerit vxorem: vel ingenuæ mulieri, quod seruo eius nupta est) Si quid igitur tale euenerit: licet specialiter dominus nō consenserit: attamē sciens non prohibuerit, & nuptiæ integro iure consistant, & seruilis conditionis persona eripiatur ad ingenuitatem, illo sine dubitatione aperto, quod liberi qui ex huiusmodi nuptijs procreati fuerint, tam ingenui quam legitimi sint.

Margin notes: vers. εἰ δὲ ἡ — vers. εἰ δὲ — ἀντιπέμ.

CXXXIIII. *Si quis in seruo suo aut ancilla ægrotante nullam adhibuerit curam.*

4 SI QVIS seruum suum ægrotum vel ancillam morbosam contempserit, & nullam curam eis fecerit: necesse est eos liberos esse. Seruus enim per titulum PRO DERELICTO à domino suo contemptus in libertatem eripiatur, eodem iure etiā in ancilla obtinente. Ideoque nuptiæ inter eos contrahi legitime possunt. Istę quidem causæ sunt, per quas Bona gratia matrimonia dissoluantur. His autem adnumerari debet etiam in expeditione degentis mariti militis dissolutio, de qua dicendum est in competenti tempore, in quo etiam causas subtilius repudij dicturi sumus.

Margin notes: ver. τὸ μὴ ἀ… μάλλον. — vers. ἴσμεν δὲ δὴ.

CXXXV. *Soluto matrimonio vt in annum abstineat nuptijs mulier.*

5 ILLVD certum est, quod in his causis, ex quibus matrimonium soluitur, si velit mulier postea nubere, annū prius expectare debet, propter sanguinis confusionem.

Margin note: vers. εἰ δὲ καὶ ἑκάτερος.

CXXXVI. *Si alienus adscripticius liberam vxorem duxerit.*

6 ALIENVS adscripticius liberam mulierem non ducat vxorem,

Margin note: ἐναπογρά-φος.

neque sciente, neque consentiente domino. quod si tale aliquid ausus fuerit facere: liceat domino & retrahere eum cum modica castigatione siue per se siue per magistratum, & copulata sibi muliere disiungere. tales enim nuptiae nec nuptiae sunt, nec dos vlla est, nec donatio propter nuptias intelligitur.

CXXXVII. *De nuptijs sine dotalibus instrumentis contractis.*

7 SI QVIS sine dotalibus instrumentis adfectione maritali vxorem duxerit, non audeat sine causa legibus cognita repudium ei mittere: alioquin quartam partem substantiae suae deceptae mulieri praestet. Haec autem quarta pars talem distinctionem recipiat. nam siquidem quadringentarum librarum auri facultates maritus habeat vel minus, quartam partem substantiae suae omnimodo mulieri praestet, id est, centum libras, si quadringentarum substantiam habeat: vel minus, si minores habeat facultates. Quod si tantas habeat opes, vt etiam quadringentarum librarum quantitatem excedant: tunc centum tantummodo libras ei maritus praebeat. Sed siquidem per maritum steterit, quominus matrimonium consistat, & sine causa repudium miserit: in hoc casu soluto matrimonio annum expectet mulier: postea; sine impedimēto ad secundas transeat nuptias. Quod si per mulierem steterit, quo magis matrimonium dissoluatur, quinque annos expectet, & his transactis ad secundas nuptias migret, si velit.

CXXXVIII. *De repudijs, quae filij familiarum mittunt.*

8. SI filiusfamilias vxorem duxerit, non habeat licentiam vxori suae repudium mittere sine paterno consensu. Idem dicimus & de filia familias vxore. nam nec eam repudium mittere sine paterno consensu marito suo permittitur. alioquin dotem, quam pater suscepit, vel propter nuptias donationem non cogitur reddere.

CXXXIX. *Si morte solutum sit matrimonium, & de lucro dotis, vel ante nuptias donationis.*

9 SI morte mariti vel vxoris matrimonium solutum fuerit, superstes persona dotem vel propter nuptias donationem secundum pactiones factas lucretur: ita tamen, vt impares non sint pactiones. Non enim admittimus talem conuentionem, quae marito quidem dimidiam partem dotis moriente muliere praestat: vxori autem tertiam partem propter nuptias donationis marito moriente. Exequari enim pactiones ab vtraque persona decet. Ideoque superfluum vnius portionis tollimus, vt etiam in persona mariti tertia pars dotis expectetur.

expectetur. exæquationem enim partium ita fieri constitutio iubet, vt maior pars deminuto superfluo ad minoris partis quantitatem concurrat. Si quid tamen ex dote lucratus fuerit maritus muliere mortua, vel si mulier lucretur ex donatione propter nuptias mortuo marito, hoc habeat pleno iure: et habeat potestatem, quo voluerit modo ea consumere, siue per legatorum titulum, siue alia quauis alienatione. Si autem decedens eas res non alienauerit, vel omnes, vel quasdam ex his: maneant apud liberos præcipui honoris vice: siue scripti fuerint heredes ab ea persona, quę tale lucrum senserit, siue non, nisi forte ingrati circa eam extiterint. θ. λυθέντος [illegible]

CXL. *De ingratis liberis, vel contrà, id est non ingratis.*

10 SI enim ingrati circa eam personam extiterint liberi, quæ lucri aliquid ceperit, quamuis tales res non alienauerit specialiter, siue inter viuos, siue in testamento suo: attamen heredes eius easdem res capiant exclusis videlicet modis omnibus liberis. Illud certum est, quòd si filij sint, et ex antè defunctis filijs nepotes, pariter cum suis patruis siue auunculis in eundem honorem perueniunt, si tamen sui patris hereditatem amplectuntur. Hoc autem non solum in dote & donatione propter nuptias teneat, sed etiam in illis matrimonijs, quæ sine dotibus consistunt, in quibus quartam partem substantiæ suæ maritus vel vxor læsæ personæ compellitur dare, secundum antefatam diuisionem. θ. [illegible] θ. καὶ ταύτῃ.

CXLI. *De muliere, quæ post mortem mariti annum non expectauit.*

11 SI mulier post mortem mariti necdum annali spatio completo ad secundas properauerit nuptias: omni quidem modo inter infames erit. Sed si quidem liberos ex priori matrimonio non habeat, in famiam quidem soluere poterit: si preces Imperatori porrexerit, & diuino principis nutu priori opinioni restituta fuerit. Res autem à priore marito sibi relictas nullo modo lucrabitur, sed decem personis eædem adcrescunt, id est, vsque ad secundum gradum in superioribus & inferioribus, & ex latere venientibus denumeratione facta eoque modo decem personis collectis. Sunt autem hæ, pater & mater, auus & auia, filius & filia, nepos & neptis, frater & soror. His autem personis non apparentibus, ea quæ à priori marito tali vxori relicta sunt, fisci viribus vindicentur. sed nec propter nuptias donatione potiri conceditur, quamuis pactionum tenor reclamauerit: sed nec copulato sibi secundo marito ante annale tempus poterit dotem dare vltra tertiam partem substantiæ suæ: sed neque ab alio extraneo capere aliquid per vltimam voluntatem permittitur: omni θ. [illegible]

no enim cum alio non habeat testamenti factionem: ideoq; nec hereditatem sibi relictam, neque legatum, neque fideicommissum, neque mortis causa donationem capere poterit: sed ea, quę relicta sunt sibi legata, vel fideicommissa, siue hereditatis particularis datio, ad coheredes eius remaneāt. Sinautem ipsa sola heres scripta est: ad eos bona defuncti perueniant, quos ab intestato leges vocant. Hæc de his, quæ ex testamento tali mulieri reliquuntur. Nam si ab intestato ad cognatorum suorum hereditatem vocetur, non omnibus succedere poterit: sed vsque ad tertium gradum ab intestato hereditates accipiat: vlterioris autem gradus cognatis omnino non succedat. Sinautem liberos habeat, & non expectet anni spatium, sed ad secundas properauerit nuptias: & hæc quidem infamis erit: sed tamen nec principis indulgentia priori restituetur famæ, nisi liberis ex priore matrimonio natis dimidiam partem substantiæ suæ donauerit purè & sine vlla condicione, ita vt nec vsum eius retineat sibi, sed tempore secundi matrimonij simpliciter dimidiam partem facultatum suarum eis donet. hoc enim facto, & principali rescripto secuto, pristinam famam sibi renouabit. Inter eos autem liberos, quibus dimidiam partem bonorum suorum donauit, res donatæ æqua portione distribuantur. & siquidem filij sint, in capita diuidantur res eis donatæ. Sinautem nepotes sint, patris sui portionem accipiant, vt videantur quodammodo in stirpes succedere. & siquidem omnes liberi intestati decesserint: hereditas eorum ad matrem perueniat, proculdubio dimidiam partem bonorum suorum quam semel dedit, iterum receptura. quod si testamento facto decesserint: necesse est res, quas dereliquerint, ad scriptos eorū successores peruenire.

CXLII. Si mulier ad secundas peruenerit nuptias, & de lucro dotis & antenuptias donationis.

θ. αἱ μὲν ἔν. vers. αἱ δ' ἀναμείνου. 12 Si mulier post priores nuptias repudio vel morte mariti solutas, ad secundum migrauerit matrimonium, anno scilicet legitimo completo: siquidem nullos habeat liberos, sine quæstione res sibi derelictas à priore marito pleno iure possidebit: non solùm iure vsusfructus, sed rerum etiam dominio potitura. Quod si liberos ex priore matrimonio habeat, ad secundas perueniens nuptias: in primis quidem carebit propter nuptias donatione: deinde omni alia liberalitate, quæ ad eam peruenerit, siue inter viuos, siue vltima voluntate maritus ei quidpiam dederit, vel dereliquerit, siue institutionis nomine, siue legati vel fideicommissi causa. Hoc autem quod diximus carere eam omnibus quæ ex substantia mariti ad eam peruenerint, intelligendum est, quantum ad rerum dominium: vsusfructus enim earum rerū ipsi mulieri permaneat proprietate scilicet ex eo tēpore liberis cōpetente, quo secūdas nuptias mater eorū contraxerit.

Sinau-

Sinautem illa decesserit, etiam vsusfructus eis adcrescat. Et hæc o- vers. καὶ ὁ δια-
mnia iura communiter locum habeāt tam in vxoris persona, quàm φέρομεν.
in mariti, si forte et ipse secundas contraxerit nuptias, nulla discretio ne habita vtrum dotem vel propter nuptias donationem ipsi pro se dederint, an alius magis pro eis.

CXLIII. *Idem.*

13 ADEO autem prædictarum rerum post secundas nuptias pa- θ. ἀλλὰ τὴν κα-
tris vel matris liberis ex priore matrimonio natis dominium compe- θολοτικήν.
tit, vt non possit pater vel mater eorum res easdem firmiter alienare, nec hypothecæ titulo obligare: quoniam ius vtendi fruendi tantummodò parenti concessum est. Sed clementius res temperabitur, vt statim quidem liberi non possint suum parētem vetare, si easdem res alienare voluerit: sed post obitum eius eas vindicabunt sine vllo obstaculo, & non solùm ipsi, sed etiam eorum heredes res distractas vel pigneratas vindicabunt. et non solùm aduersus emptores vel creditores, sed etiam contra successores eorum in rem mouebitur actio, nulla temporali præscriptione exclusi: nisi fortè triginta annorum curricula transacta fuerint: quæ computari oportet ex eo tempore, quo liberi suæ potestatis effecti sunt, excepta videlicet pupillari ætate: quia impuberibus nulla temporis computatio currit.

CXLIIII. *Idem.*

14 NVLLAM post hæc electionem habeat pater vel mater ad se- vers. ἐλεύσονται
cundas peruenièns nuptias, res prędictas cui voluerit liberorum suo- δὲ τὰ τοιαῦτα.
rum addicere: sed ad omnes liberos huiusmodi res veniant in capita distribuendæ: nisi fortè nepotes ex filio vel filia proponantur. hi enim in stirpes vocātur, & patris sui vel matris portionem accipiunt. Illud autem, quod superius diximus, vt in talibus rebus alienatio à parente facta irrita sit, non sine distinctione teneat, sed interdum pro parte valeat, id est, pro ea quam casus ille facit, qui extat nullis liberis superstitibus pro rata scilicet totius pactionis. Hoc autem quod dico, tale est: Quædam mulier nupsit, & pepigit cum marito suo, vt soluto matrimonio si liberi superstites fuerint totam propter nuptias donationem habeant: si nulli liberi superstites fuerint, tertiā partem habeat. Ecce in hoc casu si dirempto priore matrimonio secundas contraxerit nuptias mulier, tribus liberis superstitibus, & vnus ex his decesserit: partem tantam mulier pleno iure possidebit, & alienare firmiter poterit, quantam mors filij lucrari eam patitur ex tertia portione, quæ illo casu continetur, qui locum habet, si liberi superstites non sint, id est, vt tertiam portiunculam tertiæ partis mater lucretur, eamque firmiter alienet. In ceteris autem portiunculis inutilis fit alienatio. Quòd si contigerit omnes liberos mori sine li-

beris: necesse est totam tertiam portionem matrem habere, quam habuisset, si ab initio nullis liberis superstitibus priores nuptiæ solutæ fuissent. Ex his igitur illud apparet, quod alienatio à parente facta interim in suspenso est, et potest pro parte quidem valere vno filio defuncto, pro parte autem in suspenso esse: vt si omnes liberi moriantur, tota tertia portio firmiter alienata fuisse videatur. Illud indubitatum est, quod filius ingratus circa parentes ostensus huiusmodi portione excludendus erit. In hoc enim tantummodò casu ius electionis parenti conceditur. Ingratum autem intellegere debemus eum, qui circa patrem & matrem ingratus probatus, vel omnimodo qui circa eum ingratus est, qui vltimus decesserit.

CXLV. *Qui quæ've ad secundas migrauerit nuptias, non habeat licentiam liberalitatem vllam conferre in nouercam filiorum suorum, vel vitricum, vltra eam partem, quæ ad vnumquemque eorum ex substantia eius venerit.*

Ι. ἄριστα δὲ ἡμερ. 15 PATER vel mater qui quæ've ad secundas migrauerit nuptias, non habeat licentiam siue inter viuos, siue in vltima voluntate liberalitatem vllam conferre in nouercam filiorum suorum, vel vitricum, vltra eam partem, quæ ad vnumquemq; liberorum ex substantia eius peruenerit. Ideoque si vnum filium habeat: dimidiam partẽ eidem filio suo conferuet, & alteram dimidiam nouercæ vel vitrico præstet. Sin autem duos filios habeat: tertiam tantummodò portionem bonorum suorum nouercæ vel vitrico liceat ei præstare. quod si tres habeat filios: quartam partem, si velit, det: & regulariter tantam partem liceat ei nouercæ vel vitrico dare, quantam singuli liberi habent. Sed & si in testamento suas facultates diuidere parens voluerit, & nouercæ vel vitrico quidpiam dare velit, legati vel fideicommissi nomine pariter substantiam suam distribuat: vt vitricus vel nouerca vnius liberi habeat portionem. Hæc, si liberis suis non ex disparibus partibus facultates suas parens diuisit. nam si dispares portiones eis præstiterit, necesse est nouercam vel vitricum illi filio comparari, qui minimam portionem acceperit: ita tamen vt vnusquisque liberorum non minus lege Falcidia habeat: nisi fortè appareat ingratus. Id autem quod diximus de patre & de matre, teneat & in auo & in auia: & non solum in filio filia've propositis, sed etiam nepote nepte've.

CXLVI. *Cuius temporis computatio spectanda sit: & quomodo superflua quantitas distribui debeat.*

Ι. ἐπειδὴ δὲ τοῖς μέχρι 16 SED est quæsitum multotiens in iudicijs, quo tempore computationem patrimonij parentis facere debeamus: vtrum eo quo dotem, vel ante nuptias donationem, vel aliam qualemuis liberalitatẽ adscri-

ad ſcripſit, vel dedit vitrico vel nouercæ: an magis illud tempus ſpectari oportet quo parens mortuus eſt. Et dicimus euentum inſpici oportere, id eſt, illud tempus quo parens mortuus eſt: vt ſecundum patrimonij quantitatem, quod poſtea inuentum fuerit, ita diuiſio fiat inter liberos ex priore matrimonio natos & nouercam vel vitricum, ita vt ſi quid plus nouercæ vel vitrico datum vel relictum fuerit, hoc redeat ad liberos, qui ex priore matrimonio nati ſunt, & pariter inter eos diſtribuatur. Sinautem ex ſecundo matrimonio liberos reliquerit: id quod de ſua ſubſtantia plus æquo dedit, irritum factũ, inter omnes & ex priore & ex ſecundo matrimonio natos liberos diuidatur. Illud autem certum eſt, quod et primi & ſecundi et tertij matrimonij liberi ſinguli ſuæ matris dotem vel proprij patris propter nuptias donationem excipient omnimodo, ſiue ad alias peruenerit nuptias pater vel mater, ſiue non. θ. ἀλλ' οὐδὲ ἐκεῖνο.

CXLVII. *Si legatum vxori maritus reliquerit: vel contra, id eſt, vxor marito.*

17 SINAVTEM legatum defuncta perſona ſuperſtiti parti reliquerit: deinde ſuperſtes noluerit ad alias nuptias peuenire: liceat ei ſuo iure legatum, poſsidere & alienare, ſiue inter viuos, ſiue vltima voluntate: & liceat ei eo, quo voluerit, modo diſponere. θ. ἐκ δὲ τῆς vers. τὰ δὲ γαλικά.

CXLVIII. *Si repudio matrimonium ſolutum ſit, quid ſtatui oportet de lucris nuptialibus*

18 OMNIA autem, quæ diximus de lucro dotis aut propter nuptias donationis ex morte mariti vel vxoris, ad alterutram perſonam peruenientis, trahenda ſunt etiam ad ea lucra, quæ per repudium matrimonio ſoluto ad alterutram partem peruenerunt. Idem iuris eſt, & ſi bona gratia nuptiæ diiunctæ ſunt: liberis enim res lucro cedentes ſeruabuntur. Idem dicimus & de eo lucro, quod mulieribus præſtari neceſſe eſt ſine dotibus nuptis, quartam enim quam ex facultatibus mariti acceperunt, liberis ſuis ſeruare coguntur. θ. ἑκατέρῳ δὲ τὰ κέρδη.

CXLIX. *De augenda vel deminuenda dote, vel propter nuptias donatione.*

19 LIBERA licentia ſit tam augere quàm deminuere dotem vel propter nuptias donationem, etiam adhuc conſtante matrimonio: quod in primis quidem nuptijs ſine diſtinctione verum eſt: in ſecundis autem nuptijs liberis quidem ex priori matrimonio extantibus deminuere dotem vel ante nuptias donationem non licebit, quamuis augere eas non eſt prohibitum. Sinautem nulli liberi ex præcedenti matrimonio ſint, tunc et augere & deminuere dotem & propter nuptias donationem ſine vllo obſtaculo licet. θ. τὰ δὲ καὶ αὐξάνειν.

CL. De vsufructu vxori à marito relicto vel donato: aut contra, id est, si marito vxor.

ver. al δὲ μόνον 20 SI QVIS in vltimis suis elogijs vsumfructum vxori suæ reliquerit, siue mortis causa donauerit, vel viuus vsumfructum ei concesserit: posteaque ad secundas nuptias vxor migrauerit: non statim ei pereat vsusfructus, sed habeat eum integrum mulier quoad vixerit: post mortem autem eius redeat vsusfructus ad suam proprietatem. Hæc autem ita sunt, nisi specialiter maritus, qui donauit vsumfructum, sub hac condicione dedit, vt si mulier ad secundas peruenerit nuptias, vsusfructus extinguatur. Idemque dicimus, & si mulier marito suo vsumfructum donauerit, vel vltima voluntate reliquerit. sed hæc de iure vtendi fruendi quod per liberalitatem alteri ab altero datum est.

CL I. Si vsusfructus dotis nomine, vel propter nuptias donationis causa constituatur.

ἀντὶ μόνου. 21 SIN AVTEM vsusfructus dotis causa, vel propter nuptias donationis gratia datus sit: tunc vetera iura illibata maneant, id est, vt apud maritum vel mulierem sit: quamuis cõtrarium in suo testamento persona decedens expresserit.

CL II. De rebus maternis vel nuptialibus lucris, quæ ad filiosfamilias peruenerunt: & de castrensi vel quasi castrensi peculio.

ὁ. ἰταλὸς δὲ 22 QVODCVMQVE filius aut filia adquisierit, siue ex materna ὅλως. linea, siue ex causa nuptiali, vel qualitercumque: huius rei vsumfructum omnimodò pater habeat, quamuis secundas contraxerit nuptias. Loquimur autem de liberis, qui in potestate parentum sunt exceptis videlicet castrensibus & quasi castrensibus peculijs: ea enim sine aliqua distinctione parentibns nõn adquiruntur: neque quod ad proprietatem pertinet, neque quod ad vsumfructum spectat: sed sunt pleno iure liberorum, quamuis in potestate parentum fuerint.

CL III. Si mulier res, quas liberis suis donauit, quasi ab ingratis post secundas nuptias suas reuocare maluerit.

vers. μόνας μόνοι. 23 SI mulier liberis suis res quasdam donauerit, posteaque ad secundas peruenerit nuptias, & ingratitudinis velamento donationẽ semel à se factam reuocare maluerit: nullo modo poterit hoc facere, nisi specialiter probauerit, vel quòd vitæ eius filius insidiatus est, vel quòd manus impias ei intulerit, vel quòd tales insidias ei concinnauerit, vt facultatibus suis totis priuetur.

CLIIII. Vt secundo marito copulata mulier prioris sui dignitatibus vel priuilegijs non vtatur.

24 MVLIER quæ ad secundas migrauerit nuptias, priuilegijs vel dignitatibus mariti prioris non vtatur. ver. ἢ μὴν συγχωροῦμεν.

CLV. De libertis mulieribus, quæ patronis suis coniunctæ sunt.

25 Si liberta mulier patrono suo copulata nuptijs quidem eius ipsa renuntiauerit, ad secundum autem matrimonium migrare voluerit: id facere inuito patrono non poterit. Alioquin si contra voluntatem eius nupserit, non fiunt nuptiæ, sed vt meretrix coniuncta esse videtur. θ. χωρὶς δὲ καὶ ἰδίᾳ.

CLVI. Si adhuc constante matrimonio dotem maritus vxori suæ persoluerit.

26 CONSTANTE adhuc matrimonio dotem maritus vxori suæ non facilè compellitur soluere, nisi sit causa legibus cognita. Alioquin si temerè dotem vxori suæ maritus soluerit, donasse ei videbitur. & ideo mortua muliere dotem reddere heredes eius marito debent cum fructibus, scilicet qui in medio tempore nati sunt: & non solùm ipsi marito, sed etiam heredibus eius. Ideoq; & lucra dotium sic tractantur, quasi non essent redditæ, vt & pacta dotalia conseruentur. & si secundas nuptias maritus contraxerit, filijs suis ex priore matrimonio natis, res quas lucratus est, custodiat. θ. τὰς δὲ δὴ προῖκας.

CLVII. Si mulier liberorum suorum tutelam administrauerit, & ad secundas conuolauerit nuptias.

27 Si mulier liberorum suorum tutelam administrauerit, & post inchoatam administrationē ad secundas migrare voluerit nuptias: prius filijs suis impuberibus tutorem petere debet, eique rationem administrationis suæ reddere, & post redditas rationes, si debitrix appareat, debitum suum soluere debet: deinde si velit, ad matrimonium secundum perueniat. Si autem hac obseruatione contempta secundas contraxerit nuptias: non solùm res ipsius, id est matris, liberis eius hypothecæ titulo supponantur: sed etiam res vitrici ex præsentis constitutionis auctoritate. Et si filij impuberes moriantur: successionem eorum mater lucrari non speret, siue ab intestato deferatur eorum successio, siue ex testamento, quod forte pater eis pupillari modo matrē substituit. Et non solùm tales pœnas patiatur, sed etiā illas, quæ de his mulieribus dictæ sunt, quas probatum fuerit antequàm legitimum tempus, id est, annale spatium prætereat, ad secundas nuptias properasse, vt sint infames, & alias pœnas sustineant εἰ δὲ ἐπιτροπεύου.

quas superius exposuimus. Solui autem pœnæ possunt, si principalis indulgentia remiserit eas secundum iam traditam obseruantiam, & dimidia pars bonorum matris liberis donata fuerit, vt nec vsus-
vers. εἰ δὲ καὶ τῶν φυσικῶν. fructus rerum matri concedatur eorum. Idem autem dicimus, & si naturalium liberorum mater tutelam administrans ad secundas conuolauerit nuptias: eaq; custodiri oportet in prouincijs quidem cura & sollicitudine præsidum, in Imperiali autem ciuitate cura & sollicitudine tam præfecti vrbis, quàm præfecti prætorio.

CLVIII. *Si sub condicione mater à patre legatum vel fideicommissum reliquerit filio suo.*

θ. εἰ ῥήματι δὲ ἐμῷ. 28 Si pater iussus vel rogatus fuerit legatum aut fideicommissum filio suo sub condicione præstare, non aliter legatorum seruandorum causa satisdare cogatur, nisi secundas contraxerit nuptias.

CLIX. *De clericis, qui nuptias contrahere non possunt.*

θ. εἰ καὶ ἄλλοις. 29 Clericvs qui supra lectores & cantores est, veluti subdiaconus, vel diaconus, nullas nuptias contrahere audeat: alioquin sacerdotio cadat. Lector quoque si secundas contraxerit nuptias, ad maiorem gradum ordinis ecclesiastici prohibeatur ascendere. Laicus etiam si appareat vxori coniunctus esse, quæ alium maritum habuit, aut si non iure coniunctus sit, aut si ipse aliam vxorem habuit, neq; subdiaconus, neq; diaconus, neq; presbyter fieri poterit. Nam et si clandestinis artib. ad consecrationẽ irrepserit: honore eius cadat.

CLX. *Si decedens maritus vxori suæ legauerit sub condicione, Si secundas non contraxerit nuptias: vel contra, id est, vxor marito.*

θ. ἐπειδὴ τοίνυν ὁρῶντες. 30 Si qvis decedens reliquerit vxori suæ legatum sub hoc modo, Vt ad secundas nuptias non perueniat: vel si mulier marito suo
vers. ὥστε θεσπίζομεν. legatum reliquerit, Vt secundnm ille non contrahat matrimonium correcta lege Iulia Miscella pręstetur legatum sub obseruatione huiusmodi. In primo quidem anno legatum non exigatur: nisi fortè sa-
vers. εἰ μέντοι διαδραμεῖν. cerdotium legatario obuenerit, vt nuptiarum nulla spes sit. Anno autem transacto, siquidem res legata immobilis sit, sub cautione tamen iuratoria & obligatione bonorum suorum, quòd secundis ab eo cõtractis nuptijs rem qualem accepit, restituat cum fructibus me-
vers. εἰ δὲ κινητόν. dio tempore natis. Sin autem res legata mobilis fuerit: siquidem legatarius vel legataria locuples fuerit: simili cautione atque obligatione bonorum suorum rem legatam sibi capiat, ita vt secundis nuptijs contractis res qualis data est, reddatur, vel deminutio eius re-
vers. εἰ δὲ χρήματα. sarciatur. Sin autem pecunia numerata legata sit, cum vsuris suis

reddatur,

reddatur, quæ legatario solutę sunt ab his, quibus pecuniam mutuauit, sacramento prius ab eo præstito, quod nihil ex vsuris sibi solutis celauit. Quod si non mutuauit quidem pecuniam ad vsus autem suos conuertit, vsurarum nomine tertiam centesimæ det. Hæc, si locuples fuerit legatarius vel legataria. Si autem minus soluendo fuerit: fideiussores dare cogatur. Quod si nec fideiussores dare possit sub cautione iuratoria & obligatione suorum bonorum, res ei præstentur. statim autem atq; ad secundas peruenerit nuptias, res legati nomine datæ vindicentur apud qualem personam inuentæ fuerint, siue mobiles sint, siue immobiles: et omnino vindicatio rerum ita fiat, quasi alienatio earum ab initio facta non esset. Sin autem pecunia numerata legata sit, & legatarius neque fideiussores habuerit, neque idoneus sit: tunc ille à quo legatum ei relictum est, tertiam centesimę vsurarum nomine ei prę stet, donec ad secundas peruenerit nuptias, vel sacerdotio fuerit consecratus: vt nulla spes nuptiarum supersit, vel mortuus fuerit legatarius. Nam si quidem secundas contraxerit nuptias, reddat quas acceperit vsuras. Sin autem ad sacerdotium venerit, vel mortuus sit: capiat aut ipse sortem, aut heres eius. Hæc autem omnia obseruare decet, & si non maritus vxori, vel vxor marito, sed extraneus quicumque sub eadem condicione legatum reliquerit. nam & hic eadem teneant, quæ in marito diximus & vxore, vt antefata cautio detur, siquidem institutio particularis sit, coheredibus: si autem legatum vel fideicommissum, heredibus vel substitutis: nemine autem ex his apparente, his cautio præstetur, qui ab intestato ad successionem defuncti vocantur: nisi forte specialiter testator talem cautionem dari prohibuerit. nam & in hoc voluntatem eius custodiri æquum est.

CLXI. Mulier, quæ secundas nuptias contraxerit, quemadmodum filij sui successionem capiat tam ex testamento, quàm ab intestato. Loquitur autem in eodem capite & de fratrum successione.

31 Si filius decedens testamēto suo matrem heredem instituerit, sic institutio eius habeatur, quasi quiuis alius extraneus à defuncto heres in testamento scriptus fuisset. Ideoq; omnia, quæ filius reliquerit, ad matrem perueniant, nulla discretione habita, vtrum res, quas filius dereliquit, ex paterna substantia ad eum deuolutæ sint, an nō. vndecumq; enim res quę ad filiū peruenerūt transmittuntur ad matrem: nullaq; eidem matri quęstio ab alijs filijs suis, id est, fratribus defuncti moueatur: quia & si alius extraneus à defuncto filio heres institutus esset: nihilominus omnes res testatoris accepisset. hęc si mater in testamēto à filio suo heres instituta est, nulla habita differētia, vtrùm ad secundas migrauerit nuptias, an non. Sin autē intestatus filius defunctus est, et mater vel iā ad secundas migrauerit, vel posteà

migrauerit, vocetur quidem & ipſa cum fratribus filij ſui ad ſucceſ-
verſ. ἀλλ' ἐπὶ ſionem eius. Sed earum quidem rerum, quæ ex paterna linea ad defunctum filium peruenerunt, tantùm vſumfructum habeat mater, ſi ſecundas nuptias contraxit, vel ſi poſteà contraxerit. Si autem res ex alia cauſa filio defuncto adquiſitæ ſunt: tunc in hiſdem rebus portione cum fratrib. defuncti filij ſui ſuccedat: & non ſolùm ius vtendi fruendi, ſed etiam proprietatem in hiſdem habeat rebus, excepta videlicet propter nuptias donatione. Ea enim ſuis finibus regi-
§. τὴν δὲ ἀχαριστίαν. tur, & nullam innouationē ab hac conſtitutione patitur. Sed & in hoc toto iuris capite ingratitudinis ratio habenda eſt, non ſolum ad matrem, ſed etiam ad fratres. Cauſæ autem ingratitudinis in alia inferiore conſtitutione exponentur. Illud autem certum eſt, quod hoc caput conſtitutionis ad futuros caſus non ad præteritos pertinet.

CLXII. *Si mater alienare voluerit ea, quæ ex filij ſucceſſione ad eam deuoluta ſunt.*

§. ἐξέστω δὲ κύριον. 32 LICEAT matri in his rebus, quę non ex paterna linea ad filium defunctum peruenerunt, ſi heres ei extitit, & teſtari, & alienare, & ad quem voluerit modum diſponere. Quod ſi res permixtę & tam ex paterna linea, quàm ex diuerſis alijs cauſis adquiſitæ: veluti ex teſtamento, ex donatione, ex legato vel alio huiuſcemodi caſu: eorum quidem, quæ ex paterna linea filio defuncto obuenerunt, habeat vſumfructum: aliarum autem rerum pleno iure habeat proprietatem. Hoc autem conſtitutionis caput non ſolùm in futuris caſibus, ſed etiam in præteritis negotijs locum habeat: niſi fortè vel iu-
§. ἐκεῖνο δὲ ἴσ. diciali ſententia, vel amicali tranſactione ſopita ſunt. Studeant autem parentes filios ſuos tam ex priori matrimonio natos, quàm ex ſecundis nuptijs procreatos ex æquis partibus heredes ſcribere: niſi forte quidam inter eos ingrati appareant. hoc autem quaſi perſuadentes magis quàm legis neceſſitatem imponentes dicimus. DAT. XV. KAL. APR. P. C. BELISARII.

CLXIII. *Quæ cauſæ repudij ſunt.*

33 CAVSAS autem repudij in iſta conſtitutione poſitas ideo non diximus: quia in inferiore conſtitutione hoc caput pleniſsimè inuenitur: & omnino ſiquid prætermiſſum eſt in hac conſtitutione quaſi deletum, vt ſuperfluum expoſitum non eſt. & ideo alias conſtitutiones legere debes, quas tibi tituli competentes oſtenderint.

CON-

CONSTITVTIO XXXVII. Auth. al

CLXIIII. Si quis vnum ex liberis suis heredem instituerit, vel extraneum scribere heredem & rogare voluerit eum, vt tempore quo moritur hereditatem alij restituat.

SI QVIS vnum ex liberis suis heredem instituerit, id est, 1 filium filiam've, nepotem neptem've, & deinceps, siue quosdam ex his siue omnes simul: & rogauerit eos, vt tempore, quo moriantur, vel postquam mortui fuerint, alijs restituant hereditatem: primùm quidem vnicuique eorum legis Falcidię modus in pręcipuum deducatur, et non supponatur fideicommissi grauamini: ceteras autem partes fideicommissario restituat integras: ita tamen, vt si propter nuptias donationem vxori vel dotem marito dare maluerit persona fideicommisso grauata, liceat ei hoc facere etiam ex alijs rebus, quæ fideicommisso suppositæ sunt, & reliquas res tantùm fideicommissario cogatur restituere. Hæc autem constitutio non habet locum in præteritis substitutionibus, seu restitutionibus, sed magis in futuris casibus. Nullum autem augmentum dotibus vel propter nuptias donationibus fiat ad insidias substitutionis seu restitutionis. nam etsi quid callide perpetratum fuerit: nihilominus restitutio fideicommissi integra manebit, post deductionem scilicet legitimæ Falcidiæ partis. Hoc autem quod de Falcidiæ deductione loquitur constitutio, in liberis locum habet, quibus & pars Falcidiæ debetur. quòd si heres institutus ex liberis non sit: contentus esse debet deductione dotis vel propter nuptias donationis: & reliquas res hereditarias fideicommissario restituere. dotem autem vel propter nuptias donationem dari lex pręcipit honestam, id est, neque satis modicam, vt sit dedecus heredi: neque satis immodicam, vt sit graue fideicommissario: sed medietatis cuiusdam moderatione honoratam.

CLXV. Si soluto matrimonio secundas quidem non contraxerit nuptias, ante annum autem impletum ab aliquo stuprata sit.

2 SI mulier defuncto marito antequàm annus legitimus trāseat, ad secundas quidem nuptias non migrauerit: more autem meretricum ab aliquo stuprata conceperit & pepererit; vt sit clarū id quod natum est defuncti mariti non esse: easdem pœnas patiatur, quas ex superiore constitutione patitur ea, quæ ante tempus legitimum nuptias secundas contraxit. Ideoque & ante nuptias donatione careat, vt nec tantum habeat ius vtendi fruendi: alijsque pœnis antesatis subijciatur: & sit stupri quoque criminis obnoxia. Peius est enim

ſtuprari, quàm ſecundas nuptias mulieres ante legitimum tempus contrahere. DAT. K. MAIAS CONS. BELISARIO V. C. CONS.

CONSTITVTIO XXXVIII.

De officio quæſtoris exercitus & deſignatis quinque prouincijs ei ſubiectis.

CLXVI. De quæſtoribus, id eſt præfectis Inſularum.

1 HÆc conſtitutio quendam virum magnificum Bonum nomine quæſtorem exercitus fecit. nam & more antiquo duplex erat quæſtorum magiſtratus: & vnus quidem circa latus principis erat, alter autem quæſtor exercitui præerat. Diſpoſuit autem præſens conſtitutio etiam annonas quæſtoris & conſiliarij eius. apparitionem quoque ei dedit ad imitationem quandam præfecti prætorio, id eſt ſcriniarios, & Abactis, & præcones, et commentarienſes, & lampadarios, & omnem deinceps ordinem. ſed & annonas militum tam comitacenſium, quam limitenſium diſpoſuit, quomodo diſtribui debent. Subiecit autem ei & quinque prouincias, id eſt Scythiam, & Myſiam, & Cariam, & omnes Cycladas inſulas, & Cyprum totam. Sacrum quoque auditorium habere ei conceſsit, vt non obijciatur ei fori præſcriptio. Subiunxit autem & notitiam impenſarum. Et eſt promulgata hæc conſtitutio Kal. Iunias, Indictione quintadecima P. C. Biliſarij.

CONSTITVTIO XXXIX.

Quatuor Armeniæ prouinciæ, id eſt prima & ſecunda tertia vel quarta qualibus ſint decoratæ iudicibus.

CLXVII. De Comite tertiæ Armeniæ.

1 HÆc conſtitutio prius quidem narrat de duabus Armenijs, quemadmodum adminiſtratæ ſunt, deinde de tertia Armenia loquitur, cuius Comiti ſeptingentos ſolidos annonarum nomine dedit, & conſiliario eius ſaptuaginta duos aureos, & apparitioni ſexaginta. Loquitur autem & de quarta Armenia, cui præſtitit Martyropolytanam ciuitatem, et locum, qui Kitarizon appellatur, & præſidem eius Conſularem eſſe iuſsit. Quattuor itaq; Armenijs conſtitutis, primę quidem Armenię Proconſulem, item tertiæ Comitem inter ſpectabiles viros fecit. Secundæ autem Armenię & quartæ magiſtratus ordinarios eſſe pręcepit.

CLXVIII. Si in ſecunda Armenia appellatio porrecta ſit.

2 SI appellatio litis vſque ad quingentos ſolidos pertinentis in

ſecunda

ſecunda Armenia orta fuerit, ad proconſulis auditorium primæ Armeniæ perducatur. Sin autem in quarta Armenia ſimilis appellatio orta fuerit, in tertiam perducatur. De ſacerdotibus autem, vel conſecrationibus, vel de metropolitano iure epiſcoporum nihil conſtitutio innouauit. Tertiæ autem Armeniæ Comiti etiam milites ſubiecit, & iuſſit eum audire & criminales cauſas militum, & legitimo calculo derimere. DAT. XV. KAL. APR. POST. CONS. BILIS.

CONSTITVTIO XL. Διάτ. μδ

Vt tabelliones ipſi per ſe conueniant cum eis quam maxime qui litteras neſciunt, & inſtrumenta quædam inter ſe facere volunt. & vt carthis quæ protocolla habent inſtrumenta conficiant.

CLXIX. De Tabellionibus ſiue inſtrumentorum fide.

TABELLIONES ipſi per ſe conueniant cum eis, qui inſtrumenta quędam componere volunt: & non aliter chartam complere audeant, niſi cauſam cognoſcant, vt interrogati à iudicibus, reſpondeant, qualis eſſet cauſa, propter quam inſtrumenta compoſuerunt: & maximè ſi litterarum imperiti fuerint hi, qui inſtrumenta fieri deſiderauerunt. Hoc autem obtineat tam in Conſtantinopolitana ciuitate, quàm in alijs prouincijs. Pœnam autem conſtitutio definit aduerſus eos tabelliones, qui aliter fecerint, ſtationum amiſsionem: ita, vt ſi diſcipulus eorum admiſſus fuerit ad inſtrumenti compoſitionem, ipſe habeat ius ſtationis. 1 θ. ἀμαὶ δὲ φίδημαι. θ. ἵνα πλήν.

Quod ſi indignus ſit diſcipulus auctoritatem ſtationis committi: prior quidem tabellio modis omnib. remoueatur, alius autem pro eo dignus ſtationem accipiat: ita tamen, vt nullum ſentiat damnum dominus ſtationis, ſed habeat reditus integros: tabellio autem amittat ius ſtationis, quia dedignatus eſt conuenire cum eis, qui inſtrumenta componi ſibi deſiderauerunt. Nullam autem excuſationem habeant tabelliones morbi vel occupationis. duorum enim alterum neceſſe eſt, vel cauſas eos cognoſcere, & inſtrumenta earum facere: vel ſi ignorent, nec facere. In Conſtantinopolitana autem ciuitate liberam habeant facultatem omnes tabelliones vnum tabellionem apud magiſtrum cenſus proponere, & licentiam ei dare, & inſtrumenta facere deſiderantibus in eorum ſtatione, et in abſoluendis inſtrumentis venire, & nulli alij licentiam eſſe hoc facere, niſi ei, qui à tabellionibus præpoſitus ſit apud magiſtrum cenſus, ſicut iam diximus. Cæterum ſi aliter obſeruatum fuerit, ea pœna tabellionibus immineat, quam ſuperius diximus. Inſtrumētum autem propter hoc ſolùm non ſit irritum, ſed vtilitatis contrahentium cauſa valeat. θ. εἰ δὲ ἀνάξιος θ. καὶ μὴ σκηπ- τέσθωσαν. θ. ἵνα δὲ μὴ. θ. εἰ δὲ τὰ παρὰ ταῦτα.

CLXX. *Idem.*

τιμωρούμενοι. 2 TABELLIONES non scribant instrumenta in aliis chartis, quàm his quæ protocolla habent: vt tamen protocollum tale sit, quod habeat nomen gloriosissimi Comitis largitionum, & tempus quo charta facta est. Alioquin si aliam scripturam charta habeat, non admittant eam tabelliones. Hoc autem ius teneat in sola Constantinopolitana ciuitate. quòd si aduersus ea fecerint, pœnę falsitatis subiiciantur. DAT. XVI. KAL. SEPT. CP. POST. BILIS. V. C. CONS. ANNO SECVNDO.

CONSTITVTIO XLI.

CLXXI. *De Iudæis & Samaritis, & hæreticis curialibus.*

NEQVE Iudæus, neque Samarita, neque quiuis hęreticus curiæ muneribus excipiatur propter hoc solum quòd catholicæ fidei non est. sed & munera curialia subeat, & nullo honore curiali potiatur. nam curiales habent quædam priuilegia, veluti vt tormentis non subiiciātur, vt non ab alia in aliam prouinciam retrahantur. & in summa, qui contra fidem catholicam sentit, munera quidem curialia subeat: honorem autem vel priuilegium nullum habeat.

CLXXII. *De testimoniis hæreticorum.*

2 SI hæreticus contra hęreticum litiget, liceat cuiuis eorum hęreticum testem adducere. sin autem orthodoxus contra hæreticum litiget, pro orthodoxo quidem etiam hæretici testimonium valeat: contra orthodoxum autem solius orthodoxi testimonium valeat. Orthodoxis autem litigantibus, ad testimonium nullus hæretico pateat aditus. interdum autem etiam aduersus orthodoxum hæretici testimonium probabile est. quod contingit, si orthodoxus in curialem condicionem trahatur: tunc enim hæreticus aduersus eum rectè testis producitur, vt dicat se scire eum curialem esse, vel curiali patre genitum. DAT. XV. KAL. SEPT. P. C. BILISARII.

CON-

CONSTITVTIO XLII. Διάτ. μζ

Quomodo in publicis monumentis siue omnibus instrumentis quæ vbique per tabelliones celebrantur, nomen Domini nostri Principis, & annus imperij eius, siue consulis nomen ac dies debeat sociari.

CLXXIII. De præfatione instrumentorum.

PVBLICA monumenta, tam ea, quæ in iudicijs conficiuntur, quàm ea, quę apud magistrum census siue apud Defensores consistunt: Instrumenta etiam, quæ tabelliones sub qualicumque figura conficiunt tam in Constantinopolitana ciuitate, quàm in prouincijs: hæc omnia huiusmodi initiũ totius scripturæ suæ habeant, *Imperante illo diuo Augusto* & *Imperij anno illo*. & post hæc inserant consulis quoque appellationem, & omnem veterem obseruationem instrumentorum custodiant. et si fortè tempora quoque ciuitatum prouincialium instrumentis scribi solitum est: ea consueto more scribantur. Huius autem iuris præceptio à prima indictione incipiat. 1 ἢ. ὅθεν δεσπόζομεν.

CLXXIIII. De litteris in instrumento non scribendis.

2 QVI scribunt tempora in monumentis publicis, non vtantur litteris illis veteribus & obscuris: sed per Græcas litteras tempora scribantur, si monumenta Græcè composita sint. Sinautem Latinè monumenta confecta fuerint, Latinis quidem litteris tempora scribantur, sed claris litteris & quas potest quicumque litteratus Latinus cognoscere. DAT. PRID. KAL. SEPT. CP. IMP. DN. IVST. PP. A. ANN. XI. POST. BILIS. V. C. CONS. ἢ. ἀσήμοις μάτια

CONSTITVTIO XLIII Διάτ. μη

CLXXV. Si quis modum substantiæ suæ in scriptis declarauerit.

SI QVIS sua manu conscripserit, vel alterius manui subscripserit, siue in suo testamento, siue sine testamento quauis chartula & modum substantiæ suæ declarauerit, idque fecerit, heredibus suis omnibus præsentibus, vel omnibus absentibus, vel quibusdam ex his præsentibus, quibusdam absentibus non liceat heredibus eius talem scripturam recusare: nec dicere, 1 ἢ. διακίζομεν τοίνυν.

quod vnus ex coheredibus res quasdam à testatore relictas subripuit & celauit. Si enim testator cum sacramento expressit, nihil aliud sibi superesse extra ea, quæ in præfata scriptura continentur: necesse habeant heredes scripturam eius sequi, siue liberi eius sint, siue extranei: & neque serui hereditarij tormentis subijciantur, neque alia vlla probatione veritas exquiratur. Hoc autem totum ius pertinet ad heredes. nam creditoribus nullum præiudicium facit vox testatoris, eiusdemque debitoris. Liceat enim creditoribus omnia perscrutari, & veritatem exquirere, & suo commodo vti: sed & heredes necesse est sequi ea, quæ testator dixerit, scripserit, subscripserit, vel quocumque modo declarauerit. Cæterùm si vocem testatoris reprobant, etiam hereditatem eius amittant: quod non solum in futuris casibus, sed etiam in causis adhuc pendentibus teneat. DAT. XV. KAL. SEPT. C. P. POST. BILISARII. V. C. CONS. ANN. II.

CONSTITVTIO XLIIII.

Vt eo qui appellauit à discussione sententiæ desistente liceat eius aduersario in fine biennij de sententia pro se recitata peragere. & quando etiam chartula per tabellionem non composita collatio fieri debeat litterarum. & quæ à litigatoribus iusiurandi mento post præstitum de litis calumnia sacramentum videntur adiecta.

CLXXVI. De temporibus appellationum.

1 SI QVIS aduersus sententiam iudicis prouocauerit, et in iudicio appellationibus destinato præsto non fuerit, liceat litigatori aduersario eius intrare in iudicium, in quo prouocatio exerceri debeat: intra biennium tamen, & vt vnus, verbi gratia, mensis supersit, & dicat suas allegationes iudicibus etiam absente eo, qui prouocauit. Iudices autem non omni modo pro eo, qui præsto est, sententiam dicant, sed interdum etiam pro absente eo, qui prouocauit, iudices victricem calculum ferant, scilicet si bonam causam habeat. Ne autem absentia eius impunita relinquatur, omnimodo prouocationis impensas aduersario suo præstet, siue vicerit, siue victus fuerit. Quòd si vterique postquam statuto legibus die intrauerunt, in absentia fuerint, maneat prior sententia. cetera autem omnia iura, quæ de appellationibus posita sunt, in suo permaneant statu. nam hæc constitutio de his loquitur, qui in absentia fuerint, postquam statuto die intrauerint.

CLXXVII. De comparatione litterarum siue ex publico instrumento, siue ex chirographo.

2 EST quædam constitutio in quarto libro Codicis posita, qua caue-

cauetur, vt si de fide litterarum dubitatio emerserit, comparatio earum fiat ex instrumento publico, quod per tabellionem factum est. Vnde quæstio emersit ex causa cuiusdam, quæ erat talis. Quidam proferebat chartulam sine tabellione compositam, & ex ea intentiones suas probabat: sed & aduersarius eiusdem manus aliam chartulam sine tabellione compositam proferebat, et suas allegationes confirmabat. Sed alter ex litigatoribus dicebat ei, litteras chartulæ inscriptas eiusdem non esse. ideoq; comparationem fieri litterarum ex publico instrumento exigebat. Ille autem dicebat sufficere comparationem fieri cum ea chartula, quam ipse producebat aduersarius: sed ex contrario ei respondebatur, illam chartulam sine tabellione compositam esse. quærebatur quid iuris sit: & noster Imperator constituit in hoc casu etiam ex chartula sine tabellione composita rectè fieri cōparationem litterarum. ipse enim, qui tale instrumentum produxit fidem eius probasse primus intelligitur. Fiant autem comparationes & ex publicis scriniis, veluti si apocha prolata fuerit à mensa gloriosissimi præfecti prætorio. Sed & quod ex publicis monumentis prolatum fuerit, hoc quoque idoneum videatur ad comparationem, quippe cùm publico testimonio confirmetur. Omnes autem litterarum comparatores prius sacramentum prestent, & tunc deinde faciant comparationem.

CLXXVIII. De iureiurando propter calumniam dando, vel propter dilationes petendas, aut probationes exigendas.

3 OMNES litigatores postquàm iusiurandum de calumnia iurauerint, hoc quoque iureiurando suo addant, quia non dilationis, nec calumniæ causa, nec vexandi aduersarij gratia probationes in tota causa ab aduersario suo exigant. nam antea in vnoquoque capitulo litis, si litigator ab aduersario suo probationes exegisset: iurare cogebatur, quod non calumniæ causa probationes exegit. Erat autem grauissimum in vna causa complura sacramenta præstare: ideoque vnum iusiurandum sufficiat. DAT. XV. KAL. SEPT. CP. POST. CONS. BILIS. V. C.

CONSTITVTIO XLV.

Vt pœnam decem librarum auri persoluant qui ab mimicis puellis, quatenus scenicæ nunquam esse desinant, iusiurandum exegerint.

CLXXIX. Vt scenicæ mulieres non coartentur in eadem turpitudine permanere.

ERANT quidam impij homines, qui mulieres miseras in scena prodire coartantes iusiurandum ab hisdem mulieribus exigebant, quod numquam meretrices esse desinant. hoc autem crudele & à pietate procul nostro principi vi-

ὑπ. ἀνηξεω sum est. Ideoq; constituit, vt liceat meretricib. honestiorē vitam eligere sine aliqua pœna, quamuis iuratoriam cautionē exposuerint. Hi autem qui tale iusiurandum exegerunt, et cōtra castitatem operā suam dederunt, pœnæ nomine decem libras auri persoluant ijsdem meretricibus, quæ sacramenta dederunt. pœna autem decem librar. officio præsidis efflagitetur. quòd si præses neglexerit, de suo patrimonio pœnam præstare cogatur, & magistratu sibi commisso cadat: & non solùm mulieribus, sed etiam heredibus & alijs successoribus earum pœnam exsoluat. Hæc, si priuatus sit, qui sacramentum
καὶ διηγάνητε à meretrice exegerit. Sin autem ipse pręsés sacramentum à meretrice exegerit, teneatur quidem eadem pœna: sed exactio pecuniæ fiat, officio militaris iudicis scilicet, si talis iudex in illis locis fuerit. quòd si militaris nemo fuerit iudex, metropolitanę ciuitatis episcopus pœnam exigat, cui & vicinæ prouinciæ præses fauere debet forsitan maiore imperio decoratus. DAT. KAL. SEPT. POST CONS. BILIS. ITERVM.

Ἀνάγ. ιϛ

CONSTITVTIO XLVI.

Vt nemo audeat alterum pro alterius debito detinere vel exigere: quadrupli hæc facienti & amissionis eius pœna proposita. & vt donatio Imperatori facta sine allegatione quantęcunque fuerit valeat quantitatis.

CLXXX. *Vt ciues vel vicani pro alijs ciuibus suis vel vicanis non teneantur.*

1 ὑπ. διὰ τῶν ἐνεχυράζομεν. SI QVIS in aliqua ciuitate vel vico debitores habuerit: posteaquē alios homines ex eadem ciuitate vel vico in alia ciuitate vel in alio vico, vel nundinariorum gratia degentes inuenerit: non audeat eos vel res eorum tenere, vel alieni debiti nomine pecuniā ab his exigere, vel pignera ab his extorquere. Nam si quid tale fecerit: omne quod inciuiliter exegerit, in quadruplum reddere compellitur ei, qui iniuriam passus est. sed & si quam actionem aduersus debitorem suum habeat, eam quoque amittit. Hoc autem obseruari decet cura & diligentia præsidum, quibus grauissimæ pœnę imminebunt, si pręcepta saluberrima præsentis constitutionis contempserint.

CLXXXI. *Vt donationes in Imperatorem faciendæ & sine monumentis fiant.*

θ. χωρὶς ὑπομνη-μάτων. 2 SI QVIS Imperatori donare voluerit, sufficiat ei ad perfectam donationem instrumentum liberalitatis modum continens: & non cogatur huiusmodi donationis instrumentum publicis monumentis

tis intimare, quamuis quingentorum aureorum quantitatem donatio facta excedat. nam nec imperatoris donatio in priuatam personam facta publicis monumentis indiget. DAT. XV. KAL. SEPT. IMP. DN. IVST. PP. A. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO XLVII. διάτ. ιζ

De his qui ex præcepto imperiali vel potioris iudicis suos aduersarios ad ciuitatem regiam vel alias prouincias in audientiam deuocant, si desierint quali pœna subiaceant. & quòd ex sententia iudicis quisque conuentus ad respondendum suo contrario viginti dierum habeat spatium. siue de mulieribus quæ sine dote nupserint, vt quartam habeât portionem (etiam si extent filij) in substantia maritorum, similiterque etiam mariti in rebus vxoris.

CLXXXII. De reis ab alio loco in alium retrahendis ex diuino nutu vel iussione maximæ potestatis.

SI QVIS ex diuiná iussione in scriptis habita, vel ex calculo magistratus aliquem conuenerit, vt in alijs locis exhibeat aut sistat: ideoque & cautionem ab eo exegerit, quòd intra certum tempus in iudicium destinatum venturus sit: posteaque tempus quidem certum transactum fuerit: et is quidẽ, qui cautionem exposuit præsto sit: aduersarius autem eius, id est, actor absit, & decem dies post certum tempus transierint: liceat reo præsenti absente actore intrare apud iudicem, & docere suam præsentiam & actoris absentiam, & statim obseruatione iudicij absolua tur: ita tamen, vt sacramentum præstet de impensis, quas impendit tam in profectione, quàm in peregrinatione sua: et in tanta quantitate iudex actorem condemnet. Cùm autem soleant executores litium etiam ab actorib. cautionem exigere, quod omnimodo peragant intentiones suas: sin autem non peregerint, quòd pœnæ nomine certos aureos præstaturi sint: iubet constitutio calumniam passo primum quidem pœnam cautionis ab actore præstari: deinde si quid plus sit in impensis, quas reus frustra fecerit: hoc calculo iudicis eidem reo præstetur, sacramento tamen eius legitima taxatione moderato. Hæc autem si ita custodiantur: iam desinent homines in alienam ludere vitam: et ideo in locis competentibus hac pœna perterriti litigabunt.

1 — ἢ τῶν πόλεων ἱκανῶν.

ver. καὶ ἐπειδὴ τὴν ἑκάστης ἐν.

CLXXXIII. Idem.

2 SOLENT actores, qui in Constantinopolitana ciuitate homines trahere volunt, quos obnoxios sibi dicunt, fideiussores dare ἐπειδὴ δὲ τινες.

pœnam promittere peragendi litigij causa,& quod omnibus modis vincant,et sic permittuntur à prouincia in vrbem imperialem,quos sibi reos esse putant, abstrahere. Cúm autem ab alia prouincia in aliam prouinciam exhiberi reos actores desiderabant, sine fideiussione,hoc impetrabant,sed noster Imperator hac promulgatione constituit,vt nec ab alia prouincia in aliam exhibitio reorum sine fideiussione fiat: & neque magistratus amplissimos, neque gloriosissimum quæstorem ex persona principis aliquid tale rescribere, id est, vt sine fideiussione actoris rerum exhibitio ab alia in aliam prouinciam fiat. Immo magis contrarium debet dictari,id est,vt non aliter fiat exhibitio rei, quàm si actor fideiussores præstiterit, promittentes,quód omnimodo peragat causam & vincat,alioquin quód pœnæ nomine tot aurei præstabuntur. Nam his eo modo ordinatis,si actor non peregerit causam, vel peragens non obtinuerit,committitur aduersus eum pœna, & aduersus fideiussores eius, & reo præstabitur, Si quid autem vltra quantitatem pœnalem exhibitionis occasione reus impenderit, hoc ei iuranti dari æquum est,sacramento ipsius antea moderato per legitimam taxationem, sicut in præcedenti capitulo diximus.

CLXXXIIII. *De admonitione reorum,siue in ius vocando.*

I. ὑπαίζομαι τοίνυν. 3 SI QVIS ex sententia iudicis admonitus fuerit. habeat post admonitionem viginti dierum spatium, vt liceat reo vel recusare iudicē,vel alium quoq; petere,vt simul ambo iudicent,vel fortè id quod debet, confiteri intra prędictos dies viginti. Postquàm autē libellum accusationis exceperit:personales præstet fideiussiones,& sportulas det constitutioni nostri principis cognitas. Subscribat autem & contradictionis libello. tempus quoque & diem scribere eum oportet, quo libellum accusationis excepit. Cùm autem litis contestatio fiet,interrogari debet à iudice,si transierint viginti dies deliberationis. Hoc autem consideretur ex subscriptione eius,quam libello exseruit. Nam intra vicensimum diem litis contestatio facta nullius momenti est. Si quis autem iudicem recusauerit,& alium pro eo petierit, eumq; iterum recusare maluerit, quem sibi iudicem petijt:non audiatur.

(Margin notes: vers. δεχόμενος δι᾽ αὐτῶν. — vers. συνίδεσι δὲ. — ver. εἰ δ᾽ ἅπαξ)

CLXXXV. *De iuratorijs cautionibus.*

εἰ δὲ καὶ πισ. 4 SI QVIS iuratus promiserit se obseruaturum in iudicio, deinde ante litis contestationem imperialem vrbem reliquerit,& duxerit se,liceat actori & nondum litis contestatione facta adire iudicem, & docere tergiuersationem rei. Et si quidem inter magistratus sit iudex, iubeat omnimodo reum in iudicium duci. Si autem inter magi-

magiſtratus non ſit, ſed ſit iudex datus ab aliqua poteſtate, vel etiam ab imperiali iuſsione: referat hoc ipſum, vt ducatur reus iuſſu magiſtratus, qui eum iudicem eſſe deſtinauit. Præfiniatur autem certus dies, intra quem ſi non venerit reus, huius cauſæ diſceptatio fiat etiam eodem reo abſente: & in poſſeſsionem rerum eius actor mittatur, & in tantum ius pignoris habeat, quantus eſt debitæ quantitatis modus. Et poſtq̃ in poſſeſsionem actor fuerit miſſus, nõ aliter reus eam recipiat, niſi omnia damna, quæ contigerunt, actori reſarcierit, & dederit fideiuſſorem, quòd omnimodo actoris intentionem excepturus ſit, ſiue per ſe, ſiue per legitimam perſonam. Hæc ita ſunt, niſi forte ex iuſta cauſa & inexcuſabili reus in abſentia fuerit. θ. ἴσως ἀντί.

CLXXXVI. De caſu militiæ.

5 SI QVIS militauerit, & non ſoluendo deceſſerit, caſus militiæ eius quod ſcoleplacitum à quibuſdam vocatur, non temere creditoribus concedatur. ecce enim ſi quis ad hoc ipſum vt militet defunctus, mutuauerat, ipſe etiam ſcoleplacito fruatur, inope debitore defuncto. Si nautem liberi & vxor à defuncto derelicti ſunt, adeant principem, & accipiant eundem militiæ caſum, quamuis heredes defuncto non extiterint. Si autem neque liberos neque vxorem dereliquerit: tunc etiam ceteris creditoribus caſus militiæ ſubijciatur, exceptis videlicet ſpectabilibus viris ſilentiarijs, quorum prærogatiuas proprias in eadem firmitate durare conſtitutio iubet. θ. διὰ τῶν πολ-λῶν.

CLXXXVII. De inope muliere, quæ ſine dote maritata eſt, vt quartam partem defuncto marito capere debeat.

6 DIXIMVS in ſuperioribus mulierem ſine dote nuptam, & ſine cauſa repudiatam à marito quartam partem ſubſtantiæ eius conſequi oportere vſq; ad centum libras auri: hoc ipſum conſtituimus, id eſt, vt quartam partem mulier capiat ex defuncto marito ſuo, ſiue complures liberos habeat, ſiue non. Illud autem certum eſt, quòd mulier ſiue mobiles ſiue immobiles res habeat ſuas proprias, omnimodo eas ſine deminutione deducere poterit, non ſubiectas mariti creditoribus: niſi ad hoc tantum quod heres ei extiterit. Hæc autem omnia intelligi debent, ſi mulier idoneas facultates non habeat. Nam ſi inops non ſit, neque dotem dedit: grauare liberos defuncti quartæ partis exactione non debet. Nam nec maritus, qui nullam donationẽ propter nuptias dedit, aliquid ex ſubſtantia ſuę vxoris lucrabitur, niſi forte legatũ ei relictum eſt à muliere, vel mulieri à marito. hoc enim quod relictum eſt omnimodo capiat, ſiue inops ſit, ſiue

vers. καὶ ἄνευ προικὸς · θ. εἰ μέντοι καὶ · vers. διότι νόμος ἄλλος.

non. quod si inopi constitutæ mulieri maritus legatum reliquit minoris quantitatis quàm portio quarta faciat, suppletur id, quod ei deerit. DAT. X. K. OCTOB. CP. IMP. D N. IVST. PP. AVG. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. ANN. II.

Διάτ. ιδ

CONSTITVTIO XLVIII.

CLXXXVIII. De his qui ex libera matre & adscripticio patre nati sunt.

1 CONSTITVTIO est imperatoris nostri in vndecimo libro Codicis posita, quæ iubet eum, qui ex libera matre & adscripticio patre natus est, ingenuum esse. Eam igitur constitutionem præsens promulgatio iubet obtinere in his tantummodo casibus, qui post constitutionem illam contigerunt: qui autem antea emerserunt, antiquo iure dirimantur.

CLXXXIX. Si venerabilis locus cum venerabili alio loco rerum immobilium permutationem facere maluerit.

ἐπειδὴ δὲ ἔναγχος. 2 SI ecclesia cum ecclesia, vel ptochium cum ptochio, vel ecclesia cum ptochio, vel monasterium cum monasterio: vel, vt simpliciter dixerim, si venerabilis locus cum alio loco venerabili rerum immobilium permutationem facere maluerit: hocque fieri prosit vtrique loco: liceat primatibus eius permutare, decreto tamen prius celebrando cum omni subtilitate & iureiurando apud locorum metropolitanos disceptatione præcedente, vt ipsi deliberent, an ambabus partibus prosit permutatio rerum immobilium: & non indigeat res speciali diuina pragmatica forma. Huius autem legis excipiatur licentia magna Constantinopolitana ecclesia. nullam enim rem immobilem alienare permittitur, quemadmodum antea non permittebatur. DAT. XV. KAL. SEPT. CP. IMP. D N. IVSTIN. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. ANN. II.

Διάτ. ιε

CONSTITVTIO XLIX.

CXC. Vt liceat veneralibus locis perpetuos contractus inter se emphyteuseos facere.

ἐκκινοῦντο μόνοι. 1 LICEAT ecclesijs vel alijs venerabilibus locis perpetuos inter se contractus emphyteuseos facere, decreto scilicet antea celebrato: dum tamen ita fiat emphyteusis, vt ad priuatam personã omnino non extendatur: sed huius legis licentia

centia excipiatur magna Constantinopolitana ecclesia quemadmodum in anterioribus constitutionibus. DAT. XV. KAL. NOV. CP. IMP. DN. IVST. PP. A. ANN. XI. POST BILIS. V C. CONS. ANN. II.

CONSTITVTIO L. διάτ. ις

CXCI. De emphanisticis, quæ à clericis exiguntur.

SI QVIS in Constantinopolitana ciuitate clericus fuerit factus: siquidem magnæ ecclesiæ clericus sit, emphanistica præstet, quæ ex consuetudine præstari oportet. Si autem alterius oratorij clericus fuerit, nihil ab eo emphanisticorum nomine exigatur. & si quis ab eo exegerit, ipse quidem qui exiget amittat statum clericatus, quem habet: is autem à quo exactum est, gradum exactoris obtineat. Hæc autem omnia defensores ecclesiæ custodire debent, qui si neglexerint, decem librarum auri solutione multantur. DAT. KAL. NOV. CP. IMP. DN. IVST. AVG. ANN. XI. POST. BILIS. V. C. CONS. ANNO. II. 1

CONSTITVTIO LI. διάτ. ιζ

Vt desistentibus ab ecclesia clericis in locis eorum alius subrogetur, & ipsi eorum annonas & lucra percipiant. & vt non secundum arbitrium ædificantis ecclesiam, sed secundum dispositionem patriarchæ, ad eam clerici qui digni sunt ordinentur.

CXCII. Si clerici ecclesias suas dereliquerint.

SI CLERICI ab ecclesia sua destiterint, alios clericos in locum eorum subrogari oportet: qui scilicet annonas & dona ecclesiastica, quæ illis destitutoribus præstabantur, accipiant. & si posteà destitores redierint, nihil eis præstetur: quia annonæ eorum et dona alijs clericis pro ipsis subrogatis præstita sunt. Omnibus enim modis subrogatis clericis annonas eorum præstari decet. nam neque destitutoribus aliquid ab ecclesia dandum est, neque ad lucrum œconomorum vel aliorum qui administrant, cedere. Si enim subrogati clerici prædictas annonas non acceperint: ipsi, qui solent administrare eas, de sua substantia dare eis cogantur. nam & si quas habent proprias possessiones, iubet constitutio, vt ex ijsdem possessionibus certa prædia deputentur, ex quorum reditu subrogatis clericis annonæ præstentur. 1

CXCIII. De eo, qui ecclesias ædificat, vel annonas clericis donat.

2 SI QVIS ecclesiam ædificauerit, aut clericis ex substantia sua annonas dederit: non liceat ei, quos voluerit, clericos in eadem ecclesia facere. sed si voluerit quosdam ibi consecrari, offerat eos beatissimo patriarchæ: & ille si viderit eos dignos, consecret: & si non probauerit, arbitrio suo reijciat. DAT. XV. KAL. NOV. CONST. IMP. DN. IVSTIN. AVG. POST BILIS. V. C. CONS. ANNO II.

CONSTITVTIO LII

Vt oratorium in sua domo quisque faciens non audeat in eo sacra misteria celebrare, nisi & clericos ex iussu episcopi loci ei creauerit: publicationis pœna proposita.

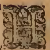
CXCIIII. Si quis in domo sua oratorium habuerit.

1 I QVIS in domo sua oratorium habuerit, non audeat in eo sacram facere missam, nisi clericos catholicæ fidei habuerit deputatos ex iussione religiosissimi episcopi ciuitatis, vel beatissimi patriarchæ. Si quis aduersus ea fecerit: domus eius fisci viribus vindicetur: et sit sub indignatione principis. & si præfectus prætorio postquam hoc cognouerit, non prohibuerit: quinquaginta librarum auri multa plectitur: & apparitio eius simili pœnæ subijciatur. Nulla autem inuidia est vnumquemque christianum in proprijs ædibus oratoria habere, & in his exorare, & psallere sine clericis, si sacra missa non fiat. DAT. III. NON. NOV. CONST. IMP. DN. IVST. PP. A. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO LIII.

De impensis quæ fiunt apud regiam ciuitatem in funeribus mortuorum: & quanta deputata sunt ergasteria ad deducenda gratuite corpora defunctorum.

CXCV. De impensis in funera mortuorum faciendis.

1 ÆC constitutio loquitur de impensis, quæ in funeribus mortuorum fiunt. Et ante omnia mille centum ergasteria in Constantinopolitana ciuitate immunitatem habere iussit, vt funera ducant. Sed & reditum funeribus destinatum à diuæ memoriæ Anastasio imperatore confirmauit, & funeribus deputauit, & dedit singulis cadaueribus siue singulis lectis mortuorum vnum asciterium, id est octo sanctimoniales psallentes & tres acolythos, vt neque sanctimoniales, neque acolythi omnino aliquid

liquid accipiant ab his, qui funerari mortuum desiderant, sed gratis eum deducant. Si autem cognati vel amici defuncti alterum vnum asciterium vel etiam duo adhibere velint, necesse est eos aliquid præstare, non tamen immodicum, sed huius legis definitione moderatum. Nam si quidem intra nouos muros cadauer deponatur, tremissem ascitrijs præstare æquum est, & acolythis post tres illos qui gratis ministerium faciunt, si alij tres adhibiti fuerint, siliquas tres dari oportet. Si autem sex acolythi sint, sex siliquas accipiant, & deinceps ita fiat. Si autem longius spatium sit, & decani qui lectulo ministerium faciunt, plures sint, modicum aliquid & ipsis præstabitur. Ad Sucas autem transitus intra nouos muros videatur esse. Si autem extra nouos muros, vel in alio transmarino loco cadauer ponitur, tunc sanctimoniales quidem, quæ post vnum asceterium adhibitæ sunt, semissem accipiant: Acolythi autem singulorum asceteriorum quatuor siliquas. Vnum autem asceterium, quod ex necessitate ante cadauer psallit, & acolythi eius, nihil omnino accipiant, sed faciant ministerium gratis. Si autem aliquis velit vnum ex maximis lectis accipere ad honorem defuncti, vel si deauratum lectum adhibuerit, tunc tantum præstet asceterijs & decanis, quantum pepigerit. ita tamen, vt duodecim aureorum quantitatem non excedat. DAT. XV. KAL. SEPT. CP. POST. BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO LIIII. διάτ. ξ

De morientibus vel eorum corporibus non iniuriandis à suis creditoribus. & vt prouinciarum iudices per semetipsos omnes litis partes examinent, solis magistratibus regiæ vrbis, excepta prima & vltima cognitione, licentiam habentibus negotia per suos consiliarios ventilare.

CXCVI. De creditoribus, qui morientibus debitoribus suis imminent.

SIQVIS debitorem suum ægrotantem, & periclitantem mori molestare voluerit pro debito suo, non liceat ei hoc facere: cùm neq; vxori eius, neque liberis aliquam inquietudinem inferre permittitur: neque signa ædibus eius imponere nisi post mortem debitoris lite consistente iudicialis calculus prolatus fuerit, & legitima ordinatio secuta sit. sed neque mortuo debitore deductionem eius & funus impediat. Si enim tale aliquid perpetrauerit: suis actionibus cadit, siue iustas habeat intentationes siue non. & non solum debitam sibi quantitatem amittit: sed etiam aliud tantum heredibus eius pro iniuria defuncti præstare compellitur. & non sufficiunt istæ pœnæ: cùm & tertia pars bonorum eius publicetur, & ipse infamia notetur. Hæc autem omnia

in constantinopolitana ciuitate cura & diligentia custodiantur tam præfecti vrbis, quàm præfecti prætorio. Magister quoque officiorū his inuigilare debet & apparitiones eorum. In prouincijs autem præsides ea obseruabunt, & alij magistratus, siue ciuiles sint, siue militares. Quòd si ea neglexerint: magistratus quidem imperialis vrbis cū suis apparitoribus viginti librarum auri pœna multetur: prouinciarum autem magistratus quinque libras auri pœnæ dare cogantur.

CXCVII. *Vt magistratus Constantinopolitanæ ciuitatis causas in conuentionibus certis audiant, & sententiam dicant.*

θ. ἀρχόντων. 2 SI QVIS ex magistratibus Constantinopolitanæ ciuitatis causam audierit, non audeat post litis contestationem in totum eam derelinquere: nec consiliarij eius sententiam definitiuam per semetipsos proferre: sed litis quidem contestatio modis omnibus apud ipsos magistratus fiat, & vltima cognitio, postquàm alias allegationes litigatores adserere nolint. Sententia quoque definitiua ab ipsis magistratibus proferatur, siue maiores sint, siue minores, præsentibus etiam consiliarijs eorum. Sed & appellationes ipsi suscipiant, & inter eos, qui ex prouocatione litigant, certamina compescant. Quòd si vel magistratus, vel consiliarij eorum contra præsentem constitutionem tale quod fieri præsumpserint: magistratus quidem viginti librarum auri pœna multentur: consiliarij autem, si quidem aduocati fuerint, aduocatorum ordine cadant: sin autem inter aduocatos non sint, sed fortè cingulo decorati, honorem suum amittant, & decem librarum auri multa plectantur. easque omnes pœnas Comes rerum priuatarum exigat. qui si neglexerit, sciat publicas rationes de sua substantia se repleturum. θ. ἀλλὰ πάντα Hæc autem dicimus de magistratibus Imperialis vrbis, qui diuersis occupationibus fatigati totas cognitiones litigatorum suscipere non possunt, sed solam litis contestationem & vltimam cognitionem audire coguntur, & sententiam definitiuam dicere, & appellationes suscipere, & prouocationum cognitiones discernere. Alij autem iudices, qui magistratus Constantinopolitanæ ciuitatis non sunt, sed ab Imperatoris iussione destinati, siue in principali ciuitate, siue in prouincijs cum consiliarijs suis, omnes litigiorum partes audiant. alioquin & dignitates suas amittant, & viginti libras auri pœnæ nomine soluant. Consiliarij autem eorum, si quid aduersus constitutionis huius præcepta fecerint: & ciuitate, in qua non seruauerunt istam constitutionem, expellantur in exilium, & sint infamia inbuti. DAT. KAL. DEC. CONST. IMP. DN. IVSTINIAN. PP. AVG. ANN. XI. POST. BILIS. V. C. CONS. ANNO. II.

CON-

CONSTITVTIO LV. [illegible]

, De immobilibus ante nuptias donatis non obnoxiandis neque distrahendis à marito, etiam consentientibus vxoribus, nisi eis ex alijs maritorum facultatibus, sicut eadem lex indicat, satisfiat.

CXCVIII. *De iure propter nuptias donationum.*

SI QVIS donationem propter nuptias mulieri conscri- 1
pserit siue pro se, siue pro alio, siue pater pro filio suo, siue vers. [illegible]
mater, siue cognatus pro cognato, aut quiuis extraneus
pro alio donationē propter nuptias conscripserit, in qua etiam res immobiles sunt: non liceat marito aliquam rem de rebus immobilibus alienare, vel hypothecæ titulo obligare: nec si consenserit in alienatione vel hypotheca mulier. Sed si quid contra hanc [illegible] legem factum scriptum'ue fuerit: hoc pro infecto sit, & pro non scripto habeatur: nisi fortè obseruatio illa custodiatur, quæ de intercessionibus feminarum in quarto Codicis libro posita est, titulo Ad senatusconsultum Velleianum, id est, vt post primum consensum transacto biennio aliud instrumentum à muliere conscribatur, in quo se fateatur priorem suum consensum comprobare: alioquin prior consensus nullius momenti est. Immo etiam si secundus con- [illegible] sensus priorem voluntatem post biennium confirmauerit: non omnimodo valebit: sed ita demum, si ex alijs mariti facultatibus satis eidem mulieri fieri possit in donatione propter nuptias: alioquin nec secundus nec tertius consensus lædere mulierem poterit. Hæc au- vers. [illegible] tem dicimus non solùm in donatione propter nuptias, sed etiā in dote, si quas res dotales alienare vel obligare maritus voluerit. Em- [illegible] ptores autem vel creditores, quibus res alienatæ vel obligatæ sunt, nullam iniuriam patiantur. Nam etsi, quod ad mulieres pertinet, actionibus careant suis, attamen aliæ mariti facultates, & ipsi mariti necessario eis permaneant obligati. Hæc autem constitutio præ- vers. [illegible] rogatiuis dotium nullum præiudicium facit. Nam prærogatiuas datas integras inesse dotibus constitutio iubet, ita tamen si de dotibus actiones, mulieres moueant. Alijs enim personis priuilegium in actione dotis nec antea datum est, nec modo datur. Hæc autem constitutio non in præteritis, sed in futuris casibus valeat. DAT. K. SEPT. CP. IMP. IVSTIN. PP. A. ANN. XI POST BILISARII V. C. CONS.

sum est. Ideoq; constituit, vt liceat meretricib. honestiorē vitam eligere sine aliqua pœna, quamuis iuratoriam cautionē exposuerint. Hi autem qui tale iusiurandum exegerunt, et cōtra castitatem operā suam dederunt, pœnæ nomine decem libras auri persoluant ijsdem meretricibus, quæ sacramenta dederunt. pœna autem decem librar. officio præsidis efflagitetur. quòd si præses neglexerit, de suo patrimonio pœnam præstare cogatur, & magistratu sibi commisso cadat: & non solùm mulieribus, sed etiam heredibus & alijs successoribus earum pœnam exsoluat. Hæc, si priuatus sit, qui sacramentum à meretrice exegerit. Sin autem ipse pręsés sacramentum à meretrice exegerit, teneatur quidem eadem pœna: sed exactio pecuniæ fiat, officio militaris iudicis scilicet, si talis iudex in illis locis fuerit. quòd si militaris nemo fuerit iudex, metropolitanę ciuitatis episcopus pœnam exigat, cui & vicinæ prouinciæ præses fauere debet forsitan maiore imperio decoratus. DAT. KAL. SEPT. POST CONS. BILIS. ITERVM.

CONSTITVTIO XLVI.

Vt nemo audeat alterum pro alterius debito detinere vel exigere: quadrupli hæc facienti & amissionis eius pœna proposita. & vt donatio Imperatori facta sine adlegatione quantęcunque fuerit valeat quantitatis.

CLXXX. Vt ciues vel vicani pro alijs ciuibus suis vel vicanis non teneantur.

1 SI QVIS in aliqua ciuitate vel vico debitores habuerit: postea què alios homines ex eadem ciuitate vel vico in alia ciuitate vel in alio vico, vel nundinariorum gratia degentes inuenerit: non audeat eos vel res eorum tenere, vel alieni debiti nomine pecuniā ab his exigere, vel pignera ab his extorquere. Nam si quid tale fecerit: omne quod inciuiliter exegerit, in quadruplum reddere compellitur ei, qui iniuriam passus est. sed & si quam actionem aduersus debitorem suum habeat, eam quoque amittit. Hoc autem obseruari decet cura & diligentia præsidum, quibus grauissimæ pœnę iminebunt, si pręcepta saluberrima præsentis constitutionis contempserint.

CLXXXI. Vt donationes in Imperatorem faciendæ & sine monumentis fiant.

2 SI QVIS Imperatori donare voluerit, sufficiat ei ad perfectam donationem instrumentum liberalitatis modum continens: & non cogatur huiusmodi donationis instrumentum publicis monumentis

tis intimare, quamuis quingentorum aureorum quantitatem donatio facta excedat. nam nec imperatoris donatio in priuatam personam facta publicis monumentis indiget. DAT. XV. KAL. SEPT. IMP. DN. IVST. PP. A. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO XLVII. Διάτ. ιζ

De his qui ex præcepto imperiali vel potioris iudicis suos aduersarios ad ciuitatem regiam vel alias prouincias in audientiam deuocant, si defierint quali pœna subiaceant. & quòd ex sententia iudicis quisque conuentus ad respondendum suo contrario viginti dierum habeat spatium. siue de mulieribus quæ siue dote nupserint, vt quartam habeant portionem (etiam si extent filij) in substantia maritorum, similiterque etiam mariti in rebus vxoris.

CLXXXII. De reis ab alio loco in alium retrahendis ex diuino nutu vel iussione maximæ potestatis.

SI QVIS ex diuina iussione in scriptis habita, vel ex calculo magistratus aliquem conuenerit, vt in alijs locis exhibeat aut sistat: ideoque & cautionem ab eo exegerit, quòd intra certum tempus in iudicium destinatum venturus sit: posteaque tempus quidem certum transactum fuerit: et is quidẽ, qui cautionem exposuit præsto sit: aduersarius autem eius, id est, actor absit, & decem dies post certum tempus transierint: liceat reo præsenti absente actore intrare apud iudicem, & docere suam præsentiam & actoris absentiam, & statim obseruatione iudicij absoluatur: ita tamen, vt sacramentum præstet de impensis, quas impendit tam in profectione, quàm in peregrinatione sua: et in tanta quantitate iudex actorem condemnet. Cùm autem soleant executores litium etiam ab actorib. cautionem exigere, quod omnimodo peragant intentiones suas: si autem non peregerint, quòd pœnæ nomine certos aureos præstaturi sint: iubet constitutio calumniam passo primum quidem pœnam cautionis ab actore præstari: deinde si quid plus sit in impensis, quas reus frustra fecerit: hoc calculo iudicis eidem reo præstetur, sacramento tamen eius legitima taxatione moderato. Hæc autem si ita custodiantur: iam desinent homines in alienam ludere vitam: et ideo in locis competentibus hac pœna perterriti litigabunt.

(Margin: 1 θ. τῶν πάλιν ὑπομνῆσαι. — ver. καὶ ἐπειδὴ περ ἐκβιβασταί.)

CLXXXIII. Idem.

2 SOLENT actores, qui in Constantinopolitana ciuitate homines trahere volunt, quos obnoxios sibi dicunt, fideiussores dare (Margin: θ. ἐπειδὴ δὲ καί.)

magiſtratus non ſit,ſed ſit iudex datus ab aliqua poteſtate,vel etiam ab imperiali iuſsione: referat hoc ipſum,vt ducatur reus iuſſu magiſtratus,qui eum iudicem eſſe deſtinauit. Præfiniatur autem certus dies, intra quem ſi non venerit reus, huius cauſæ diſceptatio fiat etiam eodem reo abſente : & in poſſeſsionem rerum eius actor mittatur,& in tantum ius pignoris habeat, quantus eſt debitæ quantitatis modus. Et poſtq̃ in poſſeſsionem actor fuerit miſſus, nõ aliter reus eam recipiat,niſi omnia damna, quæ contigerunt, actori reſarcierit, & dederit fideiuſſorem,quòd omnimodo actoris intentionem excepturus ſit,ſiue per ſe,ſiue per legitimam perſonam. Hæc ita ſunt,niſi forte ex iuſta cauſa & inexcuſabili reus in abſentia fuerit. §. ἕτερος ἀρ.

CLXXXVI. *De caſu militiæ.*

5 SI QVIS militauerit,& non ſoluendo deceſſerit, caſus militiæ eius quod ſcoleplacitum à quibuſdam vocatur, non temere creditoribus concedatur. ecce enim ſi quis ad hoc ipſum vt militet defunctus, mutuauerat, ipſe etiam ſcoleplacito fruatur, inope debitore defuncto. Sin autem liberi & vxor à defuncto derelicti ſunt, adeant principem, & accipiant eundem militiæ caſum, quamuis heredes defuncto non extiterint. Sin autem neque liberos neque vxorem dereliquerit: tunc etiam ceteris creditoribus caſus militiæ ſubijciatur, exceptis videlicet ſpectabilibus viris ſilentiarijs, quorum prærogatiuas proprias in eadem firmitate durare conſtitutio iubet. §. διὰ τῶν πολ- των.

CLXXXVII. *De inope muliere, quæ ſine dote maritata eſt, vt quartam partem defuncto marito capere debeat.*

6 DIXIMVS in ſuperioribus mulierem ſine dote nuptam, & ſine cauſa repudiatam à marito quartam partem ſubſtantiæ eius conſequi oportere vſq; ad centum libras auri: hoc ipſum conſtituimus, id eſt, vt quartam partem mulier capiat ex defuncto marito ſuo, ſiue complurres liberos habeat, ſiue non. Illud autem certum eſt, quòd mulier ſiue mobiles ſiue immobiles res habeat ſuas proprias, omnimodo eas ſine deminutione deducere poterit, non ſubiectas mariti creditoribus: niſi ad hoc tantum quòd heres ei extiterit. Hæc autem omnia intelligi debent, ſi mulier idoneas facultates non habeat. Nam ſi inops non ſit, neque dotem dedit: grauare liberos defuncti quartæ partis exactione non debet. Nam nec maritus, qui nullam donationẽ propter nuptias dedit, aliquid ex ſubſtantia ſuę vxoris lucrabitur, niſi forte legatũ ei relictum eſt à muliere, vel mulieri à marito. hoc enim quod relictum eſt omnimodo capiat, ſiue inops ſit, ſiue vers. καὶ ἄνευ προικὸς. §. ἀ μέντοι πολ. vers. ἄλλως.

non. quod si inopi constitutæ mulieri maritus legatum reliquit minoris quantitatis quàm portio quarta faciat, suppletur id, quod ei deerit. DAT. X. K. OCTOB. CP. IMP. D N. IVST. PP. AVG. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. ANN. II.

CONSTITVTIO XLVIII.

CLXXXVIII. De his qui ex libera matre & adscripticio parte nati sunt.

1 ONSTITVTIO est imperatoris nostri in vndecimo libro Codicis posita, quæ iubet eum, qui ex libera matre & adscripticio patre natus est, ingenuum esse. Eam igitur constitutionem præsens promulgatio iubet obtinere in his tantummodo casibus, qui post constitutionem illam contigerunt: qui autem antea emerserunt, antiquo iure dirimantur.

CLXXXIX. Si venerabilis locus cum venerabili alio loco rerum immobilium permutationem facere maluerit.

2 SI ecclesia cum ecclesia, vel ptochium cum ptochio, vel ecclesia cum ptochio, vel monasterium cum monasterio: vel, vt simpliciter dixerim, si venerabilis locus cum alio loco venerabili rerum immobilium permutationem facere maluerit: hocque fieri prosit vtrique loco: liceat primatibus eius permutare, decreto tamen prius celebrando cum omni subtilitate & iureiurando apud locorum metropolitanos disceptatione præcedente, vt ipsi deliberent, an ambabus partibus prosit permutatio rerum immobilium: & non indigeat res speciali diuina pragmatica forma. Huius autem legis excipiatur licentia magna Constantinopolitana ecclesia. nullam enim rem immobilem alienare permittitur, quemadmodum antea non permittebatur. DAT. XV. KAL. SEPT. CP. IMP. D N. IVSTIN. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS. ANN. II.

CONSTITVTIO XLIX.

CXC. Vt liceat veneralibus locis perpetuos contractus inter se emphyteuseos facere.

1 ICEAT ecclesijs vel alijs venerabilibus locis perpetuos inter se contractus emphyteuseos facere, decreto scilicet antea celebrato: dum tamen ita fiat emphyteusis, vt ad priuatam personã omnino non extendatur: sed huius legis licentia

centia excipiatur magna Constantinopolitana ecclesia quemadmodum in anterioribus constitutionibus. DAT. XV. KAL. NOV. CP. IMP. DN. IVST. PP. A. ANN. XI. POST BILIS. V C. CONS. ANN. II.

CONSTITVTIO L. διάτ. ιϛ

CXCI. De emphanisticis, quæ à clericis exiguntur.

SI QVIS in Constantinopolitana ciuitate clericus fuerit 1
factus: siquidem magnæ ecclesiæ clericus sit, emphanistica præstet, quæ ex consuetudine præstari oportet. Si autem alterius oratorij clericus fuerit, nihil ab eo emphanisticorum nomine exigatur. & si quis ab eo exegerit, ipse quidem qui exiget amittat statum clericatus, quem habet: is autem à quo exactum est, gradum exactoris obtineat. Hæc autem omnia defensores ecclesiæ custodire debent, qui si neglexerint, decem librarum auri solutione multantur. DAT. KAL. NOV. CP. IMP. DN. IVST. AVG. ANN. XI. POST. BILIS. V. C. CONS. ANNO. II.

CONSTITVTIO LI. διάτ. ιζ

Vt desistentibus ab ecclesia clericis in locis eorum alius subrogetur, & ipsi eorum annonas & lucra percipiant. & vt non secundum arbitrium ædificantis ecclesiam, sed secundum dispositionem patriarchæ, ad eam clerici qui digni sunt ordinentur.

CXCII. Si clerici ecclesias suas dereliquerint.

SI CLERICI ab ecclesia sua destiterint, alios clericos in 1
locum eorum subrogari oportet: qui scilicet annonas & dona ecclesiastica, quæ illis destitutoribus præstabantur, accipiant. & si posteà destitores redierint, nihil eis præstetur: quia annonæ eorum et dona alijs clericis pro ipsis subrogatis præstita sunt. Omnibus enim modis subrogatis clericis annonas eorum præstari decet. nam neque destitutoribus aliquid ab ecclesia dandum est, neque ad lucrum œconomorum vel aliorum qui administrant, cedere. Si enim subrogati clerici prædictas annonas non ceperint: ipsi, qui solent administrare eas, de sua substantia dare eis cogantur. nam & si quas habent proprias possessiones, iubet constitutio, vt ex ijsdem possessionibus certa prædia deputentur, ex quorum reditu subrogatis clericis annonæ præstentur.

CXCIII. De eo, qui ecclesias ædificat, vel annonas clericis donat.

2 SI QVIS ecclesiam ædificauerit, aut clericis ex substantia sua annonas dederit: non liceat ei, quos voluerit, clericos in eadem ecclesia facere. sed si voluerit quosdam ibi consecrari, offerat eos beatissimo patriarchæ: & ille si viderit eos dignos, consecret: & si non probauerit, arbitrio suo reijciat. DAT. XV. KAL. NOV. CONST. IMP. DN. IVSTIN. AVG. POST BILIS. V. C. CONS. ANNO II.

CONSTITVTIO LII

Vt oratorium in sua domo quisque faciens non audeat in eo sacra misteria celebrare, nisi & clericos ex iussu episcopi loci ei creauerit: publicationis pœna proposita.

CXCIIII. Si quis in domo sua oratorium habuerit.

1 SI QVIS in domo sua oratorium habuerit, non audeat in eo sacram facere missam, nisi clericos catholicæ fidei habuerit deputatos ex iussione religiosissimi episcopi ciuitatis, vel beatissimi patriarchæ. Si quis aduersus ea fecerit: domus eius fisci viribus vindicetur: et sit sub indignatione principis. & si præfectus prætorio postquam hoc cognouerit, non prohibuerit: quinquaginta librarum auri multa plectitur: & apparitio eius simili pœnæ subijciatur. Nulla autem inuidia est vnumquemque christianum in proprijs ædibus oratoria habere, & in his exorare, & psallere sine clericis, si sacra missa non fiat. DAT. III. NON. NOV. CONST. IMP. DN. IVST. PP. A. ANN. XI. POST BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO LIII.

De impensis quæ fiunt apud regiam ciuitatem in funeribus mortuorum: & quanta deputata sunt ergasteria ad deducenda gratuite corpora defunctorum.

CXCV. De impensis in funera mortuorum faciendis.

1 HÆC constitutio loquitur de impensis, quæ in funeribus mortuorum fiunt. Et ante omnia mille centum ergasteria in Constantinopolitana ciuitate immunitatem habere iussit, vt funera ducant. Sed & reditum funeribus destinatum à diuæ memoriæ Anastasio imperatore confirmauit, & funeribus deputauit, & dedit singulis cadaueribus siue singulis lectis mortuorum vnum asciterium, id est octo sanctimoniales psallentes & tres acolythos, vt neque sanctimoniales, neque acolythi omnino aliquid

liquid accipiant ab his, qui funerari mortuum desiderant, sed gratis eum deducant. Si autem cognati vel amici defuncti alterum vnum asciterium vel etiam duo adhibere velint, necesse est eos aliquid præstare, non tamen immodicum, sed huius legis definitione moderatum. Nam si quidem intra nouos muros cadauer deponatur, tremissem ascitrijs præstare æquum est, & acolythis post tres illos qui gratis ministerium faciunt, si alij tres adhibiti fuerint, siliquas tres dari oportet. Si autem sex acolythi sint, sex siliquas accipiant, & deinceps ita fiat. Si autem longius spatium sit, & decani qui lectulo ministerium faciunt, plures sint, modicum aliquid & ipsis præstabitur. Ad Sucas autem transitus intra nouos muros videatur esse. Si autem extra nouos muros, vel in alio transmarino loco cadauer ponitur, tunc sanctimoniales quidem, quæ post vnum asceterium adhibitæ sunt, semissem accipiant: Acolythi autem singulorum asceteriorum quatuor siliquas. Vnum autem asceterium, quod ex necessitate ante cadauer psallit, & acolythi eius, nihil omnino accipiant, sed faciant ministerium gratis. Sin autem aliquis velit vnum ex maximis lectis accipere ad honorem defuncti, vel si deauratum lectum adhibuerit, tunc tantum præstet asceterijs & decanis, quantum pepigerit. ita tamen, vt duodecim aureorum quantitatem non excedat. DAT. XV. KAL. SEPT. CP. POST. BILIS. V. C. CONS.

CONSTITVTIO LIIII. διάτ. ξ

De morientibus vel eorum corporibus non iniuriandis à suis creditoribus. & vt prouinciarum iudices per semetipsos omnes litis partes examinent, solis magistratibus regiæ vrbis, excepta prima & vltima cognitione, licentiam habentibus negotia per suos consiliarios ventilare.

CXCVI. *De creditoribus, qui morientibus debitoribus suis imminent.*

SIQVIS debitorem suum ægrotantem, & periclitantem mori molestare voluerit pro debito suo, non liceat ei hoc facere: cùm neq; vxori eius, neque liberis aliquam inquietudinem inferre permittitur: neque signa ædibus eius imponere nisi post mortem debitoris lite consistente iudicialis calculus prolatus fuerit, & legitima ordinatio secuta sit. sed neque mortuo debitore deductionem eius & funus impediat. Si enim tale aliquid perpetrauerit: suis actionibus cadit, siue iustas habeat intentationes siue non. & non solum debitam sibi quantitatem amittit: sed etiam aliud tantum heredibus eius pro iniuria defuncti præstare compellitur. & non sufficiunt istæ pœnæ: cùm & tertia pars bonorum eius publicetur, & ipse infamia notetur. Hæc autem omnia

in constantinopolitana ciuitate cura & diligentia custodiantur tam praefecti vrbis, quàm praefecti praetorio. Magister quoque officiorũ his inuigilare debet & apparitiones eorum. In prouincijs autem prę sides ea obseruabunt, & alij magistratus, siue ciuiles sint, siue militares. Quòd si ea neglexerint: magistratus quidem imperialis vrbis cũ suis apparitoribus viginti librarum auri pœna mulctetur: prouinciarum autem magistratus quinque libras auri pœnae dare cogantur.

CXCVII. *Vt magistratus Constantinopolitanae ciuitatis causas in conuentionibus certis audiant, & sententiam dicant.*

δ. ἀκκρίνομεν. 2 SI QVIS ex magistratibus Constantinopolitanae ciuitatis causam audierit, non audeat post litis contestationem in totum eam derelinquere: nec consiliarij eius sententiam definitiuam per semetipsos proferre: sed litis quidem contestatio modis omnibus apud ipsos magistratus fiat, & vltima cognitio, postquàm alias allegationes litigatores adferere nolint. Sententia quoque definitiua ab ipsis magistratibus proferatur, siue maiores sint, siue minores, prę sentibus etiam consiliarijs eorum. Sed & appellationes ipsi suscipiant, & inter eos, qui ex prouocatione litigant, certamina compescant. Quòd si vel magistratus, vel consiliarij eorum contra prę sentem constitutionem tale quod fieri praesumpserint: magistratus quidem viginti librarum auri pœna mul[c]tentur: consiliarij autem, siquidem aduocati fuerint, aduocatorum ordine cadant: sin autem inter aduocatos non sint, sed fortè cingulo decorati, honorem suum amittant, & decem librarum auri multa plectantur. easque omnes pœnas Comes rerum priuatarum exigat. qui si neglexerit, sciat publicas rationes de sua substantia se repleturum. Haec autem dicimus de magistratibus Imperialis vrbis, qui diuersis occupationibus fatigati totas cognitiones litigatorum suscipere non possunt, sed solam litis contestationem & vltimam cognitionem audire coguntur, & sententiam definitiuam dicere, & appellationes suscipere, & prouocationum cognitiones discernere. Alij autem iudices, qui magistratus Constantinopolitanae ciuitatis non sunt, sed ab Imperatoris iussione destinati, siue in principali ciuitate, siue in prouincijs cum consiliarijs suis, omnes litigiorum partes audiant. alioquin & dignitates suas amittant, & viginti libras auri pœnae nomine soluant. Consiliarij autem eorum, si quid aduersus constitutionis huius praecepta fecerint: & ciuitate, in qua non seruauerunt istam constitutionem, expellantur in exilium, & sint infamia inbuti. DAT. KAL. DEC. CONST. IMP. DN. IVSTINIAN. PP. AVG. ANN. XI. POST. BILIS. V. C. CONS. ANNO, II.

(margin note beside "nes de sua substantia": θ. ἀλλὰ ταῦτα)

CON-

CONSTITVTIO LV. Auth. ξα

De immobilibus ante nuptias donatis non obnoxiandis neque distrahendis à marito, etiam consentientibus vxoribus, nisi eis ex alijs maritorum facultatibus, sicut eadem lex indicat, satisfiat.

CXCVIII. De iure propter nuptias donationum.

SI QVIS donationem propter nuptias mulieri conscri- t
pserit siue pro se, siue pro alio, siue pater pro filio suo, siue verſ. καὶ θεσπί-
mater, siue cognatus pro cognato, aut quíuis extraneus ζομεν.
pro alio donationē propter nuptias conscripserit, in qua etiam res immobiles sunt: non liceat marito aliquam rem de rebus immobilibus alienare, vel hypothecæ titulo obligare: nec si consenserit in alienatione vel hypotheca mulier. Sed si quid contra hanc §. ὥστε τοῦτο φυ-
legem factum scriptum've fuerit: hoc pro infecto sit, & pro non scri- λαχθῆναι.
pto habeatur: nisi fortè obseruatio illa custodiatur, quæ de intercessionibus feminarum in quarto Codicis libro posita est, titulo Ad senatusconsultum Velleianum, id est, vt post primum consensum transacto biennio aliud instrumentum à muliere conscribatur, in quo se fateatur priorem suum consensum comprobare: alioquin prior consensus nullius momenti est. Immo etiam si secundus con ver. πλὴν εἰ
sensus priorem voluntatem post biennium confirmauerit: non om- τῶν.
nímodo valebit: sed ita demum, si ex alijs mariti facultatibus satis eidem mulieri fieri posſit in donatione propter nuptias: alioquin nec secundus nec tertius consensus lædere mulierem poterit. Hæc au- verſ. καὶ ταῦτα
tem dicimus non solùm in donatione propter nuptias, sed etiã in do φαμέν.
te, si quas res dotales alienare vel obligare maritus voluerit. Em- §. ἀλλ' οὐδὲ
ptores autem vel creditores, quibus res alienatæ vel obligatæ sunt, nullam iniuriam patiantur. Nam etsi, quod ad mulieres pertinet, actionibus careant suis, attamen aliæ mariti facultates, & ipsi mariti necessario eis permaneant obligati. Hæc autem constitutio præ- verſ. μέντοι τὰ
rogatiuis dotium nullum præiudicium facit. Nam prærogatiuas da τῶ.
tas integras inesse dotibus constitutio iubet, ita tamen si de dotibus actiones, mulieres moueant. Alijs enim personis priuilegium in actione dotis nec antea datum est, nec modo datur. Hæc autem constitutio non in præteritis, sed in futuris casibus valeat. DAT. K. SEPT. CP. IMP. IVSTIN. PP. A. ANN. XI POST BILISARII V. C. CONS.

Αὐθ. ξβ

CONSTITVTIO LVI.

Vt appellationes apud omnes iudices in consultationibus inducantur: & vt præfectus vrbis omnibus alijs præsideat dignitatibus quamuis potiores extent.

CXCIX. *De consultationibus.*

1 HÆC constitutio iubet prouocationes in consultationibus non tantùm amplissimis magistratibus, sed etiam omnibus senatoribus induci, vt totus senatus causas appellationum audiat & conueniat: quamuis silentium tantum sine conuentu senatoribus denuntiatum fuerit. silentio enim conuentum inesse videri. Audiant itaque prouocationes sanctis euangelijs propositis: & quod sibi visum fuerit, Imperatori referant, vt ex diuina sententia eius senatus calculus confirmetur.

CC. *De ordine senatorum.*

2 VRBICARIA præfectura omnibus alijs præsideat dignitatibus, id est, ante sedeat: & post præfectum ceteri patricij numerentur. Et si quidam inter eos consularibus insignibus decorantur, secundum consularem ordinem & prærogatiuas consulatus sui sedeant, vt tamen anteponantur ordinarij consulares honorarijs consularibus. Post patricios autem tam consularium, quàm præfectorum & magistrorum militum & inlustrium virorum ordo ponatur. Omnes autem isti liberam habeant facultatem in senatu sententiam dicere. Qui autem propter cingulum magistratus à senatoribus honoratur, etiam post depositionem cinguli sui inter senatores connumeretur. Liceat autem inlustribus viris patriciatus codicillos accipere, quamuis neque consulares neq; præfectorij facti sunt. quòd non solum in futuro tempore, sed etiam in præterito constitutio relaxauit. Illud autem certum est, quòd tertiam partem sportularum in ingressu dignitatis dare compelluntur, omnibus alijs ex consuetudine sportulis dandis in quamuis promotionē sua firmitate durantibus. Qui autem præsentem constitutionem non obseruarint, pœna quinquaginta librarum auri plectantur: quæ pœna non solùm ipsis violatoribus constitutionis imminebit, sed etiam alijs, qui violari eam concesserint. DAT. POST. CONS. BELIS.

CON-

CONSTITVTIO LVII. Αὐτ. ξζ

Vt nemini liceat propter maris aspectum in ciuitate regia auferendum, ædificium vltra centum pedes imponere, nisi re vera demum ædificare maluerit.

CCI. De prospectu maris.

HÆC constitutio localis est. nam de his loquitur ædificijs, 1 quæ in Constantinopolitana ciuitate per calliditatem imponuntur. Zenoniana enim constitutio iubet conspectu maris non posse aliquem ab alio excludi, nisi centum pedes in medio vtrorumque ædificiorum fuerint. Sed quidam in prædicta regia vrbe talem machinationem inuenerunt. cùm enim volebant intra centum pedes domum ędificare, posuerunt parietem extra centum pedes altissimum, & conspectu maris subtracto, intra centum pedes domum ædificauerunt, quasi nullam iam maris conspectionem habente vicino, posteaque parietem illum, quem per fraudem erexerunt, deposuerunt, & ipsi maris conspectum habere cœperunt. Hæc itaque constitutio contra tales astutias promulgata est, & præcipit, vt nemini liceat ædificium vel vltra centum pedes imponere, nisi reuera domum ædificare maluerit. alioquin si solum parietem erexerit, non vt custodiat præcepta legum, sed vt fraudem legibus faciat: primum quidem ex huiusmodi improba machinatione nullum inueniet commodum, nam ædificium fictum deponit, quia depretiari videtur domus, quæ conspectum maris perdidit, aut in locando, aut in vendendo: deinde ipse qui ausus est contra legem alienam voluptatem rapere, vi bonorum raptorum actione in quadruplum teneatur. decem quoque librarum auri pœna multabitur, non solùm ipse, qui tale facinus perpetrare conatus est, sed etiam qui præsentem legem violare concesserit. decem autem librarum auri pœnam inferri iubet in arca theatrali gloriosissimi præfecti huius regiæ vrbis. DAT. VII. ID. MART. CP. IMP. DN. IVST. PP. A. ANN. XI. IOHANNE V. C. CONS.

CONSTITVTIO LVIII. Αὐτ. ξη

De hortulanis qui in regia ciuitate vel in suburbanis eius ortos ab aliquibus conducunt, vel emphyteutico lucro suscipiunt.

CCII. De hortulanis Constantinopolitanæ ciuitatis.

THÆC constitutio localis est. loquitur enim de hortulanis, qui in hac regia vrbe, vel in suburbanis eius hortos ab 1 aliquibus conducunt, vel emphyteuseos contractum eisdem in hortis contrahunt. Si enim conductionis vel emphyteuseos nomine hortos acceperint: siquidem olera habent, æstimationem olerum fieri, eo tempore, quo horti dominis resti- ver. ἀπὸ ἐμφ-

tuuntur, ſimiliter olerij tantum æſtimatio fiat, non autem propter quod laborauerunt emponemata & ſtercolinum aliqua ratio mo-moueatur. ſi autem ſine oleribus hortus ſit, ſimiliter ſine oleribus reſtituatur. & nulla iterum æſtimatio fiat de ſtercolino. Æſtimationem autem definiri conſtitutio iubet non ſolum ab ipſis hortulanis, ſed etiam ab his, quos Summarios conſuetudo appellat. Quòd ſi quis locum forſitan ſpinoſum hortulano locauerit, vel emphyteuſeos nomine dederit, & ille eundem locum excoluerit: tam culturæ mercedem capiat, quam oleris ęſtimationem: quinque librarum auri pœna multando eo, qui præſentem conſtitutionem violare conatur. DAT. XVI. KAL. AVG. CONST. IMP. DN. IVSTIN. PP. A. ANN. XI. IOANNE. V. C. CONS.

CONSTITVTIO LIX.

De rebus immobilibus eccleſiæ Miſiæ quocumque titulo accedentibus vt non alienentur, ſed immobiles, quæ longe conſiſtunt.

CCIII. De rebus immobilibus ad eccleſiam Myſiæ pertinentibus.

1 HÆC conſtitutio localis eſt. nam promulgata eſt de eccleſia Myſiæ: & iubet, vt ſi quis rem immobilem eidem eccleſiæ dederit, vel reliquerit certum reditum habentem, & adiecerit, vt in continentia pauperum reditus adminiſtretur: huiuſmodi legatum, vel hereditas, vel donatio nullo modo alienetur. Quòd ſi incertus reditus eorum ſit, domus autem relictæ vel vineę procul à ciuitate fuerint, in qua eccleſia ſita eſt, cui legatum vel donatio data fuit: tunc liceat tales poſſeſsiones vendere. Si autem domus vel agri aut intra ciuitatem vel circa muros eius fuerint, teſtator autem voluerit ea venundari, & ex pretio eorum redemptiones vel alimoniias fieri: tunc ſecundum tenorem verborum teſtatoris & in his venditio celebretur. talis enim rei actus firmiſsimus eſt. DAT. KAL. APRIL. ANN. IMP. DN. IVSTIN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

CONSTITVTIO LX.

Vt quæ fiunt conſtitutiones nouæ poſt manifeſtationem earum duo menſes alios teneant. Ignoſcit autem eis qui non ſeruauerunt ſubtilitatem conſtitutionum quæ ſuper teſtamentis poſitæ ſunt: vt puta in derelinquendis tribus vncijs, aut non ſcribendo vel non dicendo nomen heredis.

CCIIII. De legibus quas noſter imperator de ordinatione teſtamentorum poſuit.

1 HÆC conſtitutio iubet leges de ordinandis teſtamentis à noſtro Imperatore ſcriptas poſt duo menſes ab intimatione earum numerandos tenere. Commemorauit autem etiam

tiam de reformatione Falcidiæ, id est, de ea constitutione, quæ pro quadrante trientem vel semissem paternæ substantiæ siue maternæ filijs dat. Duo autem menses ita denumerat, vt in Constantinopo- [illegible]
litana quidem ciuitate ex eo tempore cedant, ex quo proposita est constitutio: in prouincijs autem, postquàm intimata est: vt post intimationem eius, duorum mensium spatium expectetur, posteaque secundum ea, quę eadem constitutione continētur, testamenta ordinari oportet. Quòd si intra duo menses secundum veteres leges contra constitutionem Imperatoris nostri aliqui testati fuerint, testamenta eorum robur plenißimum habeant. DAT. KAL. MA. CP. IMP. IVSTIN. PP. A. ANN. XI. IOHANNE V. C. CONS.

CONSTITVTIO LXI διάτ. ξζ

Vt nullus audeat ædificare ecclesiam vel oratorium sine ciuitatis episcopo crucem ibidem sanctißimam imponente.

CCV. De his, qui ecclesiam vel oratorium ædificare volunt.

VLLVS audeat ædificare ecclesiam vel oratorium, antequàm ciuitatis episcopus veniat: & votum faciens sanctissimam crucem infixerit publicè in eodem loco procedens, & rem omnibus manifestam faciens. Vnusquisque autem ante ædificationem loquatur episcopo, & præfiniat modum, qui ad luminaria & sacrum ministerium, & custodiam oratorij, & alimonias eorum, qui ibi obseruant, sufficiat. & si hæc sufficientia visa fuerint: faciat prius donationem eorum, posteaque domum ædificet. Si autem ea, quæ ab eo præfinita sunt, non sufficiant ad constituendum oratorium: æquum est vetera oratoria, quæ fortè & ruinam minantur, reparare arbitrio religiosißimi ciuitatis episcopi. 1 [illegible]

CCVI. Si episcopus multum tempus ab ecclesia defuerit.

2 SI episcopus multum ab ecclesia tempus defuerit, & in alijs locis degat: œconomus ecclesię eius impensa ei non administret. Nam tales inanes sumptus melius est in ecclesiam & alias res ad pietatem pertinentes præstari. Teneant autem in talibus episcopis etiam ea, quæ prioribus sanctionibus cauta sunt. [illegible]

CCVII. De alienatione rerum immobilium ad ecclesias pertinentium.

3 SI alienatio immobilis ecclesiasticæ rei celebranda sit, decretum [illegible]

quidem omnibus modis procedat secundum supra relatam constitutionem. Adesse autem decreto debet non solus episcopus et clerus ecclesiæ eius, cuius prædium alienare desiderant: sed etiam metropolitanus episcopus cum prædicta iam obseruatione: & duo episcopi ex consilio eius adsint. DAT. KAL MAII, CP. IMP. DN. IVSTIN. PP. A. ANN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

Διάτ. ξε

CONSTITVTIO LXII.

De constitutione pijssimi Imperatoris qui in successione filiorum pactum sine liberis decedentis parentis indux t, vt in illis casibus locum habeat qui post constitutionem prouenerunt: anteeius vero prolationem Leonis constitutionem valere.

CCVIII. De constitutione Imperatoris, quæ lata est de lucro ex morte liberorum contingente per pacta dotalia.

1 ÆC constitutio loquitur de liberorum morte, vt pacta dotalia, quæ ex casu mortis liberorum lucri aliquid matri conferunt, teneant, & dirimantur secundum diui Leonis constitutionem: scilicet si ante nouellam constitutionem Imperatoris nostri contigerunt, veluti mater vidua liberos habens ad secundas nuptias venit, & ante nuptias donatio ad filios pertinuit, postea filij decesserunt, & ad suos heredes eandem ante nuptias donationẽ transmiserunt secundum constitutionem diui Leonis, sed post constitutionem nostri Imperatoris, quę mortuis liberis emolumentum matri præstat, non retrahuntur res ab heredibus filiorum, quia semel ante constitutionem eisdem heredibus competierunt. Si quid autem post constitutionẽ nostri Imperatoris tale contigerit. in hoc Leonianæ legi locus non erit. DAT. VIII. KAL. IVN. IMP. DN. IVST. PP. A. ANN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

INCIPIT PARS SECVNDA NOVELLARVM.

Διάτ. ξθ

CONSTITVTIO LXIII.

Vt omnes Iudicibus prouinciarum tam in criminalibus quam pecuniarijs causis respondeant nullo excepto quolibet priuilegio. nisi pragmatica sanctio euocare aliquem iubet.

CCIX. De iurisdictione præsidum prouinciarum.

1 ἐ. ἐννοήσαντες. ÆC constitutio iubet, vt omnes Romani tam in ciuilibus, quàm in criminalibus causis iurisdictioni præsidum prouinciarum subijciantur: & nemo in aliqua causa obnoxius

noxius

noxius priuilegium præsidi prouinciæ opponat, quasi non ei subie-
ctus nisi specialiter pragmatica sanctio prolata duci eũ iusserit. Ideo-
que siue de dominio alicuius rei, siue de agrorũ finibus, siue de hypo-
thecis, siue de nuda possessione, siue de alia quauis pecuniaria vel cri-
minali causa litigium inter partes emerserit: non liceat reo priuile-
gium suum opponere præsidali iudicio, siue ex imperialibus litteris,
siue ex maioris iudicis iussione: sed omnibus modis in eo loco pulse-
tur, vbi aliquid egerit, vel admiserit siue de maxima re, siue de mini-
ma quæratur, veluti de gallina. quamuis enim minima videatur hu-
iusmodi res esse, attamen iustitiæ ratio non ex quantitate, sed ex suis
regulis debet æstimari. Nam & quod alijs vilissimum esse videtur,
hoc alijs pretiosissimum est. & omnino siue bouem siue aliam qua-
lemcumq; rem alicui subripuerit: in eadem prouincia pulsetur, vbi
tale peccatum admisit. nam & probationum copia in externis lo-
cis non similis agentibus est.

CCX. *De præsentibus reis.*

2 Et hęc quidem dicimus, si vtraque pars in pręsentia sit, vt in eo- εἰ μὲν ἐν τόπῳ
dem loco modis omnibus lis dirimatur, in quo aliquid admissum μένειν.
est. Quod si actor quidem præsto sit, reus autem absit, sed actores ip-
sius vel procuratores vel conductores aliquid egerint, aut delique-
rint: ille, quidem, qui fecit, omnimodo accusetur. Ipsum autem liti-
gium maneat in suspenso, donec rerum domino causa fuerit decla-
rata. Tempus autem dilationis ex locorum spatio dari debet. Nam
siquidem vna vel duabus prouincijs interpositis dominus rerum in
proximis locis degat, quattuor menses ad dilationem sufficiunt. sin
autem in longinquo absit, velut in Palęstina vel Ægypto, octo men
ses ad dilationem dari oportet. Sin autem vel in Italia vel in Africa
moretur: nouem menses statui debent. Eadem dicimus, & si in ar-
ctois locis principalis persona degat.

CCXI. *De absentibus reis.*

3 Et siquidem rerum dominus illi commiserit causam, qui apud vers. ὥστε ἐκεῖ-
eum rettulerit: necesse est, vt ipse pulsetur absentis domini nomine. νον.
Sin autem alium litigare maluerit: & hoc ei liceat facere, dum tamen
procurator ipsius & defendat causam, & modis omnibus impleat,
quod iudex iudicauerit: nisi prouocatũ sit. Quod si domino qui vers. εἰ δὲ ὁ μὲν
dem rerum manifestetur causa: ipse autem neq; venire neque alij mã- φανερωθείς.
dare curauerit: tunc prędicto tempore transacto, is qui accusatus est
litiget: et si reus apparuerit, condemnetur, scilicet & domino rerum
eandem condemnationẽ subituro, si ipse quoque obnoxius sit. Et vers. καὶ εἰ μὲν
siquidem soluendo fuerit is, qui accusatus & condemnatus est, ipse εὔπορος.
iudicato satisfaciat. Enimuero si soluendo non sit: ex rebus domini

absentis, qui nec venire nec mandare alicui voluit, solui actori æquum est. Quod si reus præsens post accusationem euaserit, & neque dominus rerum venerit, neq; procuratorem transmiserit: tunc ex vna parte iudex audiat causam, vt solet in eremodicijs fieri, scilicet ipso reo per præconem vocato: vt si in eadem absentia perseuerauerit, condemnetur. Quod si actor in absentia sit, domino rerum vel præsente vel procuratore misso: tunc omnia detrimenta, quæ frustra reus passus est, actor ei resarciat.

CCXII. *De fori præscriptione tollenda.*

4 NVLLVM priuilegium eximere reum prouinciali iudicio volumus: nisi specialiter nostram pragmaticam sanctionem produxerit, quæ propter publicas causas in hanc regiam eum ciuitatem reuocauerit: vel si ex lege hoc fiat: veluti si prouocationem præsidi prouinciæ porrexerit: & propter hoc in ista Imperiali ciuitate litem audire oportet, quamuis de minoribus causis apud maiores iudices prouinciarum prouocationes exerceri constituimus: nisi fortè in hac ciuitate causa principalis quamuis minima ventiletur: tunc enim in hac ciuitate non in prouincijs prouocatio exerceatur.

CCXIII *Quibus fori præscriptio denegatur.*

5 NVLLA autem persona priuilegio aliquo vtatur ad fugiendos præsentis legis laqueos, quamuis ecclesia sit, vel xenon, vel oratoriũ, vel quiuis alius locus, qui pietatis causa colitur. Idem iuris est siue fiscus, siue patrimonium, siue alius quiuis diuinus titulus pulsetur: & multò magis si potentis hominis persona in iudicium fuerit euocata: quamuis priuilegium ex sacro oraculo prætendat: nisi quod diximus, pragmatica sanctio in hac ciuitate eum reipublicæ causa reuocauerit.

CCXIIII. *De vi & potestate constitutionis.*

6 HÆC autem constitutio non solum in futuris causis, sed etiam in præteritis locum habeat.

CCXV. *Si præsentem constitutionem præses neglexerit.*

7 SI QVIS autem præses prouinciæ constitutus huiusmodi legẽ custodire neglexerit: non solùm magistratu suo ejciatur, sed etiam decem librarum auri subeat pœnam. PROPOSITA CONST. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

CON-

CONSTITVTIO LXIIII. [illegible]

Quæ sit pręfectoria dignitas & quando per eam quis à fortuna curiæ liberetur.

CCXVI. Vt præfectoria dignitas curialem liberet.

PRÆFECTORIA dignitas dicitur non solùm præfecto- 1
rum prætorio vel vrbis, sed iam magistrorum militum. Ea autem duplex est: aut enim honoraria est, aut quę in ipso gestu præfulget. Honorariam dicimus eam, cùm codicillos aliquis accipit ab Imperatore, quibus dignitas ei præstatur, quasi præfectus fuisset, siue magister militum. In ipso autem gestu positus esse videtur, qui reuera præfectus vel magister militum factus est. Igitur si curialis homo præfectoria dignitate potitus fuerit: siquidem honoraria, maneat in eadem condicione constrictus: sin autem reuera præfecturam nanctus est, vel magisterium militiæ, tunc curiæ nexibus liberetur. Pręfectos autē prætoriorum quattuor ponimus, id est Orientalis sedis, qui in hac ciuitate est, & Illyricianæ regionis, & Africanæ diœceseos, & qui Italiæ præpositus est. DAT. CONS. IOANNIS.

CONSTITVTIO LXV. [illegible]

CCXVII. Qui tutores vel curatores pupillo vel adulescenti vel alijs personis dari possunt.

IMPERAT. IVSTINIANVS AVG. IOANNI P.P.

NVLLI tutori, nulli curatori liceat nomina contra pupil- 1
lum, vel eum qui curatione eius gubernatur, iure cessionis in se transferre ab alio, siue pretium pro actione dedit, siue non. [illegible]

CCXVIII. Idem.

2 NEMO qui dicit se obnoxium pupillum habere, vel eum, qui curatore eget, tutor aut curator ipse creetur. Sed & is, qui manifestè obnoxius impuberi, vel ei, qui cura indigeat, fuerit: tutor vel curator non fiat. [illegible]

CCXIX. Idem.

3 QVÒD si quis tutor constitutus aut curator, neque obnoxium habeat eum cuius negotia gerit, neque obnoxius ei sit. postea autem [illegible]

hereditas ad eum deuoluta fuerit, quæ debitorem vel creditorem memoratæ personę eum faciat: tunc alius tutor vel curator ei adiungatur, qui custodiet eum: & hoc ipsum sacramento iuret, quòd non malitiæ tutoris vel curatoris fauebit, ne pœnæ subijciatur.

CCXX. Idem.

§. ἵνα δὲ μή. 4 NE autem vnusquisque dicens se creditorem impuberis esse, vel fortè adulescentis, ab onere tutelæ, vel curationis facilè excusetur: sancimus non aliter eum recipiendum esse, nisi manifestè probauerit creditorem se esse impuberis, vel fortè adulescentis, vel res eorum sibi obnoxias esse, vel parentes. quòd si res in incerto sit: tunc sacramentum præbeat, quòd ideo tutelam vel curam recusat: quia re vera suum debitorem esse pupillum vel fortè adulescentem existimat, tunc enim, & si voluerit, non admittatur ad tutelam vel curationem cuiuscumque personæ: quamuis tutor legitimus sit.

CCXXI. Idem.

§. [illegible] 5 QVOD si quis aduersus ea tutor vel curator creari passus fuerit: siquidem obnoxium impuberem habeat, vel fortè adulescentem: actiones quas habet, amittat. Sin autem ipse obnoxius fuerit: non liceat ei dicere, quòd tempore quo tutelam vel curationem gerebat, solutionibus vel alijs commenticijs liberationib. actione solutus est.

CCXXII. Idem.

§. οὐδενί. 6 NVLLI tutori vel curatori liceat sicut suprà diximus, nomina cōtra pupillum vel fortè adulescentem redimere, et cessiones aduersus eum impetrare, quamuis iam desijt tutor vel curator esse: sed omnimodo hoc quod factum est, pro infecto habeatur, ita vt pupillus quidem vel fortè adulescens omnimodo securitatem habeat, & nulla teneatur actione. Tutori autem vel curatori non liceat contra eum redire, qui nominibus ei cesserit: eodem iure obtinente, & si postq̃ tutor vel curator desijt esse, cessiones nominum impetrauerit.

CCXXIII. Idem.

vers. ταῦτα μέν. 7 HÆC autem omnia de omnibus curatoribus posita sunt, non solùm adulescentium, sed etiam prodigorum, vel furiosi, vel mente capti, vel si quid aliud aut lege expressum est, aut natura inueniat.

CCXXIIII. Idem.

§. [illegible] 8 NEMO tutor vel curator compellatur pecuniam impuberis vel fortè adulescentis mutuam dare, sed liceat ei sterilem eam in tuto depone-

ponere. Nam melius est sortem impuberi vel adulescenti conseruari, quàm vsurarum cupiditate etiam sortem amittere. Si autem spõte sua tutor vel curator mutuauerit, forte sub pigneribus, vel sub alia indubitata cautela: tunc habeat quidem per singulos annos duorum mensium relaxamentum. sciat autem quod periculum sortis ad ipsum pertinebit.

CCXXV. Idem.

9 SI pupillus reditus habeat sibi sufficientes: eos tutor impendat. θ. εἰ μὲν ἐπιτύχοι
Si autem ampliores reditus sint, quàm sumptus: tunc id quod superfuerit, deponatur. Quod si substantia impuberis mobilis sit: tunc id tantum tutor mutuare debet, quod sufficiat ad administrationem pupillarium rerum: quod autem superfluum sit, hoc deponatur. Eademque dicimus & de curatoribus omnium personarum. Licebit autem tutori vel curatori et subtiliter inquirere, si quem reditum comparare pupillo vel forte adulescenti possit ex superflua pecunia, vt & tributa leuia sint, & venditor locuples, & reditus fertilis. Sciat autem quod si aduersus ea comparauerit: neglegentiæ periculum ad eum pertinebit.

CCXXVI. Idem.

10 QVOD si pecuniam tantam habeat pupillus, vt ex ea administrationes rerum ipsius solummodo explicentur: tunc mutuare tutor vel curator eam debebit cum cogitatione cælestis iudicij. θ. εἰ δὲ τοσοῦτον.

CCXXVII. Idem.

11 NAM & ab initio antequàm administrationi se immisceat tutor vel curator cuiusuis personæ, sacramentum præstare compellitur per diuinas scripturas, quod omnia gesturus est, quę pupillo cõmoda esset putauerit. Eadem dicimus & de his, qui curatione egent. DAT. KAL. IVL. CP. IMP. DN. IVSTIN. PP. A. ANN. XII. IOANNE. V. C. CONS. περὶ καὶ τὸ βουλόμενα. θ. ἔτος ἡμῶν.

CONSTITVTIO LXVI. διάτ. ογ

De depositis cyrographis & trium testium intercedenda presentia cõmittendis. & vt scripturis sine tabellione compositis trium testium presentia prębeatur. & de comparationibus litterarum quod vtique in scripturis vel causis vnius libræ quantitatem excedentibus obseruare lex iubet. minoris quantitatis contractibus vel instrumentis in vicanis celebratis si hæc obseruatio non fuerit minime ledendis, & quomodo naturales iusti liberi fiant matre eorum concubina permanente.

CCXXVIII. Quemadmodum depositum cautè dari potest.

SI QVIS depositum alicui dare cautè voluerit, necessarij 1 sunt ei tres testes. nam litteræ depositarij solæ non sufficiũt θ. ἄλλη τοίνυν.
depositori ad plenissimam depositi dati probationem. te-

ſtimonia autẽ ſic exhiberi oportet, vt dicant teſtes, quòd ſub præſentiam ſuam vel ſuſceptum eſt, vel quòd depoſitarius ſe ſuſcepiſſe conſcripſit. Idem eſt & ſi ſine ſcriptis: tamen ſi tres adhibiti fuerint teſtes idonei veritate.

CCXXIX. Quemadmodum ſine tabellione instrumentum cautè fieri poteſt.

Ἀλλὰ καὶ εἴ τις. 2 SI QVIS ſine tabellione componere inſtrumentum maluerit ſiue de mutuo, ſiue de depoſito, ſiue de alia quacumque cauſa: tres teſtes adhibeat: alioquin litteræ ipſius ſolæ & comparatio earum credendæ non ſunt. Nulla autem differentia eſt, vtrum ſubſcripſerint teſtes, an præſentibus eis inſtrumentum compoſitum eſſet.

CCXXX. Si litterarum fides à voce teſtium diſcrepet.

Εἰ μέντοι. 3 SI inſtrumentum prolatum fuerit, & litteræ quidem Titij eſſe non videantur, teſtes autem dicant, Titium eas ſcripſiſſe, iurati ſcilicet, teſtimonium eorum reprobari facilè non debet: ſed tamen ad ſapientiam iudicis pertinet, vt ea, quæ veriſimilia magis putauerit, tis maiorem præbeat fidem.

CCXXXI. De contractibus incautè compoſitis.

Εἰ μέντοι τις. 4 SI QVIS inſtrumentis componendis adhibere prædictam obſeruationẽ neglexerit, vel depoſuerit alicui, vel mutuauerit ſine teſtium præſentia, ſolis litteris debitoris credens: incautè quidem facturus eſt: ſed tamen, ſi per ſacramentum vel per confeſſionem debitoris veritas manifeſtetur, id quod dedit, exigere non prohibeatur.

CCXXXII. Quomodo tabelliones cautè debeant instrumenta componere.

Ἀλλὰ καὶ τὰ συμβόλαια. 5 INSTRVMENTA quoque, quæ apud tabellionem componuntur, ſubſcriptione teſtium, ſicut dictum eſt, muniri præcipimus ante completionem ſcilicet à tabellione inſertam.

CCXXXIII. De comparatione notarum.

Οὐ μόνον. 6 IVDICES non tantum ex comparatione litterarum falſitatem reprehendant, ſed etiam ex comparatione notarum.

CCXXXIIII. De comparatione litterarum.

Εἰ μέντοι τι. νοτάριον. 7 COMPARATIO litterarum, ſicut ſupra diximus, ſine teſtimoniorum

niorum confirmatione non sufficiat ad veritatis probationem. Sin autem omnes testes mortui sunt cum tabellione, vel forte in absentia tabellio est: tunc ille quidem, qui instrumentum producit, sacramentum præstet, quod nullius malitiæ conscius est in eo instrumento commissæ. Comparatio autem litterarum propter necessitatem causæ sine impedimento secundum pristinum morem procedat. Quod si tabellio & viuit, & præsens sit, iuratus testimonium suum de fide instrumenti præbeat. sed si per aliquem ministrum suum instrumentum composuit, & ille viuit, & præsens est, & nullo morbo vel alia iusta causa impediatur in iudicium venire, præbeat ipse quoque testimonium. Item si per Titium pecunia numerata est: & ipse veniat. Quod si neque numeratorem habeat instrumentum, & omnes testes mortui sunt, vel absentia, vel alia causa impediantur venire: solus autem tabellio & viuit & venit: testimonium ipsius probabile sit, ad fidem instrumenti pertinens: vt nec comparatio litterarum necessaria esse videatur. Quod si tabellio mortuus est, fiat quidem comparatio litterarum eius: & veniat tam minister ipsius, per quem instrumentum conscriptum est, quam numerator pecuniæ, scilicet si non absint. Enimuero siue mortui sint, vel in absentia fuerint: alij testes producantur. & si hoc facile non sit: ad comparationes litterarum iudex perueniat, vt non solum completiones litterarum à tabellionibus factę comparentur, sed etiam alię litteræ tam principalis personæ quam testium in comparationem deducantur, vt ex multis comparationibus litterarum fides veritatis illucescere possit. Sin autem nullum aliud ad veritatem probandum superest, quàm comparationes litterarum: tunc illud teneat, quod vsque ad hoc tempus obtinuit, vt qui instrumentum producit, legitimum sacramentum subeat, quod nulla malitia vsus est: sed & is, qui fidē instrumenti exigit, de dolo & calumnia iusiurandum subeat. Istis autem omnibus necessitatibus omnes liberātur, si sub actorum testificatione instrumēnta intimentur, & ibi testes & aliæ personæ suis depositionibus contractum conroborent.

(Margin notes: ἐὰν δὲ δ. — ὁ. εἰ δὲ καὶ ἀριθμητὴν. — ὁ. εἰ δὲ ὁ συμβολαιογράφος. — ὁ. εἰ δὲ μάρτ. — vers. εἰ δὲ μὴδὲν.)

CCXXXV. *Idem.*

8 OMNIA autem quæ de comparationibus constituimus ab illis instrumentis faciendis, quæ sine tabellione composita sunt, maneāt in eadem firmitate durantia. illa quoque iura, quæ de imperitis litterarum in iudicijs probata sunt, inconcussa permaneant. vers. καὶ ὅσα.

CCXXXVI. *Imperiti litterarum quomodo debeant instrumenta componere.*

9 SI instrumentum litterarum imperitus componere maluerit, necessarius est tabularius, si in illo loco tabularij sunt. sed & testes non minus quinque scientes eum imperitum litterarum, & abeo vers. εἰ δὲ.

cognitis,& postquam imperitus vel sanctam crucem fecerit,vel paucas litteras,vnus ex hisdem quinque testibus pro eo subscribat. omnes autem quinque testes subscribere debent, quod & præsentibus eis & cognoscentibus imperitum,omnia processerunt.

CCXXXVII. De contractibus sine scriptis compositis.

§. καὶ ταῦτα δὲ μόν. 10 HÆC autem omnia de his contractibus dicimus, qui scriptura interueniente fiunt.alioquin si sine scriptura aliqui contraxerint: liceat eis vel testimonijs vel iurisiurandi religione veritatem manifestare,scilicet actore quidem testes producente,reo autem vel iurante vel iusiurādum referente,secundum hoc quod iudex æstimauerit.

CCXXXVIII. De vi & potestate constitutionis in quantitate.

§. κρατεῖν μέντοι. 11 HVIVS constitutionis obseruatio in his contractibus locum habet,qui sunt vltra quantitatem libræ auri. Nam vsque ad libram auri pristinum morem conseruari iubemus.

CCXXXIX. De vi & potestate constitutionis in loco.

§. ταῦτα δὲ πάντα. 12 HVIVS constitutionis subtilitas in ciuitatibus locum habeat. Si enim instrumentum in vico compositum sit:consuetudo pro iure habeatur.rusticorum enim simplicitatem & in testamentis faciēdis non reprobauimus, quamuis aliàs in ordinatione testamentorum summa subtilitas exigatur,

CCXL. De vi & potestate constitutionis in tempore.

§. κρατείτω. 13 HÆC constitutio in futuris instrumentis & contractibus valet:nam præteriti casus prioribus legibus dirimuntur. DAT. PRID. NON. IVN. CP. IMP. DN. IVST. PP. A. ANN. XII. IOHANNE V. C. CONS.

Διάτ. οδ'

CONSTITVTIO LXVII.

CCXLI. Quomodo filij naturales legitimi fieri possunt.

1 vers. νενόμισται. SI QVIS cum libera muliere consuetudinem habeat non affectione maritali,& ex ea liberos naturales fecerit,eosq; velit filios legitimos & in potestate sua habere: liceat ei cū matre eorum dotalia instrumenta cōponere. Nam filij qui ante

antea naturales erant, post compositionem dotalium instrumento rum, sui & in potestate patris efficiũtur, siue postea nati filij viuunt, siue mortui sunt, siue omnino nullus alius procreatus est, sicut in Institutis & in Codice didicimus. Quod si ante, quàm dotalia instrumenta fiant, mater concuba decesserit, velit autem pater naturales filios ex ea susceptos legitimos habere: adeat Imperatorem cum precibus, et exposcat, vt sibi liceat legitimum nomen eis imponere, & natalibus suis eos restituere, quemadmodum libertini natalibus restituuntur. Principe enim adnuente supplicationib. patris, necesse est, vt liberi legitimi fiant, quamuis dotale instrumentum nullum cum matre eorum iam mortua compositum sit. Idem dicimus, & si filios naturales pater diligat, matrem autem odio habeat: quia in corpore suo peccauit. Nam si ea causa sit, & nolit cum ea nuptias contrahere: licebit ei prædicto modo filios naturales legitimos sibi facere. Item si liberi naturales matrem suam cælauerint, ne dotalibus instrumentis cum ipsa factis in potestate patris efficiantur, & vsusfructus rerum ad eos peruenientium patri adquiratur: si talis dolus factus fuerit, liceat patri prædicto modo preces Imperatori porrigere, & filios legitimos facere, & in potestate sua eos redigere. Eadem dicimus & si iusta causa dotalia instrumenta impediat. Pone enim patrem naturalem diaconum vel presbyterum factum esse, vt ducere non possit vxorem. Quòd si pater non potuit in antefatis casibus Imperatori supplicare: liceat ei in testamento suo legitimos successores sibi scribere filios naturales: vt tamen illi post mortem parentis supplicent Imperatori, & testamentum patris ostendant, et principe adnuente intãtum capiant paternam hereditatem, in quantum scripti sunt: aliter enim legitimo nomine nõ fruantur. Hæc autem omnia, quæ modo addita sunt, tunc habeant locum, cùm nulla alia legitima proles, vel antea vel postea patri sub sit. legitimis enim filijs natis non aliter naturales legitimi fiunt, nisi dotalia instrumenta pater cum matre eorum confecerit.

CCXLII. Quomodo legitimi fieri non possunt.

2 FILIOS naturales antea quidem licebat patribus legitimos sibi per adoptionem efficere: sed diui Iustini constitutio hoc prohibuit, quam noster Imperator in suo statu manere iubet.

CCXLIII. Qui sine dotalibus instrumentis nuptias contrahere possunt, vel non.

3 NEMO dignitate decoratus senatoria sine dotalibus instrumentis, & ante nuptias donatione matrimonium contrahat. alioquin filij qui ex tali copulatione procreati fuerint, non erunt legitimi, sed

gis naturales. Alij autem qui militijs honestioribus decorantur, vel negotiationib. vel quibusdam artibus laudabilibus prediti sunt, & sine dotalibus instrumentis & antenuptias donatione copulentur, sed non circa scripturæ cautelam. debent enim hoc ipsum defensori ecclesię vel oratorij dicere, & ille adhibeat tres vel quattuor clericos ad testimonium, & conscribatur chartula, qua declaretur dies, quo Imperatore & consule & mense conuenerunt ille & illa, in illo oratorio & copulati sunt, & subscribant defensor & clerici. & siquidem velint chartulam accipere vel ambo vel vnus ex his, præstetur eis: si nolint, deponatur in sancto oratorio, vt postea si opus fuerit, producatur ad probationem nuptiarum, vt etiam proles ex ea copulatione procreata legitimo nomine perfruatur. Sinautem vilissimi homines matrimonium contrahere velint: liceat eis & sine scriptura hoc facere. Idem dicimus & de rusticis hominibus, & de militibus, qui in armis occupati sunt.

CCXLIIII. *Idem.*

4 SI QVIS diuinis tactis scripturis iurauerit mulieri legitimam se eam vxorem habiturum, vel si in oratorio tale sacramentum dederit: sit illa legitima vxor, quamuis nulla dos, nulla scriptura alia interposita sit. & si liberos non habuerit, mortuo marito quartam partem substantiæ eius accipiat, secundum constitutionem nostri Imperatoris, etsi eam de domo eiecerit, quamuis sine repudio hoc fecerit. Quod si liberos procreauerit: legitimi esse videantur. & si alijs nuptijs contractis legitimos filios pater habuerit: omnes simul legitimum nomen habebunt.

CCXLV. *Qui sint legitimi filij, vel naturales vel neutrum eorum, id est, ex damnata copulatione.*

5 ERGO siquidem ex huiusmodi matrimonijs filij nascuntur, legitimi erunt. Sinautem aliter filios aliquis habuerit, naturales erunt: & tam ex testamento quàm ab intestato patri naturales succedunt secundum obseruationem principis nostri, scilicet si non ex damnata copulatione nati sunt. tales enim liberi neque legitimi, neque naturales appellantur: nec omnino patri succedunt.

CONSTITVTIO LXVIII.

CCXLVI. *De appellationibus in Sicilia porrectis.*

1 PPELLATIONES, quæ in Sicilia porriguntur aduersus sententias prætoris vel ducis vel cuiusuis alterius iudicis in Sicilia constituti, apud quæstorem in hac regia vrbe exerceri pręcipimus, vt ipse discutiat causas prouocationis, & sen-

& sententiam dicat, & nostro imperio referat, vt nostra auctoritate sententia eius roboretur. Sed si aliud ciuile emergat, veluti defensoris confirmatio, vel decretum patris ciuitatis Siciliæ: similiter ad quæstorem referatur, & calculo ipsius confirmetur, nostra scilicet auctoritate suggerente quæstore sequenda.

CONSTITVTIO LXIX. [illegible]

Vt qui audire à Iudicibus contemnuntur episcopis pro eis agentibus audiantur. & vt præses si suspectus appareat, in audientiam episcopus conueniat, siue vt cum litteris patriarchæ episcopi, sed & laici cum litteris episcopi & præsidis ad regiam veniant ciuitatem.

CCXLVII. Si præses prouinciæ supplices prouinciales contempserit.

SI QVIS propter ciuilem vel criminalem causam præsidem prouinciæ adierit, & ille contempserit actorem, vel alio modo causam cognoscere secundum leges contempserit: licet actori supplicare ciuitatis episcopo, & hoc ipsum in querimoniam deducere, vt religiosus antistes, vel ipse ad præsidem veniat, vel suos homines mittat, per quos compellere præsidem sine dilatione & iniuria litem dirimere, possit. Quòd si tanta impudentia rector prouinciæ teneatur: vt nec episcopo nec clericis imminentibus iustitiam sequatur: tunc liceat episcopo, si voluerit actor ad nostram pietatem venire, et preces fundere, dare ei litteras, per quas nobis declaretur superbia atque iniuria præsidis. Nos enim & actori medebimur, & præsidi competentē vindictā imponemus. 1 [illegible]

CCXLVIII. Si cui præses prouinciæ suspectus sit.

2 SI CVI præses prouinciæ suspectus esse videatur, & litigare apud eum solum noluerit: liceat ei episcopum inuocare, vt cum ipso considente litem audiat, & vel amicali cōpositione litigatores transfigere faciant, vel more Parasimioseos audiant, vel cognitionaliter: ita tamen, vt sententia legibus consentanea imponatur. [illegible]

CCXLIX. De prouincialibus, qui temere in Constantinopolitanam ciuitatem veniunt.

3 SI QVIS autem non adito præside prouinciæ, & sine litteris episcopi in hanc ciuitatem venerit, & de aliqua causa nos molestauerit: sciat se tales pœnas subiturum, quales passurus esset præses prouinciæ, si aditus cum contempsisset. [illegible]

CCL. *Si præses prouinciæ iniuriam fecerit.*

θ. εἰ μέντοι συμβῇ 4 SI QVIS à præside prouinciæ iniuriam passus fuerit, adeat ciuitatis episcopum, vt si arbitrio eius præses condemnatus sit, satisfaciat homini iniuriam passo. Sin autem hoc facere noluerit, & veniat ad nostras pijssimas aures: siquidem iustam sententiam religiosissimi ciuitatis episcopi comprehendamus, vltimis supplicijs præsidem adfici iubebimus. Sin autē innocētem eum inuenimus: necesse est, vt nullū responsum à nostra clementia calumniosus actor accipiat.

CCLI. *De officio taxeotarum præsidis.*

περί. καὶ τὸν τῆς βοηθόντων. 5 CVRENT officiales præsidum, vt lites subiectorum dirimantur, & non accipiant sportularum nomine plus, quàm nostra constitutione cauetur. quòd si contra hæc fecerint, vltimis supplicijs subijciantur.

CCLII. *Si episcopus ad gratiam præsidis supplicem contempserit.*

θ. εἰ μέντοι εὐρωμεν. 6 SI episcopus ad gratiam præsidis supplicem contempserit, ex sacris regulis pœna subijciatur.

CCLIII. *De officio defensorum, & episcopali audientia.*

θ. ἐν δὲ ταῖς. 7 IN ciuitatibus, in quibus præsides præsto non sunt, adeant litigatores defensorem ciuitatis, & ille audiat causas. Si autem episcopum iudicare sibi maluerint, hoc quoque fieri iubemus.

CCLIIII. *De episcopis vel clericis ad Constantinopolitanam ciuitatem pertinentibus.*

θ. ἐπεὶ δὲ μοναχόν. 8 NEMO episcopus, nec clericus sine litteris patriarchæ vel episcopi in hanc florentissimam ciuitatem veniat.

CCLV. *Vt nemo vltra sportularum modum statutum exigere audeat, & de Officio præsidis & episcopi.*

θ. εἰ δέ τις μαχ σπαρίς. 9 NEQVE præfectianus, neque in rebus Agens, neque alius cuiuslibet condicionis homo in prouincias veniens, plus exigat sportularum nomine, quàm nostra constitutione cauetur. Sin autem plus exegerit, suo periculo præses secundum leges in eum vindicet. Quòd si hoc facere neglexerit, episcopus ciuitatis ad nos referat, & tam de præsidis neglegentia indicet, quàm de dignitate vel militia vel alia condicione eius, qui plus exegerit, vt nos in vtrumque competentem cohercitionem imponamus. DAT. XV. KAL. MAIAS IMP. DN. IVSTIN. PP. A. ANN. XIII. APIONE V. C. CONS.

CON-

CONSTITVTIO LXX. Aidr. 69

Vt monachus ante latam nouellam constitutionem in monasterium ingressus licentiam habeat qualiter vult de suis rebus ordinare.

CCLVI. De constitutione imperatoris, quæ loquitur de substantijs monachorum vel asctetriarum.

SCIMVS in superioribus constitutionē esse relatam, qua cauetur, vt qui quæ've in monasterium intrant, videantur substantias suas monasterio consecrasse. nam ante introitum liberam habēt facultatem, quomodo voluerint, bona sua disponere. postquàm autem intrauerint, talem licentiam non habent, quamuis liberos habeant. Sed ea constitutio, quæ de hoc iure loquitur, ex suis temporibus valet. Nam si antequàm ipsa introducatur, factus est aliquis monachus, vel facta est mulier monacha, nihil ad eum vel ad eam pertinet. ergo habent liberam facultatem qualiter voluerint sua negotia disponendi & post memoratam constitutionem. DAT. ID. OCT. IMP. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XI. IOHAN. V. C. CONS. IND. II.

CONSTITVTIO LXXI. Aidr. 70

CCLVII. De his qui per capillum dei, aut per caput iurant: vel alio modo blasphemia contra deum immortalem vtuntur.

SI QVIS per capillum Dei vel per caput iurauerit, vel alio modo blasphemia contra Deum vsus fuerit: officio præfecti vrbis vltimo supplicio subijciatur. Si quis autem talem hominem non manifestauerit: non est dubium, quod diuina cōdemnatione similiter coercebitur. ipse quoq; præfectus vrbis, si neglexerit, post Dei iudicium etiam nostram indignationem timeat.

CONSTITVTIO LXXII. Aidr. 71

Vt famulis libertate decoratis ius aureorum sine imperiali pragmatica competat. & vt libertus si ingratus ex caussis lege designatis appareat ditioni patroni reddatur. Siue vt libertam suam quis vxorem duceret volens dotalia instrumenta componat. sed etsi ex ancilla liberos habens, cum eam manumiserit, factus dotalibus instrumentis vxorem legitimam habere videbitur, sed & filios eius ex eo ipso intellige liberari.

CCLVIII. De iure aureorum anulorum.

SI QVIS famulum suum vel ancillam manumiserit, & ciues Romanos fecerit (aliter enim nec valet manumissio) tacito iure videatur ius aureorū anulorum adeptus fuisse, et natalib. restitutus esse: et non indigeat, vt hoc impetret

à principe. Hæc constitutio in futuris casibus teneat.

CCLIX. De reuerentia & obsequio patronis à libertis præstandis, & ingratis libertis.

[illegible] 2 LIBERTVS patrono suo competens obsequium & reuerentiam præbeat. quamuis enim libertinos similes ingenuorum hac constitutione fecimus: attamen patronis iura patronatus intacta reseruamus: in his scilicet casibus, in quibus reseruari possunt secundum nostram distinctionem: nisi fortè renuntiauerit patronatus prærogatiuæ manumissor siue per testamentum iure fideicommissi, siue eo tempore quo libertatem imponebat. Ingratum autem libertum contra patronum suum existere prohibemus, quod & in pecuniarijs donationibus introduximus. [illegible] Et si in illis eo, qui liberalitatem accepit, ingrato contra donatorem existente, infirmatur donatio: quantò magis si libertus circa patronum ingratus fuerit, rescindi debet libertas. [illegible] Causæ autem ingratitudinis legibus cognitæ, sunt, veluti si libertus manus suas contra patronum moueat: vel si contumelias atroces ei fecerit: vel si magnum & intolerabile damnum ei dederit: idem est & si ad dedecus eius pertinentes iniurias effuderit. Si enim horum aliquid patronus vel liberi eius probauerint, ad pristinum statum conuictus libertus reuertitur. [illegible] Quòd si competentem reuerentiã patrono & honorem retribuant: lex quoque eis libertatẽ ingenuitatis nomine decoratã conseruabit. Hęc autẽ totiens patronus habet, quotiẽs iura sui patronatus nõ relaxauit.

CCLX. Si quis libertinam suam patronus vxorem habere maluerit.

[illegible] 3 SI QVIS libertam suam ducere vxorẽ voluerit, dotalia instrumenta cum ea componat: & habebit eam legitimam vxorem: quamuis ipse summa dignitate præfulgeat: & liberi, qui ex tali coniugio procreati fuerint, legitimi successores patri suo succedant.

CCLXI. Si quis ex ancilla sua liberos habuerit, & dotalia instrumenta fecerit.

[illegible] 4 SI QVIS ex ancilla sua liberos habuerit, eamque manumittere velit, et dotalibus instrumentis factis legitimam vxorem habere: ipsa compositione instrumentorum dotalium liberi eius manumitti videantur. Si enim miles legatum seruo suo relinquendo videtur & libertate eum tacitè donasse: quanto magis hoc obtinere debet in filijs, vbi pater matrem eorum & manumisit, & legitimam vxorem dotalium instrumentorum compositione habuit.

CCLXII.

CCLXII. *Ratio constitutionis.*

5 HAEC constitutio non videtur extra iuris diuisionem introducta esse. si enim Pius Antoninus Imperator ius Romanæ ciuitatis antea per singulos impetrandum, postea commune fecit omnibus subiectis: & diuæ memoriæ Theodosius ius liberorum antea per singulos impetrandum, ipsum commune Romanis omnibus fecit: quid nouum, si nos quoque ius aureorum anulorum & natalium restitutionis generale fecimus omnib. libertinis, saluo patronatus honore? θ. τοῦτο ἐμοί. vers. ...

CCLXIII. *De potestate constitutionis in tempore.*

6 HAEC autem omnia in futuris casibus teneant. nam in præterito tempore locum non habent. DAT. XV. KAL. FEB. CONST. IMP. DN. IVST. P P. AVG. ANN. XV. APIONE V. C. CONS. θ. in fine ...

CONSTITVTIO LXXIII Αὐθ. ξθ

Vt laicus monachos vel sanctimoniales in asceterio vel monasterio constitutas non apud ciuilem iudicem, sed magis apud ciuitatis episcopum debet accusare: omnibus maioribus minoribusque iudicibus decem librar. auri pœna proposita hanc constitutionem violaturis.

CCLXIIII. *Si quis in ius vocare monachum vel sanctimonialem conatus sit.*

SI QVIS cum monachis vel sanctimonialibus habeat litigium, non audeat monachum vel sanctimonialem in asceterio siue monasterio cōstitutum vel constitutam ad ciuilem iudicem accusare vel trahere: sed magis adeat ciuitatis episcopum. Ille enim existimabit, vtrum repræsentari principalis persona debeat, an per œconomum, vel apocrisiarium defendi cum omni scilicet honestate, ita vt episcopus legibus & canonibus consentaneam sententiam proferat. vers. διὰ τῶν ...

CCLXV. *Vt hæc constitutio ad curam magistratuum & episcoporum pertineat.*

2 HANC constitutionem omnes præfecti prætoriorum custodiant, & præfecti vtriusque Romæ, & prætor populi, & prouinciarum præsides, & omnes episcopi, & curent citius monachorum & & sanctimonialium lites dirimere. vers. ...

CCLXVI. *De temeratoribus huius constitutionis.*

3 SI QVIS autē hanc constitutionē violauerit, in magistratu qui- θ. ...

dem positus decem librarum auri pœna multabitur, & magistratu careat: executor autem litium constitutus in decanicis ecclesiarum recludatur competentes pœnas luiturus, & postea non concedatur officium executoris habere.

CCLXVII. *Quorum hæc constitutio interest.*

4 HÆC autem constitutio teneat in monachis, item in sanctimonialibus, quamuis ipsæ in monasterio vel asceterio non degant. de clericis autem aliæ leges positæ sunt. DAT. VI. ID. MART. CONST. IMP. DN. IVST. P P. AVG. ANN. XI. APIONE V. C. CONS.

CONSTITVTIO LXXIIII.

De superaddito alio in ciuitate regia magistratu id est quæsitoribus & eorum officijs, & quid debeant obseruare.

CCLXVIII. *De officio quæsitoris.*

1 N HAC florentissima ciuitate alium magistratum addendum esse existimauimus, cui nomen Quæsitoris imponimus. quem volumus primum quidem dei timorem habere, deinde autem nostras leges custodire, & perscrutari eos, qui de prouincijs in hanc ciuitatem veniunt. & non solum de masculis, sed etiam de feminis inquirat: & tam de clericis, quam de monachis & sanctimonialibus, & de scholasticis aliarum ciuitatũ, vel cuiusuis alterius condicionis, & interrogare qui sunt, & vnde venerunt, et qua occasione. et siquidem coloni sunt, imminere magistratibus, vt eos citius dimittant. Quod si ad priuatos dominos suos pertineant, & ideo venerunt, vt ipsis supplicarent: cogere dominos debent, vt citius eos dimittant. quod si contra dominos omnes nituntur, multitudo quidem rusticorum statim dimittatur. Duo autem vel tres more syndicorum litem peragant, dum tamen & sic citius lis dirimatur.

CCLXIX. *Idem.*

2 QVOD si non rustici sint, sed alterius condicionis, curet modis omnibus, vt iudices citius altercationes eorum dirimant, & in suis redeant locis.

CCLXX. *Idem.*

3 QVOD si domini rusticorum vel iudices imminentem sibi quæsitorem neglexerint: ipse quæsitor ducat apud se partes, & velociter causæ finem imponat, & mittat homines in patrias suas.

CCLXXI.

CCLXXI. *Idem.*

4 SI QVIS autem sine causa in hac ciuitate degat, & paupertate laboret, liceat quæsitori eum tenere: & si robustus fuerit, siquidem seruus inueniatur, & inuitum reddat domino suo. Sin autem liber sit, tradat eum vel artificibus publicorum operum, vel pistrinarijs, vel alijs quibuscumq; artificibus. Sin autem noluerit operari, non maneat in ista ciuitate. hoc enim nec ipsi expedit. nã cessantes homines & egentes & fortes mendicando satis non adquirunt, & ad dilicta proniores fiunt. Alij autem, qui corpora debiliora habent, misericordia Christianorum alantur. sed nec illi qui ciuitatem non grauant, expellantur. l. [illegible]

CCLXXII. *Idem.*

5 SI QVIS quæsitorem adierit, dicens ab aliquo damnum sibi latum fuisse, verbi gratia quod sportularum nomine plus, quàm constitutione cauetur, exactum est, vel quod sine præsidis iusione admonitus est: diligenter hoc à quæsitore perscrutetur, & omnibus modis temeratoribus, pœnæ quæ legibus aduersus eos statutę sunt, imponantur. Et hæc disponimus sine vlla fori præscriptione, cuiuscumque militiæ vel dignitatis reus inueniatur, & postquam sententiam dederit, actor quidem suum consequatur: quæsitor autem referat residuam pœnam, vt vbi æstimauerimus, consumatur. l. [illegible]

CCLXXIII. *Idem.*

6 DE crimine falsitatis quæsitor iudicet, & post inscriptiones actoris, & legitimas probationes, sententia ipsius reus puniatur, nemine fori præscriptionem habente. [illegible]

CCLXXIIII. *Idem.*

7 SI quæsitor adeuntes sibi contempserit, ipse de suo damna eis resarciat, & aliam grauissimam indignationem expectet. l. [illegible]

CCLXXV. *Idem.*

8 NEQVE quæsitor, neque Officiales & ministri eius lucra ab aliquo capiant. nam & si quid ceperint, puniendi sunt à quæsitore. ideo enim ex publicis rationibus destinauimus ęis annonas, vt quæsitor quidem decem libras auri accipiat, consiliarius autem eius solidos centum, Officialis autem solidos trecentos triginta. vers. [illegible]

CCLXXVI. *Idem.*

9 QVÆSITOR licentiam habeat iudices inquietare, vt citius di- l. [illegible]

rimant causas,& nobis referre:& suo arbitrio ea,quæ oportet, facere. Liceat autem ei publicis quoque epistulis vti ad prouinciarum præsides, vt eos, quos ipse mittit, illi similiter transmittant in suis prouincijs cum quiete moraturos.& si quo adiutorio indigeat, hoc præbeant eis. Nemo autem dimissus à quæsitore maneat in ista ciuitate, aut iterum de eadem causa reuertatur,& quęsitorem molestet. si autem tale aliquid fuerit perpetratum, pœna competens temeratoribus imponatur.

CCLXXVII. *Idem.*

10 Si quæsitor æstimauerit in portibus officiales suos mittere, vt ibi sedeant, & perscrutent, qui sunt, qui veniunt, ob quam causam:liberam licentiam habeant hoc facere.

CCLXXVIII. *Idem.*

11 Et apud antiquos legislatores cessationis accusationes erant, quod nobis quoque placet.

CCLXXIX. *Idem.*

12 Qvæsitor & consiliarius & officiales eius neque in palatio nostro aliquid dare compellantur, neque in iudicio præfecti prætorio annonarum nomine aliquid præstent. qui enim indemnes nostros subiectos conseruant, damnum ab aliquo pati non debent.

DAT. VII. ID. MAI. CONST. IMP. DN. IVST. PP. AVG. ANN. XII. APIONE V.C. CONS.

CONSTITVTIO LXXV.

Vt non solum patriciatus dignitas,sed consulis ordinarij vel præfectorij magistratus ipso actu amministratus,etiam episcopatus gradus filios à paterna familia alienos efficiant.

CCLXXX. *Quomodo ius potestatis dissoluitur.*

1 Non solum patriciatus dignitas nexibus paternis filiumfamiliâs liberat:sed etiam ceteræ dignitates, quæ curiali condicione liberare homines solent: veluti si consul designatus fuerit, si ex consule codicillos accipat, si præfectorijs magistratibus in ipso actu fungatur. pone enim præfectum vrbis vel prætorio factum fuisse, vel magistrum militum. Sequatur autem eos & peculium, quod filijfamiliâs constituti habebant.

CCLXXXI. *De legitimis personis.*

2 Qvi ex dignitate paterfamiliâs fit, legitima iura intacta habeat.

beat, in familia sua. Ideoque liberi eius, quos habuit dum filiusfamiliâs erat, post mortem patris eius in ipsius transeunt potestatem.

CCLXXXII. Vt episcopatus honor ius potestatis dissoluat.

3 Si filiusfamiliâs episcopus fuerit factus: ex ipsa consecratione paterfamiliâs erit. Hæc autem constitutio etiam in illis locum habet, qui eo tempore, quo prolata est, in dignitatibus antefatis positi fuerant. DAT. XV. KAL. APRIL. CONST. IMP. DN. IVSTIN. PP. A. APIONE V. C. CONS.

CONSTITVTIO LXXVI

De ordinatis nominatim imperiali deliberatione iudicibus, qui in ciuitate regia post ordinarios magistratus lites examinent. & quid ab vtraq; parte iudex in principio vel termino litis accipiat. & vt compromissarij iudices nullo interposito sacramẽto, sed pœna tantum antecedente, lites dirimant: omnibus videlicet iudicibus secundum leges iudicandi ius habentibus, etiam si imperialis præceptio contrarium iussisse aliquid videatur.

CCLXXXIII. De iudicibus.

Os iudices, quos diuæ memoriæ Zenonis constitutio 1
Diætetas vocat, in nostra Rep. esse non concedimus, sed alios iudices nostra electione fieri iubemus: & elegimus Anatolium virum spectabilem fisci patronum factum, & Flauianum virum clarissimum fisci patronum constitutum, & Alexandrum & Stephanum & Menam facundissimos aduocatos, & Alexandrum alterum, et Danielem et Victorem, et Quyzicenum Theodorum, viros scholasticos. De patricijs autem elegimus Platonem gloriosissimum, & Victorem virum eminentissimum, & Focatem virum gloriosissimum, & Marcellum virum magnificum, qui iustitia præcellit, & Appione scholastico consiliario iustissimo vtitur.

CCLXXXIIII. Idem.

2 Et iudices quidem post magistratus populi Romani istos esse sancimus: & causas, quas ad eos mittimus, volumus iudicare.

Si quis autem magistratus constitutus iudicem dare maluerit, nõ habeat licentiam ad alium causas suas delegare, nisi ad prædictos eloquentissimos & gloriosissimos viros, & ad suos consiliarios: ita tamen, vt vbi consiliarijs suis delegat causas, ipse sententiam dicat.

CCLXXXV. Idem.

3 Sedere autem iudices volumus in basilica à mane vsque ad vesperum secundum solitum morem: & lites dirimere non solum futuras, sed etiam eas, quæ apud diætetas inchoatæ sunt.

litis contestatione accipiat, & binos in termino litis: nisi forte litigium motum intra centum solidos sit. Si enim intra centum solidos fuerit: nihil accipiat. habeant autem singuli iudices ex his octo, quos constituimus, binas libras auri de publico à mensa præfecti prætorio. omnibus autem personis priuilegia in sumptibus litium præstita maneant inconcussa.

CCXCII. *De definitiuis sententijs.*

10 IN definitiua sententia iudex debet definire quid fieri oportet ι. τὸ δὲ χῶραι.
de impensis, quas altera pars ab aduersario suo passa est. & siquidem iureiurando terminare quantitatem sumptuum iudex æstimauerit, faciat taxationem, & secundum quod is, qui vicit, iurauerit, non vltra taxationem sic aduersarium eius condemnet. Si autem propter varietatem litis in nullos sumptus condemnare alterutrum eorum voluerit, & hoc in arbitrio eius deponatur.

CCXCIII. *De legibus iudicialibus.*

11 OMNIA, quæ de prouocationibus, vel recusationibus, & vt vi ια. πάντων
ginti dies post admonitionem reus inducias habeat, & si quid aliud τῶν ἄλλων.
iudiciale constituimus, in sua firmitate maneant.

CCXCIIII. *Vt arbitri per compromissum, non per sacramentum adsumantur.*

12 NEMO cum iureiurando iudicem cum aduersario suo acci- ιβ. ἐπειδὴ δέ.
piat. Talia enim arbitria nullius momenti sunt. Si autem cum compromisso pœnali aliquis iudicem elegerit: res cauta erit. duorum enim alterum necesse est fieri, vel sententiam iudicis impleri, vel si hoc is, qui condemnatus est, recusauerit, pœnam compromissi præstari. Magistratus autem reipublicæ si interpellati fuerint, curent, vt pœna compromissaria exacta ab eo, qui obtemperare arbitrio noluerit, aduersario eius restituatur. In summa autem dicimus posthac licitum non esse, vt cum sacramento litigatorum arbiter eligatur. & siquidem sponte sua contra ius sententiam dederit: ipse Deo rationem daturus est. Si autem per imprudentiam aliquid non iuste iudicauerit hoc partibus nocere prohibemus. Omnia autem cetera iura, quæ de compromissarijs vel de alijs arbitris non cum sacramento receptis veteribus legibus, vel à nobis introducta sunt, in sua firmitate innouata permaneant.

CCXCV. *De prouocationibus & retractationibus.*

13 OMNES autem iudices prouocationes sibi porrectas suscipiant, ιγ. τοὺς μέντοι γε.

IVN. IMP. DN. IVSTIN. PP. A. ANN. XIII. APIONE V. C. CONS.

CONSTITVTIO LXXVIII. Διάτ. πδ'

Eos fratres in hereditate decedentium sine parentibus vel liberis germanorum potiores existere qui eodem patre & matre nati sunt.

CCC. *De successionibus quæ ab intestato fratribus deferuntur.*

SI QVIS decesserit sine liberis, sine patre & matre, & fra- 1
tres eius ab intestato successionem ipsius capere velint, siquidem iuris diuersi, & quidam ex his fuerint consanguinei, non autem ex eadem matre nati, vel ex eadem matre nati non autem consanguinei, & alij appareant eiusdem patris & eiusdem matris progeniti, ipsi alijs anteponuntur fratribus. nam & anteriores leges quodammodo hoc fieri præcipiunt. nam illis cautum est, vt si pater meus defuncta fortè matre mea, aliam vxorem duxerit, & liberos habuerit, deinde ex nuptialibus lucris, vel alijs, quæ adquisitionem effugiunt, emolumentum vni ex his contigerit, & mortuus fuerit: vt anteponantur mihi fratres ipsius, qui nō solum consanguinei sunt, sed etiam ex eodem ventre nati, ex quo & ipse progenitus est. Hæc autem constitutio non tantum in futuris casibus teneat, sed etiam in præteritis, nisi iudiciali calculo vel amicali compositione decisi sunt.

CONSTITVTIO LXXIX. Διάτ. πε

CCCI. *De fabricensibus, & qui arma gerere possunt.*

NEMO arma facere audeat, nisi qui in publicis fabricis & 1
matriculis fabricensium recepti sunt: & priuatis hominibus non vendant. Numerorum autem fabricenses noua arma non faciant, sed vetera, quæ militum sunt, accurent. si quid autē nouum fecerint, hoc ademptū armemēto nostro addicatur. Eadē dicimus & de publicis balistriarijs, vt nemo noua arma faciat, sed antiqua renouent. si quis verò nouum fecerit, hoc ad publicum armamentum vniuscuiusque ciuitatis pertineat.

CCCII. *Idem.*

2 HÆC autem obseruari oportet non solum ab ipsis ballistarijs periculo eorum, sed etiā patribus ciuitatum sub quibus & ballistarij sunt, & publica armamenta, & diligentia eorum & custodia. Si enim inueniatur fabricensis arma vendens: curabit præses prouinciæ huiusmodi homini pœnam imponere, & ab emptore ea sine pretio vindicare, & publico addicere. Eadem dicimus et de his, quos deputatos numerorum vocant.

CCCIII. *Idem.*

3 SANCIMVS, vt priuatus homo arma non faciat, sed soli fa-

bricenses qui ad arma facienda militant, & de publico aluntur. Oportet autem gloriosissimum magistrum officiorum quinque chartularios de scrinio fabricæ deputare bonæ opinionis homines & primates scrinij, vt quærerent de priuatis hominibus qui arma facere audent. et quos idoneos inuenerint, de his ad nos referant, vt matricula eorum perspecta, nostra rescriptione confirmētur, & in militia inscribantur, & fiant publici fabricenses. nā si ea fuerint obseruata, rustici homines armorum copiam non habebunt. Oportet autem eos scriniarios, qui mittuntur ad inquisitionem priuatorum, qui arma faciunt: depositiones à magistratibus, & defensoribus, & patribus ciuitatum accipere, quòd nemini priuato concedant arma facere. si enim concesserint, Alexandrinæ quidem ciuitatis præfectus viginti librarum auri pœna percellatur, & magistratu suo careat: & officium eius viginti librarum auri pœna mulctetur, & capitali supplicio puniatur. Ceterarum autem prouinciarum præsides denas libras auri pœnæ nomine præstare, & magistratu suo carere iubemus: Officiales autem & defensores & patres ciuitatum tres auri libras dare, & capitali puniri supplicio.

CCCIIII. *Idem.*

4 NEMO priuatus faciat, aut comparet arcus, vel tela, vel spathas, vel gladios, quos parameria vocant, vel zabas siue loricas, vel contos, vel lanceas, quocumque modo fiant, vel quæ ab Isauris monocopia dicuntur, vel siginnos quos missibilia dicunt, vel scuta, vel cassides. Liceat autem priuatis facere vel comparare cultellos minimos, quibus in bello quispiam vti non potest.

CCCV. *Idem.*

5. SCIANT chartularij scrinij fabricæ, quòd si hæc saluberrima nostra statuta contempserint, non solum pecuniarias pœnas subsistent, sed etiam corporales: & militia sua carebunt, & scrinium eorum ad curam fabricæ nullam communionem habebit, sed alijs hæc cura à nobis committetur.

Διάτ. πζ

CONSTITVTIO LXXX.

Vt curiales de sua substantia quippiam cuilibet extraneo donare non liceat, nisi pro se & pro liberis dotem dare & antenuptias donationem vsque ad modum legis definitum: vendendi eis secundum constitutionum tenorem concessa licentia.

CCCVI. De diuersis donationibus à curialibus faciendis.

1 EMINI liceat curiali condicioni obnoxio aliquid donare de sua substantia, nisi quod pertineat ad donationem propter nuptias, siue pro semetipso, siue pro liberis dederit. Liceat autem eis & dotare filias suas, si nuptias contrahāt. aliter

aliter autem nõ liceat eis immobiles res suas donare siue mortis causa, siue non mortis causa. Vendere autem si velint, liceat eis secundum nostras constitutiones. nam & dotem dare pro filia sua curialis homo poterit vsque ad eum modum qui constitutione comprehensus est. Scire autem oportet, quod alijs priuatis hominibus non est interdictum donationes mortis causa facere, & quas voluerint condiciones obseruari, inserere. nam eis concessum est etiam talem condicionem addere, vt non liceat donatori mortis causa donationem reuocare, alias autem condiciones obseruare. Sed et non mortis causa donationes qui velint secundum leges faciant.

CONSTITVTIO LXXXI. διάτ. πα

De depositarijs, vt impletis condicionibus deposita sua recolligant: & vt nihil eis contradictio noceat alterius: casu fortuito, si rebus depositis successerit, annonas ciuiles & pensiones debitas indebito contradicentibus non profuturo.

CCCVII. De rebus depositis, & de his qui denunciant, vt deposita non reddantur.

QVIDAM Titio deposuit pecuniam vel alias res sub aliquibus condicionibus, vt si impletæ fuerint, reddatur ei depositum. deinde impleuit: & depositarius nihil reddere vult, iubet constitutio teneri eum, quia condicionibus impletis res depositas reddere debet. Sed et si venerit aliquis, & denuntiauerit depositario, ne aliquid reddat, nihil hoc ei, qui deposuit, nõ ceat. quidquid enim post talem denuntiationem vel fortuito casu depositis rebus contigerit, hoc ad eum qui denuntiauit, pertinet, vt depositori indemnitas conseruetur. Hoc amplius. Pecunia deposita erat, et eam reddi quispiam denuntiatione prohibuit, ex eo tempore cogendus est tertiam centesimæ vsurarum nomine depositori præstare vsque donec reddatur pecunia.

CCCVIII. De his, qui denuntiant, vt ciuiles annonæ vel pensiones non soluantur.

2 SI QVIS vel ciuiles annonas dari prohibuerit alicui, cuius se creditorem dicit esse: vel si denuntiauerit inquilinis, ne pensiones præstent: quidquid damni ex hoc domini senserint, is qui denuntiauit, resarcire cogatur. Hoc amplius pecuniæ, quam prohibuit dari vsuram præstet tertiam centesimę. & nemo dicat, quod potest dominus cautionem defensionis inquilinis dare & pensiones exigere. defensio enim sine fideiussore omnimodo idonea non est, & non facile est fideiussorem omnibus inuenire.

[1. ἀλλὰ γὰρ σ] [1. τὸ δὲ ἴσ:]

Διατ. πβ

CONSTITVTIO LXXXII.

De naturalibus liberis, & ex quibus causis iusti liberi parentibus efficiuntur, & quantum à legitimis existentibus debeant naturalibus alimenta præstari.

CCCIX. De liberis naturalibus.

1 θ. πρόσθεν. HÆC constitutio de liberis naturalibus loquitur: & dicit
filios natos aut ingenuos & legitimos esse: aut ingenuos
& naturales: aut naturales & seruos, aut omnino nec natu
rales appellari. Eorum autem, qui naturales ingenui vel
seruilis condicionis sunt, aut legitimi postea fiunt, aut in eodem sta-
θ. γνήσιοι μὲν εἰσ. tu manent. Et ingenui quidem atq; legitimi filij nascuntur, qui ex
legitimis nuptijs procreati sunt. Nuptias autem legitimas cõtrahi di
ximus aliter in personis senatorijs, aliter in vilissimis hominibus, ali
ter inter eos qui mediastini status sunt. Successiones autem paren-
tium ad legitimos filios varijs pertinent modis, de quibus plenissi-
θ. φῦσι μὲν τ. εἰσ. me iurisconsulti & constitutiones locuti sunt. Naturales autem
liberi siue ingenui, siue serui, quibus modis postea fiunt legitimi, &
per quas vias naturalibus succedunt parentibus, necessarium est ex-
ponere. Igitur si quis filios naturales curiæ dederit: vel omnes, vel
quosdam, vel vnum ex his, legitimos eos faciat secundum diuæ
Theodosij constitutionem. Idem iuris est, si filiam naturalem curia-
li homini pater coniunxerit. Sed quia hæc pars & de successionibus
& de alijs multis dubietatem recipit, ordinarium est prius eam ple-
θ. εἰ τις τοίνυν. nissime explanare. Igitur si quis naturalem filium vel naturales
habuerit: eumque vel eos, vel quosdam, vel vnum ex his legitimos
facere voluerit, det eos curiæ ciuitatis, quamuis inlustri dignitate
decorati sint, & fiunt legitimi, exceptis scilicet illis dignitatibus, per
quas & si curiales essent hac condicione relaxati fuissent. Dari au-
tem eũ curiæ oportet vel in spectaculo toto populo consedente, vel
actis interuenientibus, vel in testamẽto suo, si ille nõ reclamauerit.
Et hęc omnia procedunt, siue habeat legitimos filios pater, siue non.
Si autem post mortẽ patris naturalis filij naturales spontanea volũ
tate sese curię dare maluerint, non aliter audiantur, nisi nullum legi
timum filium pater reliquit. Hęc autem quę de patre dicimus, opti-
θ. εἰ μὲν ἐν τις. neant et in auo et in proauo et alijs huiusmodi personis. Sed siqui
dem ex prouinciali ciuitate oriundus est, is qui filium curię dare ve-
lit, in eadẽ ciuitate filiũ suum faciat curialẽ, siue ipse quoq; pater curia
lis sit, siue non. Si autẽ ex vico oriundus est, in ea ciuitate curialẽ fa-
ciat filium naturalem, cuius in territorio vicus est: Illo proculdubio
obseruando, vt vbi quidem parens dat, non impediant legitimi filij.
Vbi autem filius sese dare velit, impediatur legitimis filijs superstiti-
θ. εἰ μέντοι τις τ. bus. Si autem parens naturalis vel Romanus sit, vel Byzantius,
liceat

liceat ei in qua voluerit metropolitana ciuitate filios suos naturales curiæ dare. Eadem dicimus & si quis filiam suam curiali homini coniungere maluerit.

CCCX. Idem.

2 SI curialis naturales tantum filios habuerit, liceat ei manumitte- θ. καὶ ἐπιτ.
re eos, & curiæ dare, & hoc modo legitimos facere. Ipsi quoque naturales liberi si libertatem quoquo modo nanciscantur, mortuo patre nullis legitimis liberis superstitibus licentiam habeant curiæ se dare, & legitimum nomen mereri.

CCCXI. Idem.

3 SI naturalis filius curiæ datus fuerit, legitimus patri successor ab θ. εἰ τελευτ... ντ ...
intestato existat: & ex testamento capiat, quantum ei pater naturalis reliquerit, nisi fortè legitimos filios ante habuit. tunc enim non plus habeat naturalis filius, quàm is, qui legitimus constitutus minimam habuit portionem. Et siquidem mortuo patre & curialia munera subeat: et quod ei donatum vel relictum est, possideat, maneat securus. Si autem res paternas velit respuere, vt curiali condicio- θ. εἰ μέντοι γε ἐξ ἀρχῆς.
ne liberetur, omnino non audiatur. Enimuerò si ab initio curialem condicionem contempserit, postea autem in possessionem rerum paternarum vel omnium vel ex parte inuentus fuerit, tunc curialis condicionis nexibus teneatur. Quę diximus de masculis curię datis intelligenda sunt et de filiabus naturalibus, quę curialib. nupserunt.

CCCXII. Idem.

4 FILIVS curiæ datus ipsi patri tantummodò legitimus fiat suc- θ. τὸν δὲ μετὰ ταῦτα.
cessor, non etiam parentibus, vel liberis ipsius, vel adgnatis, vel cognatis eius, nisi forte ab aliquo ex his heres instituatur.

CCCXIII. Idem.

5 SI QVIS curiæ datus & legitimus factus decesserit: siquidem θ. [illegible]
habeat curiales legitimos liberos, ad ipsos successio eius perueniat. si autem quosdam curiales habeat, quosdam autem condicione liberatos: ad curiales quidem nouem vnciæ substantiæ eius veniant, ad alios autem tres vnciæ. Quòd si nullos liberos habeat: nouem θ. εἰ δὲ [illegible]
quidem vncias curia & publicus habeat, tres autem vncias vel heredes, quos in testamento suo scripsit, vel hi, qui ab intestato ad hereditatem eius vocantur. Si autem scriptus heres vel non scriptus θ. εἰ δὲ [illegible]
curiæ se dare maluerit, & hereditatem ipsius habere nullo modo prohibeatur, sed habeat licètiam, vt cum curiali condicione nouem vncias ad curiam & publicum pertinentes accipiat, scilicet si prius Imperatori supplicauerit, & hoc ipsum ei ab Imperiali numine concessum fuerit.

CCCXIIII. *Idem.*

§. εἰ δέ τις γυ- ους. 6 SI QVIS naturales habuerit liberos, posteaque decedens in testamento suo curiæ eos dederit, & illi post mortem patris sui naturalis consenserint, habeant nouem vncias qualitercumq; distributionem pater in eos fecerit: ita tamen, vt minus nouem vncias non accipiant. Melius autē faceret pater, si totū assem eis relinqueret. Quòd si quidam ex his consenserint, quidam autem noluerint curiales esse: ad eos qui consentiunt, nouem vnciæ perueniant, tres autem vnciæ ad eos deuoluantur, quos testator voluit. Quòd si nullus ex naturalibus liberis curialem amplectatur condicionem, ad ipsam curiam nouem vnciæ pertineant, scilicet vt secundum nostram constitutionem inter curiam & publicum nouem vnciæ diuidantur. §. εἰ δὲ ἐξ ἀγ- ους. Sed & si quis nihil de naturalibus liberis suis dixerit, sed silentio eos præterierit, illi autem sua sponte voluerint curiæ nexibus esse subiecti, vt patris naturalis successionem capiant: liceat eis hoc facere, vt nouem accipiant vncias. §. εἰ δὲ καὶ ἐα δελεν. Sed & si pater naturalis filium seruum habuerit, eumque manumiserit, & curiæ dederit, nouem vncias ei relinquere compellatur. Hoc amplius. & si tantum manumiserit, & non obtulerit eum, & post mortem naturalis patris curialis esse maluerit, nihilominus nouem vncias accipiat. Idem dicimus, & si testator eum curię dederit in suo testamento. omni enim modo qui curialia onera subire paratus est, nouem vncias accipiat. Quòd si omnes naturales liberi curiales esse volunt, pro rata portione inter eos nouem vncię distribuantur.

CCCXV. *Idem.*

§. πρῶτον δὲ. 7 ZENONIS diuæ memoriæ constitutio, & Anastasij lex de naturalibus liberis posita, maneat secundum sua tempora inconcussa. sed & diui Iustini constitutio in perpetuum maneat, quæ prohibet naturales liberos adoptionis modo legitimos fieri.

CCCXVI. *Idem.*

l. εἴ τε τοίνυν συνήθεια. 8 SI QVIS cum libera muliere consuetudinem habuerit, & ex ea naturales liberos procreauerit, postea autem affectione procedente dotalia instrumenta cum ea fecerit: dicimus liberos tam eos, qui ante instrumenta, quàm illos, qui postea nati sunt, legitimos, & in potestate patris fieri, siue post instrumenta facta nati decesserint, siue omnino nati non fuerint, nulla discretione habita vtrum alia sub sit legitima proles, an non. vers. καὶ εἴ τις μέλλον. Sed & si quis conceptus ante instrumentum, postea natus fuerit: illud tempus, quo natus est, inspiciatur, vt legitimus fiat, vel si prosit ei tempus conceptionis, illud tempus obseruetur.

CCCXVIII.

CCCXVII. *Idem.*

SI QVIS filios habuerit naturales, eorum autem mater mortua sit, vt dotalium instrumẽtorum compositio fieri non possit: vel si viuat quidem mater, sed ea digna matrimonio non sit: vel si celata fuerit, vt vxor non ducatur, pater autem filios suos legitimos facere velit, liceat ei supplicare principi, & hoc ipsum manifestare in precibus suis, vt principe annuente status filiorum confirmetur, scilicet si in his casibus legitima proles non subsit. θ. [illegible]

CCCXVIII. *Idem.*

10 Si pater naturalis dum viuit, præcedentes obseruationes non fecerit, vt filios suos naturales legitimos efficiat, componat testamẽtum, & in eo dicat se velle eos legitimos sibi successores existere. & si hoc fecerit, liceat filijs hoc docere, & testamentum patris ostendere, & legitimam hereditatem eius adipisci. sic tamen, vt prius principi supplicare & hæc ipsa allegare debeant. θ. ἴσω τοίνυν. ver. εἰ μέντοι γε.

CCCXIX. *Idem.*

11 HÆC autem omnia totiens locum habeant, quotiens & ipsi liberi naturales consentiunt. si enim inuitus nemo emancipatur, quanto magis non debet aliquis sui iuris constitutus aliena subijci potestate? Quod si quidam ex his voluerint, quidam autem noluerint: hij, qui volunt, legitimi successores existant parenti. Illud autem certum est, quod legitimis filijs superstitibus tempore quo pater moritur, naturalis filius legitimus nullo modo intelligitur, nisi vel curiæ datus est, vel dotalia instrumenta cum matre ipsius composita sunt. Nemini autem liceat filium naturalem adoptare, & eo modo legitimum eum facere. θ. [illegible] θ. οἱ δὲ [illegible] θ. τὸν δὲ υἱοθεσίας.

CCCXX. *Idem.*

12 SI QVIS liberos naturales habuerit, siquidem legitimos eos prædictis modis effecerit, ita ei succedant, quemadmodum ex nuptijs lege cognitis procreati patribus suis succedunt. Si autem naturales permanserint, siquidem legitima proles subsit: non liceat patri filijs naturalibus & matri eorum, id est concubinæ suæ vltra vnam vnciam dare siue inter viuos, siue mortis causa, vt semunciam concuba habeat, semunciam liberi. quidquid autem plus dederit, hoc habeant legitimi filij. Sed & si solam habeat concubinam, non plus ei, quàm semunciam præstet. Quod si nullos filios habeat, liceat & in toto asse filios naturales heredes scribere: nisi fortè parentes ha- θ. διακεκριμένον & seq. & θ. ἵνα μὲν τοίνυν. θ. εἰ μέντοι παῖδας.

beat.tunc enim parentibus legitima portione relicta, reliquæ partes ad naturales filios transire possunt:eadem licentia patri præstanda, & si donatione vel alio quocumque titulo, viuus vel moriens substantiam suam naturalibus filijs præstare voluerit. Illo procul-dubio obseruando, vt concubinam ille habere posit, qui vxorem non habet. Hæc autem totiens teneant, quotiens naturalis pater vel testamento vel alio vltimo iudicio suam declarauerit voluntatem. Quod si quis intestatus decesserit, & neque filios habuerit filias've, neque nepotes aut neptes, vel deinceps alias personas, habeat autem in domo sua concubinam liberam, ex qua etiam filios habuit:tunc etiam intestato patre naturali mortuo duas vncias habeant diuidendas inter eos pro virili portione, vt mater eorum vnius filij partem accipiat. Et hęc ita se habeant, quamuis agnatus, vel cognatus, vel patronus, vel fiscus intestato defuncto patri naturali successerit. Sed & si concuba antequam pater moriatur decesserit, nihilominus naturales filij duas vncias intestato patre mortuo integras capiant. Idē dicimus & si concubina separata est ab eo. Nemo autem intelligat concubinam, quando cum multis mulieribus concumbere concubitor solet. nam quemadmodum qui legitimam vxorem habet, aliam habere durante eodem matrimonio nō potest: ita & qui vnam concubam habet, non potest alias eodem tempore habere. Nulla autem differentia est, vtrum masculi, an feminæ sint, qui quæ've ex tali concubinatu progeniti vel progenitæ sunt.

Quod si quis intestatus decesserit, & legitimos filios reliquerit et naturales:nihil quidem naturales accipiant, alantur autem à fratribus suis, id est à legitimis filijs defuncti secundum substantiam, quæ ad eos peruenit ex patre, quemadmodum vir bonus existimauerit, id est viri boni arbitratu. Idem iuris est, et si vxorem quidem habeat, liberos autē naturales ex concubina antè mortua, vt & hij alantur à successoribus eius. de nepotibus enim naturalibus ea, quæ constituimus in Codice, teneant.

CCCXXI. *Idem.*

13 SED quemadmodum liberis naturalib. consultum est, sic & ipsi debent patribus suis naturalib. vicissitudinem dare & in alimonijs & in successionibus, quemadmodum in ipsis filijs constitutum est.

CCCXXII. *Idem.*

14 SI pater naturalis aliquid dederit vel reliquerit filio, liceat ei præstare tutores vel curatores in hisdem rebus confirmandos. Liceat autem & matri tutelam filiorum naturalium suscipere, & omnia facere, quæ in legitimis liberis facere solet.

CCCXXIII. *Idem.*

15 HÆC constitutio non pertinet ad eos liberos, qui ex nefarijs procrea-

procreationibus procreati sunt. ideoque nec alimonias eis parentes vel fratres debent. Constantini autem diuæ memoriæ lex ad Gregorium rescripta penitus euacuatur.

CONSTITVTIO LXXXIII.

De testibus, atque vt qui bona opinione, vel dignitate atque militia, vel vitæ honestæ ac bonæ artis titulo decorati sunt, ad dicendum testimonium admittantur. & quando etiam quarto ingressu testes introducere liceat. siue vt in pecuniarijs causis ad prouinciam vbi testes sunt partes mitti debeant, eisque præsentibus apud defensorem vel eloquentissimos viros testium depositio celebretur. & quando etiam inuitus quis testimonium dicere compellatur.

CCCXXIIII. De testibus.

NVLLIVS recipiatur testimonium, nisi eius qui sit bonæ 1
opinionis, quem vel dignitas commendat vel militia, vel vitæ honestas, vel artis laudabilis titulus, vel etiam aliorum testium vox de bona vita eius consentiens. Alias autem testis si vilissimus in iudicio productus fuerit, liceat iudici si hoc æstimauerit, & tormentis eum subijcere, in hac quidem florentissima vrbe per prætoris officium, in prouincijs autem per defensorem ciuitatis. Si quis autem scripserit se debere alicui pecuniã, postea autem dicat se sine scriptis eam soluisse: non audiatur, quamuis testes produxerit, nisi secundum obseruationem constitutionis nostræ: sic tamen testes duorum alterum dicant, vel quod præsentibus ipsis, & ad hoc ipsum rogatis debitor creditori pecuniam soluit, vel quod ad hoc ipsum accepti audierunt creditorem dicentem pecuniam sibi solutam fuisse. non enim admittimus testimonia eorum, qui dicere solent transeuntes se audisse aliquem dicẽtem, pecuniam sibi solutam esse. Sed nec tabulariorum præsentia sola sufficit, nisi testes quoque rogati subscripserint, & ipsa principalis persona si litteras sciat, suas depositiones per scripturam declarauerit, scilicet vt & in hoc casu si quidem bonæ opinionis testes inuenti fuerint, recipiantur. si autem vilissimi homines, qui & pecunia corrumpi facile poterant, & peierare non timeant: tunc tormentis subijciantur.

Si autem testes contrarium sibi dicant, oportet iudicem si contrarietatem testimoniorum perspexerit in ipsis constitutam, quę totam causam continent, reprobare eos: plurium autem & bonorum testimonia sequi: & eos, qui contraria sibi dixerunt, siquidem per errorem, cum venia dimittere: sin autẽ per astutias aliquas, tormentis subijcere.

CCCXXV. Idem.

2 SI QVIS in vna eademque lite testes ter produxerit, & renunciauerit testium productioni, & exceperit testimonia vel ipsa vel

perſcriptiones aduerſarij ſui, poſtea non concedatur quartam productionem teſtium facere. Enimuerò ſi non exceperit, neque ipſa teſtimonia, neque perſcriptiones aduerſarij ſui, liceat ei quarta vti productione teſtium: ita tamen, vt iuret prius, neque ſe excepiſſe, neque procuratorem ſuum, vel patronum, vel alium hominem ſuum: nec aliquo dolo, vel arte, vel calliditate quartam productionem deſiderare. Hoc amplius & ſi ſemel vel bis produxerit teſtes, & renuntiauerit productionibus, ac poſtea velit producere, non audiatur, niſi in eo caſu vbi neque teſtimonia excepit, neque perſcriptiones aduerſarij ſui, quamuis diuina iuſsio dederit ei licentiam producendi.

CCCXXVI. *Idem.*

[illegible] 3 ANTIQVITVS eſt conſtitutum, vt ſi in hac florentiſsima ciuitate litigium fuerit motum, & adhuc cauſa pendente opus fuerit teſtium productione, teſtes autem in prouincia degerint, vt illuc actis interuenientib. mittatur partes, ſiue procuratores eorũ, et apud defenſorem ciuitatis teſtes producti dicant ea quæ ſciunt, & poſtea in hac ciuitate acta mittantur, & competenti calculo à iudice cauſa terminetur. Idem iubet conſtitutio obtinere, & ſi in prouincia litigiũ fuerit motum, & teſtes in hac degerint ciuitate vel in alia prouincia. actis enim interuenientibus apud quemuis eloquentiſſimum iudicem teſtes producantur: vel ſi in alia ciuitate, vel in alia prouincia teſtes ſint, apud defenſorẽ acta conſiſtant, et ſignata præſtentur, vel ei qui produxit, vel aduerſario eius: nec quaſi excipienti denegetur itẽ rum ei teſtes producendi licentia. Hęc autẽ in pecuniarijs cauſis obtineant, nam in criminalibus ipſæ perſonæ teſtium neceſſariæ ſunt.

CCCXXVII. *Idem.*

[illegible] 4 SI teſtis productus ſeruus eſſe dicatur, ille autem dicat ſe liberum eſſe: ſiquidem ingenuum, ſcribatur quidem teſtimonium ipſius, poſtea autem ſi probatus fuerit ſeruus, nullius momenti ſit. ſin autem libertinum ſe eſſe dixerit, ſiquidem inſtrumentum manumiſſionis ſuę oſtenderit, dicat teſtimonium. ſin autem in alio loco dicat inſtrumenta ſui ſtatus habere, ſcribatur quidem teſtimonium eius: poſtea autem ſi non produxerit inſtrumenta, nullius momenti ſit.

CCCXXVIII. *Idem.*

[illegible] 5 SI QVIS dixerit teſtem productum inimicum ſuum eſſe, ſiquidem ex criminali cauſa, omnino non dicatur teſtimonium: Sin autem ex alia occaſione: dicatur quidem teſtimonium eius, ſed præſcriptio opponatur.

CCCXXIX. *Idem.*

[illegible] 6 SI QVIS mediatorem ſe partium dixerit, ideoque ſe non oportere

tere inuitum testimonium in alterutrum eorum dicere, illi autem consenserint vt producatur: consequens est, vt in hoc casu etiam inuitus testimonium dicat.

CCCXXX. *Idem.*

7 TESTIVM productio apud iudices, vel defensores, vel magistrum census, non aliter valeat nisi præsente quoque aduersaria parte, vel contumaciter non veniente, scilicet vt & hic salua præscriptio ei competat quam opponendam existimauerit. Contumaciter autem non videtur abesse qui ex necessitate abfuit, forte enim intra septa sanctorum fuerat.

CCCXXXI. *Idem.*

8 OMNIA autem iura, quæ posita sunt iam vel à retro principibus, vel à nobis de testibus, maneant intacta. Hanc autem legem tenere volumus in futurum tempus.

CONSTITVTIO LXXXIIII. Διάτ. ϛα

Vt primæ vxoris dos dote secundæ vxoris sine facultatib. decedentis mariti potior habeatur & vt mulier ante nuptias donatione minime defraudetur si non eius sed mariti vitio dos suscepta non fuerit.

CCCXXXII. Vt dos prioris vxoris præferatur doti secundæ vxoris, siue ipsa, siue liberis eius agentibus.

QVAEDAM mulier Titia nomine Mæuio copulata est, & dotem dedit, & liberos ab eo procreauit. postea mortua Titia Mæuius secundam vxorem duxit Semproniã, & mortuus est. Quæritur vtrum liberi prioris vxoris dotem matris suæ prius recipere debeant, an magis secunda vxor in dote sua validiora iura prætendere. & ita distinguimus, vt siquidem dotales res existant siue priores siue posteriores sint, omnimodo eas dominus vindicare potest. Si autem vel consumptæ sunt vel deminutæ, præferantur secundæ mulieri liberi ex priore matrimonio nati: vel etiam ipsa prima vxor, si forte repudio primæ nuptiæ solutæ sunt. Idem dicimus, si liberi secundæ mulieris cum priore vxore vel liberis eius litigent. In summa enim dicimus, priori matrimonio hypothecarum priuilegia validiora præstamus, vbi ipsa mulier agit vel liberi eius ex eodem matrimonio nati. Liberorum autem appellatione omnes descendentes personas complectimur, quod non per innouationem a nobis introductum est, sed magis per interpretationem priorum constitutionum.

CCCXXXIII. Si per maritum steterit, quo minus dos ei promissa præstetur.

θ. κεφάλ. γαμ. 2 SI mulier dotem pro se promiserit, vel alius pro ea siue profecticiam siue aduenticiam: postea autem vel ipsa mulier vel promissor dotis paratus sit, id quod promisit dare, & hoc ipsum testatione complectatur, vel obtulerit res vel deposuerit: si mobiles sint, vel in iudicio ex vna parte iudicem adeat, & missis ab eo hominibus maritus distulerit dotem accipere, posteaq; solutum matrimonium fuerit: sic intelligatur maritus quasi dotem accepisset. Ideoq; si quid de antenuptias donatione accipere mulierem oporteat: hoc omnimodo accipiat, quamuis nullam dotem dederit: quia per maritum stetit, quo minus eam susciperet.

Διάτ. ϟϛ

CONSTITVTIO LXXXV.

Repetita lex vt non liceat parentibus plures filios habentibus vni eorum plus quàm bessem vel semissem pro modo filiorum de sua conferre substantia, si alij videlicet non probabuntur ingrati.

CCCXXXIIII. De immodicis & inofficiosis donationibus.

1 SI PATER filios duos pluresve habuerit, & vni ex eis res suas donare voluerit: non liceat ei vltra bessem substantię suæ donare, vel vltra dimidiam secundum numerum liberorum, vt ceteri liberi modis omnibus legitimam portionem, id est, Falcidiam accipiant, quam haberent si tertiam partem vel dimidiam eo tempore acciperent antequam donatio facta sit, scilicet nisi ingrati fuerint. Nam si probatæ sunt ingratudinis causę, legibus pristinis subijciantur.

Διάτ. ϟζ

CONSTITVTIO LXXXVI.

Vt appellatione interposita liceat vnicuique ad compromissarium venire iudicium, & iterum post compromissarium arbitrium etiam transacto ab appellationis die biennio remeare.

CCCXXXV. Si appellatione introducta compromissarium arbitrum litigatores elegerint.

1 SI QVIS appellauerit, & appellatione introducta apud præfectum prætorio, vel apud quemuis alium iudicem compromissarios arbitros elegerit cum aduersario suo: non sit exclusus venire iterum ad appellatorium iudiciū: quamuis

quamuis biennium fuerit trāsactum. Quòd si postquàm à compromissario recessum est, biennium transierit: dicimus priorem calculum firmum esse, & appellatorium iudicium non exerceri. Cetera autem omnia iura, quæ de prouocationibus posita sunt, in suo robore maneant.

CONSTITVTIO LXXXVII.

Vt intermisso sacramento mater filiorum suorum tutelam administret, & satisdationes idoneæ officio competentis iudicis præstentur.

CCCXXXVI. Si mater filiorum suorum tutelam gubernare maluerit.

SI MATER marito defuncto filiorum suorum tutelam gubernare maluerit: renunciet secundis nuptijs in iudicio sine iureiurando. Res autem suas impuberi filio suo obliget: atque ita tutela ei committatur siue creditrix sit filij sui, siue debitrix. Idem & in filiabus dicimus. Hæc autem obseruare procuret tam præfectus vrbis, quàm prætor: & in prouincijs præsides: & diligenter inuentaria conscribantur, scriba præsente & alijs publicis personis secundum consuetudinem: & satisdationes idoneæ exigantur, vt res salua pupillis fiat. [1]

CONSTITVTIO LXXXVIII.

Vt ciuilis vel militaris iudex de prouincia in qua est positus non recedat sine diuina pragmatica: & vt quinquaginta diebus administratione deposita in prouincia commoretur aduersus cum interpellantibus responsurus.

CCCXXXVII. De officio omnium magistratuum prouincialium: & de quinquaginta diebus.

SI QVIS ciuilis vel militaris iudex adhuc in magistratu suo positus sine iussione diuina prouinciam, quā sortitus est, dereliquerit, reus sit maiestatis, & reducatur in illam prouinciam de qua fugit: & postquàm accusatoribus satisfecerit, vltimo supplicio puniatur. Sin autem magistratus esse desierit, quinquaginta dies ibi faciat, & publicè pareat, & volentibus aduersus se agere respondeat, & metropolitana ciuitate non exeat, antequā quinquaginta dies fuerint transacti. Vbi autem successor alicui magistratui à nostra pietate mittitur, non antea desinat esse magistratus ille qui prior est, nisi ante duos dies, quàm in prouincia successor venerit. tunc enim & amicalem epistulam mitti ei præcipimus, vt publicas annonas vsque ad hoc tempus decessor accipiat. [1]

Αὐτ. ϟϛ

CONSTITVTIO LXXXIX.

De exponenda ab actore cautione, interposita triginta sex solidorum pœna, quòd intra duos menses cum aduersario suo litis contestationem efficiet. & vt accusato apud eundem Iudicem aduersarium suum liceat accusare.

CCCXXXVIII. *De inius vocando.*

1 θ. ἵνα μὴ τοίνυν ON aliter reus actori respondeat libellum accusationis mittenti, nisi prius ille cauerit reo atque litis executori, quòd intra duos menses contestationem litis apud iudicem facturus sit: alioquin damnum in duplum se reo restituturum. cautio autẽ triginta sex solidorum quantitatẽ non excedat.

CCCXXXIX. *Idem.*

θ. ἐπαιτιζόμενον τοίνυν. 2 SI QVIS ab aliquo fuerit accusatus, & voluerit ipsum actorem suum accusare: apud eundem iudicem hoc faciat. Nam apud alium iudicem trahere eum non potest. Quòd si iudex ei displiceat: licebit ei recusare eum ante litis contestationem in viginti dierum relaxamento. post litis enim cõtestationem recusare iudicem non potest, nec actorem in alio iudicio trahere.

Αὐτ. ϟζ

CONSTITVTIO XC.

De æqualitate dotis & ante nuptias siue propter nuptias donationis.

CCCXL. *De exæquatione dotis, & propter nuptias donationis.*

1 θ. τῶν τοίνυν. ONATIONVM quæ propter nuptias fiunt, parem volumus esse quantitatem doti mulieris. Item pacta stipulationis in dote, & propter nuptias donatione modo pari componantur. Hoc autem capitulum in futuro quoque tempore teneat.

CCCXLI. *Quando licet mulieri dotem suam augere.*

2 SI mulier dotem suam augere maluerit, non aliter hoc facere possit, nisi maritus quoque propter nuptias donationem pari quantitate augere paratus sit. Quòd si creditores maritus habeat: augere θ. καὶ ἵνα μὴ. mulier dotem suam debet in rebus immobilibus. Quòd si res mobiles dederit: sciat se priuilegium dotis in rebus mariti sui non habituθ. εἰ δὲ οὐκ εἶχ. ram. Si autem nullum creditorem maritus habeat eo tempore, quo dotem suam mulier augebat: habeat priuilegium quod dotibus in hypothecaria actione præstitum est.

CCCXLII.

CCCXLII. De priuilegijs dotis.

3 SÆPISSIME relatum est eum, qui pecuniam præstet ad comparandam rem, vel renouandam, vel faciendam, validiora iura in hypothecis habere in ipsa re, quam priores creditores: sed hoc in dotibus non obseruetur. nam dotem præcipimus ei quoque præferri, qui postea pecuniam dedit marito ad aliquam rem comparandam vel renouandam, vel etiam faciendam.

CCCXLIII. De priuilegio creditoris, qui militiæ causa marito mutuauit.

4 SI QVIS marito mutuam pecuniam dederit militiæ causa, & inter eos fuerit pactum, vt in casu militiæ creditor anteriora iura alijs creditoribus habeat: id quod actum est, teneat, vt etiam doti talis creditor præferatur. si tamen hoc & in scriptis processerit, & testium habeat subscriptiones, & ex ipsa veritate confirmetur.

CCCXLIIII. Vt eadem quantitas dotis filiæ in secundis nuptijs à patre conseruetur.

5 SI QVIS pro filia sua dotem dederit, verbi gratia, triginta librarum auri: posteà genero defuncto & dote ad eum reuersa filiam velit alij copulare: prohibetur minorem quantitatem dotis nomine pro ea præstare, quamuis ex priore matrimonio lucrata est filia ab ante nuptias donatione quindecim libras auri: nisi fortè pater probauerit fortuito quodam casu substantiam suam deminutam fuisse.

CCCXLV. De collatione dotis.

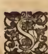
6 QVÆDAM mulier defuncto patre suo exigebatur, vt dotem suam conferret, si velit hereditatem paternam suscipere. dicebat autem inopem esse maritum suum, & nihil ab eo exigi posse, contradicebatur ei, quòd oporteret inopiam mariti ad damnum ipsius respicere. quæsitum est quid iuris sit. Et dicimus, siquidem mulier sui iuris erat, culpam eius esse: quia poterat eo tempore quo viderat maritũ suum pauperiorẽ, statim aduersus eum et cõstante matrimonio dotis actionẽ mouere, et res dotales cõsequi. nam et propter nuptias donationis res etiam constante matrimonio vindicare potest, si viderit maritum ad paupertatẽ inclinantem, scilicet si non minor erat mulier materfamiliâs vigintiquinq; annis. Si autẽ filiafamiliâs fuerat: debet patri suo dicere, vt cũ eo agat: et siquidem egit, salua res est. Si autẽ pater agere supersederit, inopia mariti ipsi & coheredib. eius imponatur, et habeant omnes cõmuniter actiones cõtra maritũ:

& quod potuerint consequi, in commune deducatur. Hæc autem totiens vera sunt, quotiens dotis quantitas ampla nō sit. Si enim ampla fuerit: & cessante patre liceat filiæfamiliās constante matrimonio contra maritum dotis actionem mouere. & si non mouerit, ad ipsam futuri temporis periculum spectet. Ea autem obtinere volumus in omnib. personis, in quibus collatio dotis exigitur siue filiab. siue neptibus, & deinceps personis volentibus hereditatem amplecti tā patris sui, quàm matris, aui vel auiæ, et superiorum personarū.

CONSTITVTIO XCI.

Vt marito vel vxore mortua antenuptias donationem vel dotem in proprietatem communes filij consequantur: solum scilicet vsumfructum venientibus vel non eorum parentibus ad secundas nuptias habituris.

CCCXLVI. Vt proprietas dotis, vel antenuptias donationis mortua alterutra persona filijs communibus conseruetur.

1 IMARITVS mortua vxore, vel vxor marito defuncto dotem vel antenuptias donationem lucratus lucrata've fuerit, modis omnibus proprietatem liberis suis ex ipso matrimonio natis conseruent, vsumfructum autem nuptialium lucrorum habeat, ipse vel ipsa siue ad secundas migrauerit nuptias siue non. Idque obtineat in omnibus matrimonijs, quæ postea fuerint dissoluta quocumque modo: vel si antea quidem soluta sunt, sed adhuc in suspenso causa est alterutra persona viuente. Si enim ambo mortuæ sunt, heredibus eorum hæc constitutio non prosit, sed veteribus legibus subijciantur. Cùm autem dominium rerum liberorum esse cœperit, siue migrauerit ad secundas nuptias, siue non, ea iura locum habere certum est, quæ de his rebus posita sunt, quarum proprietatem liberi lucrati sunt parentibus suis secundas contrahentibus nuptias.

CCCXLVII. Vt repudio vel bona gratia soluto matrimonio id quod ab alterutra persona lucrata est, filijs suis conseruet, & de alendis liberis à parentibus suis.

2 Si repudio misso matrimonium solutum sit culpa vxoris vel mariti, & vel ille dotem vel illa propter nuptias donationem lucratus lucrata've fuerit: liberis quidem proprietas statim cōpetat, vxori vel marito rerū vsusfructus. Ea autē persona quę vsumfructū habet, liberos alere debet. Sed si bona gratia matrimonio soluto, quasi transactionis nomine alterutra persona aliquid acceperit: nihilominus eius proprietatem quidem liberi habeant, parens autem vsumfructum.

fructum. DAT. K. IVL. CONSTANTINOP. IMP. D N. IVSTIN. PP. A. ANN. XIIII. IVSTINO VIR. CLA. CONS.

CONSTITVTIO XCII.

Διάτ. 49

Vt existentibus singulis insolidum fideiussoribus, omnes si præsentes soluendoque sint, & non vnus pro suis portionibus respondere cogantur.

CCCXLVIII. De reis promittendi.

I QVI rei promittendi fuerint, vt alter pro altero fideiubeat, & inuicem: siquidem additum non fuerit, vt vnusquisque ex his insolidum teneatur: tunc pro portione sua sit obligatus. Sin autẽ additum sit, vt singuli insolidum teneantur: siquidem omnes vel quidam ex his soluendo sint & præsentes fuerint, in ipsos actio competat. Onus autem inopiæ promissoris vel absentiæ præsentes & locupletes promissores sustineant.

Iubemus autem eos qui præsto sunt, à competente iudice compelli communiter agenti stipulatori respondere: vt ibi cognoscatur si locupletes sint, an non: vt communiter condemnentur, & qui soluendo sunt, onera inopiæ aliorum sustineant. Quòd si iudex aditus, magistratus non est, per competentem magistratum hoc impetret. Hæc autem in futuris casibus obtineant.

vers. εἰ γὰρ μὴ ἀλληλεγγύως. — ἐν αὐτοῖς αὐτοῖς. — ἐν δὲ ἄρχων.

CONSTITVTIO XCIII.

Διάτ. 8

Intra quantum tempus maritis & eorum heredibus exceptione dotalis non numeratæ pecuniæ vti concessum est.

CCCXLIX. De dote cauta & non numerata.

I MVLIER pro se dotale instrumentum conscripserit, vel pater vel quiuis alius pro ea, posteaque vel repudio vel morte solutum fuerit matrimonium: siquidem antequàm biennij tẽpus impleatur, liceat marito vel heredibus eius non numeratę pecunię dotis intra annũ ex tempore soluti matrimonij numerandum querimonia vti. Quòd si supra duos annos (intra decennium tamen) matrimonium solutum fuerit: intra tres menses maritus vel heredes eius eadem querimonia vtẽtur. Decẽnio autem completo, modis omnibus, si nulla querimonia vsus est, videatur dotem accepisse. Et siquidem minor vigintiquinq; annis maritus sit: non plus q̃ duodecim annos in restitutione habeat. Sin autẽ intra hoc tempus decesserit: heredes ipsius vnum an-

ἢ συνοικέσιον — vers. εἰ δὲ ὑπὲρ

num habeant, si legitimæ ætatis sint. Si autem minores fuerint, quinquennium habeant, nulla discretione interposita vtrum is qui decesserit, minor fuerit, an maior vigintiquinque annis. ille autem debet non numeratæ dotis querimonia vti, qui scriptus est dotem suscepisse: & siue legitimam habeat ætatem, siue minor sit, secundũ sua tempora negotium dirimatur. Querimoniam autem fieri oportet non nuda denuntiatione, sed in scriptis. Quòd si & in iudicio instruatur, oportet omnimodo mulierem certiorari: alioquin si eam nõ certiorauerit vel parentem ipsius: nihil videbitur maritus egisse.

CCCL. *De potestate constitutionis in tempore.*

ver. [illegible] δὲ τῶν νόμων. 2 HÆC constitutio ad futura matrimonia pertinet. nam in his, quæ adhuc constant, illa præcipimus obseruari, vt si quidem residuum decennium sit, vel non minus biennio, id tempus habeat in querimoniam quæ ei transmissionem præstat. Si autem minus biennio residuum tempus fuerit, vel fortè transactum est totum decennium, tunc ipsi quidem biennium habeant, heredes autem eorum tres menses, postquàm nuptiæ solutæ fuerint.

αὐθ. [illegible] CONSTITVTIO XCIIII.

De testamentis siue donationibus curialium: & vt h eredes quamuis extranei ab eis non minus quàm in nouem vncias instituti curialibus muneribus obligentur.

CCCLI. *De curialibus.*

1 vers. ἐκεῖνο δὲ [illegible] αἰζόμεν. LICEAT curiali non solum curialem patriæ suæ heredem scribere, sed etiam non curialem cuiusuis ciuitatis siue cognatus sit, siue extraneus, aut in totum aut in partem non minus nouem vncijs: ita tamen, vt curialis fiat, & curialia munera impleat non tantum ipse, sed etiam liberi eius quasi ab initio pater curialis fuisset. Sed & si curialis testamentum non fecerit, existat autem cognatus ipsius siue curialis siue non, & sit paratus curialia munera implere: habeat succesionem ipsius, et liberi eius curiales esse videantur, & nullam patiatur inquietudinem siue de nouem vncijs, siue de quarta portione: quia sic videtur quasi curialis ab initio natus fuisset.

(margin: ὁ. εἰ δὲ καί τις συγγενής.)

CCCLII. *Idem.*

ὁ. εἰ δὲ καί τις δωρήσεται. 2 SED & si quis donauerit alicui non minus nouem vncijs res, & postea ille paratus sit curialia munera implere cum liberis suis & sua substantia, liceat hoc facere, quia nihil interest vtrum curiali suæ ciuitatis aliquis propriam substantiam det, an eiusdem ciuitatis curiali futuro.

futuro. Cognatus autem extraneus si intestati curialis cognati successionem voluerit occupare, intra sex menses actis interuenientibus suam manifestet voluntatem.

CCCLIII. *Idem.*

3 Si curialis res suas, ita vt diximus, non curiali donauerit, non aliter rerum traditio fiat, nisi in gestis sine vllo damno celebrandis apud præsidem prouinciæ curialia munera confiteatur se impleturum & liberos suos. Si autem donator antequam hoc procedat, res suas non curiali tradiderit, liceat curiales vsque ad nouem vncias res donatas vindicare, nisi is cui donatę sunt, munera curialia subeat

CCCLIIII. *Idem.*

4 Si quis ex testamento vel ab intestato non curialis heres curiali existat, conueniat curia statim vt mortuus est curialis cum defensore ciuitatis, et relictam substantiam sine vlla fraude inuentario conscribat, & præsente religioso episcopo vnà cum eiusdem ciuitatis defensore signacula rebus imponantur, curiæque tradantur, ac postea si heres curiæ se dederit, & substantiam suam & liberos, actis apud præsidem sine vllo damno celebrandis, tunc res ei reddantur.

Si autem noluerit curialis esse vocatus ab intestato ad successionem defuncti cognati curialis, tres quidem vncias ipse capiat, nouem autem curiæ concedat. Quòd si eiusdem gradus multi cognati existant, & alij quidem curiales esse volunt, alij autem tale onus recusant: volentibus quidem munera curialia subire, nouem vnciæ præstentur, recusantibus autem tres concedantur. non curialibus enim ex substantia curialis non plus dari quàm tres vnciæ possunt.

CCCLV. *Idem.*

5 Si curialis habuerit filiam, eaque nupta fuerit curiali, vel aliquis paratus sit eam vxorem ducere, vt munera curialia impleat, nõ minus nouem vncias à paterna substantia capiat, scilicet si aliæ filiæ curialibus nuptæ non sunt, vel his forte nupturæ sunt, qui curiales fieri volunt. Generaliter enim dicimus eas quidem, quæ curialibus nuptę sunt, non minus accipere nouem vncijs. Quæ autem curialibus nec constitutis, nec futuris, coniunctæ sunt, non plus quàm tres vncias habeant. Illud autem dubium non est, quod dominium quidem nouem vnciarum mulier habet, curialia autem munera maritus ex hisdem implere debet. Quòd si talis mulier decesserit, siquidem liberos habeat, apud ipsos curiales constitutos res manebunt. Si autẽ filiæ sint, siquidem coniunctę sunt curialibus, vel nupturæ, ipsæ iterum habeant. Si autem non, tres vncias capiant. Quòd si neque filios neque filias habuerit, maritus eius curialis res habeat.

Et si quidem ex secundo matrimonio filios habuerit, vel filias curialibus nuptas vel nupturas, ad ipsos vel ipsas nouem vnciæ pertineāt. Quòd nemo sit curialis, nemo curiali nupta, nemo futuro curiali nuptura nouem vnciæ ad curiam reuoluantur.

Διατ. ϟη

CONSTITVTIO XCV.

Vt præses Arabiæ spectabilis sit, & duciano militari non inferior, Moderatoris nomine decoretur.

CCCLVI. De Officio moderatoris Arabiæ.

1 ARABIÆ præses Moderatoris nomine decoretur, & spectabilis sit, & duce militari non minor in dignitate. Publica tributa exigat cum instantia, priuata damna medicina sua resarciat. Si iustitiam secum habeat, non timeat neque ducem neque phylarchum id est, Saracenorum ducem, neque potentium domus, neque Imperialem domum, aut patrimonium, aut ærarium publicum. Sacramentum autem præstet, quod magistratus pro innocentia sua & puritate in ipso initio sui honoris solent præstare. & mandata principis accipiat. Habeat autem subiectos sibi milites omnes ad conseruandam prouincialium disciplinā & deuotionem. & quæ diximus de viro spectabili moderatore Ponti, eadem dicimus & de moderatore Arabiæ tam in dignitate spectabilitatis, quam in appellationibus & ceteris exercendis & administrandis. Habeat autem de publico moderator quidem quindecim libras auri, consiliarius autem eius duas libras auri. Milites autē qui ibi sedent, moderatori tantùm subijciantur. Dux autem eiusdē prouinciæ nullam communionem habeat in rebus ciuilibus, alioquin honore quem gerit expellatur. Publicas autem annonas, quę Duci debent administrari, inde accipiat dux vnde moderator delegauerit. Si autem moderator aduersus ea quippiam fecerit, quinq; libras auri pœnæ nomine præstet.

Διατ. ϟζ

CONSTITVTIO XCVI.

Vt Cæsarea palestina proconsulis spectabilitate decoretur, & appellationes prouinciarum subiectarum intra quantitatem decem auri librarum examinandas suscipiat.

CCCLVII. De officio Proconsulis Palestinæ.

1 IN CÆSAREA Palestina Proconsul spectabilitate decoretur, & ab alijs Palestinis appellationes audiat, si decem librarum auri quantitatem non egrediantur. Induatur autem & tebennum id est aliquod genus vestimenti in

festis

festis diebus. Subijciantur autem & ei milites, vt ea quæ reipublicæ prosint, non impediantur. Habeat autem annonarum nomine viginti duas libras auri, vt ipse solacium habeat quod conuenit, & cõsiliario suo præstet, & officialibus suis distribuat, inpostea principali sanctione confirmetur indicata nobis ab eo facta distributio.

Dux autem spectabilis nullam communionem in ciuilibus habeat causis. nam proconsulem oportet & publicas annonas exigere, & priuatas lites audire, & seditiones compescere. Liceat autem proconsuli & ad secũdam Palestinam venire, & seditiones placare.

Habeat autem milites, quos nos deputauimus. Milites autem proconsuli subiectos, neque vir spectabilis dux, neque vir inlustris magister militum abstrahere audeat. Si quis autem detectus fuerit à proconsule quasi crimine seditionis obnoxius, neque cinguli prærogatiua, neque dignitatis vtetur, neque sacerdotali priuilegio, sed vnũ solum eximat eum de manib. proconsulis, si appareat innocens.

CONSTITVTIO XCVII. διάτ. ρδ

CCCLVIII. Vt prouocationes à Sicilia venientes apud quæstorem eminentißimum ventilentur.

PROVOCATIONES à Sicilia in hac ciuitate venientes apud excellentissimum quæstorem ventilentur. Et si defensorum in ciuitatibus creandorum, vel patrum decreta opus sit celebrari, apud eundem inlustrissimum virum celebrentur.

CONSTITVTIO XCVIII.

De quantitate sportularum & distributione, aliarumque impensarum quas ordinar. consul. consequuti erogant.

CCCLIX. De consulibus.

CONSVLES sportularum & distributionum aliarumque impensarum nomine ea tantũm consumant, quæ præsenti lege permissa fuerint. Processiones autem ipsius esse volumus septem, omnes in circo, & in harena, & in theatro. Et prima quidem processio erit Kalendis Ianuarijs, Secunda autem ea quæ Tmappa, tertia autem ea quę theatroquinegium appellatur, vt semel non bis celebretur. Quarta autem ea, quæ monimeriũ dicitur, vbi & quod pancarpum vocant, celebrandum est. In quin-

ta autem in theatro id faciat quod Portas dicitur. In sexta autem in circū procedat, & faciat mappam. In septima processione faciat spectaculum, in quo honorē suum deponat. Vxor autem cōsulis decoranda est maritalibus insulis. Ideoq; et de expensis eius competenter descriptio facta est. quod si non habeat vxorem matri suæ talem honorem præstet si velit: alij autem mulieri non habeat licentiam honorem consulariæ dignitatis præstare. Aurum tamen non liceat consuli spargere, argentum autem liceat, si velit. Si quis autem descriptionem à nobis factam transgrediatur, centum libras auri pœnæ nomine præstet, Aurum autem soli imperatori liceat spargere, non liceat autem consulibus vasa maiora spargere.

CONSTITVTIO XCIX.

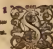
CCCLX. *De nautico fœnore.*

1 ISTA constitutio de nautico fœnore loquitur, & est pro nō scripta, quia ab alia posteriore constitutione penitus deleta est, quasi nec scripta nec promulgata fuisset.

CONSTITVTIO C.

Quomodo vnusquisque inter liberos componens vltimam voluntatem non per numeros vncias, sed per litteras adnotet. & quod validum est si non solum ipse testator, sed eius liberi eidem vltimæ voluntati subscribant.

CCCLXI. *De voluntatibus parentum in distributione patrimonij faciendis.*

1 SI QVIS inter liberos suos vltimam voluntatem componere maluerit, imprimis tempus conscribat: posteà autē nomina liberorum suorum sua manu, & vnciarum quantitates, è quibus eos heredes instituit, non per numerorū notas: sed ita, vt per litteras numerus exprimatur. Sed & si res aliquas liberis suis relinquere velit, aut ex rebus certis quosdam de liberis heredes instituere maluerit: dicat rerū demonstrationes, et manu propria significet, vt nulla posteà dubitatio inter liberos fiat. Sin autē extraneis personis vel vxori suę legata vel fideicommissa relinquere velit: & hoc manu propria scribat, & ante testes nuncupet: & valeat quod ita actū est, quāuis & ceteras testamentorū obseruationes non habeat: & siquidem in eadē perseuerauerit voluntate, nihil amplius quęratur. Sin autē dixerit aliquis testatorē pœnituisse: nō aliter audiatur, nisi probauerit defunctū, posteà septē testib. pręsentib. dixisse priorē voluntatē suā velle se irritā esse, & fortè eā rupisse.

Poste-

Posterius autem testamentum vel in scriptis vel sine scriptis compositum validum est.

CCCLXII. *Idem.*

2 QVIA autem scimus quosdam rerum suarum inter liberos proprios distributionem facere, & sub eadem liberos quoque eorum subscribere: hoc quoque validum sit secundum nostræ constitutionis obseruationem, quam de huiusmodi distributionibus promulgauimus. Sed & si sine subscriptione liberorum ipse parens subscribat: & omnia per subscriptionem suam manifesta faciat, id quoque ratum habebitur quod iam & hoc antefata constitutione continetur. Hæc autem lex in his casibus locum habebit, quos posteà moueri contigerit. ἐπειδὴ δὲ ἴσμεν.

CONSTITVTIO CI. Διάτ. ρα

Vt heres scriptus id quod ex hereditate ei remanserit, alij tempore mortis suæ rogatus restituere, nouem ex eadem hereditate vncias consequatur, reliquas tres vncias generali fidei commissario seruaturus.

CCCLXIII. *De fideicommissarijs hereditatibus.*

SI QVIS heredem scripserit, & rogauerit eum id quod ex hereditate supererit, tempore mortis suæ alijs restituere, nouem quidem vncias hereditatis scriptus heres habebit, ita vt quomodo voluerit eis vtetur. Tres autem vncias generali fideicommissario restituere cogatur, vt nullo modo eas deminuat: nisi vel dotis nomine, si aliam substantiam non habeat, vel redemptionis captiuorum causa: vel si egentia laborans ex ipsis tribus vncijs viuere sperauerit. Quod si aliam substantiam habens tres istas vncias deminuat: repleatur id quod deminutum est ex ipsius proprio patrimonio. Sin autem substantia quidem eius nulla pareat: tres autem vncias consumpserit habens aliunde viuere: liceat fideicommissario in rem agere & hypothecaria actione, vt res pro rata trium vnciarum euincat. Ideoque conueniens est, vt scriptus heres generali fideicommissario cautionem præstet de tribus vncijs restituendis: nisi forte testator huiusmodi satisdationem siue cautionem specialiter concesserit. Hæc autem constitutio locum habeat non solum in futuro tempore, sed etiam in omnibus causis, quæ adhuc pendent. pendere autem causa videtur, si nondum scriptus heres decessit. Nulla autem discretio personarum sit. nam & in liberis & in cognatis, & in extraneis ea lex locum habebit. 1 ἡμῶν ἔτ. verſ. εἰ γάρ τις.

νεαρ. ρβ

CONSTITVTIO CII.

Nullus hereticorum militet vel curas publicas gerat, denominat autem hereticos. sed & mulieribus hereticis dotis & antenuptias donationis tacitarum hypothecarum denegat prærogatiua.

CCCLXIIII. *De hæreticis.*

1
VLLVS Hæreticus militet, vel curas publicas gerat. Hereticos autem dicimus et Nestorianos, & Eutychianistas, & Acephalos, qui Dioscori & Seueri superstitionem secuti sunt, à quibus Manicei & Apollinaris sacrilegia renouata sunt, & omnino eos, qui non communicant in ecclesia, hæreticos vocamus, quamuis nomen Christianorum vsurpant. Vt tamen orthodoxi plusquam hæretici iuris habeant, sciendũ est mulieribus hæreticis priuilegia in dotibus vel propter nuptias donationibus hypothecarum quæ tacita dedimus, denegari, & omnes huiuscemodi prærogatiuas. Sin autem pœnitentiam egerint, et in ea perseuerauerint, non careant beneficijs nostris. Eaque obseruare procurent non solùm religiosissimi episcopi, sed etiam magistratus & iudices omnes, siue maiores siue minores. DAT. V. NON. MAIAS IMP. DN. IVSTIN. PP. A. ANN. XV. BASILIO V. C. CONS.

νεαρ. ργ

CONSTITVTIO CIII.

CCCLXV. *De nautico fœnore.*

1
ÆC constitutio tollit priorem constitutionem, quę de nautico fœnore posita est per innouationẽ, vt sic accipiatur, quasi omnino nec scripta nec posita esset, & hoc illud continet.

νεαρ. ρια.

CONSTITVTIO CIIII.

CCCLXVI. *De præscriptione centum annorum sublata, quæ sanctis ecclesijs & alijs locis venerabilibus competebat.*

1
VBEMVS, vt in negotijs quæ antehac triginta annorum remouebat exceptio: nunc venerabilibus ecclesijs, vel monasterijs, & xenonibus, nec non orphanotrophijs, ac brephotrophijs, & ptochijs quadraginta annorum protelatio conferatur, salua scilicet inter alias personas & causas virtute, quam semper tricennalis sibi pręscriptio vindicauit: quoniam hanc decem annorum adiectionem religiosis locis præstamus, vt personales & hypothecariæ actiones in tanto tempore propagentur: annali

niali autem exceptioni, vel triennali, vel alijs huiusmodi exceptionibus non derogetur. Hæc autem constitutio & in præteritis temporibus locum habet: nisi quædam causæ amicali transactione vel iudiciali sententia sopitæ sint. DAT. KAL. IVN. CP. IMP. DN. IVSTIN. A. PP. ANNO XV. BASILIO V. C. COS.

CONSTITVTIO CV. Διάτ. ρις

Quæ res litigiosæ dici & intelligi debent, & vt lite pendente nullo modo comparentur. Siue vt actore fideiussores prius dante reus conueniatur. & quia non semper habet regula qua cautum est, neminem inuitum agere compelli.

CCCLXVII. De litigiosis.

Res mobiles, vel sese mouentes, vel immobiles litigiosas volumus appellari, quarum de dominio apud iudicem inter actorem & possessorem quæstio orta est, aut iudiciali admonitione, aut per preces Imperatori porrectas, & apud iudicem intimatas, ac per ipsum aduersario litigatori manifestatas. Nam secundum talem distinctionem & constitutionem nostram intelligi volumus, in qua cautum est de sciente vel ignorante emptore. Si quis autem pluribus heredibus derelictis decesserit, & illi cum alijs hereditarijs rebus rem litigiosam diuiserint, id quod factum est lege non reprobatur. Non enim rectè alienatio videatur esse inter coheredes facta diuisio. Si quis autem litigiosam rem legauerit euentum litis videatur legasse: vt si quidem heres vicerit, legatum accipiat legatarius: si na utem victus fuerit, nihil accipiat. Ideoque libera licentia legatario datur adesse in iudicio, vt nulla neglegentia vel collusio ab herede committatur. De hypothecis autem quæstio rem litigiosam non facit. nam & si specialiter hypothecæ nomine res obligata sit: tamen vendere eam debitor non prohibetur: ita tamen vt ex quantitate pretij creditori debitum persoluatur: aut si hoc factum non fuerit, licebit creditori hypothecariã mouere, & rem sibi suppositam vindicare, donec satisfiat, scilicet creditoribus anteriora iura habentibus secundum priores leges temporũ prærogatiuę reseruentur. Ex his apparet multo minus litigiosam rẽ vocari, eam quæ generaliter hypothecarũ titulo obligata est. 1

CCCLXVIII. De interlocutionibus iudicum, per quas accusati rei conueniri iubentur, & satisdationibus reorum, & de decima parte litis.

2 SI iudex aliquem teneri voluerit, talem condicionem sua interlocutione debet inserere, vt non aliter libellus accusationis reo detur,

detur, vel ſportulæ ab eo exigantur: niſi prius actor in libello ſubſcripſerit, vel ſua manu, vel per tabularium, & monumentis interuenientibus fideiuſſorem præſtet idoneum periculo officij promittentem, quòd actor & obſeruabit apud iudicem, & exercebit ſuas actiones. & ſi poſteà oſtendatur iniuſtè litem mouiſſe, ſumptuum nomine decimam partem dabit quantitatis, quæ libello comprehenſa
ver. εἰ δ᾽ ἄνευ. eſt, vt eam is qui accuſatus fuerit, accipiat. Sin autem dicat ſe non habere fideiuſſorem, ſanctis euangelijs propoſitis iuret quòd non poteſt dare fideiuſſorem, ac poſteà iuratoriæ cautioni committatur, in qua promittere debet ea quæ ſuprà ſcripta ſunt. Quòd ſi alio modo factum fuerit: nullum reſponſum dare litis executori reum
l. εἰ δὲ παρὰ τήν. concedimus. Et ſi aduerſus ea factum fuerit: iudex quidem cum officio ſuo denarum librarum auri pœna multetur. Executor autem litis, publicatione punitus in exilium per quinquennium mittatur. pœnæ autem ex hac lege irrogatæ, periculo comitis rerum pri-
l. πᾶν δὲ ζημία. uatarum fiſco noſtro inferantur. Quidquid autem ex hac illicita conuentione detrimenti reus paſſus eſt, reſarciatur ex ſubſtantia actoris periculo iudicis eius, à quo executor miſſus eſt. excipimus autem ab huiuſmodi pœnis illa litigia, quæ ex conſenſu litigatorum in iudicijs ventilantur.

CCCLXIX. *Si admonito reo actor iudicium deſeruerit.*

l. πρὸς δὲ τῶν ὑπηκόων. 3 SI QVIS per iudicialem admonitionem vel preces Imperatori porrectas, & apud iudicem intimatas, ac per eum aduerſario manifeſtatas, & ſub legitima diſceptatione iudicis factas reum illigauerit: non liceat ei recedere à iudicio, & negotium ſuſpenſum de-
l. εἰ δὲ ἐπιζητ. ſerere. Quòd ſi hoc fecerit actor: liceat reo petere à iudice apud quem lis conteſtata eſt, vt admoneatur actor, & veniat in iudicium, vel procuratorem legitimum mittat. quòd ſi nec ipſe venerit, nec procuratorem miſerit, vocetur per tria edicta per interuallum in ſingulis non minus triginta dierum. Nam ordinarios iudices non ſolum præconijs, ſed etiam propoſitionibus edictorum abſentes partes vocare iubemus. Proponēdi autem edicta licentiam & illis iudi-
l. εἰ δὲ παρὰ τῶν ἀρχῶν. cibus damus, qui ex principali iuſsione facti ſunt iudices: hæc ſi litis conteſtatio facta eſt. Sin autē ſola admonitio et precum intimatio atque manifeſtatio facta eſt tantum, deinde actor deſeruerit negotium: liceat reo ſimiliter iudicem adire, & petere vt tria edicta proponantur. & ſi propoſitis eis actor neque venerit, neque procuratorem legitimum miſerit, habeat inducias vnius anni. & ſi nōn vene-
l. εἰ δὲ ἐντος. rit, licentiam iudici damus & ab vna parte reo ſolo præſente litem audire, & legibus conſentaneum calculum proferre. Quòd ſi intra prædictum annum peruenerit, & ſuas actiones exercere maluerit: non ante eum ſuſcipiat iudex, quàm impenſas reo præſtare: ita

tamen,

vt à iudicio iterum non recedat. alioquin si hoc fecerit, et annus trāsactus sit, careat actionibus suis. Illam autē regulam qua cautum est, neminem inuitum agere compelli: tunc locū habere volumus, cum res integra est, & actor aduersarium suum tenere non fecerit. Hanc autem constitutionem in his casibus volumus obseruari, qui nec iudiciali sententia, nec amicali compositione vel alia legitima decisione sopiti sunt. DAT. IIII. ID. SEPT. CP. IMPER. DN. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XV. BASILIO V. C. CONS.

CONSTITVTIO CVI. διάτ. ριζ

Lex quæ iussa est ab omnibus magistratibus siue iudicibus nec non etiam compromissarijs arbitris in principio poni gestorum.

CCCLXX. De pragmaticis sanctionibus, & de diuersis iussionibus principis, & officio iudicum, & iudiciorum ordine, & definitiuis sententijs.

NEMO iudicum nostrorum siue in pecuniaria siue in crimi 1
nali causa pragmaticam nostram timeat sanctionem, vel l. vel διὰ τῶν,
aliud cuiusuis generis rescriptum siue diuinas iussiones si-
ue referendariorū depositiones, aut illustrium magistra-
tuum præcepta. Nam secundum generales leges singulas causas fini-
ri iubemus: & prædictas ambitiones nullum sibi locum in iudicijs
vindicare. Nam si velit princeps aliquam causam dirimere: ipse sen-
tentiam dicit, non iudicibus imperat, quomodo debent in singulis
causis emergentibus iudicare: nisi fortè de iure fuerit dubitatum: tūc l. εἰ μὴ ἄρα γε
enim licebit iudici ad Imperatorem referre, vt sibi iuris obscuritas τις ἀμφισβή-
illuminetur. Et hæc omnia volumus obseruari non apud magi- τησις. l. καὶ ταῦτα φα-
stratus tantùm, sed apud iudices quoque siue diuina iussione depu- μέν.
tatos, siue ab alijs magistratibus datos: immo etiam apud compro-
missarios arbitros siue cum scriptis, siue sine scriptis apud eos causa-
rum processerit disceptatio. Hanc autem constitutionē locum ha l. πρὸς τὸ μὴ
bere volumus non solum in iudicijs posteà mouendis: sed etiam in
his, quæ adhuc pendent, vt vnusquisq; generali lege fiduciā habeat,
non ambitiosis rescriptionibus. Finita autem iam negotia refricari
nullo volumus modo. Finitum autem videtur id de quo definitiua
sententia prolata est: quamuis appellatio vel retractatio contra eam
speretur. Excipimus autem illa rescripta quæ iudices iubent sine tar
ditate et mora causas dirimere, vel legib. calculum consentaneū pro-
ferre, vel acta litigatori edere, vel si iusserint eum cū alio iudicare: ta-
les enim iussiones siue sine scriptis, siue in scriptis fieri nō prohibe-
mus. Iudex autē qui generalē legē contēpserit, & illicitā rescriptio l. εἰ δὲ τοῦτο
nē admiserit: decē librarū auri pœna et alia grauissima indignatione μὴ παραφυ-
λάξῃ.

ἐφ' ᾧ τι πάντας nostra plectetur. Sed vt nemo hæc saluberrima nostra statuta ignoret: iubemus in ipso litis exordio ante ipsam personarum confirmationem præsentem legem inferi, vt nemo possit contra generales leges aliquid sibi præcipuum sperare.

Auth. 810

CONSTITVTIO CVII.

De causis in appellatione positis secundum veteres examinandis. & vt tribus vicibus vno mense in singulis dicenti se aliquas habere allegationes, præstentur induciæ. siue vt pater vel mater, auus vel proauus, auia vel proauia suos liberos nec præteritos, nec ex heredes efficiant

CCCLXXI. Si qua noua lex post porrectam prouocationem promulgetur.

1 ἐ. ἀμφῖς τοῖνυν. I CONTRA sententiam Iudicis prouocatio porrecta fuerit, & postea lex noua sit promulgata, deinde iudices appellationis dubitent quomodo causam definirent, vtrum secundum leges quæ positæ erant rei iudicatæ tempore, an secundum legem, quæ postea secundum innouationem introducta est, æquum nobis videtur illas obseruari leges, quæ tempore rei iudicatæ valebant. quamuis lex postea lata retrorsum se retulit. Idque non solum in prouocationibus iubemus obtinere, sed etiam in retractationibus vel in relationibus, vbi iudices postquam litigatores allegationibus renuntiauerint ignorantes quid statui oportet, nostram interrogant pietatem.

CCCLXXII. De his qui post renuntiationem aduersariorum habere se dicunt allegationes.

ἐ. ἀλλὰ καὶ τοῦτο. 2 SVNT quidam malitiosi litigatores, qui post renuntiationem aduersariæ partis & tempora probationum statuta, dicunt tamen ipsi aliquas habere se allegationes, vt nullus scilicet liti terminus imponatur. ideoque iubemus vnum mensem ei ad inducias dari: & iubeatur à iudice, vt quod vult dicat. & si dicat se iterum dilatione opus habere, præstetur ei mensis secundus. quo completo, si iterum dilationem petat, ad vincendam malitiam eius tertius mensis præstetur. quo completo, si nihil dixerit, omnibus modis iudex legitimam sententiam dicat.

CCCLXXIII. Quæ sunt causæ iustæ liberorum exheredationis.

ἐ. ἀλλὰ καὶ τοῦτο. 3 NEQVE pater aut mater, neque auus vel auia, neque proauus aut proauia liberos suos præteritos vel exheredatos in suo testamento faciant: quãuis per donationẽ vel per fideicommissum vel alium modum legitimam portionẽ eis dereliquerint: nisi fortè ingrati probentur,

bentur,& ipsas ingratitudinis causas parentes proprio inscripserint testamento. Causę autem ingratitudinis iustę sunt hę. Si quis parentibus suis audaces manus imponat. Si grauem atque inhonestã contumeliam eis faciat. Si in criminalib. causis accusator contra parentes extiterit, exceptis insidijs aduersus principem vel rempublicam. Si cum maleficis quasi maleficus conuersetur. Si vitæ parentũ suorum per venenum vel alio modo insidiari tentauerit. Si nouercę suæ vel concubinæ patris se turpiter miscuerit. Si calumniator contra parentes filius fiat: & per delationem suam grauissimum damnum eis afflixerit. Si inclusus in carcerẽ parẽs liberos suos vel vnum ex his, qui ad successionem eius ab intestato vocantur rogauerit, vt in fidem suam ipsum recipiãt, & illi vel ille noluerint fideiubere siue pro persona, siue pro debito in quantum idoneus esse is, qui rogatus est, probetur. Hoc autem quod de fideiussione diximus, ad masculos liberos pertinere volumus. Item si conuictus fuerit filius prohibuisse parentes suos testamentum facere: si quidem illi postea potuerint testamentum ordinare: liceat eis propter hanc causam exheredare eum. Si autem ipsa prohibitione decesserint omnes sibi heredes futuri, vel legatarij, vel aliam qualemcumque læsionem passi secundum priora iura suas aduersus eum exerceant actiones. Item si contra voluntatem parentum filius cum harenarijs aut mimis cõuersetur, & in hac professione permanserit: nisi forte & parentes ipsius harenarij vel mimi fuerint. Item si pater quidem vel auus filiã suam, vel neptem marito voluerit collocare: & illa non consenserit, sed turpiter cum alio viuere malit. Si autem filia XXV. annorum ætatis facta à parentibus suis marito non sit copulata, & ex hoc contigerit eam in corpore suo peccasse, vel sine consensu parentum marito, libero tamen se coniunxisse: hoc nolumus ad ingratitudinem filiæ reputari. Item si furioso parenti liberi curam non adhibeant: sed alij cognati, qui ab intestato vocantur. si quidem resipuerit, liceat ei si velit, inofficiosos liberos ingratos in suo scribere testamento. Si autem in ipso furore decesserit, & liberis nullam curam adhibentibus vnus ab extraneis, vel his qui ab intestato vocantur, misericordia ductus curare eum voluerit, testatione in scriptis vtatur ad eos, qui ex testamento vocantur ante furorem forte composito: vel ad eos, qui ab intestato existunt, vt curã adhibeant furioso. Sin autem & post huiusmodi testationem in eadem neglegentia perseuerauerint: & extraneus in sua domo furiosum susceperit: & impensis suis vsque ad mortem eius curam fecisse probatus fuerit, ipsum, quamuis extraneus sit, ad successionem furiosi sancimus peruenire, refutata institutione testamenti eius & heredibus scriptis, vt pote indignis repellendis, ceteris videlicet capitulis testamenti in sua firmitate duraturis. Itẽ si vnus ex parentibus in captiuitate sit: & liberi eius vel vnus ex his non curauerit eum redimere, siquidem

redierit ille ab hostibus, liceat ei inofficiosos liberos ingratos in suo scribere testamento. Si autem apud hostes decesserit, & omnes liberi eius redemptionem facere contempserint: omnes res ipsius ecclesiæ ciuitatis addicantur à qua oriundus est, inuentario scilicet cũ publica testatione faciendo, vt nihil ex substantia eius pereat: sic tamen, vt omne quod ex hac causa ad ecclesiam peruenerit, in redemptionem captiuorum expendatur. Et generaliter dicimus, quotiẽs aliquis ex his qui ab intestato vocantur ad successionem eius, qui in captiuitate est, non curauerit eum redimere: nullatenus ei heres existat. & si testamento heres scriptus est, ante captiuitatem forte composito similiter ab hereditate repellatur, ceteris testamenti capitulis valituris: substantia scilicet similiter (vt suprà diximus) ecclesiæ addicenda ciuitatis, vnde captiuus oriundus fuit: & ad nihil aliud procedente, nisi ad captiuorum redemptionem. & si extraneus ante captiuitatem scriptus heres est: & ille sciens se heredem scriptum non curauerit eum redimere: simili pœna adficiatur. quod in illis personis volumus obtinere, quæ octauumdecimum annum suæ ætatis impleuerint. Vbi autem in redemptionem captiuorum necessarium sit pecuniam dare, facultatem habeat, si prædictæ ætatis sit mutuam pecuniam sumere, & res mobiles vel immobiles obligare hypothecæ titulo siue suas proprias habeat, siue illius qui in captiuitate tenetur. Tales enim contractus, qui in redemptionem captiuorum in prædictis casibus fiunt, valere volumus, quasi sui iuris & legitimę ætatis fuisset is, qui contraxisset. redempto autem à captiuitate necessitas imponitur ratum contractum habere: & id quod dederit creditor, ei persoluere, & quasi suo debito respondere atque obligari. Item si parens liberos suos vel vnum ex his hæreticum habeat, ipse orthodoxus constitutus, liceat eos vel eum in testamẽto suo exheredare: quoniam non minima hæc causa ingratitudinis est. Orthodoxos autem dicimus eos, qui communicãt in sacrosancta ecclesia catholica, in quam omnes patriarchæ vna conspiratione & concordia colliguntur, & quattuor sancta concilia prædicantur. Nicenum & Constantinopolitanum, & Ephesinum primum, & Chalcedonense. Hæreticos autem dicimus eos, qui catholicis non communicant, quibus connumerari necesse est Nestorianos atque Acephalos. Sed vt plenius de hac parte loquamur, sciendum est non posse hęreticos parentes, si orthodoxos liberos habeant, alios quàm ipsos heredes instituere: vel liberis non extantibus cognatos suos catholicos, scilicet heredes instituant. Quòd si ex liberis superstitibus alij quidem orthodoxi, alij autem hæretici appareant: omnem substantiam parentis ad orthodoxos peruenire volumus, vt fratres eorum hæretici, si in eodem errore perseuerauerint vsque ad mortẽ, nihil omnino accipiant: sed mortuis eis sine pœnitentia liceat orthodoxis partes eorum alienare. Si autem pœnitentiam egerint: portiones

tiones suas capiant sine fructibus tamen medij temporis & sine vlla de administratione rerum molestia. Quod si omnes liberi hæretici fuerint: alij autem cognati defuncti orthodoxi existant, ipsi liberis anteponantur in successione. quod si & ipsi hæretici fuerint: siquidem is, qui defunctus est, habitum clerici habeat: ecclesię ciuitatis in qua domicilium habuit, substantia eius deferatur: sic tamen, vt si intra annum non vindicauerit ecclesia, huiusmodi personarum patrimonia ad fiscum nostrum deuoluantur. Sin autem laici fuerint: sine vlla discretione rès eorũ fisci iuribus vindicentur. quod non solum si testamento scripto hæreticus decesserit locum habere sancimus: sed etiam si intestatus defunctus sit omnibus scilicet legibus valituris, quæ contra hæreticos & Nestorianos atque Acephalos, & omnes, qui non communicant catholicæ ecclesiæ positæ sunt.

CCCLXXIIII. *De inofficioso testamento.*

4 SIVE igitur omnes prædictas causas siue vnam ex his parentes in suo scripserint testamento: & filios suos exheredauerint: si quidẽ scripti heredes probauerint causam ingratitudinis veram esse, valeat testamentum. Sin autem probare non potuerint, institutiones eorum infirmentur, & parentum hereditatem filij ab intestato peruenientes ex æquis portionibus capere. Legata autem, vel fideicommissa, vel libertates, vel tutorum dationes, vel alia legibus cognita capitula in testamento conscripta valeant, vt sola institutio heredum tollatur. Hæc de testamentis parentum constituimus: modo videamus de testamentis liberorum.

CCCLXXV. *Quæ sunt iustæ causæ parentium exheredationis.*

5 SANCIMVS itaque non licere liberis parentes suos præterire, vel alienos à substantia sua quocumque modo facere: nisi specialiter causas testamentis suis inscripserint, quas exposituri sumus, id est, Si vitæ liberorum parentes insidiarentur, excepto crimine maiestatis. Si venenis aut susurris magicis vitæ eorum insidiarentur: & hoc ipsum probatum postea fuerit. Si pater cum nuru sua vel concubina filij sui commixtus fuerit. Si parentes liberos suos testamenta facere prohibuerint, in his rebus in quibus testari possunt. quę diximus de parentibus, in hoc casu similiter teneant. Si maritus vxori suæ venenum dederit, siue vt occidatur, siue vt mentem eius cognoscat: vel è contrario, si vxor marito dederit huiusmodi venenum: moueatur quidem inter eos crimen publicum, & competenti vindicta facinus remedium capiat: liberis autem liceat, ei qui tale aliquid perpetrauerit, nihil omnino relinquere. Item si furiosus filius, vel quæcũque persona liberorum sit in furore, eadem teneant quæ superius de

furiosis parentibus diximus. Item si vnus ex liberis in captiuitate sit, eumque parens non redemerit: eadem teneant quæ de parentibus captiuis suprà constituimus. Item si filius orthodoxus fuerit, & parentem suum senserit hæreticum esse: eadem iura teneant, quæ suprà de parentibus diximus. Si igitur liberi omnes istas causas vel vnam ex his contra suos parentes scripserint, & heredes eorum omnes, aut certas, aut vnam ex his probauerint: testamentum in suo robore permanere præcipimus. Enimuero si hæc non fuerint obseruata, testamentum quidem refutetur: iura autem ab intestato successionis locum habeant, legatis scilicet & fideicommissis & libertatibus & tutorum dationibus, & alijs capitulis in testamento conscriptis in sua firmitate durantibus. Quidquid autem huic constitutioni in alijs legibus contrarium inueniatur, hoc irritum atque inutile sit. Et hæ quidem exheredationis & præteritionis pœnę, quantum ad ingratitudinis causas aduersus prędictas personas dispositæ sunt. Si quæ autem ex his ad crimina referuntur: non prohibemus ceteris pœnis subsisti eos, qui obnoxij fuerint reperti. Si qui autem heredes scripti ex certis rebus iussi fuerint, vt nihil amplius quęrerent: in hoc casu tantum iubemus fieri, vt si quid eis desit ad legitimam portionem, hoc quidem repleatur: testamentum autem non rescindatur.

CCCLXXVI. *Vt non liceat creditori debitore suo mortuo ante nouem luctuosos dies aliquem molestare propter hoc quod defunctus debebat.*

6 SI QVIS in quacumque causa obnoxium habuerit aliquem, & ille decesserit: non liceat ei neque parentes defuncti, neque liberos, neque vxorem, neque agnatos, neque cognatos, neque heredes, neque fideiussores eius conuenire vel molestare, vel in iudicium vocare antequam nouem luctuosi transeant dies. Si autem ante prædictos dies contrà aliquid fecerit, & vel cautionem vel promissionem vel fideiussionem ab eis acceperit, omnia irrita sint. post nouem tamen dies, si quas sibi competere putauerit actiones exerceat, nulla temporali præscriptione vel alia allegatione legitima ex hac dierũ transactione creditori generanda.

θ. [illegible]

CCCLXXVII. *Constitutæ pecuniæ.*

7 SI QVIS alicui constituerit dicens, SATIS TIBI FACIO: in quantitatem quam dixerit, modis omnibus obligetur, vt debitum soluat. Si quis autem constituerit dicens, TIBI SATIS ERIT: non tenebitur, quia impersonaliter locutus est. Quòd si quis dixerit, ERIT TIBI SATIS A ME, ET AB ILLO, ET ILLO: eis quidem, quos nominauit, non consentientibus non præiudicat, sed neque

ι. [illegible]

pro

pro ipsis obligetur: sed pro rata parte debiti teneatur. Si autem ita dixerit: ERIT SATIS TIBI A ME, VEL AB ILLO, VEL ILLO: illis quidem non præiudicet: ipse autem in toto debito teneatur. Si quas autem aduersus alterum sibi competere putauerit actiones, eas moueat, & auxilio iuris perfruatur. Hæc autem omnia in his causis sancimus obtinere, quæ nondũ iudiciali calculo vel amicali compositione finitæ sunt. DAT. K. FEB. CONSTANTINOP. IMP. DN. IVSTIN. AVG. ANN. XV. POST CONSVLAT. BILISARII.

CONSTITVTIO CVIII. διάτ. ριζ

Quando in rebus quæ à liberis in potestate patris acquiruntur, nec vsumfructum parentes habere noscuntur. & vt nominato à quocumque filio nec addito legitimus videatur. Siue quia ducta maritali affectione, sine dotalibus instrumentis vxore filij legitimi ex ea procreentur. & vt illustres interuenientibus sibi vxores copulent dotalibus instrumentis. & de causis mittendi repudij.

CCCLXXVIII. Si quis filiumfamliâs heredem instituerit, vt pater ipsius vsumfructum hereditatis non habeat: & de donationibus. & de alijs liberalitatibus eodem modo in filiumfamiliâs factis, & de curatoribus rerum.

IMP. IVSTINIANVS AVG. PETRO MAGISTRO OFFICIORVM ET PATRICIO.

DIVERSIS capitulis ad nos prolatis necessarium esse perspeximus à generali constitutione definire. Si mater vel auia, vel quicumq; parens filiũ heredem scripserit, ex parte legitima, liceat ei nepotib. vel neptib. ab eo procreatis et omnibus deinceps personis aliam substantiã suam vel partem eius donare, vel relinquere sub hoc modo et condicione, vt pater eorũ in his rebus nec vsumfructũ, nec vllam omnino habeat communionẽ. Quod similiter obtinere iubemus, & si extraneus filiofamiliâs reliquerit. aut donauerit sub eodẽ modo & cõdicione. Et siquidem ipsi qui alieni iuris sunt vicesimum quintũ annũ egressi fuerint, licẽtiam habeant quo voluerint modo res sibi donatas administrare: sin autem minores sint, per quem velit testator vel donator, administrari debent. Licentiam autem habeat testator vel donator matri vel auię filijfamiliâs administrationem credere, quamuis maritos habeant: si tamen administrationem & ipsę receperint. Quod si testator vel donator vel omnino nõ dederit: vel dederit quidem, ille autem vel noluerit vel non potuerit, vel ante mortuus fuerit: tunc competens iudex curatorem eis dare cum idoneo fideiussore, vt curator res eorum administret & conseruet eis, donec legitimæ ætatis fiant.

[illegible] [illegible]

Nam in his casibus volumus vsumfructum patrem habere, in quibus nulla talis condicio imposita est.

CCCLXXIX. De eo, qui filius ab aliquo in instrumento nominatus est.

l. αὐτῆς τίτλ. 2 SI QVIS aliquem instrumento quod idoneos tres habeat testes, vel in testamento, vel in monumentis publicis filium suum nominauerit, neque addiderit vtrum naturalem an legitimum: videatur eum legitimum dixisse, & nulla ab eo alia probatio exigatur: sed rebus paternis potiatur, & proficiat matri suæ, vt etiam videatur patri eius legitima vxor fuisse: & si fratres habeat ex eadem matre progenitos, ipsis quoque eiusdem testimonij defensio prosit.

CCCLXXX. De muliere, quæ sine dotalibus instrumentis maritata est: & de filijs ex tali matrimonio natis.

l. αὐτῆς τίτλ. 3 SI QVIS sine dotalibus instrumentis maritali affectione vxorem duxerit: & ex ea liberos habuerit, ac postea secundas contraxerit nuptias, & ex eo quoque matrimonio filios procreauerit: vtraque progenies similiter ad patris hereditatem vocetur. Et ex diuerso, si quis cum dotalibus instrumentis nuptias celebrauerit, & liberos habuerit posteaque sine scriptis affectione sola matrimoniū contraxerit, & ex eo habuerit liberos: similiter omnes ad paternam successionem vocabuntur.

CCCLXXXI. De nuptijs.

l. αὐτῆς τίτλ. 4 INLVSTRES homines, & qui supra eos sunt, sine dotalibus instrumentis matrimonia non contrahant. Quod si ante dignitatem sine scriptis vxorem duxerint, maneat & post dignitatem legitima copulatio, & liberi procreati legitimi sint, exceptis tantūmodo Barbaris dignitate decoratis. his enim sub nostra ditione cōstitutis propter simplicitatē eorum damus licentiā & nuda affectione nuptias facere. ceteris autem nostris subiectis licebit et sine dotalibus instrumentis sola affectione nuptias facere, vt ex hoc matrimonio nati legitimi sint. Legibus nostri principis cautū est, vt si quis sine scriptis vxorē habuerit, eamque sine causa repudiauerit: vt quartam partem suę proprię substantię ei daret, & quarta pars centum libras auri nō excedat. Eademq; statuta sunt, & si vsq; ad mortem mariti in eodem habitu matrimonij perseuerauerit: in vtroq; autem casu liberi procreati ad legitimā patris hereditatem vocentur: mulier autem in vtroq; casu, siquidē vsq; ad tres liberos maritus eius reliquerit, siue ab ea siue ab alia vxore natos, quartā ipsa portionē accipiat. Sin autē vltras tres habuerit: tantū ipsa habeat, quantū ex liberis defuncti vnus

vnus accepturus est:ita tamen vt vsumfructum quidem eius portionis ipsa habeat: proprietatem autem liberis lex conseruet, qui ex ipso matrimonio nati sunt.quòd si liberos non habeat, iure quoque dominij portionem eandem mulier capiat. Ea autem quæ sine causa repudiata est, in ipso tempore repudij, prædictam capiat portionē.sed in talibus causis nolumus maritum quartam partem ex bonis vxoris suæ sibi vindicare.

CCCLXXXII. De Leoniana & Constantiniana lege.

5 LEONIS diuæ memoriæ constitutio in omnibus obtineat casibus,qui præsenti constitutione non continentur.Constantini autem pijssimi constitutionem,quę ad Gregorium rescripta est,& interpretationem eius,quam diuus Marcianus scripsit,exponens quę sunt viles mulieres, quas copulari maritis quibusdam dignitatibus decoratis Constantiniana lex prohibebat,nullo modo valere concedimus:sed facultatē præstamus tales mulieres ducere etiā eis,qui magnis dignitatibus lætantur,dotalibus tamen instrumentis compositis.Qui autem non magnas dignitates habent,non solum in scriptis,sed etiam sine scriptis,maritali tamē affectione huiusmodi mulieres ducant,si modo liberę sunt,et matrimoniū earum licitum est. θ. λεόντειος ἀναμφίβολως.

CCCLXXXIII. De liberis ex eo matrimonio natis,quod repudio solutum est,quemadmodum alantur.

6 SI QVANDO matrimoniū solutum fuerit:discidium huius liberis ex eo procreatis non noceat,sed habeant integra iura hereditatis parentum capiendæ, & sine vlla dubitatione alantur ex paterna substantia. & siquidem pater causam diuortij dedit, & mater ad secundas nuptias non migrauerit:apud matrem alantur sumptib. patris.Sin autem probatū fuerit causam discidij matrem dedisse,apud patrem alantur, & maneant liberi. Sin autem pater inopia laborauerit,mater autem eorum locuples est:apud matrem alantur,ipsa sumptus liberis suis administrante, quemadmodum liberi locupletes matrem suam egentem alere coguntur. Quod & in omnibus parentibus & liberis inuicem obtinere iubemus. θ. χωριστὸν δι.

CCCLXXXIIII. De repudijs à marito mittendis.

7 ANTERIORES quidem constitutiones de pluribus causis faciunt commemorationem,quarum singulę si intercesserint,causam repudij iustam præstabant.Sed nos præsenti lege certas & pauciores causas enumeraturi sumus, quas solas volumus ad repudij iustā occasionē sufficere. Et maritus quidem iustas causas repudij, vt do- θ. ἐπειδὴ αἱ πολλάς.

tem vxoris lucretur, conseruanda liberis ex eodem matrimonio natis rerum proprietate, vel si liberi non sint, etiam dominio earum sibi vindicando, tales habet. Si contra Imperatorem quibusdam aliquid molientibus mulier conscia fuerit, & marito suo non manifestauerit. Sin autem maritus hoc ab vxore sua sibi indicatum tacuerit liceat mulieri per qualemcumque personam hoc ad Imperatorem referre, vt vir ex hac causa nullam inueniat occasionẽ repudij. Si de adulterio maritus putauerit vxorem suam conuinci, prius debet inscriptiones deponere vel contra mulierem, vel aduersus adulterum. Et si talis accusatio vera comprobata fuerit, tunc repudio misso habere maritum non solum propter nuptias donationem, sed etiam dotem: & si liberos non habeat, tantum capere ex alia substantia mulieris, quantum pars tertia dotis facit, vt dominio eius addicatur non tantum dos, sed etiam pœna quam nos constituimus. Si enim liberos habeat ex eo matrimonio, iubemus & dotem secundũ leges et aliam mulieris substantiã liberis conseruari: sic deinde adulterum legitimé cõuictum cum muliere puniri: & si quidem habeat adulter vxorem, capere eam dotem suam & propter nuptias donationem: sic tamen, vt liberis superstitibus vsumfructum quidem donationis mulier habeat, proprietatem autem liberi secundum leges lucrentur: quibus donamus ex nostra mansuetudine etiam aliam adulteri patris substantiam. nullis autem extantibus liberis dotem quidem cum donatione propter nuptias facta pleno iure mulier habeat, aliam autem substantiam adulteri mariti fisco nostro secundũ veteres leges vindicamus. Itẽ si quocumq; modo vitæ mariti insidiaretur, vel alijs hoc facientibus conscia marito non manifestarit: Vel nolente marito conuiuijs extraneorum conuersetur, vel cum masculis lauerit. Item si nolente marito extra domum manserit, nisi forté apud parentes suos. Si in circo vel theatro vel harena perueniat spectaculi causa ignorante vel prohibente marito. Sin autem contigerit aliquem sine vlla causa ex his quas diximus, suam vxorẽ propria domo expellere, vt illa non habente parentes apud quos permanere possit, ex necessitate foris per noctem manserit: iubemus nullam marito fieri facultatem propter istam causam repudium mittere mulieri.

θ. εἰ κατὰ τῆς βασιλείας. θ. εἰ περὶ μοιχείας. θ. ἐὰν ἐπιβουλεύσῃ. θ. ἐὰν ἀνδρῶν. θ. ἐὰν μὴ βουλομένου. θ. ἐὰν ἐν ἱππικοῖς. θ. εἰ μέντοι γε συμβῇ.

CCCLXXXV. De repudijs ab vxore mittendis.

ἡ. τῆς δ' αἰτίας. 8 CAVSAS autem propter quas iusté potest vxor marito repudium mittere, & dotem suam capere, & ante nuptias donationem similiter exigere dominio rerum scilicet liberis conseruando, vel eis non extantibus etiam dominio apud mulierem residente, eas solas esse cõstituimus. Si contra Imperatorem ipse aliquid molitus sit, vel alijs hoc facientibus, conscius nõ manifestauerit Imperatori, aut per se

θ. ἐὰν κατὰ τῆς βασιλείας.

per se, aut per aliam qualemcumque person am. Si vir vitæ mu- θ. ἐὰν ἐπιβου-
lieris quocumque modo insidiatus fuerit: vel si aliis hoc facientibus λῇ
conscius non manifestauerit mulieri, & secundum leges eam non
vindicauerit. Si castitati mulieris insidiatus fuerit: vel aliis eam in θ. ἐὰν ὁ ἀνὴρ τῆ
adulterio prodere conatus fuerit. Item si maritus de adulterio in- θ. ἐὰν ὁ ἀνήρ.
scriptionẽ posuerit, & adulterium probare non potuerit: liceat mu-
lieri volenti vel propter hanc causam repudium mittere marito, &
suam recipere dotem & donationem propter nuptias: & propter
hanc calumniam, si liberos non habeat ex eodem matrimonio, tan-
tum capiat iure dominii ab alia mariti substantia, quantum tertia
pars ante nuptias donationis facit. Si enim liberos habeat, iubemus
omnem mariti probatam substantiam liberis conseruari, scilicet his
firmiter permansuris quæ de donatione propter nuptias aliis legi-
bus continentur. Sic tamen, vt etiam illis pœnis maritus subiicia-
tur, si adulterii accusationem non probauerit, quas mulier passura
esset, si conuicta fuisset. Si in eadem domo in qua mulier cum ip- θ. ἐὰν ὁ ἀνὴρ ἐν
so habitat, contemnens eam, cum alia muliere in domo manens, vel τῷ αὐτῷ.
in eadem ciuitate degens in alia domo cum alia muliere frequenter
manens conuincatur: & semel & bis criminatus, vel per parentes
suos, vel parentes mulieris, vel per alias idoneas personas huiusmo-
di turpitudine non abstinuerit: liceat mulieri & super hanc causam
dissoluere nuptias, & recipere dotem quam dedit, & ante nuptias
donationem. & pro hac iniuria tertiam partem æstimationis quam
propter nuptias donatio facit ex alia mariti substantia capere: sic ta-
men, vt si liberos habeat, vsumfructum tantum mulier habeat ante
nuptias donationis & pœnæ tertiæ portionis, dominio scilicet cõ-
munibus liberis conseruando. Si enim liberos nõ habeat ex eodem
matrimonio & dominium rerum ei concedimus.

CCCLXXXVI. Non liceat consensu matrimonium soluere, nisi ex causa probabili.

9 NVLLI liceat consensu matrimonium soluere: nisi forte castita- θ. ὥστε μὴ διαλύ-
tis amore hoc fecerint. Sed si huiusmodi personæ liberos habeãt: tam εσθαι συναινέ-
dotem quàm donationem propter nuptias liberis custodiri præci- σεως.
mus. Sin autem post solutum matrimonium per consensum castita-
tis velamine factũ inuenti fuerint vel nuptias contrahentes alias, vel
turpiter viuentes, vel vnus ex his hoc faciens repertus fuerit: siqui-
dem liberi extent, ipsi capiant dotem, & ante nuptias donationem,
& dominium substantiæ illius personæ quæ hoc perpetrasse conuicta
fuerit. Sin autẽ liberi imperfectæ ætatis sint, ali eos & res eorũ admi
nistrari ab ea vel ab eo parẽte iubemus, qui quę ve huic legi nihil cõ-
trariũ fecit. Sin autem ambo parentes tali delicto tenentur: vtriusq;
parentis substantia liberis addicatur. administratorem eis in imper
fecta ætate cõstitutis à cõpetenti iudice deputari disponimus. liberis
autem nullis extantibus substantiam delinquẽtis personæ publicis

rationibus vindicari sancimus,& legitimis pœnis subijcimus. aliter enim disiunctionem nuptiarum fieri ex consensu nulla ratione concedimus.

CCCLXXXVII. De vxoribus militum.

ὁ. τὸ μὲν πρῶ. 10 IVBEMVS vxores militum siue in expeditionibus degentium, siue in militijs, siue milites sint, siue fœderati, siue scholares, siue alia qualicumque armata militia decorati, expectare quantoscumq; annos in expeditione fecerint, & si nullas litteras, nullum responsum ὁ. εἰ δὲ τις. à maritis suis receperint. Sin autem talis mulier maritū suum defunctum audierit, non liceat ei statim ad alias nuptias peruenire, nisi prius peruenerit aut per se, aut per parentes suos, aut per aliam qualemcumq; personam ad priores numeri & chartularios, in quo maritus eius militabat: et eos vel tribunum, si præsto sit, interrogauerit, si reuera defunctus est maritus ipsius, vt illi sanctis euangelijs propositis sub fide monumentorum deponant, si reuera maritus mortuus est. & postquam hęc fecerit, & exceperit mulier monumenta pro testimonio pudoris sui, expectet vnius anni spatiū, et postquam transierit, liceat ei legitimas contrahere nuptias. Quod si cōtra hanc obseruationem mulier ausa sit nubere: et ipsa et qui eam duxit vxorem, vt adulteri puniantur. Quod si illi qui sub fidem gestorum deposuerunt, conuicti postea fuerint falsas depositiones dixisse: ipsi quidem militia sua nudati decem auri librarum pœnam compellantur præstare ei, quem falsò dixerunt decessisse. Ipse autē, si velit, licentiā habeat vxorem suam recipere. Quòd si scholaris sit, de cuius morte dubitatio est, de primatibus scholæ & actuario: sin autem fœderati, de optione prædictam depositionem vxorem eius iubemus capere: hisdem ipsis custodiendis & in alijs omnibus, qui ad armatam militiam referuntur.

CCCLXXXVIII. Ex quibus causis matrimonia sine pœna soluuntur.

ὁ. ταῖς δὲ εἰρημέναις. 11 SVNT quædam causæ, ex quibus matrimonia sine pœna soluuntur, veluti si maritus misceri mulieri suæ non potuerit: si maritus vel vxor religiosam vitam & solitariam elegerit: si in captiuitate ad certum tempus tenti fuerint. de quibus tribus casibus ea firma esse ὁ. τὰς εἰρημένας. iubemus, quæ superius nostris legibus continentur. Omnes igitur antefatas causas, quæ nostra hac lege continentur, sufficere iubemus ad solutionem matrimoniorum. alias autem omnes cessare præcipimus, & nullam aliam causam posse matrimonia soluere, siue nostris, siue veteribus cognita legibus est, nisi nominatim in hac constitutione inuenta fuerit.

CCCLXXXIX. Si mulier marito suo sine iusta causa repudium miserit.

ὁ. ἐπειδὰν δέ τις γυναικῶν. 12 SI mulier marito suo sine iusta causa repudium miserit, & in hac

hac impia voluntate perseuerauerit: dotem quidem ipsius maritus habeat, proprietatem rerum dotalium communibus liberis conseruaturus. Si autem liberos non habeat, ipse eam lucretur: mulier autem periculo iudicis huic causæ præsidentis religiosissimo antistiti tradatur eius ciuitatis, in qua communiter domicilium habebant. Episcopus enim curabit eam monasterio immittere vt ibi degat vsque ad mortẽ suam. Et siquidem liberos habeant, bessem quidem substantiæ eius ipsi capiant: tertia autem portione monasterium potiatur iure dominij. Si autem nullos liberos habeant, sed parentes: ipsi quidem tertiam partem accipiant, monasterium autem bessem: nisi forte mulier in potestate parentis constituta consensu eius repudium sine causa miserit, tunc enim nihil ex filiæ patrimonio parentem sperare oportet, sed omnia monasterium capiat. Similiter procedere debet, & si nullos neque liberos neque parentes habuerit.

Si autem iudex apud quem conuicta est mulier sine causa repudium misisse, non tradiderit eam ciuitatis episcopo, vt immittatur in monasterium: siquidem in hac florentissima ciuitate magistratus sit: ipse quidem xx. libras auri pœnæ nomine dabit, officium autem eius alias x. Quod si prouincialis sit magistratus, & præcepta nostra neglexerit: ipse quidem x. libras auri pœna præstabit, officium autem eius v. Si autem iudex sit non magistratus: ipse quidem x. libras auri præstabit, ministri autem eius v. Istæ autem pœnæ per Comitem rerum priuatarum & scholam palatinorum fiscalibus rationibus inferantur. Sed et si maritus sine causa repudiũ miserit vxori suæ, reddat ei dotem & propter nuptias donationem, & extrinsecus ex substantia sua tantum præster, quantum tertia pars propter nuptias donationis facit. Et siquidem habeat liberos ex eodem matrimonio natos: ipsa quidem vsumfructum habeat: liberis autẽ proprietatẽ custodiat tam donationis quam pœnæ. si autẽ nullos liberos habeat: tunc et proprietatẽ omnium rerũ prędictarũ lucrabitur.

θ. εἰ δὲ ὁ ἐπιχώριος. ι. εἰ δὲ ὁ ἀνήρ.

CCCXC. *Si quis vxorem suam flagellis castigauerit.*

13 SI QVIS vxorem suam flagellis vel lignis castigauerit sine aliqua causa, quæ contra mulierem ad dissoluendum matrimonium sufficit: pro hac contumelia conuictus maritus tantum præstet mulieri ex substantia sua, quantum tertia pars propter nuptias donationis facit.

ια. εἰ δέ τις τὴν ἰδίαν.

CCCXCI. *Si quis suspicatus fuerit de aliquo velle eum pudori vxoris suæ inludere.*

14 SI QVIS suspicatus fuerit de aliquo velle eum pudori vxoris suæ inludere, liceat ipsi marito testationes in scriptis habitas ad suspectum hominem mittere, & ter denuntiare per ipsas testationes

ιβ. περὶ τῶν ὑποπτευομένων.

idoneos testes continentes, ne cum vxore sua inueniatur, & si post tres testationes in scriptis habitas, & idoneos homines habentes inuenerit eum, quem contestatus est, cum vxore sua vel in sua domo, vel in domo mulieris, vel in domo illius adulteri, vel in propina, vel in proastio: liceat marito sine vllo periculo suis manibus eum occidere. Sin autē in alio loco eum deprehenderit cum vxore sua colloquium habentem, conuocatis tribus idoneis testibus, per quos possit probare apud iudicem inuenisse eum cum vxore sua conloquiū habentem, tradat eum iudici. & si iudex inuenerit post tres testationes suspectum hominem conlocutum mulieri fuisse, nullo alio exquisito, quasi adulterum puniat: marito autem liceat contra suam vxorem qualiter voluerit, secundum leges crimen exsequi.

CCCXCII. Si post tres contestationes inuenerit maritus vxorem suam in sancto loco cum suspecto homine conloquium habentem.

15 SI post tres contestationes inuenerit maritus vxorem suam in sancto loco cum suspecto homine cōloquium habentem, tradat ambos ecclesiæ defensori, vel alijs clericis, vt separati custodiantur periculo defensoris vel clericorum, vt aditus iudex mittat ad religiosum ciuitatis episcopum, & auctoritate ipsius accipiat eos, & pœnis contra adulteros positis vtrosq; adficiat, nullo alio requisito, nisi quod post tres contestationes inuentus est cum muliere loqui. Est autem iustissimum, neque adulterum neque raptores mulierum, sanctorū septis vindicari: & multo magis, si quis de ipso adulterio intra sanctos alienæ mulieri locutus est. Et generaliter definimus, si quis inuenerit vxorem suam, vel filiam, vel neptem, vel nurum, et deprehēderit cum aliquo conloquium habentem, & suspicatus fuerit turpitudinis causa eos couenisse, liceat ei ambos tradere vel defensori ecclesiæ, vel alijs eiusdem ecclesiæ clericis, periculo eorum separatim custodiendos, donec iudici innotesceret, & ille secūdum leges personas acceperit, & causas discusserit. Quæ omnia huius constitutionis capitula valere sancimus tam in futuro tempore, quàm in præterito, nisi iudiciali calculo vel amicali compositione causę decisę sunt. DAT. III. ID. DECEMB. CONSTANTINOP. ANNO XV. IMPER. IVSTIN. AVG. POST CONSVL. BELIS. V. C.

CONSTITVTIO CIX.

De omnibus successionibus quæ ab intestato deferuntur. & vt qui defertur hereditas ipsi etiam tutelæ, onus incumbat.

CCCXCIII. De hereditatibus quæ ab intestato deferuntur.

1 DE hereditatibus, quæ ab intestato nobis deferuntur, multæ leges à veteribus conscriptæ sunt, quas ab hoc tempore placet cessare, & præsentem legem in huiusmodi successionibus valere. Nam et simpliciter et sine vlla obscuritate diuisionem huius causæ per hanc constitutionem exponimus.

Con-

Cōstat enim apud omnes, cognationes tres ordines habere: quorum alius est ascendentium personarum, alius descendentium, alius ex latere venientium: quorum alij agnati sunt, alij cognati. Sed descendentium quidem ordinem alijs omnibus anteponimus, vt in successione ab intestato capienda potiora iura habeat alijs omnibus & ascendentibus, & ex latere venientibus personis, cuiuscumque fuerint sexus qui ad successionem vocantur, cuiuscumque gradus: nulla discretione habita, vtrum ex masculina progenie, an ex feminina editi sunt: & vtrum filijfamiliâs sint, an patresfamiliâs. Licet enim filiusfamilias is qui mortuus est fuerit: attamen liberos eius omnibus alijs prçponimus, in his scilicet rebus, quæ adquisitionem efficiunt: vt in proprietate capienda defuncto succedant, vsufructu scilicet ad patrem pertinente: sic tamen, vt si contigerit vnum ex descendentibus personis decedere, liberi ab eo relicti locum ipsius obtineant, & tantum capiant, quantum pater ipsorum si viuus esset, accepturus fuisset: quam successionem veteres leges in stirpem vocāt. Vnde si aliquem mori contigerit filio vel filia derelicta, & ex filio vel filia iam defuncto vel defuncta nepotibus vel neptibus relictis, nepotes vel neptes vnà cum filio vel filia successionem aui sui capere debent. nam in personis descendentibus gradus differentia nulla est, nec vlla discretio inducitur, vtrum masculi sint, an feminæ, vtrū ex masculino sexu, an feminino progeniti sunt: & vtrum sui iuris, an alieni fuerint. Hæc de personis descendentium.

CCCXCIIII. *Idem.*

2 De ascendentibus autem personis talis obseruatio tenet. Si enim decesserit aliquis intestatus nullo liberorum derelicto, sed patre vel matre vel alijs ex ordine ascendentium personis, præferantur omnibus, qui ex latere veniunt, excepto fratre & sorore, qui ex vtroq; parente defuncto copulantur, secundū quod inferius declarabitur. Si autē multi ex ascendentibus supersint: eos anteponi volumus, qui proximiore gradu fuerint, siue masculi sint, siue feminæ, siue ex masculino sexu, siue ex feminina cognatione defuncto iungūtur. Si autem parē gradum cognationis obtineant: & pariter vocabuntur: vt qui per patrem ascendunt, dimidiam portionē hereditatis accipiant quanticumq; inuenti fuerint. qui autem per matrem ascendunt, alteram dimidiam capiant quanticumque sint, nisi fortè fratres defuncti existant ex vtroque parēte eidem mortuo fratri suo copulati, vel sorores eodem iure coniunctæ: tunc enim cum proximis parentib. ad hereditatem vocabuntur, hereditate scilicet pro virili portione, id est, in capita inter omnes diuidenda, quamuis pater & mater fuerint: vt tñ pater vsumfructum partis ad filium vel filiam peruenientis nullū habeat, sed pleno iure apud filium vel filiam maneat, nulla obseruanda differētia inter istas personas vtrū masculini

ſexus an feminini ſint: et vtrum per maſculinum ſexum an fœmineum defuncti cognatione iungantur. ſed neque in defuncto intereſt, cui ſuccedant, verũ ſui an alieni iuris deceſſerit.

CCCXCV. *Idem.*

[illegible] 3 RELIQVVM eſt, vt diſpiciamus de tertio ordine, ex latere venientium perſonarum, qui in agnatos & cognatos diuiditur: hac enim parte diſpoſita pleniſsima conſtitutio erit. Si quis igitur deceſſerit, & neque deſcendentes neque aſcendentes reliquerit: primos ad hereditatē vocamus fratres & ſorores qui ex eodem patre & matre geniti vel progenitę ſunt, quibus & mortuus editus eſt. talibus enim fratribus vel ſororibus nõ ſuperſtitibus illos fratres vel ſorores vocamus, qui ex vno parente defuncto copulantur, id eſt, ſiue per patrem ſiue per matrem. Quòd ſi deceſſerit aliquis fratre vel ſorore relicta, & ex alio fratre vel ex alia ſorore iam defuncto vel defuncta liberis relictis cum auunculis ſuis vel patruis liberi fratris vel ſororis venient, & tantam capient portionem, quantam pater eorum vel mater accepiſſet, ſi viuus vel viua fuiſſet. Vnde conſequens eſt, vt ſi ante mortuus eſt frater qui tam ex patre quam ex matre copulatus fuiſſet ei, qui modo defunctus eſt, alĳ autem fratres ſuperſint vel ſorores, qui ex matre tantum vel ex patre defuncto copulantur: præferantur eis filius & filia eius qui vtroque iure ſubnixi ſunt. Et ex contrario, ſi filius vel filia exiſtat fratris vel ſororis defuncti vel defunctę, vno tantum iure coniuncti, alĳ autem fratres exiſtant vel ſorores vtroque iure decorati: præponantur fratres filĳs vel filiabus ante defuncti vel ante defunctæ ſororis. Nulla enim differentia eſt, vtrum de hereditate maſculi, an feminæ quæratur: & vtrum maſculi ſunt, qui inter ſe certant, an feminini ſexus. Alia autem perſona ex tranſuerſo gradu in locum defuncti parentis ſui omnino non ſuccedat, niſi fratris filius: tunc autem cum auunculis ſuis vel patruis fratris vel ſororis filĳ filiæ've vocantur, cum nullus ex aſcendentibus perſonis defuncto ſuperſit: tunc enim excludendos eſſe cenſemus. Quòd ſi nullus ex aſcendentibus ſit: tunc fratris vel ſororis filĳ quaſi ſecundum gradum obtinentes, ſic ad hereditatem defunctæ perſonæ vocentur. ideoque modis omnibus auunculis vel patruis defuncti præponuntur: quia illi tertium gradum cognationis obtinent. Quòd ſi neque fratres, vel ſorores, neque filios vel filias fratrum vel ſororum defunctus reliquerit: alia deinceps cognatio ad ſucceſsionem eius vocabitur ſecundum ſui gradus prærogatiuam, vt qui proximior eſt, ipſe ceteris præponatur. Quòd ſi plures perſonæ eundem gradum cognationis obtineant, & alĳs proximiores ſint: in capita diuidatur inter eos hereditas, nulla differentia habenda, vtrum qui vocantur ad ſucceſsionem defuncti maſculi ſint, an feminæ, & vtrum perſona defuncta maſculini, an feminini ſexus fuerit,

rit. Nulla autem differentia sit agnationis & cognationis, sed solus gradus sanguinis naturalis spectetur. nam cognatus proximior vlteriori agnato præponitur. Hæc de successionibus.

CCCXCVI. De legitima tutela, & de matre & auia tutelam liberorum administrantibus.

4 Ex his autem quæ de hereditatibus ab intestato deferendis diximus, facilè possumus intellegere quid de tutelis iuris sit. Nã quæcumque persona siue agnationis siue cognationis titulis decorata ad hereditatem impuberis, si moriatur, vocabitur: necesse est, vt etiam tutelę onus suscipiat. Nam ibi tutelę grauamẽ imponendũ est, vbi hereditas deferri speratur, (nã & si multi eundẽ gradum proximiorẽ cognationis obtineãt: omnes pariter ad hereditatẽ vocãtur) exceptis feminis & minoribus xxv. annis: & his, qui propter diuersas rationes tutores esse non possunt: veluti milites, & hi, qui excusatione vallati sunt. Mater autem vel auia si velint tutelam regere filiorum suorum vel nepotum: non prohibentur, si tamen actis interuenientibus nuptijs alijs & Velleiano senatusconsulto renuntiauerint: hæc enim facientes omnibus ex transuerso venientibus cognatis in tutela præponuntur, solis cedentes testamentarijs tutoribus. Vbi autem multi ex eodem gradu cognationis ad tutelam impuberis vocantur: conuenire eos oportet apud competentem iudicem, vt ille vnum vel plures ex his qui ad administrationem pupillaris rei sufficiunt, creet, quem ipsi vel quos vtpote idoneos elegerint & nominauerint, vt periculum ad omnes respiciat: & substantia eorũ tacitis hypothecæ titulis pupillo obligetur. ε. ιϛ ὅτι ἡ.

CCCXCVII. De vi ac potestate constitutionis in personis & temporibus.

5 HÆC autem quæ de successionibus diximus, obtinere oportet in his personis, quæ fidem catholicam sequuntur. Nam leges de hereticis positas nullo modo ex hac lege innouari patimur. Hæc autem constitutio teneat in ijs casibus, qui ab initio Iulij mensis præsentis sextæ indictionis contigerunt, vel posteà contigerint. præcedentes enim causas, quę emerserunt vsque ad memoratum tempus, veteribus legibus relinquimus, & vt ex his dirimantur. DAT. VII. KAL. AVG. SEPTIMO MILIARIO IMP. DN. IVSTIN. ANN. XVI. POST CONSVLAT. FL. BASILII V. C. ANNO II. ε. πῶν ἡ αἱρετ.

riosissimorum præfectorum prætorio cuiuscumque regionis prouocatio non porrigatur, sed certo tempore elapso retractatio sententiæ concedatur. sed humanitatis ratione facultatem præstamus ei, qui se ex sententia præfectorum grauatum esse putauerit, libellos offerre, vel ipsi præfecto prætorio qui sententiam dixit, vel consiliarijs eius, vel his qui lites introducunt, intra decem dies post sententiam prolatam, vt hoc subsecuto non aliter executioni sententia tradatur, nisi prius fideiussores idoneos dederit is qui vicit, de tanta quantitate reddenda, quantam sententia continet: vt si postea retractatione legitimo modo veniente calculus rescindatur, res aduersariæ parti cum legitimis augmentis restituantur. Quod si intra decem dies post sententiam prolatam libellus ab ea parte quæ victa est, non porrigatur: sine fideiussione quidē exsecutio sententiæ fiat, sed tamen ius retractationis integrum aduersariæ parti custodiatur, sibi imputaturę quod intra decem dies libellum pręstare secundum definitionem nostram non curauerit.

CCCCIII. Si minor vigintiquinque annis restitutionem aduersus aditionem hereditatis petere maluerit.

6 Si minor vigintiquinque annis temere susceptam à se hereditatem nolit habere, & in integrum restitutionem implorauerit, siquidem pręsto sunt omnes creditores hereditatis: vocentur iussione iudicis, & præsentibus eis restitutio petatur. Quod si vel omnes, vel quidam ex his absint: vocentur quidem legitimis præconijs. si nautem intra tres menses non venerint, liceat adultis in integrum restitutionem impetrare sine periculo, vt tamen iudex qui præsidet, prospiciat vbi debent res hereditariæ mobiles & immobiles seruari, quantitate scilicet earum per publicam descriptionem actis interuenientibus manifestanda. *l. actis tituu.*

CCCCIIII. De mala fide possessoribus res alienas alienantibus.

7 Si qvis mala fide res alienas possidens vendiderit eas, vel donauerit, vel alio modo alienauerit: is autem, qui se dominum earum putat, sciens hoc testatione non denuntiauerit ei, qui res cepit intra decennium inter præsentes, vel inter absentes intra vicennium: res firmiter apud emptorem vel qui donationem excepit, vel alio modo alienationis nanctus est, permaneant. quod si ignorante domino malæ fidei possessor alienauerit: non aliter hoc prę iudicet domino, nisi xxx. annorum spatium transactum sit: quamuis is, qui emit, vel alio modo alienationis nanctus est, bonæ fidei possessor fuerit. *l. in bonis fa. par.*

CCCCV. De præsentibus & absentibus intra decennij præscriptione.

[illegible] 8 SCIMVS, quòd inter præsentes longi temporis præscriptio decennium est: inter absentes autem vicennium. Quid ergo si in quibusdam annis præsto sit aliquis, in quibusdam autem absens fuerit? Et dicimus tantum aliud tempus decennio expleto adijciendum esse, quantum in absentia fuit. Ea autem, quæ de temporali præscriptione constituimus, non in præteritis causis, sed in futuris casibus obtinere sancimus, qui post hanc legem emerserint.

CCCCVI. De testatore non cogendo sua propria manu, vel testium, nomina heredum scribere.

[illegible] 9 NEMO cogatur in testamento suo propria manu, vel testium, nomina heredum scribere: sed valeat testamentum ipsius, siue per ipsum testatorem, siue per aliam qualemcumque personam nomen heredis eius scribatur. si tamen aliam testamentorum obseruationem habeat.

CCCCVII. De rebus immobilibus quæ ad loca venerabilia pertinent.

[illegible] 10 SCIMVS legem nos posuisse, qua cautum est, vt nõ transeant ad alias domos res immobiles, quæ ad nostram domum ab ecclesia sacrosancta peruenerint. Hanc igitur legem præcipimus euacuari non solum in his, quæ postea peruenerint ad nostram domum, sed etiam in his, quæ iam peruenerunt.

CCCCVIII. Si quis familiæ suæ legauerit, vel aliæ personæ, & rei legatæ alienationem prohibuerit.

[illegible] 11 SI QVIS testamentum fecerit, & rem immobilem familiæ suæ legauerit, vel aliæ personæ legati nomine reliquerit: & is specialiter dixerit nullo tempore eandem rem alienari, sed apud heredes aut successores eius cui res derelicta est, semper maneat: in hoc legato iubemus Falcidiam legem locum omnino non habere: quia alienationem eius ipse prohibuit, qui testatus est. hæc autem obtinere iubemus in his casibus, quos nec iudicialis calculus, nec amicalis compositio, nec alius modus legitimus terminauit. DAT. XIIII. KAL. FEB. CONSTP. IMP. DN. N. IVSTIN. AVG. ANN. XVII. POST CONS. BASILII ANNO IIII.

CON-

CONSTITVTIO CXI.

De sanctæ ecclesiæ regiæ vrbis & religiosorum locorum rebus immobilibus, nullo modo alienandis nisi per emphiteuma sub certa definitione. Cæterarum verò prouinciarum ecclesijs concessum non solum perpetuum emphiteuma celebrare, sed & si necessitas exigat debiti, vel rei dānosæ, venumdare. commutationibus non indubitis si maluerint rel . iosa loca inter se peragere. Odessenæ, & ijs Ierosolymitanæ ecclesię priuilegia adiecta. Et si quæ res dānosæ episcopus donatæ vel venditæ sunt, restitui ab eis iubentur. &c.

CCCCIX. *De alienationibus & alijs contractibus immobilium rerum, vel annonarum ciuilium, vel rusticorū mancipiorum, quæ ad loca venerabilia pertinent.*

NVLLI liceat administratori rerum ecclesiæ maioris huius Imperialis ciuitatis, vel orphanotrophij, vel xenodochij, vel ptochonotrophij, vel nosocomij, vel alterius religiosi loci intra imperialem ciuitatem vel intra territorium eius positi, exceptis monasterijs, vendere, vel donare, vel permutare, vel in pari donatione, vel alio quocumque modo alienare rem immobilem, vel annonas ciuiles, vel rusticum mancipium, nisi ad imperialem domum permutatio tantum fiat. Sed neque parœcico iure dari quippiam concedimus. Emphyteuseos autem contractus ab antefata maiore ecclesia et alijs memoratis locis fieri iubemus in personā ipsius qui accepit, & in duobus alijs heredibus, vt non plus quam sexta portio subsistentis reditus concedatur ei qui emphyteusin accepit. De proastijs autem, quæ ad prędictas pertinent domos, iubemus: siquidem talia proastia reditum habeant in solito reditu, ab administratoribus iure emphyteuseos ea pręstari secundum prędictum modum, id est, in personam eius qui accepit, & alias duas successiones, vt nulla releuatio fiat, sed magis accedat augmentum.

Quòd si nullum reditum eadem proastia habeant, tunc liceat administratoribus ea præstare sub quadam quantitate. Quod si res emphyteuseos iure ab antefatis domibus prǣstita, vel ad Imperialē domum peruenerit, vel ad fiscum, vel ad aliquam ciuitatem, vel ad curiam, vel ad aliam religiosam domum: liceat administratorib. locorum, à quibus ab initio emphyteusis constitit, quando ad aliam personam talis contractus peruenerit, manifestare voluntatē suam intra biennium, & duorum alterum, vel apud eos relinquere rem, & annuum reditum qui pacto continetur accipere, vel ipsam rem recipere, iure emphyteuseos resoluto, si hoc ipsum conducere sibi putauerint. Quòd si quædam sint loca, in quibus positæ veteres domus dirutæ sunt, ex quibus nullus reditus prædictis religiosis locis colligitur, neque possint dirutas domos renouare: liceat administratoribus huiusmodi loca emphyteuseos iure perpetuo præstare, sic tamen, vt tertia portio pensionum religiosis locis prǣstetur, quæ

Margin notes: l. ὀρφανιζομένων. — l. τὰς δ' ἐμφυτεύσεις. — l. περὶ δὲ. — l. εἰ δὲ μή. — l. εἰ δὲ συμβαίη. — l. εἰ δὲ τινα.

colligebantur ex habitationibus nondum dirutis, eandemque tertiam portionem cedere ab initio contractus emphyteuseos. Quod si emphyteuticarius magis eligat sub hac pactione loca accipere, vt prius ędificet, & exvenientibus postea pensionibus dimidia portio religiosis locis præstetur: & hoc fieri concedimus. Sed & si materias ex dirutis ædificijs in eodem loco emphyteuticarius inuenerit, sine impedimento eis vtitur.

§. [illegible] Quod si quis velit rem immobilem ab antefatis religiosis locis vsus nomine accipere, non aliter hoc accipiat, nisi aliam rem statim iure dominij præstet eidem religioso loco, à quo eandem rem accepit, tantum habentem reditum, quantū habet & res quę ei datur, & non pluribus tributis grauatam, vt post mortem eius vel post tempus quod vsui additum est (vt tamen non sit longius, quàm vita eius, qui cepit) vtraque res in integrum tam iure dominij quàm iure vsus in eundem religiosum locum perueniat. Locationes autem ab ijsdem religiosis locis fieri concedimus, in tantos annos, quantos inter cōtrahentes placuerit, vt tamen non extendantur vltra triginta annos.

§. εἰ δὲ συμβαίη. Quòd si contigerit memoratis locis propter tributa vel alias necessitates pecunijs opus habere, liceat administratoribus rem immobilem supponere, & dare in speciale pignus, vt creditor possideat eandem rem, & fructus eius capiat, & imputet sibi quosdam in ipsas quas mutauit pecunias, quosdam in vsuras non ampliores quam quartam portionem centesimæ. Quòd si administratores debitum soluerint, vel ex fructibus creditori satisfiat: iubemus rem ad locum religiosum redire.

§. τὰς δὲ ἐμφυτεύσεις. Contractus autem emphyteuseos & hypothecas, & vltra quinquennium locationes volumus fieri a sacrosancta quidem maiore ecclesia huius ciuitatis, arbitrio, & consensu beatissimi eiusdem ciuitatis patriarchę, iurantibus pręsente eo religiosis œconomis, quàm chartularijs eiusdem maioris ecclesiæ, quòd non ad fraudem ipsius ecclesiæ contractus fit. In alijs autem religiosis domibus, siquidem sint chartularij, eodem modo eos iurare præsente administratore. quòd si nulli chartularij sint, ipsos administratores propositis sacrosanctis euangelijs contractum facere in scripto cum iureiurando huiusmodi instrumentis, eo quòd non ad læsionem vel circumscriptionem religiosi loci contractus fiat.

§. τοῖς δὲ οἰκονόμοις. Oeconomis autem et orphanotrophis, & ceterorum locorum administratoribus, & cuiuscumque loci chartularijs, & parentibus & liberis eorum, & alijs, qui iure cognationis vel adfinitatis eis copulantur, interdicimus emphyteuses, & locationes, vel hypothecas rerum ad religiosa pertinentium loca, siue per se, siue per interpositam personam accipere: scituris, quòd si tale aliquid fuerit, & hoc ipsum inualidum erit, & omnem substantiam eorum qui ceperint, & œconomorum, & chartulariorum, & administratorum, quibus secundum prædictum modum copulantur, in religiosam domum ex qua rem acceperunt, post mortem eorum peruenire iubemus.

bemus. Et hæc quidem de sacrosancta maiore ecclesia, & prædictis religiosis locis, quæ intra Imperialem ciuitatem sunt, vel intra territorium eius, dispoſuimus.

CCCCX. *Idem.*

De alijs autem ſacroſanctis eccleſijs & monaſterijs, & xenonibus, & noſocomijs, & ceteris religioſis domibus, quæ in omnibus prouincijs noſtræ reipublicæ poſitæ ſunt, nec non monaſterijs in Imperiali ciuitate & territorio eius poſitis, conſequenter definiendum eſt. His igitur locis liberam facultatem præſtamus non ſolum temporalem emphyteuſin facere immobilium rerum ad ipſos pertinentium, ſed etiam perpetuo eas iure emphyteutico volentib. dare. Et ſiquidem ſacroſanctæ eccleſiæ fuerint, vel aliæ religioſæ domus, quarũ adminiſtrationem epiſcopus vel per ſe vel per clerũ expediat, arbitrio eius & cõſenſu fuerit talem contractum fieri iurãtibus præſente eo œconomis, & adminiſtratoribus, & chartularijs eiuſdem religioſę domus, quod ex hoc emphyteuſeos contractu nullum damnum eidem religioſæ domui fiat. Quod ſi ptochia, vel xenones, vel noſocomia, vel alia religioſa loca ſint propriam habentia adminiſtrationem, ſiquidem ſanctas domos oratorias habeant, conſenſu amplioris partis clericorum oratorij, cõtractus procedat, necnon œconomi. Quod ſi ſolum xenodochium ſit, vel ptochium, vel noſocomiũ, vel alia religioſa domus, is qui præpoſitus ipſis eſt, contractum faciat, iurantibus adminiſtratoribus earum ſub præſentia religioſiſsimi epiſcopi, à quo præpoſiti vel creati fuerint, quod nihil ad læſionem vel circumſcriptionem eorundem locorum in tali contractu fiat. In monaſterijs autem per hegumenos eorum & cũ ampliore parte eiuſdem monaſterij monachorum cõtractum fieri. In his autem omnibus iubemus inſcribi inſtrumentũ cum iureiurãdo, quod non ad læſionem vel circumſcriptionem eorundem locorum negotium agitur: & hac tamen obſeruatione procedente, releuationem non amplius fieri ſexta portione reditus, quàm habet res iure emphyteuſeos præſtita. Ea autẽ quæ diximus de ędificijs dirutis pertinentibus ad religioſas domos in hac imperiali ciuitate poſitas, eadẽ obtinere volumus, & in iſtis religioſis domibus. Illud quoq; iubemus obtinere, vt ſi quando eædem religioſæ domus vel propter publicas tributiones, vel propter alias neceſſarias cauſas obligatę fuerint, & non habeant ex rebus mobilibus vnde eadem debita perſoluant: tunc primo quidem ordine in ſpeciale pignus rem immobilem dari creditori volumus, vt huius pignoris fructus accipiẽs imputet ſibi quoſdam in ipſam pecuniã creditam, quoſdã in vſuras non plures quarta portione centeſimæ. Quod ſi non poſsint hoc modo debitum obtinere, iubemus eos quidem, qui à beatiſsimis

patriarchis creantur, siue metropolitani, siue alij episcopi fuerint, siue archimandritæ, siue orphanotrophi, vel ptochotrophi, vel xenodochi, vel nosocomi, vel alias religiosarum domorum administratores apud sanctissimos patriarchas, à quibus creantur, monumenta fieri cum sacramento administratorum & consensu maioris partis eorum, qui ibi ministerium faciunt, debitum manifestum fiat, &
vers. τὸ δέ. quod non est possibile ex rebus mobilib. hoc exolui. Eos autem qui à metropolitanis episcopis creantur, siue episcopi sint, siue archimandritæ, siue orphanotrophi, siue ptochotrophi, vel alias domorum religiosarum administratores, apud ipsos similiter metropolitanos episcopos talia monumenta conscribere. Apud illos autem episcopos, qui vel à patriarchis, vel à metropolitanis episcopis creantur, & habēt sub iurisdictione sua monasteria, vel ptochia, vel xenonas, vel nosocomia, vel alias religiosas domus, eodem modo monumenta fieri: sic tamen vt apud patriarchas, vel metropolitanos, vel alios episcopos talia monumenta si fiant, nullum super his damnum vel sumptum domos religiosas pati. Propter hoc enim volumus de cetero apud præsides prouinciarum vel apud defensores locorum talia monumenta à prædictis personis vel domib. fieri, vt nullum
§. μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι. detrimentum patiantur. Postquam autem hoc ita secutum fuerit apud memoratos sanctissimos patriarchas, vel metropolitanos, vel alios episcopos: tunc antefatos administratores eius loci cui debitum imminet, in scriptis in publico loco ciuitatis proponere per viginti dies: & hoc modo adhortari eos, qui comparare rem immobilem
vers. πάντων δὲ τούτων. volunt, vt is qui plus præstiterit, alijs præponatur. His autem omnibus procedentibus venditionem fieri, pretio modis omnibus pro debito dando, vt nō aliter habeat emptor cautum, nisi pretium super ipso debito soluerit, & hoc specialiter inscriptum sit cum iureiurando in emptionali conscriptione, quod nihil ad læsionem vel
vers. εἰ δὲ κατὰ τὸν. circumscriptionem eiusdem religiosæ domus fiat. Si autem per antefatum modum emptor talis rei nullus inueniatur, iubemus debitum quidem percipere creditorem iure eo quod PRO SOLVTO dicitur, vt ipsam possessionem creditor accipiat, iusta & subtili æstimatione facienda, & adijcienda pretio decima portione totius æstimationis: & sic in ea quātitate capere rem creditorem pro solutione firmo dominio posidendam. sic tamen vt administratores eius loci cui debitum imminet, & maior pars eorum, qui ibidem ministeriū
vers. τὸ δὲ πρᾶγμα. faciunt, huiusmodi venditionibus consentire. Ea autem res, quæ pro soluto immobilis constituta datur, non electione creditoris præstetur, sed quod medium est fertilium & infertilium possessionum, quæ ad religiosum pertinent locum, æstimari oportet ex reditu
§. εἰ δέ τις. suo & publicarum tributionum functione, & reliquo statu. Si quis autem episcopus vel œconomus, vel administrator cuiuscumque religiosi loci, siue in Imperiali ciuitate, siue in prouincijs posid-

positi pecuniam mutuatus est, vel postea mutuatus fuerit, iubemus non aliter ei in rationes religiosæ domus imputari, nisi prius probauerit, quod ad causas prædicti religiosi loci hæc processit: sed neque ipsum creditorem, vel heredes eius, contra domum religiosam habere aliquam actionem, nisi probauerint in causas ad religiosam domum pertinentes pecuniam processisse: sed contra eum qui mutuatus est, vel heredes eius, suas mouere actiones. Hoc quoque iubemus, vt excepta sanctissima maiore ecclesia Imperialis ciuitatis, & sancto orphanotrophio, & xenonibus, & ptochijs, quæ in hac Imperiali ciuitate sunt, vel quæ intra territorium eius, licere omnibus sanctissimis ecclesijs & religiosis domibus, nec non monasterijs, quæ vel in imperiali ciuitate, vel in diuersis prouincijs posita sunt, permutationes secum facere cum indemnitate vtriusq; loci, consentientibus in scriptis vel per depositiones huic contractui nō solum administratoribus vtriusque religiosi loci, sed etiam maiore parte eorum, qui ibi ministerium faciunt. Res autem immobiles, quæ ab Imperiali domo ad quemcumque religiosum locum peruenerunt, vel postea peruenerint, nullo modo vēdi vel supponi, vel permutari, vel quocumque modo alienari concedimus, nec si secum religiosæ domus tale aliquid fecerint. β. τοῦτο δὲ κελεύομεν. δ. τὰ δὲ ἀπὸ βασιλικῶ.

CCCCXI. *Idem.*

3 Nvlli liceat monasterium alienare, vt in profanum statum transeat: sed liceat episcopis huiusmodi facinora emendare, & in pristinum statum locum reducere. Si quis autem ex prædictis locis, excepta maiore ecclesia imperialis vrbis, possessionem habeat tributis plurimis prægrauatam, ex qua nullos reditus sancto loco præstatur, facultatem liberam damus administratoribus religiosi loci talē possessionem alienare, quocumque modo putauerit commodum eidem religioso loco fore, monumentis scilicet in tali alienatione faciendis apud illos, à quibus administratores talium locorum præponuntur, vel creantur: & iurantibus per diuinas scripturas his qui ijsdem locis præpositi sunt, & maiore parte eorum, qui ibi ministeriū faciunt, quòd nulla proditione, nulla gratia, nulla circumscriptione alienatio fiat. Oeconomis autē vel administratoribus, vel chartularijs cuiuscumque religiosi loci & parentibus & liberis eorum & alijs, qui vel cognatione vel iure nuptiarum eis copulantur, locationes, vel emphyteuses, vel emptiones, vel hypothecas rerum immobilium apud eosdem religiosos locos pertinentium subire vel per se vel interpositam personam sub ijsdem pœnis interdicimus, quas superius diximus.

CCCCXII. *Idem.*

4 Si qvis autem conductor vel emphyteuticarius rem, quæ ad locum religiosum pertinet, deteriorem eam fecerit, vel per bien-

nium emphyteuticum canonem siue mercedem non soluerit: liceat religioso loco eum expellere de locatione vel emphyteuseos cõtractu, & exigere ab eo transacti temporis debitum canonem, & propter emponemata nullam ei competere actionem. Sin autem nolint administratores religiosi loci eũ expellere: id quod debet, praestet, & teneat rem donec tempus statutum finiatur: & canonem secundum quod pactus est, praestet. quod si fugerit, liceat administratoribus religiosi loci indemnitatem seruare ex rebus ipsius, & propter emponemata nullam timere actionem.

CCCCXIII. *Idem.*

l. ταῖς δὲ ἁγιωτάταις. 5 SANCTISSIMIS ecclesijs Odessi & Tomeos permittimus alienare res immobiles pro captiuorum redemptione, nisi forte ad
l. ἐς τὴν δὲ. hoc eis praestitę fuerint, vt nullo modo alienẽtur. Illud quoq; concedimus, vt Hierosolymitana sanctissima ecclesia licentiam habeat domus suas in eadem ciuitate positas vendere, non in minore pretio quam ex pensionibus earum per quinquaginta annos colligitur, vt ex ea aestimatione alius reditus melior comparetur.

CCCCXIIII. *Idem.*

l. εἰ δέ τις. 6 SI QVIS cuicumque sancto loco vel in Imperiali ciuitate, vel in prouincijs posito possessiones penuria laborantes donauerit, vel vendiderit, vel alio modo praestiterit, vel reliquerit: iubemus pro talibus rebus nullam laesionem perpeti religiosam domum, ad quã talis possessio peruenit, siue publicarum functionum nomine, siue alterius cuiuscumque causae, sed totum grauamen in eos qui dederunt, vel heredes eorum redire, cogẽdos recipere tales possessiones, & restituere de sua substantia religioso loco omne detrimentum,
l. εἰ δὲ καὶ τοσοῦτος. quod ex tali causa ei contigit. Sed & si fraus intercesserit tanta, vt etiam pecunia religioso loco praestetur, vt possessiones illas religiosus locus suscipiat: iubemus, vt is qui dedit, vel heres eius reci-
l. οὐδε τίνας piat possessiones, et pecunias non exigat. Nulli autem ecclesię necessitatem imponi volumus possessiones vbicumq; positas, quamuis fertiles, comparare.

CCCCXV. *Idem.*

l. εἰ δέ τις βουληθείη. 7 SI QVIS vsus nomine rem immobilem ab ecclesia prouinciali accipere velit: eodem iure & sub ijsdem condicionibus accipiat, quas supra diximus in ecclesijs, quae in imperiali ciuitate sunt, vel intra territorium eius positae.

CCCCXVI. *De sacris vasis cuiuscumque ecclesiae vel oratorij.*

l. περὶ δὲ τῶν ἱερῶν. 8 HAEC de rebus immobilibus. Nam de sacris vasis cuiuscumque eccle-

ecclesiæ vel oratorij iam legem posuimus vt non aliter liceat ea distrahere, nisi pretium eorum procedat in redemptionem captiuorum. aliter enim vendi vel obligari non possunt. Sinautem religiosa domus habeat superflua vasa, quæ nullum vsum necessarium faciunt: ipsa autem debitis prægrauatur, & non sunt aliæ mobiles res, ex quibus possunt debita persolui: licentiam damus actis interuenientibus secundum modum superius præfinitum, memorata superflua vasa vel alijs religiosis locis, si hoc eis vtile sit, vendere, vel conflare & similiter vendere, & eorum pretium debiti nomine dare, vt res immobiles non alienentur.

CCCCXVII. Quibus pœnis subijciuntur, qui præsentem constitutionem violauerint.

9 Si contra ea, quæ diximus in præsenti lege, contractus fiat in rebus mobilibus & immobilibus ad religiosam pertinentibus domũ: iubemus reddi quidem eidem religioso loco rem in qua tale aliquid secutum est cum medij temporis fructibus: maneat autem apud eumdem religiosum locum et pretium, et si quid remunerationis vel permutationis gratia vel alterius cuiuscumque causæ nomine ei præstitum est. Quod si emphyteusis facta sit contra ea quæ disposuimus: res quidem religioso loco reddatur: pactionem autem emphyteuticam præstet emphyteuticarius secundum tenorem instrumentorum, quæ in huiuimodi contractu composita fuerint. θ. εἰ δὲ παρὰ τὰ — θ. εἰ δὲ ἐμφύτευσις.

Quod si donata fuerit res ad religiosum locum pertinens: reddatur ei cum medij temporis fructibus, & aliud tantum quantum eadem res digna est. Sinautem hypotheca contra prædictas distinctiones data fuerit: creditor quidem debitũ amittat, & rem religioso loco reddat. Tabelliones autem, qui contra præsentem legem instrumenta cõponere ausi fuerint, perpetuo exilio condemnẽtur. θ. εἰ δὲ δωρεὰ δοθείη. — θ. εἰ δὲ ὑποθήκη

CCCCXVIII. De vi ac potestate constitutionis in tempore.

10 Quidquid ante præsentem constitutionem factum est, si quidem secundum leges veteres, valeat. Sinautem aduersatur eis, radicitus eruatur. De cetero autem veteribus legibus in hac parte euacuatis præsentem legem in nostra republica pullullare sancimus. θ. εἰ δὲ τι πρὸ τούτων.

DAT. VII. ID. MAIAS CONSTANTIN. IMP. DN. N. IVSTIN. PP. AVG. ANN. XVIII. POST COS. BASILII. ANN. III.

Andr. pat

CONSTITVTIO CXII.

Iubetur vt sine consultatione principis vnusquisque Iudex legibus concordans ferat iudicium.

CCCCXIX. *Vt iudices nulla relatione vtantur ad principem.*

1 IVDEX sententiam definitiuam ex suo arbitrio consentaneam legibus promat:& non vtatur indicatione ad nostram clementiã,nec referat:sed quod sibi visum fuerit legitimum,dicat postquam perfectißimè de lite cognouerit:quæ similiter obtinere iubemus, siue vnus, siue duo, siue plures iudices fuerint causæ cuiuscumque cognitores.

Andr. pat

CONSTITVTIO CXIII.

Quæstores etiam non vti verbis conuenientibus maiestati.& vt intra triennium appellantium negotia iudices perscrutentur.Et omnes Iudices appellantibus inter triginta dies accedere non differant.& quæ sit poena eorum qui hec facere distuleri nt.

CCCCXX. *Quomodo sacrum auditorium celebrari oporteet.*

1 INVENIMVS quæstorem & præfectum prætorio per Orientem in sacro auditorio hisdem interlocutionibus vti, quibus nos vtimur:dicebant enim,Nostra serenitas,& Nostra mansuetudo. & aduocati hisdem vocibus ad eos vtebantur,& vestitu eodem omnes ornabantur,quo tantum vti apud principem licet.Nos autem quæstorem quidem cum præfecto considere,& tales causas audire,& legitimos calculos proferre, & consueta scrinia in talibus causis suum ministerium præbere permittimus. illa autẽ illicita verba & vestitum vindicare sibi nulli concedimus. Si autẽ hoc fiat,maiestatis crimine temeratores obnoxij sunt.

CCCCXXI. *De appellationibus.*

Lib. nimis. 2 IN omnibus prouocationibus hoc obtinere iubemus,vt appellatione facta intra tempus statutum, si vtraque pars fatalem diem obseruauerit,sine dilatione iudices,& ea quæ acta sunt,perscrutentur,et legitimum calculum proferant.Quòd si solus qui appellauit, intrauerit,iudices expectent vsque ad vltimum fatalem diem. Et si is,qui vicit, non inueniatur,perscrutentur acta, & finis legitimus sequatur. Quòd si victor intrauerit,& is qui appellauit, requisitus nõ inueniatur:expectent iudices nõ solum vltimum fatalem diem, sed etiam tempus reparationis,id est,tres menses. Quòd si his quoque transactis, is qui prouocauit, non inueniatur, nullatenus temporis

poris cursu calculus confirmetur, sed ex vna parte iudices perscrutentur acta prioris iudicij. & si quidem rectè pronunciatum est, confirmare. Quòd si aliquid non rectè habet, debent hoc corrigere, & legitimum calculum proferre. Semel autem appellatione intra fatales dies vel ab vna vel ab vtraque parte introducta nullatenus biennalis temporis transactione primus calculus confirmetur, sed veritas & iustitia perscrutetur, & finis legitimus talibus causis imponatur, siue vna siue vtraque parte præsente. Et propter hoc iubemus in talibus causis non in primo introitu omnes cognitiones referri, sed singulas propriam diem præscriptam habere.

CCCCXXII. *Idem.*

3 OMNES iudices legibus non interdictam prouocationem intra statutos dies recipere non recusent. Intra triginta autē dies postquam prouocatio porrecta est, acta cum sua præscriptione litigatoribus dare, vt illi apud competentem iudicem ea intimare possint. Si quis autem iudicum hoc facere distulerit, calculus quidem temporis transactione non confirmabitur. Ipse autem iudex, qui ea non obseruabit, & qui ministerium ei præbent, omne damnum, quod litigator passus fuerit, actis ei non editis, de suis substantijs reddere compellantur, & denas auri libras pœnæ nomine nostris priuatis inferendas exoluant. διάταξις τίτλος.

CONSTITVTIO CXIIII. διάτ. ρκς

Vt fratrum filij cum fratribus & parentibus defuncti ab intestato vocentur. & vt allegentur antenuptiales donationes. & vt parentes qui secundo non nubunt habeant partem secundum ius dominij in antenuptias donationibus & dotibus. Et vt æquales sint pœnę aduersus viros vel mulieres sine ratione mittentes repudium.

CCCCXXIII. *De successione quæ ab intestato defertur fratribus, & parentibus, & filijs fratrum.*

IMP. IVSTINIAN. AVG. BASO GLORIOSO PRÆFECTO.

NOSTRAS leges corrigere non tardamus, vbique quod conuenit subiectis inuenire volentes, & cętera. Sancimus ex hoc tempore, si quis intestatus decesserit fratribus derelictis ex vtroque parente sibi copulatis, et filio ex fratre antea mortuo, qui & ipse ex vtroque parente ei copulabatur, & aliquo ex personis ascendentibus: simul omnes ad hereditatem vocari, & ascendentes personas non impedire fratris filios ad hereditatem defuncti capiendam. & vt simpliciter dicamus, quem dedimus eis 1

ordinem aſcendentibus perſonis non ſuppoſitis, eundem eis præſtamus etſi parentes exiſtant eius, de cuius hereditate agitur.

CCCCXXIIII. *Si propter nuptias donatio geſtis intimata non fuerit.*

2 SI propter nuptias donatio quingentorum ſolidorum quantitatem excedat: intimari eam iubemus monumentis publicis, celebrãdis in hac quidem regia ciuitate apud magiſtrum cenſus: in prouincijs autem apud defenſores ciuitatum, vel apud quos huiuſmodi monumenta agi poſsibile eſt. ſi autem non inſinuetur, ſit quidem ex parte mulieris, propter nuptias donatio valida: ex parte autẽ mariti irrita. & ideo matrimonio ſoluto mulieri quidem ante nuptias donatio ſiue ex toto, ſiue ex parte, ſecundum quod caſus tulerit, ſine vllo obſtaculo competat. marito autem dotis retentio ſiue ex parte ſiue in totum ſecundum euentus qualitatem nullo modo concedatur: quia in poteſtate eius fuerat propter nuptias donationem vltra quingentos ſolidos conſtitutam actis inſinuare. & ideo periculum non intimatæ propter nuptias donationis ad ipſum non ad mulierem reſpiciat.

CCCCXXV. *De his qui ſecundas non contraxerint nuptias.*

3 SI mulier marito ſuo defraudata ad ſecundas non peruenerit nuptias: habeat quidem ante nuptias donationis vſumfructum, ſecundum quod iam diſpoſuimus. Lucretur autẽ & portionem proprietatis tantam, quantam numerus liberorum eius concedit, vt ipſa quoque pro vno filio habeatur. Quod autem de matribus diximus, hoc & de patribus intellegendum eſt, & de alijs perſonis aſcendentium, quæ non ad ſecundas perueniunt nuptias.

CCCCXXVI. *Si vir vel vxor ſine cauſa legitima matrimonium diſſoluerit.*

4 IN ſuperioribus poſita eſt conſtitutio, qua cauetur, ne vxor maritus've ſine cauſa eidem cõſtitutioni cognita matrimonium diſſoluere audeant. Quod ſi hoc auſi fuerint facinus perpetrare, pœnis quibuſdam eos ſubijcimus. Ipſis autem pœnis releuauimus maritũ grauiore animaduerſione mulieribus impoſita. Et hanc legem merito corrigentes, iubemus ijſdem pœnis temerarios maritos ſubijciẽ dos eſſe, quæ mulieribus diſcidij ſine cauſa legitima cupidis imminere noſcuntur: vt in pari delicto par pœna vtroq; cõmittatur. DAT. KAL. SEPT. CONSTP. IMP. DN. N. IVST. PP. AVG. ANN. XXII. POST CONS. BASILII ANNO VI.

CON-

CONSTITVTIO CXV. Αὐτ. ρκγ

De regulis ecclesiasticis & quæ oportet obseruari in ordinationem episcoporum, vel omnium clericorum, & de monachis vtriusque sexus eorumque abbatibus. & vt adscriptitij in monasterium conuersi post definitum tempus non repetantur.

CCCCXXVII. *De proposito constitutionis, quæ de ecclesiasticis diuersis capitulis loquitur.*

De administratione & priuilegijs, & alijs diuersis capitulis ad ecclesias & alias religiosas domus pertinentibus iam quædam disposuimus: in præsenti autē ea, quæ de religiosissimis episcopis, & clericis, & monachis, antea in diuersis constitutionibus disposita sunt, cum competenti emendatione hac continere lege æstimauimus. 1

CCCCXXVIII. *De episcoporum consecratione.*

2 SANCIMVS igitur, quando opus fuerit, episcopū creari, clericos & primates ciuitatis eius, cuius episcopus desideratur fieri, in tribus personis decreta facere propositis sanctis euangelijs periculo animæ suæ, dicentes in ipsis decretis, quòd neque propter aliquam præstationem, neque propter promissionem, vel amicitiam, vel aliam qualemcumque causam, sed scientes eos rectæ & catholicæ fidei, & honestæ vitæ, esse & litteras scire, eos elegerunt, & quod neque vxorem, neque liberos, eorum quis habet, neq; concubinam vel liberos naturales cognoscunt eum habuisse vel habere: sed et si prius vxorem quis habuit, & ipsam vnam, & primam, & neque viduam, neque marito disiunctam, neque legibus vel sacris canonibus reprobatam, id est, scenicam. sed neq; curialem, vel taxeotam esse eum cognoscunt: vel si curiali vel taxeotica suppositus est cōdicioni, sciunt in monasterio nōn minus quindecim annis solitariam vitam peregisse. Et hoc autem decretis oportet imponi, quòd nō minus, quàm triginta quinque ætatis annos agere electam à se personam cognoscant, vt ex tribus personis, pro quibus talia decreta fuerunt, melior crearetur electione & periculo creatoris. Curialem autē vel taxeotam qui secundum ea, quę diximus, per quindecim annos in monasterio moratus est, & ad episcopatum prouectus, liberum esse propria condicione: sic tamē vt liberatus curia quartam portionem sui patrimonij sibi retineat, ceteris rebus ipsius secundum nostram legē curiæ & publico vindicandis. Damus autem licentiam illis, qui decretā faciunt, si quem laicum citra curialē & taxeotam dignū prædictæ electionis esse putauerint, talem hominem vnā cum alijs duobus clericis vel monachis eligere: sic tamē, vt laicus qui hoc modo ad

Marginal notes: a. ψηφίζειν. — b. τὸν δὲ βουλευτήν. — c. δίδομεν δὲ ἄδειαν.

episcopatum electus est, non statim episcopus creetur: sed primum clericis non minus tribus mensibus connumeretur, & ita sanctos canones, & sacrum sanctæ ecclesiæ ministerium edoctus episcopus creatur. qui enim alios docere debet, ab alijs post consecrationem doceri non debet. Quod si in aliquibus locis non inueniatur tres personę ad talem electionē idoneę: liceat decretum facientibus, & in duab. vel in vna persona decretum facere: vt tamen omnia antefata habeat testimonia. Sin autem hi, qui debēt episcopū eligere, talia decreta intra sex menses non fecerint: periculo animę suę ille cui competit cōsecrare episcopum, consecret, omnib. alijs, quę diximus, obseruādis. Si quis autem pręter memoratam obseruationē episcopus creatus sit, iubemus eum modis omnib. episcopatu repelli: sed & illum, qui contra hęc præcepta ausus fuerit episcopū consecrare, separari per vnum annum á sacro ministerio, & totam eius substantiā, si qualicumq; tēpore vel modo in ipsius dominiū peruenerit, propter delictum quod fecit, dominio ecclesię, cuius episcopus est, vindicari.

CCCCXXIX. *De accusatoribus episcoporum.*

SI QVIS autē eius, qui ad episcopatus electus est consecrationē, accusator extiterit in causa, quæ per leges vel per canones possit inhibere consecrationē eius, prius de accusatione, episcopus qui consecraturus erit, disceptationem faciat vel præsente accusatore & implente suam accusationē, vel non implente, sed per tres menses differente. Et si quidem inuenerit eum, qui electus est, obnoxiū inhibeatur consecratio. Enimuero si innocens appareat, non impediatur. Sed accusator qui vel non probauit id de quo accusauit, vel si destituit litem, expellatur prouincia, in qua domicilium habet. Si quis autem accusatum consecrauerit, consecratus quidem sacerdotio expellatur: qui autem consecrare eum præcipitatus est, superius expositis pœnis subijciatur, id est, vt per vnum annum ministerio sacro abstineat, & vt res illius ecclesię addicātur cuius episcopus est.

CCCCXXX. *Vt nulla pecunia data episcopi consecrentur.*

4 ANTE omnia illud obseruari sancimus, vt nemo sub pręstatione auri vel alterius rei episcopus cōsecretur. quod si tale aliquid admissum fuerit, semetipsos & suas animas hi qui pecunias accipiunt vel præstant, & mediatores eorum secundum diuinas regulas & sacros canones condemnatione subijciunt. Et propter hoc & qui dat, & qui accipit, & qui mediator factus est, sacerdotio, vel clericatus honore remoueatur. Quod autem pro ea causa datum est, ecclesiæ illi vindicetur, cuius voluit sacerdotium emere. Sin autem laicus erit, qui pro hac causa aliquid accepit, vel mediator rei factus, ea quæ data

data sunt, in duplum ab eo exigi, ecclesię vindicanda. Non solum autem ea, quæ data sunt, vindicari præcipimus, sed & omnem cautionem super hoc quocumque modo expositam, & pignorum obligationem, et omnem aliam qualemcumq; actionem cessare sancimus, vt ille qui promissionem accepit, non solum cautionem reddere, sed & aliud tantum quantum cautio cōtinet, conueniatur ecclesię dare.

CCCCXXXI. *Si episcopus ante consecrationem suam, vel postea, venerabili loco res suas obtulerit.*

5 SI QVIS post episcopatum vel ante cōsecrationē voluerit proprias res vel earum partem ecclesiæ offerre cuius episcopus erit, hoc laudabile est: quia non est emptio, sed oblatio. Pro consuetudine autem, illa sola concedimus prę stari ab episcopis consecratis, quæ deinceps prę senti lege continentur. Iubemus igitur beatissimos quidem patriarchas, id est, papam Romanum, & Constantinopolitanum, et Alexandrinum, & Theopolitanum, id est, Antiochenum & Hierosolymitanum, si quidem consuetudo est episcopis vel clericis in eorum consecrationem minus quam viginti libras auri præstari, ea tantum dare quę consuetudo vult. quod si plus sit quod antea dabatur: nihil ab hoc tempore vltra viginti libras auri præstare. Metropolitanos autem, qui á concilio suo vel beatissimis patriarchis creantur: & alios omnes episcopos qui vel à patriarchis vel à metropolitanis consecrantur: si quidem non minus triginta libras auri reditum habet ecclesia consecrati, dare pro cathedratico solidos centum. notarijs autē consecrantis et alijs qui ministerium ei faciunt & aliquid ex consuetudine capiunt, solidos trecentos. Si autem ecclesiæ reditus minor sit xxx. libris annalibus non minor autem decem, pro cathedratico quidem dari solidos centum: alijs autem omnibus qui ex consuetudine capiunt sol. cc. Si autem reditus minor sit decem, non minor autem quinq; libr. auri, pro cathedratico quidem quinquaginta solid. dari, omnibus autem alijs, qui ex consuetudine capiunt, sol. septuaginta. Si autem minus quinq;, non minus autem tribus libr. auri habeat & ecclesia reditum, pro cathedratico quidē xviij. omnibus autem qui ex consuetudinem capiunt, sol. xxiiij. Si autem minor tribus non minor autem duabus auri libr. sit quantitas ecclesiastastici reditus, pro cathedratico quidem præstari solid. xij. pro omni autem alia consuetudine sol. sedecim. Episcopum enim ecclesiæ minorem duabus auri libr. reditum habentis neque pro cathedraticis, neque pro alia consuetudine aliquid dare. concedimus. Ea autem quæ prę stari disposuimus, primus presbyter consecratus episcopij & archidiaconus eius suscipientes, ex consuetudine capientibus diuidant. Hæc autem iubemus modis omnibus obseruari, ne ex talibus occasionibus ecclesiæ debitis prægrauentur,

talibus causis vel in ipso instrumento vel in publicis monumentis consentientibus, & certum facientibus pro vtilitate venerabilium locorum hoc fieri: concedimus tales contractus procedere. Ipsis quoque sanctis ecclesijs & alijs sanctis locis damus facultatem conductiones & emphyteuses secum facere: & clericis similiter suarum ecclesiarum possessiones conducere, & administrare, consensu tamen episcopi & œconomi: exceptis illis personis, quas per aliam legem hoc facere prohibuimus. Si quis autem contra prædicta aliquid fecerit: siquidem episcopus sit, omnes eius res ex quacumque causa vel persona, siue ante episcopatum siue postea ad eum peruenerint, ecclesiæ eius vindicari sancimus. Si autem œconomi vel alij clerici sint, qui hoc admiserunt, pœnam eos pecuniariam, quam episcopus eorum æstimauerit, exigere ecclesiæ vindicandam, cùm & hi qui locationem vectigalium, vel cuiuscumque possesionis, vel publicarum tributionum exceptionem vel exactionem vel curationem domus eis committentes, vel fideiussores eos pro memoratis causis capientes, nullam cōtra ecclesiam, vel monasterium, vel res eius, vel administratores, vel aduersus illas personas, quibus crediderint, vel contra substantias, vel fideiussores eorum habeant actionem. Illi autem qui publicarum tributionum vel vectigalium exceptionem, vel locationem, vel exactionem memoratis personis crediderint, vel fideiussores eos receperint, quidquid publico damni contigerit, hoc de sua substantia restituere compellantur.

θ. ἀλλὰ καὶ αὐταῖς. — θ. εἰ δέ τις παρὰ — θ. εἰ δὲ οἰκονόμοι.

CCCCXXXV. De episcopis in iudicium testimonij causa vocatis.

9 NVLLVS episcopus cogatur ad iudicium venire testimonij dicendi causa, sed iudex apud episcopium mittat ministros suos: vt propositis sanctis euangelijs quod scit episcopus, dicat secundum hoc quod sacerdotibus honestum est. θ. οὐδεὶς

CCCCXXXVI. De episcopis in iudicium non vocandis.

10 NVLLVS episcopus neque pro ciuili, neque pro criminali causa apud quemuis iudicem, siue ciuilem, siue militarem producatur vel exhibeatur: nisi imperialis iussio præcesserit. Magistratus enim qui hoc iubere ausus fuerit, amissione cinguli & viginti librarum auri condemnatione plectetur, vt istæ xx. libræ ecclesiæ addicantur, cuius episcopus produci vel exhiberi iussus est. Litis autem executor post cinguli amissionē tormentis subijciatur, et in exilium mittatur. θ. ἀλλ' οὐδὲ ἐπισκ

CCCCXXXVII. De episcoporum profectione

11 NON liceat episcopis suas quidem ecclesias relinquere, in θ. ἀπαγορεύομεν δὲ.

qualemcumque de suo clero dimittere.

CCCCXLI. De his, qui sine causa excommunicant.

15 NEMO episcopus, nemo presbyter excommunicet aliquem ante, quàm causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent. Si quis autem aduersus ea excommunicauerit aliquẽ: ille quidem qui excommunicatus est maioris sacerdotis auctoritate ad gratiam sanctæ communionis redeat: is autem, qui non legitimè excommunicauit, in tantum abstineat sacra communione tempus, quantum maiori sacerdoti visum fuerit, vt quod iniuste fecit, ipse iustè patiatur. §. [illegible]

CCCCXLII. De episcopis sua manu cædentibus.

16 NON liceat episcopum manibus suis aliquem cedere. hoc enim alienum à sacerdote est. §. ἀλλ' οὐδέ.

CCCCXLIII. Si episcopus expulsus ab sua ecclesia ingredi ciuitatem de qua repulsus est ausus fuerit.

17 SI episcopus expulsus ausus fuerit ingredi ciuitatem, de quà repulsus est, vel exire de loco, in quo degere iussus est, iubemus eum in monasterio in alia prouincia constituto tradi, vt quæ in sacerdotio peccauit, degens in monasterio corrigat. §. [illegible]

CCCCXLIIII. Quales homines clerici fieri debent.

18 NON alium clericum concedimus creari, nisi eũ, qui & litteras scit, & rectam fidem & vitam honestam habet: & neque concubam vel naturales liberos habet vel habuit, sed castitate præditum, vel vxorem legitimam et ipsam vnam et primam habentem: vel si iam habuerit, & neque viduam neque disiunctam à marito, neque aliter legibus vel diuinis canonibus reprobatam. §. [illegible]

CCCCXLV. Cuius ætatis clericus fieri debeat.

19 NEMO presbyter consecretur, qui minor triginta annis sit. nemo diaconus vel subdiaconus fiat, qui minor viginti quinque annis sit. nemo lectoribus connumeretur, qui minor octo annis fuerit. nemo inter diaconissas consecretur sacrosanctæ ecclesiæ, quæ minor sit quadraginta annis, vel ad secundum matrimonium peruenit. §. [illegible]

CCCCXLVI. De accusationibus clericorum.

20 SI consecraturo clericum episcopo cuiuscumque collegij vel §. [illegible]

gradus accusator extiterit, qui diceret illum indignum consecratione esse: ipsa quidem consecratio differatur. Omnia autem quæ pro cognitione vel cohercione consecrationis episcoporum superius diximus, & in hac obtineant parte.

CCCCXLVII. *De nuptijs clericorum.*

21 Si diaconus vel subdiaconus futurus non habet vxorem secundum ea quæ supra exposuimus sibi coniunctam, non aliter consecretur, nisi prius à consecratore interrogatus promiserit posse & post consecrationem sine legitima vxore castè viuere: non concedendo, consecratorem tempore consecrationis diacono vel subdiacono futuro permittere, vt post consecrationem vxorem accipiat. Quod si hoc permiserit fieri, episcopatu suo repellatur. Presbyter autem vel diaconus vel subdiaconus, qui vxorem duxerit: repellatur quidem de clero, curię autem ciuitatis eius, in qua clericus erat, cum facultatibus suis tradatur. Sin autem lector secundas contraxerit nuptias, vel primas quidem, sed duxerit vxorē viduam vel disiunctam à marito, vel legibus, vel sacris canonibus reprobatam: in alium gradum ecclesiæ non procedat. Quod si quocumque modo in maiorem gradum productus sit, reijciatur ab eo, & priori restituatur.

CCCCXLVIII. *De curialibus & taxeotis ad clericatus honorem venientibus.*

22 Neque curialis, neque taxeota clericus consecretur. quod si hoc factum fuerit, priori condicioni restituatur, nisi fortè non minus, quàm quindecim annos in solitaria vita peregerit. Tales enim homines consecrari iubemus, reddenda scilicet a curiali legitima portione tam curiæ quàm publico.

CCCCXLIX. *Si monachus clericatus honorem meruerit.*

23 Si monachus clericatus honorem meruerit, solitariæ vitæ canones non transgrediatur. Ideoque quamuis in tali gradu fuerit, vt liceat clericis in eo constitutis vxorem ducere, non audeat ipse hoc facere. alioquin si concubam vel vxorem duxerit, curiæ, vel officio, vel cōdicioni cui subiectus antea fuerat, restituatur. Idemque dici, & si nulla antea condicione suppositus, postea monachus factus ad clericatus honorem peruenerit. Et generaliter definimus nulli licere in quocumque gradu ecclesiastico posito recedere ab eo, & inter laicos connumerari. si enim hoc ausus fuerit facere, cingulo, vel dignitate, vel militia, si qua habet, expoliatus curiæ suæ ciuitatis tradatur.

CCCCL

CCCCL. De his qui ante tempora constitutionis clerici facti sunt.

24 Eos autem, qui ante nostram legem clerici creati sunt, à cu- θ. τῆς ϗ περὶ τὸ
riali condicione per substitutas personas pecuniaria munera imple-
re: de corporalibus autem immunes & liberos custodiri.

CCCCLI. Vt clerici fiant sine pecunia.

25 NVLLVS clericus cuiuscumq; gradus præstet aliquid ei à quo θ. ἀλλ' ἰδιω-
consecratur, vel aliç cuicumque personç: solas autem consuetudines αὐτῶν.
consecratori & ministris eius ex more capientibus vnius anni dia-
ria non excedentes pecunias prçstet. In sancta autem ecclesia in qua
consecratur, nihil omnino conclericis suis præstet super processu
suo: neque propter hanc causam proprijs solacijs vel alijs partibus
suis defraudetur.

CCCCLII. Vt locorum venerabilium administratores sine pecunia fiant.

26 NVLLVS neque xenodochus, neque ptochotrophus, neque θ. ἀλλ' μαθίζο
nosocomus, neque alius religiosæ domus administrator, vel cuius- ροδόχον.
cumque curæ ecclesiasticæ gestor prçstet aliquid ei, à quo prçponi-
tur, vel cuicumque personæ pro commissa sibi administratione. qui
autem præter hæc quæ disposuimus, dederit aliquid, vel acceperit,
vel mediator factus fuerit, sacerdotio vel clero vel commissa sibi ad-
ministratione nudabitur: his quæ data sunt, vindicandis loco reli-
gioso cuius talis persona consecrationem vel curam vel administra-
tionem accepit. Si autē laicus sit, qui acceperit vel mediator factus
est, duplum ab eo exigatur: & religioso loco in quo talis persona ad-
ministrationem vel curam accepit, prçstetur.

CCCCLIII. De administratoribus venerabilium locorum suas res offerentibus.

27 SI clericus cuiuscumq; gradus, siue administrator cuiuscum- θ. εἰ δὲ ποιμαι-
que religiosi loci, ante consecrationem, vel administrationem, vel αὐτῶν.
curam sibi commissam, vel postea voluerit aliquid de proprijs reb.
offerre ecclesię in qua consecratur, vel loco cuius administrationem
vel curam excepit, non solum non prohibemus hoc fieri, sed magis
exhortamur talia pro salute animæ suæ facere. nos enim illa tantùm
dari prohibemus, quæ specialiter quibusdam personis præstantur,
non ea quæ sacrosanctis ecclesijs vel alijs religiosis locis offeruntur.

CCCCLIIII. Si seruus clericus fiat.

28 SI seruus sciente & non contradicente domino in clero θ. ἐν δίκῳ

sortitus sit ex hoc ipso liber & ingenuus fiat. Si enim ignorante domino consecratio facta fuerit: liceat domino intra annum tantum condicionem probare, & proprium seruum recipere. Sin autem seruus sciente vel ignorante domino secundum ea quæ diximus ex ipso honore clericatus libertatem meritus, posteà ministerium ecclesiasticum reliquerit, & ad laicorum vitam transierit, domino suo in seruitio tradatur.

CCCCLV. *Si adscripticius clericus fiat.*

θ. τοὺς δὲ ἐναπογράφους. 29 ADSCRIPTICIVS in ipsis tantum possessionibus, in quibus censitus est, clericus fiat, quamuis inuito domino hoc fuerit factum: sic tamen, vt etiam clericus factus impositam sibi culturam impleat.

CCCCLVI. *De clericis electis ab ædificatoribus venerabilium locorum, vel heredibus eorum.*

θ. εἴ τις εὐκτήριον. 30 SI QVIS oratoriam domum ædificauerit, & ipse vel heredes eius clericos in ipsa domo consecrari maluerit, sumptus administrãtes audiantur, si dignos nominauerint clericos. Sin autem illi tales sint, vt diuinis canonibus non comprobentur, ad episcopum pertinebit alios clericos eligere idoneos.

CCCCLVII. *De clericis ministerium dei non implentibus.*

θ. θεσπίζομεν δὲ. 31 SANCIMVS, vt reuerendissimi clerici suis obseruent ecclesijs: & sibi competens ecclesiasticum impleãt ministerium: idque inquirere debet cuiuscumque ciuitatis religiosissimus episcopus, & in singulis gradibus ecclesiasticis primates, vt qui ea non custodierint, canonicis pœnis subijciantur.

CCCCLVIII. *De peculio quasi castrensi clericorum, & de significatione clericatus.*

θ. τοὺς δὲ πρεσβυτέρους. 32 PRESBYTERI diaconi, subdiaconi, lectores & cãtores, quos omnes clericos vocamus, res quocumque modo in eorum dominiũ peruenientes habeant in propria potestate ad similitudinem castrẽsis peculij, vt liceat eis donare, et secundum leges in eas testari, quamuis in parentium suorum fuerint potestate: sic tamen, vt liberi eorũ, vel liberis non superstitibus, parẽtes eorum legitimam portionem capiant.

CCCCLIX. *De testimonijs clericorum.*

θ. τοὺς διαβε- [illegible] 33 PRESBYTERI & diaconi si in causa pecuniaria falsum testimonium

ſtimonium dixerint: non tormentis ſubijciantur, ſed per tres annos ſeparentur à diuino miniſterio, & monaſterijs tradantur. Pro criminalibus autem cauſis ſi falſum teſtimonium dixerint, clericatus honore nudati legitimis pœnis ſubijciantur: ceteri autem in alio ordine eccleſiaſtico relati, ſi falſum teſtimonium in quacumque re, ſiue pecuniaria, ſiue criminali dixiſſe conuincãtur, ordine eccleſiaſtico reiecti legitimis coërcitionibus ſubijciantur.

CCCCLX. De clericis vel monachis, vel diaconis, vel aſcetrijs conueniendis in ciuili vel criminali cauſa.

34 SI QVIS contra clericum, vel monachum, vel diaconiſſam, ἢ τοῖς ἀσκη-
vel monaſtriam, vel aſcetriam habeat aliquam actionẽ, adeat prius τρίαις.
religioſiſsimum epiſcopum, cui eorum vnuſquiſque ſubiectus eſt: il
le autem rem inter ipſos diſcernat. & ſiquidem vtraque pars iudica-
tis adquieſcat, iubemus per præſides locorum ea executioni pleniſ-
ſimè tradi. Sin autem vnus ex litigatoribus intra decem dies contra-
dixerit iudicatis: tunc locorum præſes rem cognoſcat: & ſi inuenerit
iudicatũ rectè prolatũ, & ſuo calculo hoc confirmet, & executioni iu
dicata tradat, & non liceat ei, qui bis in tali re victus eſt, prouocare.
Sin autẽ calculus pręſidis contrarius ſit epiſcopali calculo: tunc locũ
habeat appellatio contra calculum præſidis, & ea ſecundum legis
ordinem referatur & exerceatur. Sin autem ex imperiali vel iudi- l. vel μέντοι γε.
ciali iuſsione epiſcopus iudicauerit inter qualeſcunque perſonas:
prouocatio ad Imperatorem vel ad iudicem qui iuſsit, referatur.
Sin autem crimen ſit quod aduerſus memoratas reuerentiſsimas l. vel δὲ ἔγκλη-
perſonas referatur: ſi quidem apud epiſcopum aliquis accuſetur, & μα.
ipſe veritatem inuenire potuerit: de honore vel de gradu eum ſecun
dum eccleſiaſticos canones reijciat: & tunc competens iudex com-
prehendat ipſum, & ſecundũ leges legitimũ diſcernens finem ei im
ponat. Sin autẽ prius ciuilẽ præſidem adeat accuſator, & crimen l. vel δὲ ἀρχόν-
per legitimam diſceptationẽ potuerit probari: tũc epiſcopo locorũ των.
monumenta intimentur: & ſi ex ipſis cognitum fuerit propoſita cri
mina eum admiſiſſe: tunc ipſe epiſcopus locorum ſecũdum regulas
de honore vel gradu quem ſuſtinet, ſeparet: iudex autem ei vindi-
ctam inferat legibus competentem. Sin autem putauerit epiſco- l. vel δὲ ἀρμόζον.
pus acta non iuſtè conſtitiſſe: liceat ei honoris exſpoliationẽ differ-
re vel gradus: vt talis perſona ſub legitima cautela fiat, & ita ad nos
cauſa per epiſcopum et iudicem referatur, vt eam nos cognoſcentes,
quod nobis iuſtum viſum fuerit, hoc iubeamus. Si quis autem pro l. vel ὑπομνήμ.
pecuniaria cauſa contra prædictas perſonas aliquam habuerit actio
nem & epiſcopus diſtulerit inter eos iudicare: licentiam habeat a-
ctor ciuilem pręſidem adire: ſic tamen vt accuſata perſona nullo mo
do cogatur fideiuſſorem dare, ſed tantum promiſsionem ſine iure-

iurando cum hypotheca suarum rerum exponere. Sin autem pro criminali causa cautio contra memoratas personas deponatur, sub legitima cautela causata persona fiat.

CCCCLXI. De iisdem personis pro canonica causa conueniendis.

35 Si de negotio ecclesiastico, id est canonico, causa emerserit: nō magistratus, sed religiosus episcopus secundum sacros canones imponat negotio finem.

CCCCLXII. De rebus dubijs in concilijs episcoporum emergentibus.

36 Si inter episcopos eiusdem concilij dubitatio emerserit de ecclesiastico iure, vel de alijs negotijs: prius metropolitanus eorum cū alijs duobus concilij sui considerās rem iudicet. & si non adquiescat vtraque pars iudicatis, tunc beatissimus patriarcha illius regionis inter ipsos audiat, et quod ecclesiasticis canonibus et legibus nostris consentaneum sit, hoc definiat: & nulla pars valeat contradicere calculo eius.

CCCCLXIII. Si clericus vel quiuis alius contra episcopum adire potestatem maluerit.

37 Si clericus vel quiuis alius contra episcopum propter qualē cumque causam adire potestatem maluerit: prius metropolitanus eorum secundum sanctas regulas & nostras leges negotium discernat, & si quis iudicatis contradixerit, ad patriarcham illius regionis referatur: & ille secundum canones & leges finem eis præbeat.

CCCCLXIIII. Si quis contra metropolitanum adire potestatem maluerit.

38 Si contra metropolitanum adire quispiam velit: regionis illius patriarcha negotium discernat.

CCCCLXV. De episcopis apud iudicem vocatis.

39 Quicumque episcopus apud quemuis iudicem accusatus fuerit, omnino nullam neque fideiussionem, neque promissionem pro litigio facere compellatur: sic tamen, vt operam daret intentiones & causas actoris dissoluere.

CCCCLXVI. De administratoribus venerabilium locorum propter administrationem suam ad iudicium vocatis.

40 Oeconomos & xenodochos & nosocomos & ptochotrophos

trophos,& aliorum ſanctorum adminiſtratores locorum,& omnes clericos iubemus ſuper adminiſtrationibus ſibi commiſsis apud proprium epiſcopum cui ſubiecti ſunt,reſpondere,& rationem ſuę adminiſtrationis facere,& executionem ſuſcipere.ſi quod ab his debitum fuerit comprobatum, & hoc ei loco reddatur, cuius ex adminiſtratione debitum apparuerit. Si autem putauerint ſeſe prægrauatos,poſt exactionem metropolitanus rem diſcernat. Si autẽ metropolitanus ſit qui iudicauit, & exegit, & ille qui exactionem paſſus eſt putauerit ſe læſum fuiſſe,adminiſtrationis illius beatiſsimus patriarcha rem diſcernat.Non enim concedimus antefatis perſonis in memoratis cauſis, ante diſceptationem & exactionem debiti ſuos epiſcopos deſerere,& in alia peruenire iudicia.

CCCCLXVII. De heredibus eorum, qui res venerabilium locorum geſſerunt.

41 SI QVIS ex his,quibus adminiſtratio religioſi loci commiſſa eſt,antequam rationes exponat,& debitam à ſe quantitatem exſoluat,deceſſerit: heredes eius ſimiliter & rationibus & exactionibus ſubijciantur. [illegible]

CCCCLXVIII. De epiſcopis & clericis in regia ciuitate conueniendis.

42 SI epiſcopus,vel quiuis clericus in ciuitate Conſtantinopolitana inueniatur ex quacumque prouincia,& aliquis voluerit aduerſus eum actionem mouere: ſiquidem iam de ea re litis conteſtatio facta eſt in prouinciali iudicio,ibi impleatur,id eſt,in ea prouincia in qua lis conteſtata eſt.Si autem nondum cœpta eſt,apud eminentiſſimos tantum præfectos prętorio Orientis iudicium peragatur,vel apud eos iudices,quos noſtra iuſsio deputauerit. [illegible]

CCCCLXIX. De apocriſarijs.

43 NVLLVS Apocriſarius cuiuſcumque eccleſiæ ſiue in hac ciuitate degens,ſiue apud patriarchas vel metropolitanos ab epiſcopo ſuo miſſus pro epiſcopo ſuo vel pro negotio eccleſiaſtico,vel pro debito publico ſiue priuato,aliquam actionẽ vel exactionem patiatur: niſi forte ei mandatum eſt vel ab epiſcopis vel œconomis quoſdam conuenire.ipſis enim qui conueniuntur ſolis prę̨ſtamus facultatem ſi quas actiones habuerint contra eccleſiam vel epiſcopum aduerſus apocriſarios eas mouere.Sed ſi obligauerint ſe in eo tempore quo apocriſarij officium peragunt:& ex his cauſis actiones ſuſcipiant. [illegible]

CCCCLXX. De epiſcopis & clericis pro ciuitate, vel eccleſia ſua, vel conſecratione in qualemcumque locum peruenientibus.

44 EPISCOPI vel clerici pro ciuitate vel ecleſia ſua legationis [illegible]

vel causa consecrationis episcopi siue in imperiali ciuitate, siue in quocumque loco peruenientes, nullam molestiam vel repulsam a quacumque persona patiantur. nam qui obnoxios eos habere putauerint, postquàm in prouinciã reuertantur, pulsare eós poterunt, nullo eis prę iudicio generando in temporali pręscriptione, propter tempus quod in tali profectione transactum est.

CCCCLXXI. *De executione religiosæ personæ.*

l. ἐὰν πότε δὲ αἰτία. 45 SI quando causa emerserit, vt admonitio vel executio afferatur pro pecuniaria causa siue publica siue priuata clerico, vel monacho, vel monachę, vel cuicumq; monasterio, & maximè muliebri, sine iniuria & cum omni honore admonitio vel executio fiat: monacha autem vel ascetria monasterio vel asceterio non detrahatur, sed procuratorem ab his præponi qui pro negotio respondebit. (l. τοῖς δὲ μοναχοῖς.) Monachis autem liceat siue per se, siue procuratores suos vel asceterij causas peragere, sciente eo, qui transgressus fuerit hęc statuta siue iudex sit, siue executor litis, quòd & cingulo expoliabitur, & pœnam quinque librarum auri præstabit: quam debet exigere ab eo vir magnificus Comes priuatorum: executor autem et pericula patiatur, et in exilium mittatur, religiosis locorum episcopis prospicientibus vt nihil istis contrarium fiat: vel si quid peccatum fuerit, prædicta coercitio fiat. præside autem differente vindictam imponere, ad nostrã scientiam episcopus referat.

CCCCLXXII. *De sportulis religiosæ personæ.*

l. σπορτύλων δὲ 46 SPORTVLARVM nomine quęcumque persona in quocumque ecclesiastico ordine constituta: item diaconissa & monachus & monacha & ascetria pro quacumque criminali vel pecuniaria causa cuiuscumq; sit quantitatis, siue à clerico siue aliquo militante admonitionẽ susceperint, siue in Imperiali ciuitate, siue in prouincijs in quibus degunt, non plus quàm quattuor siliquas præstent. Si vero ex nostra iusione, siue à præside, vel à beatissimo patriarcha missus executor in alias causas, admonitionẽ obtulerit alicui de memoratis personis, non vltra solidum accipiat. Sed & si plures pro vna eademque causa conuenti fuerint: non plus sportularum nomine præstent, quàm si vna persona conuenta fuisset.

CCCCLXXIII. *De episcopis pro rebus ecclesiæ non conueniendis.*

l. ἐπίσκοπος δὲ ὑπὲρ. 47 NVLLVS episcopus pro rebus ecclesiæ suæ executionem vel molestiam patiatur. Sportulas autem nec pro suis negotijs admonitus præstet. actiones autem cõtra ecclesias propositas œconomi suscipiant qui in hac causa præpositi sunt.

CCCCLXXIIII.

CCCCLXXIIII. De his, qui sportulas exigunt vltra modum statutum.

48 SI QVIS aduersus nostra statuta sportulas exigere fuerit ausus: in duplum quod acceperit, præstet ei à quo exegit: & siquidem militat, amittat cingulum: sinautem clericus sit, à clero expellatur. l. δὲ περὶ τούτων.

CCCCLXXV. De clericis, qui mulieres in domo sua habent.

49 PRESBYTERIS, & diaconis, & subdiaconis, & alijs in clero scriptis non habentibus vxores secundum diuinas regulas, interdicimus & nos mulieres habere in domo sua excepta matre, & filia, & sorore, & alijs personis, quę omnẽ querellam fugiunt. Si quis autẽ aduersus istam obseruationẽ mulierẽ in sua domo habuerit, quę potest suspicionẽ inferre turpitudinis: & ille à conclericis suis audierit cum tali muliere non habitare, & noluerit eam à sua domo repellere: vel accusatore emergente probatus fuerit inhonestè cum tali muliere versari: tunc episcopus secundum ecclesiasticos canonas clero eum repellat, curiæ eius ciuitatis, cuius clericus est, tradendum. l. τοῖς δὲ πρεσβυτέροις.

CCCCLXXVI. De episcopis, qui cum mulieribus habitant.

50 NVLLVS episcopus cum muliere habitet penitus. Sinautem probatus fuerit hoc non obseruasse, episcopatus honore reijciatur: quia ipse se indignum sacerdotio ostendit. l. ἐπίσκοπον δὲ μηδαμῶς.

CCCCLXXVII. De diaconissis, quæ cum masculis habitant, & de liberis earum.

51 CAVEANT diaconissæ cum masculis habitare, per quos inhonestæ vitæ suspectio possit emergere. Sinautem hæc non obseruauerint: sacerdotis cui subiectæ sunt, admonitione abstineant conuersatione masculorum. Sinautem hoc distulerint facere: ecclesiastico ministerio & suis salarijs careant, & monasterio tradantur, & omnem vitam suam ibi peragant. res autem earum, siquidem liberos habeant, inter ipsam & illos secundum numerum personarum diuidantur, vt competens eidem mulieri portio monasterio addicatur, & alat eam. Sinautem non habeat liberos, tota ipsius substantia inter monasterium, vbi immissa est, et ecclesiam in qua prius fuerat, ex æqua portione diuidatur. l. διακόνισσαι δὲ.

CCCCLXXVIII. Si quis inter celebranda diuina mysteria ministris dei iniuriam fecerit.

52 SI QVIS diuinis mysterijs vel alijs sanctis ministerijs celebran- l. εἴ τις.

dis in sancta intrauerit ecclesia, & episcopo vel clericis vel alijs ministris ecclesię iniuriam fecerit: iubemus eum tormentis subiectũ in exiliũ mitti. Sed et si ipsa sancta oratoria vel diuina mysteria cõturbauerit, vel celebrare prohibuerit: capitali supplicio puniatur. hoc eodem obseruãdo & in litanijs, in quib. episcopi vel clerici inueniuntur, vt si quidẽ contumeliam tãtùm fecerit: tormentis & exilio tradatur: si autem litaniam conturbauerit, capitale periculum subsistat: eaq; defendere volumus non solũ ciuiles, sed etiã militares iudices.

CCCCLXXIX. *De litanijs laicorum.*

θ. μὴ δεῖ τοῖς. 53 NON liceat laicis litanias facere sine episcopo & clericis qui sub episcopo sunt. sanctas quoque cruces, quas in litanijs portant, in sanctis locis reponi iubemus: & ex his proferri, si litaniæ tempus vocauerit: eaque obseruent non solum antistites locorum & clerici, sed etiam magistratus. Si quis autem præsentis legis vim transgressus fuerit, vel vindictã imponere neglexerit: prędictas pœnas patiatur.

CCCCLXXX. *De monachis & monastrijs, & monasterijs.*

θ. ὑπόλοιπον ἡμῖν. 54 RESTAT, vt de monachis dicamus. Igitur sancimus, vt abbas siue archimandrita in singulis monasterijs præponatur non secundum gradus monachorum, sed quem cuncti monachi vel melioris opinionis constituti elegerint propositis sacrosanctis euangelijs dicentes, quòd non propter amicitias vel gratiam, sed scientes eum esse fidei rectæ, & vitæ castæ, & administratione dignum, & potentem monachorum disciplinam & omnem monasterij statum similiter custodire, eum elegerunt: & si sic electus fuerit, modis omnibus confirmetur ab episcopo, cui monasterium subiectum est. Quæ autem de monasterijs diximus monachorum, eadem teneant & in monasterijs & asceterijs mulierum.

CCCCLXXXI. *Idem.*

κ. εἴ τις δὲ ὢν μοναχικόν. 55 SI QVIS monachus esse velit: si quidem notus sit nulla condicione subiectus esse, hegumenus monasterij quando æstimauerit, habitum ei præstet. Si autem incognitus sit, per tres annos habitũ ei non præstet, sed experimentum & probationem vitæ ipsius accipiat: & si quidem intra triennium venerit aliquis dicens eum seruũ suum esse, vel adscripticium, vel colonum, & ideo ad monasterium venisse, vt culturam agrorum fugiat, vel propter furta, vel alia delicta in monasterio intrasse, eaq; fuerint approbata: domino suo reddatur cum rebus quas in monasterio duxisse probatur, vt tamen fidem prius accipiat à domino suo, quòd nihil patiatur. Si autem intra triennium nemo ex prædictis personis inquietauerit eum, & transacto triennio probatum se hegumeno ostenderit: tunc accipiat habitum, & nemo eum posteà pro condicione inquietet: sic tamen vt res, quas in monasterio duxit, domino restituantur. Si autem

mona-

monasterium reliquerit, & laicus fiat, vel in ciuitatibus, vel in agris deambulet: suæ condicioni reddatur.

CCCCLXXXII. *Idem.*

56 MONACHI in vna domo habitẽt, communiter alantur, in vna domo semota dormiant, nisi forte quidam ex his propter prolixã in monasterio exercitationem semote velint viuere, vel senectutis vel corporalis imbecillitatis causa in cellulis quibusdam intra monasterium degerint: & hoc tamen non citra voluntatem hegumeni fiat. his omnibus & in monasterijs & in asceterijs muliebribus obseruandis.

CCCCLXXXIII. *Idem.*

57 IN nullo loco monachos & monachas permettimus vnum monasterium habere: sed nec ea, quæ duplicia vocant. & si quid tale est, religiosus episcopus mulieres quidem in suo loco studeat manere, monachos autem aliud monasterium ędificare sibi cogat. Sin autem plura sint talia monasteria, separẽtur in alijs monasterijs monachæ, & in alijs monachi. Res autem, quas habent communes, secundum iura eis competentia distribuantur. Quem autem monachæ presbyterum, vel diaconum elegerint, vt eum apocrisarium habeant, vel sanctam communiam eis afferat: religiosus episcopus, cui subiectæ sunt, deputet: si tamen & fidei rectæ, & vitæ bonæ fuerit. Sin autem quem elegerunt, neque presbyter, neque diaconus sit, probatus tamen in castitate & fide: consecret eum episcopus in illa consecratione, qua dignus sit: & fiat apocrisarius, & sanctæ communionis minister: sic tamen vt nec ipse habeat licentiam, quamuis ita electus est, in monasterium mulierum permanere.

CCCCLXXXIIII. *Idem.*

58 SI QVIS sub condicione nuptiarum, vel liberorum, vel dotis causa, vel ante nuptias donationis donauerit, vel reliquerit suis liberis, vel aliæ cuicumque personæ hereditatem vel legatum, vel ab initio purè reliquerit vel donauerit, substitutiones autem vel restitutiones eis fecerit, sub condicione quacumque ex his quæ prædictæ sunt: iubemus talibus condicionibus subiecti tam masculi quàm feminæ, si monasterium intrauerint, vel clerici vel diaconissæ vel asceteriæ fuerint, tales condiciones irritas & pro non scriptis esse. Hoc autem auxilio clerici vel diaconissæ ecclesiarum fruantur, si in eadẽ vita perseuerauerint, & ea quæ sic eis donata vel relicta fuerunt, in pias causas consumpserint, vel donauerint, vel reliquerint. nam de his, quę in monasterium vel asceterium intrauerint, certa forma est, vt totũ patrimonium eorũ vel earum cum huiusmodi rebus ad monasterium vel asceterium pertineat. Sin autem ad redemptionem captiuorum vel alimonias substitutio vel restitutio facta est: sub antefatis condicionibus ex nullo modo prædicto recludi eam concedimus.

CCCCLXXXV. *Idem.*

θ. εἰ δὲ γυνή. 59 SI mulier vel vir ad ſolitariam vitam tranſierit,& liberos non habeat: res eius monaſterio competant,in quo intrauit. Sinautem talis perſona liberos habeat:liceat ei ſubſtantiam ſuam liberis diſtribuere:ſic tamen,vt nulli eorum legitimam portionem deminuat,& ſibi retineat vnius filij partem ad monaſterium ſcilicet peruenturã. Quòd ſi antequàm diuideret inter liberos ſuos propriam ſubſtantiam, in monaſterio deceſſerit: ſola legitima portio liberis eius deferatur.

CCCCLXXXVI. *Idem.*

θ. μνηστείας δὲ. 60 SI ſponſalia legitimè inter ſponſum & ſponſam contracta fuerint:deinde antequam nuptiæ celebrentur,ſponſus vel ſponſa intrauerit in monaſterium: id quod arrarum nomine datum eſt, in ſimplum tantum reddatur,& pœna vtrique parti remittatur.

CCCCLXXXVII. *Idem.*

θ. τοῦ δὲ συνεστῶτος. 61 SI conſtãte matrimonio ſolus vir,vel ſola vxor ad ſolitariã vitã tranſierit,& monachicũ habitum acceperit:hoc ipſo matrimoniũ diſſoluatur etiam nullo repudio miſſo.& ſiquidem ſolus vir monachus factus eſt:reddat mulieri dotem,& quidquid aliud ab ea ſuſceperat,& propter nuptias donationis tantam partem,quantam mulier accepiſſet ex morte mariti ſecundum dotalium inſtrumẽtorum tenorem.Sinautem mulier monacha facta ſit:maritus quidem retineat nuptialem donationem: mulier autem recipiat dotem ſuam, excepta illa portione, quæ apud maritum ex morte mulieris ſecundum pacta dotalia reſidere debet. ſed & quidquid aliud mulier apud maritum habuerit,reſtituatur eidem mulieri.Quòd ſi vtraque perſona ſolitariam vitam elegerit:vnaquæque perſona res ſuas accipiat:& nemo nihil neque lucretur, neque detrimentum ſentiat. ſed maritus quidem retineat propter nuptias donationem: mulier autem recipiat dotem ſuam,& quidquid aliud marito dediſſe probetur.Hæc omnia tam de ſponſo quàm de ſponſa & viro & vxore ſtatuta ſunt:niſi altera pars alteri quippiam donare vel concedere velit.

CCCCLXXXVIII. *Idem.*

θ. ἀδείας δὲ. 62 NON liceat parentibus liberos,vel liberis parentes hereditate ſua repellere monachos factos,quamuis dum laici fuiſſent,in cauſa ingratitudinis inciderint.

CCCCXXXIX. *Idem.*

θ. ἀπαγορεύομεν. 63 NON liceat parentibus ſuos liberos ad ſolitariam vitam tranſeuntes de monaſterijs abſtrahere.

CCCCXC.

CCCCXC. *Idem.*

64 SI QVIS monaſterium ſuum reliquerit, & ad aliud monaſterium tranſierit: res eius priori monſterio, in quo ante intrauerat, competant. [illegible]

CCCCXCI. *Idem.*

65 AGANT ſollicitudinem epiſcopi, vt neque monachi neque monachę in ciuitatibus ambulent: ſed ſi quas habent neceſſarias cauſas, eas agant per apocriſarios ſuos, ipſi vel ipſæ in monaſterijs permanentes. [illegible]

CCCCXCII. *Idem.*

66 SI monachus laicus factus fuerit: honore et cingulo ſpolietur, & res eius monaſterio addicantur, quod ab eo relictum eſt, inſtante epiſcopo loci, & præſide prouinciæ, ipſe quoque in monaſterium mittatur. quod ſi iterum monachicam vitã reliquerit: tunc eum prgſes prouincię in qua inuentus ſit, teneat, & taxeotis ſuis cõnumeret. [illegible]

CCCCXCIII. *Idem.*

67 SI QVIS rapuerit, vel ſollicitauerit, vel corruperit aſcetriam [illegible] vel diaconiſſam, vel monaſtriam, vel aliam mulierem religioſam vitam, vel habitum habentem, bona ipſius, & eorum, qui huius ſceleris communione contaminati ſunt, religioſo loco vindicentur, in quo talis mulier habitabat, per religioſos epiſcopos, & œconomos, & præſides prouinciarum, & officiales eorum. ipſi autem capitali periculo ſubijciantur. mulier autem vbiq; inueſtigetur, & cum ſuis rebus monaſterio cautiori tradatur. Si autem diaconiſſa fuerit liberos habens legitimos, pars legitima liberis eius prgſtetur. Quod ſi intra annum poſt cognitum tale ſcelus huiuſmodi res à religioſis locis non vindicentur, comes priuatarum hæc noſtro fiſco addicat. Prgſes autem prouinciæ ſi vindictam tali crimini imponere ſuperſederit: & cingulo careat, & pœnam quinque librarum auri dare fiſci iuribus compellatur.

CCCCXCIIII. *Idem.*

68 NON liceat laico, prgſertim ſcenicis viris & mulierib. & proſtitutis habitu monachi vel monachæ vel aſcetriæ vti, vel quocumque modo imitari, nec in qualemcumque eccleſiaſticum ſtatum liceat illudere. Si quis enim auſus fuerit aliquid contra facere: & corporales pœnas ſubſiſtat, & exilio tradatur, cura & ſollicitudine epiſcoporũ et clericorum qui eis ſubiecti ſunt, et iudicum tam ciuilium quàm militarium, & officiorum quæ eis obtemperant, & defenſorum ciuitatum. [illegible]

CCCCXCV. *De pœnis, quæ præsenti lege continentur.*

β. τὰς δ ποινάς. 69 POENÆ, quæ præsenti lege continentur, siquidem prioribus quoque legibus cognitæ sunt, exerceantur non solum in futuro, sed etiam in præterito tempore. Si quæ autem in hac lege per innouationem positæ sint: in futuris tantum temporibus custodiantur. DAT. KAL. MAII. CONSTAN. DN. IVST. PP. AVG. ANNO XX. POST CONS. BASILII ANNO V. INDICTION. IX.

αὐθ. ρκθ

CONSTITVTIO CXVI.

CCCCXCVI. *De Samaritis.*

1 πρϛ. δ/ τ̃ θεοῦ/ ζομεν. SAMARITÆ liberam inter se licentiam habeant tam donandi, quàm cõtradendi: & ab intestato cognatis suis heredes existant. Siquidem ex eodem gradu cognationis alij Samaritæ, alij Christiani sunt: qui Christianitate prę fulgent, ipsi tantum in successionem vocentur. Si autem Samaritæ quidem proximiores inueniantur, Christiani autem vlteriores fuerint: Samaritanorum condicio præferatur. Si autem pœnitentiam egerint christianitatis imbuti mysterijs, similes esse debent his, qui ab initio Christiani fuerunt, & nullam patiuntur deminutionē ex eo quód in superiori tempore Samaritarum errore tenebantur.

β. εἰ δ᾽ ἐξ αἰδ δια. θήκας. Si autem ex ascendentibus vel descendentibus personis Samarita constitutus testamentũ fecerit: liceat ei si quidem omnes Samaritas habet, omnes ex ęquis scribere portionibus heredes, vel quemadmodum voluerit facere. Sin autem quosdam Samaritas, quosdam Christianos ascendentes vel descendentes habeat, vsque ad duas vncias liceat ei Samaritas heredes instituere: reliquę autem vnciæ ad Christianos veniant, quamuis à testatore Samaritis adscriptæ sunt: nisi

β. ταῦτα μέν. fortè legata ex his, Christianis personis relicta fuerint. Similiter autem in successione, quæ ex testamento venit, si Samaritæ pœnitentiam egerint, nullam patiantur lęsionem. Christiani autem & de inofficioso testamento querellam habeant contra Samaritarum testamenta vsque ad duas vncias. Hæc autem constitutio & retrorsus vires suas extendit, id est, etiam in præteritum. DAT. XVII. KAL. IVL. DN. IVSTIN. PP. A. ANN. XXV. POST COS. BASILII.

CON-

CONSTITVTIO CXVII. Διάτ. ρῑϛ

CCCCXCVII. De alienationibus prohibitis in testamento vel codicillis

SI QVIS prohibuerit alienationẽ rerum extra suam pro- 1
priam familiam faciendã, vt si sine liberis decesserit vnus
ex his qui filij sunt & heredes testatoris, ad ceteros res
perueniant: liberis natis, cessat alienationum prohibitio. ideoque liberi procreati etiam ad extraneos easdem res transferre non prohibentur.

CCCCXCVIII. Idem.

2 SI QVIS extra familiam suam alienationem fieri prohibuerit, ibid.
& omnes qui res consecuti sunt, vel omnes res, vel quasdam ex his alienauerint, videntur fideicommisso inuicem renuntiare.

CCCCXCIX. Idem.

3 SI QVIS prohibuerit extra suam propriam familiam rem alienare, & adiecerit, vt neque filij, neque deinceps personę quę successerint ei qui prius accepit, rem eandẽ ad extraneum transferant: deinde quatuor processerint successiones, quæ familiæ nomine continentur, & vltimus heres per medium impuberẽ successor extiterit: liberam facultatem habeat & in extraneos homines rem cuius alienatio prohibita est, transferre: id est si tertius heres impubes fuerit: primo herede inter quattuor successiones reputato. Hoc enim mẽs constitutionis significat.

CONSTITVTIO CXVIII. Διάτ. ριη

D. De argenti distractoribus, qui & argyropratæ vocantur.

LICEAT argyropratis si habent principalem debitorem & 1
fideiussorem eius, pactum conuentum componere, vt potestatem habeãt prius fideiussorem pulsare, quamuis principalis reus locupletissimus fuerit.

DI. Idem.

2 ARGENTI distractoris militia vel liberorum vel cognatorũ eius, in præsumptione à creditoribus ipsius hypothecę titulo sit obligata. Et ex contrario militia eius, qui argyropratæ debitor est, aut liberorum siue cognatorum ipsius, præsumptione argenti distractori supponatur.

DII. Idem.

3 SI QVIS argenti distractori crediderit, vt res aliquas ex pecunia sibi mutuata emeret, & cum ipso pepigerit in scriptis, vt res quæ fuerit ex ea pecunia comparata, titulo hypothecarum sibi obligata sit, omnibus alijs in eadem re præferatur.

DIII. Idem.

4 LICEAT argenti distractoribus & ipsas species quas præstiterint vindicare, nisi æstimationem earum acceperint.

DIIII. Idem.

5 ARGENTI distractores pro pecunijs quas crediderint vsuras vsque ad bessem centesimæ capient. & notandum est, quod in distractione sine stipulatione memorata vsura exigatur.

DV. Idem.

6 QVICVNQVE cum argyroprata contrahunt, si cautiones vel ratiocinia fecerint manu sua siue conscripta, siue subscripta, teneantur personalibus actionibus: tunc autē & hypothecarijs supponantur, cum dixerint aliquid quod ad hypothecarum intellectum tendit. In præteritis autem tantummodo vsura exigatur, quæ vsque ab bessem centesimæ producitur. Quod si de singulis causis scriptū fuerit in ratiocinijs vel manu eius qui cum argyroprata contraxit, vel subscriptum ab eo fuerit, vel confirmatum; siue quod fœneraticiam cautionem quasi mutuatus exposuit, siue quod transegit: nullę probationes exigātur de singulis causis ab argyroprata, sed tantum intra tempora exceptionis non numeratę pecuniæ liceat ei iusiurandum inferre.

CONSTITVTIO CXIX.

DVI. De sanctis quattuor concilijs.

1 QVATVOR sanctorum conciliorum canones pro legibus habeantur.

DVII. De ordine patriarcharum.

2 PAPA Romanus prior omnibus episcopis et patriarchis sedeat, & post illum Constantinopolitanæ ciuitatis episcopus.

DVIII. De archiepiscopo primæ Iustinianæ

3 ARCHIEPISCOPVS primæ Iustinianæ habeat sibi subiectos episcopos Daciæ mediterraneæ, & Daciæ ripensis: Item Preualenos, & Dardaniæ, & Mysiæ superioris, & Pannoniæ. sed & ille ab ipsis consecretur, & eadem iura super eos habeat, quæ papa Romanus habet super episcopos sibi suppositos. Ibidem.

DIX. De episcopo Charthaginiensi.

4 MANEANT iura pristina episcopo Carthaginiensi, & alijs Metropolitanis, & omnia priuilegia. Item omnia solacia & liberalitates religiosis locis datæ firmiter maneant. ver. καὶ τὸ ἔμμεσον

DX. De priuilegijs possessionum ad venerabiles locos pertinentium.

5 POSSESSIONES ad religiosas domos pertinentes nullam descriptionem agnoscant: nisi ad constructiones viarum, vel pontium ædificationes, si tamē habuerint possessiones intra territorium constitutas illius ciuitatis, in qua talis desideratur descriptio. Habeant autem immunitatem in sordidis muneribus, & extraordinarijs, & lucratiuorum descriptione. l. ἀσὶν τόπους.

DXI. De præscriptione quadraginta annorum venerabilibus locis competente.

6 NEQVE decennij, neque viginti vel triginta anorum præscriptio religiosis domibus opponatur, sed sola quadraginta annorum curricula non solum in ceteris rebus, sed etiam in legatis & in hereditatibus. l. ἀντὶ δὲ τῶν χρόνων.

DXII. De ædificatione venerabilium locorum.

7 NEMO oratorium ædificare audeat, antequam episcopus venerit & exorauerit, et venerabilem crucem in eodem loco defixerit. Qui autem semel inchoauit, necesse habet opus implere, vel ipse vel heredes eius: & necessitatem ei debent imponere episcopi & œconomi & ciuiles magistratus. l. εἰ δὲ τις.

DXIII. Si quis in proastio, vel domo, vel fundo ecclesiastica munera fecerit.

8 SI QVIS in proastio, vel domo, vel fundo ausus fuerit ecclesiastica munera facere sine clericis locorum episcopo subiectis: do- l. εἴ τις ἐν τῷ ἰδίῳ.

Q

eorum cadat,& vendatur eadem res ad ecclesiam. Sin autem ignorante domino hoc fuerit factũ: hi, qui peccauerunt, siue emphyteutę, siue procuratores sunt, de prouincia expellantur, & substantia eorũ addicatur ecclesię illius territorij, intra quod tale delictũ contigerit.

DXIIII. Si quis in nomine domini nostri IESV *Christi hereditatem vel legatum reliquerit.*

9 SI QVIS in nomine domini nostri IESV Christi hereditatem vel legatum reliquerit, capiat id quod derelictum est, ecclesia illius loci quo domicilium testator habebat.

DXV. Si quis in nomine sancti martyris hereditatem vel legatum reliquerit.

10 SI QVIS in nomine sancti martyris hereditatem vel legatum reliquerit: siquidem eiusdem nominis plures sunt in eodem loco oratoriæ domus, capiat lucrum illa quæ pauperior est, nisi aliud nominatim testator expresserit. Quod si talis domus in ciuitate non inueniatur, sed in territorio eius sit, illi detur. Si autem neque in territorio reperitur ecclesia illius sancti: necesse est, vt lucrum sit ecclesiæ illius ciuitatis in qua testator domicilium habuit.

DXVI. Si quis in vltima voluntate domum religiosam fieri disposuerit.

11 SI QVIS in vltima voluntate domum religiosam fieri disposuerit, oratoria quidem ab heredibus eius intra quinquennium ædificare oportet: xenones autem, & alia pia loca intra annum fieri decet, imminentibus tam episcopis, quàm magistratibus. Quòd si opus fieri intra annum non possit, necessitatem habeant heredes domum comparare vel conducere, in qua poterunt ea, quæ testator voluit, adimplere, donec opus ædificij perficiatur. Et si is, qui testatus est, dixit, quos vult xenodochos, vel ptochotrophos, vel alios huiusmodi fieri, voluntas eius conseruetur. Vel si heredibus suis electionem dedit, vt faciant ipsi quem velint, similiter voluntas eius custodiatur. Liceat autem episcopis à testatore deputatos xenodochos, vel ptochotrophos, vel alios mutare si non inueniantur idonei: eodem obseruando, & si testatoris heredes elegerint hominem non idoneum ad ministerium, vel administrationem locorum.

DXVII. De redemptione captiuorum vel alimonijs pauperum.

12 SI pro redemptione captiuorum legatum vel hereditas relicta fuerit, vel pro alimonijs pauperum: ea, quæ testator iussit, cogatur

tur heres implere. Quòd si non expresserit is, qui testatus est, cuius loci pauperibus alimonias dari oportet, episcopus locorum relictā quantitatem distribuat inter pauperes eius loci, in quo testator domicilium habuit. Item quod pro redemptione captiuorum relictū est, administrari debet aut ab eo, quē testator ad hoc deputauit: aut si nemo ab eo nominatus est, ab episcopo & œconomo pietatis opus impleatur. omnia enim facta ad pietatem pertinentia episcoporum interesse oportet, quamuis testatores, vel donatores verba contrariæ voluntatis expresserint.

DXVIII. Si heredes piam dispositionem implere noluerint

13 SI per publicas personas heredes admoniti iussa testatoris implere distulerint, omne lucrum quod eis relictum est, auferatur cū fructibus & ceteris emolumentis, quæ medio tempore accesserunt. Neglegente autem episcopo, liceat etiam metropolitanis huiusmodi causas diligenter inquirere. θ. εἰ δὲ οἱ ταῦτα

DXIX. Vt propter pias causas Falcidia minuatur.

14 SI dixerit heres substantiam à testatore derelictam ad impensas pias non sufficere: cessante lege Falcidia, ea, quæ relicta sunt, impendantur in illas causas, quas testator voluit, cura scilicet & diligentia locorum episcopi. θ. εἰ δὲ ὁ κληρονόμος.

DXX. Vt intra sex menses pia voluntas impleatur.

15 SI legatum quod piè relictum est, intra sex menses numerandos ex eo tempore, quo testamentum intimatum est, heredes distulerint soluere: fructus & vsuras & omne emolumentum ex tempore mortis testatoris persoluere cogantur. θ. εἰ δὲ ληγᾶτον [illegible]

DXXI. Quando legata relicta liceat permutare.

16 SI annale legatum religioso loco relictū fuerit, siquidem vicinus sit locus vel persona à qua relictum est, maneat in suo statu intactū. Sin autem procul sit locus vel persona à qua legatū est, liceat hoc permutare in maiore reditu, vt quartam portionem plus in reditu habeat, & si possessio vicina sit & fertilis, & non multis prægrauata tributis. Liceat autem huiusmodi legatum secundum præfatam distinctionem, & vendere in triginta quinque annos: & id quod datum fuerit, ad commoda eiusdem religiosi loci procedat. θ. εἰ δὲ ληγᾶτον ἐτήσιον.

DXXII. De testamento episcopi vel administratoris venerabilis loci.

l. ἀναγρίνομεν. 17 QVÆCVMQVE probatus fuerit episcopus ante honorem episcopatus habuisse, ea omnia, vtpote propria constituta, licentiam habeat ad quos ipse voluerit vltima voluntate transmittere. Hoc amplius etiam post episcopatum iure cognationis vsque ad quartũ gradum quidquid ad eum peruenerit, transmittere poterit, ad quos ipse voluerit. Ceteræ autem res alio modo ab eo adquisitæ dominio ecclesiæ sint, nisi fortè consumptę sunt ad redẽptiones captiuorũ, vel alimonias pauperum, vel ad vtilitates ecclesię, vel ad alias ex pietate proficiscentes causas. Eadem obtinere oportet & in administratoribus cuiuscumque religiosi loci, vt res quæ post commissam administrationẽ ad eos peruenerunt, hisdem subijciantur distinctionibus.

DXXIII. De successione ab intestato veniente episcopi vel clerici.

l. ἐὰν ἀδιάθετος. 18 SI episcopus vel clericus cuiuscumque gradus ecclesiastici minister sine testamento & sine cognatione decesserit, hereditas eius non ad fiscum, sed potius ad ecclesiam deuoluatur. & si diaconissa fuerit, simili modo.

DXXIIII. De contractibus eorum, qui fidem catholicam non recipiunt.

l. κωλύομεν. 19 NON liceat catholicæ fidei Christianorum alienis hominibus veluti paganis, vel Iudæis, vel hereticis possessiones habere emphyteuseos vel conductionis titulo, in quibus orthodoxæ religionis ecclesiæ ministeria celebrantur. DAT. XI. KAL. APR. DN. IVST. PP. A. ANN. XVIII. POST BASILII V. C. COS. ANN. IIII.

διάτ. κ

CONSTITVTIO CXX.

DXXV. De officio in examinatione prouocationum ministeria præbentium, & de appellationibus.

SI prætori Paphlagoniæ & Honoriados prouocatio porrecta fuerit, eaque introducta sit in sacrum auditorium præfecti prætorio, cõsidente scilicet eminentissimo quęstore sacri palatij, officium præfectianum oportet ministerium exhibere, & cessare quæstoris officium, id est eos qui in diuinis militant scrinijs. Idem dicimus & si porrecta fuerit appellatio moderatori Elenoponti. Idem dicendum est, & si prouocatum sit aduersus sententiam proconsulis Cappadociæ, vel proconsulis Armeniæ, vel prætoris Lycaoniæ, vel prætoris Pisidiæ, vel prætoris

Isaurię,

Isauriæ,vt in istis omnibus prouincijs prouocatio porrecta & introducta in auditorium præfecti prætorio confidente quidem quęstore examinetur. Præfecti autem officiales tantùm exercendę prouocationi ministerium prębeant, nullam communionem habentibus his,qui in diuinis nostris scrinijs militāt.Quod si comiti Orientis prouocatio data sit, commune ministerium exhiberi oportet ab officialibus præfectorum,& ab his,qui in diuinis militant. Comiti autem Galatiæ vel Phrygiæ prouocatio data ad officiales solos pręfectorum pertineat. Et hæc omnia pertinere oportet, siue ex nostra iussione specialiter iudicium delegatum fuerit nuper inuentis iudicibus,siue citra vllam iussionem nostram ex auctoritate iurisdictionis suę iudicauerint,& aduersus eorum sententiam porrecta fuerit prouocatio.Et hæc dicimus de his magistratibus,qui à nobis aliquam innouationem receperunt,& quodammodo in alia figura translati sunt.nam in his,qui nullam receperunt innouationē, eandem obseruantiam in exhibendis ministerijs custodiri pręcipimus, quam vetustas ab antiquis temporibus introduxit,& consuetudo inconcussa firmauit.

CONSTITVTIO CXXI. διάτ. ια.

DXXVI. *De priuilegijs dignitatum.*

INLVSTRIBVS quidem personis, & his qui supra eos sunt, omnimodo necessitas imponatur lites pecuniarias per procuratores inferre vel excipere:eodem iuris tenore obtinente, & si iniuriarum iudicium criminaliter fuerit motum secundum priuilegia huiusmodi viris à Zenoniana præstita constitutione.Clarissimis autem personis,id est,Comitibus et tribunis libera licētia sit,quod voluerint facere,id est,aut per semetipsos iudicia peragere,aut per procuratores,quos elegerint,suis allegationibus vti.

CONSTITVTIO CXXII. διάτ. ριβ

DXXVII. *Vt ipso litis initio litigatores iurent, quod nihil iudicibus dederunt,aut promiserunt.*

QVOTIESCVMQVE apud quoslibet iudices lis aliqua inchoatur, vel appellationis examen agitur, oportet ipsas principales personas litigantium,vel eos ad quos pēdēti adhuc iudicio causa trāslata est, in ipso disceptationis exordio tactis sacrosanctis scripturis sacramentum præbere, quia nihil

DXXVIII. Vt perhibeant iudices supra dictum modum sportulas exigi.

2 NEQVE ciuilis, neque militaris iudex in quacumque prouincia permittere debet executoribus litis vltra modum legitimũ sportularum à quacumque persona capere aliquid vel exigere, siue magistriani, siue præfectiani, vel etiam ex diuina iussione dati sint executores. Quòd si inuenerint aliquem amplius exegisse, debent eundẽ constringere, vel includere: & quod amplius exegit, in quadruplũ ab eo repetere: & simplum quidem ei, qui exactus est, restituere: triplum verò fisco inferre. Quòd si de hoc interpellatus iudex eum, qui super exactus est, audire noluerit: quadruplum de suo fisco præstabit. Idem est autem & si de Officio eius sit executor. l. καὶ τοῦτο δὲ κωλύομεν.

DXXIX. Si quis inlicitè sportulas exigatur.

3 QVI supra legitimum modum sportulas exigitur, iure litis executori resistit. l. πλεῖον ἢ δίκαιον.

DXXX. Idem.

4 LEX quæ posita est in primo libro Codicis, qua cauetur, ne iudices ex suis sentẽtijs pronuntient: Quod ex diuina iussione sine scriptis habita præcipimus aliquem exhiberi siue deduci: in suo robore custodiatur. l. ἐπειδὴ δὲ ...ρίμως.

DXXXI. De officio referendariorum.

5 VIRI spectabiles referendarij competentes diuinas iussiones iudicibus debent insinuare. cùm autem ad diuinas aures causam referunt, nullus eorum poterit, neque per se, neque per alium quemlibet tenere aliquem, vel fideiussores desiderare, vel aliquid exigere, vel compellere quod transactionem vel pactionem aliquam cum aduersario suo faciat. Nullatenus enim in qualibet causa se immisceat, sed tantum vnusquisque diuinas iussiones in scriptis vel sine scriptis in quacumque causa prolatas competentibus iudicibus insinuare debebit. Quod si cõtra hæc fecerint, is qui detrimentum passus est, vel circumscriptus, nullum præiudicium circa iura propria sustinebit. qui autem detrimentum intulit, hoc per competentem iudicem resarcire ei compellitur. DAT. XVI. KAL. IVL. POST CONS. BELISARII INDIC. VIII. vers. τὸν αὐτὸν τρόπον.

CON-

Αὐθεν. ρκ

CONSTITVTIO CXXIII.

DXXXII. *De Transitu militum.*

1 θ. κελεύομεν. VOTIENS expeditionis causa transitus militũ fiet, oportet cum delegatorib. suis eo succedere, qui sumptus eorũ prouideat, ita vt singularum prouinciarũ iudices apparatum faciant specierũ ad impensã seu annonas eorum. quas species optiones vniuscuiusque numeri sine vlla dilatione suscipientes militibus erogare possint, quintadecima videlicet parte pro solatio sibi retinentes, & facientes solemniter apochas siue recauta de ijsdem impensis, periculo magistrorum militũ, siue ducum, et tribunorum, et comitũ, et diasostarum, et delegatorũ, et præpositorum vniuscuiusque numeri. Gratis autem nullatenus volumus sumptus accipere milites à collatoribus, licet minimè apparatæ fuerint eis annonæ. neque autem introita à collatoribus exigenda esse permittimus, quos inlæsos & indemnes vndique conseruari iustum est.

DXXXIII. *Idem.*

θ. καὶ γ᾽ οὖν. 2 MILITES pro annonis suis eas species accipere debent, quæ per singula loca inueniri certum est, nõ autem quærere tales species, quæ in ea prouincia non inueniuntur, neque propter hoc vexare collatores.

DXXXIIII. *Idem.*

θ. πλὴν δὲ γενομένων. 3 SI collatores sumptus militibus erogauerint, & hoc ex recautis demonstratur, præfecti prætoriorum sine vllo detrimento vel aliqua dilatione compensationem facere debent eorum, in tributis eius indictionis, in qua erogati sunt. Quòd si vltra pensitationẽ canonis erogati sunt sumptus, id quod impensum est, ex omni canone exinde prouinciæ reputare debebunt. Quòd si nec ex omnibus tributis eiusdem prouinciæ sufficiunt, impensæ suppleri ab vnaquaque generali arca præfectorũ prætorio debent, vel ex tributis sequentis indictionis retineri à collatoribus, seu reputari ab his qui publica tributa exigunt, periculo præfectorum & tractatorum vniuscuiusque prouinciæ nec non iudicum & officialium eorundem, & exceptorum, & curialium, & omnium, ad quos cura publica respicit.

DXXXV. *Idem.*

θ. μὴ τῶν. 4 NEQVE magistri militum, neque milites occasione transitus aderationem aliquam à ciuitatibus vel prouincijs exigere audeant, alioquin in duplum quidquid perceperint, restituere cõpellantur.

DXXXVI.

DXXXVI. *Idem.*

5 Si qui duces, vel milites, vel optiones eorum recauta non fecerint de impensis sibimet rogatis, debebunt conlatores simul conuenire apud iudicem ciuitatis & episcopum: vel si iudex præsens non sit, apud episcopum & defensorem, & inter acta deponere & duces & exercitum & quantitatem impensarum, & quod recauta ab optionibus emissa non sunt, ita vt præfectis prætoriorũ hæc omnia referantur, qui prędictas impensas, sicut dictũ est, reputent, et retineãt eas ex eo, quod delegatũ est de publico eisdem ducib. vel militibus. ε. εἰ δέ τινες τῶν ἡμετέρων.

DXXXVII. *Idem.*

6 Dvces vel diasostæ exercitus & delegatores, ante se mittere semper debent prometatores ad ea loca, vbi peruenturi sunt milites, vt sumptus eis prepare͏̄tur, non autem ad alias ciuitates vel prouincias significare tentent, quod venturus est exercitus, & propter hoc pretia quidem exigere. nam si quid eius rei gratia acceperũt, oportet & hoc inter acta referri, et quod acceperunt, & quibus erogatum sit, ita vt a pręfectis prætorio reputatio fiat. Duces autem, et delegatores, & diasostæ qui acceperũt, duplam quantitatem restituãt: prometatores vero etiam punire & in exilium mitti cõsueuit. ϛ. [illegible]

DXXXVIII. *Idem.*

7 Si quis iudex prouinciæ cum diasosta conluserit, vt militibus nullus apparatus impensarum fieret, & propter hoc contigerit per diuersas ciuitates exercitum euagari, magistratu suo priuatus publicabitur, & in exilium mittatur vna cum Officio suo. Collatores autem indemnes cõseruabuntur, vel ex recautis, vel ex fide gestorũ, sicut superius dictum est. ζ. εἰ δέ τινες [illegible]

DXXXIX. *Idem.*

8 Hæc omnia placet obseruari, & quotiens gentis alicuius in auxilio nostro contigat transitus fieri. η. ταῦτα [illegible]

DXL. *Idem.*

9 Nemo militum in ea cenatione sibi hospitium vindicare audeat, in quam ipse paterfamilias habitare solet. debent enim in aliis partibus ædium sibi hospitia quærere. Dat. v. kal. mar. Constantin. p.c. Basilii anno IIII. indic. VIII. θ. [illegible]

CONSTITVTIO CXXIIII. Διάτ. ρ[illegible]

DXLI. *De exactionibus siue delegationibus tributorum.*

Oportet per singulos annos mense Iulio vel Augusto particulares delegationes tributorum proxime futuræ iurisdictionis apud pręfectum prætorio vniuscuiusque diœceseos apud acta manifestari, significantes tam quantita-

tem eorum, quæ in specie, vel in ære pensitanda sunt ab vnaquaque prouincia, siue ciuitate pro singulis iugeribus, vel iulijs, siue centurijs quàm æstimationis specierum quæ per singulas prouincias erogantur, & quæ in arcam inferendæ sunt: ita vt tales delegationes dirigantur iudicibus singularum prouinciarum in initio vniuscuiusque indictionis. Iudices autem prouinciæ proponant ea in ciuitatibus intra Septembrem vel Octobrem mensem, sed & exemplaria eorum volentibus edantur à præfectis prætorio. Quòd si antequam intimētur, sicut diximus, in alios titulos, & non in eos quos continet exinde anni particularis delegatio, tributorum quantitas erogata sit: id quod depensum est, deputari debebit in tributis eiusdem indictionis. Quòd si intra præfinitum tempus non sint destinatæ prędictę delegationes, præfectus quidem pro tempore triginta libras auri præstabit: tractoeo tæ verò eiusdem prouinciæ viginti librarum auri dispendio multantur. Iudex autem qui destinanatam delegationem minimè proposuerit, decem libras auri damnificetur: amissionem quoque cinguli patietur. Officium autem eius quinque libras aureas præstabit.

l. ἔστω δὲ & l. ἀλλὰ καί.

DXLII. *Idem.*

l. κελεύομεν 3. 2 INLATIONES specierum in exordio vniuscuiusque indictionis fieri oportet. ea autem quæ in ære pensitantur, secundum constituta tempora persolui debebunt.

DXLIII. *De apochis publicis.*

l. ὑπὲρ 3 ?. 3 EXACTORES tributorum plenarias vel securitates siue apochas pensitantibus faciant, per quas significent non solum quantitatem pecuniarum vel specierum susceptam, sed numerum iugerorū vel iuliarum, vel centuriarum, et nomina possessionum, pro quibus prædicta tributa susceperint. Quòd si aliter fecerit quis, decem librarum auri multa ferietur, & punietur. Iudex verò super hoc interpellatus, si neglexerit, decem libras auri pœnæ nomine dabit.

DXLIIII. *Idem.*

l. εἰ τῶν δ. 4 SI quis de collatoribus tributa exigatur, dubitet autem de modo possessionis cuius nomine tenetur, vel de ipsa quantitate tributorum, compellere debet iudex vel episcopus eiusdem loci censualem publicam proferre descriptionem, & secundum eam tributa persoluantur.

DXLV. *Idem.*

l. καὶ ἐν τῷ τ. 5 NOLVMVS collatores compelli ad denominādos susceptores eorum, quæ in ęre in vnaquaque ciuitate pensitantur: sed siue iudex sit, siue curialis, siue exactores, siue vindices, vel canonicarij, siue alij fuerint,

fuerint, ad quos publicæ exactionis periculum respicit, ipsi suo periculo suscipiant tributa & erogent.

DXLVI. *Idem.*

6 IVBEMVS per singulas prouincias canonicarios destinari, qui tributa periculo nominatorum exigere debeant. Expellentes autē nullo modo cum eis transmittimus. Si autem canonicarius qui missus est, minus idoneus apparuerit, summoto eo, alius in locum eius subrogetur: expellenta verò nequaquam mittatur. Contentis autem canonicarijs solacij sibi constituti, nec aliquod detrimentum collatoribus inferant.

DXLVII. *Quando steriles agri fertilibus imponuntur.*

7 SI quis possessor desertum agrum eiusdem substantiæ coactus fuerit suscipere, ex eo tempore tributa eiusdem agri debet agnoscere, ex quo suscepit eum. Suscipere autem non aliter desertum agrum compellatur, nisi de hoc apud iudicem prouinciæ scriptis questitum fuerit, & ab eo pronuntiatum sit: sic tamen vt quem iudex suscipere desertum agrum decreuerit, appellare possit contra sententiam eius, si sibi videatur iniusta. appellationis autem iudicium det, & apud præfectos prætorio terminetur.

DXLVIII. *Idem.*

8 QVOTIENS dominus alicuius possessionis non apparet, vel non soluendo est, vt necessitas fiat impositioni: oportet confestim eandem possessionem coniungere eis, qui de eodem patrimonio agros possident, cum instructo, strumentoque suo, & omnibus alijs quæ in eadem possessione repperiuntur. Quòd si non inueniantur, qui prædictam suscipere possessionem cogantur, vel alio modo impositio siue iniectio eius diferatur: conuenit apud iudicem prouinciæ inter acta referri qualitatem, siue statum eiusdem possessionis, & omnia, quæ in ea repperiuntur, vt ita ea suscipiant curiales siue exactores, vel vindices vel officiales: quatenus si postea inuentus fuerit cui legitimo modo adiungi debeat, quidquid diminutum fuerit à prædictis personis, de re sua recipiatur.

DXLIX. *Idem.*

9 NIHIL eorum nomine, quæ parapompica dicuntur, collatores exigantur pro his quæ in ære vel speciebus persoluent: sed nec aliud quid præter consuetudinem antiquam dependere cogantur.

DL. *Idem.*

10 HI qui ad tributa exigenda destinantur, non aliter exactionē facere permittantur, nisi prius apud iudicē eiusdem prouinciæ insi-

nuauerint iussiones super exigendis tributis sibi datas, nihil autem periculi vel detrimenti collatoribus tributa soluentibus ingerant. Hoc in priuatis exactionibus obseruare placet.

DLI. Idem.

11 CVI publica tributorum exactio commissa est, priuatæ exactionis non capiat auctoritatem.

DLII. Idem.

12 SI tributorum debitor habeat debitorem, non aliter debitor eius pulsari debet, nisi ipse debitor principalis siue primus non soluendo apparuerit. tunc enim secundus debitor secundum ius conueniendus est. Si quis autem aliter exactionem fecerit, cingulo militię suæ priuatus publicatur, & in exilium mittitur. Iudex autem qui eum permisit exactionem facere, decem librarum auri multationē sustinebit: quinque verò libras auri officium eius præstabit.

DLIII. Idem.

13 NVLLI liceat tributorum exactori, vel censuali, vel logographis, vel alijs qui publicis functionibus ministeria præbent, conlatores lædere, vel fines capere sanctorum locorum contra eos qui se læsos queruntur.

DLIIII. Idem.

14 NVLLVS pro tributis earum terrarum nomine, quas non possidet conueniatur. nam si coloni, vel adscriptitij suam terram possideant, oportet eosdem tributa præstare, nisi fortè sponte dominus pensitationem eorum agnouerit.

DLV. Idem.

15 QVI tributa exigunt, iustis ponderibus & mensuris vti debēt, vt nec pro hoc cōlatores lędantur. Quòd si putauerint cōlatores fieri sibi lęsionem, specierum quidem mensuras & pondera à pręfectis prætorio accipere debent: auri autem vel argenti vel aliorum metallorum pondera à Comite sacrarum largitionum desiderent. quæ omnia in ecclesia vniuscuiusque ciuitatis conseruentur vt secundum ea inlationes tributorum, & militares vel alios sumptus faciant.

DLVI. Idem.

16 EXACTORES tributorum nullam communionem habeant in ciuilibus pecunijs, quæ ad operas, vel ad frumentum, vel aquæductum,

ductum, vel ad salaria, siue alias solemnes causas ciuitatis deputatæ sunt. sed nec retinere ex eis aliquid audeant, quas sine vlla deminutione siue dilatione in prętatis causis erogari oportet. Sed enim neque habitatoribus eiusdem ciuitatis facultas sit auferendi aliquid ex ipsis, vel descriptionis alicuius, vel sportularum nomine quippiam dare siue consumere de prædictis pecuniis. Quòd si quis vel dare vel accipere fuerit ausus ex iisdem pecuniis, iubemus eum duplam quantitatem eius quod dedit vel accepit, de suo ciuitati restituere. Quinetiam nec iudices prouinciarum vel officiales eorum ad administrationem prædictarum pecuniarum admittantur. debet enim episcopus cum primatibus seu habitatoribus vniuscuiusque ciuitatis patrem ciuitatis denominare, cui ciuilium pecuniarum administratio committenda sit: ita vt per singulos annos pręfatus episcopus cum quinque primatibus ciuitatis rationes administrationis accipiat. & quod reliquatus fuerit pater ciuitatis, ab eo exigatur periculo eorum, qui denominatores eius fuerint. Quòd si talis administrator parum idoneus videatur, iubemus alium in loco eius subrogari cum decreto episcopi & habitatorum eiusdem ciuitatis: scientibus nominatoribus, quòd si aliquod per eum ciuitati adlatum sit detrimentum, de propriis facultatibus hoc resarcire cogatur.

DLVII. *Idem.*

17 NEQVE præfectiano, neque scriniario, neq; alio cuilibet mandari potest, vt rationes ciuilium pecuniarum accipiat, neque ex diuino rescripto, neque pro maioris iudicis auctoritate. Quòd si hoc alicui permissum sit, episcopus & primates ciuitatis nullã eius rei rationem reddant, sed super hoc referre ad principem curent. oportet enim ciuilium pecuniarum logothetas siue ratiocinatorem à solo principe destinari: talem vtique qui boni operis sit, & in honore positus est: sic tamen, vt diuinam iussionem in scriptis habeat, quæ significet nomen eius & honorem & causam, sed & tempora, quorũ rationes mandatæ sunt. Ita enim qui huic rationes reddiderit, securus erit, & nullius iterum rationibus subiicietur.

DLVIII. *Idem.*

18 IN nulla penitus prouincia pręsides vel exactores tributorum loci seruatores fiant pręfectorum prætorio, vel magistrorum militum. Quòd si necessitas forsitan expeditionis alicuius tale aliquid desiderauerit, iubemus ex dispositione nostri numinis loci seruatorem præfectorum prætorio constitui, qui de impensis militaribus sollicitudinem gerat. Nam si quis aliter ordinatus sit: is quidem qui ausus est eum facere, triginta librarum auri dispẽdio subicietur, & restituet nihilominus omnia detrimenta, quæ per eum contigerunt. is verò qui factus est loci seruator, non solum magistratu suo

& honore vel militia priuabitur, sed & decem libras auri multæ nomine dabit.

DLIX. Idem.

θ. κωλύομεν δὲ. 19 NEMO iudicum siue ciuilium, siue militarium, ex quo ad commissam sibi prouinciam peruenerit, facultatem habeat ordinandi sibi loci seruatorem in ciuitatibus vel castris. Qui verò contra hæc gesserit, quinque librarum auri detrimentum patietur. eandem autem multam exoluet etiam ipse qui factus est. Sanè priusquam ad subiectam sibi prouinciam perueniat, licentiam habeat constituendi sibi loci seruatorem, qui vsque ad præsentiam eius omnia possit gerere. quæ ipsi quoque iudices exequi poterunt, præter eas causas quæ vltimum supplicium damnatis inrogant. Sed etsi ex diuina iussione iudex in aliam prouinciam destinatus fuerit, non prohibetur similiter loci seruatorem in sua prouincia constituere.

DLX. Idem.

θ. κελεύομεν δὲ αὐτούς. 20 IVBEMVS omnes iudices tam militares, quàm ciuiles, vt super maleficijs quę in ea prouincia cōmissa fuerint, per semetipsos cognoscant, & legitimis pœnis noxios afficiant, nec aliquid propter hoc à prouincialibus temptent accipere. Viocolytas verò, vel listodioctas, siue tribunos propter easdem causas nequaquam eis facere permittimus. Quòd si aduersus hæc fecerint, iudex solutus cingulo suo, decem auri librarum multam præstabit, is autem qui factus est, castigatus publicabitur, & in exilium mittetur.

DLXI. Idem.

θ. περὶ τούτου κωλύομεν. 21 QVOTIENS aliquis iudicum de ciuitate in aliam ciuitatem, vel de prouincia in aliam prouinciam transit, neque ipse, neque officium eius angarijs vel descriptionibus, aut alijs quibuslibet impēsis prouinciales vexare audeat, debet enim ex constitutis publicis salarijs sumptus facere.

DLXII. Vt quinquaginta dies Iudices prouinciarum post successionem in prouincia faciant.

θ. περὶ τούτου θεσπίζομεν. 22 IVDICES prouinciarum post successionem per quinquaginta dies in eadē prouincia cuius magistratum deposuerint, remorentur, & respondeant omnibus qui aduersus eos mouere aliquas actiones conantur. Quòd si ante quinquaginta dies prouinciam deseruerint, cuncti, qui ab eo læsiones aliquas passi sunt, conueniant ante metropolitanum episcopum, ita vt singuli propositis sacrosanctis scripturis deponant, siue manifesta faciant detrimenta sibi inlata, quatenus ex substantia eiusdem iudicis vniuersa damna resarciant cura & periculo præfectorum prætorio ac tracteutarum eiusdem prouinciæ. nam si hoc neglexerint, de suis facultatibus præfata detrimenta restituere compellantur.

DLXIII.

DLXIII. *Idem.*

23 Si quis iudicum euocatus ad alium magistratum, vel vtilitatẽ alterius prouinciæ missus fuerit, procuratorem legitimum constituere debet, qui responsurus sit prouincialibus, qui super detrimentis sibi inlatis ab eo conqueruntur. nam si hoc prætermiserit, oportet actis interuenientibus, sicut dictum est, apud episcopum, & deponentibus singulis, quod vnusquisque damnificatus est, omnia detrimenta de patrimonio eius iudicis resarciri, cura & periculo præfectorum prętorio, & tracteutarum eiusdem prouinciæ. l. οὐδὲ τις τῶν ἀρχόντων.

DLXIIII. *Idem.*

24 OMNES supradictas pecuniarias pœnas Comes priuatarum exigat. Cæterum si hoc facere supersederit, ipse omnia de proprijs facultatibus cum officio suo fisco præstabit. DAT. VII. KAL. IVL. POST CONS. BASILII. ANN. IIII. INDICT. VIII. l. πάσας δὲ.

CONSTITVTIO CXXV. Διάτ. ρλδ

De vicarijs seu locum tenentibus. Item de mulieribus adulterium committentibus, & alijs capitulis.

DLXV. *De mandanda iurisdictione.*

NEQVE Prę́fectus Orientis, vel Illyrici, neque Comes sacrarum largitionum, vel Rerum priuatarum facultatem habeant constituendi sibi loci seruatores in quacumque prouincia vel ciuitate. Sed ne quilibet iudex in commissa sibi prouincia loci seruatorem audeat ordinare. Sanè in Osdroena, vel Mesopotamia, vel in alijs locis quotiens vsus exegerit, expeditionis forsitan tempore permittimus fieri loci seruatores à præfectis prętorio, quibus cura militarium impensarum mandatur. Quinimmò nec magistros militum, nec duces concedimus, cùm in prouincijs sibi subiectis fuerint, dare loci seruatores, vel Viocolitas, aut Listodioctas facere, nisi forsitan diuino rescripto permissi, quotiens necessitas exegerit, loci seruatorea ordinauerint. nam qui contra loci seruatorem fecerit, cingulo proprio solutus viginti librarum auri multam sustinebit. Is autem qui factus est, in exilium cum publicatione damnabitur. Erit autem licentia tam iudicibus quàm episcopis prouinciarum, nec nõ habitatoribus biocolytas, vel listodioctas missos ab eis contemnere. 1 vet. νῦν δὲ. l. οὓς τινας.

DLXVI. *Idem.*

2 NVLLVS iudex ciuilis siue militaris sine iusta causa prouinciam l. μηδενὶ δὲ ἐξεῖναι.

ſibi commiſſam circumluſtret. Quòd ſi ad hoc eum neceſsitas aliqua compulerit, oportet eum nec non officium eius de ſuo ſumptum facere, et neque angarias, neque alias quaslibet impenſas à prouincialibus deſiderare, neque ea quæ mala conſuetudo per longum tempus exegit.

DLXVII. Idem.

θ. περὶ ταῦτα vers. ἢ μάλιστα. 3 Iudices prouinciarum ita debētrectè conuerſari, vt de nulla cauſa neceſsitas nobis emergat aliquem in prouincias deſtinandi. Quotiens autem quis tributorum cauſa deſtinatus fuerit in prouinciam, loci ſeruatoris quidem nomen nullatenus vſurpet, ſed mandatum ſibi officium ſine detrimento collatorum impleat.

DLXVIII. Idem.

θ. εἰ δὲ ἐν ταῖς. 4 VT quoties vindices vel exactores tributorum opus habuerint, eos iudices adiuuent.

DLXIX. Idem.

θ. περὶ τίτλους. 5 VT iudices omnes cautiones ſuo periculo pro inlatione tributorũ comiti priuatarũ dent: & ſi fortè nõ dederint, pro datis haberi.

DLXX. Idem.

θ. ἐν λαοίναις. 6 VT iudices tunc pro tributis periclitentur, quando vindices procurator non habet.

DLXXI. Idem.

θ. καὶ τοῦτο δὲ. 7 DE iudicibus qui teſtari quemlibet, aut vxorem ducere, aut humari prohibent, aut donationes inſinuare ante nuptias, aut inuentarium fieri, in omni damno ei qui paſſus eſt, condemnandis, & in θ. πᾶσι δὲ διδόμεν. exilio mittendis: & licere epiſcopo vel primis ciuitatum hęc referre.

DLXXII. Idem.

θ. τὰς μέντοι. 8 VT iudices appellationes ſuſcipiant, & apoſtolos tribuant.
θ. περὶ τίτλους. Vt appellatione facta, nulla rerum tranſmutatio fiat, ſed omnia in integro maneant.

DLXXIII. Idem.

θ. ὑπεύθ δὲ συμβαίνει. 9 VT iudices delinquentes quærant, & non alios eiuſdem loci pro eis detineant, nec pignora ex eodem loco capiant, neque peccantes vendant. Nam omne damnum his, qui paſsi ſunt, reſtituent, & ipſi in exilium mittuntur: & adſeſſores contra leges ſcriptis conſentientes & reliqui proprio lucro damnum reſarcientes in exilium mittantur.

DLXXIIII. Idem.

θ. εἰ δὲ τις. 10 VT iudices pro fugientis perſona ad iudicem loci vbi fugit, mittat, vt eis mandetur periculo eius qui mandat, et officij ſui. Sin autem eos tradere noluerint, ſed pro lucro eos dimittant, honore priuati in exilio mandentur.

DLXXV.

DLXXV. *Idem.*

11 VT iudex ad præcessorem suum missas sacras excipiat. & si quidem priuatorum sint iussa expleat: si aduersus vtilitatē publicam primum & hoc ipsum referre debet, & secundam expectare iussionem.

DLXXVI. *Idem.*

12 VT creditores filios debitorum pignoris iure aut seruitutis, aut vt eos conducant, abducere non possint. Sin autem hoc fecerint, cadentes ex debito, & aliud tantum debitori præstantes in exilium dirigantur.

DLXXVII. *De muliere.*

13 MVLIEREM licet pro marito multotiens in priuato aut in publico debito intercedat, non teneri, nisi manifestè probetur quod pecunia in propria eius vtilitate expensa est.

DLXXVIII. *De mulieribus.*

14 MVLIERES pro nulla causa aut debito in custodiam, id est, in carcerem mitti: sed aut per procuratores, aut per se respōdere debēt. & si non habeant fideiussorem, cautioni iuratoriæ committendæ sunt. Sin autem criminalis fuerit causa: aut in monasterio, aut mulieribus custodiæ causa tradi, ne pudori earum insidietur.

DLXXIX. *Idem.*

15 VT sanctimonialis aut monacha de monasterio non abstrahatur.

DLXXX. *De mœchis.*

16 Mœchos eas pœnas pati volumus, quas lex Constantini instituit, vel qui mediatores, aut huius sceleris ministri fuerint. Vxor autem mœchi dotem & donationem habeat. Sin autem dotalia instrumenta non habuit, quartam partem rerum mariti accipiat. Mulier autem mœcha in monasterium mittatur. Et siquidem voluerit maritus intra duos annos eam recipere, ei liceat: & nullum præiudiciū ex hoc nuptiæ patiantur. Sin autem noluerit: mœcha sit ibi permanens vsque quo viuit. Et siquidem quosdam ex descendentibus habeat, duas partes eius substantiæ habeant, monasterium autem tertiam. Si autem ascendentes habeat, hos tamen, qui tali sceleri non consenserunt tertiam ipsi habeant, monasterium bessem. Si autem neque ascendentes neque descendentes habeat, totus as monasterio adquiratur. Per omnia autem oportet pacta in dotalibus instrumētis inserta seruari.

DLXXXI. *Idem.*

17 QVI consensu matrimonia soluunt. Sed hodie totum hoc capitulum innouatum est.

DLXXXII. *Idem.*

§. ἄν τις μοι- γενθείη. 18 SI mœchus condemnationem effugiens, eam de qua accusatus fuerit duxerit, competentibus pœnis à quolibet iudice subijciendus est: illa autem in monasterio mittatur.

DLXXXIII. *Idem.*

§. ἐπειδὴ δὲ. 20 NVLLI iudici liceat vtrasque manus aut vtrosque pedes reo abscindere, neque exarthrare in qualicumque delicto: sed si quidem mortale est crimen, morte damnare.

DLXXXIIII. *Idem.*

§. ὑπὲρ κλοπῆς 20 FVRES autem membro non abscindantur. Fures autem dicimus qui noctu sine gladijs ambulant. Reliqui autem competentibus pœnis subijciantur.

DLXXXV. *Idem.*

§ δημοσ. μὴ. 21 NVLLI autem publicari debent, nisi qui neque descendentes neq; ascendentes habet. vxoribus tamen eorum donationibus redditis & dotibus. Sin autem dotes non habeat, iuxta statuta quartam partem ex rebus damnati habeat. Ascendentes autem vsque ad tertium gradum vocantur.

Νεαρ. ρλη

CONSTITVTIO CXXVI.

DLXXXVI. *De vsuris supra duplum non computandis.*

IMP. IVSTINIAN. PP. AVG. HERMOGENI MAGISTRO OFFICIORVM.

MANIFESTISSIMA est nostri numinis constitutio, quæ vsque ad dupli quantitatem exactionem debiti concludit. Si igitur creditores tui quidam in duplum acceperunt, alij adhuc minus consecuti sunt: hi quidem qui in duplum ex vsurarum quantitate per diuersa tempora consecuti sunt, nullam aduersus te inquietudinem proponere concedantur: alij autem si simili modo repleti fuerint, eo modo silere conpelluntur. Et si debita subsecuti fuerint, feneratitias cautiones recuperare, vel si remanserint, suis viribus vacare, si preces veræ sunt, præsentis oraculi sanctione decernimus. Similis huic constitutoni Græca subsequitur, quę iubet in his tantum quę ciuitates mutuantur, locum nō habere.

CONSTITVTIO CXXVII.

Authent. πα.

DLXXXVII. De partiarijs solutionibus vsurarum in duplum computandis.

IMP. IVSTINIANVS A. ARSILIO.

VIDAM mutuatus ab aliquo quingentos aureos, soluit aliquam quantitatem vsurarum, quasdam autem debens cautionem emisit in sexcentis aureis. Quoniam autem omnis solutio ad nongentos quadraginta nouem aureos peruenit, & creditor dicebat totum in vsuris solutum fuisse, & exigebat sexcentos qui cautione continebantur: Ait autem lex, Si reliquos quinquaginta vnum soluerit vt debitum duplicetur, nihil aliud exigetur: quamuis veteres dixerint, Tunc super duplum non competit debitum, quando nulla solutio in medio contigit. DAT. XVIII. KAL. MAIAS CP. BELISARIO V.C. CONS.

CONSTITVTIO CXXVIII.

Authen. ρ.

DLXXXVIII. De raptis mulieribus quæ raptoribus nubunt.

VAM iam videor conscripsisse in regia ciuitate. *In eadem constitutione finiũtur nouellæ Constitutiones, quæ post Codicem diui numinis Iustiniani promulgatæ sunt.*

Explicitunt Constitutiones secundum capitula superius designata.

SCHOLIA IN CONSTITUTIONES ALIQVOT.

IN CONSTITVT. XV. CAP. LII.

ICARIVS ASIANAE.] *Phrygia in duas diuiditur prouincias, id est in Phrygiam Salutarem,& in Phrygiam Pacatianam. Ergo vicarius praefecti praetorio, qui erat in Asia, habebat aliquod officiũ suum in Phrygia Pacatiana. Et haec praesens constitutio iubet, vt illud Officium quod est in phrygia Pacatiana pertinens ad vicarium Asiae, totum ad Phrygiae Pacatianae Comitem pertineat.*

CAP. LIIII.

Nemo magistratus.] *Prohibet hoc capitulum, ne vicarij praesidum per diuersa oppida dimissi propter lucra sua hominibus damna concutiant. Ergo propter hoc nec mittant vicarios suos. De loci seruatoribus plenissimè inuenies in primo capite illius longa constitutionis, quae ad Musonium scripta est.*

CAP. LVI.

Omnes priuatos homines.] *De hoc capitulo specialem constitutionem inuenies in inferioribus circa quinquagesimam constitutionem.* Cuiuscumque iudicij calculos.] *veluti quales sunt magistriani aut praefectiani.* Neque dedit alicui] *scilicet vltra modum constitutionis definitum, nam definitum est, quãtum debet accipere is, cuius officij interest, sicut inuenies in constitutionibus relatum.*

CAP. LVII.

Praeses prouinciae Furatus est.] *id est, quae ab vno quoque rapuit. Antedicta obseruatio cessat, veluti si iniuriam alicui intulerit, tenebitur iniuriarum actione. Si aliud aliquid commisit praeter furtum, competenti actione tenebitur.*

CAP. LIX.

Vt autem Subijciantur ei.] *notà quòd milites prouinciae subiecti sunt praesidi pro communibus vtilitatibus.*

CAP. LX.

Cumque in prouincijs. Cubicularij.] *id est, bartularij. Ergo si non sint, non eis constituuntur.*

IN CONSTIT. XVI. CAP. LXI.

Haec constitutio iubet referendarios.] *A tempore quo ista constitutio promulgata est, referendarij quattuordecim sunt. ergo iubet praesens constitutio, vt amplius non fiant, donec vsque ad octo perueniat numerus: & cùm ad octo peruenerint, amplius non fiant, propter multitudinem eorum.*

IN CONSTIT. XVII. CAP. LXII.

Haec constitutio iubet. Probatorias.] *id est, vt per scrinium epistularum.* Militum. Ad responsum.] *Ad responsum dicitur, qui deputatus est à magistro militum, vt quid opus sit à competente iudice in milites fieri, responsum, id est ministerium ei exhibeat*

exhibeat. & solet deputari iste à magistro militum eo,sub quo prouincia illa est.* Veluti comes Orientis.] *sed & in Antiochena.& habet sub se prouincias multas. ergo hic vbi transfert & miscet magistratus speciales locorũ magistratus instituat, constitutio.*

CAP. LXIII.

Si pronoeatio.In anditorium præfecti prætorio & quæstoris.] *Auditorium sacrum dicebatur,vbi formalibus verbis causæ allegabantur:& vestem induebant qualem in palatio, veluti campacos,& sic ingrediebantur omnes ad eos.Hoc impera tor noster prohibuit,* Spectabilibus,] *Spectabiles dicuntur Comites consistoriani.*

IN CONSTIT. XVIII. CAP. LXIIII.

Præses Lycaoniæ.Per probatorias.] *Quattuor sunt scrinia:Palatinum,quod dicitur libellorum,secundum memoriæ,tertium dispositionum: quartum [epistulatum.] Vnde & quattuor antigrafes sunt. nam magistri.*

CAP. LXV.

Si prætori.Quingentorum.] *Hoc tantum interest inter prouocationem quæ porrigitur Pratori Lycaoniæ, & prouocationem illam de qua loquitur in præside Pisidia in proximo super se capitulo,quòd ibi de* CCC.*hic autem de* D. *dicit.*

IN CONSTIT. XXI. CAP. LXVIII.

Hæc constitutio habet.] *Nota*quando præses prouinciæ sententiam definitiuã sine scriptis proferre potest.* Quæ in constitutionibus continentur.*Hac constitutio relata est in tertio libro Codicis,titulo de sportulis,vltima.* Sine aliqua expen sa.] *Nota quando priuati homines gratis apud præsidem litigare debent:Gratis autem diximus propter fiscum,qui semper gratis litigat,quod est relatum in primo libro Codicis,titulo competenti.* Nullum responsum.] *Nota quòd non licet, antequam adeatur præses,principem à prouincialibus adiri.* Agentes in rebus.] *magistrianos.*] Vel alios.] *Præfectianos dicit.* *quod.

CAP. LXIX.

Consuetudinarias. Nam & castigare.] *Nota quòd militibus etiam corporales pœnas præses inferre potest.*

CAP. LXXI.

Præses prouinciæ.Vsque ad triginta.] *Notandum hoc propter taxeotas. ergo poteris contra eos per triginta dies hoc facere. Scimus enim quòd solent isti officiales fugere ad ecclesiam,quando succedit aliquis nouus iudex.timent enim quæ fecerunt. Poteris ergo contra ipsos hanc legem proferre,si volueris,*post triginta dies,quamuis eis iuratum sit.* *per.

CAP. LXXII.

Termini.Præsidi magis.] *Nota*quando clerici præsidem magis adiuuare debẽt, quàm confugientes in sanctis,quamuis pecuniaria causa sit.* Tributa fisco.] *Nota quando is qui nihil possidet,fiscalia dare cogitur. Hoc autem ideo notauimus, quia scimus esse positam constitutionem in codice,quæ dicit,vt hic qui habet agrum,& iuxta ipsum est alius desertus,compellatur eum suscipere, vt tributa fisco non desint. ergo in præsenti loco non vt possidens agrum, alium agrum suscipit, nisi prius declarauerit.* *quod.

CAP. LXXIIII.

Præses prouinciæ.] *Satis necessarius est locus iste in prouincijs propter curiales vel quoscumque exactores fiscalium pensionum, qui solent contemnere talem facere scripturam.* Expositiones.] *id est exemplaria publici census.* Per amplissimum.] *Nota quòd non licet sine præfectorum autoritate de tributis litigium dirimi.*

CAP. LXXVI.

Si quis. Hoc præses cum metropolitano.] *Hoc innouatum est. nam in causis canonicis immiscere se præsides non possunt. vt est relatum in centesimam vicensimam constitutionem, quæ de clericis & monachis loquitur. Præsens autem capitulũ illos prohibet, qui solent petere à principe licentiam discutiendorum hæreticorum. nã hoc lucri causa solent facere.*

CAP. LXXVII.

Capitali crimine.[*Pessimum est illud capitulum, quo prohibetur fiscus succedere eis qui damnati sunt publico crimine, sed magis ad cognatos eorum deferri substã-*
*quod. *tias eorum. Nota* quando ab intestato succeditur ei qui capitali crimine damnatus*
est. Lege autem vltimum caput constitutionis nouellæ, quæ ad Musonium scripta est.

CAP. LXXIX.

Terram desertam.] *Nota quando deserta non fertilibus agris, sed damni causam præstantibus personis imponitur. Quæsitum est. In sexto libro Codicis titulo primo relatum est, quòd duodecim libras argenti præstare debet susceptor talis personæ, et di-*
*sanxit. *ctum est, distinctiones, quas habes ibi, nec tibi præiudicium non faciunt: sed hic* an-*
*postea. *xit constitutio* posita innouauit.*

CAP. LXXX.

De eo qui nomen suum in alieno loco posuit. ergo si nomen Imperatoris, non habebit locum: sed tamen de his qui nomine publico iniustè titulos imponunt, est pœna specialis in Codice posita.

CAP. LXXXI.

Priuatos homines non licet arma habere vel tractare. *De hoc autem & alteram constitutionem in inferioribus inuenies.*

IN CONSTIT. XXII. CAP. LXXXII.

Cappadocia in duas diuiditur prouincias: in primam & in secundam. ergo in eâ prouincia duo erant præsides, vnus in prima, & alius in secunda. Erat autem in eadem prouincia & Comes qui dicebatur Comes domorum, & in vtrisque prouincijs tam in prima quàm in secunda ius suum super domos publicas habebat. Præsens ergo constitutio iubet, vt ad vnum magistratum vtrarumque partium, id est, prima et
*præposito. *secunda administratio pertineat. Ordinabat autem &* præpositus sacri cubiculi: &*
hoc innouatum est per præsentem constitutionem, equidem vt ipse quẽ vult non mittat, sed quem princeps voluerit mittere. Lucra autem quæ habebat, & hodie percipiat à prouincia ipsa. Tractutæ.] *quos dicimus apud Latinos tractatores, maximè in Africa sic dicuntur, id est, scriniarij, qui annonas publicas computant & tractant.* Nicetæ.] *Niceta fuit ibi, qui ordinauit quid dari deberet.* Palatinorum.] *Palatini dicuntur hi, qui pertinent ad Comitem rerum priuatarum, vel ad Comitẽ sacrarum largitionum. sed & hi qui sub Comite patrimonij sunt, palatini appellari possunt. Sed quæsitus quare dicerentur Palatini. & respondi, etymologia conuersio-*
*nõ recipiũt. *nem* recipiunt. Sed tamen poteris dicere, Videntur apud diuinas res interius esse*
quàm alij. Possumus autem dicere quòd etiam omnes, qui in palatio militant possunt appellari palatini. Inuenies enim titulum positum in duodecimo libro Codicis, qui ita inscribitur, DE PECVLIO OMNIVM PALATINORVM *Ergo secundum hoc quod appellauit, Palatinorum, colligere possumus omnes palatinos dici.*

CAP.

CAP. LXXXIII.

Tamiaca.] *id est fiscalia nam ταμιεῖον appellant Græci ærarium. Ergo Tamiaca, ad fiscum pertinentia.* Temporis enim prolixitas publico non nocet.] *Nota regulam generalem, qua cauetur, vt temporis prolixitas publico non noceat. Ex hoc poteris dicere, quòd fiscus pupillo similis est. Vtilissimus locus est iste, & innouat omnia, quæ dicuntur contra fiscum in præscriptione. ecce enim habes in Codice in aliquibus locis, * quæ in hoc loco debet fisco nocere præscriptio. Per hunc præsentem locum omnis ambiguitas innouata est, poteris dicere quia per hoc etiam illud innouatum est, quæ habes in secunda Institutione in titulo sexto, vbi dicit, si res fisci vacantes aliquis inuenerit, potest eas vsucapere. Ergo dicimus, quia iam nec illo loco potest longi temporis opponi præscriptio. Ecce enim generaliter dixi, Prolixitas temporis fisco non nocet,* Tamiacum cingulum.] *id est, si palatinus sit, vel apparitor comitianus, is est qui ante Comes domorum dicebatur.* Siue sacerdos] *plebis præpositi episcoporum & distinctionet diuersas in alijs clericis relatas in centesima vicensima constitutione & de clericis & monachis loquitur ibi inuenies, quòd episcopus pro nulla causa apud publici iudicem exhiberi debet sine speciali principis iussione.* Ab inlustrissimo præposito.] *Quæsitum est, qua dignitate fungeretur præpositus. & dictum est: præpositus præfectoriam habet dignitatem nam præfectus prætorio, præfectus vrbis, & magister militum præsentum, & præpositus sacri cubiculi similem habent dignitatem, Quæsitum est & quid cubicularij non sunt serui. & dictum est: immò. & constitutio posita est Leonis, vt mox oblatus fuerit aliquis eunuchus principi, mox in ipsa oblatione fiat liber.* * quod.

CAP. LXXXIIII.

Proconsul Cappadociæ in municipijs.] *Hoc amplius, nec totius prouinciæ loci sui seruatorem constituere præses prouinciæ potest. hoc enim prohibet nouella constitutio, quæ ad Musonium rescripta est, in primo capite suo. De eodem & de alijs magistratibus obseruandum, exceptis quibusdam distinctionibus, quas dicit ibi in ipsam constitutionem.* Tam scholares homines quàm domesticos in Cappadocia degentes.] *Isti sunt, qui dicuntur Græcè plerosimi, id est, quia omnes in hac ciuitate complent: & hìc implent sacramentum suum.*

CAP. LXXXV.

Nisi fortè iussionem pragmaticam habeant.] *Tunc enim præmittere debent intimationem, deinde referre principi, & responsum eius expectare. quod suprà didicisti constitutione, quæ inscripta est,* MANDATA PRINCIPVM.

CAP. LXXXVII.

Quòd si. Sacerdotium reorum.] *Hodie hoc innouatum est, vt supradictum est de episcopo vel alijs clericis.*

IN CONSTIT. XXIII. CAP. LXXXVIII.

Qui antea in vrbe. Seditiones plebis.] *Nota quòd non tantum præfectus, sed prætores quoque populi seditiones plebis compescere possunt. Ex hoc ergo poteris dicere, quod quasi adiutor in hoc casu præfecti & potest Venetianos aut* Prasinianos *tenere. Scias autem quòd præfecti vigilum magistratus non erant, vt est relatum in primo libro Protorum titulo secundo.* Vel ex his qui magistratum gesserint.] *Ergo si non tales facti fuerint, poteris eis dicere, Subripuistis principi.* Matricarios.] *Matricarij dicuntur illi, quos videmus ad incendia currentes, & portantes spongias cum ferramentis, & alia ferramenta per quæ possint de pariete in parietem transire, & ita incendium extinguere.*

IN CONSTIT. XXIIII. CAP. LXXXIX.

Omnis prouocatio.] *Scimus per constitutiones, quòd appellatio porrigebatut aut intra duos dies, aut intra tres. ergo hac constitutio in hoc capitulo definiuit, vt intra decem dies prouocatio porrigatur. et ideo in obiectionibus prouocationum à die debita, & dies in quo prouocatum est. Leges autem titulum in septimo libro Codicis, De temporibus appellationum & obseruationum fatalium.*

CAP. XCII.

Moderatores.] *quales sunt Arabia & Helleneponti. nam & ipsi spectabiles sunt.*

IN CONSTIT. XXVI.

Latina est constitutio ista. Quamuis heredes parenti suo non extiterint. *Nota quando ius ex paterna hereditate consequuntur, quamuis se abstineant.*

IN CONSTIT. XXVII. CAP. C.

Moderator Hellenoponti. Rebus autem illius, qui imposuit, publicos titulos imponat.] *Quæsitum est, vtrum omnibus rebus, an ipsis tantummodo? Et dictũ est, ipsis tantum, nam semper benignè debemus interpretari.*

IN CONSTIT. XXXII. CAP. CX.

Si quis nefarium.] *Quantum ad hanc Constitutionem nihil interest inter nefarium & incestum atque damnatum.* Iusta ignorantia.] *Bene dixit. nam si fortè mater filio nupsit, non poterit iuris ignorantiam prætendere: quia iure naturali siue gentium talis copulatio prohibita est. Si autem proponas eam omnino rusticam & à latere venientes personas, tunc tracta iustam causam, si inuenias. Quæsitum est: quid si minor vigintiquinque annis sit? & dictum est: minoribus non permittitur ius ignorare in delictu scilicet.* Pœna Patris, sui iuris fiant.] *Nota quòd ex pœna patris filij sui iuris efficiuntur, quamuis pater nullam capitis deminutionem passus est. nam relegatio capitis deminutio non est, vt didicimus in prima institutione, titulo, Quibus modis ius patria potestatis dissoluitur.*

CAP. CXI.

Et paternas accipiant facultates.] *Nota quòd substantiam paternam viuo patre & in ciuitatem veniente filius capiat.* Intimata.] *Adsendendum est, quia non dixit, promulgata, sed, intimata.* Tres partes] *Nota quando ex* incerto matrimonio nati liberi ad hereditatem parentium vocantur.* Inter se.] *Nota quando legitimi filij in successione paterna æquales sint his, qui ex inlicita copulatione patris editi sunt.*

CAP. CXII.

Si quis cum muliere.] *iam natis filijs. Quid enim si non consentiente filio naturali dotalia instrumenta confecta sint? tunc enim legitimus filius non fit, vt inuenies in alia nouella constitutione, quæ est circa octogesimam, vbi inscribitur, De naturalibus filijs.*

IN CONSTIT. XXXIII. CAP. CXII.

Si quis rustico mutuauerit terram eius.] *ergo non loquitur de adscripticio: quia terra adscripticij non est. nisi fortè quis dixerit, quia terram habet peculiarem, quomodo & peculium serui naturale dicitur. Sciendum est autem prohibitum esse adscripticio pecuniam mutuam dare sine consensu dominij secundum ea, quæ relata sunt in quarto libro Codicis, titulo vbi dicit* DE PECVLIO, *constitutione sub finem tituli posita. Scire autem debes quia qui inlicitas vsuras percipit, infamia notatur, vt inuenies in secundo libro Codicis, titulo, vbi dicit*, DE HIS QVI NOTANTVR INFAMIA, *constitutione circa medium titulum posita.*

IN CON-

Omnes tā masculi quàm fœminæ. In omnibus descendentibus] *attendendum quòd ex præsenti constitutione innouatio in descendentibus tantùm personis facta est, non etiam in parentibus.*

CAP. CXV.

Curiales.] *Curiales nouem vncias [propter æqua] per ipsas curias suscipiant. & quemadmodum coguntur curia nouem vncias relinquere, ita coguntur filijs curialibus institutis, quia, vt dixi per [ipsa curia] habentur. Ergo legem Falcidiam in filijs ita definiuit, vt aut tertia pars, aut dimidia, aut dodrans. Tertia quidem, si vsque ad quattuor liberi fuerint: dimidia, si vltra quattuor: dodrans, si curiales sunt, siue vnus, siue plures.*

CAP. CXVI.

Si quis liberos.] *Nota quando vltra quattuor aut sex vncias dominio omnium rerum hereditariarum relicto filijs, non videtur eis in Falcidia satisfactum fuisse.*

CAP. CLXXVIII.

Iusiurandum de calumnia.] *quod sacramentum de calumnia fit ita. In primis quidem actor iuret hanc litem quam moui, calumniandi animo non moui: sed existimo me bonam habere causam, nec dilationu, nec calumnia causa, nec vexandi aduersarij gratia probationes in tota hac causa ab aduersario meo nullas exigam. Scit Deus. Postea reus ita: Ego putans bona instantia causa ad contradicendum peruenio, nec dilationu, nec calumnia causa, nec vexandi aduersarij gratia probationes in tota hac causa ab aduersario meo vllas exigam. Scit Deus.*

* * *

DN. IVLIANI ANT. DICTATVM DE CONSILIARIIS.

S*I emerserit de clericis, vel monachis, vel ascetrijs, siue de conditione eorum, siue de substantijs, siue de alienatione, siue de legitima portione, siue de debita liberis eorum vel alijs quibusdam personis, siue de accusatione, vel sententijs, vel sportulis, vel apud quem litigare debeant, vel de consecratione eorum.* Item de Episcopis si qua emerserit quæstio lege in Nouellis Constit. relatam, cuius initium est. De priuilegijs, & est circa c x x. Const. Sin autem de rebus Ecclesiasticis, vel alienatione, vel emphiteusi, vel conductione quærere volueris, lege iterum Nouellas duas constitutiones circa c x. relatas. ** Si autem quæratur apud te de custode, de possessione, lege in s i i. libro Cod. Titulo x i x. & præsertim s i. eius Constit. Sin autem de dilatationibus quæ debeant præstari his à quibus probatio exigitur, lege libro. s i s. Cod. Tit. x s x. Si autem de curialibus quæris, vel de alienatione, vel de legitima portione, quæ debeat curia & publico præstari, lege libro x. Titulo competenti subiectas constitutiones. Lege autem & post Codicem Nouellas, Constitutione vna quidem, cuius inscriptio est, De nouem vncijs, & est circa x l. constitut. altera autem quæ de naturalibus filijs loquitur, & est circa l x x x constitutionem. Habes autem & alias duas constitutiones quæ de curialibus loquuntur, & sunt circa c. Constitut. Si autem de testium productione quæras, lege libro s s i i. Cod. tit. x x. & libro x x s i. Digest. Titulo. v. De testibus, & in Nouellis eam constitutionem quæ inscripta est, de testibus. Non prætermittas autem nec con-*

stitutionem prælatam in Nouellis in qua plura dicta sunt de testibus, & de instrumentis admittendis, cuius inscriptio est de instrumentis, & est circa l x x. constitutionem. Quòd si apud te quæsitum fuerit de testibus hereticis, lege in libro 1. Cod. Tit. v. constitutionem vltimam. Leges autem & circa l x. Const. Nouellarum. Inuenies quòd heretici de curiali condicione omnimodo possunt testimonium dicere. Frequenter autem legere debes Tit. de probationibus in lib. s s s i. Cod. & libro x x i i. Digestorum relatum. Sed & titulum de quæstionibus in lib. x l v s i i. Digestorum positum. Cotidie autem legendus tibi est lib. i x. Cod. propter criminales discussiones, & maxime Titulo de custodia & exhibitione reorum, in quo est Græca constitutio quæ de temporibus loquitur, intra quæ oportet criminales exilij causa mitti, quãdo hæc sunt coercitione digni. Quod si de fiscalibus vel tributis emerserit quæstio, inuenies in lib. x. Cod. à primo Tit. vsque ad * aliud complures titulos. Si autem de patrimoniali capitulo aliquid emerserit, lege in primo libro Cod. & libro x s. competente Titulo lib. l. Digestorum. Lege autem diligenter & Tit. de officio Præsidis tam in libro primo Protorum, quàm in libro primo Cod. relatum. Quòd si de religione quæratur apud te, & de hereticis, legere debes quinto titulo libro primo Cod. & alios plures Titulos post eum positos. Quæ autem pertinent ad querellam Constitut. circa c v. Nouellarum relatam. Lege autem & aliam inter Nouellas constit. cuius inscriptio est de diuersis capitulis, ibi inuenies quòd hodie non cogitur testator sua manu heredum nomina scribere. Lege autem & Constit Nouellam, quæ innouauit agnatorum & cognatorum iura, & ab intestato successiones formauit, quæ est relata circa c v. Constit. Lege autem & de nuptijs Nouell. Const. frequenter, & duas Constit. in Nouellis positas de repudijs & adulterijs, quæ sunt circa finem Nouellarum Omni autem modo lege Tit. 1. lib. x l i i. Digestorum. Nam ibi de re iudicata & de interlocutionibus inuenies. De compromissarijs autẽ siue arbitris, inuenies in lib. i s s i. Protorum, & in libro secundo Cod. circa finem eorum librorum titulos competentes. De adscriptitijs autem inuenies lib. x i. Codicis Tit. de colonis censitis, & alios complures tales titulos tam de colonis priuatorum, quàm de tamiacis, & similibus. Si quæsitum fuerit apud te hoc quod natum est quem sequatur, vel cuius sit condicionis, quare ea quæ cum legibus. * Perlege autem & de nuptijs Constit. in Nouellis in qua plura inuenies de dote & de nuptiali donatione. Et frequenter legenda est tibi eadem constitutio. Alias enim inscriptiones reliquarum constitutionum legere debes. Ex his enim per coniecturam capias quid innouatum est in nuptijs * causis. Lege autem & primam constitut Nouell. in qua de legatis & de lege Falcidia, & de inuentario, & alia vtilissima plura relata sunt. Lege autem & in libro v s. Cod constit. De iure patronatus, & constit. sub titulo de Caducis tollendis, Constit. de inuentario sub Tit. de iure deliberandi, vltima latina ad Senatum: & constitut. de incertis personis sub titulo competenti, qui omnes Tituli in v i. lib. Cod. relati sunt plurima & vtilissima continentes. Quòd si quæratur * an forte ad absentem condemnare vel alio modo prægrauare, legenda erunt constitutio in primo Titulo tertij lib. Cod. relata è nostri principis constitut. De iureiurando autem si quando fuerit quæsitum debet legere primo Tit. i i i i. Cod. lib. Legere autẽ debet, & in lib. v s i. Cod. De re iudicata & diuersis sententijs & interlocutionibus Tit. competentes. De Emphiteusi autem & de conductionibus inuenies lib. i i i s. Cod. vltimum & penultimum. In his autem titulis non prætermittas illam pulcherrimam legem qua cauetur licere intra annum sine pœna à contractu in conductionibus recedere. Lege autem constit. inter Nouellas relatam de mandatoribus & fideiussoribus, & de duobus reis promittendi. Quòd si de numerata pecunia quæstio emergat, lege competentem Tit. in lib. i i i i. Cod. & Nouellam constitutionem post Codicem positam, De dote cauta et non numerata. Non lateat verò te quòd Ecclesijs quadraginta annorum præscriptio opponitur, vt cauetur constit. circa centesimam Nouellarum posita. Ecclesia Romana autem centum annorum præscriptio obijcitur, vt est relatum in lib. 1. Cod. Tit. de rebus

Eccleſiaſticis conſtit. principis noſtri: & quod ciuitas pupilli ſiue adoleſcentis locum obtineat, quod frequenter quidem dicitur, Vbi autem relatum eſt, ignoratur. Eſt autem poſitum in lib. I. Cod. Tit. III. conſt. III. De ordine autem edictorum ſiue peremptorij ſiue aliorum, & de praconum vocibus abſentes euocantium poſt litis conteſtationem inuenies, in libro primo de iudicijs, titulo primo circa media loca Tit. I. Sin autem actor intentionem ſuam deſeruerit, quid iuris ſit, in Nouell. conſt. poſt Codicem promulgatum inuenies circa. c v. Conſtitut.

EXPLICIT DE CONSILIARIIS FELICITER.

*

ITEM COLLECTIO DOMINI IVLIANI ANTECENSORIS.

*VTORES, vel diuiſam tutelam adminiſtrant, vel indiuiſam communiter gerunt. Et ſiquidem diuiſa eſt ſiue à teſtatore ſiue à iudice, vnuſquiſque pro ſua adminiſtratione tenetur: niſi fortè aut cum oportebat contutores remouere vt ſuſpectum * homini, non remouit aut tardius remouit. Quod ſi ipſi inter ſe diuiſerunt tutelam, tunc adſimilantur eis qui communiter adminiſtrationem geſſerunt. & ita relatum eſt in lib. v. Cod. Tit. LII. conſt. ſecunda. Si autem indiuiſa tutela ſit, diſtinguitur: & interea dicendum eſt facultatem habere pupillum & in ſolidum quem voluerit tutorum ſuorum eligere. Si tamen rem de qua agitur omnes geſſerunt, ſed ſiquidem omnes ſoluendo ſint litis conteſtata tempore diuiditur inter eos actio: ſi autem quidam eorum eo tempore ſoluendo non ſint, onera eorum hi qui ſoluendo ſunt, recipiunt. Sed ſi quidem ex negligentia communi vel eorum tantum culpa qui ſoluendo non ſunt, condemnati fuerint idonei tutores, cedũtur eis actiones pupilli, vel habebunt vtilem actionem aduerſus cõtutores ſuos. Quòd ſi ob dolum communem condemnati fuerint, nulla eis ceſſio vel opitulatio datur. In tantum autem idoneis contutoribus conſtitutis, alij tutores ob culpam communem non condemnantur in ſolidum, vt etiam magiſtratus municipales & fideiuſſores neceſſe ſit ante eos conueniri, ſi ſoluendo ſint. tunc enim vltima perſona publica * cum querella pupilli in eo ſit, quòd non remoti fuerint tutores ve ſuſpecti, vel quòd ſatiſdatio exacta nõ ſit. Et hac omnia manifeſtiſſimè dicta ſunt lib XXVI, Tit. III. Digeſtorum. Primo hac ſi omnes rem de qua agitur, adminiſtrauerint. Quod ſi quidam geſſerunt, quidam non, ſiquidem ex neglegentia obligati ſunt, ſiquidem ſoluendo erant hi qui adminiſtrauerũt eo tẽpore quo depoſuerunt tutelam poſtea autẽ ad egeſtatem peruenerunt, ſi quidem per pupillum hoc factum eſt, ad eum non ad tutores ipſius periculum pertinebit, vt relatum eſt in prima Conſt. Tit. LII. lib. v. Cod. Quòd ſi nihil per eum factum eſt, interea oportet eum qui adminiſtrauit, conueniri, ita etſi ſoluendo eſſe dicatur. ſed nihilominus euentus ei qui non adminiſtrauit, periclitatur. & ita relatum eſt in vltima Conſtit. eiuſdem Tit. Hac ſi ob neglegentiam accuſatur tutor. Si autem ob dolum, aut delata culpa, tunc adſimilantur hi qui non adminiſtrauerunt eis qui communiter indiuiſam tutelam geſſerunt, vt eſt relatum lib. v. Cod. Tit. LII. Conſt. II. Dico autem nõ adminiſtraſſe tutelam & eum qui rẽ de qua agitur non adminiſtrauit, nam quantum ad eam rem, non inmiſcuit ſe adminiſtrationi. Hac ante condemnationem. Quòd ſi contra omnes tutores condemnatio prolata eſt, tunc diuiditur quantitas aduerſus omnes aequaliter, & vno non idoneo inuento, alijs periculum non imminet, vt eſt relatum in lib. VII. Cod. Tit. v. Conſt. ſe-*

cunda. Quòd si heredibus tutorum vel curatorum quæstio emerserit, lege I II II. Tit lib. v. Cod. nam ibi plenißimè de his atque manifestißimè expositum est. Secundum eas distinctiones oportet nos eas quæ videntur esse contrarietates discernere.

EXPLICIT.

EDICTVM PIISSIMI IMPERATORIS IVSTINIANI, FIDEI CONFESSIONEM CONTINENS. ET REfutationes hæreseôn quæ aduersantur catholicæ Dei ecclesiæ.

SCIENTES quòd nihil aliud sic potest misericordem dominũ placare, quàm vt omnes Christiani vnum idemque sapiant in recta et immaculata fide, nec sint dissensiones in sancta Dei eccclesia: necessarium putamus, omnẽ occasionem interimentes eis qui scandalizantur, vel scandalizant, rectæ fidei confessionem, quæ in sancta Dei ecclesia prædicatur, præsenti edicto facere manifestam: vt & illi qui rectam fidem confitentur, firmiter eam custodiant: & illi qui aduersus eam contendunt, discentes veritatem, festinent semetipsos vnire sanctæ Dei ecclesiæ.

CONFITEMVR igitur credere in patrẽ & filium & spiritum sanctum, Trinitatem consubstantialem, vnam deitatem, siue naturam & substantiam & virtutem & potestatem in tribus subsistentijs siue personis adorantes, in quæ baptizati sumus, in quæ credimus, & quibus confeßionem dedimus: proprietates quidem separãtes, deitatem autem vnientes. Vnitatem enim in Trinitate, et Trinitatẽ in vnitate adoramus, mirabilem habentem & diuisionem et vnitionẽ. Vnitatem quidem secundum rationem substantię seu deitatis, Trinitatẽ autem secundum proprietates vel subsistentias siue personas. Diuiditur enim sine diuisione, vt sic dicamus, & coniungitur diuisim. Vnum enim est Deitas in tribus, et tria vnum, in quib. deitas est. Aut vt subtilius dicamus, ipsa tria est deitas, Deus pater, Deus filius, Deus spiritussanctus, cum vnaquęq; persona solum intelligitur, mente separante inseparabilia, & tria vnus Deus, cũ simul intelligũtur propter eandem virtutẽ eandemq; naturã. Quoniam oportet & vnũ Deum confiteri, & tres subsistẽtias prędicare seu tres personas, & vnamquamq; cum sua proprietate. Et vnitatem confitentes, confusionẽ non facimus secundũ Sabellium, dicentẽ Trinitatẽ vnã esse personã, trinomium eundem patrẽ & filium & spiritũ sanctum, nec diuidentes proprietates, alienamus à Dei patris substãtia filium & spiritum sanctum, secũdum Arrij furorem, in tres diuersas naturas incidentis deitatẽ. Vnus igitur Deus pater, ex quo omnia: & vnus

& vnus vnigenitus filius, per quem omnia: et vnus ſpiritus ſanctus, in quo omnia. Confitemur autem ipſum vnigenitum filium Dei, Deum verbum, ante ſecula & ſine tempore ex patre natum, non factum. In vltimis diebus propter nos & propter noſtram ſalutem deſcendiſſe de cælis et incarnatum eſſe ex Spiritu ſancto & ſancta glorioſa Dei genitrice ſemper virgine Maria, & natum ex ipſa, qui eſt dominus IESVS Chriſtus vnus de ſancta Trinitate, conſubſtantialis Deo patri ſecundum deitatem, & conſubſtantialis nobis idem ipſe ſecundum humanitatem, paſsibilis carne, impaſsibilis idem ipſe deitate. Non enim alius quidam eſt præter Deum verbum, qui paſsionem & mortem ſuſcepit: ſed ipſe impaſsibilis & ſempiternus Deus verbum generationem carnis humanæ ſuſtinere dignatus impleuit omnia. Ideo non alium Deum verbum eſſe, qui miracula operatus eſt, & alium Chriſtum qui paſſus eſt, cognoſcimus. Sed vnum eundemque Dominum noſtrum IESVM Chriſtum, Dei verbum incarnatum & hominem factum, & eiuſdem ipſius miracula et paſsiones, quas carne voluntarie ſuſtinuit, confitemur. Non enim homo aliquis pro nobis ſemetipſum dedit, ſed ipſe Deus verbũ, ſuũ corpus pro nobis dedit, ne in hominem ſpes & fides noſtra ſit, ſed in ipſum Deum verbum fidem noſtram habeamus. Et Deum igitur eum confitentes, non abnegamus ipſum eſſe hominem: & hominẽ dicentes eum, non abnegamus ipſum eſſe & Deum. Si enim Deus tantummodo eſſet, quomodo patiebatur? quomodo crucifigebatur & moriebatur? Aliena enim iſta ſunt Deo. Si autem homo ſolum, quomodo per paſsionem vincebat? quomodo ſaluos faciebat? quomodo viuificabat? Hæc enim ſupra hominis naturam erant. Nunc autem idem ipſe patitur, & ſaluos facit, & per paſsionem vincit, idem ipſe Deus, idem ipſe homo, vtrumque tanquam vnum, vtrumque tanquam ſolum. Vnde ex vtraque natura, id eſt ex Deitate & humanitate vnum Chriſtum compoſitum dicentes, confuſionem vnitioni non introducimus. Et in vtraque autem natura, id eſt in diuinitate & humanitate vnũ Dominum noſtrum IESVM Chriſtum verbum incarnatum & hominem factum cognoſcentes, diuiſionem quidem per partes, vel inciſionem non inferimus vni eius ſubſiſtentiæ. Differentiam autem naturarum ex quibus eſt compoſitus, ſignificamus non interemptam propter vnitatem, quoniam vtraq; natura in ipſo eſt. Cum enim compoſitionẽ dicamus, neceſſe eſt confiteri & partes in toto eſſe, et totum in partibus cognoſci. Nec enim diuina natura in humanã tranſmutata eſt, nec humana natura in diuinam conuerſa eſt. Magis autẽ intelligitur, quod vtraq; in proprietate et ratione ſuę naturę manẽte, facta eſt vnitas ſecũdum ſubſiſtẽtiam. Vnitas autẽ ſecũdum ſubſiſtentiã, ſignificat quòd Deus verbũ, id eſt vna ſubſiſtentia ex tribus Deitatis ſubſiſtẽtijs nõ ante plaſmato homini vnitus eſt, ſed in vtero ſanctę virginis creauit ſibi ex ip

sa in sua subsistentia carnem animatam anima rationabili et intellectuali, quod est natura humana. Hanc autem secundum subsistentiam vnitatem Dei verbi ad carnem, docens nos & diuinus Apostolus dicit, Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, æqualem se esse Deo: sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens. Per hoc enim quod dixit, qui cum in forma Dei esset, Verbi subsistentiam in naturali Dei esse ostendit. Per hoc autem quod dixit, formam serui accepit, naturæ hominis, & non subsistentiæ siue personæ vnitum esse Verbum significauit. Nec enim dixit quod eũ qui in forma serui erat, accepit: ne antè plasmato homini vnitum esse Deum verbum ostẽderet, sicut Theodorus & Nestorius blasphemarunt, affectualem dicentes vnitatem. Nos autem sequentes diuinos, & sanctos patres, confitemur quòd Deus verbum caro factus est. quod est secundum subsistentiam sibi vnire naturam humanam. Ideo & vnus est Dominus noster IESVS Christus, habens in semetipso perfectionem diuinæ naturæ, & perfectionem naturæ humanæ. Et est vnigenitus quidem & Verbum, vt puta ex Deo patre natus, & primogenitus autem in multis fratribus. Idem ipse, cum factus est homo, filius enim Dei, filius hominis factus est, & manens quod erat, non transmutauit quod factus est. Vnde & duas natiuitates eiusdem ipsius vnigeniti Dei verbi cõfitemur, ante secula quidẽ ex patre incorporaliter nati, in vltimis autẽ diebus eiusdem ipsius incarnati, & nati de sancta gloriosa Dei genitrice & semper virgine Maria. Qui enim de patre splenduit supra intellectũ, ex matre ortus est supra rationem, et cũ Deus verus esset, factus est verè homo. Ideo propriè & verè Dei genitricẽ & sanctã, & gloriosam & semper virginem Mariam confitemur: non quia Deus verbum initium ex ipsa accepit, sed quòd in vltimis diebus vnigenitus Deus verbum, qui ante secula erat, incarnatus ex ipsa, immutabiliter homo factus est, & cum inuisibilis in suis esset, visibilis factus est in nostris. & cum impaßibilis Deus esset, non dedignatus est paßibilis esse homo, & immortalis, mortis legibus subiacere. Istum qui in Bethlehem de semine Dauid natus est secundum carnem, & similis factus hominibus, & crucifixus est pro hominibus sub Pontio Pilato, prædicauerunt sancti Apostoli ipsum esse Deum, ipsum hominem: ipsum filiũ Dei, ipsum filium hominis: ipsum de cęlo, ipsum de terra: ipsum impaßibilem, ipsum paßibilem. Deus enim verbum, qui natus est de sursum ex patre ineffabiliter, inenarrabiliter, incompræhensibiliter, sempiternè, ipse in tempore nascitur deorsum de virgine Maria: vt illi qui deorsum prius nati sunt, desursum secundo nascerentur, id est, ex deo. Ipse igitur matrem tantummodo habet super terram, & nos patrem tantummodo habemus in cælo. Cùm enim accepisset mortalem patrem hominum Adam, dedit hominibus suum patrem immortalem, secundum hoc quod dicitur. Dedit eis potestatẽ

Ioann. 1. b. [margin, beside "uinos, & sanctos patres"]
Ioan. 1. b [margin, beside "trem immortalem"]

filio-

filios Dei fieri. Vnde & mortē secundū carnē gustat filius Dei, propter carnalem suum patrem, vt filij hominis vitę eius participes fierent, propter suum secundum spiritum patrem Deum. Ipse igitur secundum naturam filius est Dei, nos autem secundum gratiam. Et iterū ipse secundum dispensationē & propter nos filius fuit Adam, nos autē secūdum naturā sumus filij Adam. Pater enim est eius Deus secundum naturā, noster autem secundum gratiam. Et Deus fuit ei secundum dispensationem, eo quod homo factus est: noster autem secundum naturā dominus est & Deus. Et ideo Deus verbū, qui est filius patris, vnitus carni factus est caro, vt homines vniti spiritui, fierēt vnus spiritus. Ipse igitur verus filius Dei, omnes nos indutus est, vt omnes induamur vnū Deum. Et est et post incarnationē vnus de sancta trinitate vnigenitus filius Dei dominus noster IESVS Christus, compositus ex vtraq; natura. Compositum autē Christum confitemur sanctorum patrum doctrinam sequentes. In mysterio enim Christi vnitas secundum compositionem, confusionem & diuisionem rejicit, & seruat quidem vtriusque naturę proprietatem, vnam autem substantiam seu personam Dei verbi, & cum carne ostendit. Et est vnus idemque perfectus in deitate & perfectus in humanitate. Non tanquam in duabus subsistentijs siue personis, sed in diuina natura et humana cognoscendus, vt vnus sit vtraque, perfectus deus & perfectus homo. Idem ipse dominus noster IESVS Christus, vnus de sancta trinitate, conglorificandus patri & sancto spiritui. Nec enim quartæ personæ adiectionem suscepit sancta trinitas, incarnato vno de sancta trinitate deo verbo. Istam igitur bonam traditionem, quam à sanctis patribus accepimus, custodimus, in qua viuimus & conuersamur, & quam ab hac vita proficiscentes, oramus nobiscum habere, quæ est in patrem & Christum filium dei viui, & sanctum spiritum confeßio.

Hæc itaque confitentes super alias S. Cyrilli de fide recta doctrinas, & hoc quod dictum est ab ipso, vnam naturam dei verbi incarnatam suscipientes, confitemur quod ex diuina natura & humana vnus Christus effectus est: & non vna natura, prout quidam male intelligentes dictiones conantur dicere. Vnde & ipse pater quoties vnam naturam dixit verbi incarnatam, in hoc, naturæ nomine pro subsistentia vsus est. Et in quibus libris dixit hanc dictionem, in sequentibus sæpius intulit: et quando filium & quando verbum, aut vnigenitum, quæ non naturam, sed subsistentiam siue personam significant. Subsistentia igitur verbi incarnata, non vnam naturam, sed vnum Christum compositum effecit, eundem ipsum deū & hominē. Eos autem qui Christum deum & hominem cōfitentur, vnam naturam siue substantiam ipsius dicere, impium est. Impoßibile enim est, dominum nostrum IESVM Christum secundum vnā eandemque naturam seu substantiam & ante secula esse, & in tem-

pore: aut impaßibilem & paßibilem: quod in vna subsistentia, siue persona eius rectè confitemur. Ex ipsis autem dictum eiusdem sancti Cyrilli ostẽdemus de memorata dictione manifestam ipsius doctrinam. In prima enim ad Successum epistola, cum dixisset vnam naturam dei verbi incarnatam, statim intulit: Ergo quantum quidem ad intellectum pertinet, & ad videndum tantummodo oculis animæ, quemadmodum incarnatus est vnigenitus duas naturas esse dicimus, vnum autem filium, & Christum, & dominum deum verbum incarnatum, & hominem factum. Per ista autem pater modum incarnationis volens manifestare, indiuisam & inconfusam custodiens vnitionem, & numerum naturarum quæ conuenerunt, demonstrauit, & vnum Christum prædicauit, & non vnam naturã deitatis & carnis. Et in secunda autem ad eundem Successum epistola similia docens, ita scribit: Nam si quidem vnam dicentes verbi naturam tacuissemus, non inferentes incarnatam, sed quasi extra ponentes dispensationem: erat illis forsitan & verisimilis ratio confingentibus interrogare, vbi perfectio in humanitate, vel quomodo subsistit humana substantia. Quoniam autem & perfectio in humanitate, & nostræ substantiæ monstratio introducta est dicendo incarnatam, cessent harundineam virgam sibi supponentes. Eijcientem enim dispensationem, & abnegantem incarnationem, oportebat iustè accusari, auferentem à filio perfectam humanitatem. Sin autem vt dixi, incarnatum esse dicendo ipsum, manifesta est & indubitabilis confeßio, quòd factus est homo, nihil iam prohibet intelligere, quia cum vnus sit & solus filius Christus, idem ipse deus & homo, sicut in deitate perfectus, ita & in humanitate perfectus. Rectißime autem & nimis prudenter tua perfectio de salutari paßione rationem exponit: non ipsum vnigenitum filium dei, secundum quod intelligitur & est deus, passum esse in sua natura, quæ sunt corporis affirmans: magis autem passum esse terrena natura. Oportet enim necessariò vtraque seruari vni & verè filio: & non pati secundum deitatem, & dici passum esse eundem ipsum secundum humanitatem. ipsius enim passa est caro. Et in tertiodecimo cap. scholiorũ idem S. Cyrillus similiter reijciens eos qui duos filios introducunt, & eos qui dicunt vnam naturam deitatis & carnis Christi, ita scribit: Non discernendum vnum dominum IESVM Christum in hominem separatim, & in deum separatim: sed vnum eundemque dominum nostrum IESVM Christum dicimus, naturarum scientes differentiam, & inconfusas eas sibi inuicem conseruantes. Si igitur prout docet nos S. Cyrillus, vnus est dominus noster IESVS Christus perfectus in deitate, & perfectus idem ipse in humanitate, & non est passus diuina sed terrena natura, scit autem & naturarum differentiam, et quòd inconfusè sibi inuicem in vna subsistentia conseruantur: certum est quòd eundem ipsum in diuina & in humana dicit pa-

cit pater cognosci, & vtramque naturam in ipso esse ex quibus & compositus est. & non aliquis sic insaniat, vt arbitretur eos rectè sapere, qui dicunt vnam esse naturam siue substantiam carnis & deitatis Christi: eandem diuinam & terrenam passibilem & impassibilem.

Quoniam autem & alio modo quidam ostendere conantur vnã esse naturam deitatis & humanitatis Christi, exemplum hominis proponentes, & dicentes, quod sicut ex diuersis naturis anima & corpore consistens homo vna natura dicitur, sic & ex duabus naturis deitatis & humanitatis Christum dicentes, debemus vnam ipsius dicere naturam. Illud ad eos dicemus, quod homo quidem, licet ex diuersis constet, id est anima & corpore: tamen ideo vna natura dicitur, quoniam in omnibus subsistentijs siue personis, quæ sub eadem specie referuntur, communiter prædicatur. Licet enim vnaquæque subsistentia siue persona, sicut Petrus & Paulus, proprietatibus à se inuicem separantur, sed tamen non natura diuiduntur, ambo enim homines. Et iterum nec anima sine corpore, nec corpus sine anima homo est, sed ex eo quod non erat, ad hoc quod est ex anima & corpore creatus est. Vnaquęque autem creatura, licet ex diuersis constet, sed tamen vnam illam habere dicitur naturam, secundum quam ex deo creata est. Christus autem non sic, nec enim vnam naturam siue substantiam significat, quæ communiter in pluribus subsistentijs siue personis prædicatur sicut homo, si enim hoc esset, multi Christi inuenirentur, in quibus communitas vnius naturæ prædicabitur: quod & dicere impium est: Sed neque ab initio ex deitate & humanitate, sicut homo ex anima & corpore, Christus creatus est, vt hoc sit natura Christi, sed cum deus esset ante secula diuinum verbum, & esset eiusdem naturę siue substantię patri, & creator omnium, in vltimis diebus hominis naturam secundum subsistentiam sibi vniens, factus est homo manens Deus. Est igitur Christus vna subsistentia siue persona, & habet in semetipso perfectionem diuinæ & increabilis naturę, & perfectionem humanæ & creabilis naturę. Quomodo igitur, in quo duæ cognoscuntur increabilis & creabilis, in eo vnam naturam siue substantiam dici possibile est? Licet enim vna subsistẽtia siue persona Christus sit, sed consubstantialis Deo & patri, & consubstantialis nobis idẽ ipse est: non tñ secundum vnam eandemq; naturam seu substãtiam: Sin autem vna natura siue substantia esset Christus, aut sine carne est, et soli Deo patri consubstantialis est: quoniã vna deitatis substantia siue natura est: vt purus homo existẽs, nobis est solũ consubstãtialis, quoniam vna natura humanitatis. vt immutata vtraq; natura, alterã effecit naturã pręter eas quę conuenerũt; & secundum illos neq; Deus mãsit, neq; homo factus est Christus, & ideo neq; patri, neq; nobis idẽ ipse cõsubstãtialis est. Sic autẽ sapere, omni plenũ est impietate: et

ista dicimus nō ignorantes quod et quidam sanctorum patrum hominis exēplo in mysterio Christi vsi sunt:sed illi quidem, vt ostenderent quod sicut homo ex anima & corpore vnus efficitur, & non duo homines:sic & Christus ex deitate & humanitate compositus, vnus est,non in duos Christos vel in duos filios diuidendus. Isti autem hominis exemplo vtuntur, vt vnam naturam siue substantiā deitatis & humanitatis Christi introducerent, quod demonstrauimus alienum esse pietatis. Sed cum per hæc conuincuntur,quod præter rectam patrum doctrinam sibi confingunt vnam naturam seu substantiam deitatis & carnis, ad alia transeunt dicentes, non oportere numerum naturarum in Christo dicere, vtpote numero diuisionem introducente. Sciant igitur, quod numerus quando in diuersis personis siue subsistentijs dicitur, rerum ipsarum per partes habet diuisionem,sicut in duobus vel etiam pluribus hominibus. Quando autem in rebus vnitis, tunc verbo solo & intellectu, non tamen ipsarum rerum habet diuisionem,sicut in vna subsistentia hominis ex anima & corpore constituta. Duæ enim & hic naturæ intelliguntur,altera animæ,& altera corporis: & tamen non propter hoc in duos homines diuiditur. Sed vnum scimus hominem esse, & vnam subsistentiam eius. Et in mysterio Christi facta vnitione,licet diuersa intelliguntur quæ vnita sunt, sed non ipsa re & per partes à seinuicem separantur ea, ex quibus dominus noster IESVS Christus compositus est:differentiam tamen considerantes, & hanc significare volentes,numerum assumimus,& duas in Christo naturas esse dicimus : nec ideo vnus Christus in duos Christos vel in duos filios diuiditur.Et dictis nostris testimonium pręstat S. Gregorius theologus,scribens in primo libro ad Cledonium sic. Si quis introducit duos filios, vnum quidem ex deo patre,secundum autem ex matre,sed non vnum eundemque, & adoptione cadat,quæ promissa est rectè credentibus. Naturæ enim duæ deus & homo, quomodo & anima & corpus, non autem duo filij, nec dei duo. Nec enim hic duo homines, licet Paulus sic appellauerit quod est intus hominis,& quod est extrinsecus. Et vt compendiose dicamus:Aliud quidem & aliud ea ex quibus Saluator est,cum non idem sit inuisibile et visibile:& quod sine tēpore est,et hoc quod sub tempore est:non autem alius & alius. Absit.Ecce per hæc euidenter docet S. Gregorius quod in mysterio Christi ille quidem qui in personis numerum dicit,vt impius condemnatur:ille autem qui in naturis, ex quibus vnus Christus compositus est, numerum accipit, rectè confitetur, vtputa differentiam quidem naturarum quæ conuenerūt per hoc significans:diuisionē autem quę per partem est nullo modo faciens.Sicut enim altera natura est animæ, altera corporis,et tamē vnus secundum compositionem homo efficitur,et nō duo homines:sic & in Christo licet duę intelligantur naturæ,altera quidem

quidem deitatis, altera verò humanitatis, sed non propter hoc duo Christi aut duo filij introducuntur. Ergo qui numerum naturarum quæ in Christo sunt, secundum prædictum modum dicere recusant, manifesti sunt differentiam naturarum abnegantes, & confusionē naturarum introducentes dispensationi. Si verò differentiam confitentur, necesse est omnimodo ad eam significandam & numerum dicere naturarum quæ sine confusione in vnam subsistentiam conuenerunt. Vbi enim differētia seruatur, ibi omnimodo & numerus sequitur. Ad confirmanda autem ea quæ diximus, sanctorum patrū testimonio vtentes, ostendemus eos dicentes, quòd in vno domino nostro IESV Christo rationes quidem diuiduntur secundum naturarum differētiam deitatis & humanitatis, ex quibus & compositus est, & numerū in hoc assumunt, non tamē ipsa re & per partes naturarum faciunt diuisionem in duas subsistentias siue personas. Dicit enim sanctus Cyrillus in Leutici interpretatione, sic: Totum in his *Leu. 14.* iterum circumspice apertè Saluatoris nostri mysterium, & emundationem quæ per sanctum baptisma fit. Duas enim auiculas sumi iubet viuas & mundas, vt intelligas per volatilia cælestem hominē simul & Deum in duas naturas quantum pertinet ad rationem diuidendum vnicuiq; conuenientem: Deus enim verbū, qui ex deo patre est, splenduit in carne, quæ ex muliere est, veruntamen non partiendum: Vnus enim ex vtrisque Christus. Et iterum idem S. Cyrillus in secūda ad Successum epistola ita dicit: Sed ignorauerūt, quòd quæ per solum intellectum diuidi solent, non hæc necessariò etiam in alteritatem, quæ est per partes, omnimodo & specialiter a se inuicem separabuntur. Sed & S. Basilius in quarto libro contra Eunomium, interpretans hoc quod est, Dominus creauit me, & ante o- *Pro. 8.* mnes colles genuit me, ita scribit: Intelligendum hoc quidem quod dicit, genuit, de Deo filio: hoc autem quod dicit creauit, de eo qui formam serui accepit. In his omnibus non duo dicimus, Deum separatim, & hominem separatim: vnus enim erat: sed secundum intellectum vtriusque naturam existimantes. Sed & S. Gregorius theologus in libro secundo de filio, docens nos, quomodo in domino nostro IESV Christo oportet naturas quæ in eo sunt, secundū intellectum discernere, vbi ita scribit: Cùm naturę intellectu distant, simul diuidūtur etiā nomina. Paulum dicentē audi. Vt Deus domini no- *1. Cor. 3. d* stri IESV Christi, pater gloriæ: Christi quidē Deus, gloriæ autē pater. Nā si vtrunq; vnū est, tū non natura, sed cōuentu. Sanctus autē Gregorius Nysę in quarto libro contra Eunomiū, eadē nos docens, ita scribit: Et ne aliquis incorruptibili naturæ crucis passionem applicaret, per alia manifestius talem emendat errorem, mediatorem ipsum Dei & hominum, & hominem & Deum ipsum nominans: *1. Tim. 2.* & cum duo de vno dicantur, congruum intelligatur, circa vtrunque, circa deitatē quidem impassibilitas, circa humanitatem autem

dispensatio passionis. Intellectu igitur diuidente hoc quod per misericordiam quidem vnitum est, ratione autẽ discernitur, cum hoc quidem quod superpositum est & supereminens omnem sensum,
Rom. 9.a praedicat, altioribus vtitur nominibus, super omnia Deum, & ma-
Titi 2.c 1.Cor. 1. gnum Deum, & virtutem Dei, & sapientiam, & talia vocans. Cum autem passionum experimentum necessariò propter nostram infirmitatem acceptum verbis significat, ex nostro nominans vtrunque, hominem ipsum appellat. Non communicans per vocem ad caeteram naturam eum qui significatur, sed vt circa vtramque pietas conseruetur. His ita demonstratis per sanctorum patrum doctrinam, cessent qui numerum naturarum quae in Christo sunt, occasionem sui erroris faciunt, & earum differentiam numeri recusatione negando, confusionem introducere conantur. Quomodo enim non est necessarius numerus, quo ad significandam differentiam naturarũ quae in vnam subsistentiam vnitae sunt, & non ad diuisionem per partes earum, vsi sunt patres. Demonstrato igitur vndique quod impium est dicere vnam naturam siue substantiam deitatis et carnis Christi: & illud dicimus, quia nec secundum quod vnam subsistentiam dicimus deitatis & humanitatis Christi, sic possibile est & vnã naturam Christi dicere: quoniam non idem est natura & subsistentia. Omnes enim sancti patres consonanter nos docent, aliud esse naturam siue substantiam & formam, & aliud subsistentiam siue personam: & naturam quidem vel substantiam & formam, hoc quod est commune, significare: subsistentiam autem siue personam, hoc quod est speciale. Sin verò dixerint quidam, quod sicut vna subsistẽtia composita dicitur Christi, sic oportet & vnam naturam compositam dicere: ostendemus & hoc alienum esse pietatis. Vnam enim naturam siue substantiam deitatis dicentes, tres ipsius confitemur subsistentias, in vnaquaque subsistentia eandem naturam siue substantiam cognoscentes. Et recte ex tribus subsistentijs vnam subsistentiam verbi ad carnem compositam esse dicimus. Nemo enim vnquam ausus est in catholica ecclesia dicere, quod sicut tres subsistentię, sic & tres naturę sunt sanctae Trinitatis: vt possibile sit dicere, vnam naturam ex tribus naturis compositam esse ad carnem. Tres enim naturas in sancta Trinitate solus Arrius ausus dicere, tanqnam blasphemus condemnatus est. Ideo igitur secundum rectam rationem, duarum naturarum dicimus vnitatem & vnam subsistentiam: quoniam Dei filius cũ est secundum subsistentiam alter praeter patrem, eandem autem naturam habet patris in sua subsistentia, plasmauit sibi carnem animatam anima rationabili & intellectuali: quod significat humanae naturae vnitum esse Deum verbũ, & non subsistentiae seu personae cuiusdam. Est igitur Deus verbum & incarnatus, vna subsistentia in vtraque natura cognoscendus, in
Philip. 2. diuina in qua erat, prout dictum est, Qui cum in forma Dei esset, & in hu-

inhumana secūdum hoc quod est in similitudinē hominis factus. Et ideo rectius dicat aliquis vnā subsistētiam Dei verbi compositam: quā vnam naturā compositā quoniā cùm per se absolutè natura dici tur, nō adiecta sei peciali cuiusdā persona, infinitū & non subsistens aliquid significat. Infinitū autem ad nihil potest cōponi. Sin autē ali quis & post tales rationes ad contentionē solum respiciens, oppone re conetur, dicens, Quòd secundum redditā naturę rationem, opor tet & humanam naturam Christi suam subsistentiam seu personam propriam habere: manifestus est talis quòd ante subsistenti homini vnitum esse dicit Deum verbum, & affectualem factam esse vnitatem. Duæ enim subsistentię seu personę secundum subsistentiam vniri non possunt. Qui igitur hæc dicit, Dei potentiam verbis huma næ sapientiæ euacuare testinans, ignorat magnum pietatis mysterium, quòd corde quidem creditur ad iustitiam, ore autem confes- Rom. 10. sio fit ad salutem. Neque enim humana Christi natura per se absolutè vnquam dicitur, sed nec suam subsistētiam seu personam habuit, sed in subsistētia Dei verbi, natura humana initium vt esset, habuit: vnde ipsum Deum verbum immutabiliter hominem factum esse confitemur, & non in hominem quendam venisse, & eiusdem Dei verbi incarnati esse natiuitatem ex virgine. Et propter hoc Dei genitricem sanctam gloriosam semper virginem Mariam esse. Ideo et ante incarnationem Dei verbi, & post eius incarnationem, tres subsistentias dicimus patris & filij & spiritussancti. Non enim sancta Trinitas quartæ subsistentiæ vel personæ adiectionem suscipit.

Ex his igitur omnibus conuincuntur qui dicunt, ante vnitionem duas naturas esse, quòd ante plasmatum dicunt hominem, & sic vnitum esse Deo verbo, secundum insaniam Theodori & Nestorij impiorum. Qui autem dicunt, quòd nō oportet post vnitatem duas naturas in Christo, sed vnam dicere, confusionem et phantasiam introducunt secundum Apollinarium & Eutychen impios. Sed isti quidem hæc. Sancti verò patres, pòst Dei verbi incarnationem con siderantes ea ex quibus Christus est, & quòd inconfusæ manserunt naturæ, rectissimè duas naturas diuinam & humanam in Christo esse dixerunt. Nec enim ante incarnationem duæ naturæ erant Domini, nec post incarnationem duæ naturæ vna factæ sunt, licet in vna subsistentia cognoscantur. Hæc autem & ex diuinis scripturis & patrum doctrina edocti ad refutandos eos qui confundunt & diuidunt diuinæ dispensationis mysterium, meritò scripsimus, & non eo quòd declaramus ea ex quibus est, & in quibus cognoscitur Christus, confusionem vel diuisionem diuinæ dispensationi facimus. Itaque glorificationem & vnitionis rationem proferentes, vnum Christum et filium & dominū verbum dei incarnatum, & hominē factum confitemur & adoramus cum patre & spiritu sancto. Hæc ita cum vniuersali Dei ecclesia confitentes, scire volumus omnes

Christianos, quòd sicut vnũ Deum & dominũ habemus, ita & vnã fidẽ. Vna enim definitio fidei est, confiteri & rectè glorificare patrẽ, & Christum filium Dei, & spiritum sanctum. Istam confessionem conseruamus, in qua et baptizati sumus, donatam quidem à magno Deo & saluatore nostro IESV Christo sanctis suis apostolis & discipulis, ab eis autem prędicatam in toto mundo. Trecenti autem decẽ & octo sancti patres collecti in Nicęa aduersus Arrium, illo cum sua impietate cõdemnato, eandem confessionem, id est sanctum mathema & symbolum fidei tradiderunt sanctæ Dei ecclesiæ. Et post illos, centum quinquaginta sancti patres Constantinopoli collecti aduersus Macedonium sancto spiritui repugnantem, & Magnum Apollinaristam, illis condemnatis cum sua perfidia, secuti per omnia idem sanctum symbolum traditum à trecẽtis decem & octo sanctis patribus, explanauerunt de deitate sancti spiritus. Insuper autem & qui in Epheso prius collecti sunt sancti patres aduersus Nestorium impium, & qui in Chalcedone conuenerunt sancti patres aduersus Eutychen impium, secuti per omnia prædictum sanctum symbolum siue mathema fidei, condemnarunt prędictos hæreticos vnà cum eorum impietate, & his qui similia illis sapuerunt vel sapiunt. Et super hæc anathematizauerunt, eos qui aliam definitionẽ fidei siue symbolum siue mathema tradunt accedentibus ad sanctũ baptisma, vel ex quacumque hæresi conuersis, præter traditum sicut dictum est à trecentis decem & octo sanctis patribus, & explanatum à centum quinquaginta sanctis patribus. His ita se habentibus, perspeximus & capitula supponere, quibus tam rectæ fidei compendiosa confessio, quàm hæreticorum condemnatio continetur.

Si quis non confitetur patrem & filium & spiritum sanctum *Trinitatem* consubstantialem vnam deitatem seu naturam & substantiam & vnam virtutem & potestatem in tribus subsistentiis seu personis adorandam, talis anathema sit.

Si quis non confitetur eum qui ante secula & sine tempore ex patre natus est Deum verbum in vltimis diebus descendisse de cælis, et incarnatum esse de sancta gloriosa Dei genitrice & semper virgine Maria, & hominẽ factum natum esse ex ipsa, & propter hoc eiusdẽ Dei verbi duas esse natiuitates, quæ est ante secula incorporaliter, & quæ est in vltimis diebus secundum carnem, talis anathema sit.

Si quis dicit alium esse Deum verbum, qui miracula operatus est, & alium Christum qui passus est, aut Deum verbum cum Christo esse nascente ex muliere dicit: vel in ipso esse tanquam alterũ in altero, sed non vnũ eundemq; dominum nostrum IESVM Christũ Deum verbum incarnatum & hominem factum, et eiusdẽ ipsius miracula & passiones, quas carne sponte sustinuit, talis anathema sit.

Si quis dicit secundum gratiam, vel operationem, vel secundum dignitatem honoris, vel secundum auctoritatem, vel relationem, vel affe-

vel affectum, vel virtutem vnitionem Dei verbi ad hominem factā esse, vel secundum homonymiam, per quam Nestoriani & Deum verbum vocantes Christum, & hominem separatim Christum nominātes, solo vocabulo vnum Christum dicunt. Aut si quis per bonam voluntatem dicit vnitionem factam esse, sicut Theodorus hæreticus ipsis verbis dicit, quasi quod placuit Deo verbo homo, eo quod bene visum est ei de ipso: sed non secundum subsistētiam Dei verbi ad carnem animatam anima rationabili & intellectuali vnitionem confitetur, & ideo vnam eius subsistentiam compositam esse, talis anathema sit.

Si quis per relationem aut abusiuè, Dei genitricem dicit sanctam gloriosam semper virginem Mariam, aut hominis genitricem, aut Christotocon, tanquam Christo Deo non existente, sed non propriè & verè Dei genitricem ipsam confitetur eò quòd ipse, qui ante secula ex patre natus est Deus verbum, in vltimis diebus ex ipsa incarnatus & natus est, talis anathema sit.

Si quis non confitetur dominum nostrum IESVM Christum, qui carne crucifixus est, Deum esse verum & Dominum gloriæ, & vnum de sancta Trinitate, talis anathema sit.

Si quis in duabus naturis dicens, non tanquam in deitate & humanitate, vnum dominum nostrum IESVM Christum Deum verbum incarnatum confitetur, nec ad significandam differentiam naturarum & ex quibus compositus est, sed pro diuisione per partem talem excipit vocem in mysterio Christi, quasi separatim vnaquaq; natura suam habente subsistentiam, sicut Theodorus & Nestorius blasphemauerunt, talis anathema sit.

Si quis in vno domino IESV Christo, hoc est, deo verbo incarnato, numerum confitens naturarum, non intellectu differentiam earum ex quibus & compositus est excipit, vtpote non interemptam propter vnitatem, sed pro diuisione per partem numero vtitur, talis anathema sit.

Si quis dicens vnam naturam Dei verbi incarnatam, non sic hoc intelligit quòd ex diuina natura & humana vnus Christus effectus est, consubstantialis patri secundum diuinitatem, & consubstantialis nobis idem ipse secundum humanitatem, sed quia deitatis & carnis Christi vna natura siue substantia effecta est, secundum Apollinarij & Eutychetis perfidiam, talis anathema sit. Æqualiter enim & eos qui per partem diuidunt vel incidunt, & eos qui confundunt diuinę dispensationis mysterium Christi, reijcit & condemnat vniuersalis dei ecclesia.

Si quis non anathematizat Arrium, Eunomium, Macedonium, Apollinarium, Nestorium, et Eutychen, et eos qui similia eis sapuerunt vel sapiunt, talis anathema sit.

Si quis defendit Theodorum Mopsuestenum, qui dixit aliū esse

Deum verbum,& alium Christum à passionibus animæ & desiderijs carnis molestias patientem,et ex profectu operum melioratũ et baptizatũ in nomine patris,& filij,& spiritussancti,et per baptisma gratiam sancti spiritus accepisse,& adfiliationẽ meruisse,& ad similitudinẽ imperialis imaginis in personam Dei verbi adorari,et post resurrectionẽ,immutabilem cogitationibus,& impeccabilẽ omnino factum fuisse: & iterũ dicit talem factã esse vnitionẽ dei verbi ad
Ephes.5.c Christum,qualem dixit Apostolus de viro & muliere, Erũt duo in carnem vnã:& super alias suas innumerabiles blasphemias ausus est dicere,quod post resurrectionẽ,cum insufflasset Dominus discipu-
Ioan.20. lis suis,& dixisset, Accipite spiritum sanctum, non dedit eis spiritũ sanctum,sed figuratim tantũmodo insufflauit: sed etiam confesionem quã fecit Thomas cùm palpasset manus & latus Domini post resurrectionẽ,dicens,Dominus meus & Deus meus, inquit non esse dictam à Thoma de Christo,(nec enim dixit Theodorus Deum esse Christum)sed ad miraculũ resurrectionis stupefactum Thomã, glorificasse Deum,qui Christũ resuscitauit:& quod peius est,etiam in interpretatione quã in Actus Apostolorum scripsit Theodorus, similem fecit Christũ Platoni,& Manichęo,et Epicuro,et Marcioni,dicens:quod sicut illorum vnusquisq; ex dogmate quod inuenit, suos discipulos fecit vocari Platonicos,et Manichęos,et Epicureos, & Marcionistas: simili modo & cùm Christus dogma inuenisset, ex ipso Christianos vocari. Si quis igitur defendit eundem Theodorum qui talia blasphemauit,& non anathematizat eum & eius conscripta,& eos qui similia illi sapuerũt,vel sapiunt,talis anathema sit.

Si quis defendit conscripta Theodoreti, quæ exposuit pro Nestorio hæretico & aduersus rectam fidem, & Ephesinam primam sanctam synodum,& sanctum Cyrillum,& duodecim eius capitula,in quibus sceleratis conscriptis idem Theodoretus affectualem dicit vnitatem Dei verbi ad hominem quendam: de quo blasphemans dixit, Quòd palpauit Thomas eum qui resurrexit, & adorauit eum qui resuscitauit:& propter hoc impios vocat doctores ecclesiæ, qui vnitatem secundum subsistentiam Dei verbi ad carnem confitetur. & super hæc Dei genitricem abnegat sanctam & gloriosam semper virginem Mariam:Si quis igitur memorata conscripta Theodoreti defendit,& non anathematizat ea, talis anathema sit. Propter tales enim blasphemias ab episcopatu deiectus est,& postea in sancto Chalcedonensi concilio compulsus est omnia contraria memoratis suis conscriptis facere,& rectam fidem confiteri.

Si quis defendit impiam epistolam quam ad Marim Persam hęreticum Ibas scripsisse dicitur,quæ abnegat Deum verbum hominẽ factum esse,& dicit non Deum verbũ ex virgine incarnatum natũ esse,sed purum hominẽ ex ipsa esse natum, quem Templum vocat, vt alius sit Deus verbum,& alius homo,& super hęc iniuriat Ephesinam

sinam primam synodum, quasi sine inquisitione & examinatione ab ipsa Nestorio condemnato, & sanctum Cyrillum vocat hæreticum, & duodecim eius capitula impia dicit, Nestorium autem & Theodorũ cum impijs eorum conscriptis collaudat & defendit. Si quis igitur sicut dictum est, eandem ipsam epistolam vindicat, vel recta esse dicit ipsam vel partem ipsius, sed non anathematizat eam, anathema sit.

Tali ergo impia epistola iustè anathematizata propter insertas ei blasphemias, Theodori & Nestorij impiorum sequaces conantur dicere susceptam esse eam à sancto Chalcedonensi concilio. Hoc autem dicunt, sanctam quidem Chalcedonensem synodum calumniãtes, nomine autem eius festinantes debita condemnatione liberare Theodorum & Nestorium, & impiam epistolam, pro qua Ibas sæpius accusatus, nõ est ausus eam suam dicere propter insertas ei blasphemias. Et hæc demonstremus ex his quæ diuersa de ista causa mota sunt. In his enim quę apud Photium & Eustathium Tyri acta sunt, cum accusaretur prædictus Ibas de iniurijs sancti Cyrilli, manifestè confessus est, post vnitatẽ Orientalium, quę ad sanctę memorię Cyrillum facta est, nihil iniuriosum de eo dixisse. Epistola autem plena prædictis blasphemijs, pro quibus accusabatur Ibas, multas contra sanctum Cyrillum iniurias continens, facta esse ostenditur post vnitatem ad Orientales factam, ex quo demonstratur Ibas eam abnegasse. Vnde prædicti Photius & Eustathius satis facientes accusatoribus, in scriptis definierunt, prædictum Ibam omnia contraria epistolę peragere, sicut iudicium ab eis datum significat. Sed cum Ibas non adimplesset ea quæ illi iudicauerunt, eiectus est ab episcopatu propter blasphemias prędictę epistolę, & Nonnus pro illo ordinatus est, qui & consedit in sancto Chalcedonensi concilio. De eisdem igitur etiam in Chalcedone accusatus memoratus Ibas, post lectionem impiæ epistolæ non est ausus eam suam esse confiteri: sed statim ipsis verbis intulit, alienum se esse eorum quæ ei inferebãtur. Vnde sancta synodus, cũ ei non sufficeret abnegatio Ibæ, quæ facta est de epistola, compulit eum contraria ei peragere, id est, reprobatam in ea rectam fidem confiteri, & Ephesinam primam sanctam synodum suscipere, & sanctum Cyrillum patrem & doctorem adscribere, quæ in eadem impia epistola iniuriãtur, & Nestorium & impium eius dogma anathematizare, quæ impia eius epistola defendit, & collaudat. Si igitur & ipse Ibas propter impiam epistolam sæpius accusatus, non est ausus eam suam dicere, sed etiam Chalcedonense sanctum concilium omnia ei cõtraria compulit eum peragere: quomodo eadem sancta synodus memoratam epistolam susciperet, & condemnationi impietatis, quæ in ea continetur, sese subijceret, à qua Ibam liberare festinauit? Quoniam autem omnes blasphemias epistolæ prætermittentes hæretici, hoc solum ex ipsa proferũt,

quod ad decipiẽdos simpliciores scriptor epistolę dixit, hoc est, duas naturas, vnam virtutem, vnam personam: demonstramus ipsum quod & in hoc suam commiscuit impietatẽ. Cuius enim dicit duas naturas, & vnam personam, qui abnegat Deum verbum incarnatũ de sancta & gloriosa dei genitrice & semper virgine Maria, natũ esse ex ipsa? Sed certum est, quòd vnicuiq; naturæ suam personam attribuit, sicut Theodorus & Nestorius in suis libris blasphemantes exposuerũt, quos defendit scriptor epistolæ cum eorum impietate. Illi enim apertè dicentes duas personas Dei verbi & Christi, quem purum hominẽ vocant, per affectualem coniunctionẽ, & per eandẽ dignitatem & honorẽ vnam personam apparere dicunt: sed & duarum naturarum vnam virtutem siue potentiam dicens scriptor epistolæ, manifestus est quòd & in hoc memoratos hæreticos sequitur, Theodorum quidem, dicentẽ in diuersis libris de incarnatione impiè expositis, Nestorium autem in multis quidem scriptis, & maximè in epistola scripta ad Alexãdrum Hierapolitanũ hæreticũ, quod duarum naturarũ vna est auctoritas, & vna virtus siue potentia, & vna persona per dignitatem eundemq; honorem, ex quo ostẽditur, qui scripsit epistolam, secundum illorum perfidiam pro personis vsus vocabulo naturarũ. Vna enim auctoritas, & vna virtus siue potentia, & vna dignitas & idem honor non in diuersis naturis, sed in diuersis personis eiusdem substantiæ dicitur, quod in sancta Trinitate confitemur. Vnde & sancti patres anathematizant eos qui per auctoritatem, aut virtutem, siue potentiam, aut dignitatem, aut æqualitatem honoris, dicunt Deum verbum vnitum esse Christo: quem purum hominẽ vocant Theodori & Nestorij sequaces, sed non secundum subsistentiam Dei verbi ad carnem animatam anima rationabili & intellectuali, vnitatẽ factam esse confitentur. Et hæc quidem sufficiebant ad conuincendã impietatẽ eorum qui sceleratam epistolam vindicant. Tamen & in fine scriptor eiusdem epistolæ ostendit suam perfidiam, dicendo quòd oportet credere in tẽplum, & in eum qui habitat in tẽplo. per quæ apertè duas introducit personas: Sed & istã impietatẽ à Theodoro & Nestorio scriptor epistolæ edoctus est. Catholica autem ecclesia talem condemnans perfidiam, non in templum, & in eum qui habitat in templo, sed in vnum dominum nostrum IESVM Christum, Dei verbum incarnatum & hominem factum confitetur, & credere tradit. Nihil autẽ mirandum est si vocabulo naturarum vsus est scriptor illius impiæ epistolę. Solent enim hæretici, vt simpliciores deciperent, vocibus quidem vti quæ ab orthodoxis piè dicuntur, rectum autem earum intellectum & expositionem ad suam impietatem transferre. Quoniam autẽ eędem voces, quando benè exponuntur et intelliguntur, cum pietate sunt: quando autẽ male ab hęreticis, intelligũtur et proferuntur: impietatẽ habent. Itaq; Nestorium duas quidem naturas & vnam personam dicentẽ, non confitentem autem earum vnitatẽ secundum

secundum subsistentiam, Ephesina prima synodus, cuius auctores erant Cælestinus & Cyrillus sanctæ memoriæ, non recepit, sed condemnauit. Nos autẽ sanctorum patrum doctrinã per omnia sequentes, & vnitatẽ duarum naturarum, ex quibus Dominus noster IESVS Christus vnus sanctę Trinitatis, Deus verbum incarnatus cõpositus est, & quòd earum differentia non interempta est propter vnitatem in superioribus apertius demonstrauimus. Et sufficiebant quidem quę prędiximus, satisfacere eis qui nolunt contendere. Sed quomodo illi qui semel ad impietatem declinauerunt, & alia proponere conantur, necessariò nos & tales eorum occasiones vanas ostendemus. Dicunt enim nõ oportere vituperari impiam epistolã, eo quòd in aliquantis fertur codicibus. Sed si hoc aliquis secundum eorum dementiam suscipiat, oportet & Nestorium & Eutychen suscipi, quoniam & de his in gestis continentur, quę apud synodum acta sunt. sed nemo sapiens dictis eorũ animum intendet. Quæ enim de hęreticis proferũtur in synodis, & pars gestorũ sunt, non ad liberationẽ inferuntur, sed ad maiorẽ condemnationẽ eorum, & qui eis similia sapiunt. Oportet autẽ etiam illud attendere, eos qui veritatẽ perscrutantur, quòd forsitan in concilijs quædam à certis ibi conuenientibus dicuntur aut per fauorem, aut per contrarietatẽ, aut per ignorantiam. Nemo autem attendit ea quę per partem à quibusdam dicuntur, sed sola illa quæ ab omnibus communi consensu definiũtur. Si enim aliquis secũdum illos voluerit attendere eiusmodi contrarietates, vnaquæque synodus inuenietur semetipsam destruens. Propter hæc igitur oportebat eos, si sanctum concilium rectè susciperent, non tales blasphemias ei applicare, sed sequi doctores catholicæ ecclesiæ, & maximè sanctum Athanasium, qui fuit Alexandrię episcopus, & plurimos & magnos labores suscepit pro recta Christianorũ fide aduersus omnẽ hęresin, et maximè contra impijssimos Arrianos. Ipsis enim Arrianis ad decipiendos populos suo errori coniungentibus Dionysium, qui ante multos annos Anathasij fuit Alexandrię episcopus, & dicentibus quòd & ipse Dionysius similia eis sapuit, Anathasius magnus ecclesię doctor multis modis ostẽdit in scriptis, rectã fidem Dionysium ab initio prędicasse, nulloq; modo participẽ Arrianę impietatis fuisse. Isti autem hęretica sapientes, suam impietatem eidem synodo applicare festinant. Qualis autẽ est condẽnatio, & qualis imminet maledictio eis qui in patres peccant, docet nos et diuina scriptura. Si enim Cham filius Noæ cùm vidisset nudum suum patrem, quoniam qui non cooperuit patris corporalem nuditatẽ, sed egressus nunciauit eam fratrib. & illi vestimento eam cooperuerunt, ipse quidẽ Cham, & illi qui ex ipso nati sunt, sub maledictione facti sunt: qui autẽ cooperuerũt, magnã benedictionẽ meruerũt: multo magis isti maiore et ampliore condẽnatione digni sunt, qui ad synodũ minimè pertinentẽ infamiam festinant per impietatẽ epistolæ & Theodori eidẽ sanctę synodo applicare. Sed nõ Gen. 9.

ideo impia epiſtola,vel defendentes eam, condemnationē ſuæ impietatis effugient:ſed neque Theodorus,qui paganos & Iudæos,& omnes hæreticos impietate ſuperat.Impio enim Theodoro non ſufficit,ſuper alias eius blaſphemias ad ſuum errorem malè interpretari ſymbolum trecentorum decem & octo ſanctorum patrum:ſed etiam cōtempto eo aliud ſymbolum expoſuit omni impietate plenū, in quo anathematizare auſus eſt eos qui aliter vel ſapiūt vel tradūt: vt quantum ad illius inſaniam pertinet,omnes ſancti Apoſtoli et patres condemnarentur. Hoc autem Theodori impium ſymbolum,et in Epheſina prima ſynodo prolatum,& in Chalcedonenſi recitatū, ab vtraque ſynodo cum eius expoſitore, & eis qui illud ſuſcipiunt, condēnatum eſt. Quoniā autē quidam verba pro Theodoro facientes,cum proferuntur impia eius ſcripta, propter inſertā eius blaſphemiam cōfingunt quidem dicere quòd impia ſunt, ipſum autem qui talem impietatem euomuit,recuſant anathematizare: miramur eorum dementiam,quòd diuinæ ſcripturæ contraria agunt euidenter dicenti,quià æqualiter horribilia ſunt apud Deum impius & impietas eius. Actio enim cum actore punietur. Si autem ſimiliter impietati horribilis eſt Deo & ille qui impiè agit,certè ſeparatus eſt talis à Deo,& anathemati iuſtè ſubijcitur. Anathema enim nihil aliud ſignificat,niſi a Deo ſeparationem,ſicut in veteri & nouo teſtamētó iudiciū de Anathemate ſignificat. Quod autē & Dominus eos qui non permanēt in verbo veritatis ipſius,ſeparatos eſſe ab eccleſia dicit,in euangelio ſecundum Ioannem Iudęos alloquens, ſic ait: Omnis qui facit peccatū,ſeruus eſt peccati,ſeruus autem nō manet in domo in æternum,filius autē permanet in ęternum. Quòd autem quā Dominus nominat domum,diuina ſcriptura eccleſiam Dei viui vocat, Apoſtolus teſtatur in epiſtola prima ad Timotheū. Si verò quidam dicunt non oportere Theodorum poſt mortem anathematizari,ſciant qui talem hæreticum defendunt,quòd omnis hæreticus vſq; ad finem vitæ in ſuo errore permanens,iuſtè perpetuò anathemati & poſt mortē ſubijcitur. Et hoc in multis hęreticis et antiquioribus et propioribus factum eſt,id eſt, Valentino, Baſilide, Marcione, Cerintho, Manichęo, Dunomio, & Bonoſo. Hoc autem idem in Theodoro factum eſt,et in vita accuſato,et poſt mortem anathematizato à ſanctis patribus: quibus ſi credere noluerint, & hæretici eius defenſores, vel impiæ epiſtolæ, quam ipſi defendunt, credant, quæ licet Theodorum collaudet,manifeſtè tamen dicit quòd in eccleſia à ſanctis patribus anathematizatus eſt, & ex illo plurima inquiſitio facta eſt de eius conſcriptis, vtpote plenis impietate. Hoc autem tunc faciebant catholicæ eccleſiæ doctores, ne ſimpliciores legētes illius impia conſcripta, a recta fide declinarent. Quòd autem impij licet non in vita in ſuam perſonam anathema ſuſceperint, tamen & poſt mortem anathematizantur à catholica eccleſia, oſtenditur à

Sapien. 14. a

Ioan. 8. d

1. Timo. 3. d

ſanctis

sanctis synodis. Nicena enim synodus eos qui impiam Arrij sectam colunt, siue nomine anathematizauit. Quæ autem Cōstātinopoli cōgregata est, impiā Macedonij hęresin similiter condemnauit, sed tamen sancta Dei ecclesia & post mortem Arrium et Macedonium nominatim anathematizat. Cum autem ex multis probationibus conuincuntur, quod supervacué impié agunt qui Theodorum & impietatem eius defendunt, ad aliam vanam occasionem confugiunt, dicentes non oportere ipsum anathematizari, eo quod in cōmunicatione ecclesiarum mortuus est. Oportebat autem scire eos, quod illi moriuntur in communicatione ecclesiarum, qui commune pietatis dogma quod in vniuersali ecclesia prędicatur, vsq; ad finem seruauerunt. Iste autem vsq; ad mortem in sua permanens impietate, ab omni ecclesia eiectus est. Itaq; & omnis plenitudo Mopsuestenæ ecclesiæ, in qua episcopus dicitur fuisse, cū inuenisset quod Paganis & Iudæis & Sodomitis à sanctis patribus connumeratus est, deleuerunt ipsi ex illo a sacris ecclesiæ diptychis eius nomē, sicut gesta in eadem ciuitate apud concilium episcoporū illius prouincię confecta ostēdunt. Miramur igitur Theodori sequaces, qui eum & impietatem eius tanquam suum defendunt, cum ecclesia in qua fuit episcopus, vtputa hęreticū, ex multis temporibus eum eiecit. Quod autem ad condemnationē suam talem occasionem proponunt defensores Theodori, scire licet et ex ipso aduersus Iudam facto tremēdo iudicio. Ille enim cum putasset latére eum qui occulta hominum cognoscit, sacramentis communicauit cum Apostolis: sed tñ nihil ei profuit, quod cum dolo communicauit. Sed licet post mortem eius duodecim nominati sunt discipuli, sicut Ioannes euangelista dicit, Thomas autem qui Didymus dicebatur, vnus ex duodecim, non erat cum ipsis quādo venerat IESVS: tñ hoc non liberat Iudam à condemnatione, aut cōnumerari facit apostolis. Vnde post ascensionē, Domini, Apostoli per suam sententiam eundem Iudam etiam post mortem condemnauerunt, & alium pro illo introduxerunt. Quod autē vanam occasionem proponunt dicentes, non oportere hæreticos mortuos anathematizari, ex ipsis Domini verbis ostendemus: impios enim, & adhuc viuos, mortuos nominat, dicens: Dimitte mortuos suos sepelire mortuos, sicut iustos etiam defunctos, viuos nominat. Dicit enim de Abraham & Isaac & Iacob, quod Deus non est Deus mortuorum, sed viuentium. Si ergo secundum verba illorum nō oportet hæreticos mortuos anathematizari, nec viui hæretici anathematizabuntur, quos dominus mortuos vocat, quia separati sunt ab ipso, qui dixit: Ego sum vita. et secundum eos nec viui nec mortui anathematizabuntur. & sine causa, secundum illos, apostolica doctrina tradidit anathematizari eos qui tradunt præter quod accepimus: sine causa sanctę synodi hęreticos cōdemnauerūt: sine causa & alij sancti patres & doctores ecclesiæ hæreticos ana-

Ioan. 20. Matth. 8. Matth. 22.

Hie. 48.b thematizauerunt. Inculpent autē & Hieremiam prophetam dicentem: Execrandus, qui opera Domini negligēter facit: & Dauid pro-
Psal. 118. phetam dicentē: Execrandus, qui declinarit a mandatis tuis: & vt compendiosè dicamus, omnē diuinam scripturā in diuersis locis tales cōdemnationes impijs inferentē. Si nautē illi qui opera Dei negligenter faciunt, & peccāt in mandatis eius, talibus condemnationib. subijciuntur: quanto magis impius Theodorus, qui talia aduersus ipsum magnū Deum & Saluatorem nostrum IESVM Christū blasphemauit, iustè condēnatus est & anathematizatus? Et hæc quidē sufficiebant super memoratas & alijs nostris libris insertas probationes, quas protulimus, ostendentes quòd oportet etiā post mortem hæreticos condēnari, confundere eos qui Theodorum defendunt, et cūpescere à tali impietate. Quoniam autē contentiosè in ipsa permanent, etiā quod est, amplius dicimus, quia quidam ex ipsis qui in Nicena sancta synodo cōuenerunt, & expositæ ab ea fidei definitioni vel symbolo subscripserunt, quoniam postea contraria sapientes apparuerūt, alij quidē viui, alij mortui anathematizati sunt à Damaso sanctę memorię Papa antiquioris Romę, et ab vniuersali Sardicēsi synodo, prout testatur sanctus Athanasius. Sed & Chalcedonēsis sancta synodus Domnū Antiochiæ factum episcopū, post mortem condēnauit, quod ausus est scribere, Oportere solū taceri duodecim capitula sancti Cyrilli. Quoniam autē Theodori defensores hæretici, omni propositione & conatu excidentes, præsumunt dicere ad deceptionē ignorantiū, quòd sanctę memorię Cyrillus in aliqua parte epistolæ illū collaudauit, ex multis ostenditur quòd non cōuenit eorū conamen dictis à sancto Cyrillo in diuersis eius libris cōtra impium Theodorū, in quibus magis impiū omnibus alijs hæreticis eū ostendens, deinde nō sustinens plurimas & maximas eius blasphemias contra magnū deum & saluatorē Dominum nostrum IESVM Christū dictas, exclamauit ita dicens: Expauit cælū super hoc, & horruit amplius vehemēter, dicit Dominus: O intolerabilem malignitatē, ô linguā loquentem iniquitatē contra Deum, & mentem in altitudinē cornu extollentem. Et iterum: Impone homo tuæ linguæ ostium & seram, cessa cornu in altitudinē extollens, & loquens iniquitatē aduersus Dominum. Quousq; insultas patienti Christo? In
1.Cor.8.d mēte habe scriptum à diuino Paulo: Sic autem peccantes in fratres, & percutientes eorū infirmam conscientiā, in Christum peccatis: &
Eze. 16.f vt aliquid etiam ex propheticis loquar codicibus, Iustificata sunt Sodoma ex te, superasti paganorum verbositates, quas contra Christū
1.Cor.1.d fecerunt, stultitiam existimantes crucem: nihil esse ostendisti Iudaicæ superbiæ crimina. His igitur ad condemnationem Theodori sic à sancto Cyrillo dictis, licet aliquis concedat, secundum illorum verba sanctum Cyrillum aliquid pro Theodoro dixisse, neque hoc liberat illum à condemnatione. Inuenimus enim quòd multi sanctorum

ctorum patrum quosdam hæreticos collaudauerũt, sicut & sanctus Damasus & Athanasius & Basilius Apollinarium, & sanctus Leo Eutychen: & tamen cognita eorum impietate, non propter hoc eua serunt hæretici condemnationem, et anathema quod postea contra eorum personam & impietatẽ factum est. Tantus est autẽ furor defendentium Theodorũ, quia præsumunt aduersus Gregoriũ Theologum & Ioannẽ Constantinopolitanum mentiri, dicentes epistolas ad eundẽ Theodorum plenas laudis eos direxisse, quod falsum est. Gregorius enim cùm in Constantinopoli pro veritate laborãs, conuersis per eum ab Arriana insania ad catholicam fidem populis, ad suam patriã reuersus est, epistolas quas hæretici dolosè proferũt, non ad Theodorum Mopsuestenum scripsit, sed ad Theodorum episcopum Tyanum, quæ est secundæ Cappadociæ metropolis. Eiusdem autẽ prouinciæ sunt & Nazianzus ciuitas, cuius fuerat episcopus sanctæ memoriæ Gregorius, & Arrianzus prædiũ vnde ortus fuerat. Hoc enim & ipsę epistolę apertè significant, memoriã facientes consuetudinũ & collectionum, & eiusdem prędij Arrianzi, et aliorũ prędiorum eiusdẽ prouincię, & mensis lingua Cappadocũ nominati, & Bosporij episcopi sub eodẽ Theodoro constituti, qui tunc temporis Colonię ciuitatis eiusdem prouincię episcopus erat, & aliorum episcoporũ, & chorepiscoporum, & monasteriorũ quæ sub Theodori iurisdictione erant, quorũ vsq; nunc eadem nomina seruãtur. Qualis enim cõmunio Cappadocibus ad secũdam Ciliciã, vel tũc, vel modo, diuisa earum prouinciarũ gubernatione? Et quos episcopos sub se habere poterat Mopsuestenus episcopus, cum ipse sub metropolitano secundę Cilicię constitutus esset? Ioannes autem Constãtinopolitanus, scripsit quãdam epistolã ad Theodorũ Mopsuestenum: non tñ laudibus, sed querimonijs & increpationib. plenam, vtputa illo à bona cõuersatione lapso. Quoniam enim cum eo monachicam vitam in vno eodemque monasterio exercuit, conuersationis ibi factæ eũ admonuit: & pro his testimoniũ prębent Sozomenus, Hesychius, & Socrates & Theodoretus, qui multas pro Theodoro laudes fecit. Si autem testimonia proferunt Ioannis Antiocheni, & orientalis concilij sub eo constituti, facta pro Thodoro & eius impietate, necesse est eos & illa suscipere, quæ quantum ad illos pertinet, ad condemnationem sancti Cyrilli, & reprobationem rectæ fidei fecerunt, Ioannes & qui cum illo erant, necnon etiam quę scripserunt, Nestoriũ & eius perfidiam diutius defendentes. Et hoc ostẽditur ex diuersis eorũ libris & epistolis, quas ad Theodosiũ pię recordationis, & ad alios diuersos scripserũt. Et hęc quidẽ sic habent. Vt autẽ nihil subtilitatis pręteremittamus, necessarium putauimus memorare etiam illa quæ ab Augustino sanctę memorię Africano episcopo scripta sunt. Quęstione enim aliqua post mortẽ Cęciliani de eo mota, quòd ab ecclesiastica traditione declinasse dicebatur,

& propter hoc quibusdam à catholica ecclesia separatis, scribit ad Bonifacium idem sanctus Augustinus. Quod non oportet ideo aliquem separare sese à catholica ecclesia, si enim vera essent ea quæ Cæciliano inferebantur, & manifestatus esset contrarium aliquid ecclesiastico statui sapuisse, etiam post mortem eum anathemati subijcerem. Sed & regula sanctæ synodi Aphricanæ statuit, episcopos qui suas facultates in testamēto, vel ex intestato hæretico relinquūt, oportere & post mortem anathematizari. Super hęc autem omnia, quis ignorat ea quæ nostris temporibus in ecclesia antiquioris Romæ contra Dioscorum acta sunt? qui cùm nihil in fidem peccasset, tamen propter solum ecclesiasticum ordinem post mortem ab eadem sancta ecclesia Romana anathematizatus est. Si igitur nihil in fidem peccantes episcopi, propter solum ecclesiasticum ordinem, & propter causam pecuniariam anathemati & post mortem subijciuntur: quanto magis Theodorus, qui in ipsum Deum peccauit? Quantum autem ad insipientiam dicentium, non oportere anathematizari post mortem, eos qui in sua impietate mortui sunt: oportebat nec eos qui iniustè condemnati sunt patres, post mortem reuocari, quale contigit in Ioanne sanctæ recordationis episcopo Constantinopolitanæ ciuitatis, ab vniuersali ecclesiá post mortem reuocato: & in Flauiano sanctæ memoriæ & ipso episcopo Constantinopolitanæ ciuitatis, iniustè quidem in vita condemnato, iustè autem post mortem reuocato tam à sanctæ memoriæ papa Leone, quàm à sancta Chalcedonensi synodo. Ex hoc autem contigit secundum illorum verba, hæreticos quidem sanctis patribus connumerari, vtpute liberatos debita eis condemnatione: sanctos autem patres iniustè condemnatos hereticis coniungi, vtpute non solutà contra eos facta iniqua damnatione. Omnibus autem magis
Ioan.3.b credendus est doctor Dominus & Deus noster IESVS Christus, de se dicens: Sic enim dilexit Deus mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat: sed habeat vitam æternam, non enim misit Deus filium suum, vt iudicet mūdum, sed vt saluetur mundus per ipsum, qui credit in eum, non iudicabitur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine
Psal.1. vnigeniti filij Dei. Spiritus autem sanctus per prophetam Dauid dicit, impios non resurrecturos in iudicio. Tali igitur Domini sententia prolata aduersus omnem impium, & nihil discernente inter viuos & mortuos hæreticos, quomodo ausi sunt resistere tali sententiæ, & eos qui semel impiè egerunt, & propter hoc iam à Domino condemnati sunt, dicere non oportere post mortem condemnari? Et diuinus autem Apostolus, qui Christum in semetipso habet loquentem, nō solum aduersus homines, sed etiam aduersus Angelos
Gala.1.b talem protulit sententiam, dicens in epistola ad Galatas: Sed licet nos, aut Angelus de cælo euangelizauerit preter quod euangelizauimus

timus vobis, anathema ſit, ſicut prædiximus, & nunc iterum dico, ſi quis vobis euãgelizauerit, præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Et quis ita impius eſt, vt præſumat dicere, quòd Theodori impia ſcripta, vel pars eorum, tradita eſt aliquando ſanctæ Dei eccleſiæ, & non ſtatim qui auſus eſt aliquid tale loqui, anathemati ſubiectus eſt à ſanctis patribus? Si quis igitur poſt eiuſmodi rectam confeſsionẽ, & hæreticorum condemnationem, ſaluo manente pio intellectu, de nominibus vel ſyllabis vel dictionibus contendens, ſeparat ſe à ſancta Dei eccleſia, tanquam non in rebus, ſed in nominibus ſolis & dictionib. poſita nobis pietate, talis, vtputa diſſenſionib. gaudens, rationem pro ſemetipſo, & pro deceptis & pro decipiendis ab eo, reddet magno Deo & ſaluatori noſtro IESV Chriſto in die iudicij. Amen.

PRAGMATICA SANCTIO IVSTINIANI IMP. COMPLECTENS VARIA CAPITVLA.

IMP. IVSTINIANVS AVG. VT OMNIA FIRMA SINT, *quæ Amalaſunta, vel Atalaricus, vel Theodatus conceſſerunt.*

PRO petitione Vigilij venerabilis antiquioris Romæ epiſcopi quædam diſponenda eſſe cenſuimus ad vtilitatem omnium pertinentia, qui per Occidentales partes habitare noſcuntur. In primis itaque iubemus, vt omnia quæ Atalaricus, vel Amalaſiunta regia mater eius, vel etiam Theodatus, Romanis vel Senatu poſcente conceſſerunt, inuiolabiliter conſeruentur: ſed & ea quæ à nobis, vel à piæ memoriæ Theodora Auguſta quondam coniuge noſtra collata ſunt, volumus illibata ſeruari, nulla cuicumque danda licentia contra ea venire, quæ à prædictis perſonis pro quibuſcumque reb. vel titulis data vel conceſſa eſſe noſcuntur, excepta videlicet donatione à Theodato in Maximum pro rebus abita Marciani. ex quibus dimidiam portionẽ Liberio viro glorioſiſsimo dediſſe meminimus, reliquam dimidiam Maximo viro magnifico relictam, quas apud vtrumque firmiter manere cenſuimus.

Vt per Totilanem facta donationes irritæ ſint.

2 SI QVID à Totilane tyranno factum vel donatum eſſe inue-

nitur cuicumque Romano, seu cuique alio: seruare, vel in sua firmitate manere nullo modo concedimus: sed res ablatas ab huiusmodi detentatoribus antiquis dominis reformari præcipimus. quod enim per illum tyrannidis eius tempore factum esse inuenitur, hoc legitima nostra notare tempora non concedimus.

Nemini noceat in captiuitate gentium amissio instrumentorum.

3 LICET enim generali lege prospectum est, ne instrumentorũ amissio dominis, pro quibus instrumẽta conscripta sunt, quodcumque præiudicium rerum possit inferre: tamen specialiter etiam per illa loca hoc renouare censuimus, cùm sciamus per diuersas calamitates & hostiles peruasiones tam in ipsa ciuitate Romana, quàm in alijs locis hominibus instrumẽta perisse. Nequaquam igitur ex hoc quicumque patiantur calumniam, aut aliquod sustineant detrimentum, sancimus, vt instrumentorum quidem amissionem vel corruptionẽ nullum prẹiudiciũ pro dominio vel possessione, pro credito, dominis rerũ, vel possessorib. aut creditoribus, pro quib. instrumenta conscripta fuisse inferre pragmatum. Sed et si quis res absentis vel etiam capti forsitan greges per suam aut cuiuslibet auctoritatẽ inuasit, vel petendo eas tenuit, reuerso eo vel liberato sine vlla dilationẽ iubemus restitui ipsi vel etiã heredibus eius. Et si fortè ille fatale munus subijt, etiã heredib. eius restituatur, legis auctoritas suggerit.

Non præsumat quis alienum.

4 QVIA autem verisimile putamus diuersos tyrannidis tempore res suas per metum alienasse hominibus vel officium quodcumque gerentibus, vel aliam à Totila commissam actionem, vel potẽtiam, vel gratiam apud eum habentibus, siue venditione, siue alijs quibuscumque contracti titulis, modo vero quod factum est prius, rescindi desiderare, vtpote per violentiam vel per metum tyrannici temporis factum: sancimus omnibus esse licentiam sui recipiendi siue vindicandi, vel possessionis à iudice adipiscendę, pretijs tantummodo videlicet restitutis, quæ tamen (eo qui se dedisse perhibet adprobãte) veraciter cõstiterit exsoluta, nec aliquo postea modo vel fraude subtracta, vel ab eo recepta: cum non absq; ratione esse putamus, multa tunc tempore per metum vel violentiam facta esse, quæ nostris temporib. rescindi exposcit iustitia, pœna videlicet instrumentis inserta propter prędictas sanctiones modis omnibus quiescente.

De tempore postliminij, id est, post captiuitatem.

5 CVM autem deo propitio nostro imperio sint omnes restituti, sanci-

ti, sancimus pro nostrarum legum auctoritate triginta nec non & quadraginta annorum præscriptionem, alias insuper, legibus locũ habere, & suam tenere per omnia firmitatem, his duntaxat temporibus, quę ab aduentu tyrannorum bellica confusio comprehendit, nullatenus in præscriptionum curriculis imputandis.

Vt instrumenta irrita reuocentur.

6 COGNOVIMVS, dum hostilis ferocitas Romanam ciuitatem vel alias obsideret, diuersos contractus esse factos inter Romanos qui obsidebantur, vel etiam instrumenta conscripta: in pręsenti vero quósdam prędictos contractus rescindere, vel etiam instrumenta irrita reuocare: sancimus etsi postea per hostilem incursionem huiusmodi documẽta perierunt, nullam esse licentiam quæ facta sunt infirmandi, sed omnes contractus obsidionis tempore factos in sua firmitate durare, instrumenti etiam competentem vim habituri, sed nullum per eorum amissionem dominis præiudicium generandum. quod enim rite perfectum est, per fortuitos belli casus, verti subtilitatis non patitur ratio.

De rebus mobilibus vel immobilibus

7 RES insuper mobiles vel immobiles seseque mouentes, quas à Theodorici regis temporibus vsque ad nefandissimi Totilæ superuentum quocumque iure vel titulo Romani possedisse noscuntur per se vel vsufructuarias vel alias personas, per quas vnumquenque præcepit possidere, in posterum sine aliqua concussione apud eos seruamus, eo videlicet ordine, quo per prędicta tempora easdem res possedisse noscuntur.

Pro immunitate tributorum.

8 NE autem tributorum exactionis intuitu habitatores patiantur molestias quarumcumque prouinciarum, sancimus nullius maioris dignitatis officia pro exigẽdis functionibus dirigi, sed per prouinciarum iudices & eorum officia quodcumque damnum collatores sustinere pro tributorum videantur exactione: licentia non denegan da maioribus iudicibus & eorum officijs, si minus inlatæ fuerint functiones, ipsos iudices & eorum officia conuenire, et quod minus est illatum exigere, & tam publicæ rationes, quàm collatoris vtilitas procuretur. DAT. ANNO, DIE, ET CONSS. SS.

De confirmatione absolutionis tributorum.

9 IPSARVM enim functionum solutionem per consueta loca

vel tempora solemniter præcipimus fieri, nulla innouatione per hostilem aduentum solutioni tributorum penitus inferenda, sed pro sua consuetudine vel nostrorum beneficiorũ tenore siue ad arcã siue in prouincia vnumquemq; solutionem in posterũ etiam celebrare.

Vt leges Imp. per prouincias ipsorum dilatentur.

10 IVRA insuper vel leges Codicibus nostris insertas, quas iam sub edictali programmate in Italiam dudum misimus, obtinere sancimus. sed & eas, quas postea promulgauimus constitutiones, iubemus sub edictali propositione vulgari, & ex eo tempore quo sub edictali programmate euulgatę fuerint, etiam per partes Italiæ obtinere, vt vna deo volente facta republica, legum etiam nostrarum vbique prolatetur auctoritas.

De suffragio collatorum.

11 PROVINCIARVM etiam iudices ab episcopis & primatibus vniuscuiusque regionis idoneos eligendos & sufficientes ad locorũ administrationem ex ipsis videlicet iubemus fieri prouincijs quas administraturi sunt, sine suffragio, litis etiam codicillis per competentem iudicem eis præstandis, ita videlicet, vt si aliquam collatoribus lęsionem intulisse inueniantur, aut supra statuta tributa aliquid exegisse, vel in coemptionibus, mensuris enormibus, alijsque prauis dicijs vel grauaminibus, aut iniquis solidorum ponderibus possessores damnificasse, ex suis satisfaciant facultatibus. Quod etiam si quis de administratoribus aut actionarijs de præteritorum nefandorum tyrannorum tempore fecisse inuenitur, ex suis facultatibus ei à quo abstulit restituere iubemus, cùm nos indemnitatem subiectorum vndique volumus procurari.

Vt proprietas vnicuique restituatur.

12 CVM autem cognouimus inimicis deo propitio diuersis expulsis prouincijs, quosdam greges inuenientes ab illis relictas, et suo eas vindicare dominio, licet ad alios antea pertinebant: sancimus causa discussa quantum quidem ad eos pertinet, eis præstari. Si quid verò ab alijs agnoscetur, dominum sua recipere: quòd verò excepto domino non cognoscitur, inter illos distribui, qui per eandem prouinciam greges amisisse inueniuntur, diuisione pro rata portione scilicet facienda.

De eo cui aliquid ablatum est, vt restituatur.

13 SI qui etiam collatorum per occasionem tributorum exactionis, vel

nis vel cuiuslibet oneris prętextu, aut alio inrationabili modo à quibusdam in auro vel in speciebus læsi esse noscuntur: hoc etiam competenter ei cui ablatum est, iubemus sine ambiguitate restitui; vt vndique prouinciarum habitatores legitimè sua recipiant, et nostri tēporis possint felicitatem sentire.

De seruis, qui tyrannorum tempore liberas duxerunt vxores.

14 ILLVD etiam præteritis capitulis inserendum esse censuimus, vt si qui per Gothicæ ferocitatis nefandissima tempora serui constituti liberas vxores inueniantur duxisse, vel etiam liberis hominibus ancillæ coniunctæ, licentiam quidem liberæ personæ discedendi per pręsentes nostros mereantur affectus, ancilla videlicet vel seruo in dominorum suorum iura remanentibus nullo prejudicio dominis seruorum vel ancillarum ex præterito tempore generando. Si verò in posterum etiam coniugia tenenda esse putauerint, nullum præiudicium circa libertatem propriam patiantur, filij verò maternam condicionem sequantur. quod etiam in illis, qui ex tali coniugio nati sunt, obtinere iubemus.

De seruis & colonis, ab alio detentis.

15 SERVOS etiam vel colonos, quos ab aliquo contigit detineri, suis restitui dominis vnà cum medij temporis prole iubemus.

De deo dicatis virginibus.

16 CVM autem tyrannicæ ferocitatis præsumptionem res etiam inlicitas quasi permissas egisse sine dubio sit: sancimus, vt si qui mulieres deo sacratas vel habitum religiosum habentes sibi coniunxisse inueniantur, nullam eis tenendi, vel dotes fortè conscriptas, iterū monasterijs vel ecclesijs, aut sancto proposito cui dedicatæ sunt, restituantur.

Ne pro comparatione specierum collatores grauentur.

17 NE VERO per coemptiones etiam quodcumque collatores detrimentum sustinere inueniatur, sancimus per vnamquamq; prouinciam illarum fieri specierum coemptionem, quæ per eandem prouinciam abundare noscuntur. neque enim eius quod ibi non abundè nascitur, coemptionem non fieri patimur: pretijs videlicet pro specierum venalitate, quæ tunc temporis in foro rerum venaliū obtinere noscuntur, statuendis: ipsis tamen pretijs specierum vnicuique collatorum in tributorum imputandis exactionem: commercijs videlicet nauium nullo modo prohibendis, vt & noster fe-

licißimus exercitus poßit nutriri, & collatores aurarias functiones ex abundantium specierum commercio infundere valeant, distributione coemptionis pro arbitrio tam locorum antistitis, quàm primatum vniuscuiusque celebranda, ne collatores ex Officiorum auaritia per quemcumque modum opprimi videantur.

De mensuris & ponderibus.

18 VT autem nulla fraudis vel læsionis prouinciarum nascatur occasio, iubemus in illis mensuris vel ponderibus species vel pecunias dari vel suscipi quæ beatißimo papę vel amplißimo senatui nostra pietas in præsenti contradidit.

De mutatione solidorum, id est, monetæ.

19 CVM autem scimus veterum Romanorum principum solidos per illa loca facilè inueniri, comperimus autem negotiatores vel alios quosdam propter mutationem solidorum dispědium aliquod collatoribus nostris inferre: sancimus solidos Romanorum principum forma signatos sine permutationis dispendio per omnes prouincias ambulare, & per eos celebrari contractus: eum, qui dispendium aliquod permutationi solidorum inferre præsumpserit, pro vnoquoque solido alterum tantum ei cum quo contraxerit, inferat.

Vt pretium satisfaciat & quod tulit quis.

20 SI QVIS etiam de rebus immobilibus ad alium pertinentib. aliquem ornatum vel materiam abstulisse inueniatur, modis omnibus restituere: vel si iam alicui iniuncti sint ædificio, pretio satisfacere coartetur, vt vndique nostrarum legum conseruetur auctoritas. Instrumenta etiam quæ ad alios pertinentia fortè ab alijs detinentur, prioribus dominis iubemus restitui, vt omnes vndique nostrarum legum adiutorio potiantur. Si verò instrumentum perisse inueniatur, cuius exemplar apud alterum inuenitur, vtpote duobus scriptis authenticis prout in contractis solitum est, ex eo quod apud partem alteram inuenitur, aliud conscribi iubemus, & parti dari, cuius iam instrumenta perierunt, vt competentem poßit habere cautelam. Sed & si quis instrumentum alienum siue ipse tollendo, siue quocumq; casu inueniendum, malignitate vel incendit, vel abscondit, aut corrupit, aut quocumque modo habere desierit, tunc quanti interest eius, ad cuius iura instrumenta pertinebunt: is qui dolum fecit satisfacere compellitur. DAT DIE, ANN. ET CONS. SS.

Vt annona ministretur medicis & diuersis.

21 ANNONAM etiam quam & Theodoricus dare solitus erat, & nos

etiam Romanis indulsimus, in posterum etiam dari præcipimus, sicut etiam annonas, quæ grammaticis ac oratoribus, vel etiam medicis, vel iurisperitis antea dari solitum erat, et in posterum suam professionem scilicet exercentibus erogari præcipimus, quatenus iuuenes liberalibus studijs eruditi per nostram rempublicam floreant.

Vt ciuiliter inter se causas audiant.

22 LITES etiam inter duos procedentes Romanos, vel vbi Romana persona pulsatur, per ciuiles iudices exercere iubemus, cum talib. negotijs vel causis iudices militares immiscere se ordo nõ patiñ.

Vt mutationes in suo statu stent.

23 REI PVBLICÆ permutationes etiam vel comparationes siue competitiones cum publico factas vsque ad aduentum sceleratæ memoriæ Totilæ in sua firmitate firmamus, si tamen nulli aliquid alio posside nte competit.

Vt fabricæ publicæ seruentur.

24 CONSVETVDINES etiam & priuilegia Romanæ ciuitatis vel publicarum fabricarum reparationi, vel alueo Tiberino, vel foro aut portui Romano siue reparationi formarum concessa seruari præcipimus: ita videlicet, vt ex hisdem tantummodo titulis, ex quibus delegata fuerunt, præstentur.

Vt per negotiatores coemptiones fiant.

25 SVPER hæc cognouimus Calabriæ vel Apuliæ prouinciæ possessoribus pro coemptionibus nõ inferendis superindictiicium titulum impositum esse pro vnaquaque millena, vnde coemptiones per negotiatores annis singulis exerceri, in præsenti verò negotiatores specierum coemptiones recusare, tẽptantes tam superindictiicium titulum, quàm coemptionis onus prouinciæ possessoribus imminere: cùm abundè mercatores sint, per quos posit exerceri coemptio, sancimus magnitudinem tuam hæc examinantem, si possibile sit, per negotiatores species comparatas inferri, collatores prouinciæ nullatenus prægrauari, cùm superindictiicio titulo semel eis imposito, coemptionis etiam onus inferre sit impossibile. DAT. DIE, ANNO, CONS. SS.

Vt qui voluerit ad præsentiam Imp. nauigare, non impediatur.

26 VIROS etiam gloriosissimos ac magnificos Senatores ad

nostrum accedere comitatum volentibus sine quocumque impedimento venire concedimus, nemine prohibendi eos habituro licentiam, ne Senatoribus nostris vel collatoribus debitus introitus quodammodo videatur excludi, sed etiam ad Italiam prouinciam eundi eis, & ibi quantum voluerint tempus commorandi pro reparandis possessionibus aperimus licentiam, cùm dominis absentibus recreari possesiones aut competentem mereri culturam difficile sit. Quæ igitur per hanc diuinam pragmaticam sanctionem nostra statuit æternitas, magnitudo tua modis omnibus effectui mancipare obseruareque procuret, pœnâ decem librarum auri imminente cótra temeratores nostrarum iussionum. PRAGMATICA DATA IDIB. AVG. CONST, IMP. DOM. N. IVSTINIANO PP. AVG. ANNO XXVIII. P.C. BASILII. V. C. ANNO XIII. NARSI VR. ILL. PRÆPOSITO SACRI CVBICVLI. ANTIOCHO VR. MAGNIFICO PRÆFECTO PER ITALIAM.

De adscriptitijs & colonis.

IMP. IVSTINIANVS AVG. DOMINICO PP. ILLYRICI.

DOCVERVNT nostram serenitatem Ligdinensium habitatores, & hoc nos docuerunt, quia ante proposuimus legem per quam iussimus adscripticios vel colonos commiscentibus se liberis mulieribus procreare filios ad similitudinem liberorum, & ex hoc detrimentari fundos et eorum functiones recedentibus agricolis, velut ex vtero libero procedentes. Et hoc corrigentes sancimus secundum veterem legem, de adscriptitijs & colonis constitutis agricolis quod nascitur adscripticium & colonum fieri. sed si sola fuerit mulier libera constituta cùm procreauerit filios, tunc ergo nullo modo patimur lędi ex hoc penitus liberum vterum, vtque talis mulier tali viro sociata fuerit, neque adscripticio, neque colono in hoc tantummodo casu obtinente lege. Sancimus ergo generalem legem, vt qui ex adscripticio & colono natus est, patris naturam sequatur. Sic ergo & indemnitas fisco collatoribus erit P C. In hoc ergo medentes, præsentem dispositionem dispo suimus, quam obseruare tuam celsitudinem sancimus in omnibus Illyricianis partibus, vt non exinde deminutio aliqua dominis inferatur. Tua igitur gloria quæ nobis visa sunt per hanc legem diuinã significantem effectui mancipare festinet, multa imminente decem librarum auri qui eam violauerit, aut concesserit violandam. DAT. SVB. ID. APRILIS CONSTANTINOPOLI, IMP. DOM. N. IVSTINIANO AVG. ANNO XIIII. IVSTINO CONSVLE.

Iussio Iustiniani imperatoris pro priuilegio concilij Vizaceni.

IMPERATOR IVSTINIANVS, ALAMANNICVS GOTTICVS, FRANCICVS, GERMANICVS, ANTHICVS, ALANICVS, VANDALICVS, AFRICANVS, FELIX, INCLITVS, VICTOR AC TRIVMPHATOR SEMPER AVGVSTVS, DACIANO METROPOLITANO VIZATII, ET OMNI CONCILIO VIZACENO.

ESTITVTVS, & Heracleus reuerẽtissimi viri, omnium quodad modo vestri concilij sacerdotum nõ relationem tantum, sed sua visi sunt adtulisse præsentiam: relucebat namque in eis puritas vestræ auctoritatis & vitæ. Nec solum ecclesiasticis causis, sed totius prouinciæ vtilitatibus profuerũt: dicentes quibus iam beneficijs gaudeatis, & quæ à nostra sunt mansuetudine conferenda. Vnde precibus eorum summa cum benignitate susceptis, ad vniuersa respondimus: & quantum apud nos eorum legatio valuit, ipsa testatur exhibitio præstitorum. Quæcumq; igitur ad priuilegia vestra vestrique concilij pertinent, iusta veterẽ firmamus disciplinam. Orate igitur diuinam misericordiam, vt & nos reipublicæ, & ipsam nobis seruet incolumem: & quos à iugo subripuimus Vandalicorum, vltro florem felicitatis antiquæ, sicut volumus, erigamus. DAT. PRID. NON. OCTOBRIS CONSTANTINOPOLI IMPERII DOM. N. IVSTINIANI AVG. ANNO XV.

Alia iussio Iustiniani imperatoris pro priuilegio concilij Vizaceni.

IMPERATOR FLAVIVS IVSTINIANVS ALAMANICVS GOTTHICVS, FRANCICVS, GERMANICVS, ALANICVS, VVANDALICVS, AFFRICANVS, FELIX, INCLVTVS, VICTOR AC TRIVMPHATOR SEMPER AVGVSTVS, DACIANO METROPOLITANO VIZATII.

EMPER nostræ serenitati cura fuit seruandæ vetustatis maxime disciplinæ, quam nunquam contempsimus, nisi & in melius augeremus: præsertim quotiens de ecclesiasticis negotijs contingit quęstio, quæ patrum constat regulis definita, immo abuentu superni numinis inspirata: quia constat esse celitus constituta, quicquid apostolica decernit auctoritas. Hinc est quod in Africanis quoque concilijs illa volumus reseruari, quæ antiquitas statuit, & sequentium obedientia custodiuit, atque in nostrum vsque seculum intemerata perduxit. Nullus inter primates illud sibi priuilegium vindicet, quod accepisse non legitur: nullus arripiat, quod habuisse iugiter non probatur: nec de rescriptis ad vnius suggestionem promeritis, aut de exemplis consuetudinem violantibus quibuslibet, sibi blandiatur ambitio. Illud pro le-

geſeruandum eſt, quòd concilijs definitum ſeruauit deuota proſperitas. Nam quæ quis in præiudicium ſtatutorum quibuslibet rebus vſurpauit, corrigenda potius quàm imitanda cenſemus. Si quid igitur metropolitano Kartaginis, vel primatibus Numidiæ, vel Vizatij conciliorũ auctoritas præſtitit, & inoffenſa conſuetudo ſeruauit, hoc ſibi quiſque optet, ſibi vindicet, hoc noſtra ſperet ſanctione firmari. Nos tutores tantum ſumus vetuſtatis & vindices: nec deerit eccleſiaſtica vindicta, vel noſtra, in eos qui aut ambitioſa ſuperbia, aut ſubreptitijs poſtulationibus antiquitatẽ temeraſſe docebuntur. Quoniam ad diuinitatis tendit iniuriam, qui ſanctorũ patrum conſtituta cõtemnere ac violare non metuit, ſancte ac religioſiſsime pater. Beatitudo itaque tua quæ per hanc diuinam pragmaticam ſanctionem noſtra ſtatuit æternitas, effectui mancipari, obſeruareque procuret. Diuinitas te ſeruet per multos annos ſanctę ac religioſiſsime pater. DAT. IIII. KAL. NOVEMB. IMPERII. DOM. N. IVSTINIANI ANNO XVI.

INCIPIT IVSTINI IMP. NOVELLA CONSTITVTIO AD IVLIANVM PRÆFECTVM VRBIS DATA, QVÆ EX GRAECA LINGVA IN LATINVM SERmonem translata eſt.

Vt poſſit ex conſenſu diſſolui matrimonium.

IMP. CÆSAR FL. IVSTINVS ALAMANNICVS, GOTTHICVS, FRANCICVS, ALANICVS, VVANDALICVS, AFFRICANVS, PIVS, FELIX, GLORIOSVS, VICTOR AC TRIVMPHATOR SEMPER COLENDVS AVGVSTVS, IVLIANO PRÆFECTO VRBIS CONSTANTINOPOLITANÆ.

Αὐτ. ß VPTIIS decentius nihil eſt hominibus, ex quibus filij ceteræque nationum ſucceſsiones, fundorum quoque & ciuitatũ habitacula, & reipublicæ eximius ſtatus. propter quod nuptias felices eſſe eis qui eas ineunt, ſic optamus, ita vt numquam eas ſiniſtri ominis opus fieri, neq; nuptijs copulatos ab inuicem ſeparari, iuſtam non habentes abſolutionis nuptiarum occaſionem. Sed quoniam difficile eſt in omnibus hominibus hoc ſeruari, (in multitudine enim tanta non aliquas incidere inrationabiles ſimultates vnum de impoſsibilibus

bilibus existit)oportere putauimus his reperire quandam medellã magis verò illic, vbi pusillanimitas in tantum erigitur, ita vt implacabilis horror fiat coniugibus vnà manentibus. Antiquitus quidem licebat sine periculo tales abinuicem separari secundum communẽ voluntatem & consensum hoc agentes, sic vt & plurimæ tunc leges extarent hoc dicentes, et BONA GRATIA sic procedentem solutionem nuptiarum patria vocitantes voce. Postea verò diuæ memoriȩ nostrȩ patri pietate & temperantia omnes vbicumque aliquando imperantes excedenti visum est, qui ad suam vtilem & firmam respiciens voluntatem, nõ autem miserias pusillanimitatis conijciens, legem sancire qua prohibuit consensu cõiugia solui. quod nos quoque volebamus nimis obtinere in hoc ipso. Plurimi autẽ nos adierunt inter se coniugium horrentes & abominantes, & prælia discordiasque propter hoc domi contingere accusantes (hoc quod valde doloriferum & triste consistit) dissoluere propter hoc precantes cõnubia, etsi occasiones nõ habuerunt dicere, per quas sine timore hoc lex dabat facere ipsis. Desiderium verò & studium eorum pro hac re in aliquanto distulimus tempore, aliquando quidem monentes, aliquando verò minantes quiescere eos ab inrationabili circa inuicẽ horrore, et ad vnanimitatem properare, et melioris fieri voluntatis. agebamus verò plus nihil. Quoniam verò difficile est immutare semel detentos inrationabili passione & horrore, forsitan enim contingit istis & insidias adgredi adinuicem, & venenis alijsq; ad mortem agentibus vti, ita vt nec filios eis factos valere ad vnã similemq; tales voluntatem immiscere. Hæc igitur aliena nostris iudicantes temporibus, in præsenti sacram constituimus legem, per quam sancimus licere, vt antiquitus, consensu coniugum solutiones nuptiarum fieri: non vltra verò obtinere constitutas pœnas constitutione nostri patris aduersus eos, qui cum consensu coniugij faciunt solutionem. Si enim alterutrum adfectus nuptias solidat, meritò contraria voluntas istas cum consensu dissoluit, adsignificãtibus rebus, quæ nuptias soluunt. Certum autem, sit omnia alia quantacumque legibus ac potissimum sacris constitutionibus nostri patris dicta sunt de nuptijs, & filijs, occasionibusque ex quibus prȩcipitur dissolui nuptias (si & sine ratione non & cum communi consensu, secundum quod & præsens nostra constituit diuinitas, hoc agentibus & disponentibus pœnis interpositis) obtinere, & ex præsenti nostra lege per omnia habere virtutem propriam. Quæ ergo nobis visa sunt & per præsentem manifesta legem, tua gloria per consuetum sibi modum omnibus fieri manifesta præcipiat in hac vrbe regia. DAT. XVIII. KAL. OCTOB. CALCEDONE IMP. D N. IVSTINO PP. AVG. ANNO PRIMO INDICTIONE QVINTADECIMA.

Sacra Iustini Imperatoris pro priuilegijs concilij Vizaceni & vt nullus episcoporum audeat nauigare sine consensu primatis.

IMPERATOR IVSTINVS AVGVSTVS, SPES IN DEVM, VIRO BEATO ARCHIEPISCOPO VIZACENÆ PROVINCIÆ.

CVM & priuatis hominibus donata priuilegia pietas nostra obseruare curauit, hoc ipsum multo magis & in sanctis ecclesijs custodiri necessarium esse putamus. Petiuit igitur tua beatitudo per Euasium reuerentissimum diaconum, diuinas regulas atque priuilegia data sancto concilio tuo, vel ecclesiæ tuæ inuiolata custodiri: vt si quando contra clericos accusatio processerit, quæ pertinent ad diuinas regulas non apud iudices ciuiles aut militares causæ examinatio procedat, sed ad tuam beatitudinem, sicut & pater noster per diuinos apices constituit. Quapropter sancimus secundum diuinarum regularum tenorem atque dispositionē patris nostri, episcopos, siue omnes clericos subiectos tuæ beatitudini, si accusantur ab aliquo, sub tua audientia satisfacere, in his quæ ad regularem ordinem pertinent: quia nostra pietas hæc ipsa atque priuilegia data sancto concilio tuo præuidit confirmare. Super hæc petisti, vt quando opus fuerit ad nostram pietatē tuos respōsales dirigere, nullus eos prohibeat nauigare: quod et nobis placuit, vt nihil necessariorum lateat nostras aures. Vnde licentiam tuæ beatitudini damus, vt quando opus fuerit aut ecclesię tuę, aut communi prouinciæ, ad serenitatem nostram aliquem transmittere docturū causas necessarias, sine aliquo impedimento dirigere eum, vt veritatem audientes, quicquid oportet fieri statuamus. Alios verò episcopos illius prouinciæ, si necessariæ causæ emerserint, ad nos dirigere, aut ad nostram venire pietatē: cum voluntate primatis hoc faciant. Hæc ergo tua beatitudo effectui tradere obseruareq; procuret. *Legi* DAT. KAL. MAIAS CONSTANTINOP. IMPERII DOMNI NI. IVSTINI PP. AVG. ANN. III. CONS. EIVSDEM II.

Constitutio Iustini Imp. de filijs liberarum, in Africam directa.

IMP. CÆSAR FL. IVSTINVS FIDELIS IN CHRISTO, MANSVETVS, MAXIMVS BENEFACTOR, ALAMANNICVS, GOTTHICVS, FRANCICVS, GERMANICVS, ANTICVS, VVANDALICVS, AFRICANVS, PIVS, FELIX, INCLYTVS, VICTOR AC TRIVMPHATOR SEMPER AVGVSTVS, THEODORO.

DIE noctuque pro vtilitate reipublicæ subtiliter cogitantes, illa properamus renouare quanta in locis opportunis sunt necessaria, & maxime pro tributis atque reditib. sine quibus impossibile est aliquid agere prosperum. Sug gessit

gesit autem tua magnitudo maximam partem possessorum Africanæ prouinciæ precibus suis intimare, desolatos agros remansisse, cũ diuina lex promulgata fuisset constituens creatos ex libera matre & & adscripticio marito liberos esse. quod contrarium est legibus antiquis: cum illæ manifestè decreuerunt talem subolem adscripticiã esse. ex hac enim licentia filij adscripticiorum prædia in quibus nati sunt dimittentes, et in alijs habitantes locis, tam fiscum quàm dominos prædiorum minuere: & hæc dicentes supplicauerunt corrigere hoc capitulum apud illam prouinciam, sicut & pater noster prædictæ legis lator in Illyricianam prouinciam fecit, constituens filios qui nascuntur ex libera matre atque adscripticio patre, liberos esse cum suis rebus, sed tamen colonos: vt nõ liceat terrulas vbi nati sunt relinquere, & alienas colere. His igitur nostræ serenitati suggestione tua relatis, necessarium esse perspeximus, possessores subiectos nostros atque functiones publicas adiuuare. Vnde sancimus, in Africana prouincia filios ex libera matre & adscripticio patre productos, liberos quidem esse, & res proprias habere, in ordine tamen colonorum esse, & non posse eos dimittere prædia, in quibus nati sunt, & excolere aliena: sed vicos ipsos in quibus orti sunt, cum libertate colere, sic etenim nec fiscus, nec possessor læditur, neque prædicti minuuntur, terras vbi nati sunt excolentes, Theodore parens carissime atque amantissime. Quæ igitur per hanc diuinam pragmaticam sanctionem nostra sanxit æternitas, tam tua magnitudo, quàm qui post te eandem administrationem adepti fuerint, vná cum officio suo effectui mancipare obseruareque procurent. DAT. KAL. MART. CONSTP. IMP. DOM. N. PP. AVG. IVSTINI ANNO V. INDICTIONE TERTIA. Et subscriptio Imperialis. VALE THEODORE PARENS CARISSIME ATQVE AMANTISSIME. &, *Quæstor legi.* DAT. KALEND. MAR. CP. IMP. DOM. NOSTRO IVSTINO PP. AVG. ANNO V. POST CONS. EIVSDEM DOMINI NOSTRI ANNO SECVNDO.

SACRVM PRAGMATICVM TIBERII AVGVSTI, DE CONFIRMATIONE CONSTITVTIONVM IVSTINI IMPERATORIS, DE FILIIS *colonorum & liberarum.*

IN NOMINE DOMINI IESV CHRISTI IMPERATOR CÆSAR FL. TIBERIVS CONSTANTINVS IN CHRISTO MANSVETVS, MAXIMVS BENEFACTOR, ET FL. NOB. TIBERIVS MAVRITIVS FELICISSIMVS CÆSAR, ALAMANNICVS, GOTTHICVS, FRANCICVS, GERMANICVS, ANTICVS, ALANICVS, VVANDALICVS, AFRICANVS, PIVS, FELIX, INCLYTVS, VICTOR AC TRIVMPHATOR SEMPER AVGVSTVS, THEODORO.

ONSVETVM & peculiare nostræ mansuetudinis remedium necessitatibus subiectorum nostrorum impone. recupientes, suggestionem viri beatissimi Publiani antistitis Karthaginiensium ciuitatis, & possessorum eiusdem Africanæ proconsularis prouinciæ, libenter suscepimus, per quam, pragmaticam sanctionem Iustini diuæ memoriæ patris nostri pro condicione subolis ab adscripticio patre & ingenua matre, ad Theodorum tunc præfecturam tuam agentem ante tempus emissam, firmam inlibatamq; nostris etiam adfatibus constitui supplicauerunt: vt cultura terrarum permaneat nulla lege vel machinatione, & ab ea separari valitura. Consulentes itaque conlatoribus Africani tractus, sancimus eandem pragmaticam sanctionem, et eius dispositionem, omnibus modis ex quo data est, suas vires habere, & incertam ei auctoritatem vniuersis dominis terrarum opitulari, vt liberi procreati à matre ingenua & patre adscripticio vel colono, rusticitatem paternam cognoscant, & operibus suis consuetos reditus his quib. suppositi sunt, subministrent. deterioris quidem condicionis alieni, ipsius autem cespitis vbi nati sunt, recedere, & in alijs quibuscumq; locis degere non permissuri, Theodore parens carissime atq; amantissime. Illustris igitur & magnifica auctoritas tua hanc pragmaticã sanctionem in æternum valituram edictis propositis omnibus habitatoribus Affricanarum partium innotescat, vt omnibus pateat, qualem pro vtilitate eorum prouidentiam gerimus,

& subscriptio Imperialis.

DIVINITAS TE SERVET PER MVLTOS ANNOS PARENS CARISSIME ATQVE AMANTISSIME. *& Quaestor legi.* DATA III. ID. AVG. CPL. IMP. DOMINI NOSTRI TIBERII CONSTANTINI PP. AVG. ANNO OCTAVO, ET POST CONS. EIVS ANNO TERTIO. ET NOB. FL. TIBERII MAVR. FELICISS. CÆSAR. ANNO PRIMO.

Imperat

Imperat. Iustiniani Nouellæ Constitutiones tres, quæ in omnibus editionibus desiderantur.

De adiutoribus Quæstoris.

IMP. IVSTINIANVS A. TRIBVNIANO QVESTORI.

NTER viros deuotos memoriales tam sacri nostri scrinij memoriæ, quam epistolares, nec non libellenses, & adiutores Viri excelsi pro tempore Questoris, multas dubitationes scimus esse emersas, temporibus Thomæ gloriosissimę recordationis, cum is Questoriam gubernatam sacri scrinij memoriæ quam epistolarum gubernabat censuram. Adiutoribus quidem asserentibus, in scrinio quidem memoriæ XII. esse antiquitus adiutores, in alijs autem duob. scrinijs, id est sacrarum epistolarum & sacrorum libellorum, in vnoquoque septenos numero: sed postea sic effusam esse licentiam, vt innumerabiles pene adiutores extarent temporibus Ioannis viri magnifici Questoris, cum per prolixum tempus tale gessisset officium. Et Proculum excelsæ memoriæ de confusione adiutorum imperiali culmini suggessisse, & sacram constitutionem esse promulgatam, qua cauetur antiquo, id est XXVI numero tantummodo Questoris adiutores concludi, nec tamen licere alium subrogari, donec in prędictum numerum agmen adiutorum redigatur omnibus superfluis paulatim deminutis: licentia primatibus tantummodo adiutoribus data in sua loca alios subrogandi, id est in scrinio quidē memoriæ, tertium primum locum obtinenti & laterculensis nomen ineunti, in alijs autem duob. scrinijs, id est epistolarum, & libellorum, in secundum gradum venientibus & melloproximatum ingredientib. vt hi tantummodo licentiam sibi haberent alium subrogare. Posteaque eumdem prudentissimæ memoriæ virum bene existimasse, multos inueniri qui non possint propter varias difficultates quæ humano generi positæ sunt, per se diuina ministeria peragere: & iterum verbo ad imperiale fastigium suggessisse, & pragmaticam subsecutam esse sanctionem, quatinus liceret & eis alium in suum locum subrogare hominem idoneum ad tale ministerium peragendum, & condignum questioni, electione à pro tempore Questore eandem licētiam accipientem. Et hæc quidem esse subsequuta temporibus Proculi magnificæ memoriæ. Verum opus questionum transiuit tunc altercationibus quorundam memoralium eandem licentiam per aliam constitutionem esse sublatam, vt nemini liceat in suum locum alium subrogare, ne quasi venalitas & sordidum mercimonium versari videretur qui sacrę vocis nostræ ministri esse noscuntur, tri-

bus tantummodo exceptis quibus supradicta cõstitutio huiusmodi præstitit licentiam. Cum igitur in præsenti comperimus eos qui cõfectioni legum à nobis elimatarum, & in ordinem per tuam excellentiam digestarum, suum ministeriũ præbuerunt, dignos esse fungi adiutoris officio, quamuis cordi nobis est prędictum adiutorium meum in sua stabilitate decurrere, tamẽ eos idoneos constitutis huiusmodi defraudari nullo modo iustũ esse existimauimus. Pragmaticam itaque sanctionem quæ à Proculo quidem excelsæ memoriæ ritè est inuenta, & ad imperiale culmen relata est, & ex hoc promulgata, postea autem per quorũdam contentiosam instantiam sublatam renouamus: & licentiam damus omnibus XXVI adiutoribus in sua loca alios subrogare, idoneos tñ & quos pro tempore Questor sacrosanctis euangelijs propositis elegerit, et mandata eis in scriptis præstiterit: vt centenis solidis tantummodo datis, habeãt licentiam homines prædicto operę digni iudicati, in deficientium vel alio modo desistentiũ loca peruenire, & adiutoris officiũ peragere. His qui in tribus gradibus, id est, in scrinio quidẽ memoriæ Laterculensis, in alijs autẽ duobus, Melloproximi ascenderint, etsi inter XX & sex adiutores taxati non fuerint, licentiam habentibus in sua loca adiutores inferre. Ita tamẽ vt tam Laterculensis quã Melloproximi licentiam habeant quanti potuerint, tanti loca sua vendere: cũ iniquum est his quibus nihil à nobis additum est, aliquid derogare. Nam & ante hanc legem permissum erat eis suum officium in alijs transferre. Itaque & venditionis ius habeant, & quanti potuerint pacisci, tanti & vendant. Alijs autem quibus ius vẽditionis præstitimus, non vltra C. solidorum summam hoc facere liceat. Siue autem Laterculenses, siue Melloproximi, siue alij quib. ex hac lege concessum est, suum officiũ in alios transponere maluerint: is qui subrogatur talis ordinandus sit qualem questoria censura elegerit: ne ex huiusmodi licentia in homines minus idoneos pro tempore gloriosissimi Questoris amministratio cadat. Sic enim dignas sua industria mercedes, homines quos iã enumerauimus accipiẽt, & numerus adiutorũ sine vlla cõfusione permanebit. Sed quia volumus ante alios in deficientia quocumque modo loca eos taxari, qui in legum confectione tuæ sublimitati suum ministerium præbuerũt, id est Theodosium, & Epicteum, & Quirillum, & Sabacium, & Perignin, hoc eis donamus: vt offerentes centenos solidos, ante alios omnes loca adiutorũ qui sua sponte recedere maluerint, subeant: scilicet vnusquisq; ex V. memorialibus in scrinium suum officium adiutoris impleturus. Illo etiam obseruando, vt & si quis ex XXVI. adiutoribus ab hac luce subtractus fuerit, in suos heredes, vel liberos licet heredes non sint, huiusmodi beneficiũ transmittat, vt in locum eius adiutor subrogetur, centenis quidem solidis ab eo offerendis: pro tempore autem sublimissimo Questore electionem eius qui subrogatur,

secun-

secundum quod superius dictum est faciente. Prerogatiuam autem quam v. memorialibus speciali dedimus beneficio, ita eis donamus, si ille qui deficiat non habuit filium iam vtilem, iam idoneũ ad peragendum adiutoris officium, & a pro tempore gloriosissimo questore aptissimum esse secundum prædictam obseruationem iudicatũ. Talem enim filium sperni, & ad alium aduentiam peruenire satis durum atque inhumanum est. Aliis videlicet omnibus, si quæ in prędictis constitutionib. continentur, in suo robore durantibus. Quæ igitur nostra sanxit æternitas, sinceritas tua scriniis quorum interest manifestare festinet, quatenus sciant & quæ a nostra maiestate disposita sunt, & quantum eis accessit ex tua suggestione, nostraque liberalitate. DAT. V. KAL. IVN. CP. BILISAR. V.C. CONS.

Vt hi qui in Affrica sunt intra quinquennium competentes sibi res vsque ad tertium gradum debeant vindicare.

IDEM A. SALOMONI PP. AFFRICÆ.

OMNE infinitum & perperam effusum meritò & inciuile & incompositum esse credentes, certis finibus nostras actiones militare censemus. Nuper itaq; in Affrica nostra quam diuæ memoriæ dicioni nostris vigiliis subiugauit, nostram pragmaticam sanctionem promulgauimus, vt omnes quę iam Vandalicis temporibus amiserunt, ea possint à detentatoribus iniustis tam abstrahere, quàm sibimet vendicare: & quinquennale spatium statuimus intra quod liceat hoc facere. quam sanctionem in suo quidem robore manere volumus, sed cum certo moderamine, certaque definitione, vt non liceat Afris tam prolixa annositate elapsa & antiquis generibus pœnè deletis, calumnias veteres resuscitare, & inuicē sibi molestias ingerere, & in tanta pace bella gerere intestina. Per hanc itaque legem sancimus, si quis pretendat res vel ad se, vel ad patrē suum, vel auunculũ pertinere, & inquiat contra leges ab aliis detineri, posse eas recuperare, scilicet antea legi cognitis probationib. prestitis, vel ab instrumētis legitimis recitandis, vel a testibus idoneis educendis et quorũ grauitas iudicib. acceptabilis sit, videlicet cognationali certamine agitato: & extendi hanc nostrã constitutionē tantummodo ad patres, & auos, nõ autē ad aliũ gradum superiorē: & hoc in vtrumq; videlicet sexũ sancimus. Vt qui suum, vel ad patrē, vel ad matrē, vel auũ, vel auiã, omnesq; eius masculos, siue feminas pertinuisse ostēderit, hoc ab iniustis detentatorib. abstrahat: vltimiore requisitione penitus quiescēte: ne quis proauũ suum, vel abauum, vel attauium, vel proauiã, vel abauiã, vel attauiam, inducens miscere pietati, calũpnię cumulũ ingerat. Hocq; & trãsuersa linea obseruari pręcipimus, vt vsq; ad tertiũ gradũ tantũmodo stet, id est, ad fratres, & germanos, ad patruos et amitas, et auunculos &

materteras,non autem ad alios superiores agnationis,seu cognationis gradus. Et si quis huiusmodi quęstionem defferre sit paratus,nō alibi,sed ad iudicium sublimitatis tuæ,vel præsidum prouinciarum & insularum,stricto iudicio celebrato, huiusmodi præbeat probationes:& non ex vna parte, neque in alijs prouincijs, vel in hac florentissima ciuitate,sed tantummodo in Africa diocesi,præsentibus aduersarijs suis:& tunc mereat nostri numinis nostræque constitutionis auxilium. De fide enim generis,probationes ex vna parte pręstari nullo concedimus modo. & si quis huiusmodi acta ostenderit quasi in hac florentissima ciuitate confecta, vel in alio loco,ea non esse audienda censemus,licet antea hoc fuerit permissum. Inuenta enim circa tales requisitiones summa calliditate,respuēdas esse huiusmodi concinnitates sancimus,ne dum sua reddere cuidam cupimus, & alienas ei subiectas dolose accipere concedamus. Rerum autem requisitionem secundum antefatum modum apud sublimitatem tuam,vel præsides prouinciarum intra definitum tempus nostræ sanctionis fieri volumus in quinquennium:annum qui iam transactus est ex prioris pragmaticæ sanctionis editione, in quinquenniū computando:vt actor reliquum habeat quadriennium ad huiusmodi inquisitionem, ·f· si temporis computatio legitimas exceptiones excedat. Huiusmodi enim quadriennij ætas præterire nullo patitur modo,ne immortalis fiat iudiciorum completus. Quę igitur pro securitate Affricæ mea sanxit ęternitas, hæc sublimitas tua per edicta sua in omnem africanum tractum proponenda, manifestare cunctis ciuibus africanis deproperet: vt omnes quid in transactis annis obseruare oporteat scientes,hoc obseruare festinent. De cætero enim si quis casus talis emerserit,successiones omnes et temporis cursus sic procedere disponimus,quemadmodum in omnibus terris nostro orbe inclusis sacratissima iura disponi: vt et sint et descendentiū, & ab vtroque latere venientium gradus omnes, & temporales cursus intacti,quemadmodum generales nostri numinis leges eos tradiderūt omnibus. DAT. KAL. IANVAR. BILISAR. V. C. CONS.

De Affricana ecclesia.

IDEM A. SALOMONI PP. AFFRICÆ.

VENERABILEM ecclesiam nostrę Cartaginis Iustinianę, cęterasque omnes affricę dioceseos sacrosanctas ecclesias, imperialibus beneficijs releuare noctu dieque festinamus, postquam nostræ reipub. per dei pręsidium à tyrannis direptæ societates sunt,nostras etiam sentiant liberalitates. Cum igitur Separatus, vt sanctissimus sacerdos, eiusdem nostræ Cartaginis Iustinianæ,qui venerando concilio totius Affricæ sanctissimarum

rum ecclesiarum præesse dignoscitur, vnà cum ceteris eiusdem prouinciæ reuerendissimis episcopis, proprijs per Theodorum virum religiosum, diaconum, & responsalem eiusdem venerabilis ecclesiæ Cartaginis ciuitatis Iustinianæ, destinatis, nostrã deprecati sunt maiestatem, possessiones ecclesiarum totius Affricani tractus, tyrannico quidem tempore ablatas eis, post victorias autem celesti præsidio nobis contra Vandalos præstitas, per nostram piam dispositionem eis redditas, salua in quocumque loco constitutas videlicet tributorum solutione, firmiter possidere, secũdum legis tenorem quæ iam super hac causa promulgata est: petitionibus eorum prono libentiq; animo duximus annuendum. Ideoq; iubemus, sublimitatẽ tuam, suis disponere præceptionibus, vt prædictas possessiones, salua prout dictum est tributorum ratione, venerabiles ecclesiæ cum nostræ Carthaginis Iustinianæ, quàm omnium ciuitatum Affricanæ dioceseos, firmiter possideant, & sine vlla concussione, à nullo penitus abstrahendas. Si quis autem alias possessiones, siue domus, siue ecclesiarum ornamẽta, apud Afros, vel Arrianos, vel paganos, vel alias quaslibet personas, detineri probatum fuerit, ea quoque omnimodo sine aliqua dilatione & sacrosanctis ecclesijs orthodoxæ fidei assignari, nulla prolixitate temporis his qui easdem res iniquè detinent vti concedendis, sed earum restitutionem omni explosa machinatione facere compellendis. quia non patimur sacratissima vasa, vel ornamẽta venerabilium ecclesiarũ, aut alias possessiones, apud paganos, vel alias personas detineri, & lex, quæ nobis antea prolata est, sit, abundeque huiusmodi capitulo consultum fecerit. Alterius etiam nostræ constitutionis prærogatiua, quam pro ecclesiasticis fecimus rebus & possessionibus, Affricæ quoque venerabiles ecclesias perpotiri censemus, & secundum eius tenorem licentiam eis damus, res proprias & possessiones, quicquid ad eas pertinens ablatum est, vel fuerit, ab antiquis detentatoribus vendicare. Curæ autem erit tuæ sublimitati, quatinus neque Arrianis, neque Donatistis, nec Iudęis, nec alijs qui orthodoxam religionem minimè colere noscuntur, alia detur omnino cõmunio penitus ad ecclesiasticos ritus, sed omni modo excludantur à sacris & templis nefandi, et nulla eis licentia concedatur penitus ordinare episcopos, vel clericos, aut baptizare quascumque personas, & ad suum furorem trahere. quia huiusmodi sectę non solum à nobis sed etiam ab anterioribus legibus condemnatæ sunt, & à sceleratissimis, nec non inquinatis coluntur hominibus. Omnes autem hereticos, secundum leges nostras quas imposuimus, publicis actibus amoueri, & nihil penitus publicum gerere concedantur heretici constituti, & orthodoxis imperare, cum sufficiat eis viuere, nõ etiam sibi aliquam auctoritatem vindicare, & ex hoc orthodoxos homines, & dei omnipotentis rectissimos cultores quibusdam afficere detrimentis. Rebaptizatos

autem militiam quidem habere nullo modo concedimus, penitentiam autem eorum, si ad orthodoxam fidem mente purissima venire maluerint, non respuimus, sed damus eis licentiam hoc faciendi, quia & deo omnipotenti nihil ita est acceptabile vt peccantium penitetia. Iudæis insuper denegamus seruos habere Christianos, quod & legibus anterioribus cauetur, & nobis cordi est illibatum custodire, vt neque seruos orthodoxæ religionis habeant, neque si forte Cathecuminos accipiebant, eos circumcidere. sed neque synagogas eorum stare concedimus, sed ad ecclesiarum figuram eos volumus reformari. Neque enim Iudæos, neq; paganos, neque Donatistas, neque Arrianos, neque alios quoscumque hæreticos, & speluncas habere, vel quædam quasi ritu ecclesiastico facere patimur. cum hominibus impijs sacra peragendi permittere satis absurdum est. Insuper sacrosanctæ ecclesiæ Carthaginis Iustinianæ omnia condonamus, quæ metropolitanæ ciuitates, & eorum antistites habere noscuntur, quę codici nostro in primo eius libro segregata, sacrosanctis ecclesijs suum honorem præstare noscuntur, vt ciuitas quam nostri numinis cognomine decorandam esse perspeximus, imperialibus etiam priuilegijs exornata florescat. Confugas etiam qui ad venerabiles ecclesias & earum fines conuolare festinant, et suæ voluntati proficere, nulli penitus licere sacrilegis manibus ab his abstrahere, sed eos venerabilibus locis debita reuerentia perpotiri, nisi tamē homicidæ sint, vel virginum raptores, aut Christianæ fidei violatores. Illos etenim qui talia facinora committunt, nullis esse dignos priuilegijs quis non confiteatur? cum non possint sacrosanctæ ecclesiæ & homines iniquos adiuuare, & hominibus læsis suum adiutorium præstare. Si quid præterea, sacrosanctæ ecclesiæ sæpedictæ nostræ Carthaginis Iustinianæ, vel alijs venerabilibus ecclesijs Affricanæ dioceseos, à quacumque persona pro suæ salute animæ oblatum est, vel fuerit quocumque modo legitimo, seu in possessionibus, seu in alijs quibuslibet speciebus, & hoc apud venerabiles ecclesias manere firmè, nullius vnquam manibus abstrahendum: cum homines qui tam laudabiles, tamquedeo acceptabiles actus, et pias facere oblationes deproperant, satis & nos laudamus, & dei celestis remuneratclementia. Hæc igitur omnia quæ ad honorem sacrosanctarum dedimus ecclesiarum totius Affricanæ dioceseos, per præsentem pijssimam & in perpetuum valituram legem, quam omnipotenti deo dedicandam esse perspeximus, sublimitas tua cognoscens, firma illibataque custodire festinet, et omnibus prout solitum est manifestare, edictis vbiq; proponendis: vt nostra iussa summę pietatis habentia, ex omni parte inmutilata seruentur. demetatoribus eorum pena x. librarum auri subdendis, aliqua graui nostri numinis indignatione plectendis omnibus, qui nostram dispositionem quocumq; modo vel tempore violare concesserint. DAT. KAL. AVG. CP. BILISAR. V. C. CONS.

GLOSSA.

GLOSSARIVM SIVE INTERPRETATIO OBSCVRORVM VERBORVM IVLIANI.

AB ACTIS) Nou.xxxviii. *ab actis fori. l. per hanc C. de aduoc. diuers. iudic. Vet lap.* Ab actis fori pr. pr. signif. option. *In notitia dignitatum Orient. & Occident. Officium Viri illustris Praefecti praetorio Orientis enumeratur.* Princeps. Cornicularius. Adiutor. Commentariensis. Ab actis. Numerarij. Subadiuuae. Cura epistularum. Regendarius. Adiutores. Singularij.

ACTVARIVS SCHOLAE) Nou. cviii. cap. x. ὑπομνηματοφύλαξ. ὑπομνηματογράφος. *Corrupte opinor Vet. editio Epistol. Gregory Papae de lege Mauritij.* Praecepit enim vt nullus qui actionem publicam egit, nullus qui optione vel intuitu manu signatus est, vel inter milites fuit habitus, ei in monasterio conuerti liceat: nisi forte si militia eius esset expleta. *Leg.* nullus qui ab optione vel actuario. *Sic optioni iungitur actuarius l. excellentia C. de erogat. milit. annon.*

ADAERATIO) No.cxxiiii. iiii. ἀπαργυρισμός. ἐξαργυρισμός. σύνοψις. διατίμησις. *aestimatio in pecunia. Sic enim Synops.* Βασιλικῶν *l. aestimationem D. de muneribus & honorib.* οὐ δυνατὸν ἀπαργυρίζεσθαι λειτουργίαν ἢ τιμήν, τουτέστι διατιμᾶσθαι· ἤτοι οὐ χρὴ τὴν διατίμησιν τῆς λειτουργίας προσφέρειν εἰς τὸ μὴ λειτουργῆσαι. *Theodos. & Valentin. Nou. De tribut. fiscal.* Vnius annonae adaeratio quatuor per annum solidis aestimetur.

ADIVTORES QVAESTORIS) No.xxvi. βοηθοὶ ἤτοι σκρινιάριοι. *Ministri Quaestoris quos sibi ex scrinijs Memoriae, Libellorum, & Epistolarum eligit propositis sacrosanctis euangelijs. Officium Quaestoris dicuntur Nou. cxx. Nou. xxiiii. vi.* τάξις κοιαίστωρος *in inscriptione graeca quae non admodum bene accommodata est ad Nou. lxxx.* περὶ κοιαίστωρος. *Vidend. No. integra De adiutoribus Quaestoris, quam nos latine sicut scripta fuit, cum aliquot alijs necdum euulgatis edi curauimus ad finem Nouellarum Iuliani.*

ADRESPONSVM) Nou.xvii.i. Nou.xxvii.i. εἰς ἀπόκρισιν. ἀποκρισιάριος. *Destinabatur de officio Magistri militum praesentalium propter milites competentibus iudicibus inhaesuros, & iussiones eorum, vti Anastas. Imp. loquitur l. xviii. C. de re militar. implere curaturus: Vnde forsitan nomē habet. Sic enim τὸ Responsum & ἀπόκρισις alibi accipitur. Procop. iii. de bello Vandil.* τῶν τὰς βασιλικὰς ἀποκρίσεις ἀεὶ στελλομένων οὓς δὴ βερεδαρίους καλοῦσι. *Zosim.* ἱστορικῶν λόγ. α. ἦν τις ἐν τοῖς βασιλείοις τέως ὄνομα τῶν ἔξωθεν φερομένων ἀποκρίσεων μηνυτὴς τεταγμένος. *Nou. xxv. secundum Basilica.* ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν προσαγγελμάτων ἅπερ ἀποκρίσεις ἀρχοντικὰς οἱ πρώην ἐκάλουν βασιλεὺς τις καὶ νομοθέτης. *Paulo aliter Iulian. in Scholijs.* Ad responsum (*inquit*) dicitur, qui deputatus est à magistro militum, vt quid opus sit à competente iudice in milites fieri, responsum id est ministeriū ei exhibeat. & solet deputari iste à magistro militum eo, sub quo prouincia illa est. *Vid. Apocrisarius.*

AGAPETI) Nou. vi. vi. *Agapetarum meminit Auctor Epistolae ad Oceanum.* Ipse te (*inquit*) detrahentium morsibus tradidisti, si agapetarum contubernium non dimiseris. *Epiphanius κατὰ ὠριγενιανῶν.* Κατηγοροῦσι δὲ δῆθεν τῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰς ἀγαπητὰς λεγομένας συνεισάκτους γυναῖκας κεκτημένων, ὡς καὶ αὐτῶν τοῦτο ἀποτελούντων κρυφῇ. *Idem κατὰ Ἀντιδικομαριαμιτῶν.* Λέγει δὲ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἔλαβεν αὐτὴν πρὸς ἑαυτόν. ἀλλὰ μὴ τοῦτο γραφῇ εἰς βλάβην τισί, καὶ δόξωσιν ἐν τούτῳ λαμβάνειν πρόφασιν συνεισάκτους καὶ ἀγαπητὰς ἐπικαλουμένας ἑαυτοῖς ἐπινοεῖν διὰ κακομήχανον ὑπόνοιαν *Greg. Nazianz.* παρθένοις. *Idem* γνώμαις.

τὸν μὲν φασι, ἔθεντο τὴν εὐδοξοτάτην ἑπτάπολιν ἧς μητρόπολις βαζανὶς ἡ πρὶν λεοντόπολις· ταύτης δὲ ἐστὶ καὶ ἡ θεοδοσιούπολις, καὶ ἡ κολώνεια, καὶ ἡ τραπεζοῦς δὲ καὶ ἡ κερασοῦς ἐν τῷ πολεμονιακῷ κόλπῳ· δευτέραν δὲ αὐτοὺς ἐπεξονδέμενιαν ἐν πέντε πόλεσιν, ὧν καὶ ἡ σεβάστεια. τρίτην δὲ ἀρμενίαν καλέσησαν ἑξάπολιν, τὴν ποτε καλουμένην δευτέραν ἀρμενίαν ἧς ἡγεῖται ἡ μελιτήνη· περὶ ταύτην τὴν ἀρμενίαν καὶ ἡ κόμανα ἡ καὶ χρυσῆ ὀνομαζομένη καὶ ἡ κούκουσος. ἐπίσης δὲ καὶ τετάρτην ἀρμενίαν ὑπὸ σατράπαις οὖσαν, συγκειμένην ἐκ διαφόρων καὶ λεγομένην τζοφανὴν καὶ βαλβιτηνὴν καὶ τοιαῦτα τινα βάρβαρα ὀνόματα. *sic Vet.*

ASCETERIVM.) Nou. vi. vi. Nou. lxxiii. i. ii. *Glossar.* παρθενῶνες. τὰ μοναστήρια καὶ ἀσκητήρια. *Nicephor. Chronographico.* ἐτύπωσε καὶ ἀδούσας ρ. εἰς τὰς β. χορὰς ἵνα ψάλλωσιν ἐν τῷ ἁγίῳ ναῷ· ἐποίησε δὲ καὶ ἀσκητήρια αὐτῶν πλησίον τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας· τὸ ἓν ἐκ δεξιῶν· τὸ ἄλλο ἐξ ἀριστερῶν. ὁμοίως καὶ τῶν κληρικῶν τὰς κέλλας ἐποίησε κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν. *Vidend. Accurs. Authenticor. collation ii. tit. i.*

ASCETRIAE.) No. liii. *Zonar. can. vi. Synodi Carthag.* ἔθος ἦν προσάγεσθαι κόρας ταῖς ἐκκλησίαις παρθενίαν ὁμολογούσας καὶ ἁγνείαν ὑπισχνουμένας. καὶ ταύτας οἱ ἐπίσκοποι δι' εὐχῶν καθιέρουν ὡς ἀνατεθείσας τῷ θεῷ, καὶ ἐκεῖνοι ἐφρόντιζον τῆς φυλακῆς καὶ ἀγωγῆς αὐτῶν καθ' ὡς δηλοῖ ὁ μδ΄. κανὼν τῆς παρούσης συνόδου. *Vidend. Balsam. dicto can. vi. can. xviii. Basily. can. xliiii. Synod. Carthag. can. xv. xvi. Chalcedon. Gregorius papa Theodista.* De medietate vero ancillis quas vos lingua græca ascetrias dicitis.

AVDITORIVM SACRVM) No. xxiiii. iiii. No. xvii. ii. No. xxi. vi. *Edict. viii. Vid. Iulian. in scholijs. Symmach. i. Epistol. xii.* Sacro potius auditorio ex prouocatione competeret, accedente etiam proxima sanctione, qua indiscretas huiusmodi appellationes sedi quę vicem principum tuetur prisco iure commisit.

AVGVSTALIS) Nou. xxiiii. iiii. αὐγουστάλιος. *Prafectus Aegypti, cui ad similitudinem proconsulis lege sub Augusto imperium datum est. Nec enim fasces consulares ingredi Alexandriam licuit: cuius rei Cicero cum contra Gabinium loquitur meminit. Fertur enim apud Memphim in aurea columna ægyptijs litteris scriptum, tunc demum Aegyptum liberam fore, cum in eam venissent Romani fasces, & pratexta Romanorum.*

AVREORVM ANVLORVM IVS) No. lxxii. *Ius ingenuitatis. Anulum enim aureum neque seruus, neque libertinus gestabat in publico, sed libertini argenteum, serui ferreum: licet & multi honestissimi anulo ferreo vterentur.*

BALLISTRIARII) No. lxxviiii. βαλλίστριον. σφενδόνη. καταπέλτης ἢ ὄναγρος. βαλλίστρα. tormentum murale. *Sic constanter scribitur in Glossarijs*

BASILICA) Nou. lxxvi. iii. *Cedeen. in Valentinian.* ὀνοβιός τις σχολαστικὸς τῆς βασιλικῆς. *vulg.* βασιλίσκης. *Iustinian. ait* ἐπὶ τῆς βασιλείου στοᾶς. *Procopius:* ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ παρὰ τοὺς διαιτῶντας γενόμενοι. *Menander protector.* οὐ γάρ μοι θυμήρες ἦν ἀγωνίζεσθαι δίκαις· οὔτε μὴν ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ θαμίζειν καὶ δεινότητι λόγων τὰς τῶν ἐντυγχανόντων οἰκειοῦσθαι φροντίδας. *Eunapius.* τὰ πλεῖστα δὲ ἐν δικαστηρίοις ὥσπερ ὁ σωκράτης περὶ τὴν τοῦ βασιλέως στοὰν ἐκινδύνευεν

BONA GRATIA DIVORTIVM) No. xxxvi. ἄνευ μέμψεως καὶ αἰτίας εὐλόγου. καλῇ χάριτι. ἀγαθῇ χάριτι.

CANONICARII) No. cxxiiii. v. vi. viii. *canonem siue annonas et tributa canonica exegerũt, id est, consueta, ordinaria, solemnia. arg. l. ii. C. Th. de extraord. seu sord. muneribus l. i. C. Th. ne damna prouincial. inferant. l. i. C. de indict. l. i s. C. Th. de concuss. aduocat. Cassiodor. xii. Variar. x. Diuersis canonicarijs prouinciarum,* summa futuræ indictionis & quantitas exigatur. *Sic alibi* Canonicario Venetiar. *Impressi* Cancellarijs *& veteres aliquot, quibus assentiri cogor.*

CANONICVM) No. xxi. ix. No. cxv. xxxv. Quod ad diuinas regulas pertinet. *In sacra Iustini Imp. pro priuilegio concil. Vizaceni, quam nos edi curauimus ad finem Nouell. Iuliani.*

CAPITVM) No. xv. ii. *pabulum iumentorũ. Hesychius* κάπετον. παράβλημα ἀλόγων. Varin.

CAPITE CENSITI) No. xxi. xii. *adscriptitij. Vid. l. vi. vii. C. Th. de tiro. nib. l. iiii. C. Th. de Veteran. Balsam. tit. i. cap. xxxiiii Nomoc. Photij. ad Nou c xiii.*

CARRVCA ARGENTEA) No. xvii. i. No. xxii. *Vidend. Symmach. i. Epistolar. xix. Proconsularis Carruca meminit Cledonius. Praefectura, Adhelmus, de laudib. virginit.*

CASTVS) No. vi. v. *In actis synod. Nicena.* σωφροσύνη ἐστὶ καλὴ ἐκ τῆς νομίμου γαμετῆς ἑκάστῳ τὴν συνέλευσιν λέγω. *Sudas* πεφύλιος.

CASVS) No. xxxvi. xiiii. *Vidend.* ἔκθεσις νόμων τινῶν γενομένη παρὰ Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου, *cap. ii. Gloßar.* κάσον. τέταρτον μέρος δῆλον ἀπὸ συμφώνου τῷ μὴ ἔχειν τέκνον. *Item* κάσον, μοῖρα νόμιμος λέγεται καὶ μέρος δ'. *Et alius quidam.* ἐδόθησαν ἐν τοῖς γαμικοῖς συμβολαίοις συμφωνεῖν ὥστε ἐκ προτελευτῆς τῆς γυναικὸς κερδαίνειν τὸν ἄνδρα ἢ τὸ τρίτον τῆς προικὸς ἢ τὸ ἥμισυ καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ λεγόμενον κάσος.

CASVS MILITIAE) No. xlvii. v. No. xc. iiii. *quod pro militia, quae vendi vel ad heredes sub certa definitione transmitti potest, dari solet heredibus militis, pro tenore communis militantium placiti, vel diuinae sanctionis tale praestantis beneficium. l. vlt. C. de pignoribus. quod primus docuit, V. C. aequi bonique cōsultissimus, IACOBVS CVIACIVS: quo tanto doctore si non ego indignus discipulus videor, magni me honoris nomen sustinere putauero.*

CATHEDRATICVM) No. cxv. v. ἐνθρονιαστικόν. *Vidend. Ambros. cap. v. de sacerd. dignit. Synopsis* Βασιλικῶν *lib. i vi. tit. iii i. Nec omnino dissimiliter Cathedraticum dicitur, cuius nomine duos solidos annuos à sacerdotibus suis exegerunt Episcopi x. q. iii.* Quid nomine cathedratici à sacerdotib. suis exigere valeat epi scop. *id est, quid nomine honoris cathedrae siue episcopatus &c. Augustin sermon. de Cathedr. S. Petri.* Institutio solemnitatis hodiernae à senioribus nostris Cathedrae nomē accepit, ideo quod primum Apostolorum Petrum hodie episcopatus cathedram suscepisse refertur.

CELLVLAE) No. cxv. ivi. *Sozom. lib. vi. cap. xxxi.* ἔπειτα ἐπὶ πᾶσι σχεδὸν ἑβδομήκοντα σταδίοις ἐφεξῆς, ὄνομα κελλίων τοῖς δ' ἐστὶ μετ' αὐτὴν ἐπὶ μοναχικὰ οἰκήματα πολλά, καθ' ἃ καὶ τοιαύτης ἔλαχε προσηγορίας. κεχώρισται δὲ ταῦτα ἀλλήλων, ὡς τοὺς αὐτόθι καλουμένους σφᾶς αὐτοὺς μὴ κάθορᾶν ἢ ἐπαΐειν. *Item* οἰκοῦσι δ' ἐν τοῖς κελλίοις ὅσοι τῆς φιλοσοφίας εἰς ἄκρον ἐληλύθασι. &c.

CENATIO) No. cxxiii. ix. *Triclinium. Sueton. in Neron.* Cenationes laqueatae tabulis eburneis versatilibus, vt flores ex fistulis, & vnguenta desuper spargerentur. Praecipua cenationum rotunda. *Cenatiunculam Sidonius dietam interpretatur.*

CENSVALES) No. cxxiiii. iiii. *Census.* tegestum. ἀποτίμησις. ἀπογραφὴ χωρίων. Cēsuales. τῶν δημοσίων ἀπογραφῶν φύλακες. *meminit Firmic. lib. iii. cap. xi.*

CHARTVLA) No. xliii i. No. lxvii iii. χαρμαλῶον συμβόλαιον δικαίωμα. *Seuer. Sulpit. in Vita Martini.* Expetere securitates annorum serie & vetustate consumptas, & eis non extantibus inde praedę occasionem captare, extantiū acceptilationem diuendere, denique apud improbum rei arbitrum nocere chartulam eum perijt, nihil proficere cum extat. *Gregorius in epistol.* De sex vncijs domus si authenticam chartulam non videmus, ad exemplaria nihil possumus facere.

CHARTVLARII DE SCRINIO FABRICAE) Nou. lxxix. iii. CHARTVLARII NVMERI) Nou cviii. ix. CHARTVLARII RELIGIOSAE DOMVS) Nou. cxi. *Gloßar.* Chartularius. χαρτουλάριος. χαρτοφύλαξ. *Cledonius in arte.* Absurdum igitur erit dicere à praetorio proconsule venio. vel, Carruca est proconsule. Sectantes chartulariorum aliquantorum imperitiam, deserit doctissimorum veterum in arte tractatus. Quippe cum inter chartularios eloquētissimos repperias quosdam vel paucos indoctos.

CINGVLVM) No. lvi. ii. ζώνη. ἀξίωμα. *Augustin siue Ambros. serm. vii.* Hic iam cognoscere sedebet omnis homo qui militat, non enim tantum de his

militibus

militibus scriptura loquitur qui armata militia detinentur, sed quisque militiæ suæ cingulo vtitur, dignitatis suæ miles ascribitur, atque ideo hæc sententia potest dici, verbi gratia, protectoribus. *Zosimus ἱστορικῶν λόγ ε. ἐπειδὴ νόμος ἐτέχθη τοῖς οὐκ οὖσι χριστιανοῖς ζώνην ἐν τοῖς βασιλείοις ἔχειν ἀπαγορεύων τούτου τοῦ νόμου τεθέντος ἀρχῆς ἐν τῇ ῥώμῃ στρατιωτικῆς προεστὼς ὁ γενέριδος ἔμενεν ἐπ' οἴκου τὴν ζώνην ἀποθέμενος· ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς οἷα δὴ τοῖς ἄρχουσι συναριθμούμενον ἀπῄτει προσιέναι κατὰ τὴν οἰκείαν εἰς τὰ βασίλεια· νόμον ἔφησεν εἶναι κωλύοντα ζώνην αὐτὸν ἔχειν ἢ ὅλως τοῖς ἄρχουσι καταλέγεσθαι τοὺς τὴν τῶν χριστιανῶν μὴ τιμῶντας θρησκείαν. Vidend. Sud. ἀυξέντιος. Ruffin. ii. cap. xvi. Sozomen. vii. cap. xiii. Pollio in Salonino.*

CIRCVS) No. xcviii. *κύκλος ἐν ᾧ ἱπποδρομίαι γίνονται Corrupte opinor apud Hieronymum legitur in Hilarione.* Hoc siquidem in Romanis vrbib. iam inde seruatur à Romulo, vt propter felicem Sabinarum raptum ab ipso quasi consiliorum deo quadrigæ septeno currant circuitu, & equos partis aduersæ fregisse victoria sit. *legend.* ab ipso Conso consiliorum deo, *qui ideo templũ sub circo habet. Sic Vet. Seruius Aeneid. viii.*

COMES ORIENTIS) No. xv. v. *Zosimus ἱστορικῶν λόγ. ε. ὁ δὲ κόμητα τῆς ἑώας καλούμενον· αὕτη δὲ ἡ ἀρχὴ βούλεται τὸν προβεβλημένον αὐτῆς ἐφεστάναι πᾶσι τοῖς τῆς ἑώας ἐπαρχίας ἰθύνουσι καὶ ἐπὶ τοῖς οὐ κατὰ δέον πραττομένοις εὐθύνειν. Sudas λουκιανός. Constitutione Iustiniani primã tantum Syriam habet Comes Orientis, & regionem quæ Cyrestica vocatur.*

COMITATENSES) No. xxxviii. *vidend. l. xxxix. C. Th. de decurio. Notitia occident. Comitatenses largitionales l. vi. C. Th. de diuers. offic. dicuntur οἱ μὲν ἀεὶ τῷ παλατίῳ προσεδρεύοντες.* Comitatus γὰρ ὁ τόπος ἐν ᾧ διάγει ὁ βασιλεὺς *Inde comitatẽsium largitionum comes Theodor. lib. iiii cap. xxii. καὶ ὁ τῶν κομητατησίων τῶν λαργιτιόνων κόμης στρατιωτῶν σπαζόμενος ἄμετρον πλοῦτον.*

COMITIACA) No. xxxv. *κωμητικὴ Vicana. Vid. Nou. Iustini de filijs liberar. mulier. l. vlt. C. Th. de patrocin. vicor. Nou. Constantini Porphyrogen. i. i.*

COMITIANA APPARITIO) No. xxii *Comitis domorum.* No xv. iii. *comitis Galatiæ. v. comitis orientis. Actio x. concil. Chalced.* Tanquam non esset carcer in Antiochia in ordine Comitianorum.

COMMENDATORIAE) Nou. vi. iii. *συστατικά. Γράμματά εἰσι συστατικὰ ἃ καὶ ἀπολυτικὰ λέγεται τὰ συνιστῶντα τὴν ἱερωσύνην τῷ κομίζοντι. Commendatoria exemplum quod sequitur, refert Codex quidam manuscriptus.*

Reuerendissimo atq; religiosissimo & à nobis cum summa veneratione nuncupando ILL. Episc.. Ego ILL. extremus sub pontificali officio Deo famulãtium, perpetuã in Domino Iesu opro salutem. ΠΤΑ. ΠΑΑΑΑΙ. DLXXV. Præsens frater noster ILL. petijt ab extremitate nostra licẽtiam ad vestrã almitatem proficiscẽndi, atque vobiscum siue cum vestris habitandi. Cui & nos beneuola mente & fraterno affectu non solum ei copiam ad vos veniendi non negauimus: verùm etiam vt à vobis siue à vestris gratificè suscipiatur expoicimus. Et si vobis placuerit vt aut in gradu quem modo tenet sacris altaribus ministret, aut ad altiorem gradum promoueatur, vestro siue vestrorum testimonio suscepto id ei facere liceat, quippe qui nihil in eo tale innenerimus quo id faciendi licentia denegetur. Bene namque in ecclesia in qua hactenus fuit, educatus, bene conuersatus hoc nobis de se siue de suà vita ostendit: vt qui in quantum humana fragilitas scire potest, administratione sacrorum ministeriorum non sit indignus. Nos itaque vt homines diuini sensus inscij & arcanorum ignari, præbemus de fratre quale scimus testimonium. Deus est enim quem occulta non fallunt, & qui omnium secreta rimatur iuxta illud: Homo videt in facie, Deus autẽ in corde. Has ergo literulas ideo illi petere & nobis facere libuit, vt ille nõ solũ pro profugo, aut abiecto non habeatur: verumetiam nostræ humanitatis & charitatis commẽdatione à vestra fraternitate lubentissime suscipiatur AMHN. XCIX. Salus

æterna quæ Christus est,& in hoc præsenti tempore vobis longeuam salutem,& in futuro cum sanctis & electis sempiternam largire dignetur. Amen DCLXVIIII. *Conuenire videtur cum formula Attici episcopi edita ad finem concilij chalced.& distinct.lxxiii:sed corrupte.Legend.* qui secundum græca elementa significat ΑΜΗΝ.

COMMENTARIENSIS) No. xxxviii. *Glossar. verborum quæ ad ius pertinent.* Κομενταρίσιοι, τοὺς ἐπὶ τῶν ὑπομνήμασιν τῶν γραφῶν προστεταγμένων ὁ νόμος καλεῖ καὶ ὑπηρετοῦντας ταῖς ἐγκληματικαῖς δίκαις *Vidend. Edict.ix. Athanas.* πρὸς τὸν Κωνστάντιον. Πῶς δὲ σύνοδον ὀνομάζειν τολμῶσιν ἧς κόμης προεκάθητο καὶ παρῆν σπεκουλάτωρ καὶ κομμενταρίσιος, ὁ μὲν εἰσῆγεν ἀντὶ διακόνου τῆς ἐκκλησίας, ἐκεῖνος ἐφθέγγετο, καὶ οἱ παρόντες ἐσιώπων. *Commentariorum Præfect. prætor. meminit l.xxi.C.Th.de appellatio.Idem Athanasius.* καὶ ἐμὲ μὲν μέχρι τῆς Βαρβάρων ζητεῖσθαι, καὶ εἰς τὰ λεγόμενα κομενταρίσια τῶν ἐπάρχων περιπέμπεσθαι.

COMPARATORES) No. xlix. ii. οἱ πρεξετάζοντες τὰ γράμματα, τουτέστιν οἱ συγκρίσεις ποιούμενοι.

COMPLETIO) No.lxvi.v.vii. *Scholiastes* περὶ τοῦ πλέσματος, τουτέστι περὶ τῆς κόμπλης τῆς παρὰ τῶν ταβελλιώνων γινομένης. *Alexius Cõnenus Nou.viii.* τῶν γὰρ δικαστῶν ἄλλων εἰς ἄλλας τρεπομένων ἐννοίας. ἐπεὶ τῶν μὲν τὰ ἔγγραφα ἐξ ὧν ἡ σύγκρισις γίνεται μὴ ἄλλως ἀγραφαῖα κατονομάζεσθαι κατὰ τὴν Ιουστινιάνειον νεαρὰν εἰ μὴ παρὰ ταβελλίωσι τελοῖντο καὶ συνήθεις ἐπιφέροιντο κόμπλας διαλεγομένων· τῶν δὲ τὰς ὑπογραφὰς τῶν ταβελλιώνων δεῖν λεγόντων ἀγραφαῖα τὰ ἔγγραφα συνιστᾶν κἂν μὴ κεκομπλατευμένα τυγχάνοιεν &c.

CONCVBINA) No.xxiii.v.No.lxvii. *Quodãmodo vxorem legitimam imitatur. Vidend.Saluian.lib.iiii.de vero dei iudic. l. probrum D.de rit. nuptiar. Epiphan.* περὶ πίστεως. Antiqui eam propriè pellicem nominabant quæ vxorem habenti inibat. *Festus* Pellex. *in vet.exempl.*

CONCVBITOR) No. lxxxii.xii. No.xxiiii.v. *Sic* concubitor masculorum. ἀρσενοκοίτης:

CONFIRMATOR VENDITIONIS) Nou iii i. βεβαιωτής. βεβαίωσις. confirmatio fideiussio. βεβαιωτὴς secundus auctor. *Adfirmator fideiussorũ vicem sustinere dicitur l. cum ostendimus § vlt.D.de fideiuss.tutor.*

CONSISTORIVM) Nou.xxiii. θεῖον συνέδριον. βασιλικὸν σήκρετον. *Ausonius in gratiar.action.* In illa verò sede,vt ex more loquimur,consistorij, vt ego sentio sacratij tui,nullus vnquam superiorum aut dicenda pensius cogitauit,aut cõsultius cogitata disposuit,aut disposita maturius expediuit. *Vid. Ambros.de obit. Valentiniani.*

CONSTRINGERE) No.cxxii.ii. *Cicero.* Inclusam & constrictam belluam ne dimittatis,cauete.

CONSVETVDO) No.xxii.i. No. cxv. xxv. ἀπὸ τῆς ἡ συνήθεια δίδοσθαι γενέσια. *Gloss.* salarium. ὀψώνιον, παροχή, συνήθεια. Sportula. ἐκβιβαστικά, ἐφόδια, συνήθεια. *Augustin. Macedonio.* Sunt aliæ personæ inferioris loci,quæ ab vtraque parte nõ insolenter accipiunt,sicut officialis & à quo admouetur & cui admouetur officium, ab his extorta per immoderatam improbitatem reperi solent,data per tolerabilem consuetudinem non solent. *Chrysostom.* τοὺς ὑποδεξαμένους εἰσπράττεσθαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἃ μηδεὶς ἐπιτρέπει νόμος, ἐπὶ προφάσει τινὸς ἔθους ἀρχαίου παρανόμου τινὸς καὶ ἀδίκου *Sic alibi Iustinian.* μήτε δὲ συνηθείας ὀνομάζειν ἢ ζητεῖν. τὰ γὰρ κακῶς ἐπινοούμενα, οὐδὲ μακρᾷ συνηθείᾳ βεβαιοῦσθαι βουλόμεθα. *Leo. Imperat.* ναυμαχικοῖς. παραγγείλας δὲ καὶ τοῖς ἄρχουσι, μηδένα τῶν ὑπ' αὐτοὺς στρατιωτῶν ἀδικεῖν ἢ τὶ οἱονοῦν δῶρον παρ' αὐτῶν λαμβάνειν ἢ τὰς λεγομένας συνηθείας.

CONSVLARIS) No.lvi. ii. ὑπατικός. *Chrysost. Homil, xvi. de seditio.*

CONSVLTATIO) No xxiiii.ii. No.lvi.i. *Cõsultatio fit præsente principe, introducta lite in cõmune palatij procerum auditorium, vel,si absit, calculum senatus confirmante. Vnius enim vel duorum magnificorum iudicum impropriè Consultatio dicitur in l. in offerend.C. de appellat. vbi Basilica ita scriptum habẽt.* ἵνα ἔχωσι

καὶ τοῦ

καὶ τῷ νενικηκότι ἐν τῷ προτέρῳ δικαστηρίῳ, ἐστάναι παρὰ τῷ ἑνί, ἢ τοῖς δυσὶ δικασταῖς, ἢ πᾶσι τοῖς συγκλητικοῖς τὴν ἔκκλητον ἐκ τῆς διαίτης.

CONTI) No.lxxix. *Isidor. xviii. Etim. Gloss.* κόντος μὲν, τὸ μακρὸν δόρυ. ἀκόντιον δὲ, τὸ βραχὺ καὶ ῥιπτόμενον. *Strabo lib. x.* καὶ ὁ κοντὸς ἀμφοτέρας τὰς χρείας ἀποδίδωσι, καὶ γὰρ συστάδην χρώμεθα καὶ κοντοβολοῦντες.

CONTINENTIA) No. lviii. *alimonia. Gregorius Petro Subdiac.* Vt ipse pro victu ac vestimento stratoque continentiam pueroque eius annuam quantum prospexeris satis esse, constituas. *Eidem.* Liberato negotiatori qui se ecclesiæ commendauit, qui habitat in massa cruciana annuam continentiam à te volumus fieri. Cuius continentiæ summam ipse æstima qualis esse debeat, vt renunciata nobis in tuis rationib. imputetur. *Idem Anthem.* Quis? vbi maneat, siue quid agat? vnde se contineat?

CONVENTVS) No. lvi. συνέλευσις πάντων τῶν συγκλητικῶν.

CRVCEM IMPONERE) Non. iiii. i. *Vid.* σιγίλλιον τοῦ πατριάρχου κυρίου γερμανοῦ. Μανουὴλ περὶ οἰκητηρικοῦ δικαίου *lib. ii. Iur. oriental.*

CVBICVLARIVS) No xv. x. χαρτουλάριος. *cubicularius chartularius. Theonas Episcop. præposit. cubicul.* Nam aliquem ex vobis seruare priuatas principis pecunias audio, alium vestes & ornamenta Imperialia, alium vasa pretiosa, alium libros, alium aliam supellectilem.

CVLCITAE HVMO CONSTRATAE) No. iiii. iii. χαμεῦναι. Hesich. χαμευνῆ, χαμαικοιτῆ. *Eustath.* ὀδυσσ. ν. χαμεύνα, ἡ ταπεινὴ κλίσις καὶ στιβὰς *Gloss.* χαμεῦνα, ταπεινὴ καὶ εὐτελὴς κλίνη· καὶ χαμευνία, ἡ ξυρκοιτία. *Auctor. de duplic. martyr.* Nec enim locus desertus, saccus pro veste, legumen pro cibo, neque ieiunia neque chameunę monachum faciunt. *Hieron. ad Nepoti.* Omnes pene virtutes corporis mutantur in senib. & crescente sola sapientia decrescunt cæteræ virtutes, ieiunia, vigiliæ, eleemosynæ, chameuniæ. *Idem in Aggeum.* Et ieiunia eorum, & obseruationes varias, & χαμευνίας, id est humi dormitiones.

CVRIA) No. xxxv. No. xli. CVRIALES. No. vi. No. xxxiiii No. lxi. No. cxxiiii. v. ix. *Augustin. psalm. cxxi.* Tribus non nomine alio proprie dici possunt, sed vicino curiæ. Nā propriè si dixerimus curias, nō intelligūtur nisi curiæ, quæ sunt in ciuitatib. singulis singulæ. Vnde curiales & decuriones, id est qui sunt in curia vel decuria. Et nostis quia tales curias singulas, habēt singulæ ciuitates. sunt autē vel erant aliquādo in istis quoq; ciuitatibus curię etiā populorū, & vna ciuitas multas curias habet, sicut Roma triginta & quinq; curias habēt populi. Hæ dicuntur tribus. *Ambros. ii. ad Timoth.* quos constat in societatē Romanorū receptos, vt de cętero appellarētur Romani, idcirco necesse est eos curiā habere, in quam more Romanorū penulati cōueniant.

CVRSVS PVBLICVS) No. xxii. iii. No. xxvii. i. *Procop.* ἀνεκδότοις. οἱ μὲν ῥωμαίων αὐτοκράτορες ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις γεγενημένοι προνοήσαντες ὅπως ἅπαντά τε σφίσιν ἀπαγγέλλοιντο τάχιστα καὶ μηδεμία διδῶται μελλησις τάτε πρὸς τῶν πολεμίων ἐν χώρᾳ ἑκάστῃ ξυμπίπτοντα καὶ ταῖς πόλεσι κατὰ στάσιν ἢ ἄλλο τι ἀπρόοπτον ξυμβαίνοντα πάθος τάτε πρὸς τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων πανταχόθι πρασσόμενα τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς ὅπως τε οἱ τοὺς φόρους παραπέμποντες τοὺς ἐπετείους διασώζοιντο βραδυτῆτός τε καὶ κινδύνου χωρὶς δημόσιον ὀξύν τινα πανταχόσε πεποίηνται δρόμον τρόπῳ τοιῷδε. ἐς ἡμέρας ὁδὸν εὐζώνῳ ἀνδρὶ σταθμούς τε κατεστήσαντο τῇ μὲν ὀκτὼ τῇ δὲ τούτων ἐλάσσους οὐ μέντοι ἧσσον ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἢ κατὰ πέντε· ἵπποι δὲ ἵσταντο ἐς τεσσαράκοντα ἐν σταθμῷ ἑκάστῳ· ἱπποκόμοι δὲ κατὰ λόγον τοῦ τῶν ἵππων μέτρου ἐπετέτακτο ἐν πᾶσι σταθμοῖς· συχναῖς δὲ ἵππων δοκιμωτάτων οὔσων διαδοχαῖς ἐλαύνοντες ἀεὶ οἷσπερ ἐπίκειται τὸ ἔργον τοῦτο δέκα τε ἂν οὕτω τύχοι ὁδὸν ἡμερῶν ἀμείβοντες ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἔπρασσον ἅπαντα ὅσα μοι ἀρτίως δεδήλωται. &c. ὁ δὲ αὐτοκράτωρ οὗτος πρῶτα μὲν τοῦ ἐκ καλχηδόνος ἄχρις ἐς ἑλενόπολιν ἐξήλ ἐθελουσίους ναυτίλλεσθαι πλέοντες οὐ δὴ ἐν ἀκάτοις βραχείαις τισὶν οἷαι διαπορθμεύεσθαι τῇ δὲ εἰώθασιν χειμῶνος ἂν οὕτω τύχοι ἐπιπεσόντος ἐπὶ μέγα κινδύνου χωροῦσι. τῆς γὰρ ἀναγκαίας σπουδῆς ἐγκειμένης σφίσι καιροφυλακεῖν τε καὶ προσδέχεσθαι μέλλουσαν τὴν γαλήνην ἀδύνατά ἐστιν. ἔπειτα δὲ μετὰ μὲν τὴν ἐπὶ πέρσας ὁδὸν φέρουσαν τὸν δρόμον ἐπὶ σχήματος τοῦ

διαγῆς ὀρφανοτροφείου ἢ διαγῶν ξενώνων ἢ διαγῆς μοναστηρίου ἢ ἐκ τῶν θείων ἡμῶν οἴκων ἢ ἑτέρου προσώπου οἰουδήτινος ἢ ἄλλης οἱασοῦν διοικήσεως. *Item.* μὴ μόνου ἐκπίπτειν τῆς οἰκείας ἐγχειρήσεως ἀλλὰ καὶ τῆς λειτουργίας αὐτῆς ἐξωκαθίστασθαι ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς καὶ τῶν εἰθισμένων δίδοσθαι παρὰ τῶν τῆς κατ᾽ αὐτῶν ἐκκλησίας διαρίων.

DIASOSTA) No.cxxiii.i.vi. διασώζων τὸ στράτευμα. *productor exercitus. Leo Imper. in legib. militar.* οἱ ἔξαρχοι καὶ οἱ ὁποσονοῦν διασώζοντες τὸ στράτευμα, ἐὰν δὲ χρυσολογῶσι τὰ χωρία, τὸ διπλάσιον ἀποδικάζονται.

DOMESTICI) No.xxii.iii. *Procopius* ἀνεκδότοις. εἰσὶ καὶ ἕτεροι τῶν ἐν παλατίῳ πολὺ ἀξιώτεροι ἐπεὶ καὶ πλείω τὸ δημόσιον αὐτοῖς χορηγεῖν εἴωθεν ἅτε καὶ μείζω καταθεῖσι τοῦ τῆς στρατείας ὀνόματος τὰ τιμήματα· οἱ δὲ δομέστικοί τε καὶ προτίκτορες ἐπικαλοῦνται αἰεὶ καθεν ἀμελέτητοι εἰσὶ πολεμίων ἔργων· τάξεως γὰρ καὶ προσώπου ἕνεκα μόνον ἐν παλατίῳ εἰώθασι καταλέγεσθαι· καὶ αὐτῶν οἱ μὲν ἐν Βυζαντίῳ οἱ δὲ ἐπί τε Γαλατ. ἐκ παλαιοῦ καὶ χωρίων ἑτέρων ἵδρυνται. ἀλλὰ καὶ τούτους Ἰουστινιανὸς τρόπῳ ἀεὶ δεδιττόμενος τῷ εἰρημένῳ μεθίεσθαι ἠνάγκαζε τῶν προσηκουσῶν σφίσι συντάξεων.

DOS PROFECTITIA DOS ADVENTITIA) No.lxxxiiii.ii. Profectitia ἀποδημιτικὴ προῖξ ἡ παρὰ τοῦ πατρὸς διδομένη. Aduentitia παραγινομένη ἤτοι ἡ διδομένη παρὰ ἐξωτικοῦ. Profectitia dos προερχομένη καὶ ἐξιοῦσα ἔξω τῆς πατρικῆς οὐσίας.

DVPLICIA MONASTERIA) No. cxv. lvii. *Zonar. can. xx. synod. vi.* κωλύει ὁ κανὼν διπλᾶ γίνεσθαι μοναστήρια. οὐχ ὁμοῦ δὲ διάγειν τοῖς μοναστοῖς αἱ μονάζουσαι ἐν τοῖς τοιούτοις μοναστηρίοις, ἀλλ᾽ ἔγγιστα κατοικοῦσι ἀλλήλων ὥστε καὶ ἄμφω ἀλλήλων ἀκούειν. *Balsamo aliter. Vidend. l. xliii. C. de episc. & cler. Euag. lib. i. cap. xxi.*

ELOGIVM) Nou. xxxvi. xx. διάταγμα. τελευταία βούλησις.

EMPHANISTICA) Nou. l. ἐμφανιστικά. *Quæ super processu suo præstant clerici,* ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἐμφανείας. No. cxxiii.

EMPONEMATA) ἐμπονήματα. No. vii. iii. No. lviii. No. cxi. iv. *labore agricolæ in agro meliorata. Constantin. Porphyrogennet. Nou. ii.* ὥστε ἀναμφιβόλως καὶ ἀνυπερθέτως πάντας ἀπολαβεῖν τοὺς ἀπὸ τῆς εἰρημένης νομοθεσίας ἀγοράζειν κωλυομένους μηδένα λόγον μηδὲ περὶ ἐμπονημάτων ἀπαιτήσεως ἔχοντας. *Impensæ* δαπανημάτων. *Roman. Senior No. i.* καὶ ἀναργύρους ἐκεῖθεν ἐξελαύνεσθαι κελεύομεν, καὶ τῶν οἰκείων ἐμπονημάτων καὶ καλλιεργημάτων ἀποστερεῖσθαι.

EPITROPI) Nou. xxii. i. *Procuratores.* τῶν βασιλικῶν κτημάτων διοικηταί. *Procopius* ἀνεκδότοις. ἐπίτροπός τις καταστὰς τῶν ἐκ Παλαιστίνης τε καὶ Φοινίκης βασιλικῶν χωρίων. *Ausonius Paulino, de procuratore suorum prediorum.* Philon meis qui villicatur prædijs Vt ipse vult Epitropos. Nam gloriosum græculus nomen putat. Quod sermo fucat doricus.

EREMODICIA) ἐρημοδίκια No. lxiii. iii. ἐρήμη δίκη μὴ παρόντων ἑκατέρων τῶν μερῶν. *Sinopsis* Βασιλικῶν. περὶ ἐρημοδικιῶν, τουτέστι τῶν ἐκ μονομεροῦς εἰσηγήσεως τὴν καταδίκην ἐχόντων.

EVACVARI) No. cx. x. No. lxxxii. Nou. cxi. x. No. ii. iii. ἀκυροῦσθαι *l. viii. C. Th. de suar. pecuar. l. iii. C. Th. de immunit. nemin. concedend. Ambros. apolog. David.* recursus celebrabilis admodum quo debita vacuantur. *Et in Lucam.* Nec prius euacuatur fœnoris nomen. *Augustin. de cur. pro mortuis.* Vbi esset recautum quo illa cautio vacuata fuerat.

EXARTHRARE) No. cxxv. vi. ἐξάρθρημα. τῶν ἄρθρων διάλυσις. *Galenus de oss.* Ἱπποκράτης θατέρου τῶν συνταττομένων ὀστῶν τὸ πέρας ἄρθρον ὀνομάζει πολλάκις· οὐ μὴν ὁπότερόν γε ἔτυχεν, ἀλλὰ τὸ περιφερές τε καὶ τῇ κοιλότητι τοῦ πλησιάζοντος ἐμβεβηκός. *Vidend. Aegynn.* περὶ ἐξαρθρημάτων.

EXCEPTORES) No. xxx. iii. No. lxxvi. vii. ὑπογραφεῖς. ταχυγράφοι. *Isido. ix. Etimol. iiii. Ennodius de vita Epiphanij. Procop. cap. i. Iosue.* ταῦτα διὰ τῶν γραμματέων ὡς δεδήλωκε τῷ λαῷ, οὓς ὁ μὲν Ἀκύλας ἐκβιβαστὰς φησίν· ὁ δὲ Σύμμαχος ἐπιστάτας. ἐοίκασι δὲ κατὰ τοὺς παρὰ Ῥωμαίοις ἐκσκέπτορας εἶναι. δι᾽ ὧν δηλοῦσι τοῖς δήμοις οἱ ἄρχοντες τὸ δοκοῦν. *Gloss.* Ἔκληψις ὑπαγορεύοντος λόγος. Exceptio.

EXCEPTORES) Nou. cxvviii. ἐκλήπτορες. *publicorum tributorum exce-*

ptores Anastasio bibliothecar. πράκτορες, *Zonarę.* διοικηταὶ *Cedreno.*

EXPELLEVTAE) N.cxxiiii.vi. ἐξπελλεύται. *Expellentes. Sudas.* ἐκπλευθῆναι. ἐκβληθῆναι. *Hesich.* ἐκπλεῦσαι, ἐξωθεῖν. *Zonar in Kcman. Argyrop.* πράκτωρ ἀντὶ κρείττοντος ἐγένετο καὶ πικρὸς λογιστὴς παῖδας πατέρων γεγηρακότα χρέα πραττόμενος, ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν πατρῴων οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν ἀπηλαύνοντο.

EXPOSITIO) Nou.xxi.vi. ἔκθεσις. *Vid. Lunic. C. Th. de priuileg. dom. Aug.*

FABRICAE FABRICENSES) Nou.lxxix.i. *Ammian. lib. xiiii.* Tribunos fabricarum insimulasset promittentes arma. *Gloss.* Fabricenses. οἱ τῶν ὅπλων δημιουργοί. *Corpus illos habuisse indicat Nou. Theodos. de bon. fabricens.*

FACERE ANNVM) Nou.vi.ii. No. cviii.x. *l. seruus §. vlt. D. de statulib. Dorotheus.* ἐποίησε τεσσαράκοντα ἡμέρας. *Ruffin. can. xii. Synod. Nicen.* quinque dies inter cathecumenos faciat.

FATALIS DIES) Nou.cx.iiii. Nou.cxiii.ii. ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ὀφείλει τις ἐμφανίσαι ἑαυτὸν τῷ δικαστηρίῳ.

FIDES PVBLICA) Nou.xxi.iiii. οἱ καλούμενοι λόγοι. *Sallustius.* Comes eius qui Romā fide publica venerat. *Cicero.* Fidē ei publicā iussu senatus dedi.

FOEDERATI) No.cviii.ix. ὄντως ἐκάλουν ῥωμαῖοι ὑποσπόνδους τῶν σκυθῶν. φοίδερα γὰρ τὰς πρὸς τοὺς πολεμίους σπονδὰς καλοῦσι, νῦν δὲ ἅπασι τοῦ ὀνόματος τούτου ἐπιβατεύειν οὐκ ἐγκωλυμένον ἐστὶ τοῦ χρόνου τὰς προσηγορίας ἀφ' ὧν τεθεῖνται ἥκιστα ἀξιοῦντος τηρεῖν.

FRATRES) Nou.vi.vi. *Interpres Lycophron.* τοὺς ξένους ἀδελφοὺς τὰ ἐρωτικὰ μισοῦσιν· οἱ γὰρ ἐρῶντες φωρατῆναι, λέγουσιν ἀδελφὸς μου ἢ συγγενής μου ἐστίν. *Martialis.*

O quam blandus es Amiane matri?
Quam blanda est tibi mater Amiane?
Fratrem te vocat, & soror vocatur.
Cur vos nomina nequiora tangunt?
Lusum creditis hoc iocumque?

Sic consortium sororiæ appellationis *l. eum qui. C. de episc. & cleric. Synod. Ancyran. canon. xix.*

GENEARCHICA PRAEDIA) γενεαρχικὰ Nou. xxix. progenitoralia *Vet. Authentic. interpret. Non dissimiliter Nicephor Phocas Nou.* περὶ προτιμήσεως. Μὴ μόνον ἀπὸ τῆς ἐπικτήσεως ἀλλὰ καὶ ἀπὸ γονικῶν ἐκδιώκεσθαι κελεύομεν. *& Manuel Comnen.* περὶ διαφόρων ὑποθέσεων. Καὶ ταύτην ὥσπερ τινὰ κλῆρον πατρῷον εἰς τρίτην πολλάκις καὶ τετάρτην γενεὰν τοῖς ἐγγόνοις αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν παραπέμψαντα.

GERONTOCOMIVM) No. vii. i. Locus venerabilis in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur. *Constantinus Manasses Sinopsi Chronici.*

καὶ τοῖς κακοῖς ἐπράϋνεν ὁ καὶ τῷ γένει πρῶτος.
ἐκτεθλιμμένος ἐκ μακροῦ τοὺς παιδουργοὺς κυλίνδρους
ἀνθρώπους κακουργότροπος σκαιὸς ῥυπαρογνώμων
ὁ ἔχων τὴν ἐπιμέλειαν τῶν γηροκομουμένων.

HEGVMENVS) ἡγούμενος Nou.cxi.ii. Nou.cxv.lv.lvi Primus monachus *Nou. iiii.ix. Vt Episcopus D. Ambros. De dignit. sacerd.* primus sacerdos. *Anastasius biblioth.* Theodorus Hegumenus Studij. *Dorothe.* θεόδωρος ὁ τῶν στουδίου περιφανὴς πάνσοφος ἡγούμενος. *Idē Anast.* Cū episcopos & Hegumenos ordinasset. ἐπισκόπους πολλοὺς καὶ ἡγουμένους ἀθρόως. *Liuthprand. i. Ker. per Europ gest cap ii.* Vt cuidam seruiret ἡγουμένῳ. *Impress.* ἡγεμόνι. *Corrupte forsitan Nou. lxxix.* διὰ τῶν ἡγουμένων ἔστι διὰ τῶν ἀποκρισιαρίων *Iulian.* An per œconomum vel apocrisiarium. *Sic Nou. vi.* διὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν εὐλαβεστάτων κληρικῶν ἢ ἀποκρισιαρίων ἢ οἰκονόμων κινεῖν. *Liberat. cap. xvii. Breuiary.* Factus est iterum œconomus, habens causas omnium ecclesiarum. *Vet. tamen interpres Authentic.* abbates *vertit.*

HESYCHASTA) ἡσυχαστὴς No.iiii.iiii. *Synod. vi. can. xli.* τὴν ἡσυχίαν ταύτην μεταδιώκουσι. *Balsam.* μέγα τι καὶ τολμηρὸν ἐστὶν κατὰ μόνας ἡσυχάσαι τινὰ, καὶ ἐν βραχυτάτῳ οἰκίσκῳ ἐγκλεῖσαι ἑαυτὸν ὡς τεθνεῶτα παρ' ὅλον τὸν τῆς ἰδίας ζωῆς χρόνον. *Sozo-*

men

men lib. vi. cap. xxxi. οἰκοῦσι δὲ ἐν ταῖς κελλίοις ὅσοι τῆς φιλοσοφίας εἰς ἄκρον ἐληλύθασι καὶ σφᾶς ἄγειν δύνανται, καὶ μόνοι διατρίβειν, δι' ἡσυχίαν χωρισθέντες τῶν ἄλλων. *Manuel Comnen.* περὶ τῶν ἄνωθεν ἀριθμηθέντων μοναστηρίων ἢ καὶ ἡσυχαστηρίων, ἢ καὶ ἀναχωρητικῶν κελλίων, ἢ λαυρῶν, καὶ ἁπλῶς κατοικητηρίων μοναχικῶν κἂν ἕτερῳ ἂν καλοῖντο ὀνόματι.

HONORARIA DIGNITAS) No. lxiii. τὸ ἀρχαῖον ἦν τινὸς ὑπαρχότητος σχῆμα ἣν Honorarias ἐκάλεσαν, κωδικίλλων ἐκ τῆς βασιλείας ἐπ' αὐτῇ παρεχομένων· τούτους δὲ οὕτως ὠνόμαζον ὡς οὐδενὸς ἑτέρου πλὴν ἢ ψιλῆς τιμῆς τοῖς ταύτης ἠξιωμένοις παρεχομένης. *Eunapius in Libanio.* τῶν δὲ μετὰ ταῦτα βασιλέων καὶ τῶν ἀξιωμάτων τὸ μέγιστον αὐτῷ προσθέντων. τὸν γὰρ τῆς αὐλῆς ἔπαρχον μέχρι προσηγορίας ἔχειν ἐκέλευον, οὐκ ἐδέξατο, φήσας τὸν σοφιστὴν εἶναι μείζονα. *Idem in Proaresio.* ὁ δὲ ταῦτα ἔδωκεν, καὶ προσέθηκε τὸ μέγιστον τῶν ἀξιωμάτων στρατοπεδάρχην ἐπιτρέψας καλεῖσθαι.

IMPOSITIO) No. cxxiiii. viii. ἐπιβολή. *Sic. Tit. Cod.* Quando steriles agri fertilibus imponuntur. *Vid. Iniectio.*

INDICTIO) No. i. cxxii. cxxiii. cxxiiii. *Cedrenus.* ἐν τούτοις ἤτοι τῶν ὀλυμπιάδων ἀπέβη πανήγυρις, ἥτις τετραετῇ χρόνον ἐπετελεῖτο. ἤρξατο δὲ ἡ τοιαύτη πανήγυρις ὅτε Μανασσῆς τῶν Ἰουδαίων ἐφυλάττετο ἕως τῆς ἀρχῆς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου, καὶ ἤρξαντο ἀριθμεῖσθαι αἱ ἰνδικτοι. *Septembri mense incepit. Ambros. de Noe & arca.* Septimus autem mensis secundum numerum qui September dicitur computatur, quia etsi à Septẽbri mense annus videatur incipere, sicut indictionum præsentium vsus ostendit, tunc enim seminum iactus, nec tamen ex quo plenior gratia se incipit demonstrare, ex eo anni origo subducitur. *Trino lustro digeritur, siue trina tributi illatione completur. Sed hæc sibi poscunt libellum singularem.*

INIECTIO) Non. cxxiiii. viii. ἐπιβολή. *Impositio. Procopius* ἀνεκδότοις. Τὸ δὲ τῆς ἐπιβολῆς ὄνομα ὄλεθρός τις ἐστὶν ἀπροόπτος ἐξαπιναίως τοῖς τὰ χωρία κεκτημένοις ἐπιγινόμενος, προρρίζους αὐτοῖς ἐκτρίβων τὴν τοῦ βίου ἐλπίδα· χωρίων γὰρ τὸ τέλος τῶν ἐρήμων τε καὶ ἀπόρων γεγενημένων ὧν δὴ τοῖς τε κυρίοις καὶ τοῖς γεωργοῖς ἤδη τετύχηκεν ἢ παντάπασιν ἀπολωλέναι ἢ γῆν πατρῴαν ἀπολιποῦσι τοῖς ἐγκειμένοις σφίσι διὰ ταῦτα κακοῖς κρύπτεσθαι, οὐκ ἀπαξιοῦσιν ἐπιφέρειν τοῖς οὔπω διεφθαρμένοις παντάπασι· τοῦτο γὰρ μετὰ τῆς ἐπιβολῆς ὄνομά ἐστι ἐπιπολάσαν ὡς τὸ εἰκὸς ἐπὶ τὸν χρόνον μάλιστα τοῦτον. *Vid. Suidas.* ἐπιβολή.

INLVSTRES) No. cxxi. *l. cassatis C. Th. de heret. Isidor. ix. Ethimolog. iv. Sidonius.* Inuenimus illas tenere inter spectabiles principem locum. Sed dicitis viros Eucherium & Pannychium illustres haberi. *Gloss.* Ἰλλούστριος λέγεται ὁ ἐνδοξότατος κόμης τῶν δομεστικῶν καὶ πρωτοστάτορες. *Illustres quosdam reddit honor additus ab Imperatore, quos ipsa quidem administrationis conditio spectabiles nouit. l. omnes C. de metat.*

INTROITA) Non. cxxiii. i. *Nou. xxx.* ἵνα μηδὲ αὐτοὶ τοὺς ὑποτελεῖς ἀδικοῖεν, μηδὲ τὰς προφάσεις ἐκείνας ἃς ὡς ἐπήρειαν ἐπινοοῦντες Introitus τε καὶ ἔπηρα ὀνομάζοντες.

IVLIAE) No. cxxiiii. i. iii. *Synopsis* Βασιλικῶν. Ἀλλὰ καὶ τῶν ζυγῶν ἤτοι ἰουλίων ἤτοι κεντυρίων. *Sic manuscrip. exempl. v. Modos quibus metirentur rura, alius aliter nominauit.*

LAMPADARII) No. xxxviii. *Vid. insignia Præfect. prætorio in notitia. Chrysosto. in act. Apostol. ii. Edict. viii.* χρῆσθαι δὲ κήρυκος φωνῇ καὶ λαμπάσι quatuor. *Auctor de officiis Constantinopol. aulæ.* τὴν λάμπαδα δὲ φέρουσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ διὰ τὸ κυριακὸν λόγιον· οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὡς καὶ οἱ ἄνθρωποι ἴδωσι τὰ καλὰ ἔργα ὑμῶν. *Sequitur.* καὶ ὅτι ὁ πρωτοβεστιάριος ὅτι ὁ λαμπαδάριος ὅτι μὴν ὁ τὴν βασιλικὴν φέρων σπάθην &c. *Herodianus quidem inter insignia Principatus, ignis prælati meminit lib. i. ii. vii. Histor.*

LATERCVLENSIS) No. xxvi. *In scrinio Memoriæ, qui tertium primũ locũ obtinet Laterculensis nomẽ init à Laterculo, quod sic forte dicitur vt Cyclus paschalis, Laterculus can. iiii. Syn. Toletan. ca. i. Aurelian. Isidor. vii. Etym. xviii.* Cyclus autem vocatus est quod in orbem digestus sit & quasi in circulo dispositum ordinem complectatur annorum, sine varietate & sine vlla arte &c. Hinc &

latcrculus dictus quod ordinem habeat stratum annorum. *Sic Vet.* πλινθίον *Hieronym.laterculum & abacum appellari posse scribit,in cuius puluere solet geometra grammas id est lineas radiosq́ describere:Ezech.cap.iiii.*

LATRVMCVLATOR) No.xv.x. ληστοδιώκτης *l.solemus D.de Iudic.Glo.* ληστοδιώκτης Latroniculator.

LECTI) No.lii. *Epiphanius κατὰ ἀνομοιῶν.* κλίνας ἐποίησε τοῖς σώμασι τῶν ἐξοδευόντων πῆξαι ἐν ἀριθμῷ τινὶ, καὶ οὐδὲ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιτεταγμένων οὐκ ἐξενομίζετο σῶμα τῶν πλεόντων. MAXIMI LECTI) Nou.liii. maiorcs lecti in venerabili vasorũ custodiarlo positi. Dicimus autẽ Studij gloriosę memorię, & Stephani magnificę memorię. DEAVRATVS LECTVS) No. liii. *positus erat in sanctißima maiore ecclesia.* LECTICARII.) Nou.xiii. οἱ τὴν κλίνην τῶν νεκρῶν φέροντες.

LIBERORVM IVS) Nou.lxxii.iiii. *Vidend.l.i.C.de Iur.liberor.Vlpian.lib. singul.Regula.De solidi capacitate inter virum & vxorem. Augustin.contra Iulian. pelagian.* Vt iure fuerit constitutum ne quisquam ius liberorum haberet, nisi cum amborũ anni cõputati & simul ducti centum non transisse docerentur.

LIGNA) N. cviii.xiii.fustes. ξύλα ἐν οἷς τύπτομεν. *l.i.C.de cur.publico.*

LIMITENSES) Nou.xxxviii. *Zosimus* ἱστορικῶν λόγ. β. τῆς γὰρ ῥωμαίων ἐπικρατείας ἁπανταχοῦ τῶν ἐσχατιῶν τοῦ Διοκλητιανοῦ προνοίᾳ πόλεσι καὶ φρουρίοις καὶ πύργοις διειλημμένης καὶ παντὸς τοῦ στρατιωτικοῦ κατὰ ταῦτα τὴν οἴκησιν ἔχοντος, ἄπορος τοῖς βαρβάροις ἦν ἡ διάβασις πανταχοῦ δυνάμεως ἀπαντώσης τοὺς ἐπιόντας ἀπώσασθαι. καὶ ταύτην δὴ τὴν ἀσφάλειαν διαφθείρων ὁ Κωνσταντῖνος τῶν στρατιωτῶν τὸ πολὺ μέρος τῶν ἐσχατιῶν ἀποστήσας ταῖς οὐ δεομέναις βοηθείας πόλεσιν ἐγκατέστησε καὶ τοὺς ἐνοχλουμένους ὑπὸ βαρβάρων ἐγύμνωσε βοηθείας. *Procopius* ἀνεκδότοις. Οἱ ῥωμαίων βεβασιλευκότες ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις πανταχόσε τῶν τῆς πολιτείας ἐσχατιῶν πάμπολυ κατεστήσαντο στρατιωτῶν πλῆθος ἐπὶ φυλακῇ τῶν ὁρίων τῆς τῶν ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ κατὰ τὴν ἑῴαν μάλιστα μοῖραν ταύτῃ τὰς ἐφόδους τῶν περσῶν καὶ σαρακηνῶν ἀναστέλλοντες, οὕσπερ λιμιτανέους ἐκάλουν. τούτοις ὁ βασιλεὺς κατ' ἀρχὰς μὲν οὕτω δὴ περιέργως τε καὶ φαύλως ἐχρῆτο ὥστε τεσσάρων ἢ πέντε αὐτοῖς ἐνιαυτῶν τῶν συντάξεων τοὺς χορηγοὺς ὑπερημέρους εἶναι· καὶ ἐπειδὰν ῥωμαίοις τε καὶ πέρσαις εἰρήνη γένοιτο ἠναγκάζοντο οἱ ταλαίπωροι οὗτοι ἅτε καί τι τῶν ἐκ τῆς εἰρήνης ἀγαθῶν ἀπολαύσοντες χρόνου ῥητοῦ τὰς ὀφειλομένας σφίσι συντάξεις τῷ δημοσίῳ χαρίζεσθαι. ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸ τὸ στρατείας ὄνομα αὐτοὺς ἀφείλετο οὐδενὶ λόγῳ. τὸ λοιπὸν τὰ μὲν ὅρια τῆς ῥωμαίων ἀρχῆς φυλακτηρίων ἐκτὸς ἔμεινε.

LOCI SERVATOR) No.cxxiiii.xix. No.cxxv.i. τοποτηρητὴς ἐκ προσώπου. *Vicarius. Ex persona. Balsam.in prafatio.synod.Carthaginens.* καὶ ἄλλοι δὲ τοποτηρηταὶ τῶν ἤδη ῥηθεισῶν ἐπαρχιῶν τῆς ἀφρικῆς παρῆσαν, τοὺς τόπους ἀναπληροῦντες τῶν μὴ δυνηθέντων συνελθεῖν εἰς τὴν σύνοδον· ὅθεν καὶ τὸ τῆς τοποτηρησίας ὄνομα ἐξελήφθη ἐκ τοῦ τηρεῖν δηλαδὴ ὅ ἐστι φυλάσσειν ἤτοι ἀναπληροῦν τοὺς τόπους τῶν στελλόντων αὐτούς.

LOGOGRAPHI.) λογογράφοι. No.cxxiiii.xiii. *Gloss.* λογογράφος. Tabularius λογογράφος. λογεύς. Ex allectis. ἐκ τῶν λογογράφων.

LOGOTHETA) λογοθέτης. No.cxxiiii.xvii. *discussor. ratiocinator. disputator. l. xxvi. C.de Episcop. aud.* πᾶσαν δὲ ἄδειαν ἀναιροῦμεν τοῖς ἡμετέροις ἄρχουσι πέμπειν ἐν ταῖς χώραις Discussoras ἢ λογοθέτας ἢ ἐξισωτὰς ἐπὶ ταῖς τῶν δημοσίων λογισμῶν ἐξετάσεσιν. *Iuli.firmicus.lib.iii.* Exactores imperatorum & qui annuas fiscaliorum rationes repetant: discussores, rationales. *Procopius* ἀνεκδότοις. οὐ μὴν οὐδὲ τὰς ἐς τοὺς στρατιώτας αὐτῷ εἰργασμένα σιωπῇ δοτέον· οἷς δὴ τοὺς ἐπέστησεν ἀνθρώπων ἁπάντων χρήματα σφᾶς ὅτι πλεῖστα ξυλλέγειν ἐνθένδε κελεύσας ὡς εἰδότας ὡς μοῖρα τῶν περιεσομένων ἡ δωδεκάτη αὐτοῖς κείσεται. ὄνομα δὲ λογοθέτας αὐτοῖς ἔθετο &c. *Vidend.synops.Basilicῶν* περὶ ἀναγραφέων.

LONGVS MVRVS) Nou.xix. *Cyrus Manuel* ἐγκωμίῳ τῆς ἑκατέρας ῥώμης. Αὐτὸ δὲ τὸ μακρὸν τεῖχος οὐ μακρὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ πλατὺ τεῖχος δικαίως καὶ ὑψηλὸν κατ' ἐπωνυμίαν ἠδύνατο καλεῖσθαι, τοσοῦτον μὲν ὄν, ὥστε εἰ καὶ τοῖς τυχοῦσι λίθοις καὶ τοῖς ἀπὸ τῶν ποταμῶν καὶ χειμάρρων βώλοις καὶ χερμαδίοις ἁπλῶς συνέκειτο, ἄξιον ὂν θαύματος, τοιούτους δὲ εἰ δὲ βούλει, τηλικούτους τοὺς λίθους ἔχον καὶ τοιαύτην τὴν δεδομημένην τέχνην, ὥστε εἰ καὶ

ὀλίγων

ὀλίγων ὀργυιῶν ἦν, δικαίως αὖ παρέσχεν ἔκπληξιν τοῖς θεωμένοις, ὄρος ἂν μᾶλλον ἢ τεῖχος ὥστε ἐκκρεμαστὸν ἦν, ὥσπερ ἢ σχοινίον ἢ δοκὸς διαπεπταμένον, ἀνάλογον τῷ μήκει τὸ πάχος εἶναι ὥσπερ ἐν ἐκείνοις ζηλοῦται, πρὸς τὸ μὴ διαρραγῆναι αὐτό τε καὶ τὸ τῆς πόλεως ἢ μᾶλλον τὰ τῆς πόλεως.

MAGISTRIANVS) No.cxxii.ii. Agens in rebus. *Nou.xxi.i.Nou.lxix.ix.* μανδάτωρ. *Ambrosius de officijs lib.iii.* Directio magistri officiorũ statuta, Agens in rebus imminebat. *Action.i.concil.Chalcedon.* Per virum deuotum Seuerum magistrianum, & quõdam subadiutorem deuotissimæ magistrianorum scholæ, accepit. *Item.* Viginti duos plus minus annos in schola deuotissimorum magistrianorũ militans cõuersatus sum, sperans magnæ illius scholæ mereri priuilegia.

MAGISTRI) No.xxii.i. ὀνομάζεσθαι δὲ βουλόμεθα καὶ οἰκίαν ἑκάστην, κινδύνῳ τῆς ὅλης κομιτιανῆς τάξεως καὶ τῶν δεκατεσσάρων τῶν πρωτευόντων (οὓς δὴ μαγίστρους πρώτους καὶ δευτέρους καλοῦσιν) ἑτέρους τοὺς μετ' αὐτοὺς εὐθὺς ἀποκειμένους δεκατέσσαρας, ἵνα ὡς εἴρηται καὶ οἰκίαν ἑκάστην.

MANDATA PRINCIPIS) No.xxi.i.No.xcv. τοῖς ἐς τὰς ἀρχὰς στελλομένοις ῥητὰ παρέχομεν παραγγέλματα. Mãdata principis αὐτὰ καλοῦντες, καθάπερ ἐχρῆν αὐτοὺς διακυβερνᾶν τὰς ἀρχάς. *Tacit.lib.iiii.* Adeo vt procurator Asiæ Lucilius Capito accusante prouincia causam dixerit, magna cum adseueratione principis nõ se ius nisi in seruitia & pecunias familiares dedisse: quod si vim Prætoris vsurpasset, manibusque militum vsus foret, spreta in eo mandata sua, audirent socios.

MAPPA) No.xcviij. θέα τῶν ἁμιλλητηρίων ἵππων. *Marcellinus Comes.* Numerosos præterea phaleratosque in circo caballos iam donatis quoque impertiuit aurigis, vna dumtaxat vltimoque mappa insanienti populo denegata. *Glossar.* Transenna. ὕσπληξ. ἀπαλλαγή. μαππάριον σημεῖον. *Impr.* παλλαγη.

MATRICARII) No.xxiii. *collegiati. carpentarij. Glossar.* ματρίκιον. τὸ παχὺ ξύλον καὶ πλατύ. Ματρικάριοι. ξυλουργοί.

MECHANICI) Nou.vii.iiij. μηχανικοί. *Procop.* περὶ τῆς ἁγίας σοφίας. τοὺς δὲ γὰρ τεχνίτας ὁ βασιλεὺς ἐκ πάσης γῆς ἤγειρεν ἅπαντας, Ἀνθέμιον τραλλιανὸν ἐπὶ σοφίᾳ τῇ καλουμένῃ μηχανικῇ μηχανοδάτον, οὐ τῶν καθ' ἑαυτὸν μόνον ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτῷ προγεγενημένων σπουδῇ τοῖς τε κτωμένοις τὰ ἔργα ῥυθμίζειν. *Agathias myrrinaus lib.v.* ἱστορικῶν. *Symmach.i. Epist.xxiiii.*

MEDIASTINI STATVS) Nou. lxxxii. i. *Mediastinus seruus qui dicitur l.xv.§.prætor D.de Iniur. medij actus homo vocatur §. sed pœna. De iniur. A summis procuratoribus vsque ad extrema & infima ministeria multi sunt gradus vti Augustinus ait Psal. ciii.*

MENSA PRAEFECTI PRAETORIO) N.xliiii.ii. *Edict. xiii. Edict.i. Iulianus Nou.i.* εἴτε τὴν γενικὴν εἴτε τὴν ἰδικὴν τράπεζαν τῆς σῆς ἐνδοξότητος ταῦτα ὁρᾷ.

MISSIBILIA) Nou.lxxix.iiii. σιγυνοί. ζιβύναι. *Hesichius.* προβόλιον. σιβύνη ἔχουσα μετὰ τὴν ἀκμὴν προβολάς· *Idem Alibi.* συμβίνη. καταπροβόλον. ἐμβόλιον.

MODERATOR) Nou.xxvii. ἁρμοστής, *ducta à Lacedemonijs origine. Meminit Sudas,* ἐπίσκοποι. *Vlpian.* ὡς τὸν κατὰ τιμοκράτους.

MONEMERIVM) μονημέριον Nou.xcviii. μετ' ἐκείνην, τὴν τῶν λεγομένων μονημερίων, ἔνθα πολλῆς ἡδυπαθείας ἐμπίπλησι τὸν δῆμον τό, τι καλούμενον πάγκαρπον θεώμενον, καὶ θηρίοις προσμαχομένους ἀνθρώπους καὶ εὐδοκιμοῦντας τῇ τόλμῃ καὶ πρόσγε ἀναιρούμενα τὰ θηρία. *Feras libycas vna die centum exhibuit Gordianus, vrsos vna die mille. Eadẽ etiam ratione* Περὶ τὸν ὕπανιν ποταμὸν γίνεσθαι τὸ ζῶον τὸ μονήμερον οὕτω καλούμενον ἀριστοτέλης φησί, τικτόμενον μὲν ἅμα τῷ κνέφαι, ἀποθνῆσκον δὲ ἐπὶ δυσμὰς ἡλίου τρεπομένου. *Aelian.* περὶ ζώων ἰδιότητος *lib.v. cap.xliii. Vetera quidem exemplaria quib. vsus sum in repurgando Iuliano* Monimerium *habent sicut ego edi curaui.*

MONOCOPIA) Nou.lxxix.iiii. *Vidend. Chalcondil. lib. vii. histor. Non dissimiliter* πέλεκας μονοστόμους *Hesichius interpretatur,* μὴ ἑκατέρωθεν ἐστομωμένους.

MVRILEGVLA) No.xxxv.vj. *Murices siue conchylia circumcisa ferro lachrymas emittunt, quibus collectis color purpureus temperatur.*

NATALIBVS RESTITVI) No.lxxii. *in quibus scilicet initio omnes homines fuerunt. Nazianz.* περὶ τῶν καθ' ἑαυτόν.

οὐδὲ φίλοι θεράποντες ἐμὸν γένος, ἤρπα τυραννίς
ἔσχισεν ἀρχαίη, καὶ οὔνομα θῆκατο δισσὸν
εὐγενέας δμῶας τε μιῆς χθονὸς ἐκγεγαῶτας
ἢ χθονὸς ἠὲ θεοῦ· νόμος δὲ ἐπέσπετο ἀλιτρός.

NATVRALES) No.lxvii.v. *Augustin. cõtra Iulian.* Ea quę cum fœminis cõmittuntur stupra laudatis, quia & illic vsus vtique naturalis est, quamuis damnandus, quia legitimus non est: vnde & filij non legitimi, sed naturales vocantur, qui inde nascuntur.

NEMO NIHIL NEQVE LVCRETVR) No.cxv.lix. *sic l. fluminum D. de damn. infect.* Nemine nihil faciente.

NOSOCOMIVM) No. vii. i. No cxi. i. ii. Locus venerabilis in quo ægroti homines curantur. *Isidor. xv. Etymolog. iii. Sudas. Hieronym. in epitaph. Fabiola.* Et prima omnium nosocomium instituit, in quo ægrotantes colligeret de plateis, & consumpta languoribus atque inedia miserorũ membra foueret. NOSOCOMVS. No.cxv.xxiii. ὁ ἐπιμελούμενος τοὺς νοσοῦντας.

NOVI MVRI) No.liii. *Cedren* Κῦρος ἔπαρχος τῆς πόλεως κατελύσας τὸ χερσαῖον τεῖχος Κωνσταντινουπόλεως καὶ προσθεὶς ἀλλὰ διαστήματα δύο, οἰκοδομεῖ ἕτερον τεῖχος δι' ἡμερῶν ἑξήκοντα. ὅθεν καὶ ὁ δῆμος ἀνεβόησε Κωνσταντῖνος ἔκτισε· Κῦρος ἀνανεώσε. *Nec tamen male grecus poeta.* Θεοδόσιος τόδε τεῖχος ἄναξ καὶ ὕπαρχος ἑώας Κωνσταντῖνος ἔτευξαν. *Sudas* Κῦρος. γέγονε ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ νέου βασιλέως ὑφ' οὗ καὶ ἔπαρχος πραιτωρίων καὶ ἔπαρχος πόλεως προεβλήθη. Τὰς δύο μεγίστας τῶν ἐπάρχων ἀρχὰς κατὰ τὸν αὐτὸν διανύων χρόνον. *Sudas* Θεοδόσιος.

NVMERI) No.cxxiii.i. τὰ ῥωμαίων τάγματα ἃ νῦν ἀριθμοὺς καλοῦσιν. *Sozom. lib. i. cap. viii. Chrisostom. Homil. xxii. in Act. Apostol. Inde Numerorũ tribunatus l. vlt. C. de testam. milit. Zonaras in Valentinian.* εἶτα τριβοῦνοι ἀριθμοῦ τῆς ὑπερορίας ἀνακληθέντα ἐποίησεν. *Spartian. in Hadrian.* nulli vitẽ, nisi robusto & bonæ famæ daret, nec tribunũ, nisi plena barba faceret, aut eius ętatis quę prudẽtia & annis tribunat⁹ robur impleret, nec pateret quicquã tribunũ a milite accipere.

OBSERVARE) No.vi ij. No.xlvii.iiii No.lxi.i. No.cv.ii. No.cxv.xxxi. ἐγκαρτερεῖν. προσεδρεύειν. ἐπισκοπεῖν. *Cassiod. variar. ix.* Tota ad vos fama cõfluit si vobis rarus litigator obseruet. *Vet. interp. Authent. de procõs. Palestina.* Neq; gloriosissimũ magistrũ militum licentiã habere trahere obseruãtes ei milites.

OFFICIVM) No. iiii.v. vi. τάξις ἄρχοντος. *Ruffinus lib. ii. cap. v.* officium. *Theodoret. lib. iiii. cap. xvi.* τοῦτο ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας οἳ τὰς εἰσφορὰς πράττειν εἰώθασι, καὶ τῆς ὁπλιτικῆς δυνάμεως τοὺς παρόντας.

OPTIONES) No.cxxiiii.v. *Glossar.* Optiones. αἱρετοὶ ἢ γραμματεῖς. *coniuncte sapius efferũtur Optio et actuarius, quẽ etiã numeris species erogare indicat l. v. C. de erog. milit. annon.*

ORDINARII) No.lvi. ἔμπρακτοι. ἐμβαθμοι. *in ipso gestu positi. Gloss.* ὀρδινάριος. τῇ τάξει ἔμπρακτος.

ORPHANOTROPHIVM) No.vii.i. No.cxi.i. Locus venerabilis in quo orbati pueri parẽtib. pascũtur SANCTVM ORPHANOTROPHIVM) No.cxi.ii. *Zotici. Heraclius et Constãtinus No.iiii.* τοῦτο κατὰ καιρὸν προεστῶτος τοῦ κατὰ τὴν ἔνδοξον πόλιν κατὰ Ζωτικὸν εὐαγοῦς ὀρφανοτροφείου, καὶ τοῦ κατὰ Σαμψὼν εὐαγοῦς ξενῶνος. *Meminit Iustinian. l. omnia C. de Episcop. & cleric. Nou. cxxxi.*

ORPHANOTROPHVS) ὀρφανοτρόφος No.cxi.ii. Pupillorũ quasi tutor: adolescentium quasi curator *L. orphanotrophos C. de Episc. & cleric. Sudas* ἀκάκιος. ὀρφανοτρόφος γὰρ γεγονὼς καὶ καλῶς τὰ τῶν ὀρφανῶν διοικῶν πᾶσιν ἐφαίνετο.

PALATINI) No.xxii.i. No: cviii. xii. *Procopius* ἀνεκδότοις. ἡμαρτάνετο δὲ τοῦτο καὶ τῇ μαγίστρου καλουμένῃ ἀρχῇ καὶ τοῖς παλατίνοις οἳ δὴ ἀμφί τε τοὺς θησαυροὺς

i καὶ τὰ

καὶ τὰ πριβάτα καλέμενα τότε πατριμόνιον ἐπιπλεῖν ἀεὶ τὴν ὑπερεγίαν εἰώθασιν. Gloſſar. verbor. quæ ad ius pertinēt. παλατῖνοι κοινῷ ὀνόματι πάντες ἐκαλοῦντο οἱ ἐν τοῖς κατὰ τὸ παλάτιον θησαύροις ὑπηρετοῦντες τάξεωτη· ἀλλ' οἱ μὲν ἀεὶ τῷ παλατίῳ προσεδρεύοντες ἐλέγοντο κομιτατήνσιοι· κομιτάτον γὰρ ὁ τόπος ἐν ᾧ διάγει ὁ βασιλεύς. οἱ δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας πεμπόμενοι, μιτινδάριοι. μιτινδω γὰρ ἀποστέλλω.

PANCARPVS) No.xcviii. *Auguſtinus lib i contra Secundinū manich.* Tāta illic deformitate captiuo nomine pācarpi qui in ludicris munetib. edi ſolet, propter omniū generum quæ inerant beſtias exagitatis arcam Noe, quæ per omne genus animalium futuram ex omnibus gentibus figurabat eccleſiā. Vbi te vel non aduertentem vel ignorantem, gratulor cōgruum poſuiſſe vocabulū. Pancarpos enim omnis eſt fructus, quod in eccleſia ſpiritaliter viſum eſt. *Vetus interpres exponit Syluam. Capitolinus in Gordianu.* Feras lybicas vna die centum exhibuit, vrſos vna die mille. Extat ſylua eius memorabilis quę picta eſt in domo roſtrata Cn. Pompeī, quę ipſius, & patris eius, & proaui fuit, quam Philippi temporibus veſter fiſcus inuaſit. In qua pictura etiam nunc continentur cerui palmati ducenti mixtis britannis. Equi feri xxx. Oues feræ c. Alces x. Tauri Cybiratici c. Struthiones mauri miniati ccc. Onagri xxx. Apri cl. Ibices cc. Damæ cc. Hæc autem omnia populo rapienda conceſſit die muneris, quod ſextum edebat. *Vopiſcus in Probo* Venationem in circo dedit ita vt populus cuncta diriperet. Genus autem ſpectaculi erat tale. Arbores validę per milites radicitus vulſæ connexis longe lateque trabibus affixæ ſunt, terra deinde ſuperiecta, totuſque circus ad ſyluæ conſitus ſpeciem gratia viroris noui effronduit. Immiſſi deinde per omnes aditus ſtruthiones mille, mille cerui, mille apri, mille damæ, ibices, oues feræ, & cætera herbatica animalia quanta ali potuerunt, vel inueniri. Immiſſi deinde populares, rapuit quiſque quod voluit.

PANES CIVILES) No. vii. i. v. *πολιτικὴ σίτησις. l. xvii. C. de ſacroſ. eccleſ.* annonæ ciuiles. *Nou. lxxxi.*

PARAMERIA) *παραμήρια.* No. lxxix. liii: *Heſich. κλεοισὴρ. παραμήριος, μάχαιρα, παρέγχιον. Gloſſ. μάχαιρα τὸ παραμήριον,* Sica. *Leo Imp. τακτικῶν διάτ. 5. περὶ ὁπλίσεως καβαλλαρίων καὶ πεζῶν ἔχειν δὲ καὶ σπαθία ἀποκρεμάμενα τῶν ὤμων αὐτῶν κατὰ τὴν ῥωμαϊκὴν τάξιν, καὶ ἕτερα, παραμήρια ἤτοι μαχαίρας διεζωσμένους. Conſtantinus Imp. Romani filius τακτικῶν initio. ἐχέτωσαν δὲ καὶ σπαθία κρεμάμενα εἰς τοὺς ὤμους αὐτῶν καὶ ἕτερα, παραμήρια κρεμάμενα εἰς τὰς ζώσεις αὐτῶν.*

PARAPOMPICA) *παραπόμπικα* No. cxxiiii. ix. *quæ ob proſequutionem præſtantur. ὑπὲρ τῶν ἐκπεμπομένων χρημάτων ἢ εἰδῶν. Gloſſar. Προσεκτορες προπομποὶ καὶ παραπομποί.*

PARASIMIOSIS) *παρασημείωσις.* No. lxix. ii. No. lxxvi. v. *ἐν σχήματι παρασημειώσεως, quaſi per indicem. τυπῶσι τὰ κυριώτερα τῶν λαλουμένων περιλαμβάνειν καὶ γράφειν ταῦτα ὡς ἐν συνόψει καὶ δι' ὀλίγων, ὅπια εἴδομεν ὄντα παλαιὰ βασιλικὰ σημειώματα. Hieronym. in Eſaiam.* Et *σημειώσεις* quas nos excerpta poſſumus appellare.

PAROECICVM IVS) *παροίκικον δίκαιον.* No. cxi. l. *Vidend. collat. ii. De non alien. aut permut. reb. eccleſ. §. quidam enim. Coſmas magiſter περὶ παροίκων. Paricos corrupte vocant qui res Cyprias ſcribunt, τοὺς παροίκους.*

PARTES) No. cxv. xxv. *meminit Gregor. in epiſt.* Quicquid verò *(inquit)* de reditibus eccleſiæ ipſius acceſſerit, quattuor iuxta conſuetudinem oportet fieri portiones. Vnam quæ clero præbenda ſit, aliam pauperibus. de reliquis autem duabus partibus tres fieri volumus.

PATER CIVITATIS) No. xxi. ii. No. lxxix. iii. No. cxxiiii: xvi. *Vlpianus εἰς τὸν κατὰ τιμοκράτους. Ἀστυνόμος γὰρ ὁ ἐπὶ τοῦ εἶναι καθαρὰν τὴν πόλιν ἀσχολούμενος, ὁ παρ' ἡμῖν πατήρ, quod obſeruauit V. C. cui omnia mea ſtudia quantula ea cumque ſint, accepta refero* IACOBVS CVIACIVS, *cuius ex arborib. decerptos ſurculos*

hinc inde fero. Sic præfectus prætorio pater Imperij *appellatur. Cassiodor. in formul. præf. prætor. & lib. viii. Albieno. Nec dissimiliter defensor ciuitatis parentis vicem plebi exhibere dicitur. l. in defensionibus. C. de defensorib. ciuitat.*

PATRICII) No. lvi. No. lxxv. *Zosimus, ἱστορικῶν λόγ. β.* συναραιθλῶσαι τούτῳ καὶ ὀπτάτον παρασκευάσας ὃς παρὰ Κωνσταντίνου τῆς ἀξίας τετυχήκει τοῦ πατρικίου πρώτου ταύτην ἐπινοήσαντος τὴν τιμήν, καὶ προκαθῆσθαι τοὺς ταύτης ἠξιωμένους τῶν τῆς αὐλῆς ὑπάρχων νομοθετήσαντος. *Procopius ii. de bello Vandilico.* ἄπαγε ὦ βέλτιστε Γελίμερ, ἢ οὐ καὶ ἡμᾶς ἐξ εὐπατριδῶν γεγονότας βασιλεῖ νῦν ὑπηρετεῖν αὐχοῦμεν, καὶ μὴν λέγουσιν Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ βουλομένῳ εἶναι ἐστὶ βουλὴν ἀνάγραπτόν σε ποιήσασθαι τιμῆς μεταλαχόντα τῆς ἀνωτάτω ἣν δὴ πατρικίων καλοῦσι. *Vidend. Cassiodor. viii. Variar. ix. x.*

PATRIMONIVM) No. lxiii. v. Patrimonialia ἰδιόκτητα τοῦ βασιλέως ἤτοι ὅσα ἕκαστος βασιλεὺς ἑαυτῷ κτᾶται ἀπὸ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐξευρὼν τὴν ἀρχὴν τοῦ κόμητος τοῦ πατριμονίου.

PHYLARCHVS) Nou. xcv. *Sarracenorum dux. Sudas* Φυλάρχης. συμβάλλει τῷ Τραιανῷ περὶ ἀκβάους ὃς ἦν ὁ στρατηλάτης χώρας δυνάστης οὓς φυλάρχους ὀνομάζουσιν ἐκεῖνοι, ὅτι καὶ τὰ χωρία αὐτῶν φυλαὶ ὀνομάζονται. *Strabo lib. ii.* καὶ ὅσην οἱ σκηνῖται καὶ οἱ φύλαρχοι κατέχουσιν, οἱ ἐπὶ τὸν Εὐφράτην καθήκοντες καὶ τὴν Συρίαν. *lib. xvi.* οἱ γὰρ παροικοῦντες ἑκατέρωθεν τὸν ποταμὸν φύλαρχοι χώραν οὐκ εὔπορον ἔχοντες, ἧττον δ' ἄπορον νεμόμενοι δυναστείαν ἕκαστος ἰδίᾳ περιβεβλημένος &c. Περιχάσου φυλάρχου τῶν σκλαβηνῶν *Meminit Theophilactus Simocates* οἰκουμενικῆς ἱστορίας. ζ. *Olympiodorus* γυναικεία φυλάρχου τῶν [illegible].

PISTRINARII) No. lxxiiii. iii. οἱ προεστῶτες τῶν ἀρτοποιητικῶν ἐργαστηρίων. οἱ προεστημένοι τοῖς οἴκοις ἐν οἷς ὁ τῇ πόλει χορηγούμενος ἄρτος ἐγένετο.

PLENARIA) No. cxxiiii. ἀποχὴ πληνάρια. *Augustin. psal. lxi.* Nam quisque pro modulo nostro exsoluimus quod debemus, & pro posse virium nostrarum quasi canonem passionum inferimus. Parata vero plenaria passionum omnium non erit, nisi cum seculum finitum fuerit. *Sic opinor legendum Siue vt vet. cod. habet.* paritoria plenaria.

PORNAE) πόρναι No. xcviii. καὶ πόρνην τὸ ποιήσει πρόσοδον τὴν ἐπὶ τὸ θέατρον ἄγουσαν, ἣν δὴ πόρνας καλοῦσιν. ἔνθα τοῖς ἐπὶ σκηνῆς γελωτοποιοῖς ἐστι χώρα. τραγῳδοῖς τε καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς θυμέλης χοροῖς· θεάμασί τε παντοδαποῖς καὶ ἀκούσμασιν ἀνεῳγμένον ἐστὶ τὸ θέατρον. *Procop.* ἀνεκδότοις. Ἐπειδὴ δὲ τάχιστα εἰς τε τὴν ἥβην ἀφίκετο καὶ ὡραία ἤδη ἦν, ἐς τὴν ἐπὶ σκηνῆς καθῆκεν αὐτήν, ἑταίρα δὲ εὐθὺς ἐγεγόνει οἵαν περ οἱ πάλαι ἄνθρωποι ἐκάλουν πεζήν. οὐ γὰρ αὐλήτρια οὔτε ψάλτρια ἦν, οὐ μὴν οὐδὲ τὰ ἐς τὴν ὀρχήστραν αὐτῇ ἤσκητο ἀλλὰ τὴν ὥραν τοῖς ἀεὶ περιπίπτουσιν ἀπεδίδοτο μόνον ἐκ παντὸς ἐργαζομένη τοῦ σώματος. εἶτα τοῖς μίμοις τὰ ἐς τὸ θέατρον πάντα ὡμίλει καὶ τῶν ἐνταῦθα ἐπιτηδευμάτων μετεῖχεν αὐτοῖς γελωτοποιοῖς τισὶ βωμολοχίαις ὑπηρετοῦσα &c. πολλάκις δὲ κἂν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ θεατῇ παντὶ τῷ δήμῳ ἀποδυσαμένη καὶ γυμνὴ διὰ μέσου ἐγένετο ἀμφὶ τὰ αἰδοῖα καὶ τοὺς βουβῶνας διάζωμα ἔχουσα μόνον. *meminit Chrysostom. Homil. vi. cap. i. Geneseos.*

PRAECONES) No. xxxviii. *l. lxxiiii. C. Th. de decurion. Chrysostom. de collatione regis cum monacho.* καὶ μακαρίζουσιν οἱ πολλοὶ τοὺς τῶν ἐθνῶν ἄρχοντας καὶ φερομένους ἐπὶ λαμπρῶν ὀχημάτων καὶ κηρύκων βοῆς ἀπολαύοντας καὶ δορυφορίας πολλῆς. *Sed hoc te, Petre frater, memini tractare plenius, doctius, politius Aduersariorum subsecivorum lib. i. cap. xv.*

PRAEFECTORIA DIGNITAS) No. lxiiii. Nou. lxxv. *Præfectura dignitas aut ipsius apicis administratione, aut actu magisteria militum potestatis, aut quòd præpositi sacri cubiculi fuerint, aut quod honorarios eiusdem præfectura meruerint codicillos. l. consularis C. Th. de metat. Iulianus Scholio vltimo Nou. xxii. Nec enim dubito quin antiqua illa scholia quæ post nouellas Iuliani sunt edita, eidem Iuliano tribui debeant.*

PRAEFECTI PRAETORIO) No. lxiiii. *Zosimus* ἱστορικῶν λόγ. β. συνέταραξε δὲ καὶ τὰς πάλαι καθεστηκυίας ἀρχάς. δύο γὰρ τῆς αὐλῆς ὄντων ὑπάρχων καὶ τὴν ἀρχὴν κοινῇ μεταχειριζομένων, οὐ μόνον τὰ τῇ περὶ τὴν αὐλὴν τάγματα τῇ τούτων ᾠκονό-

μητο

φροντίδα καὶ ἐξουσίαν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰ ἐπιτετραμμένα τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν καὶ τὰ ταῖς ἐσχατιαῖς ἐγκαθήμενα πάσαις. ἡ γὰρ τῶν ὑπάρχων ἀρχὴ δευτέρα μετὰ τὰ σκῆπτρα νομιζομένη καὶ τῶν σιτήσεων ἐποιεῖτο τὰς ἐπιδόσεις καὶ τὰ περὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην ἁμαρτανόμενα ταῖς καθηκούσαις ἐπηνώρθου κολάσεσι. Κωνσταντῖνος δὲ τὰ καλῶς καθεστῶτα κινῶν μίαν οὖσαν εἰς τέσσαρας διεῖλεν ἀρχάς. ὑπάρχῳ γὰρ ἑνὶ τὴν αἴγυπτον ἅπασαν πρὸς τῇ πενταπόλει λιβύῃ καὶ τὴν ἑῴαν ἄχρι μεσοποταμίας καὶ προσέτι γε κίλικας καὶ καππαδόκας καὶ ἀρμενίους καὶ τὴν παράλιον ἅπασαν ἀπὸ παμφυλίας ἄχρι τραπεζοῦντος καὶ τῶν παρὰ τὸν φᾶσιν φρουρίων παρέδωκε τῷ αὐτῷ καὶ θρᾴκην ἐπιτρέψας μυσίαν τε μέχρις αἵμου καὶ ῥοδόπης μέχρι τοπήρου πόλεως ὁριζομένην καὶ κύπρον μέντοι καὶ τὰς κυκλάδας νήσους δίχα λήμνου καὶ ὄμβρου καὶ σαμοθρᾴκης. ἑτέρῳ δὲ μακεδόνας καὶ θεσσαλοὺς καὶ κρῆτας καὶ τὴν ἑλλάδα καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἀμφοτέρας ἠπείρους καὶ πρὸς ταύταις ἰλλυριοὺς καὶ δάκας καὶ τριβαλλοὺς καὶ τοὺς ἄχρι τῆς βαλερίας παίονας καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν ἄνω μυσίαν. τῷ δὲ τρίτῳ τὴν ἰταλίαν ἅπασαν καὶ σικελίαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν νήσους καὶ ἔτι γε σάρδονα καὶ κύρνον καὶ τὴν ἀπὸ συρτέων κυρήνης ἄχρι λιβύης. τῷ δὲ τετάρτῳ τοὺς ὑπὲρ τὰς ἄλπεις κελτοὺς καὶ ἴβηρας πρὸς τῇ βρεττανικῇ νήσῳ. *Vide nd. Notitia vtriusque imperij. ex qua corrupta quadam in Zosimi loco emendare non erit difficile. Diminuto postea Romano imperio nonnihil ex illa institutione immutatum est. Orientis quidem & Illyrici praefectorũ fit mentio C.de offic.praefect.praetor. Orientis & Illyr. quibus alium adiunxit Iustinianus recuperata Africa. Tit.de offic.Praet.prae. Affric. cuius fit mentio l.ii.§.vlt.C.de vet.iur.enucl.l xxxiiii.C.de episc.aud.l.i. C. de rapt.virg. Occidentis praefectura siue Italia quam nondum omnino tranquille in potestatem redegerat Iustinian. meminit Nou.lxx.*

PRAEFECTIANI) Nou. cxxiiii. xvii. ἐν τάξει τῶν ἐνδοξοτάτων ἐπάρχων ἀναφερομένοι. Apparitores magnificentissimi & gloriosissimi praefecti praetorio *Action.i.Concil.Chalcedon.*

PRAEPOSITVS) No.xxii.iii.iiii. ὁ τῶν βασιλικῶν κοιτώνων προεστώς. *Zosimus* ἱστορικῶν λόγ. δ. ἐπεὶ δὲ ὁ πρὸς τοῦτο τελῶν ὁ τοὺς βασιλικοὺς φυλάττειν ἐπιτεταγμένος κοιτῶνας οὐκ ἐτύγχανε τις ὢν οὐδὲ γὰρ ἠνέσχετο ὁ μάξιμος ἐπιστῆσαι τῇ τῆς αὐλῆς ἠνέχετο φυλακῇ. *Idem* λόγ. ε. καὶ ὁ βασιλεὺς προσυκάθητο δικαστής· εὐτρόπιος δὲ παρεστὼς ἐπειδὴ καὶ τὴν ἡγεμονίαν πάντων τῶν βασιλικῶν εἶχε κοιτώνων τῆς πάσης ψήφου κύριος ἦν. Sub dispositione viri illustris Praepositi sacri cubiculi *erat* domus diuina per Cappadociam. *Notit. Orientis.*

PRAETOR POPVLI.) Nou. lxxiii. ii. Nou. xxiii. καὶ τῇ ἡμετέρᾳ φωνῇ Praetores plebis προσαγορευέσθωσαν τῇ δὲ ἑλλάδι ταύτῃ καὶ κοινῇ πραίτωρες δήμου. *Procopius* ἀνεκδότοις. ὥσπερ δὲ οὐχ ἱκανῶν οἱ ἐς τοῦτο ὑστάντων τῶν πάλαι διατεταγμένων ἀρχῶν ἑτέρας δύο ἐπὶ τῇ πολιτείᾳ ἐπετεχνήσατο καί τοι ἅπαντα μέντοι πρότερον τὰ ἐγκλήματα ἡ τῷ δήμῳ ἐφεστῶσα ἀρχὴ &c. καὶ αὐταῖν τὴν ἑτέραν μὲν τοὺς κλέπτας δῆθεν τῷ λόγῳ ἐπέστησεν ὄνομα ταύτῃ ἐπιθεὶς πραίτωρα δή &c. ὁ μὲν οὖν πραίτωρ εἶναι ἐν τοῖς φωρίοις λόγου πολλοῦ ἄξια εὑρὼν ταῦτα δὴ τῷ αὐτοκράτορι ἀποφέρειν ἠξίου φάσκων οὐδαμῆ φαίνεσθαι τοὺς τούτων κυρίους &c. ὕστερον δὲ ὁ παλαμναῖος οὗτος καὶ τῆς δὲ καὶ τῇ τῷ δήμῳ ἐφεστώσῃ ἀρχῇ πάντων ὁμοίως ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἐγκλημάτων ἐπέστειλε διορίζειν σφίσι πρὸς ἀλλήλους εἰπὼν ὅστις αὐτῶν πλείους τε καὶ θᾶσσον διαφθείρειν ἱκανὸς εἴη.

PRAGMATICA SANCTIO) No.vii.ii. *Balsam.* τὰ βασιλικὰ προστάγματα πραγματικοὶ τύποι λέγονται· *Zonar. ca. xii. Chalc.* διὰ προσταγμάτων ἐγγράφων ταῦτα γὰρ εἰσὶ τὰ πραγματικά. *& can. xxxviii. Syn. vi.* διὰ προσταγμάτων ἐγγράφων ἃ καὶ δημοσίους τύπους ὀνομάσαν· ἀλλαχοῦ δὲ πραγματικοὺς αὐτοὺς καλεῖ ἢ βασίλεια γράμματα. *Impp. Theodos. & Valentin. Isidoro PP.* ἡ ἔνδοξος τοιγαροῦν σου αὐθεντία τοῦ πραγματικοῦ τύπου ἢ τοι ἰδικῆς αὐθεντίας ὑποδειχθείσης, τὸν μνημονευθέντα νοτάριον εἰς ἐξορίας πέρας εἰς τὸ διηνεκὲς προσταξάτω ὑπὲρ τῶν ἠσεβημένων αὐτῷ καταχθῆναι. *Vid. Nouell. de Adiutor. Quaestor.*

PRIMATES IN SINGVLIS GRADIB. ECCLESIASTICIS) Nou.cxv.xxxi. PRIMATES MECHANICORVM) Nou.vii. ii. PRI-

τῆς ἀρχαῖς ἐν Βυζαντίῳ ἢ ὁπλιζόμενοι ἢ γράμματα διαχειρίζοντες ἢ ἄλλο ὅτι οὖν ὑπηρετοῦντες τάσσονται μὲν ἐν τοῖς καταλόγοις ἀρχὴν ἐσχάτην περιιόντος δὲ τοῦ χρόνου ἀναβαίνοντες ἀεὶ ἐς τῶν ἀπογινομένων ἢ ὑπεξιόντων τὴν χώραν τάξεως ἕκαστοι τῆς καθ' αὑτοὺς ἐς τὸ δὲ χωροῦσιν ἕως ἂν τις βαθμοῦ ἐπιβεβηκὼς τοῦ πρώτου ἤδη ἐς τὸ τῆς τιμῆς ἀφίκηται πέρας. καὶ τοῖς ἐς τοῦτο ἀξιώματος ἥκουσι χρήματα ἐκ παλαιοῦ διατέτακται τοσαῦτα τὸ πλῆθος ὥστε πλέον ἀνὰ πᾶν ἔτος ἢ ἐς ἑκατὸν χρυσοῦ ἀγείρεσθαι κεντηνάρια τούτοις.

PSALLERE) No.liii. *Hieronym. de obitu Paulæ.* Ex hinc non vlulatus, non planctus, vt inter seculi homines fieri solet, sed psalmorum linguis diuersis examina concrepabant. Translata est Episcoporum manibus, & ceruicem feretro subijcientibus, cum alij pontifices lampades cereosque præferrent, alij choros psallentium ducerent, in media ecclesia speluncæ Saluatoris est posita. Tota ad funus eius Palæstinarum vrbium turba conuenit, monachi, virgines, viduæ, pauperes. Hebræo, Græco, Latino, Syroq; sermone psalmi in ordine personabant, non solum triduo, donec subter ecclesiam, & iuxta specũ Domini conderetur, sed per omnẽ hebdomadam, cunctis qui venerãt suum funus & proprias credentibus lachrymas.

PTOCHICA RES) Nou.vii.iiii. *Zonaras can. lix. Apostolor.* τὰ τῶν ἐκκλησιῶν πράγματα καὶ γραφὴ πτωχικὰ ὀνομάζει καὶ δεῖ ταῦτα διαδίδοσθαι τοῖς πτωχοῖς. *Balsamo.* Τὰ περισσεύοντα τὰ ἐκ τῶν εἰσόδων τῆς ἐκκλησίας διαδίδονται πρὸς πένητας, πτωχικὰ γὰρ καλοῦνται. *Idem Synod. Chalcedon. can. xxvi.* καὶ πτωχικὰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ λέγονται πράγματα.

PTOCHIVM) πτωχεῖον No.xlviii.ii. Locus venerabilis in quo pauperes & infirmi homines pascuntur. *Actio xi. Concil. Chalcedon.* Vixi cum pauperibus & ptochium feci, & in eo posui septuaginta lectos, & omnes languentes & vlceratos hospitio accipiebam. PTOCHOTROPHIVM *dicitur* Nou.vii.i. No.cxi.i. *Epiphanius.* τόπῳ ξενοδοχεῖον αὐτῷ ἐμπιστεύει ὅπερ ἐν τῷ πόντῳ καλεῖται πτωχοτροφεῖον· τοιαῦτα γὰρ τινα κατασκευάζουσι κατὰ φιλοξενίαν, καὶ τοὺς λελωβημένους καὶ ἀδυνάτους ἐκεῖσε ποιοῦντες καταμένειν, ἐπιχορηγοῦσι κατὰ δύναμιν οἱ τῶν ἐκκλησιῶν προϊστάται.

PVBLICVM) No.xiiii. δημόσιον. *Basilica l. sunt munera D. de vacat. muner.* ὡς ἐπὶ τῶν δημοσίων καὶ ὁδοστρωσιῶν καὶ ἀγγαρειῶν καὶ μητάτων. *Publicarium. l.i. D. de publican.* Quod publicanus eius publicarij nomine. *Impressi* publicani.

QVAESITOR) Nou. lxxiiii. ἐρευνάδας ἐκάλεσα τοὺς εἰς ταύτην ἀφικνουμένους τὴν τάξιν. *Gloss. Verb. iuris.* Κοισίτωρας. τῶν βιωτικῶν ἐγκλημάτων ἐρευνάδας ἢ σημνότητος. *Procopius* ἀνεκδότοις. Ταύτας δὴ τὰς ἀρχὰς ἐπινοεῖν ἔγνω· καὶ αὐταῖν τὴν ἑτέραν μὲν τοῖς κλέπταις δῆθεν τῷ λόγῳ ἐπίστησεν ὄνομα ταύτῃ ἐπιθεὶς πραίτωρα δή. τῇ δὲ δὴ ἑτέρᾳ τούς τε παιδεραστοῦντας ἐς ἀεὶ τίννυσθαι καὶ γυναιξὶν οὐ νόμιμα μιγνυμένους ἐπήγγελλε καὶ εἴ τῳ τὰ ἐς τὸ θεῖον ὀρθῶς ἤσκηται. ὄνομα ταύτῃ ἐπιθεὶς κοιαισίτωρα. ὁ δὲ κοιαισίτωρ καλούμενος τοὺς παραπεπτωκότας κατεργαζόμενος ὁ μὲν βούλοιτο ἔφερεν· αὐτοῖς δὲ οὐδὲν ἧσσον ἐπλούτει τοῖς ἀλλοτρίοις οὐδενὶ νόμῳ.

QVAESTOR) Nou.xxvi. *Zosimus* ἱστοριῶν λόγ. ε. καὶ ἐπὶ τούτοις σύλβιος ὁ τὰ βασιλεῖ δοκοῦντα τεταγμένος ὑπαγορεύειν ὃν κυαίστωρα καλεῖν οἱ ἀπὸ Κωνσταντίνου δεδώκασι χρόνοι. *Procop.* ἀνεκδότοις. ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ κοιαίστωρος καλουμένην ἀρχὴν διέθετο οὐδενὶ κόσμῳ. ἥπερ διαφερόντως ἐπεμέλοντο οἱ πρότερον βεβασιλευκότες ὡς εἰπεῖν ἅπαντες· ὅπερ τά τε ἄλλα ἔμπειροι καὶ σοφοὶ καὶ τὰ ἐς τοὺς νόμους μάλιστα εἶεν οἱ ταύτην διαχειρίσαντες καὶ χρημάτων διαφανῶς ἀδωρότεροι ὡς οὐκ ἂν εὖ μεγάλου ὀλέθρου τούτου τῇ πολιτείᾳ γενησομένου ἤνπερ οἱ ταύτην τὴν ἀρχὴν ἔχοντες ἢ ἀπειρίᾳ τινὶ ἔχοιντο ἢ φιλοχρηματίᾳ ἐφεῖντο. ὁ δὲ βασιλεὺς οὗτος πρῶτον μὲν ἐπὶ ταύτης τριβωνιανὸν κατεστήσατο ὑπὲρ τὰ ἐπιτηδεύματα ἐν τοῖς ἔμπροσθεν λόγοις διαρκῶς εἴρηται.

QVAESTOR EXERCITVS IVSTINIANEVS) Nou. xxviii. ὁ ἐνδοξότατος Ἰουστινιανὸς ἔπαρχος τῶν ἐπὶ μυσίας καὶ σκυθίας στρατιωτικῶν καταλόγων. *Nou. i. Iustini Imp.* ἀρχὴ τῶν νήσων καὶ τῶν ἐπὶ σκυθίας τε καὶ μυσίας στρατιωτικῶν ταγμάτων *Nou. v. Tib.*

RECAVTA) No.cxxiii.i. *Glossar.* *ῥέκαυτον. ἀποχῆς εἶδος.*

REFERENDARII) No.xvi No.cxxii.v. No.cvi. *Procopius ἀνεκδότοις τοὺς δὲ ῥεφερενδαρίους καλουμένους ἐκεῖνο ἀπέχρη ἀνενεγκεῖν εἰς τὸν βασιλέα τὰς τῶν ἱκετευόντων δεήσεις ἐς δὲ τὰς ἀρχὰς ἀναγγεῖλαι μόνον ἥπερ εἰώθει οὐκ ἂν αὐτῷ ἀμφὶ τῷ ἱκέτῃ δοκῆ· ἀλλὰ ξυμφορήσαντες ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸν ἄδικον λόγον φενακισμοῖς μὲν τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ παραγωγαῖς ἐξηπάτων περὶ τοῖς τοιούτοις ἐπιτηδεύουσιν ἀποκείμενον φύσει· ἔξω δὲ αὐτίκα γενόμενοι καὶ τῶν σφίσιν ὡμιληκότων τοὺς ἀντιδίκους καθείρξαντες χρήματα οὐδενὸς ἀμυνομένου ἀνεξελεγκτῶς ἐπράσσοντο ἴσα ἂν αὐτοῖς διαρκῆ εἴη.* REFERENDARIVS MAGNAE ECCLESIAE) Nou.vj.iij. *Index officiorum magnæ ecclesiæ Constantinop. ὁ ῥεφερενδάριος εἰς τὸ ἀποστέλλεσθαι εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς μέγαν ἄρχοντα.*

REGIA VRBS) Nou.lvii. *regina vrbs. βασιλεύουσα πόλις. Constantinopolis. Balsamo can.iii. Syn. Constant. τοῦ γὰρ μεγάλου Κωνσταντίνου μετενεχθέντος ἐν αὐτῇ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας τῶν ῥωμαίων μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις καὶ νέα ῥώμη καὶ πασῶν τῶν πόλεων βασιλίς.*

RELATIO) Nou.cxv.i. *ὑποβολὴ. ἡ ἀναφορὰ πρὸς βασιλέα Suggestio.*

ROGATAE IMPENSAE) No.cxxiii.v. *erogate. Ῥογεύεσθαι. τὸν ὀψωνιασμὸν παρέχεσθαι. Ῥόγα. μισθὸς, σιτηρέσιον. διανομὴ. τῶν βασιλέων εὐσέβεια ἢ φιλοτιμία. Iustinian. καὶ ῥογεύειν τοῖς ἐξάρχοις καὶ τοῖς στρατιώταις τὰς ἐν εἴδει χορηγουμένας ἀννόνας. Cedreno ῥόγα, Nazianzeno κατὰ Ἰουλιανὸν α, δωρεὰ βασιλικὴ dicitur.*

ROMANAE CIVITATIS IVS) Nou.lxxii.v. *In orbe Romano qui fuerunt ex constitutione Titi Aelij Hadriani Antonini Pij, Ciues Romani effecti sunt l.in orbe. D.de stat.homin. Chrysostomus.*

SACRA) Nou.cxxv.xi. *diuales. Gloss. σάκρα. ἡ θεία ἐπιστολὴ Histor. Miscell. lib.xvii.* Cum autem suscepisset Imperator sacram, osculatus est signaculum quod habebat pectusculum Imperatoris.

SALARIA) No.cxv.li. *Diaria. παροχαὶ. l.priuilegia C. de sacros.eccles. Vopisc. in Probo.* In salario diurno bubulæ pondo, porcinæ pondo sex *&c.*

SANCTIMONIALES) Nou.cxxv.xv. *Vid. l.raptores C. de Episc. & cler. Augustinus de dec. virg.* Non mihi videtur ista parabola vel similitudo ad eas solas pertinere propria & excellentiori sanctitate virgines, quę in ecclesia nominantur, quas etiam vsitatiori vocabulo sanctimoniales appellare consueuimus. *Et psalm.xcix.* Inuenis sanctimoniales indisciplinatas. Numquid ideo sanctimonium reprehendendum? *Idem de sancta virginitat. cap. vlt.* Pro modulo itaque vestro & de sanctitate qua sanctimoniales proprie dicimini.

SCHOLA PALATINORVM) No.cviii. xii. *meminit quinquagenarum scholarum Iulianus Imp. l.i. C. Th. de domestic. & protector.*

SCHOLAE PLACITVM) Nou. xlvii. v. *Vid.* CASVS. CASVS MILITIAE.

SCHOLARES) No.cviii.ix. *Procopius ἀνεκδότοις. ἦσαν στρατιῶται οὐχ ἧσσους ἢ πεντακόσιοι καὶ τρισχίλιοι τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ φυλακῇ τοῦ παλατίου κατεστημένοι οὕσπερ σχολαρίους καλοῦσι· καὶ αὐτοῖς συντάξεις ἀνέκαθεν πλείους ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τὸ δημόσιον ἀεὶ χορηγεῖν εἴωθε· τούτοις οἱ πρότερον μὲν Ἀρμενίους ἀπολέξαντες ἐξ ἀριστίνδην ἐς ταύτην δὴ τὴν τιμὴν ἦγον. ἐξ οὗ δὴ Ζήνων τὴν βασιλείαν παρέλαβε πᾶσιν ἐξουσία ἐγένετο καὶ ἀνάνδροις καὶ ἀπολέμοις οὖσι παντάπασι τούτου δὴ τοῦ ὀνόματος ἐπιβατεύειν. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ ἀνδραπόδοις καταθεῖσι τίμημα τὴν στρατείαν ὠνεῖσθαι παρῆν. ἡνίκα τοίνυν τὴν βασιλείαν παρέλαβεν οὗτος Ἰουστινιανὸς πολλοὺς ἐς τὴν τιμὴν κατεστήσατο ταύτην χρήματα μεγάλα περιβαλλόμενος· ἐπεὶ δὲ τούτοις τοῖς καταλόγοις οὐδένα ἐνδεῖν τὸ λειπὸν ᾔσθετο ἐπέγραψεν αὐτοῖς ἐς δισχιλίους ἀντέθηκεν οὕσπερ ὑπεραρίθμους ἀποσείσας αὐτίκα μάλα τῶν χρημάτων οὐδ' ἐπὶ ὧν ἀποδοὺς σφίσιν. Vidend. Suidas. σχολάριοι. & ὑπεραρίθμος.*

SCHOLASTICI) Nou.lxxiiii. No.lxxvi. *συνήγοροι. Cedren. εὐσεβής τις σχολαστικὸς τῆς βασιλικῆς. Balsamo. περὶ μόνων πλουσίων καὶ σχολαστικῶν τυχὸν περὶ λόγους*

σχολα-

σχολαζόντων. *Augustin. in Ioan.* Qui habent causam & volunt supplicare, quærunt aliquem scholasticum iurisperitum à quo sibi preces componantur.

SCRINIVM) Nou. xxx. χαρτοφυλάκιον. *Ruffinus i. Histor.* Frumentio rationes suas scriniaque commisit. *Socrates.* τὸν δὲ ἕτερον φρουμέντιον ὄνομα αὐτῷ, τῶν βασιλέων γραμματοφυλάκων φροντίζειν. Publicorum monumentorum scrinia *l. viii. C. Th. de infirmand. his quæ sub tyrannis &c.*

SCRINIVM MEMORIAE) No. xxvi. *Ruffin. lib. ii.* Interim dictanda aduersum fidem patrum imperialia decreta mandantur Beneuolo tunc memoriæ scriniis præsidenti. *Sozomenus vii. xiii.* μεταπαλεσαμένη τοίνυν Βενίβολον τὸν ἐπὶ τοῖς γραμματεῦσι τῶν θεσμῶν τότε τεταγμένον, ἐκέλευσε τὴν ταχίστην τεθῆναι νόμον. SCRINIVM EPISTVLARVM) Nou. xix. *Magister Epistularum legationes ciuitatum, consultationes & preces tractat Magister Epistularum græcarum τὰς epistolas qua græce solent emitti aut ipse dictat, aut latinè dictatas transfert in græcum. Eunapius in Nymphid.* ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς αὐτῷ καὶ τὴν βασιλικὴν γλῶτταν ἐπέτρεψε ταῖς ἐπιστολαῖς ἐπιστήσας, ὅσαι διὰ τῶν ἑλληνικῶν ἑρμηνεύονται λόγων. *In Scrinio libellorũ qui militãt, Libellenses dicuntur, quorũ meminit No. xxv.* QVI IN DIVINIS SCRINIIS MILITANT) Nou. cxx. οἱ ἐν τοῖς σκρινίοις τῶν ὑπομνημάτων στρατευόμενοι. οἱ χαρτοφύλακες τοῦ βασιλέως ἤτοι τῶν βασιλικῶν χαρτῶν. οἱ ὑπογραφεῖς. οἱ κιστοφόροι. οἱ χαρτοφύλακες τῶν βασιλικῶν διατάξεων. *Quodcumque enim Imperator per Epistolam constituit, vel cognoscens decreuit, vel edicto precepit, legem esse constat.*

SCRINIARII) No. lxxix. iij. χαρτουλάριοι ἐν τῷ σκρινίῳ τεταγμένοι τῶν φαβρικῶν. No cxxiiij. σκρινιάριοι τῶν ἔργων ὑπὸ τοὺς ἐπάρχους τῶν πραιτωρίων. *mem. nit l. i. C. de offic. præf. præt. Afric.*

SECVRITAS) Nou. cxx. iij. iij. ἀποχή. ἀμεριμνία. ἀπόδειξις.

SEDERE IVDICES) Nou. lxxvi. iij. *Cicero pro Cluentio.* Sedistine iudex in C. Fabricium. *Idem.* Quo die primum iudices citati in hunc reum consedistis. *Ouidius de Ponto.*

Vtque fui solitus sedissem forsitan vnus
De centum iudex in tua verba viris.

SENATORES) Nou. lvj. j. ὅτι οἱ ἀπὸ πατρικίων ἕως ἰλλουστρίων εἰσὶν οἱ συγκλητικοί, οἳ ἔτι μόνοι βουλὴν ἐν τῇ συγκλήτῳ δύνανται λέγειν. καὶ ὅτι ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ ὀφείλουσι συνάγεσθαι. καὶ ὅτι οἱ ἔπαρχοι προκαθέζεσθαι πάντων ὀλίγων, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ συγκλητικοί. *Refertur à Græcis quam apposui epitome d. No. lvi.* περὶ συγκλητικῶν ἀθροιζομένων.

SEPTIMVM MILIARIVM) Nou. cix. *l. sancimus C. de sacros. eccles. l. pen. C. deposit. Sozomen. lib. vii. cap. xxiiii.* λέγεται δὲ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκδημῶν πρὸς τῷ ἑβδόμῳ μιλίῳ γενόμενος, προσεύξασθαι τῷ θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ ἣν ἐπὶ τιμῇ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἱδρύματο. *Nicephor. Kallist.* ἕβδομον *vocat lib xii. cap. xxxix. Et Georgius Episcopus Alexand. in lib. cuius titulus est.* τὰ περὶ τὸν Χρυσόστομον. ἐν τῷ ἑβδόμῳ (*inquit*) οὕτω γὰρ καλεῖται ὁ τόπος τῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐκκλησίᾳ. *Iustinianus alibi* Septimum. *Anastasius* Septimium, *et Historia Miscella lib. xix.* A summitate (*inquit*) videlicet Septimij quæ vergit ad Occidentem id est à domo quæ Magnaura dicitur & rursus vsque ad arcem quam Cyclobium dicunt quæque spectat ad Orientem. *Cedrenus.*

SIGYNNI) No. lxxix. *Aristoteles* περὶ ποιητικῆς. τὸ γὰρ σίγυνον Κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῶν δὲ γλῶττα. *Scoliast. Apollon. iii.* σιγύνας δὲ καλοῦσιν οἱ Κύπριοι τὰ ἀκόντια, ἄλλοι δὲ τὰ ὁλοσίδηρα ἀκόντια. *Eustath. Od. τ. & Iliad. β. & γ.* Λυκόφρων δὲ σίγυμνον ἢ σιγυννονὼς ἐν β. ἐρρέθη τὸ ὁλοσίδηρον φησιν ἀκόντιον. *Hesich.* σιγυνοί. τὰ ξυστὰ δόρατα ἢ τοὺς ὁλοσιδήρους ἄκοντας. *Sudas* σιγύνη καὶ σιγύνες. τὰ δόρατα παρὰ Μακεδόσιν.

SILENTIVM) No. lvi. i. *Silentio conuentus inesse videtur. Vt totum senatũ conuenire oporteat, quamuis silentium tantum sine conuentu Senatoribus indictum fuerit. Etymon non est vsq; adeo abstrusum: cum à silentio consiliũ, credibilius dictũ*

marionem vero olerum non solum ab hortulanis fieri, sed & ab his qui vocantur Summarii, & qui talia nouerunt.

SVSVRRI MAGICI) No.cvii iiii. *Prudent.i.contra Symmachum.*

Murmure nam magico tenues excire figuras,
Atque sepulchrales scite incantare fauillas,
Vita itidem spoliare alios ars noxia nouit.

SYNDICVS) Nou. lxviiii.i. *In communi totius corporis causa ordinatur.l.xli.C.Th.de Epis. & cleric.l.xviii.C.de re militar.*

TABELLIO) No.vii.i.No.xl.i.No.cxi.ix.No.xliiii.ii. *Procopius* ἀνεχώρησε καὶ ἀνδρός δέ τινος ὅσπερ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς πινακάδι χρόνῳ καθήμενος ἡνίκα ὁ μάμμιος περὶ δόξαν τε πλήν ἐπί τι ἀληθείας καὶ ἀρετῇ ἔχων ἅπαντα ἐπετίθει τὰ τῶν πολιτῶν γραμματεῖα ἕκαστον αὐτῶν ἐπισφραγίζων αὐτοὺς οἰκείοις γράμμασιν ὅνπερ ταβελλίωνα καλοῦσι ῥωμαῖοι.

TABLIZARE) Nou.cxv xiii. ταβλίζειν. πεττεύειν. *Eustat. Odyss.i.Iliad.ii. Basilius in grammat.* κύβος. τὸ τάβλιον. *Sophronius in Apollonio.* προφήτης τάβλα καὶ βολίσκοις παίζει.

TAMIACA PRAEDIA) Nou.xxii i.ii. ταμιεῖον τὸ δημόσιον *fiscus erarium.* ταμιεῖον τὸ ἰδιωτικὸν. *cellarium, cella proma, penuarium penum, promptuarium.*

TAXATIO) Nou.lxxvi.x. No.xlvii. ii. ἡ φαινομένη ποσότης τῶν ὀρθῶς καὶ ἀληθῶς δαπανημάτων ἀφ' ἧς καὶ ὅρος ἐπιλογίζεται.

TEBENNVM) No xcvi. *Eunapius in Iulian.* ἐντεῦθεν αὐτὸ ἐπηδήσε ὁ αὐθέντης ἐν τῷ θρόνῳ καὶ τὴν περιπόρφυρον αὐτοκρατόρων ἐσθῆτα, τήβεννον αὐτὴν ῥωμαῖοι καλοῦσι.

TERTIA CENTESIMAE) No.ii.iiii. Nou. xxxvi. xxx. *l. cum quidam. §.vlt. D.de vsur.* τρίτον ἑκατοστῆς. τόκος ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς. ἤγουν ἐφ' ἑκάστῃ λίτρᾳ νομίσματα δ'. tertia pars centesimæ. *l.eos qui. C.de vsur.*

THEATROQVINEGIVM) θέατρον κυνηγία. No. xcviii. *Inde* θέατρον κυνηγετικὸν *Dion. lib.xliii.* θέατρόν τι κυνηγετικὸν ἰκριώσας ὃ καὶ ἀμφιθέατρον ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκηνῆς ἔχειν προσερρήθη. καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ καὶ θηρίων σφαγὰς καὶ ἀνδρῶν ὁπλομαχίας ἐποίησε. *Xiphilin. in Nerone* καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οὐχ ὅπως ἱππικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, εἰς τὴν ὀρχήστραν καὶ ἐς τὸν ἱππόδρομον, τό τε θέατρον τὸ κυνηγετικὸν εἰσῆλθον, ὥσπερ οἱ ἀτιμότατοι, καὶ ηὔλησάν τινες αὐτῶν, καὶ ὠρχήσαντο. τραγῳδίας τε καὶ κωμῳδίας ὑπεκρίναντο, καὶ ἐκιθαρῴδησαν, ἵππευσάν τε ἤλασαν. καὶ θηρία ἀπέκτειναν καὶ ἐμονομάχησαν.

TITVLOS IMPONERE ALIENIS REBVS) No.xxi.xiii. No.xxii.v. *Augustin. psalm.xxi.* Vbi potens aliquis invenerit titulos suos nonne iure rem sibi vindicat? & dicit, non poneret titulos meos nisi res mea esset. *Idem Tract. vii.in Epist.Ioann. Cuius sit, & ad quem pertineat prædium in titulo inspicitur, ne forte importune irruamus quo non oportet. Idem Augustin. Psal.lv.*

TRACTEVTAE) Nou.xxii.i. TRACTEOTAE) Nou. cxxiii.iii. No.cxxiiii.i. *Tractatores Nou. Theodos. de patrimonial. rei dominic. Sic enim maxime in Africa dicuntur scriniarii qui annonas publicas computant & tractant Iuliano auctore. Edict.iiii.* τὸ τῆς φοινίκης σκρίνιον τρακτεύοντος. *Nou cxxviii.* οἱ δὲ τῆς ἑκάστης ἐπαρχίας τρακτευταί. *Sed & de his qui res ecclesiarũ tractant dicitur in epitom. No.cxx.* μηδεὶς δὲ (*inquit*) τῶν τρακτευτῶν διατιθέντων ἢ διοικούντων τὰ πράγματα τῶν σεπτῶν οἴκων, ἢ συγγενεῖς αὐτῶν, ἢ ἀγχιστεῖς ἐμφυτεύσεις ἢ ὑποθήκας τῶν αὐτῶν σεπτῶν οἴκων λαμβανέτω.

TRANSLATIO) Nou.xxi.vi. *translatio professionis censualis.l. vlt.C.sine cens. vel reliq.fund.comp.non poss.*

TRANSMARINVS LOCVS) No.liii. *Si quando cadauera sepelienda trans mare efferebantur. Cedren. in Iustinian.* μὴ ἐξαρκεῖν τοῖς ζῶσι θάπτειν τοὺς τεθνεῶτας, μήτε δὲ τὰ πλοῖα ἐξαρκεῖν εἰς τὸ διαπερᾶν.

TRIBVNI) Nou.xxiii. *Tribuni & notarij prætoriani. Caßiodor. in form. præf. præt.* Militia perfunctis tribunorum & notariorum honorem tribuit: & militesſuos illis exæquat, qui inter proceres mixti nostris conspectibus obsecundant. *Inde lib. i.* Pater enim candidati sub Valentiniano principe gessit tribuni & notarij laudabiliter dignitatem. Honor qui tunc dabatur egregijs, dum ad imperiale secretum tales constet eligi, in quibus reprehensionis vitiũ nequeat inueniri. *Zosim. ἱστοριῶν λόγ. ε. συνεζῆ δὲ τούτῳ καὶ Ἰωάννης τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων οὓς τριβούνους καλοῦσιν ἄρχων γεγενημένος.*

VEREDORVM DISPOSITIO) No.xxii.iii. *ὁ τῶν δημοσίων ἵππων δρόμος. l. vlt. §. patrimoniorum. D. de munerib. & honor. l. viii. C. Th. de cohort al. Caßiodor. in formula magister. dignit.* Veredorum quinetiam opportunam velocitatem quorum status semper in cursu est, diligentiæ suæ districtione custodit: vt solicitudines nostras quas consilio vincit, beneficio celeritatis expediat.

VICARIVS) No.xv.ii. iii. *Cledonius in arte.* Sæpe quæsitum est vtrum Vicarius dici debeat etiam is cui magnificẽtissimi Præfecti vices suas in speciali causa mandant. Nequaquam. Nam vicarius dicitur is qui ordine codicillorum vices agit amplissimæ præfecturæ. Ille vero cui vices mandãtur propter absentiam præfectorum, non vicarius, sed vices agens, non præfecturæ, sed præfectorum dicitur. *Sed hæc tam anxie obseruata non sunt.*

VINDEX) Nou. cxxiiii. v: viii. Nou. cxxv. iiii. *tributa exigebat. Edicto xiii. εὗρεν ἐν τῇ τύχῃ τῇ ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀναστασίου τοῦ τῆς εὐσεβοῦς λήξεως, ἡνίκα Μαρινὸς ὁ τῆς ἐνδόξου ἐπ' αὐτῷ τὰ πράγματα ἔπραττε, καταστῆναι δημοσίαν τύχην. Πολεμῶνος τινὰ καὶ ταῦτα τῶν δημοσίων τῆς Ἀλεξανδρέων προεστῶτος, κατὰ τὸ τοῦ βίνδικος σχῆμα. Corrupte opinor Euagrius lib. vii. cap. xlii. προσεῖλε δὲ καὶ τὴν τῶν φόρων εἴσπραξιν ἐκ τῶν βουλευτηρίων τοὺς καλουμένους βίνδικας ἐφ' ἑκάστῃ πόλει προβαλλόμενος, ὑφηγήσει φασὶ Μαρίνου τοῦ Σύρου τὴν κορυφαίαν διέποντος τῶν ἀρχῶν, ὃν οἱ παλαιοὶ ὕπαρχον τῆς αὐλῆς ἐκάλουν.*

VIOCOLYTA) βιοκωλύτης. No cxxiiii. No.cxxv. i. No.xv. vi. *προφάσει τοῦ βίας κωλύειν καὶ τὰς γυναῖκάς τε καὶ προικίας καὶ ὑποζύγια καὶ τὰ τοιαῦτα διαρπάζοντας, ἀναστέλλειν. Dux. Nou. ὥστε τοῦ λοιποῦ μηδεμίαν ἄδειαν ἔχειν τὸν δοῦκα ἤτοι βιοκωλύτην κατὰ Φρυγίαν ἑκατέραν παραγίνεσθαι* &c. *Seruato duci Rhetiarum Theodoricus rex.* Decet te honorem, quem geris nomine, moribus exhibere: vt per prouinciam cui præsides nullam fieri violentiam patiatis: sed totum cogatur ad iustum, vnde nostrum floret imperium.

XENON) Nou.ciiii. Nou.cxi.ii. Nou.cxix xi. Locus venerabilis in quo peregrini suscipiuntur, & debiles aluntur. *Sudas ξενῶνος δόμος ὑποδεχομένου τοὺς ξένους καὶ ἀρρωστοῦντας. Procop. ἦν δέ τις ξένων ἀνθρώποις ἀνειμένος ἀπορρυμμένοις τε καὶ νοσοῦσι τοῦτον αὐτῷ τις θεοσεβὴς ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐδείματο Σαμψὼν ὄνομα. Idem. ἑκατέρωθεν τῆς ἐπὶ τὸ ἱερὸν ὁδοῦ ἑστᾶσι ξενῶνές τε τῆς ἑτέρας ἐφ' ἑκάτερα δύο· ἄπορος μὲν ξένοις ἐνδημοῦσι καταλυτήριον, ὁ δὲ δὴ ἕτερος ἀναπαυστήριον νοσοῦσι πτωχοῖς.* XENODOCHIVM *dicitur.* Nou.vii.i. Nou.lxiii.v. Nou. ciiii. No.cxi. *Sudas. ξενοδοχεῖον. τὸ τοὺς ξένους ὑποδεχόμενον. καὶ ξενοδόχος ὁμοίως. Isido. xv. Etimolog. cap. iii. Iulianus Imp. Arsacio. Augustin. in Ioann.* Et Xenodochia & monasteria postea sunt appellata nouis nominibus, rei tamen ipsæ & ante nomina sua erant. *Liberatus breuiario.* Mennas præpositus Xenodochij maioris quod vocatur Sampsonis. *Meminit No. cxxxi.*

ZABAE) Nou.lxxviiii.iii *lorica, ducto à Persis nomine. Leo Imp. τακτικοῖς. τοὺς δὲ ἐπιλέκτους τῆς ἀξίας ἔχειν καὶ ζάβας ἤτοι λωρίκια εἰ μὲν δυνατὸν ὅλους. Idem. καὶ οἱ φορῶσιν οἱ ἐν τῷ μετώπῳ τεταγμένοι ζάβας ἤτοι λωρίκια. Mauritius τακτικοῖς. ἐξ ἀναγκαίου γὰρ ἔχειν αὐτοὺς προσήκει ζάβας ἤτοι λωρίκια μέχρις ἀστραγάλων φθανούσας. Idem καὶ φλάμουλα μικρὰ κατὰ τῶν ὤμων ἐπάνω τῶν ζάβων ἤτοι τῶν λωρικίων.*

VERBORVM QVORVNDAM IVLIANI INTERPRETATIO.

AVCTORE ANT. AVGVSTINO
Episcopo Ilerdensi.

AB actis) *Nou.41.* **numeratur inter apparitores Quæstoris prouincialis. Cura eius est actis praesse, quæ coram magistratu fiunt. In notitia dignitatum Orientis & Occidentis in officio multorum Magistratuum numeratur Ab actis. Actuarius idem etiam dicitur, vel qui sub eo acta scribit. vide lib.12. Codicis tit. de numerarijs, & actuarijs.* * Sequutus est dispositionem editionis Scrimgerianę

Adiutores Quæstoris) *Nou 35. erant sub Quæstore vrbis Constantinopolitanæ, & militare dicebantur, non in armata militia, sed in Scrinijs. In ea notitia dignitatum Illustris Quæstor officium non habet; sed adiutores de scrinijs, quos voluerit. vide l. compertimus. & l. hac lege. & l. certa. C. de proxim sacror. scrin. lib.12.*

Ad responsum) *Nou. 28. c.1. sub Moderatore Helenoponti militum controuersias sedabat. Sic alij Præsides alios habebant eodem nomine. Alius hic est ab Apocrisiarijs, quamuis nomen Græcum non dissimile sit πρὸς ἀπόκρισιν. Erant etiam scriniarij ad responsum, vt const. 7. de palatinis lib.12. Cod. & in notitia dignitatum fit mentio primicerij scrinij auri ad responsum sub Comite sacrar. largitionum.*

Adscripticius) *De hoc Nou.17. c.9. Nou.22. c.6. Nou.54. c.1 N.123. c.27. Hic in censu adscribebatur certo agro, quem colere cogebatur. Vide lib. xi. Codicis tit. de agricolis & censitis, & colonis. & lib. 13. tit. 10. Cod. Theodosi. de censu, siue adscriptione.*

Agapetus) *ἀγαπητός. N.6. c.6. dilectum significat. Hoc nomine diaconissæ suot appellabant familiares: Vide d. Hieronym. epist. 22. ad Eustochium.*

Agens in rebus) *N.86. c.8. De agentibus in rebus, & de præpositis, & principibus agentium in reb. videnda constitutiones lib.12. Codicis. In notitia dignitatum sub Magistro officiorũ fuit schola agentium in rebus. vide tit. de off. Mag. offic. lib. 1. Cod.*

Agrestes) *Nou.33. Iustinianus hoc nomine agricolas appellat. Sic Vergil. 1. Georg.*

Ignarósque viæ mecum miseratus agrestes.

Alienatio) *N. 7. c.1. Alienationis verbum continet donationem, permutationem, & emphyteuseos perpetuum contractum.*

Anachorita) *ἀναχωρητής. N. 5. c. 3. separatum significat virum religiosum, quales eremitas appellant. Hieronym. in d. epist. 22. Tria sunt in Aegypto genera monachorum, Cœnobitæ in communi viuentes, Anachoritæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo, quòd procul ab hominibus recesserint, nuncupantur, tertium genus neglectum, &c.*

Angaria) *ἀγγαρεία. N.17. c.6. Propriè ad cursum publicum pertinebant, vt lib.12. Codicis Iustin. & lib.8. Cod. Theodos. tit. de cursu publico, & angarijs. transfertur ad alia onera. vide l. neminem. C. de sacros. eccl. l. vlt. in fine. D. de muneribus l. via. D. de veteranis.*

Annona, & dona ecclesiastica loco beneficiorum. *Nou.57. c.1.2.*

Antefatus) *pro præfatus, vel prædictus. Nou.5. c.8. N.7. c.3. N.22. c.9. & 28. N.39. c. 2. & alibi.*

Aphoplista) *ἀφοπλιστής. N.8. c.6. qui priuatis hominibus arma habere non sinit. exceptis militibus, vt N.17. c.11. & N.85. c.3. Vide lib.11. Cod. tit. vt armorum vsus. &c. & vid. Hesychius.*

Apocha) *ἀποχή. N. 46. N.49. c.2. receptionis, liberationis, vel solutionis instrumentum significat. vide. Cod. de apochis pub. lib.10.*

Apocrisiarius) *ἀποκρισιάριος. N. 6. c.2.3. N.79. c.1. N.123. c.41.54.62. A responsis*

dici posset, qui veluti internuncius est sanctimonialium, & aliarum personarum nonnumquam procuratorem, & negotiorum gestorem earundem, nonnumquam oratorem, vel legatum absentis Episcopi, vel Patriarcha significat.

Appatitio)*cohortem, vel officium Præsidis, aut aliorum magistratuum significat. N.28.c.1.N.29.N.31.N.41.N.58.Dig. quod metus cau.c.vlt.*

Appatitor)*vnus ex ea cohorte, vel officio ab apparando vel apparendo potius magistratus dictus. N.28.c.2.N.29.N.60.c.1. De his plures tituli lib.12.Cod.*

Archiepiscopus)ἀρχιεπίσκοπος. *N.11. maior Metropolitano est. Sed pro eodem alijs accipitur.*

Archimandtita)ἀρχιμανδρίτης. *N.5.c.7.N.7.c.1.N.120.c.2.N.123.c.51. Abbatem, vel monachorum præfectum significat. Vide constit.52. Græcam de Episc. & cler.*

Archimãdritissa)ἀρχιμανδρίτισσα. *N.7.c.1. sanctimonialiũ præfecta, vel Abbatissa.*

Arctoa loca)ἀρκτῷα. *N.69.c.2. Septentrionis loca. quòd ἄρκτος vrsam significet: & celeste signum eo nomine appelletur; & Arctophilax Bootes.*

Argyroprara)ἀργυροπράτης. *N.136. argenti distractor. N.4.c.1. argentarius à veteribus dictus. quòd argentea vasa venderet. N.136.c.4. & auctionibus præesset, ac nominibus faciendis. Vide Dig. & Codice de edendo.*

Ascecerium)ἀσκητήριον. *N.6.c.6.N.7.c.5.N.59.N.79.c.1.2.N.123.c.43.51.53.55. locus, vbi ascetria, siue sanctimoniales degunt. quamuis olim monasterium virorum eodem nomine diceretur.*

Ascetria)ἀσκήτρια. *N.123.c.32.43.44.55.64.65. eandem monacham, monastriam, & sanctimonialem Iulianus appellat.*

Aureorum annulorum ius)*N.18.c.10.N.78.c.1.4. Olim non poterant liberti aureo anulo vti sine Imperatoris licentia. Eratq; is anulus equitum insigne, postea ingenuorum.*

Basilica)βασιλική. *N.82.c.3 non templum, nec regiam domum, sed locum exercendorum iudiciorum significat. Viden. Vitruuius.*

Bona gratia diuortiũ fiebat, cùm sine culpa discedebatur. *vt N.22.c.2.4.17.*

Brephotrophium)βρεφοτροφεῖον. *Nou.7.c.1. locus venerabilis, in quo infantes aluntur.*

Brephotrophus)βρεφοτρόφος. *N.111.N.120.c.2. qui curam gerebat dicti loci.*

Cadere loco) *N.35. de casu militia. N.35.c.5.N.97.c.4. vacare, & vacatio vulgò dicitur.*

Cænatio)*N.130 c.8. pro cænaculo, hoc est cænandi loco.*

Calculus)ψῆφος. *N.53.c.1.N.60.c.1.N.62.c.1. pro decreto, vel sententia.*

Canonicarius)*N.30.N.128.c.5.6. est qui exigit canonem, hoc est mensuram tributi. Vide Cod. de canone largitionalium titulorum lib.10. & de canone frumentario vrbis Romæ lib.11. & constitut.9. Græcam de exactionibus tributorum.*

Canonicum)*à canone ecclesiastico. Nou.17.c.7.*

In Capita successio, quæ sit) *Nou.118. cap.2.*

Capite censitus)*N.17.c.9. Olim capite censi dicebantur ciues Romani, qui extra classes censebantur ob egestatem. Postea qui pro capite in prouincijs tributum soluebant, capite censiti dicebantur, & alienos agros colebant. Vnde etiam coloni, & adscriptitij vocati sunt. Vide Cod. de agricolis, & censitis lib.xi. & in quibus causis coloni capite censiti dominum accusare possunt.*

Castus)*N.6.c.5. non solùm cælebs, sed etiam is, qui habet, vel habuit vxorem castam, eamq; virgo virginem duxit.*

Casus liberorum)*N.22.c.13.N.68. cum morte alicuius ex liberis lucrum mater, vel pater ex instrumentis dotalibus consequitur.*

Casus militiæ)*vide cadere loco.*

Cathedraticum)καθεδρατικόν. *N.123.c.5. ius cathedræ, siue sedis.*

Cautela)*N.2.c.4. non pro astutia, sed pro cautione.*

Censualis)*N.17.c.5.N.128.c.4. & 13. Census curam gerit in municipijs, vt & Magister*

gister Census. erant etiam scribæ censuales, vt lib. 8. Cod. Theodos. tit. de tabularijs holographis,& censualibus scribis. Vide titulum de tabularijs, scribis, logographis,& censualibus lib. 10. Codicis.& de censib.& censitoribus lib. 11. In notitia dignitatum occidentis censuales numerantur in officio Praef. vrbis Romæ, de quibus Capitolinus in Gordianis.

Charta, vel Chartula*) pro scriptura, vel instrumento. N. 48. N. 49. c. 2.*

Chartularius*) à chartis siue instrumentis dictus, varijs in rebus,& scrinijs curam agebat. N. 85. c. 2.& 4. in scrinio fabrica armorum. N. 117. c. 9. in militia. N. 120. c. 1. 2.& 4. in ecclesia. vide lib. 1. tit. 2. codicis constit. 25. Græcam.*

Cingulum)*magistratus signum N. 62. c. 2. Tamiacorum. N. 30.*

Circus)*Nou. 117. c. 6. locus est vbi ludi Circenses fiebant à quattuor factionibus quadrigarum. vide N. 105.*

Ciuitatis Romanæ ius)*N. 78. c. 1.& 4. olim multa poterant ciues Rom. quibus alij prohibebantur. vt sunt connubium cum ciue Romana testamenti factio actiuè & passiuè patria potestas, commercium, nexus,& alia id genus.*

Clarissimi)*N. 71. Comites & Tribuni clarissimi dicuntur, Illustribus minores.*

Collatores)*Nou. 128. c. 4. 5. 10. 15. Nou. 130. c. 1. 2. 3. 7. qui tributa conferunt. olim socij dicebantur.*

Colonus)*N. 17. c. 9. N. 34. N. 80. c. 1. Rusticos agrorũ colonos, quos nonnunquã adscriptitios et capite cẽsitos vocãt. sed colonus nomen generis est. in plures species scinditur. Olim tamen colonias missi. quàm qui agros colerent ita appellabãtur. Vid. lib. 11. Cod. sub titulis de agricolis & cẽsit.& colon.& de capitat. ciuiũ censib. exim.& in quibus causis coloni cẽsiti dominos accusare possũt & de Colonis palestinis Thracensibus & Illyricianis & de mancipijs & colonis patrimonialiũ & saltuensium & Emphiteuticor. fundorum. & de fugis. colon.& de prad. Tamiac.& his qui ex colonis Tamiacis alijsq. libera condit. procreant. lib. 5. Cod. Theod. tit de Inquil.& Colon. et ne colonus inscio domino suo alienet peculium. & Nou. 9. Valentiniani de Colonis vagis vel agnatione & de Aduenis.*

Comitiacus)*Nou. 38. c. 6. nonnunquam Comitianus & Comitatensis appellatur à comitatu, de quo Nou. 1. Martiani Titulo neminem exhiberi de prouincia ad Comitat. vel à comitibus Imp. vel Praefect. Prator. aut Inferioris magistratus. Sic vexillationes & legiones Comitatẽses sub magistris militum In notitia dignitatum orientis. De Comitiaco Vid. formul. 13. lib. 6.& 31. lib. 7. Variar. Cassiod.*

Commentariensis)*Nou. 41. Numeratur inter apparitores præsidũ. sæpe carceri præerat à commentarijs siue libellis dictus. Vide. C. de Custod. reor. lib. 9.*

Comparator)*Nou 49. c. 2. qui ad litterarum comparationem adhibetur.*

Concubina)*Nou. 18. c. 5. mulier libera sola in domo eius, qui vxorem legitimam non habet.*

Concubitor)*Nou. 18. c. 5. N. 89 c. 12. qui concubinam habet.*

Confirmator venditionis)*Nou. 4. c. 1. fideiussor datus à venditore.*

Consistorium)*Nou. 23. c. 2. Vtitur hoc verbo Iustinianus pro senatu siue tribunali principis.*

Constringere)*Nou. 124. c. 2. In carcerem mittere, aut vinculis coercere.*

Consuetudinaria)*pro consueta Nou. 17. c. 2.*

Consuetudo)*pro sportulis vel stipendijs solitis Nou. 123. c. 5.& 23.*

Consularis)*Nou. 62. c. 2. alij ordinary, alij honorary Consulares. Ordinarij qui consulatum gesserunt. Honorarij qui honoris eius codicillos tantũ adepti sunt. Ordinarij item in ordinarios,& suffectos distinguntur. namq. ij, qui Kalendis Ianuarijs Consulatum inibant, ordinarij dicebantur, propter ordinem fastorum Consularium: Cæteri suffecti. Consularis Exconsule etiam dictus est posteriori sæculo. Nouel. 81. cap. 1.*

Consultatio)*Nou. 23. c. 2. N. 62. c. 1. cùm Princeps senatum conuocabat, à consulendo dicta. distingui videtur à Iuliano in conuentum,& silentium. Idem vide-*

tur dixisse Iustinianus consistorium. N. 23. cap. 2. vide lib. 7. Codicis titul. de app. & consult.

Continentia) pro alimentis. N. 65.

Conuentus) pro senatu. N. 62. c. 1. Olim Prætores Prouinciales habere conuentus dicebantur, cum de totius prouinciæ causis cognoscerent.

Creditor) N. 4. c. 2. qui mutuam dedit alicui pecuniam, & qui aliquam contra aliquem actionem habet.

Curia) N. 38. c. 1. 2. 4. N 45. c. 1. N. 70. decurionum, siue curialium senatus. Hinc curia tradere. N. 6. c. 7. N. 123. c. 21. & 46. pro decurionem, vel curialem efficere. Vide Nouellam vlt. Theodosij de bonis decurionum, & de naturalibus filijs eorum in curiam mittendis, heredibusq́ scribendis.

Curialis) N. 6. c. 1. 4. 7. N. 18. c. 2. N. 38. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. N. 45. c. 1. 2. N. 70. N. 87. N. 89. N. 101. N. 123. c. 1. 6. 22. N. 128. c. 5. 8. Olim decuriones dicebantur in colonijs, qui locum senatorum tenebant, quibus Duumuiri præerant; vt Romæ duo Consules senatui. Cicero 2. in Rullum de lege Agraria. vide l. pupillus. D. de verb. sign. Is senatus curia dicebatur, & ordo decurionum, qui postea curialium. Ex colonijs ad municipia, atque alia loca nomen extensum est. Hi initiò donati priuilegijs, postea oneribus grauati sunt.

Cursus publicus) N. 28. c. 1. cum publica pecunia licebat equis dispositis, & vehiculis homines, aut res quaslibet mittere. Olim diplomate vti, & angarijs dictum est. Vide lib. 12. Cod. Iustin. & lib. 8. C. Theodos. de cursu publico.

Κυνήγιον θεάτρου) theatri venatio. N. 105. distinguitur hæc à venatione ferarum, de qua lib. 11. Cod. Iustin. & lib. 15. C. Theod. tit. de venatione ferarum. illa enim in amphitheatro fiebat, hæc in theatro: illa ferarum, hæc cicurum fuit. Dicitur rectius κυνήγια ἢ κυνηγέσιον.

Decani) N. 59. qui lectuli defuncti ministerium faciunt, dum ad sepulchrum defertur. Vide. l. non plures. C. de sacros eccl.

Decanica) Nou. 79. cap. 2. ecclesiæ carcer, ab eodem fortè decanorum ministerio dictus.

Decreta facere) pro electionem facere. N. 123. cap. 1.

Delegatores) N. 128. c. 1. N. 130. c. 1. 5. 6. mittuntur ab exercitu, vt annona militibus præbeantur, à delegationis munere appellati.

Denominatores) Nou. 128. cap. 16. pro ijs, qui nominarunt, & nominatores. Nou. e. 8. 6.

Depositor) N. 73. c. 1. qui deposuit.

Destinare) pro designare. N. 2. c. 2. pro statuere. N. 53. c. 4.

Destitutor) N. 57. c. 1. qui destituit ecclesiam, & non residet.

Diaconissa) Διακόνισσα. N. 3. c. 1. N. 6. c. 6. In baptismo feminarum, & in alijs ecclesiasticis ministerijs, vt Clemens testatur lib. 2. c. 30. & lib. 3. c. 15. & 16. & lib. 8. c. 34. Apostolicar. constitutionum, ne viri inter mulieres versarentur, adhibebantur diaconissæ, quæ etiam Episcopo suggerebant necessitates viduarum, vel pupillarum.

Διαιτηταὶ) Diatetæ. N. 82. c. 1. iudices delegati, & nonnunquam arbitri ita appellantur. Videndus Hesychius.

Diaria) redditus. N. 123. c. 23.

Diasosta) Διασώστης. Nou. 130. cap. 1. 6. 7. nomen militaris ministri, à conseruando dictum.

Egentia) pro inopia. N. 4. c. 1.

Elogium) pro testamento. N. 22. c. 19.

Emphanistica) ἐμφανιστικά. N. 56. insinuationis causa data.

Emponemata) ἐμπονήματα. N. 7. c. 3. N. 64. N. 120. c. 5. quæ meliora effecta sunt in prædijs, vulgò meliorationes appellant.

Eremodicia) ἐρημοδίκια. N. 69. c. 3. deserta ab altera partium iudicia sunt.

Ergasteria) ἐργαστήρια. N. 17. cap. 10. N. 59. taberna opificum, siue officina.

Exarmare) *N.134.c.18. aut manus vtriusque abscißionem facere, vt armis vti nequeat: aut articulorum dissolutionem facere, & fortè exartuare scribendum est. ἐξαρμόζειν Græcè dicitur, consonantia dissoluere. inde fortaßè deductum est.*

Exceptio) *N.123.c.8. ab excipiendis tributis dicta.*

Exceptor) *exactor tributorum. N.15.c.3. N.82.c.7. N.123.c.8. transfertur ad alias actiones.*

Ex consule) *pro Consulari. N.81.c.1. vt ex Prætore, ex quæstore, ex præfecto pro Prætorio, Quæstorio, & præfectorio. hoc est qui consul, Prætor, Quæstor, aut Præfectus fuit.*

Expelleuta) ἐξπελλεύτης. *N.128. c.6. ab expellendo fortè dictus dura condicionis exactor. aliquibus placet Expileutam dicere ab expilando. ἐξπιλευτής. const.11.9. Græca de exactionibus tributor.*

Fabrica) *pro officina armorum. N.85.c.1. In notitia dignitatum sub magistris officiorum sunt plures fabricæ huiusmodi.*

Fabricenses) *N.85.c.1.2. qui arma faciunt. vide lib.11. Cod. Iustin. & lib.10. Cod. Theod. titulum de fabricensibus, & Caßiodorum lib.7. formula 18. & 19. variar.*

Falcidia) *pro legitima portione filiorum. N.5.c.5. N.18.c.1.2.3. N.39.c.1. N.66.*

Fœderati) *genus militum. N.117.c.9. non à fœderatis populis, sed à fœdere, quo ab alijs distinguebantur. vide epit.12. const. Græca de hæretic.*

Fures qui dicantur. *N.134.c.19.*

Genearchica) γενεαρχικὰ *Edict.3. gentilicia prædia, quæ agnatos, vel familiam sequebantur.*

Gerontocomium) γεροντοκομεῖον. *N.7.c.1. locus venerabilis, in quo senes pauperes aluntur.*

Gestus) *pro actu, & gestione magistratus. N.70. N.81.c.1.*

Hereticus) αἱρετικός. *N.109. N.115.c.3. qui catholicis non communicat.*

Harenarius) *N.115.c.3. qui in harena pugnare solet publicè in amphitheatris.*

Hegumenus) ἡγούμενος. *N.79.c.1. N.120.c.2. N.123..c.52.53. Abbas, vel præfectus monachorum.*

Hesychiasta) ἡσυχιαστής. *N.5.c.3. quietum monachum significat ab alijs separatum, vt anachorita, & eremita.*

Honorarius) *N.62.c.2. N.70. qui non gerit magistratum, sed eius honore decoratur codicillis ab Imp. impetratis. Codicillorum formulam refert Caßiodorus lib.6. form.10. variar. Hi etiam vacantes appellantur, quamuis aliqua sit inter eos differentia. vide Consularis.*

Idiota) ἰδιώτης. *N.82.c.3. pro iudice singulari.*

Imperialis vrbs) *pro Constantinopoli. N.53.c.2.4. N.60.c.1. & 2. Regia. N.63.*

Ingratus filius quis dicatur *N.22.c.13.21. N.115.*

Instructum) *N.128. c. aliud est instructum fundum legare, aliud fundum cum instrumento. Vide Dig. de instructo, & instrumento legato.*

Intestatus quis dicatur. *N.22.c.1.*

Intimare) *pro insinuare. N.52.c.2. N.66.*

Iudex) *differt à magistratu, vt iudicare, & ius dicere. vt in iure, & in iudicio. Erat enim iudex sæpe priuata persona. N.23.c.5. Iustiniani. Iulianus. N.53.c.4. N.60.c.2. Magistratus publica persona ius dicit in iure, iudex iudicat in iudicio. nonnumquam his verbis abutimur.*

Lampadarius) *N.41. inter apparitores numeratur, à lampade ferenda. Eius mentio est in notitia dignitatum.*

Lestodiocta) λῃστοδιώκτης. *N.128.c.20. N.134.c.1. Latrunculator. N.8.c.6. Latronum persecutor.*

Libellenses) *N.20. ex Scrinio libellorum, ab eis dicti, quibus præerat Magister libellorum, qui cognitiones, & preces tractat, vt in notitia dignitatum scriptum est.*

Liberorum appellatione omnes descendentes complectimur. *N.91.c.1.*

Liberorum ius)*N.78.c.4. Aduerſus orbitatis pœnas ius liberorum impetrari ſolebat à Principe. Trium verò liberorum ius non ſolùm dictas pœnas tollebat, ſed etiam præmia conferebat.*

Liberi vnius portio)*N.22.c.14.pro vnius ex liberis portione. Rarò id nomen ſingulari numero reperitur. quamuis dicamus ius trium liberorum, non ius ternorum liberorum; & tres liberi non terni. N.22.c.13.N.117.c.4.*

Limitatenſes)*N.41.milites limitum, quos etiam limitaneos appellabant. Vide lib.11.Cod.tit. de fundis limitrophis, & limitaneis.*

Litigioſa res quæ dicatur.*N.122.c.1.*

Loci ſeruator)*τοποτηρητής. N.128.c.18.19. N.134.c.1.3.vicarius dicitur.N.8.c.2. N.15.c.2.N.17.c.6.N.28.c.2. legatus, nuntius, procurator nonnumquam, quod loco alterius ſit.*

Logographus)*λογογράφος. N. 128.c. 13.qui rationes ſcribit. vide Cod. de tabularijs, ſcribis, logographis, & cenſualibus lib. 10.& lib.11.C.Theodos.tit.4.ne collatio per logographos celebretur. Rationales appellat notitia dignitatum ſub comite ſacrarum largitionum occidentis.*

Logotheta)*λογοθέτης. N.128. c.17.qui rationes conficit, vel accipit. Idem diſcuſſor dicitur conſt.4.Græca de diſcuſſoribus.*

Magiſterianus)*N.124.c.2.Magiſtri militum miniſter. Vide conſtit.7.Græcam de executoribus & exactoribus.*

Mappa)*N. 105. ludos circenſes ſignificat, quòd mappa ſignum quadrigis daretur. Viden. Caſsiodorus lib.3.epiſt.51.variarum.*

Matricula)*N.85.c.2.pro indice vel notitia.*

Matricularij)*N.13.ex matriculis ſcriniorum, vel apparitorum.*

Mediaſtinus)*N.89.c.1.pro mediocri. Olim ſeruum ſignificabat vilem.*

Menſa)*N.49.c.2.Præfecti Prætorij tabularium.*

Militia)*N.35.N.53.c.5.N.97.c.4. Militia armata differt à militia Palatina, ſiue ſcriniorum: illius erant milites caligati, huius togati: illius caſus, ſiue finis miſsio, mors, expletio temporũ: huius mors, venditio, priuatio. vide cadere, et ſchola placitũ.*

Mœchus)*μοιχὸς.N.134.c.15.57.pro adultero.*

Monacha)*μοναχὴ.pro ſanctimoniali.N. 76.N.123.c.43.54.57.62.65.*

Monaſtria)*μονάστρια.pro eadem.N.123.c.32.64.*

Μονημέριον)monemerium. N.105.venatio ferarum in harena vno tantùm die. Videndus Leon.Philoſophus lib.5.c.1.epigram.Græcor.

Μονοκοντία)monocontia.N 85.cap.3.iaculi genus.

Municipium)*N.17. c.10.pro quocumq; oppido. ab eo municipales pro oppidanis. Olim à colonijs, & ſociorum, ac fœderatorum oppidis diſtinguebantur: quod municipia cum ciuitate Romana aliquibus muneribus conuenirent.*

Murilegula) *N.38. c.6. à murice legendo, vt purpura fieret. vide lib.xi.Cod.Iuſtin.& lib.10.Cod.Theodos.tit.de murilegulis, & gynæciarijs.& de veſtibus holobaris, & auratis, & de tinctione ſacri muricis.*

Natalib.reſtituere)*N.18.c.10.N.74.c.1.N.78.c.1.& 4. legitimare hodie vocant, iura legitimi ex reſcripto largiri.*

Nemo nihil neque lucretur)*pro nemo quidquam aut lucretur. N.123. c. 57. Græca figura dictum eſt.*

Nominatores)*pro ijs, qui nominarunt.N.128.c.6. & denominatores.N.e.c.16. Vide Dig.de fideiuſſoribus, & nominatoribus, & Cod.de periculo nominatorũ.lib.11.*

Noſocomium)*νοσοκομεῖον.N.7.c.1. N.120.c.1.2.locus venerabilis, in quo ægroti pauperes curantur. Vtitur hoc verbo Hieronym.in epiſt.30.ad Oceanum.*

Noſocomus)*νοσοκόμος.N.120.c.2.N.123.c.24.& 38.qui ei loco præeſt.*

Notitia) *γνῶσις.pro indice.N.41. quidam matriculam, alij tabulam vocant.*

Noui muri)*N.59.locus vrbis Conſtantinopolitana. Vide lib.5. tit.2.Codicis conſtit.Græcam 58.*

Ob-

Obseruent)*pro obseruiant. N.123.c.29.*

Officialis)*ex officio Præsidis, vel aliorum magistratuum. Nou.6.c.1.4.7.N.7.c.1. N.80.c.6.9.N.128.c.8.16. vide taxeota.*

Officium)*pro apparitoribus. N.5.c.6.N.6.c.7.*

Optiones)*genus militum, vt accensorum. N.130.c.5.*

Ordinarij)*N.62.c.2. vide Consularis.*

Orphanotrophium) ὀρφανοτροφεῖον. *N.7.c.1.N.111.N.120.c.1.2. locus venerabilis, in quo pupilli nutriuntur.*

Orphanotrophus) ὀρφανοτρόφος. *N.120.c.12. qui illius loci curam gerit.*

Orthodoxus quis dicatur. *N.115.c.3.*

Πάγκαρπον) *pancarpon. N.105. inter spectacula, quæ Consul exhibebat, numeratur. à Festo Pancarpia corona dicuntur ex vario genere florum facta. Sed* καρπὸς *Græcis fructus significat: & cum hoc venationi coniungatur monemerij, credendum est arbores vario genere fructuum, licet alieno tempore, grauidas in harena collocatas fuisse.*

Palatinorum schola)*N.117.c.11. sub Comite rerum priuatarum Imperatori ministrat. Eorum mentio est in notitia dignitatum in officio eiusdem Comitis.*

Παραμήρια) *parameria. genus gladij. N.85.c.3.*

Παραπομπικά) *parapompica. N.128.c.9. quæ ob transmissionem petebantur.*

Παραμμειώσως) *naturaliter, non cognitionaliter dicitur. N.82.c.5.N.86.c.2. de plano, sine causa cognitione, sine scripto.*

Parœcicum ius) παροίκικον. *pro iure colonia, vel iure incolæ. N.120.cap.1. Vide lib.1.tit.2.Cod.const.24. Græcam.*

Patriciatus)*N.81.cap.1. Patricij dignitas Iustiniani tempore maxima. N.62.c.2. Viden. Cassiodorus lib.6. formula 2. variarum.*

Pistrinarij)*N.80.c.3. qui pistrinis præsunt.*

Plenaria)*pro plena securitate N.128.c.3.*

Πόρναι) *porna. N.105. spectaculum meretricum scenicarum saltantium in theatro. Vide scenicus.*

Præfectianus)*à Præfecto Prætorij missus. N.86.c.8.N.124.c.2.N.128.c.17. Vide lib. 12.tit.10.Cod. Theod. ne præfectianus exactoris, vel curiosi horreorum custodis fungatur officio.*

Præfectoria dignitas quæ fuerit. *N.70.*

Præfecti Prætorio qui fuerint. *N.70.*

Primates) πρῶτοι. *pro administratoribus. N.54.c.2. Primates monasteriorum pro Abbatibus vel Præfectis. N.5.c.7. qui etiam Primi appellantur. N.e.c.9. Primates ciuitatis pro maioribus & dignioribus ciuibus. N.15.c.1.N.17.c.10. Primates mechanicorum, & architectorum pro peritioribus, & antiquioribus. N.7.c.3.*

Proastium) προάστειον. *N.7.c.3.& 5. N.117.c.13.N.120.c.1.N.131.c.8. suburbanum prædium. N.64.*

Proceres)*Iustinianus appellat senatores. N.23.c.2.& Iulianus N.82.c.4.*

Processio) *quasi progressio à procedendo in publicum N.105. dictum de Consule. & de Imp. const.1. de sent. passis. vnde hodie processiones Episcopi, & cleri in litanijs.*

Promeatores)*pro præcursoribus. N.130.c.6.*

Prosapia)*progeniem significat Iustiniano. N.23.c.5.*

Protocollum) πρωτόκολλον. *N.44.c.2. chartæ genus erat, non vt vulgò creditur exemplar, siue matrix.*

Proximi) μέλλοντες. *N.35. In singulis scrinijs erant proximi, de quibus in titulo de proximis sacrorum scriniorum lib. 12. In notitia dignitatum quidam primi scrinij appellantur: alij primicerij, & secundicerij, sic erant proximi appellati: hos sequebantur melloproximi. Erant autem scrinia memoriæ, epistularum, libellorum, dispositionum, siue cognitionum.*

Psallere) ψάλλειν. *N.59. pro canere.*

RECAVTA) No.cxxiii.i. *Gloſſar.* ῥέκαυτον. ἀποχῆς εἶδος.

REFERENDARII) No.xvi No.cxxii.v.No.cvi. *Procopius* ἀνεκδότοις. τοὺς γὰρ ῥεφερενδαρίους καλουμένους οὐκέτι ἀπέχρη ἀνενεγκεῖν εἰς τὸν βασιλέα τὰς τῶν ἱκετευόντων δεήσεις, ἐς δὲ τὰς ἀρχὰς ἀναγγεῖλαι μόνον ἧπερ εἰώθει ὅσα ἂν αὐτῷ ἀμφὶ τῷ ἱκέτῃ δοκῇ· ἀλλὰ ξυμφορήσαντές ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸν ἄδικον λόγον φενακισμοῖς μὲν τὸν Ἰουστινιανὸν καὶ παραγωγαῖς ἐξηπάτων, πρὸς τοὺς τοιούτους ἐπιτηδείως ἀποκείμενον φύσει· ἔξω δὲ αὐτίκα γενόμενοι καὶ τῶν σφίσιν ὡμιληκότων τοὺς ἀντιδίκους καθείρξαντές τισι χρήματα οὐδενὸς ἀμυνομένου ἀνεξελέγκτως ἐπράσσοντο ὅσα ἂν αὐτοῖς διαρκῆ εἴη. REFERENDARIVS MAGNAE ECCLESIAE) Nou.vj.iij. *Index officiorum magnæ ecclesiæ Conſtantinop.* ὁ ῥεφερενδάριος εἰς τὸ ἀποστέλλεσθαι εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς μεγάλους ἄρχοντας.

REGIA VRBS) Nou.lvii. *regina vrbs.* βασιλὶς πόλις *Conſtantinopolis. Balſamo can.iii. Syn. Conſtant.* τοῦ γὰρ μεγάλου Κωνσταντίνου μετενεχθέντος ἐν αὐτῇ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας τῶν ῥωμαίων μετωνομάσθη Κωνσταντινούπολις καὶ νέα ῥώμη καὶ πασῶν τῶν πόλεων βασιλίς.

RELATIO) Nou.cxv.i. ὑποβολή. ἡ ἀναφορὰ πρὸς βασιλέα. *Suggeſtio.*

ROGATAE IMPENSAE) No.cxxiii.v. *erogata.* Ῥογεύεσθαι. τὸν ὀψωνιασμὸν παρέχεσθαι. Ῥόγα. μισθὸς, στηρέσιον. διανομὴ. τῶν βασιλέων εὐσέβεια ἢ φιλοτιμία. *Iuſtinian.* καὶ ῥογεύειν τοὺς ἐξάρχους καὶ τοὺς στρατιώτας τὰς ἐν εἴδει χορηγουμένας αὐτοῖς. *Cedreno* ῥόγα, *Nazianzeno* κατ᾽ Ἰουλιανοῦ α, δωρεὰ βασιλικὴ *dicitur.*

ROMANAE CIVITATIS IVS) Nou.lxxii.v. *In orbe Romano qui fuerunt ex conſtitutione Titi Aelij Hadriani Antonini Pij, Ciues Romani effecti ſunt l. in orbe. D. de ſtat. homin. Chryſoſtomus.*

SACRA) Nou.cxxv xi. *diualis. Gloſſ.* σάκρα. ἡ θεία ἐπιστολή. *Hiſtor. Miſcell. lib.xvii.* Cum autem ſuſcepiſſet Imperator ſacram, oſculatus eſt ſigniculum quod habebat pectuſculum Imperatoris.

SALARIA) No.cxv.li. *Diaria.* παροχαὶ. *l. priuilegia C. de ſacroſ. eccleſ. Vopiſc. in Probo.* In ſalario diurno bubulæ pondo, porcinæ pondo ſex &c.

SANCTIMONIALES) Nou.cxxv.xv. *Vid. l. raptores C. de Epiſc. & cler. Auguſtinus de dec. virg.* Non mihi videtur iſta parabola vel ſimilitudo ad eas ſolas pertinere propria & excellentiori ſanctitate virgines, quę in eccleſia nominantur; quas etiam vſitatiori vocabulo ſanctimoniales appellare conſueuimus. *Et pſalm. xcix.* Inuenis ſanctimoniales indiſciplinatas. Numquid ideo ſanctimonium reprehendendum? *Idem de ſancta virginitat. cap. vlt.* Pro modulo itaque veſtro & de ſanctitate qua ſanctimoniales proprie dicimini.

SCHOLA PALATINORVM) No.cviii. xii. *meminit quinquagenarum ſcholarum Iulianus Imp. l. 1. C. Th. de domeſtic. & protector.*

SCHOLAE PLACITVM) Nou. xlvii. v. *Vid.* CASVS. CASVS MILITIAE.

SCHOLARES) No.cviii.ix. *Procopius* ἀνεκδότοις. ἦσαν στρατιῶται οὐχ ἧσσους ἢ πεντακόσιοι καὶ τρισχίλιοι τὸ ἐξ ἀρχῆς ἐπὶ φυλακῇ τοῦ παλατίου κατεστημένοι, οὓς δὴ σχολαρίους καλοῦσι· καὶ αὐτοῖς συντάξεις ἀεὶ καθὰ πλείους ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι τὸ δημόσιον ἀεὶ χορηγεῖν εἴωθε· τούτοις δὲ πρότερον μὲν Ἀρμενίους ἀριστίνδην ἀπολέξαντες ἐξ ἀρμενίων ἐς ταύτην δὴ τὴν τιμὴν ἦγον. ἐξ οὗ δὴ Ζήνων τὴν βασιλείαν παρέλαβε πᾶσιν ἐξουσία ἐγένετο καὶ ἀνάνδροις καὶ ἀπολέμοις οὖσι παντάπασι τούτου δὴ τοῦ ὀνόματος ἐπιβατεύειν. προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ ἀνδραπόδοις καταθεῖσι τίμημα τὴν στρατείαν ὠνεῖσθαι ταύτην. ἡνίκα τοίνυν τὴν βασιλείαν παρέλαβεν οὗτος Ἰουστινιανὸς πολλοὺς ἐς τὴν τιμὴν κατεστήσατο ταύτην χρήματα μεγάλα περιβαλλόμενος· ἐπεὶ δὲ τούτοις τοῖς καταλόγοις οὐδένα ἐνδεῖν τὸ λοιπὸν ᾔσθετο ἑτέρους αὐτοῖς ἐς δισχιλίους ἀντέθηκεν οὕσπερ ὑπεραρίθμους ἀπεκάλουν· αὐτίκα μάλα τῶν χρημάτων οὐδ᾽ ὁτιοῦν ἀποδοὺς σφίσιν. *Vidend. Suidas.* σχολάριοι. & ὑπεράριθμος.

SCHOLASTICI) Nou.lxxiiii. No.lxxvi. συνήγοροι. *Cedren.* εὐσέβιός τις σχολαστικὸς τῆς βασιλικῆς. *Balſamo.* περὶ μόνων πλουσίων καὶ σχολαστικῶν τουτέστι περὶ λόγους

σχολα

σχολαζόντων. *Augustin. in Ioan.* Qui habent causam & volunt supplicare, quærunt aliquem scholasticum iurisperitum à quo sibi preces componantur.

SCRINIVM) Nou. xxx. χαρτοφυλάκιον. *Ruffinus i. Histor* Frumentio rationes suas scriniaque commisit. *Socrates.* τὸν δὲ ἕτερον Φρουμέντιον ὄνομα αὐτῶν τῶν βασιλέων γραμματοφυλάκιον φροντίζειν. Publicorum monumentorum scrinia *l. viii. C. Th. de infirmand his quæ sub tyrannis &c.*

SCRINIVM MEMORIAE) No. xxvi. *Ruffin. lib. ii.* Interim dictanda aduersum fidem patrum imperialia decreta mandantur Benenolo tunc memoriæ scriniis præsidenti. *Sozomenus vii. xiii.* μετακαλεσαμένη τοίνυν Βενίβολον τὸν ἐπὶ τοῖς γραμματεῦσι τῶν θεσμῶν τότε τεταγμένον, ἐκέλευσε τὴν ταχίστην τιθέναι νόμον.

SCRINIVM EPISTVLARVM) Nou. xix. *Magister Epistularum legationes ciuitatum, consultationes & preces tractat. Magister Epistularum græcarum eas epistolas quæ græce solent emitti aut ipse dictat, aut latinè dictatas transfert in græcum. Eunapius in Nymphid.* ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς αὐτῷ καὶ τὴν βασιλικὴν γλῶτταν ἐπέτρεψε ταῖς ἐπιστολαῖς ἐπιστήσας, ὅσαι διὰ τῶν ἑλληνικῶν ἑρμηνεύονται λόγων. *In Scrinio libellorũ qui militãt, Libellenses dicuntur, quorũ meminit No. xxv.* QVI IN DIVINIS SCRINIIS MILITANT) Nou. cxx. οἱ ἐν τοῖς σκρινίοις τῶν ὑπομνημάτων στρατευόμενοι. οἱ χαρτοφύλακες τοῦ βασιλέως ἤτοι τῶν βασιλικῶν χαρτῶν. οἱ ὑπογραφεῖς. οἱ χειστοφόροι. οἱ χαρτοφύλακες τῶν βασιλικῶν διαταξέων. *Quodcumque enim Imperator per Epistolam constituit, vel cognoscens decreuit, vel edicto precepit, legem esse constat.*

SCRINIARII) No. lxxix. iij. χαρτουλαρίοι ἐν τῷ σκρινίῳ τεταγμένοι τῶν φαβρικῶν. No cxxiiij. σκρινιαρίοι τῶν ἔργων ὑπὸ τῆς ἐπάρχου τῶν πραιτωρίων. *mem. nit l. 1. C. de offic. præf. præt. Afric.*

SECVRITAS) Nou. cxxiiij. iij. ἀποχή. ἀμεριμνία. ἀπόδειξις.

SEDERE IVDICES) Nou. lxxvi. iij. *Cicero pro Cluentio.* Sedistine iudex in C. Fabricium. *Idem.* Quo die primum iudices citati in hunc reum consedistis. *Ouidius de Ponto.*

Vtque fui solitus sedissem forsitan vnus
De centum Iudex in tua verba viris.

SENATORES) Nou. lvj. j. ὅτι οἱ ἀπὸ πατρικίων ἕως ἰλλουστρίων εἰσὶν οἱ συγκλητικοί, καὶ οὗτοι μόνοι βουλὴν ἐν τῇ συγκλήτῳ δύνανται λέγειν. καὶ ὅτε ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ ὀφείλουσι συνάγεσθαι, καὶ ὅτε οἱ ὕπαρχοι προκαθέζεσθαι ὀφείλουσι, καὶ μετ᾽ αὐτοὺς οἱ συγκλητικοί. *Refertur à Græcis quam apposui epitome d. No. lvi.* περὶ συγκλητικῶν ἀθροιζομένων.

SEPTIMVM MILIARIVM) Nou. cix. *l. sancimus C. de sacros. eccles. l. pen. C. de posit. Sozomen. lib. vii. cap. xxiiii.* λέγεται δὲ τότε τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκδημῶν πρὸς τῷ ἑβδόμῳ μιλίῳ γενόμενος, προσεύξασθαι τῷ θεῷ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ ἣν ἐπὶ τιμῇ Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἱδρύσατο. *Nicephor. Kallist.* ἕβδομον *vocat lib xii. cap. xxxix. Et Georgius Episcopus Alexand. in lib. cuius titulus est.* τὰ περὶ τὸν Χρυσόστομον. ἐν τῷ ἑβδόμῳ *(inquit)* οὕτω γὰρ καλεῖται ὁ τόπος τῇ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐκκλησίᾳ. *Iustinianus alibi* Septimum. *Anastasius* Septimium, *et Historia Miscella lib. xix.* A summitate *(inquit)* videlicet Septimij quæ vergit ad Occidentem id est à domo quæ Magnaura dicitur & rursus vsque ad arcem quam Cyclobinm dicunt quæque spectat ad Orientem. *Cedrenus.*

SIGYNNI) No. lxxix. *Aristoteles* περὶ ποιητικῆς. τὸ γὰρ σίγυνον Κυπρίοις μὲν κύριον, ἡμῖν δὲ γλῶττα. *Scoliast. Apollon. iii.* σιγύνας δὲ καλοῦσιν οἱ Κύπριοι τὰ ἀκόντια, ἄλλοι δὲ τὰ ὁλοσίδηρα ἀκόντια. *Eustath. Od.* τ. *& Iliad.* β. *&* γ. Λυκόφρων δὲ σίγυμνον ἢ σίγυννον ὡς ἐν β. ἐρρέθη τὸ ὁλοσίδηρον φησιν ἀκόντιον. *Hesich.* σιγυνοί. τὰ ξυστὰ δόρατα ἢ τοὺς ὁλοσιδήρους ἄκοντας. *Sudas* σιγύνη καὶ σιγύνης. τὰ δόρατα παρὰ Μακεδόσιν.

SILENTIVM) No. lvi. i. *Silentio conuentus inesse videtur. Vt totum senatũ conuenire oporteat, quamuis silentium tantum sine conuentu Senatoribus indictum fuerit. Etymon non est vsq. adeo abstrusum: cum à silentio consiliũ, credibilius dictũ*

marionem vero olerum non solum ab hortulanis fieri, sed & ab his qui vocantur Summarij, & qui talia nouerunt.

SVSVRRI MAGICI) No.cvii iiii. *Prudent.i.contra Symmachum.*

Murmure nam magico tenues excire figuras,
Atque sepulchrales scite incantare fauillas,
Vita itidem spoliare alios ars noxia nouit.

SYNDICVS) Nou. lxviiii.i. *In communi totius corporis causa ordinatur. l. xlii. C.Th. de Episc. & cleric. l. xviii. C. de re militar.*

TABELLIO) No.vii.i. No.xl.i. No.cxi.ix. No.xliiii.ii. *Procopius* ἀνεκδότοις. καὶ αἰδοῖός τις ἔσπερ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τηνικάδε χρόνια καθήμενος ἡνίκα ὁ μάμιανῆς παῖς δόξαν τι πολλὴν ἐπὶ τῇ ἀληθείᾳ καὶ ἀρετῇ ἔχων ἅπαντα ἐπετέλει τὰ τῶν πολιτῶν γραμματεῖα ἕκαστον αὐτῶν ἀποσφραγίζων αὐτοῖς οἰκείοις γράμμασιν ὅπερ ταβελλίωνα καλοῦσι ῥωμαῖοι.

TABLIZARE) Nou.cxv xiii. ταβλίζειν. πεττεύειν. *Eustat. Odyss. i. Iliad. ii. Basilius in grammat.* κύβος. τὸ τάβλιον. *Sophronius in Apollonio.* στρεφήτης τάβλα καὶ βολίεις παίζειν.

TAMIACA PRAEDIA) Nou.xxii i.ii. ταμιεῖον τὸ δημόσιον. *fiscus erarium.* ταμιεῖον τὸ ἰδιωτικόν. *cellarium, cella proma, penuarium penum, promptuarium.*

TAXATIO) Nou.lxxvi.x. No.xlvii. ii. ἡ φαινομένη ποσότης τῶν ὀρθῶς καὶ ἀληθῶς δαπανημάτων ἀφ᾽ ἧς καὶ ὅρος ἐπιλογιστεύρηθη.

TEBENNVM) No xcvi. *Eunapius in Iulian.* ἐνταῦθα αὐτίκα ἐπηδήσεν ὁ αἰθυπτος ἐκ τοῦ θρόνου καὶ τὴν περιπόρφυρον ἀναστείλας ἐσθῆτα, τήβεννον αὐτὴν ῥωμαῖοι καλοῦσιν.

TERTIA CENTESIMAE) No.ii.iiii. Nou. xxxvi. xxx. *l. cum quidam. §. vlt. D. de vsur.* τρίτην ἑκατοστῆς. τόκος ἀπὸ τρίτης ἑκατοστῆς, ἤγουν ἐφ᾽ ἑκάστη λίτρα νομίσματα δ᾽. tertia pars centesimæ. *l. eos qui. C. de vsur.*

THEATROQVINEGIVM) θέατρον κυνηγία. No. xcviii. *Inde* θέατρον κυνηγετικὸν *Dion. lib. xliii.* θέατρόν τι κυνηγετικὸν ἰκριώσας ὃ καὶ ἀμφιθέατρον ἐκ τοῦ πέριξ πανταχόθεν ἕδρας ἄνευ σκηνῆς ἔχειν προσερρήθη. καὶ ἐπὶ τούτῳ καὶ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ καὶ θηρίων σφαγὰς καὶ ἀνδρῶν ὁπλομαχίας ἐποίησεν. *Xiphilin. in Nerone.* καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες οὐχ ὅπως ἱππικοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος, εἰς τὴν ὀρχήστραν καὶ ἐς τὸν ἱππόδρομον, τό τε θέατρον τὸ κυνηγετικὸν εἰσῆλθον, ὥσπερ οἱ ἀτιμότατοι, καὶ ηὔλησαν τινες αὐτῶν, καὶ ὠρχήσαντο, τραγῳδίας τε καὶ κωμῳδίας ὑπεκρίναντο, καὶ ἐκιθαρῴδησαν, ἵππευσέ τε ἤλασαν, καὶ θηρία ἀπέκτειναν καὶ ἐμονομάχησαν.

TITVLOS IMPONERE ALIENIS REBVS) No.xxi.xiii. No.xxii.v. *Augustin. psalm. xxi.* Vbi potens aliquis invenerit titulos suos nonne iure rem sibi vindicat? & dicit, non poneret titulos meos nisi res mea esset. *Idem Tract. vii. in Epist. Ioann. Cuius sit, & ad quem pertineat pradium in titulo inspicitur, ne forte importune irruamus quo non oportet. Idem Augustin. Psal. lv.*

TRACTEVTAE) Nou.xxii.i. TRACTEOTAE) Nou. cxxiii.iii. No.cxxiiii.i. *Tractatores Nou. Theodos. de patrimonial. rei dominic. Sic enim maxime in Africa dicuntur scriniarij qui annonas publicas computant & tractant Iuliano auctore. Edict. xiii.* ὁ τῆς φοινίκης σκρίνιον τρακτεύοντος. *Nou cxxviii.* οἱ δὲ τῆς ἑκάστης ἐπαρχίας τρακτευταί. *Sed & de his qui res ecclesiarū tractans dicitur in epitom. No. cxx* μηδεὶς δὲ (inquit) τῶν τρακτευτῶν διαπραττόντων ἢ διοικούντων τὰ πράγματα τῶν σεπτῶν οἴκων, ἢ συγγενεῖς αὐτῶν, ἢ ἀγχιστεῖς ἐμφυτεύσεις ἢ ὑποθήκας τῶν αὐτῶν σεπτῶν οἴκων λαμβανέτω.

TRANSLATIO) Nou.xxi.vi. *translatio professionis censualis. l. vlt. C. sine cens. vel reliq. fund. comp. non poss.*

TRANSMARINVS LOCVS) No.liii. *Si quando cadauera sepelienda trans mare efferebantur. Cedren. in Iustinian.* μὴ ἐπαρκεῖν τοῖς ζῶσι θάπτειν τοὺς τεθνεῶτας, μήτε δὲ τὰ πλοῖα ἐξαρκεῖν εἰς τὸ διαπεραιοῦν.

VERBORVM QVORVNDAM IVLIANI INTERPRETATIO.

AVCTORE ANT. AVGVSTINO
Episcopo Ilerdensi.

B actis)*Nou.41.* ***numeratur inter apparitores Quæstoris prouincialis. Cura eius est actis praesse,quæ coram magistratu fiunt.In notitia dignitatum Orientis & Occidentis in officio multorum Magistratuum numeratur Ab actis. Actuarius idem etiam dicitur, vel qui sub eo acta scribit. vide lib.12.Codicis tit.de numerarijs,& actuarijs.* * Sequutus est dispositionem editionis Scrimgerianæ

Adiutores Quæstoris)*Nou.35.erant sub Quæstore vrbis Constantinopolitanæ, & militare dicebantur,non in armata militia,sed in Scrinijs.In ea notitia dignitatum Illustris Quæstor officium non habet; sed adiutores de scrinijs, quos voluerit. vide.l.comperimus.& l.hac lege.& l.certa.C.de proxim sacror.scrin.lib.12.*

Ad responsum)*Nou.28.c.1.sub Moderatore Helenoponti militum controuersias sedabat.Sic alij Præsides alios habebant eodem nomine. Alius hic est ab Apocrisiarijs, quamuis nomen Græcum non dissimile sit* πρὸς ἀπόκρισιν. *Erant etiam scriniarij ad responsum,vt const.7.de palatinis lib.12.Cod.& in notitia dignitatum fit mentio primicerij scrinij auri ad responsum sub Comite sacrar.largitionum.*

Adscripticius)*De hoc Nou.17. c.9.Nou.22.c.6.Nou.54.c.1 N.123.c.27.Hic in censu adscribebatur certo agro, quem colere cogebatur. Vide lib.xi.Codicis tit.de agricolis & censitis,& colonis.& lib. 13.tit.10.Cod.Theodosi.de censu.siue adscriptione.*

Agapetus) ἀγαπητός. *N.6.c.6.dilectum significat.Hoc nomine diaconissæ suos appellabant familiares:Vidend.Hieronym.epist. 22.ad Eustochium.*

Agens in rebus)*N.86.c.8.De agentibus in rebus, & de præpositis, & principibus agentium in reb. videnda constitutiones lib.12. Codicis.In notitia dignitatum sub Magistro officiorũ fuit schola agentium in rebus. vide tit.de off.Mag.offic.lib.1.Cod.*

Agrestes)*Nou.33.Iustinianus hoc nomine agricolas appellat. Sic Vergil.1.Georg.*

Ignarósque viæ mecum miseratus agrestes.

Alienatio)*N.7.c.1. Alienationis verbum continet donationem, permutationem,& emphyteuseos perpetuum contractum.*

Anachorita)ἀναχωρήτης.*N.5.c.3. separatum significat virum religiosum,quales eremitas appellant. Hieronym.in d.epist.22.Tria sunt in Aegypto genera monachorum,Cœnobita in communi viuentes, Anachorita,qui soli habitant per deserta, & ab eo, quòd procul ab hominibus recesserint, nuncupantur, tertium genus neglectum,&c.*

Angaria)ἀγγαρεία.*N.17.c.6.Propriè ad cursum publicum pertinebant,vt lib.12. Codicis Iustin.& lib.8.Cod.Theodos.tit.de cursu publico,& angarijs.transfertur ad alia onera. vide l.neminem. C. de sacros. eccl.l. vlt.in fine.D.de muneribus l.via.D. de veteranis.*

Annona,& dona ecclesiastica loco beneficiorum.*Nou.57.c.1.2.*

Antefatus)*pro præfatus,vel prædictus.Nou.5.c.8.N.7.c.3. N.22.c.9.& 28. N.39.c.2.& alibi.*

Aphoplista)ἀφοπλίστης. *N.8.c.6. qui priuatis hominibus arma habere non sinit. exceptis militibus,vt N.57.c.11.& N.85.c.3.Vide lib.11.Cod.tit.vt armorum vsus.&c. & vid.Hesychius.*

Apocha)ἀποχή.*N.46.N.49.c.2. receptionis, liberationis, vel solutionis instrumentum significat.vide.Cod.de apochis pub.lib.10.*

Apocrisiarius)ἀποκρισιάριος.*N. 6.c.2.3.N.79.c.5.N.123.c.41.54.62.A responsis*

diti posset ,qui veluti internuncius est sanctimonialium , & aliarum personarum. nonnumquam procuratorem, & negotiorum gestorem earundem, nonnumquam o- ratorem, vel legatum absentis Episcopi, vel Patriarcha significat.

Apparitio)*cohortem, vel officium Præsidis , aut aliorum magistratuum significat. N.28.c.1.N.29.N.31.N.41.N.58.Dig.quod metus cau.c.vlt.*

Apparitor)*vnus ex ea cohorte , vel officio ab apparando vel apparendo potius magistratus dictus. N.28.c.2.N.29.N.60.c.1. De his plures tituli lib.12.Cod.*

Archiepiscopus)ἀρχιεπίσκοπος.*N.11. maior Metropolitano est. Sed pro eodem alijs accipitur.*

Archimandrita)ἀρχιμανδρίτης.*N.5.c.7.N.7.c.1.N.120.c.2.N.123.c.51. Abbatem, vel monachorum præfectum significat. Vide constit.52.Græcam de Episc.& cler.*

Archimādritissa)ἀρχιμανδρίτισσα.*N.7.c.1.sanctimonialiū præfecta, vel Abbatissa.*

Arctoa loca)ἀρκτῷα.*N.69.c.2. Septentrionis loca. quòd ἄρκτος vrsam significet: & celeste signum eo nomine appelletur; & Arctophilax Bootes.*

Argyroprata)ἀργυροπράτης.*N.136.argenti distractor.N. 4.c.1.argentarius à veteribus dictus. quòd argentea vasa venderet. N.136. c. 4. & auctionibus præesset , ac nominibus faciendis. Vide Dig. & Codice de edendo.*

Asceterium)ἀσκητήριον.*N.6.c. 6.N. 7.c.5.N. 59. N.79.c.1.2.N. 123.c.43.51.53.55.locus, vbi ascetria, siue sanctimoniales degunt . quamuis olim monasterium virorum eodem nomine diceretur.*

Ascetria)ἀσκήτρια.*N.123.c.32. 43.44.55.64.65. eandem monacham, monastriam, & sanctimonialem Iulianus appellat.*

Aureorum annulorum ius)*N.18.c.10.N.78.c.1.4. Olim non poterant liberti aureo anulo vti sine Imperatoris licentia. Eratq́ue is anulus equitum insigne, postea ingenuorum.*

Basilica)βασιλική.*N.82.c.3 non templum, nec regiam domum, sed locum exercendorum iudiciorum significat. Viden. Vitruuius.*

Bona gratia diuortiū fiebat, cùm sine culpa discedebatur. *vt N.22.c.2.4.17.*

Brephotrophium)βρεφοτροφεῖον.*Nou. 7.c. 1.locus venerabilis, in quo infantes aluntur.*

Brephotrophus)βρεφοτρόφος.*N.111.N.120.c.2. qui curam gerebat dicti loci.*

Cadere loco) *N.35.de casu militia. N.35.c.5. N.97.c.4. vacare , & vacatio vulgò dicitur.*

Cœnatio)*N.130 c.8.pro cœnaculo, hoc est cœnandi loco.*

Calculus)ψῆφος.*N.53.c.1.N.60.c.1.N.62.c.1. pro decreto, vel sententia.*

Canonicarius)*N.30.N.128.c.5.6.est qui exigit canonem, hoc est mensuram tributi. Vide Cod.de canone largitionalium titulorum lib.10. & de canone frumentario vrbis Romæ lib.11.& constitut.9.Græcam de exactionibus tributorum.*

Canonicum)*à canone ecclesiastico. Nou.17.c.7.*

In Capita successio, quæ sit) *Nou.118. cap.2.*

Capite censitus)*N.17.c.9.Olim capite censi dicebantur ciues Romani, qui extra classes censebantur ob egestatem . Postea qui pro capite in prouincijs tributum soluebant, capite censiti dicebantur, & alienos agros colebant. Vnde etiam coloni, & adscriptitij vocati sunt. Vide Cod.de agricolis, & censitis lib.xi.& in quibus causis coloni capite censiti dominum accusare possunt.*

Castus)*N.6.c.5.non solùm cælebs ,sed etiam is, qui habet, vel habuit vxorem castam, eamq́ue virgo virginem duxit.*

Casus liberorum)*N.22.c.13.N.68.cum morte alicuius ex liberis lucrum mater, vel pater ex instrumentis dotalibus consequitur.*

Casus militiæ)*vide cadere loco.*

Cathedraticum)καθεδρατικόν.*N.123.c.5.ius cathedra, siue sedis.*

Cautela)*N.2.c.4.non pro astutia, sed pro cautione.*

Censualis)*N.17.c.5.N.128.c.4.& 13. Census curam gerit in municipio, vt & Magister*

gister Census. erant etiam scribæ censuales, vt lib. 8. Cod. Theodos. tit. de tabularijs holographis, & censualibus scribis. Vide titulum de tabularijs, scribis, logographis, & censualibus lib. 10. Codicis. & de censib. & censitoribus lib. 11. In notitia dignitatum occidentis censuales numerantur in officio Præf. vrbis Romæ, de quibus Capitolinus in Gordianis.

Charta, vel Chartula) *pro scriptura, vel instrumento. N. 48. N. 49. c. 2.*

Chartularius) *à chartis siue instrumentis dictus, varijs in rebus, & scrinijs curam agebat. N. 85. c. 2. & 4. in scrinio fabricæ armorum. N. 117. c. 9. in militia. N. 120. c. 1. 2. & 4. in ecclesia. vide lib. 1. tit. 2. codicis constit. 25. Græcam.*

Cingulum) *magistratus signum N. 62. c. 2. Tamiacorum. N. 30.*

Circus) *Nou. 117. c. 6. locus est vbi ludi Circenses fiebant à quattuor factionibus quadrigarum. vide N. 105.*

Ciuitatis Romanæ ius) *N. 78. c. 1. & 4. olim multa poterant ciues Rom. quibus alij prohibebantur. vt sunt connubiũ cum ciue Romana testamenti factio actiuè & passiuè, patria potestas, commercium nexus, & alia id genus.*

Clarissimi) *N. 71. Comites & Tribuni clarissimi dicuntur, Illustribus minores.*

Collatores) *Nou. 128. c. 4. 5. 10. 15. Nou. 130. c. 1. 2. 3. 7. qui tributa conferunt. olim socij dicebantur.*

Colonus) *N. 17. c. 9. N. 34. N. 80. c. 1. Rusticos agrorũ colonos, quos nonnunquã adscriptitios et capite cẽsitos vocãt. sed colonus nomen generis est. in plures species scinditur. Olim tam in colonias missi quàm qui agros colerent ita appellabãtur. Vid. lib. 11. Cod. sub titulis de agricolis & cẽsit. & colon. & de capitat. ciuiũ censib. exim. & in quibus causis coloni cẽsiti dominos accusare possũt & de Colonis palestinis Thracensibus & Illyricianis & de mancipijs & colonis patrimonialiũ & saltuensium & Emphiteuticor. fundorum. & de fugit. colon. & de prad. Tamiac. & his qui ex colonis Tamiacis alijsq; libera condit. procreant. lib. 5. Cod. Theod. tit de Inquil. & Colon. et ne colonus inscio domino suo alienet peculium. & Nou. 9. Valentiniani de Colonis vagis vel agnatione & de Aduenis.*

Comitiacus) *Nou. 38. c. 6. nonnunquam Comitianus & Comitatensis appellatur à comitatu. de quo Nou. 1. Martiani Titulo neminem exhiberi de prouincia ad Comitat. vel à comitibus Imp. vel Præfect. Prætor. aut Inferioris magistratus. Sic vexillationes & legiones Comitatẽses sub magistris militum In notitia dignitatum orientis. De Comitiaco Vid. formul. 13. lib. 6. & 31. lib. 7. Variar. Cassiod.*

Commentariensis) *Nou. 41. Numeratur inter apparitores præsidũ. sæpe carceri præerat à commentarijs siue libellis dictus. Vide. C. de Custod. reor. lib. 9.*

Comparator) *Nou 49. c. 2. qui ad litterarum comparationem adhibetur.*

Concubina) *Nou. 18. c. 5. mulier libera sola in domo eius, qui vxorem legitimam non habet.*

Concubitor) *Nou. 18. c. 5. N. 89 c. 12. qui concubinam habet.*

Confirmator venditionis) *Nou. 4. c. 1. fideiussor datus à venditore.*

Consistorium) *Nou. 23. c. 2. Vtitur hoc verbo Iustinianus pro senatu siue tribunali principis.*

Constringere) *Nou. 124. c. 2. In carcerem mittere, aut vinculis coercere.*

Consuetudinaria) *pro consueta Nou. 17. c. 2.*

Consuetudo) *pro sportulis vel stipendijs solitis Nou. 123. c. 5. & 23.*

Consularis) *Nou. 62. c. 2. alij ordinarij, alij honorarij Consulares. Ordinarij qui consulatum gesserunt. Honorarij qui honoris eius codicillos tantũ adepti sunt. Ordinarij item in ordinarios, & suffectos distinguntur. namq; ij, qui Kalendis Ianuarijs Consulatum inibant, ordinarij dicebantur, propter ordinem fastorum Consularium: Cæteri suffecti. Consularis Exconsule etiam dictus est posteriori sæculo. Nouel. 81. cap. 1.*

Consultatio) *Nou. 23. c. 2. N. 62. c. 1. cùm Princeps senatum conuocabat, à consulendo dicta. distingui videtur à Iuliano in conuentum, & silentium. Idem vide-*

tur dixisse Iustinianus consistorium.N. 23. cap.2. vide lib.7.Codicis titul. de app.& consult.

Continentia)*pro alimentis.N.65.*

Conuentus)*pro senatu. N.62. c.1.Olim Prætores Prouinciales habere conuentus dicebantur,cum de totius prouinciæ causis cognoscerent.*

Creditor)*N.4.c.2. qui mutuam dedit alicui pecuniam, & qui aliquam contra aliquem actionem habet.*

Curia)*N.38.c.1.2.4.N 45.c.1.N.70.decurionum,siue curialium senatus.Hinc curiæ tradere.N.6.c.7.N.123.c.21.& 46.pro decurionem,vel curialem efficere.Vide Nouellam vlt. Theodosij de bonis decurionum,& de naturalibus filijs eorum in curiam mittendis,heredibusq; scribendis.*

Curialis)*N. 6.c.1.4.7. N.18.c.2. N.38.c.1.2.3.4.5.6. N.45.c.1.2. N.70.N. 87.N.89. N.101.N.123.c.1.6.22. N.128.c.5.8. Olim decuriones dicebantur in colonijs,qui locum senatorum tenebant, quibus Duumuiri præerant; vt Romæ duo Consules senatui. Cicero 2.in Rullum de lege Agraria.vide l.pupillus.D.de verb.sign. Is senatus curia dicebatur,& ordo decurionum, qui postea curialium. Ex colonijs ad municipia,atque alia loca nomen extensum est. Hi initiò donati priuilegijs,postea oneribus grauati sunt.*

Cursus publicus)*N. 28.c. 1.cum publica pecunia licebat equis dispositis,& vehiculis homines,aut res quaslibet mittere. Olim diplomate vti,& angarijs dictum est.Vide lib.12.Cod.Iustin.& lib.8.C.Theodos.de cursu publico.*

Κυνήγιον θεάτρου)*theatri venatio. N.105.distinguitur hæc à venatione ferarum, de qua lib.11. Cod.Iustin.& lib.15. C. Theod.tit. de venatione ferarum. illa enim in amphitheatro fiebat,hæc in theatro:illa ferarum,hæc cicurum fuit.Dicitur rectius κυνηγία & κυνηγέσιον.*

Decani)*N.59.qui lectuli defuncti ministerium faciunt,dum ad sepulchrum defertur.Vide.l.non plures.C.de sacros eccl.*

Decanica)*Nou. 79. cap. 2. ecclesiæ carcer, ab eodem fortè decanorum ministerio dictus.*

Decreta facere)*pro electionem facere. N.123.cap.1.*

Delegatores)*N.128.c.1.N.130.c.1.5.6. mittuntur ab exercitu,vt annona militibus præbeantur,à delegationis munere appellati.*

Denominatores)*Nou. 128. cap.16. pro ijs, qui nominarunt, & nominatores. Nou.e.c.6.*

Depositor)*N.73.c.1.qui deposuit.*

Destinare)*pro designare.N.3.c.2.pro statuere.N.53.c.4.*

Destitutor)*N.57.c.1.qui destituit ecclesiam,& non residet.*

Diaconissa)*Διακόνισσα.N.3.c.1.N.6.c.6.In baptismo feminarum,& in alijs ecclesiasticis ministerijs, vt Clemens testatur lib.2. c.30. & lib.3.c.15.& 16. & lib.8.c.34. Apostolicar.constitutionum,ne viri inter mulieres versarentur,adhibebantur diaconissæ,quæ etiam Episcopo suggerebant necessitates viduarum,vel pupillarum.*

Διαιτηταὶ)*Diatetæ.N.82.c.1.iudices delegati,& nonnunquam arbitri ita appellantur.Videndus Hesychius.*

Diaria)*redditus.N.123.c.23.*

Diasosta)*Διασώστης. Nou. 130.cap.1.6.7.nomen militaris ministri,à conseruando dictum.*

Egentia)*pro inopia.N.4.c.1.*

Elogium)*pro testamento.N.22. c.19.*

Emphanistica)*ἐμφανιστικὰ.N.56.insinuationis causa data.*

Emponemata)*ἐμπονήματα.N.7.c.3.N.64.N.120.c.5.quæ meliora effecta sunt in prædijs,vulgò meliorationes appellant.*

Eremodicia)*ἐρημοδίκια.N.69.c.3.deserta ab altera partium iudicia sunt.*

Ergasteria)*ἐργαστήρια.N.17.cap.10.N. 59. taberna opificum,siue officina.*

Exar-

Exarmare) *N.134.c.18. aut manus vtriusque abscissionem facere, vt armis vti nequeat: aut articulorum dissolutionem facere. & fortè exartuare scribendum est. ἐξαρμόζειν Gracè dicitur, consonantia dissoluere. inde fortasse deductum est.*

Exceptio) *N.123.c.8. ab excipiendis tributis dicta.*

Exceptor) *exactor tributorum. N.15.c.3. N.82.c.7. N.123.c.8. transfertur ad alias actiones.*

Ex consule) *pro Consulari. N.81.c.1. vt ex Pratore, ex quastore, ex prafecto pro Pratorio, Quastorio, & prafectorio. hoc est qui consul, Prator, Quastor, aut Prafectus fuit.*

Expelleura) ἐξπελλεύτης. *N.128. c.6. ab expellendo fortè dictus dura condicionis exactor. aliquibus placet Expileutam dicere ab expilando. ἐξπιλευτής. const. 9. Graca de exactionibus tributor.*

Fabrica) *pro officina armorum. N.85.c.5. In notitia dignitatum sub magistris officiorum sunt plures fabrica huiusmodi.*

Fabricenses) *N.85. c.1.2. qui arma faciunt. vide lib.11. Cod. Iustin. & lib.10. Cod. Theod. titulum de fabricensibus, & Cassiodorum lib.7. formula 18. & 19. variar.*

Falcidia) *pro legitima portione filiorum. N.5.c.5. N.18.c.1.2.3. N.39.c.1. N.66.*

Fœderati) *genus militum. N.117. c.9. non à fœderatis populis, sed à fœdere, quo ab alijs distinguebantur. vide epit.12. const. Graca de haretic.*

Fures qui dicantur. *N.134.c.19.*

Genearchica) γενεαρχικὰ *Edict.3. gentilicia pradia, qua agnatos, vel familiam sequebantur.*

Gerontocomium) γεροντοκομεῖον. *N.7.c.1. locus venerabilis, in quo senes pauperes aluntur.*

Gestus) *pro actu, & gestione magistratus. N.70. N.81.c.1.*

Hereticus) αἱρετικὸς. *N.109. N.115.c.3. qui catholicis non communicat.*

Harenarius) *N.115.c.3. qui in harena pugnare solet publicè in amphitheatris.*

Hegumenus) ἡγούμενος. *N.79.c.1. N.120.c.2. N.123..c.52.53. Abbas, vel prafectus monachorum.*

Hesychiasta) ἡσυχιαστής. *N.5.c.3. quietum monachum significat ab alijs separatum, vt anachorita, & eremita.*

Honorarius) *N.62.c.2. N.70. qui non gerit magistratum, sed eius honore decoratur codicillis ab Imp. impetratis. Codicillorum formulam refert Cassiodorus lib.6. form.10. variar. Hi etiam vacantes appellantur, quamuis aliqua sit inter eos differentia. vide Consularis.*

Idiota) ἰδιώτης. *N.82.c.3. pro iudice singulari.*

Imperialis vrbs) *pro Constantinopoli. N.53.c.2.4. N.60.c.1. & 2. Regia. N.63.*

Ingratus filius quis dicatur *N.22.c.13.21. N.115.*

Instructum) *N.128. c. aliud est instructum fundum legare, aliud fundum cum instrumento. Vide Dig. de instructo, & instrumento legato.*

Intestatus quis dicatur. *N.22.c.1.*

Intimare) *pro insinuare. N.52.c.2. N.66.*

Iudex) *differt à magistratu, vt iudicare, & ius dicere. vt in iure, & in iudicio. Erat enim iudex sape priuata persona. N.23.c.5. Iustiniani. Iulianus. N.53.c.4. N.60. c.2. Magistratus publica persona ius dicit in iure, iudex iudicat in iudicio. nonnumquam his verbis abutimur.*

Lampadarius) *N.41. inter apparitores numeratur, à lampade ferenda. Eius mentio est in notitia dignitatum.*

Lestodiocta) λῃστοδιώκτης. *N.128.c.20. N.134.c.1. Latrunculator. N.8.c.6. Latronum persecutor.*

Libellenses) *N. 20. ex Scrinio libellorum, ab eis dicti, quibus praerat Magister libellorum, qui cognitiones, & preces tractat, vt in notitia dignitatum scriptum est.*

Liberorum appellatione omnes descendentes complectimur. *N.91.c.1.*

Liberorum ius)*N.78.c.4. Aduersus orbitatis pœnas ius liberorum impetrari solebat à Principe. Trium verò liberorum ius non solùm dictas pœnas tollebat, sed etiam præmia conferebat.*

Liberi vnius portio)*N.22.c.14.pro vnius ex liberis portione. Rarò id nomen singulari numero reperitur. quamuis dicamus ius trium liberorum, non ius ternorum liberorum; & tres liberi non terni. N.22.c.13.N.117.c.4.*

Limitatenses)*N.41.milites limitum, quos etiam limitaneos appellabant. Vide lib.11.Cod.tit. de fundis limitrophis, & limitaneis.*

Litigiosa res quæ dicatur.*N.122.c.1.*

Loci seruator)τοποτηρητής. *N.128.c.18.19. N.134. c.1. 3. vicarius dicitur. N.8.c.2. N.15.c.2.N.17.c.6.N.28.c.2. legatus, nuntius, procurator nonnumquam, quod loco alterius sit.*

Logographus)λογογράφος. *N. 128. c. 13. qui rationes scribit. vide Cod. de tabularijs, scribis, logographis, & censualibus lib. 10. & lib.11.C.Theodos.tit.4. ne collatio per logographos celebretur. Rationales appellat notitia dignitatum sub comite sacrarum largitionum occidentis.*

Logotheta)λογοθέτης. *N.128. c.17. qui rationes conficit, vel accipit. Idem discussor dicitur const.4. Græca de discussoribus.*

Magisterianus)*N.124.c.2. Magistri militum minister. Vide constit.7. Græcam de executoribus & exactoribus.*

Mappa)*N. 105. ludos circenses significat, quòd mappa signum quadrigis daretur. Viden. Cassiodorus lib.3.epist.51.variarum.*

Matricula)*N.85.c.2.pro indice vel notitia.*

Matricularij)*N.13.ex matriculis scriniorum, vel apparitorum.*

Mediastinus)*N.89.c.1.pro mediocri. Olim seruum significabat vilem.*

Mensa)*N.49.c.2. Præfecti Prætorij tabularium.*

Militia)*N.35.N.53.c.5.N.97.c.4. Militia armata differt à militia Palatina, siue scriniorum: illius erant milites caligati, huius togati: illius casus, siue finis missio, mors, expletio temporis: huius mors, venditio, priuatio. vide cadere, et schola placitũ.*

Mœchus)μοιχὸς.*N.134.c.15.17.pro adultero.*

Monacha)μοναχὴ.*pro sanctimoniali. N. 76. N.123.c.43.54.57.62.65.*

Monastria)μονάστρια.*pro eadem. N.123.c.32.64.*

Μονημέριον)*monemerium. N.105. venatio ferarum in harena vno tantùm die. Videndus Leon. Philosophus lib.1.c.1.epigram. Græcor.*

Μονοκοντία)*monocontia. N 85.cap.3. iaculi genus.*

Municipium)*N.17. c.10. pro quocumq; oppido. ab eo municipales pro oppidanis. Olim à colonijs, & sociorum, ac fœderatorum oppidis distinguebantur: quod municipia cum ciuitate Romana aliquibus muneribus conuenirent.*

Murilegula) *N.38. c.6. à murice legendo, vt purpura fieret. vide lib.xi. Cod. Iustin. & lib.10. Cod. Theodos. tit. de murilegulis, & gynaciarijs. & de vestibus holobarũ, & auratis, & de tinctione sacri muricis.*

Natalib. restituere)*N.18.c.10.N.74.c.1.N.78.c.1. & 4. legitimare hodie vocant, iura legitimi ex rescripto largiri.*

Nemo nihil neque lucretur) *pro nemo quidquam aut lucretur. N.123. c. 57. Græca figura dictum est.*

Nominatores)*pro ijs, qui nominarunt. N.128.c.6. & denominatores. N.e.c.16. Vide Dig. de fideiussoribus, & nominatoribus, & Cod. de periculo nominatorũ. lib.11.*

Nosocomium)νοσοκομεῖον.*N.7.c.1. N.120.c.1.2. locus venerabilis, in quo ægroti pauperes curantur. Vtitur hoc verbo Hieronym. in epist.30. ad Oceanum.*

Nosocomus)νοσοκόμος.*N.120.c.2.N.123.c.24. & 38. qui ei loco præest.*

Notitia) γνῶσις.*pro indice. N.41. quidam matriculam, alij tabulam vocant.*

Noui muti)*N.59. locus vrbis Constantinopolitanæ. Vide lib.1. tit.2. Codicis const. Græcam 18.*

Obferuent)*pro obferuiant. N.123.c.29.*

Officialis)*ex officio Præfidis, vel aliorum magiftratuum. Nou.6.c.1.4.7.N.7.c.1. N.80.c.6.9.N.128.c.8.16.vide taxeota.*

Officium)*pro apparitoribus.N.5.c.6.N.6.c.7.*

Optiones)*genus militum, vt accenforum.N.130.c.5.*

Ordinarij)*N.62.c.2.vide Confularis.*

Orphanotrophium) ὀρφανοτροφεῖον. *N.7.c.1.N.111.N.120.c.1.2.locus venerabilis, in quo pupilli nutriuntur.*

Orphanotrophus) ὀρφανοτρόφος. *N.120.c.12.qui illius loci curam gerit.*

Orthodoxus quis dicatur.*N.115.c.3.*

Πάγκαρπον) *pancarpon. N.105.inter fpectacula, quæ Conful exhibebat, numeratur. à Fefto Pancarpiæ coronæ dicuntur ex vario genere florum factæ. Sed καρπὸς Græcis fructus fignificat: & cum hoc venationi coniungatur monemerij, credendum eft arbores vario genere fructuum, licet alieno tempore, grauidas in harena collocatas fuiffe.*

Palatinorum fchola)*N.117.c.11.fub Comite rerum priuatarum Imperatori miniftrat. Eorum mentio eft in notitia dignitatum in officio eiufdem Comitis.*

Παραμήριον) *parameria.genus gladij.N.85.c.3.*

Παραπομπικά) *parapompica.N.128.c.9.quæ ob transmiffionem petebantur.*

Παρασημειώσεως) *naturaliter, non cognitionaliter dicitur. N.82.c.5.N.86.c.2.de plano, fine caufa cognitione, fine fcripto.*

Parœcicum ius) παροικικόν. *pro iure coloniæ, vel iure incolæ.N.120.cap.1. Vide lib.1.tit.2.Cod.conftit.24.Græcam.*

Patriciatus)*N.81.cap.1.Patricij dignitas Iuftiniani tempore maxima. N.62.c.2. Viden.Caffiodorus lib.6.formula 2. variarum.*

Piftrinarij)*N.80.c.3.qui piftrinis præfunt.*

Plenaria)*pro plena fecuritate N.128.c.3.*

Πόρναι) *porna.N.105.fpectaculum meretricum fcenicarum faltantium in theatro. Vide fcenicus.*

Præfectianus)*à Præfecto Prætorij miffus.N.86.c.8.N.124.c.2.N.128.c.17. Vide lib. 12.tit.10.Cod. Theod. ne præfectianus exactoris, vel curiofi horreorum cuftodis fungatur officio.*

Præfectoria dignitas quæ fuerit. *N.70.*

Præfecti Prætorio qui fuerint.*N.70.*

Primates) πρῶτοι.*pro adminiftratoribus. N.54.c.2. Primates monafteriorum pro Abbatibus vel Præfectis. N.5.c.7. qui etiam Primi appellantur. N.e.c.9.Primates ciuitatis pro maioribus & dignioribus ciuibus.N.15.c.1.N.17.c.10.Primates mechanicorum, & architectorum pro peritioribus, & antiquioribus.N.7.c.3.*

Proaftium) προάστειον.*N.7.c.3.& 5. N.117.c.13.N.120.c.1.N.131.c.8.fuburbanum prædium.N.64.*

Proceres)*Iuftinianus appellat fenatores.N.23.c.2.& Iulianus N.82.c.4.*

Proceffio)*quafi progreffio à procedendo in publicum N.105. dictum de Confule. & de Imp.conft.1.de fent.paffis.vnde hodie proceffiones Epifcopi, & cleri in litanijs.*

Promeatores)*pro præcurforibus.N.130.c.6.*

Profapia)*progeniem fignificat Iuftiniano.N.23.c.5.*

Protocollum) πρωτόκολλον. *N.44.c.2.chartæ genus erat, non vt vulgò creditur exemplar, fiue matrix.*

Proximi) μέλλοντες. *N.35. In fingulis fcrinijs erant proximi, de quibus in titulo de proximis facrorum fcriniorum lib. 12. In notitia dignitatum quidam primi fcrinij appellantur: alij primicerij, & fecundicerij, fic erant proximi appellati: hos fequebantur melloproximi. Erant autem fcrinia memoriæ, epiftularum, libellorum, difpofitionum, fiue cognitionum.*

Pfallere) ψάλλειν.*N.59.pro canere.*

Ptochica res) *πτωχικὴ. N.7.c.4. pauperum res; hoc eſt alicuius loci, vbi pauperes, vel agri educentur, aut curentur.*

Ptochium) *πτωχεῖον. N.54.c.2.N.111.N.120.c.2. locus pauperibus dicatus.*

Ptochotrophium) *πτωχοτροφεῖον. N.7.c.1.N.120.c.1. Idem locus, vbi pauperes educantur.*

Ptochotrophus) *πτωχοτρόφος. N.120.c.2.N.123.c.24.38.N.131.c. 11. qui eidem loco praerat.*

Publicum) *δημόσιον. pro fiſco. Nou.1.c.1.2.N.30. N.46.N.89.c.5. & 6.*

Pulſari) *pro conueniri. N.69.c.1.*

Punitas) *pro punitione. N.8.c.1.*

Quæſitor) *pro Quæſtore. N. 80.*

Quæſtor quis & quotuplex. *N.41.*

Quantos) *pro quot. N.117.c.9.N.120.c.1.*

Recauta) *pro apochis. N. 128.c.3.N. 130.c.1.3.5.7 Vtitur eo verbo D. Auguſtinus in libro de Cura pro mortuis, vt Alciatus in parergis notat.*

Regia vrbs) *Conſtantinopolis. N.63. imperialis. N.53.c.2.4.N.60.c.12.*

Relatio quæ ſit. *N.115.c.1.*

Reliquare) *N.128.c.16. reliqua declarare ſubductis rationibus.*

Reſtitutio) *pro fideicommiſſo. N. 39.c.1.*

Retractio) *pro iterata actione. N.82.c.12.N.113. N.115.c.1. Vide conſt.19. Græcam de erogatione milit. annona.*

Sacra) *pro iuſſionibus Imperatoris. N.134.11.*

Samarita) *σαμαρείτης. N.129. pro Samaritano.*

Sanctimonialis) *N.5.c.9. N. 7.c.1.N.59.N.79.c.1.2.N.80.c.1. monacha, monaſtria, aſcetria eadem appellatur. Vide lib.9.tit.25.C. Theod. de raptu, vel matrimonio ſanctimonialium virginum, vel viduarum.*

Scena) *σκηνὴ N.51. pars theatri, in quam actores fabulæ prodibant.*

Scenici) *σκηνικοὶ. N.123.c.1.65. qui in ſcenam prodibant; ſæpe viri, & mulieres impudicæ erant. Vide lib.15. Cod. Theod. tit.7. de ſcenicis.*

Schola) *σχολὴ. N.82.c.7. N.117.c.9. & 11. collegium quoddam militum, vel miniſtrorum fuit. vt in notitia dignitatum orientis ſub Magiſtro officiorum erant ſcholæ octo, Scutariorum prima, Scutariorum ſecunda, Gentilium ſeniorum, Scutariorum ſagittariorum, Scutariorum clibanariorum, Armaturarum iuniorum, Gentilium iuniorum, & Schola Agentium in rebus. Sub Magiſtro officiorum occidentis ſcholæ ſex. tres Scutariorum, quarta armaturarum ſeniorum, quinta gentilium ſeniorum, ſexta Agentium in rebus. Erat etiam ſchola notariorum, de qua adiutorem habebat Primicerius notariorum. Sic aliæ ſcholæ fuerunt. vide lib.12. Cod. tit. de priuilegiis ſcholarum.*

Scholares) *milites dictarum ſcolarum. N.82.c.7.N.117.c.9.*

Scholaplacitum) *N. 53.c. 5. pro pecunia ſoluenda ob caſum militiæ. vide l. vlt. C. d. pign.*

Scholaſticus) *σχολαστικὸς. N.80.c.1. pro ſcholari dictarum ſcholarum.*

Scrinia) *N.49.c.2. publicum ſcrinium appellat menſam Præfecti Prætorij. In notitia dignitatum ſub Magiſtro Officiorum tam orientis, quàm occidentis quattuor ſcrinia referuntur, Memoriæ, Epiſtularum, Libellorum, & diſpoſitionum. Vide lib.12. Cod. tit. de præpoſitis, ſiue de proximis ſacrorum ſcriniorum, cæteriſq; qui in ſacris ſcriniis militant. & tit. de Palatinis ſacrar. largitionum conſtit.7.*

Scriniarij) *N. 30. N. 41. qui in dictis ſcriniis militant, ſiue miniſtrant. vide d. conſt.7.*

Silentiarij) *N.53.c.5. à ſilentio in palatio indicendo, vel ab eo ſilentio, quòd ſenatum ſignificat. N.62.c.1. vide Cod. lib.12. de ſilentiariis, & decurionibus eorum. & Procop. lib.2. belli Perſici, & lib.4. de ædificiis Iuſtiniani.*

Solatium) *παραμυθία. pro ſtipendio, vel honorario. N.123.c.23.N.128.c.6.N.130.c.1.N.131.c.4.*

Statio

Statio) στάσις. *pro tabellionis loco, in quo scribit. N.44.c.1.*

Stercolinium) *pro sterquilinio. N.64.*

In stirpes successio quæ fit. *N.118.c.1.*

Stola monachica) στολὴ μοναχική. *N.5. c.2. pro religiosa veste monachorum. N. e.c.6.*

Subsistere) ὑποστῆναι. *N.8.c.5. N.8.5.c.4. N.117.c.4. N.123. c.65. pro sustinere.*

Summarij) *N.64. properitis æstimatoribus.*

Sycorum transitus) *N. 59. locus urbis Constantinopolitanæ. In descriptione eiusdem urbis C P. regio tertia decima dicitur sycana, quæ sinu maris angusto diuisa, societatem urbis nauigijs frequentibus promeretur. tota lateri montis affixa præter unius plateæ tractum. Vide lib.1.tit.2. Codicis constit.18. Græcam.*

Syndici) *multitudinis procuratores. N.80.c.1.*

Tableiare) ταβλίζειν. *N.123.c.13. pro tabula lusoria ludere.*

Tamiacus) ταμιακός. *N.30. N.38. c.6.* ταμιεῖον *est ærarium vel fiscus, inde res fisci tamiaca appellantur. Vide lib.11. Cod. tit. de prædijs tamiacis, & ijs, qui ex colonis tamiacis, alijsque libera condicionis procreantur.*

Tantos, quantos) ὅσους τόσους. *N.117.c.9. N.120.c.1. pro tot, quot.*

Taxeota) ταξεώτης. *pro cohortali, siue officiali, hoc est, qui ex apparitoribus est alicuius magistratus. N.123.c.1.6.22.63. Vide lib.12. Cod. tit. de cohortalibus.*

Taxeoticus) ταξεωτικός. *N.123.c.1. hoc est officialis. N.6.c.7.*

Tertia centesimæ) *pro usura triente, quæ post 300. menses æquat sortem. N.3.c.4. N.22.c.28.*

Theatralis arca) *N.63. unde sumptus theatri fiebant.*

Θεάτρου κυνήγιον) *N.105. de venatione theatri dictum est suprà in littera C.*

Titulus) *pro rubrica. N.22.c.31.*

Totus) *pro omni. N. 33.*

Tracteuta) τρακτευτής. *N.128. c.1.22.23. N.130. c.3.5. exigebat tributa, & annonas militares, à tractando, vel trahendo quasi tractores. vide Cod. lib.12. tit. de tractorijs, & statiuis.*

Tractus) *N.23.c.4. Iustinianus appellat orientalem tractum, Iulianus regionem.*

Translationes) *N.17.c.5. cùm tributa transferuntur in alios debitores.*

Transmarinus locus) *N.59. Constantinopoli erant domus, & prædia trans mare, inde cadauera sepelienda in urbem afferebantur.*

Vicarius) *vide Loci seruator.*

Vicus) *N.52.c.1. Vicorum alij intra urbes & oppida, alij extra ea loca fuerunt, quos pagos alioqui appellarunt. vide lib.11. titul. 24. Cod. Theodos. de patrocinijs vicorum.*

Vindex) *N.128.c.5.8. N.134.c.4.6. exactionem tributorum curabat. alijs quoque muneribus vacabat.*

Viocolyta) βιοκωλύτης. *N.8.c.6. dicitur is esse, qui violentias prohibet. vide N.128.c.20. N.134.c.1.*

Vrbicaria Præfectura) *pro urbis Præfectura. N.62.c.2.*

Xenodochium) ξενοδοχεῖον. *N.7. c.1. N.69.c.5. N.111. N.120.c.1. & 2. locus venerabilis, in quo peregrini pauperes recipiuntur. Vtitur hoc verbo Hieronym. in epist. 26. ad Pammachium, & 30. ad Oceanum.*

Xenodochus) ξενοδόχος. *N. 120.c.2. N.123.c. 24. & 38. N. 131. c.11. qui ei loco præest.*

Xenon) ξενών. *N.111. N.120.c.2. N.131.c.11. idem locus significatur.*

Zabæ) *Nou.85.c.3. armorum genus idem fortaßè, quòd lorica, quam hodie Zacum Itali appellant.*

Zibynni) *N.85.c.3. iaculi species, quam etiam Zebenem, & Zebynem dixerunt. Festus Sibinam appellat Illyricorum telum venabuli instar, Ennio teste:*

Illyrici restant sicis, sibinisque fodentes.

EIVSDEM ANT. AVGVSTINI EPISCOPI ILERDENSIS PAratitla siue scholia.

* Sequutus est dispositionem editionis Scrimg.

OVel.1.*)*Hac est in libro Authenticorum constitutio prima collationis prima sub titulo de heredibus & Falcidia. Eam Gracè,& Latinè edidit Gregor.Haloander.*

Cap.1.)*Iuliani verba refert Iuo Carnotensis parte 16. cap. 115.decreti. Vide auth.hoc amplius C. de fideicom.*

cap.2.3.& 4.)*Vide authen. sed cum testator. C.ad.l. Falcid.capitis 4.verba refert Iuo d.parte. 16.c.116.*

Nou.2.) *Est in libro Authenticor.constitutio 2.collationis.1. titulo de nõ eligendo secundo nubentes mulieres. Hanc non edidit Gracam Haloander: quia deerat in libro Florentino Graco Nouellarum ,ex quo descriptus est Bononiensis ,quo Haloander vsus est. In Florentino autem defuit:propterea quòd in Basilicis Leonis Imp.hac constitutio omissa est. Eam Gracam edidit Henr. Scrimgerus sumptam ex libro Veneto Bessarionis Cardinalis,Latinam fecit Henr. Agylaus.*

cap.1.)*Vide auth lucrum.C.de secund.nup.*

c.2.*Vide auth.sed & si quis.eod.tit.*

c.3.)*Vide auth.ex testamento.eodem tit.*

c.4)*Vide auth.sed si aurum.eod.*

c.5.*Vide auth.sed qua.C.de pact.conuen.*

Nou.3.)*Est etiam tertia Constitutio in libro Authen.collationis.1.titulo Vt determinatus sit numerus clericorum.Eam Gracè,& Latinè edidit Haloander.*

cap.1.) *Apud Greg. 9. capitis 2. de prabendis hac est inscriptio In corpore canonum. Sed in prima collectione Decretalium Bernardi Papiensis Episcopi Fauentini caput 2.eiusd. tituli hanc habet inscriptionem In corpore canonum P. V.ex Nouellis. Hinc igitur sumpta sunt verba à Greg.9.relata.*

Nou.4.)*Hac est in libro Authen.quarta constit.collat.1.sub titulo de fideiussorib. & mandatorib.Edita est Gracè,& Latinè ab eodem Haloandro.*

cap.1.)*Iuliani verba refert Iuo parte 16.cap.117.decreti. Vide auth.præsente.C.de fideiuss.& auth.sed hodie.C. de oblig.& actio.& auth.hoc si debitor.C.de pignor.*

c.2.)*Refert Iuo d.parte 16.cap.118.Vide auth.hoc nisi C.de solutio.*

Nou.5.)*Hac etiam est quinta constitutio in libro Authen. collat.1. tit.de monachis. Non habuit eam Gracam Holoander:quod in Florentino libro deerat. In Basilicis quoq; integra non est. Edidit eam Gracè Scrimgerus,Agylaus Latinè.*

c.2.)*Refert Iuo par. 7.cap.153..& 154.decreti, vt constit.5.cap.1.& 2. Vide auth. verum.C.de Episc.& cleric.*

c.4.& 5.)*Vide auth.ingressi. C.de sacrosecclesf. & auth.nunc autem C.de Episc. & cler.& Gratia.19.q.3.c.9.si qua.p.nunc autem.Capitis 4. verba refert Iuo d.parte 7.cap.155.vt cap.3.constit.5.*

c.6)*Refert Iuo d.parte 7.cap.156.vt cap.4.const.5.*

c.7.)*Refert idem Iuo.c.157.d.par.7.vt c.6.eiusdem constit.*

Nou.6.)*Est in libro Authen.constitutio sexta collationis.1.sub tit.quo modo oporteat Episcopos,& cateros clericos ad ordinationes perduci.Eam refert Anselmus Lucensis lib.1.cap.90.decretorum Gracam non edidit Haloander : quòd ea neq; in Florentino libro,neq; in Basilicis conscripta foret. At ex Veneto codice eam Gracè edidit Scrimgerus,& Agilaus Latinè.*

cap.7.)*Refert Iuo Carnoten.parte.6.cap.421.decreti,vt constit.6.c.7.*

* Nou.7.)*Hac est constitutio.1.collationis 2.in libro Authen titulo de non alienandis aut permutandis rebus ecclesiasticis. In libro Norico Haloandri, vt in Florentino,et Basilicorum libro Graca non extat.Sed Scrimgerus eam Gracè,Latinè Agylaus conscripserunt.*

cap.

c.1.)*Refert Iuo parte 3.cap.183.& parte 17.c.vlt.decreti,vt ex const.7.cap.1.Partem verò eiusdem capitis Burchardus Vormatiensis lib.3.cap.164.decretorum,vt ex concilio apud Siluanectum præsente Ludouico Rege cap.5. & Bernardus Papien.in prima collectione Decretalium.c.4.de reb.ecclesiæ,ex eodem concilio:vnde sumpsit Greg. 9.c.5.eod.tit. Vide auth.hoc ius porrectum.C.de sacros.eccl. cuius verba refert Grat. 10.q.2.c.2.p.hoc ius.*

c.2.)*Refert idem Iuo d.parte.3.c.184.ex ead.const.7.cap.2.& Burc.d.lib.3.cap.165. ex dicto concilio cap.6.et Bernard.Papien.cap.1.de rer.permutatione ex eod.concilio, à quo sumpsit Greg.9.cap.1.eod.tit. Vide auth. sed & permutare.C. de sacros.eccl. cuius verba refert Grat.d.c.2.p.sed & permutare.*

c.3.)*Vide auth.perpetua. & auth.qui rem.C.de sacros.eccl. quarum verba refert Grat.d.c.2.p.perpetua.& p.qui rem.*

c.5.)*Refert Iuo d.parte.3.cap.185.decreti ex const.7.c.5.Vide auth.qui res.C.de sacros.eccl.cuius verba refert Grat.d.c.2.p.qui verò res.*

c.6.)*Refert idem Iuo c.186.d.par.3.ex cap.6.eiusd.constit.*

c.8.)*Refert idem Iuo cap.187.eiusd.partis,vt ex cap.8.d.constit.7.*

c.9.)*Refert etiam Iuo d.par.3.c.188.ex c.9.eiusd.constit.*

c.10.)*Refert Iuo d.c.188.Vide auth.multò magis.C.de sacros.eccle.*

c.11.)*Vide auth.sicut alienatio.eod.tit.cui⁹ verba refert Grat.d.c.2.p.sicut.10.q.2.*

Nou.8.)*Est in libro Authentic.duplex constitutio secunda,& tertia collationis 2. titulo.Vt iudices sine quoquo suffragio fiant: & titulo Iusiurandum, quod præstatur ab ijs,qui administrationem accipiunt. Huic eidem secundæ constitutioni coniungitur Edictum primum Iustiniani in eodem libro. In Norico etiam,vt duæ constitutiones editæ sunt & Græcè, & Latinè ab Haloandro constitutio hac 8. & Iusiurandum illud,vt 9.constitutio.*

cap.4.)*Vide auth.si verò.C.vt omnes iudices.*

Nou.9.Præsens)*Hæc sunt verba Iuliani.*

Nou.ead.Et legum)*Hoc initium Latinè scriptum inuenio in epitome præsertim constitutionum ecclesiasticarum. Vnde apparet Latinam fuisse hanc constitutionem,quæ in libro Authen. est const.4.collat.2.titulo Vt ecclesia Romana centum annorum habeat præscriptionem. Eandem Haloander Latinam edidit,vt decimam constitutionem, Agylæus melius, vt nonam. In Græcis libris significabatur,quid hac constitutione contineretur, eámque Nouella const. 111.abrogari: quod Iulianus etiam affirmat; sed id hodie non obtinet.Vide auth.quas actiones.C.de sacros.eccle.*

Nou.10.)*Hæc est in libro authen. constit. 5. collat.2.titulo de Referendarijs sacri palatij.Eam Græcè,& Latinè edidit Haloander,vt.11.constit.*

Nou.11.Multis)*Hoc initio vtuntur etiam Græci,in epitome præsertim constitutionum ecclesiasticarum. Quo fit,vt Latinam fuisse credamus;quam hoc loco in veteribus libris Authenticorum inuenimus. Haloander ea caruit;cùm tamen in Florentino libro & initium, & epitome eius legeretur. Primus Antonius Contius eam edidit integram,eum secuti postea sunt Hen. Agylæus,& Lud. Russardus. Titulus eius est,de priuilegijs Archiepiscopi Primæ Iustinianæ. Videnda Nou.131.c.3.Iuliani epitome caremus.*

Nou.12.)*Est in libro Authen.const.6.collat.2.titulo de incestis,et nefarijs nuptijs. Hanc Haloander Græcè,& Latinè edidit.*

cap.1.& 2.)*Vide auth.incestas. C.de incest.& inutil.nup.Iuliani verba refert Iuo Carnot.par.9.c.3.& 4.decreti,vt Nou. 32.c.1.& 2.par.16.c.122.eiusd.decreti,& lib.5. tit.2.cap.30. Panormiæ.*

cap.3.)*Vide auth.quod ius.C.de natur.lib. Iuliani verba refert Iuo par.8.cap.34. decreti vt Nou.const.32.c.3.*

Nou.13.)*Hanc vidi in veteribus libris Authen.post vndecimam const.sub titulo de plebeijs Prætoribus.Iuliani epitomes pauca verba extant.Haloander hanc const. Græcè,& Latinè edidit.*

Nou.14.) *Hac est in libro Authen.prima constitutio collationis tertia sub titulo de lenonibus.Eam etiam Haloander Gracè,& Latinè edidit.Iuliani verba refert Iuo parte 8. cap.305.decreti,vt Nou.const.31. c.1. & parte 16.cap.121.eiusd.decreti,& lib. 5.tit.2.cap.29.Panormia.*

Nou.15.) *Est in lib. Authen.const.2.collat.3.tit.de defensoribus ciuitatum. Eam Gracè,& Latinè Haloander edidit.*

cap.1.)*Vide auth.Præsidec.C.de Episc.aud.& auth.hodie.C.de iudicijs.*

c.3.)*Vide ean.auth.Præsides.*

Nou.16.) *Hac in libro Iuliani desideratur.Est in libro Authen.const.3.collat.3.tit. de mensura ordinandor.clericor.Haloander eam Gracè & Latinè edidit.*

Nou.17.)*Hac fuit ab Iustiniano Gracè,& Latinè edita sed Latina editione caremus. In libro Authen.est const.4.collat.3. titulo de mandatis Principum. Greg.Haloander eam Gracè,& Latinè edidit.*

cap.1.)*Vide auth.nisi breues.C.de senten.ex periculo vel breuiculo recit.*

cap.5.)*Vide auth.sed & periculum.C.sine censu vel reliq.*

cap.8.)*Refert Iuo parte 16.cap. 119.decreti,vt ex cap.10.const.4. & lib.5.tit.2.cap. 28.Panor.*

Nou.18.)*Hac in libro Authen.est const.5.collat.3.tit.de triente,& semisse. Ab Haloandro eadem Gracè,& Latinè edita est.*

cap.1.)*Vide auth.nouissima.C.de inof.testam.*

c.4.)*Vide auth. quæ tertia. C. de collat. Iuliani verba refert Iuo par.16.c.123.decreti,vt const.34.c.4.& lib.5.tit.2.c.31.Panor.*

c.6.)*Vide auth.ex testamento.C.de collation.*

c.7.)*Vide auth.si modò.C.fam.ercisc.*

c.8.)*Vide auth.contra.C.de numer.pec. Iuliani verba refert Iuo parte 16. cap. 124.decreti,vt constit.35.c.4.*

cap.9.)*vide auth.item possessor.C.qui potiores.*

c.10.)*Vide auth.sed noua.C.de nat.libe.*

Nou.19.)*Hanc non habet Iuliani liber. Est in libro Authenticor.const.6.collat.3. titulo de filijs ante dotalia instrumenta natis. Eam Gracè, & Latinè Haloander edidit.*

Nou.20.)*Hac est in libro Authen. const.7. collationis 3. tit.de administrantibus officia in sacris appellationibus.Edidit eam Gracè,& Latinè Haloander.*

Nou.21.)*Hac non est in Iuliani libro; nisi fortè ea verba sint, quæ nos post Nouellas Edicto.3. constituimus. In veteribus libris Authenticorum reperitur barbarè conuersa sub titulo de Armenijs: eamq. Bartolum habuisse constat. At Greg. Haloander eam Gracè,& Latinè conscripsit:Contius Barbaram edidit.*

Nou.22.)*Est in libro Authen. Constitutio 1. collationis 4. titulo de nuptijs.Hanc Gracè,& Latinè Haloander edidit.*

cap.2.)*Videnda auth.sed hodie.C. de repu.& auth.sed hodie.C. de don.inter vir. Partem huius capitis refert Iuo parte 8.cap.81.decreti,vt Nou.37.*

c.3.)*Vide auth. ad hoc.C.de Latina liber. Iuliani verba refert Iuo parte 8. cap.56. creti, vt Nou.const.37.& lib.6.tit.9.cap.1.Panormia,vt ex Nou.33.*

c.6.)*Vide d.auth.ad hoc.*

c.7.)*Refert Iuo d.parte 8.c.35.vt ex const.37.c.7.*

c.8.)*Vide auth.e contra.C.de repud.*

c.9.)*Videnda auth.hæres. & auth.nunc autem.& auth.ad eos.C.de secun.nup.*

c.10.)*Refert Iuo d.parte 8.c.272. vt Nou.37. c. 11. & parte 16.cap.125.& lib.6.tit.4. cap.10.Panor.vt Nou.27.c.11.*

c.11.)*Vide auth.in donatione.& auth.lucrum.& auth.hæ res.C.de secun.nup.*

cap.12.)*Vide Authen.nisi tricennale.C.de bon.mat.*

c.13.)*Vide auth.lucrum.auth.sed & si quis.& auth.hæres. C.de secun.nupt.*

c.17.)*Vide auth.ad eos.eod.tit.*

cap.

c.19.)*Vide authentic.hoc locum.C.si secund.nup. mu.*

cap.21.)*Refert Iuo parte 16.cap.126.decreti,vt cap.33.Vide authen.quòd mater.C. de reuocand.donat.*

c.22.)*Refert idem part. 8.cap.273. vt Nou.37.cap.23. & par.16.cap.127.decreti,vt vt cap.24.& lib.6.tit.4.cap.11.Panor.vt Nou.27.c.23.*

c.23.)*Refert idem Iuo d.parte.8.cap.57.vt Nou.37.c.25.& parte 18.cap.128.*

c.25.)*Vide auth. eisdem.C.de secun. nupt. Iuliani verba refert Iuo d.parte 8.cap. 273.vt Nou.37.c.23.& parte 16.cap.129.vt cap.27.& lib.6.tit.4.cap.12.Panor.*

cap.27.)*Refert Iuo parte 6.cap.422.decreti,vt ex constit.37 c.28.Vide auth.multo magis.C.de Episc.& cler.*

cap.28.)*Vide auth.cui relictum.C.de indicta vid.tol.*

cap.29.)*Vide auth.ex testamēto.C.de secun.nup.& auth.& cum solis.C. ad S.C. Tertul.*

Nou.23.Omnis)*Hæc sunt verba Iuliani.*

Anteriorum)*Hæc sunt Iustiniani verba. is enim Latinè hanc Constitutionem promulgauit. Est in libro Authen. constit.2.collat.4.tit.de appellationibus.& intra quæ tempora debeat appellari. Eam refert Grat.2.q.6.c.27.anteriorum. Græcam epitomen habent libri Græci,quam Haloander edidit,eam Agylæus Latinam fecit.*

cap.1.)*Vide auth.hodie.C.de appell.*

cap.2.)*Vide auth.sed & hi.C. de temp.& repar. app. cuius verba refert Grat. 2. q.6.cap.40.ei,qui.p. sed hi. Iuliani verba refert Iuo parte 16. cap.120.decreti, vt constit.24.cap.2.*

Nouellæ.*24.25.26.27.neque in libro Iuliani,neque in libro Authentic.sunt. Edidit tamen eas Græcè,& Latinè Haloander sub his titulis. 24.de Præside Pisidiæ.25.de Pratore Lycaoniæ.26.de Pratore Thraciæ.27. de Comite Isauriæ.*

Nou.28.)*Hæc quoq. in libro Auth. desideratur. Edita est ab Haloandro Græcè,& Latinè sub titulo de Moderatore Helenoponti.*

Nou.29.)*Hanc habuisse videtur Albericus Rosatius, qui verbo Aquilegia refert in Nouella de priuilegijs Paphlagoniæ in prin. eius vrbis mentionem fieri. Hodie in libris Authen.non extat. Eam Græcè, & Latinè edidit Haloander sub titulo de Pratore Paphlagoniæ.*

Nou.30)*Hæc etiam Constitutio desideratur in libro Authentic. Eam Haloander Græcè,& Latinè edidit sub titulo de Proconsule Cappadociæ.*

Nou.31.)*In libro Authen.hac etiam non extat.sed ab Haloandro Græcè,& Latinè edita est hoc titulo De descriptione quattuor Præsidum Armeniæ.*

Nouellæ *32.33.34.de eadem re constituta sunt.Nam 32.Græca eadem est cum 34. Latinâ.& 33.Latina præcipitur,vt in Illyrico 34.obseruetur. Hæ duæ Latinæ extant in libro Authentic. altera est constit.4. collationis 4. titulo Vt nullus mutuans agricola teneat eius terram. altera est const.5. tit. Nullum credentem agricolæ tenere illius terram.Haloander Græcè,et Latinè Constitutionem 32.edidit. Græcè item edidit epitomen Nouellar. 33.& 34. quam nemo adhuc Latinam fecit. Vide authent. ad hæc.C. de vsur.*

Nou. 32.Si quis)*Iuliani verba sunt hæc.*

Nou.33.Præuaritia)*Hæc sunt Iustiniani.*

Nou.34.Rem duram.)*Hæc etiam sunt Iustiniani.*

Nou.35.)*Hæc etiam Constitutio ab Iustiniano Latinè conscripta est. cuius initiū fuit* INTER VIROS DEVOTOS. *Sic enim legi in Florentino libro:non vt in Norica editione est(Inter prudentes.)Hæc neque in libro Authenticor. neque in Græcis libris aut Latinis reperta est. Pro ea Greg.Haloander epitomen Græcè,& Latinè edidit sub titulo de adiutoribus. Quæstoris. Verba Iuliani addidit Ant. Contius,& eum secuti Agylæus,& Russardus.*

Nouellæ *36.& 37.& in Iuliani,& in Authenticor. libro desideratur. Latinas fuisse ex Florentino Græco libro constat. Vnde Haloander sumpsit vtriusque epito-*

men, & eam Gracè, & Latinè edidit. Initium 36. fuit OMNE INFINITVM; *titulus, de successoribus eorum, qui in Africa degunt. Initium 37.* VENERABILEM ECCLESIAM; *titulus, de ecclesiis constitutis in Africa. Huius 37. pleniorem epitomen vidimus in epitome constitutionum ecclesiasticarum Gracar.*

Nou.38.) *Hanc habuerunt veteres iuris interpretes Azo, Accursius, & Albericus sub titulo de naturalibus liberis curia deputandis. Initium eis fuerat (Qui rem) Hodie in libro authent. non extat. Eam tamen Gracè, & Latinè edidit Haloander sub titulo de decurionibus.*

Nou.39.) *Hac est in libro Authen. constitutio 6. collationis 4. titulo de restitutionibus & ea, qua parit in vndecimo mense post mortem viri. Hanc edidit Gracè, & Latinè Haloander. Ab hac constitutione in quibusdam libris Gracis incipit liber secundus Nouellarum; sed in libro Iuliani à const. 69.*

c.1.) *Vide auth. res, qua. C. com. de legat.*

c.2.) *vide authen. eisdem. C. de secun. nup. Iuliani verba refert Iuo parte 8. cap. 312. & part. 16 cap. 130. decreti, vt Nou. const. 38. c. 2.*

Nou.40.) *Hanc habuit Albericus sub titulo, Vt ecclesia sancta Resurrectionis, ex qua verba aliquot refert verbo ecclesia. Hodie neque in libro Iuliani, neque in libro Authen. neque in Norico Haloandri extat. In Basilicis quoque non fuisse Graci asserunt. Ex Veneto tamen libro Scrimgerus Gracè, Ant. Contius, & Hen. Agileus Latinè eam ediderunt.*

Nou.41.) *Hac etiam in libro Authenticor. desideratur. Sed eam Haloander Gracè, & Latinè edidit sub titulo Apud quem oporteat appellationes in quinq; prouinciis interpositas examinari.*

Nou.42.) *Hac quoque desideratur in libro Authen. Extat Gracè, & Latinè in generali quinta synodo. Latina verba ex Isidori conciliis retulit Ant. Contius. Eandem postea edidit Grace, & Latinè Haloander sub titulo Vt Anthimus, Seuerus, & reliqui heretici ecclesiastico gradu detrahantur. Citat Accursius quadam ex hac Nouella in authen. sed nouo. C. de seru. fugit.*

Nou.43.) *Hac constitutione carent tam liber Iuliani, quàm liber Authen. Ab Haloandro Gracè, & Latinè edita est sub titulo de officinis, siue tabernis C P. vrbis.*

Nou.44.) *Hac est constit. 7. collationis 4. in libro Authen. titulo de tabellionib. Edita quoq; est ab eod. Haloandro Gracè, & Latinè.*

Nou.45.) *Hac in libro Authen. desideratur. Citat tamen Accur. in l. quoniam. C. de heretic. Edidit eam Gracè, & Latinè Haloander hoc titulo Ne Iudai, Samaritani, & heretici per causam religionis & cultus sui, curiali fortuna liberentur.*

c.2.) *Refert Iuo part. 16. cap. 131. decreti, & lib. 5. tit. 2. c. 6. Panor. vt ex const. 42. c. 2. & Grat. 2. q. 7. cap. 26. si hereticus.*

Nou.46) *Est in libro Authenticor. Constitutio. 1. collationis. 5. titulo de ecclesiasticarum rerum immobilium alienatione, & solutione. Caruit ea Graca Haloander, & libri Graci Bononiensis, & Florentinus; vt neque etiam in Basilicorum libris fuit. Sed Hen. Scrimgerus eam ex Veneto libro Gracè, Agylaus Latinè postea ediderunt.*

Nou. 47.) *Hac est constit. 3 collat. 5. in libro Authen. titulo Vt praponatur nomen Imp. documentis. Ab Haloandro eadem Gracè, & Latinè edita est.*

Nou.48.) *Est in libro Authen. Constit. 2. eiusd. collationis, titulo de iureiurando à moriente prastito propter mensuram sua substantia. Eam etiam edidit Gracè, & Latinè Haloander. Vide auth. quod obtinet. C. de probat.*

Nou.49.) *Hac est in libro Authen. const. 11. collat. 5. titulo de iis, qui ingrediuntur ad appellationem. Hanc Haloander vt 50. constitutionem Gracè, & Latinè edidit: qui 49. deesse credidit: cui Ant. Contius subscribit.*

c.1.) *vide auth. ei, qui. C. de temp. & repar. app. cuius verba refert Grat. 2. q. 6. cap. 40. ei, qui.*

cap.2) *vide auth. ad hac. C. de fide instr.*

cap.

c.3.)*Viden.auth.hoc sacramentum. & auth.in isto.C. de iureiur.pro calu. Iuliani verba refert Iuo parte 16.decreti cap.132.vt constit.45.cap.2.*

Nou.50.)*Hac in Iuliani,& Authenticorum libris desideratur.Venetus liber partem Nouellæ 41. hîc repetit:id Scrimgerus, & Agylaus etiam asserunt. Addo in eodem libro adscriptum esse huius Constitutionis initium fuisse* R E C T E N O B I S. *Sic igitur statuo hanc Constitutionem Latinam fuisse eiusdem sententia cum 41.Græca.In Basilicis hanc quoq; insertam non fuisse Græci affirmant.*

Nou.51.)*Hac est constit.4. collat.5.in libro Authen.tit. Scenicas non solùm si fideiussores præstent,&c. Eam Haloander Græcè,& Latinè edidit. Vide auth.quod eis. C.de nuptijs. Iuliani verba refert Iuo parte 8.cap.37.decreti vt const. Nou.46.cap.1. & lib.6.tit.3.cap.vlt.Panormia.*

Nou.52.)*Est in libro Authen.constit.5.eiusd.collationis titulo Vt non fiant pignorationes pro alijs personis.Hanc etiam Haloander Græcè,& Latinè edidit.*

cap,1.)*Vide auth.sed omnino.C.ne vxor pro mar.*

cap.2.)*Vide auth.item.C.de donatio.*

Nou.53.)*Hac est in libro Authen.constit.6.collat.5.titulo de exhibendis,& introducendis reis. Edidit eam vtraq; lingua Haloander.*

cap.1.)*Viden.auth.quod fieri.C.de dilatio.*

c.3.)*Vide auth.Offeratur. C.de litis contest.cuius verba refert Grat.3.q.3.c.4.p.offeratur.Iuliani aliquot verba refert Iuo parte 16.c.133.decreti,vt const.48.c.3.*

c.4.)*Vide auth.& qui iurat.C.de bon.auct.iud. p.*

c.5.)*Viden.auth. quod obtinet.C.de pignor. Huius capitis verba Lud. Russardus ex lib.Iac.Cuiacij retulit,nos ex And.Alciati veteri libro descripsimus.*

cap.6)*Vide auth.præterea.C.vnde vir.& vxor.*

Nou.54.)*Hac est const.7.collat.5.titulo Constitutionẽ,quæ ex adscripticio,& libera natos liberos esse vult,&c.Hanc non habuit Græcã Haloander;sed eam Scrimgerus Græcè,Agylæus Latinè ediderunt. Hæc constitutio,& duæ proximæ subsequentes in Basilicorum libros relata non sunt, vt à Græcis accepimus. eadem ratione in multis Græcis libris non scribuntur.*

cap.1.)*Vide auth.antiqua.C.de infan.expos.*

cap.2.)*Vide auth. item sibi.C.de sacros.eccl. cuius verba refert. Grat.10.q.2.c.2.p. item sibi.Iuliani verba refert Iuo parte.3.cap.189.decreti,ex cap.10.const.7.*

Nou.55.)*Est in libro Authen.const. 8. collat.5. titulo Vt de cætero commutationes ecclesiasticar.rerum non fictè fiant ad pijs.Imp.Hac etiam caruit Græca Haloander. edita est Græcè ab Hen.Scrimgero,& ab Agylæo Latinè.*

Nou.56.)*Hac est const.9. eiusd.collationis hoc tit.Vt ea,quæ vocantur insinuatiua,&c. Hæc non erat in Florentino libro, vt duæ superiores;quia is liber post Basilicorum librum conscriptus est, in quo deerant;vt suprà diximus. Hac de causa Haloander quoq; his caruit. Venetus liber retinuit easdem à quo Scrimgerus Græcam edidit, Agylæus eandem Latinam fecit.*

Nou.57.)*Hac est constit. 10. eiusd.collat. titulo Vt clerici, qui recedunt alijs pro eis subrogatis præbeant emolumenta.Hanc edidit Græcè,et Latinè Haloander,vt 58. constitutionem. Scrimgerus,& Agylæus,vt 57. Veneti libri ordinem secuti. Ant. Contius Noricæ editioni adhæsit.*

cap.1.)*Refert Iuo par.6.cap.424.decreti.*

c.2.)*Refert etiam idem Iuo d.par.6.c.423.vt constit.49.c.2.& parte 3.c.190.*

Nou.58.)*Est in libro Authen. const.12. eiusd.collat.5.titulo Vt in priuatis domib. sacra mysteria non fiant. Hanc non habuit Græcam Haloander:quia neq; in Florentino,neq; in Basilicis est.Scrimgerus eam Græcè, Agylæus Latinè ediderunt. Iuliani verba refert Iuo parte 3.cap.191.& parte 6.cap.424.decreti,vt const.50.c.1.*

Nou.59.)*Albericus Rosatius verbo exequias refert Nouellam hoc titulo de expensis,quæ fiunt circa defunctorum exequias. Hac in libro Authen.desideratur.Edidit eam Haloander Græcè,& Latinè.*

Nou.60.)*Hac est in libro Authenticor. constit. 13.collat.5. titulo Vt defuncti,seu funera eorum non iniurientur à creditoribus. Ab Haloandro eadem Græcè,& Latinè edita est.*

cap.1.)*Vide authen. item qui.C. de sepul. viol. Iuliani verba refert Iuo parte 16. cap.134.decreti,vt const.52.c.1.*

cap.2.)*Vide auth.ad hæc.C.de iudicijs.*

Nou.61.)*Est in libro Authenticor. constit.14. collat.5. tit.Vt immobilia ante nuptialis donationis neque hypotheca dentur,&c. Hanc Haloander Græcè,& Latinè edidit. Vide authen.siue à me.C.ad S.c.Velleia.& auth.permissa.C.de don.ante nup.*

Nou.62.)*Accur.in constit.3.de Consulibus lib.12. refert Nouellam de ord.se.hoc est de ordine senatorum,non vt aliqui suspicantur de ordine sedendi. Hanc esse ex libro Iuliani And. Alciati cognouis,quæ hoc loco in libro Authenticor. desideratur. Eam Latinam fuisse ex epitome, quam Haloander edidit Latinè,didicimus. Eius initium fuisse asserit (Ante de his ipsis)titulum de consultationibus.Græcam epitomen fatetur se describere non potuisse,sed sententiam eius tradidisse. Mihi Florentinus liber Marciana bibliotheca habere visus est titulum de senatoribus,vt Venetus liber, quem Scrimgerus,& Agylæus sequuntur. Initium verò in Florentino libro est mendosè (Antilidissimis)pro quo ANTIQVISSIMIS scribendum esse suspicatus sum. Sed postea in alijs Græcorum scholijs reperi ANTIQVIS TEMPORIBVS. Antonio Contio placuit Norica editio, eiq; immiscuit Iuliani verba ex libro Cuiacij. Agylæus,et Russardus eadē verba retulerunt.*

Nou.63.)*Hæc est const.15. dicta collat.5.titulo de noui operis nuntiatione maritimi aspectus.Eam Græcè,& Latinè Haloander edidit.Viden.Nou.165.*

Nou.64.)*In libro Authen. hæc constitutio desideratur. Ab Haloandro vtraq; lingua est edita sub titulo de hortulanis.*

Nou.65.)*Hæc etiam in libro Authen.desideratur.Scripta autem fuit Latinè,cuius initium fuisse Haloander refert (Scimus antea legem)titulū verò de ijs, quæ relicta sunt ecclesiæ Misiæ. Eiusq; Græcam,& Latinam epitomen edidit.Sed nos in epitome Constitutionum ecclesiasticarum hoc initium legimus SCIMVS ANTEA PROMVLGASSE. Iuliani verba refert Lud.Russardus.*

Nou.66.)*Hæc est in libro Authen.constit.16.collationis 5.titulo Vt factæ nouæ constitutiones post insinuationes earum post duos menses valeant. Hanc Haloander Græcè,& Latinè edidit.*

Nou.67.)*Hæc est constit.17.eiusd.collat.tit.Vt nullus fabricet oratorij domos præter voluntatem Episcopi. Eam etiam Haloander Græcè,& Latinè edidit.*

cap.1.)*Refert Iuo Carnoten.parte.3.cap.192.decreti,vt ex const.59.c.1.*

Nou.68.)*Hæc in libro Authen.& in Norica editione Haloandri desideratur.Non fuisse in Basilicis Græci affirmant. Græcam tamen edidit Scrimgerus ex Veneto Bessarionis libro, Latinam Ant. Contius, & Hen. Agylæus hoc titulo, Vt Constitutio sacratiss.Imp.de successionib. nuptialium lucrorum, quæ non extantium liberor.lucra introducit,obtineat in ijs factis,quæ acciderunt post constitutionem,&c.*

Nou.69.)*In Iuliani libro hinc incipit altera pars Nouellarum. In quibusdam Græcis constit.39. Hæc est in libro Authen.const.20.collat.5.titulo Vt omnes obediant iudicibus prouinciarum.Eam Haloander vt const.68.Græcè,& Latinè edidit.Scrimgerus,& Agylæus,vt 69.vide auth.quæ in prouincia.C.vbi de crim.agi op.*

Cap.5.)*Refert Iuo parte.4.cap.189.decreti,ex Nou.const.lib.9.c.5.*

Nou.70)*Hæc est const.19. d.collat.5.titulo Vt ordinariæ Præfecturæ,&c.Eam edidit vtraq; lingua Haloander,vt const.69.Scrimgerus,& Agylæus,vt 70.*

Nou.71.)*Est in libro Auth.const.18.eiusd.collationis tit.Vt ab Illustribus & qui super eam dignitatem sunt,&c. Ab Haloandro eadem Græcè, & Latinè edita est. Vide auth.hoc ius.C.de procur.*

Nou.72.)*Hæc est constitutio.2.collat. 6.tit. Vt ij,qui obligatas se habere perhibent res minor.&c.Hanc etiam Haloander Græcè,& Latinè edidit.Vide auth.minoris.C. qui dare tutores.*

cap.

cap.8.& 9.) *Vide auth.nouißimè.C.de admin.tutor.*

c.10.) *Vide auth. quod nunc. C. de curat.furio. Iuliani verba refert Iuo.16.cap. 135.decreti.vt constit.63.c.1.*

Nou.73.) *in libro Auth.est constit.3.collat.6. titulo de instrument.cautela,& fide etc.Eam edidit Haloander Græcè,& Latinè.Vide auth.si quis vult.C.qui potiores.*

cap.1.) *Refert Iuo parte 16.cap.136.decreti,vt constit.64.c.1.*

c.2.) *Refert idem Iuo c.137.eiusd.partis,vt cap.2.dicta constit.*

c.5.) *Refert idem vbi suprà cap.138.vt c.5.eiusd.const.*

c.7.) *Vide authen.at si contractus.C.de fide instr.*

c.8.9.10.) *Vide auth.sed nouo.C.si cer.pet.& d.auth. at si contractus. Verba capitis.9.refert Iuo d.parte 16.cap.139.vt cap.10.const.64.*

Nou.74.) *Hæc est constitutio prima collationis.6.tit. Quibus modis naturales efficiantur legitimi,&c. Hanc non habuit Græcam Haloander:sed eam Græcè Scrimgerus,Latinè Agylaus ediderunt. In Basilicis neq; hæc,neq; duæ quæ sequuntur,positæ sunt,vt ex Græcis scholijs didicimus.*

cap.1.) *Videnda auth. præterea. & auth. item fine. C. de natur. lib.Iuliani verba refert Iuo lib.6.tit.3.c.9.Panor.vt ex const.lib.14.c.4.& parte 8.c.36.decreti,vt const. 64.cap.14.& parte 16.cap.140.& 141.*

c.4.) *Refert idem Iuo d.lib.6.tit.1.cap.7.Panor. vt ex Nou.const.cap.1.& d.parte 8.cap.44.vt Nou.const.65.c.1.& d.parte.16.cap.142.vt constit.65.& Gratia.30.q.5.c. 9.si quis diuinis.*

Nou.75.) *Hæc constitutio neque in libro Authenticor. neque in Norica editione Haloandri est. Pro ea breuem epitomen ediderunt Græcè Scrimgerus, Latinè Contius,et Agylaus sub titulo de appellationibus Siciliæ.Iuliani verba retulit Ruffardus. Hanc Latinam fuisse credendum est.Vide Nou.104.*

Nou.76.) *Est hæc in libro Authenticor. constit. 4. collat. 6. titulo Hac constit.interpretatur priorem constit.de ijs,qui ingrediuntur monasterium &c. Hanc non habuit Græcam Haloander, qui veterem interpretationem refert, vt Nou.75. cui Ant.Contius subscribit. Scrimgerus vt 76. Græcè, Agyleus Latinè eandem ediderunt. Iuliani verba refert Iuo parte 6.cap.426.decreti,vt constit.67.cap.1. & parte 7.cap.158.vt const.66.cap.1.*

Nou.77.) *Hæc est constit.5.eiusd.collat.6.titulo Vt non luxurientur homines &c. Eam Græcè,& Latinè Haloander edidit. Iuliani verba refert idem Iuo parte 12.cap. 32.decreti,vt const.68.cap.1.*

cap.1.) *Vide auth.sed hodie.C.de iure aure.anul.*

cap.2.) *Partem huius capitis refert Iuo par.16.cap.63. decreti. vt Nouel.const.69. c.2.& cap.144.eiusd.partis,vt c.1.eiusd.constit.69*

c.3.) *Vide auth.sed nouo. C.de nup.& auth.noua.C.de natu.lib. Iuliani verba refert Iuo parte 16.cap.145.decreti,vt constit.69.cap.3.& 4.*

Nou.79.) *Est in libro Authen. constit.7. collat.6. tit. Apud quos oporteat causas dicere monachos,& ascetrias. Hanc non habuit Græcam Haloander, sed Scrimgerus eam Græcè, Agylaus Latinè edidit. In Basilicis non fuisse Græci ediderunt.Vide auth. causa.C.d.Episc.& cler.*

cap.1.) *Refert Iuo parte 16.cap.146.decreti,vt constit.70.c.1.*

Nou.80.) *Hæc est const. 8.eiusd. collationis sub titulo de quæstore. Eam Græcè & Latinè edidit Haloander.*

Nou.81.) *Hæc est const.9. eiusd.collat. hoc titulo, Constitutio, quæ dignitatibus & Episcopatu filium liberat à patria potestate. Ab Haloandro vtraque lingua edita est.Vide auth.sed Episcopalis.C.de Episc.& cler.*

Nou.82.) *In libro Authen. est hæc constit. 10. d. collat.6. titulo de iudicibus,&c. Eam etiam Haloander vtraq; lingua edidit.*

cap.5.) *Refert Iuo parte 16. cap.147.decreti,vt constit.73.c.5.*

cap.10.) *Vide auth.post iusiurandum.C.de iudicijs.*

c.11.)*Vide auth.decernit. C.de recep. arb. Iuliani verba refert Iuo parte 16.c.148. decreti, vt cap.12.const.73.*

cap.13.)*Refert Iuo parte 4.cap.192.vt ex Nou.constit.lib.7.cap.73.& parte 16.cap. 149.vt ex constit.73.c.14.*

Nou.83)*Est in libro Authenticor. constitut.11.collat.6.titulo Vt clerici apud proprios Episcopos primùm conueniantur. Hac Graca Haloander caruit, vt liber Florentinus, & Basilicorum. Eam tamen Scrimgerus Gracè, Latinè Agylaus ediderunt. Vide authen.nisi breues.C.de sentent.ex peric. vel ex breuiculo recit.& auth. clericus.C.de Episc. & cler. Iuliani verba refert Iuo parte 6. cap.427. vt constit.83. cap.1.& parte 16.cap.150.vt constit.74.cap.1.& Grat.11.q.1.cap.46.si quis cum clerico, vt constit.74.cap.1.*

Nou.84.)*Hac est constit.12.eiusd.collat.6.titulo de consanguineis, & vterinis fratribus. Hac etiã carent Haloander, Florentinus liber, & Basilicorũ. Eam quoq; Scrimgerus Gracè, Agylaus Latinè ediderunt. Vide authen.itaque.C.commu.de success.*

Nou.85.)*Hac est const.13.eiusd.collat.titulo de armis. Hanc Gracè, & Latinè Haloander edidit.*

Nou.86.)*Hac in libro Authen.est constit.10.collat.9.tit.Vt differentes iudices audire interpellantium allegationes cogantur ab Episcopis. Eadem ab Haloandro Gracè, & Latinè edita est.*

cap.2.)*Vide auth.si verò.C.de iudicijs. Iuliani verba refert Iuo parte 16. cap.143. vt const.66.cap.2.*

Nou.87.)*Hac constitutio in libro Authentic. desideratur. Edidit eam Gracè, & Latinè Haloander sub tit. de donatione mortis causa facta à Decurionibus. Videndum est, an de hac senserit Albericus verbo floruit, an vero de Nou.38. an de vtraq;.*

Nou.88.)*Hac est in libro Authen. constit. 14.collat.6.titulo de deposito. Hanc etiam Gracè, & Latinè Haloander edidit. Vide authen.sed iam cautum. C.depositi.*

Nou.89.)*in libro Authen.hac est constitutio prima collationis.7.titulo. Quibus modis naturales efficiantur sui. Edidit Haloander eandem vtraq; lingua.*

c.9.)*Vide auth.praterea.C.de natur.libe.*

c.10.& 11.)*Vide auth.item sine.C.eod.tit.*

c.12.)*Vide auth.nunc.& auth. licet. eod.tit. Partem huius capitis refert Iuo lib. 6.tit.3.cap.3. Panor. vt Nou.const. 89. & par.8.cap.60.decreti, vt Nou.const.79. & par.16.cap.151.vt const.79.*

c.13.)*Vide d.auth.licet.*

c.15.)*Vide auth.ex complexu.C.de incest.& inut.nupt.& d.auth.licet.*

Nou.90.)*Hac est const.2.collat.7.titulo de testibus. Eam Gracè, & Latinè edidit Haloander. Necnon à beato Gregorio, qui Gracam linguam ignorabat, referuntur Latina quadam verba huius constitutionis, qua neq; cum verbis Iuliani, neq; cum verbis Authenticorum conueniunt; quamuis sententia eadem sit. Idem quoque refert alia verba Nou. constitut.123. Quo fit, vt ab illis dissentiam, qui putant Authenticorum interpretem Gregorio antiquiorem, aut aqualem fuisse, & Iustiniani temporibus proximum. Mihi probabilius est Irnerij, & Bulgari tempore monachi cuiusdam opera Gracum librum repertum, & à Bergúntione Pisano, qui Graca verba Digestorum conuertit, Latinum factum esse. Viden. Odofr. in l.2.D.de legibus.& in l.vn.C.de emend.C. vbi Alberic. Azo, & Io.in procemio. Authen. Diui Gregorij epistula est lib. 11. registri cap.54. vnde sumpsit Bernardus Papien.c.3. de testibus in prima collectione decretalium, & ab eo Greg. 9.cap.2.de testib. Vidend.etiam Grat. 11.quaest. 1.cap.39.de persona. & 2. quaest.1.cap. 7. in primis. qua capita ex ead. epistula sunt.*

cap.1.)*Refert Iuo parte 16. cap.152.decreti, vt const.80.c.1.& lib.5.tit.2.c.3. Panor. vt const.30.c.1.*

c.2.)*Hoc caput Iuo coniunxit superiori d.cap.152.& d.cap.3. Vide authen.rogati. C.de testib.& Grat.3.quaest.9.c.14.testes.in fine.*

cap.3.)*Vide authen.atqui semel.C.de prob.*

c.4.*Viden.auth.apud eloquentiß.C.de fide instru.*

c.5.)*Vide auth. Si testis. C.de testib.Iuliani verba refert Iuo lib.5. tit.2.cap. 4. Panor.vt constit.30.c.4.& parte 16.cap.153.decreti,vt const.80 cap.4.*

c.6.)*Refert Iuo d.tit.2.capit.7.vt c.5.const.30.& d.parte 16.c.154.vt const.80.c.5*

c.7.)*Refert idem Iuo d.parte 16.cap.155.*

c.8.)*Refert etiam Iuo ibidem cap.556. vt cap.7.constit.80. Vide authen. Sed & si quis.C.de testibus. Ad hoc caput pertinent verba relata à beato Gregorio c.54.lib. 11.registri,& apud Greg.9.c 2.de testibus.*

Nou.91.)*Hac est in lib. Authen.const.5.collationis 7.tit.vt exactione instante dotis prima,& secunda,&c.Hanc Gracè,& Latinè Haloander edidit.*

c.1.)*Vide authen.si quid.C.qui potiores in pig.*

c.2.)*Vide authen.dos data.C.de don.ante nup.*

Nou.92.)*Est hac const.3.collat.7.titulo de immensis donationibus in filios factis. Hanc etiam Haloander vtraq; lingua edidit.Vide authen. vnde etsi parens.C.de inoffi.testa.*

Nou. 93.)*In libro Authen.est constit. 2.collat. 8. titulo de appellationibus. Eam Gracè, & Latinè Haloander edidit. Vide auth.si tamen.C. de temp.& repar.appell.*

Nou.94.)*Hac est constit.4.collat.7.titulo vt sine prohibitione matres debitrices, & creditrices tutelam gerant minorum. Ab Haloandro eadem vtraq; etiam lingua edita est. Vide authen.sacramentum. & auth.adhac.C.quando mulier tut.off. & auth.eisd.C.de secun. nup. Iuliani verba refert Iuo parte 16.c.157.decreti,vt constit.84.c.5.& parte 8.c.274.& lib.6.tit.4.c.13.Panor.*

Nou.95.)*Est hac const.6.eiusd.collationis tit.de administratoribus. Eam etiam Haloander Gracè,& Latinè edidit.*

Nou.96.)*Hac est const.7.eiusd.7.collat.titulo de executoribus,& de ijs,qui conueniuntur,& reconueniuntur. Ab Haloandro vtraq; lingua edita est.*

c.1.)*Vide authen. libellum.C.de litis contest. cuius verba refert Grat.3.quast.3.c. vlt.p.libellum.*

c.2.)*Vide authen.& consequenter.C.de sent.& interl. om. iud.*

Nou.97.)*In libro Authen.est constit.8.collat.7.tit.de aqualitate dotis,& propter nuptias donationis. Hanc etiam Haloander Gracè & Latinè edidit.*

cap.1.)*Vide authen aqualitas.C.de pact.conuen.*

cap.2.)*Vide authen.sed iam.C.de don.ante nup.& d. authen.aqualitas.*

cap.3.& 4.)*Vide authen.quo iure.C.qui pot.in pign.*

c.5.)*Vide auth.sed quamuis.C. de rei vx.act. et auth. nunc inhibetur.C. de don. ante nup.*

cap.6.)*Videnda authen.donationem.C.de iure dot.& authentic.quod locum.C. de collat.*

Nou.98.)*Hac est in libro Authen.const.1.collat.8.tit.Neq; virum,quod ex dote est, &c.Hac caruit Haloander Graca:neq; eadem in Basilicis fuit. Ab Scrimgero tamen Gracè,& ab Agylao Latinè edita est.*

c.1.)*Vide authen.vxore.C.de secun.nup.*

Nou.99.)*Est in libro Authen. const.9.collat.7. titulo de duobus reis promittendi. Edidit eam Gracè,& Latinè Haloander. Vide auth.hoc ita.C.de duob.reis.*

Nou.100.)*Hac est constit. 10.eiusd.collationis,tit.de tempore non soluta pecunia super dote. Eandem Haloander vtraq; lingua edidit. Vide authen.hanc autem.C.de non num.pecu. & auth. quod locum.C. de dote cauta non num.& auth.si minor.C. de temp.in int.rest.*

Nou.101.)*Hac constitutio in libro Authen. desideratur. Sed eam Gracè,& Latinè edidit Haloander sub titulo de Decurionibus.*

Nou.102.103.& 104.) *neque in libro Iuliani, neque in libro Authenticor.sunt. Ex his duas edidit Gracè, & Latinè Haloander sub his titulis. 102. de Moderatore*

Arabia.103.de Proconsule Palaestina. Tertia epitomen Graca & Latina lingua conscripsit,& titulum de Pratore Sicilia. Eam constit. nos Latinam fuisse suspicamur vt Nou.75.de appellatione Sicilia.

Nou.105.) *Hac constitutio posita est in libro Authen. satis alieno loco. Est enim constit.3.collat.4.titulo de consulibus. Eam Gracè,& Latinè Haloander edidit.*

Nou.106.) *Hac est constitutio. 11. collationis 9.in libro Authenticorum,titulo de vsuris nauticis. Hanc ita à barbaro interprete conuersam; Gracam enim non habuit,vt 130.Haloander retulit. Eadem vtpote à N.110. abrogata in Basilicis posita non est. Scrimgerus tamen eam Gracè,Agylaus Latinè ediderunt.*

Nou.107.) *Est in libro Authen. constit.3.collat.8. tit. de testamentis imperfectis à parentib.in filios factis. Hanc Haloander Gracè,& Latinè edidit.*

cap.1.) *Vide authen.quod sine.& authen.hoc inter.C.de testam.*

Nou.108.) *In libro Authen. est const.4.eiusd. collat. 8. sub titulo de restitutionibus. Ab Haloandro eadem Gracè, & Latinè edita est. Vide authen.contra.C.ad S.C.Trebel.*

Nou.109.) *Hac est const.5.eiusd.collat.titulo de priuilegijs dotis hareticis mulieribus non prastandis. Haloander eam vtraq, lingua edidit. Vide authen.item priuilegium.C.de hareticis. Iuliani verborum partem refert Iuo part.16.cap.158.decreti, vt constit.99.cap.1.*

Nou.110.) *Hac est constit.6. d. collat.8. tit. de nauticis vsuris. Hanc etiam Haloander Gracè,& Latinè edidit. Vide Nou.106.*

Nou.111.) *Hac non videntur esse Iuliani verba;sed sumpta ex ipsa constit.paucis exceptis.*

Nou.ead.Quòd medicamenta) *Hac sunt Latina Iustiniani verba, qua à Gracis etiam relata sunt. Idq, initium Latinus litteris conscriptum legi in epitome Graca constit.ecclesiasticarum. Est in libro Authen.const.7.collat.8.tit. Hec constitutio innouat const.&c. Hanc non habuit Gracam Haloander,neq, Latinam esse credidit. Gracam verò epitomen edidit, quam Agylaus Latinam fecit. Eadem constitutio Gracis verbis in libro Veneto inuenta est, vt Edictum Iustiniani.5. & ab Scrimgero edita,quam etiam Agylaus conuertit. Vide Nou.9.& Nou.131. cap.6.& auth.quas actiones C.de sacrosf.eccl.*

Nou.112.) *Hac est in libro Authen.const.8.collat.8.titul.de litigiosis, &c. Edidit eam Gracè,& Latinè Haloander.*

cap.1.) *Viden. authen. litigiosa.& auth.nunc si heres.C.de litigio.& authen.hoc ita.C.de pigno.*

cap.2.) *Vide authen.generaliter.C.de Episc.& cler.*

c.3.) *Vide authen.qui semel.C.quo modo,& quando iudex.*

Nou.113.) *Est in lib. Authen.constit.11.collat.8.titulo In medio litis non fieri sacras formas. Ab Haloandro eadem Gracè,& Latinè conscripta est. Iuliani verba refert Iuo parte.4.193.decret.vt const.101.vel106.c.1.*

Nou.114. Nostrae) *Iustiniani verba sunt hac,qui Latinè hanc constit.edidit. Est in libro Authen.const.10.collat.8.tit. Vt diuina iussiones,&c. Iuliani epitomen desideramus. Haloander Gracam tantùm epitomen edidit, quam Agylaus Latinam fecit. Ambo existimarunt hac verba veteris interpretis fuisse, non Iustiniani.*

Nou.115.) *Hac est in libro Authen. const.12. collat.8.tit. Vt cùm de appellatione cognoscitur,&c. Hanc Haloander Gracè,& Latinè edidit.*

cap.2.) *Vide authen.iubemus.C.de iudicijs.*

c.13.) *Videnda auth. non licet. & auth. ex causa. C. de libe. prat. & authen.sed si post.C.de inoff.test.& authen. liberi.C.de Episc. audi.& auth.si captiui.C.de Episc. cler.& authen. idem.C.de haret.*

c.4.) *Vide authen.in testamento.C.ad S. C.Tertul.& d. authen.liberi.& d.auth. si captiui. Iuliani aliquot verba refert Iuo part. 13. cap.90. decreti, vt Nou.constit. cap.104.*

cap.5.)Vide authen.sed neque. C.de sepul.viol.

c.6.)Vide authen.si quando.C.de constit.pec.

Nou.116.)Hæc constitutio in Iuliani libro desideratur.est in libro Authen.vt constit.9.collat.8.tit.Vt neq; miles,neq; foederatus obseruetur,&c. Ab Haloandro Græcè,& Latinè edita est.

Nou.117.)Est hæc const.13.eiusd.collat.titulo Vt liceat matri,& auiæ,& alijs parentibus,&c.Haloander eam vtraq; lingua edidit.

c.1.)Vide authen.excipitur.C.de bonis,quæ lib.

cap.2.)Vide authen.si quis liberos.C.de nat.libe.

cap.4.)Viden.authen. maximis. C. de nuptijs,& auth.præterea.C.vnde vir,& vxor,& authen.sed nouo.C.de nat.libe.

c.5.)Vide auth.si pater.C.diuor.facto apud quem.

c.6.)Vide authen.sed nouo. C. ad L. Iul.de adult. refert partem huius capitis Iuo part.8.c.109.decreti.vt Nou.const.105.cap.7.& parte 16.cap.159.

c.7.)Refert Iuo parte 8.cap.110.decreti,vt cap.8.Nou.105.& part.16.cap.160.

c.8.)vide authen quod hodie.C.de repudijs.

c.9.)vide authen.hodie.C.eod.tit.

c.12.)vide authen.sed nouo.eod.tit.

cap.13.)vide authen.si quis ei.C. ad L. Iul.de adult. Iuliani verba refert Iuo d. parte 8.cap.111.vt cap.14.& d.parte 16.cap.161.decreti.

c.14.)vide d.authen.si quis ei.Iuliani verba refert idem Iuo d.parte 8. cap.112.& d.parte 16.c.162.vt cap.15.d.const.105.

Nou.118.)Hæc est in libro Authen. const.1.collationis 9.titulo de heredibus ab intestato venientibus.Eam Græcè,& Latinè edidit Greg.Haloander.

c.1.)vide auth.in successione.C.de suis,& legit.

c.2.)vide authen. defuncto. C. ad.S.C. Tertul. & authen. item hereditas.C. de bon.quæ lib.

cap.3.)vide authen.cessante.& auth.post fratres.1.& 2.C.de legit.hered.

cap.4.)vide authen.sicut. C. de legit. tutela, & authen.matri. C. quando muli. tut. off.

Nou.119.)Est in libro Authen. const.2.eiusd. collat. 9. tit. vt sponsalicia largitas specialis sit contractus. Quam Græcè,& Latinè Haloander edidit.

c.1.vide auth.eo decursum.C.de don.ante nupt.

c.2.)vide authen.sed hodie.C.qui man.non poss.

c.3.)vide authen.si quis.C.de eden.

c.4.)viden.authen.si appellatione.C.de tempo.& repar.app.

cap.5.)vide auth.quæ supplicatio.C.de precib.Imp.off.

c.6.)vide authen.si omnes.C.si minor.ab hered.

c.7.)videnda auth.malæ fidei.C de præscr.longi temp.

c.8.)vide authen.quòd si quis.C.eo.tit.

c.9.)vide authen.& non obseruato.C.de testam.

c.11.)vide authen.sed & in ea.C.ad L.Falc.

Nou.120.)Hæc est in libro Auth.const.3.collat.9.tit.de alienatione,& emphyteusi, &c. Eandem Haloander vtraq; lingua edidit.

cap.1.)videnda authen. quibuscumq;. C. de sacros. eccl. & auth.si quas ruinas, eo.tit.cuius verba refert Grat.10.quæst.2.cap.2.p.si quas.

cap.2.)Vide authen.hoc ius.& auth. perpetua.C.de sacros.eccl. quarũ verba refert Grat.d.cap.2.p.hoc ius.& p.perpetua.

c.3.)Vide authen.multo magis.C.eo.tit.

c.4.)Videnda authen.item prædium.eod.tit.cuius verba refert idem Grat.d.cap. 2.p.item.

cap.5.) Vide authent. qui rem. eod. titul. eius etiam verba refert ibid. Grat.p. qui rem.

c.8.)*Vide authen.hac vsus.C.eo.tit.*

c.9.)*Vide authen.praterea eod.cuius verba refert Grat.d.cap.2.p.praterea.*

c.10.)*Viden.authen.qui res.eod.tit. cuius etiam verba refert Grat.d.cap.2 p.qui verò res.*

Nou.121.)*Hac const.desideratur in lib. Authen. Edita est ab Haloandro Gracè,& Latinè hoc titulo,Vt particulares vsurarum solutiones in duplum computentur, eiusd.argumenti sunt Nou.138.& Nou.160.*

Nou.122.)*Hac in libro Iuliani, & in libro Auth. desideratur. Haloander Gracè, & Latinè epitomen edidit hoc tit. Edictum de formula artificum. Probabile est hoc loco edictum illud Latinè conscriptum fuisse, quod Scrimgerus Gracè, Agylaus Latinè post Nouellas, vt Edict.6.ediderunt.*

Nou.123.)*Hac in libro Authen.est vltima constitutio, collocata, vt 15.collationis 9.sub tit.de sanctißimis Episcopis,&c. Hanc Gracè,& Latinè edidit Haloander. Latina quadam verba eiusd.const. refert Diuus Greg. qua neq. Iuliani sunt, neq. scriptoris Authenticor.vt Nou.90.dictum est.*

cap.3.)*Vide auth.quod pro hac.C.de Episc.& cler.*

c.6.)*Viden.auth.Episcopalis. C.eo.tit.cuius verba refert Grat.dist.54.cap.20.si seruus.p.Episcopalis.*

cap.7.)*Vide authen.presbyteros.eod.tit.*

cap.9.)*Vide authen.sed iudex.eo. d cuius verba refert Grat.31.quast.1.cap.9.testimonium.p.sed iudex.Iuliani verba refert Iuo parte 5.cap.369. vt ex lib.const.c.6.*

cap.10.)*Videnda authen.nullus Episc.eod.tit.Iuliani verba refert Burchard.lib.1.c.168.decret.vt ex epist.Bonifacij Papa ad Episcopos Gallia. & Iuo parte 5.cap.278. decreti,vt ex ead.epist.sed cap.369.eiusdem partis,vt ex libro const.c.7. At Grat. 11.quast.1.cap.8 nullus episcopus.eadem verba,vt Marcelli Papa refert; sic enim vulgares libri habent. Antiqui Bonifacij ad Episc.Gallia inscriptionem retinent.*

cap.13.) *vide auth.interdicimus. C.de Episc.& cler.Iuliani verba refert Iuo par. 5.c.370.decreti,vt c.9.in libro const.it.*

c.15.)*Refert Iuo par.5.cap.371.decreti,vt ex cap 11.libri constit.& parte 14.cap.42. vt Nou.11.cap.20.& Grat.2. quast.1.cap.11.nemo Episcopus,vt ex lib.const.& Concilium Parisiense tempore Ludouici,vt refert Iuo d.par.14.c.21.decreti,& lib.5.tit.5. cap.1.Panor.& Grat.24.quast.4.cap.6.de illicita. In verbis concilij varietas est,vnde verba huius capitis sumpta sint.Namq. in decreto Iuonis ita scriptum est:Lex Iustiniani catholici Imper.constitutione 188. cap.451. sed in Panormia, & in decreto Grat.constit. 128.c.300.lib.1.*

cap.17.)*Vide auth.si quis Episcopus C.de Episc.& cler.*

c.19.)*Videnda auth.presbyterum. & auth.diaconissam.C.eodem tit.Iuliani verba refert Grat.dist.78.cap.2.*

cap.22.)*Vide authen.sed neque C.eod.*

c.26.)*Vide authen.si seruus.eod.tit.Iuliani verba refert Iuo lib.3.tit.14.cap.4.Panor.vt Nou.constit.5.cap.23.& ex Leone omnibus Episcopis. Alia verba sunt eiusd. sententia apud Grat. dist.54.cap.20.si seruus ex const. noua Leonis Imp.omnibus Episcopis. In veteribus tamen libris Gratiani ea verba (Leonis Imp.omnibus Episcopis)non sunt eo loco,sed in proximi capitis inscriptione, quod sumptum est ex epist. Leonis Papa ad omnes Episcopos. In Panormiam quoque is error ex Gratiano irrepsit.*

cap.27.)*Vide auth.adscripticios.c.de Episc.& cler. cuius verba refert Grat.d.c.20.in fine.*

c.30.)*Vide auth.presbyteros. eod.tit. Iuliani verba refert Ansel. Lucen.lib.4.cap. 55.decreti ex Nouellis const.cap.461.Diuus Gregorius lib.11.cap.54.registri,cuius verba Gratianus refert 11. quast.1. cap.39. de persona. aliquot verba huius capitis,sed non Iuliani,refert.Videtur autem hoc caput 51.appellare,& quod nos caput.32.idem vocat 53. Huius constitutionis titulum sic scribit: De sanctißimis,& deo amabilibus*

atque

atq. reuerentiss. Episcopis, clericis, & monachis. Imp. Iustinianus Aug. Petro gloriosiss. Praef. Pratorio.

c.31.)*Vide auth. presbyteri. de Episc. & cler. & Grat. 5. quaest. 6. cap. 3. in fine.*

c.32.)*vide auth. si quis litigantium. C. de Episc. audi. Diuus Gregorius hanc Nouellarum constitutionem appellat sub eo titulo, quem capite 30. retulimus; hoc verò eius constit. caput 53. Verba ab eo relata neq. Iuliani sunt, neq. barbari interpretis Authenticor.*

c.44.)*vide auth. sed hodie. C. de Episc. & cleric.*

c.47.)*vide authen. Episcopo. C. eod. tit.*

c.49. & 50.)*vide authen. sed nouo. eod. tit.*

c.55.)*vide authen. nisi rogati. C. ad S.C. Trebel.*

c.56.)*vide auth. si qua mulier. C. de sacros. eccl. cuius verba refert Grat. 19. quaest. 3. cap. 9. si qua.*

c.59. & 60.)*Refert Grat. d. quaest 3. cap. vlt. In libro veteri Iuliani And. Alciati hac capita deerant, sed non sola Id occasionem ei dedit negandi Iustinianum ea conscripsisse, qua Gratianus affirmauerat.*

cap.64.)*Refert Iuo parte 7. cap. 143. decreti, vt Nou. constit. 11. & Grat. 27. quaest. 1. cap. 30. si quis rapuerit.*

Nou.124.)*Hac est in libro Auth. constit. 5. collationis 9. titulo Vt litigantes iurent in exordio litis, &c. Hanc vtraq. lingua edidit Haloander.*

cap.1.)*vide authen. principales. C. de iureiur. prop. calu. & authen. nouo iure. C. de poena iud. qui male iud.*

Nou.125.)*Hac est constit. 4. collat. 9. tit. vt iudices non expectent sacras iussiones. Eam Haloander Graecè, & Latinè edidit. Vide auth. nouo iure. C. de relatio.*

Nou.126.)*Hac non extat in libro Authen. sed eam Graecè, & Latinè edidit Haloander sub titulo Exemplum sacra forma de appellationibus.*

Nou.127.)*Est in libro Authen. constit. 7. collat. 9. tit. Vt fratrum filij succedant pariter, &c. Hanc non habuit Graecam Haloander, sed quòd in alijs quibusdam euenit, insertam edidit constitutioni 118. & 119. vt in Basilicis fortassè factum prius fuit. sic in Nou. 1. sunt quaedam addita ex Nou. 18. & in Nou. 23. ex Nou. 137. Melius exemplar nactus est Hen. Scrimgerus qui hanc edidit Graecè, & Latinè Agylaeus. qui detegit hoc errorum genus Norica editionis. In Basilicis hanc constitut. non extare notatum à Graecis est.*

c.1.)*vide auth. cessante. C. de legit. hered.*

cap.2.)*Vide authen. eo decursum. C. de dona. ante nup.*

c.3.)*viden. authen. Si tamen. C. de secun. nup.*

Nou.128.)*Hac in libro Authen. est const. 14. collat. 9. tit. de collatorib. & alijs capitulis. Eam vtraq. lingua Haloander edidit.*

Nou.129.)*Desideratur hac constitutio tam in libro Authen. quàm in Norico Haloandri, & in Basilicis. Sed ex Veneto libro Scrimgerus eam Graecè, Latinè Agylaeus ediderunt sub tit. de Samaritanis. Ant. Contius, qui 10. collationem extrauagantium Nouellarum Auth. libro addidit, hanc addere oblitus est. Vide Nou. 144.*

Nou.130)*Hac etiam in lib. Authen. desideratur. Eam Graecè, & Latinè edidit Haloander, vt Nou. 129. sub tit. de transitu militum. Contius, & Agylaeus melius, vt 130. Haloandro verò 130. est, qua nobis 106. de vsuris nauticis.*

Nou.131.)*Est in libro Authen. constit. 6. collat. 9. titulo de ecclesiasticis titulis, & priuilegijs. Ab Haloandro Graecè, & Latinè edita est.*

cap.6.)*vide auth. quas actiones. C. de sacros. eccl. cuius verba refert Gratian. 16. quaest. 3. cap. 15. placuit. p. quas. & cap. 16. iubemus. p. quas. Iuliani verba refert idem Grat. 16. quaest. 4. cap. vlt.*

c.12. & 13.)*Vide authen. licet. C. de Episc. & cler.*

cap.14.)*Vide auth. similiter. C. ad L. Falci.*

c.17.)*Vide authen. licentiam. C. de Episc. & cler.*

Nou.132.) *In libro Iuliani desideratur. Est in lib. Auth.const. 12.collat.9. tit. de interdictis collegijs hæreticor. Partem eius refert Ansel.Lucen.lib.1.cap.8.decret. Hanc Haloander Græcè, & Latinè edidit.*

Nou.133.) *Hanc in libro Iuliani, & in libro Authen. desideramus. Edidit eam Græcè, & Latinè Haloander sub titulo de monachis, & ascetrijs, & eorum conuersatione.*

Nou.134.) *Est in libro Authen. constit.9.collat.9. tit. vt nulli iudicum liceat habere loci seruatorem. Ab Haloandro etiam Græcè, & Latinè edita est.*

cap.9.) *Viden.authen.si verò.C.ad L.Iul.de adult.*

cap.12.) *Vide auth.immò à debito.C.de oblig.& actio.*

cap.13.) *Vide authen.si qua mulier.C.ad S. C.velle.*

cap.14.) *Viden.authen.sed hodie.C. de off.diu.iudicum.& authen.hodie.C.de custo.reor.*

c.15.) *Vide authen.sed hodie.C.ad L.Iul.de adult.*

c.16.) *Vide authen.idem est.C.de bon.qua lib.*

c.18.) *Vide authen.sed nouo.C.de seru.fug.*

c.20.) *Viden.authen.bona.C.de bon.proscr.*

Nou.135.) *Hæc in libris Iuliani, & Auth. desideratur. Haloander eam Græcè & Latinè edidit sub titulo Ne quis cogatur bonis cedere.*

Nou.136.) *Hæc etiam in libro Auth. non extat. Sed ab Haloandro Græcè & Latinè edita est sub titulo de argentariorum contractibus, cuius argumenti sunt Edictum 7. & 9. Iustiniani.*

Nou.137.) *Hanc in libro Iuliani, & Authen. desideramus. Neq; in Græcis omnibus libris hoc loco posita est. Sed, vt in Norica editione Haloandri, inserta Nou.123. sic arbitror in Basilicis conscriptam fuisse. Antiquiores libri eam hoc loco retinuerunt, vt ex Veneto libro Scrimgerus Græcam edidit, & Latinam Ant. Contius, & Hen. Agylæus sub titulo de ordinatione Episcoporum, & clericorum.*

Nou.138 Manifestissima) *Hæc est Latina constitutio, quæ hoc loco desiderabatur. Eam nos in veteri quodam libro Iuliani inuenimus; cuius epitome paucis exceptis verbis caremus. In libro quoq; Authentic. hæc non extat. Haloander pro ea Græcam epitomen edidit, eamq; Latinam fecit hoc titulo de interpretatione à Principe facta, & vt vsuræ particulatim solutæ duplum sortis non excedant.*

Nou.139.) *Hæc in libris Iuliani, & Auth. desideratur. Haloander eam Græcè & Latinè edidit hoc titulo Remissio pœnæ illicitè contractarum nuptiarum. In Veneto libro hoc loco est epitome cuiusdã const. de appellationibus, quam Scrimgerus edidit Græcè, & Contius, & Agylæus Latinè; quorum alter 139 appellat, alter 140. Namque hæc Contio est 139. vt Haloandro, illa de appellationibus. 140. Agylæo verò illa est 139. hæc verò 140. Nobis autem non placet illam de appellationibus quæ pars est constitutionis 134. hîc collocare. & in hoc Florentino magis libro, quàm Veneto adhæreo. Nec verum est, quod quidam asserunt, hanc constit. esse Iustini Minoris. Est enim id dictum in Scholijs Græcis libri Veneti de proxima Nouella constitutione.*

Nou.140.) *Hæc est secunda Iustini Minoris Nouella constitutio, quam Scrimgerus Græcè, ex libro Veneto, Agylæus Latinè ediderunt hoc titulo Vt consensu matrimonium solui possit. Viden. Iulian. Nou.117.cap.8.& Nou.134.cap.16. Hæc constitutio in libris Iuliani, Authenticorum, Haloandri, & Contij desideratur. Neque eam in Basilicis fuisse Græci affirmant.*

Nouellæ 141.& 142. *in libris Iuliani, & Authenticor. desiderantur. Eas Haloander Græcè, & Latinè edidit sub his titulis 141. Edictum de ijs, qui luxuriantur contra naturam. 142. de ijs, qui eunuchos faciunt. Vide Nou.77.*

Nou.143 Legis) *Hæc Latina constitutio est in libro Authen. constit.13. collat.9. tit. de raptu mulieribus, quæ raptoribus nubunt. Iuliani epitome desideratur. quamuis Albericus in l. vlt. C. de legibus scripserit hanc esse vltimam in libro Nouellarum. Haloander Græcam epitomen edidit, quam Agylæus Latinã fecit. Vide Nou.150.*

Nou.

Nou.144.) *Hac est constitutio, & catera omnes excepta Nou. 159. in libris Iuliani, & Authen. desiderantur. Edidit hanc Gracè, & Latinè Haloander sub titulo de Samaritanis. Quam esse Iustini Minoris constit. 5. ex libro Veneto didicimus. Vide Nou. 129.*

Nouellæ 145. 146. & 147. *ab Haloandro Gracè, & Latinè, edita sunt sub his titulis 145. Vt nullam de catero licentiam dux aliquis, aut cohibendis violentijs prapositus habeat ad vtramq; Phrygiam accedendi &c. 146. de Hebrais, quomodo oporteat eos scripturas legere. 147. Vt ea, qua Prafectis, aut largitionibus, aut rebus priuatis, aut sacro patrimonio debentur in reliquis &c. indulgeantur.*

Nou.148.) *Hac in libro Veneto est Iustini Minoris constitutio prima. Edidit eam Haloander, vt Iustiniani constitutionem vtraq; lingua sub titulo de indulgentia tributariorum reliquorum.*

Nou.149.) *Hac etiam est Iustini Minoris const. 4. quam Haloander non habuit: neq; in libris Basilicorum posita est, vt Graci affirmant. Ab Scrimgero Gracè, ab Agylao Latinè edita est inter Nouellas Iustini sub titulo Vt dei amantiss. Episcopi cum prouinciarum indigenis, & incolis, quos sibi Prasides esse velint, eos sibi à sacratiss. Principe concedi petant &c.*

Nou.150.) *Hac in omnibus libris desideratur. Latinam fuisse credendũ est. Nam pro ea Haloander Gracam epitomen edidit, quam Latinam fecit sub titulo de ea, qua rapetori suo nubit. Vide Nou. 143.*

Nouellæ 151. 152. & 153. *ab Haloandro Gracè, & Latinè edita sunt sub his titulis. 151. Ne Decurio, aut cohortalis perducatur in ius &c. 152. Ne sacra forma, qua de caussis procedunt publicis aliter robur accipiant, quàm gloriosiss. Pratorior. Prafectis insinuata sint. &c. 153. de infantibus expositis.*

Nou.154.) *Hac etiam Gracè, & Latinè ab Haloandro edita est titulo de ijs, qui in Osrhoena illicitas contrahunt nuptias. De eadem re Nou. 3. Iustini Minoris conscripta est.*

Nouellæ 155. 156. 157. & 158. *ab eodem Haloandro vtraq; lingua edita sunt sub his titulis. 155. Vt matres etiam tutela rationibus obnoxia sint. 156. de prole partienda inter rusticos. 157. de rusticis, qui in alienis pradijs nuptias contrahunt. 155. Vt deliberandi ius etiam ad impuberes transmittatur.*

Nou.159.) *Hac est in lib. Authen. const. 8. collat. 9. sub tit. de restitutione fideicommissi &c. Hanc Haloander Gracè, & Latinè edidit.*

Nou.160.) *Hac constitutio & octo sequentes in libris Iuliani, & Authen. desiderantur. Ab Haloandro hac Gracè, & Latinè edita est titulo Exemplum sacra pragmatica forma de vsuris.*

Nou.161.) *Hanc Haloander vtraq; lingua edidit sub tit. de prouinciarum Prasidibus. est Tiberij Imp. Nou. 3.*

Nou.162.) *Hanc etiam Haloander Gracè, & Latinè edidit sub titulo Sacra forma transmissa Dominico gloriosiss. Pratoriorum Illyricianorum Prafecto de diuersis capitulis.*

Nou.163. & 164.) *Vtraque Tyberij est, & ab Haloandro Gracè, & Latinè edita sub his titulis. 163. qua est. Nou. 5. Tiberij, de releuatione tributorum publicorum 164. qua est Nou. 2. eiusd. de heredibus.*

Nou.165.) *Hac in omnibus libris deest. Tantum Haloander initium, & epitomen Grace, & Latinè edidit sub titulo generalis forma de prospectu in mare &c. Eam Latinam fuisse suspicamur. Vide Nou. 63.*

Nou.166. 167. & 168.) *Tres forma Prafectorum Pratorio hoc loco constituta sunt ab ijs, qui Nouellarum constitutionũ volumen collegerunt Earum titulos tantum Haloander in prologo Nouellarum Noricarum Grace, & Latinè retulit. Cateri nihil amplius addunt. Nos eas ex Florentino, & Bononiensi libro descripsimus. Tituli earum sunt hi. 166. & 168. περὶ ἐπιβολῶν, hoc est de adiectionibus. 197. Quomodo oporteat in possessionem mittere forma 24. Prafectorum. illa verò dua ita distin-*

donauerit)donauit
Hæc si vnus) Hoc si vnus. alij Hæc sint, si vnus
scriptus est)scriptus sit
moras faciat)moras fecerit
quos superius exposuimus) quos suprà exposuimus. alij quos suprà scripsimos
obseruátiam) obseruationem
nec extraneus)nec talis extraneus
qui defuncti) qui nec testatoris
eum suprascripta) cum supradicta, al. cum prædicta.
scilicet &)sed &
quòd filius)quòd si filius
testamento exheratus) testamento iustè exheredatus sit
quid accepit) aliquid accepit
à substitutis legatarijs)ab substitutis,& legatarijs.al.ab institutis

CAP. II.

C.2. relicta sunt)scripta sunt
defuncti)testatoris
vt ipse) & ipse. alij ita vt ipse
sibi deleta)sibi relicta
reseruari)seruari
dereliquerit) sibi dereliquit. alij sibi dereliquerit
qui scilicet in)qui in
degent)degunt
morbum vel propter ætatem, vel vinculis) vel morbo, vel vinculo. alij vel propter ætatem, vel vincula
impedirentur) impediuntur. alij impediuutur
conscriptioné)conscriptione
si omnino)si omnes
legatarij, siue) legatarij, seu al. legatarij, vel
probata est)probata sit
inoétarij procedat cóscriptio) præcedat inoentarij confectio
in ea)& in ea
ab herede)ab heredib. A.
requirere)inquirere
fraudes)fraudem
iusiurandú sobire)sacramentú præstare. alij iusiorandú præstare
sint)sunt
sacramentum)iosiurandum
conscij sunt)conscij sint
venire autem) ipsi autè venire
nullo lagatarijs) nullo à legatarijs
obijciendo postea) obijciente al.postea opponendo
is quidem) is quidem heres
beneficium retinebit) sibi beneficium obtinebit
nec fecerit)non fecerit
obseruátiam) obseruationem
omnia fideicom.) & fideicom. alij vel fideicom.
legata vel)legata &
reliquit)reliquerit
teoere)teneri
heredem scripserit) heredem sibi scripsit
quod voluntati) scilicet quod voluntati
obtemperauerit) obtéperauit
locus fiat)locus fiet
qui libertate donati &c.) quib. libertas donata est: postquá eos, quibus libertas donata est.

CAP. III.

C.3.ex parte nec quibusdá) ex parte præstare quibusdam non
equitatis ratione cóseruanda) equitatis ratione cóseruata. A.
persoluit omnib.) persoluerit alijs omnibos.al.persoluat.al.per soluit omnes
implere)persoluere

CAP. IIII.

C.4. quo ex)ex quo luo.alij quo
iudiciali) definitiua iudiciali
autem transacto)auté per culpam heredis transacto
soluerit)soluit
quarú suprà fecimus mentionem) quas suprà numerauimus
scilicet)sed
& in omni)in omni autem
id est siue)siue
religiosa sit)religiosa

NOV. II.

Nou.2.c.1. Nulla licentia sit mulieri) Nulli molieri sit licentia
habet,non)habeat non
aliquem)aliquam
equatis)exæquatis

CAP. II.

si liberi postquá editi sint)si liberi, qui postea editi sunt. alij si liberi, qui postquá editi sunt. Fortè si qui liberi postquam editi sint. A.
in aliam) in reliquam autem portioné.al. in alia auté portione
nisi fortè filius &c.reliquit)nisi fortè filij &c. reliqueriot
testamento heredé) testaméto

CAP. III.

C.3.vel ante nuptias)aut antenuptiali
ille)ipse
dereliquerit)dereliquit
noptias peruenerint) migrauerint nuptias
euacuauerit) euacuetur, al.euacuabit

CAP. IIII.

C.4.marito suo)marito
hoc modo)eo modo
dependant)dependent
tertiam)tertiæ
babeat mater)habeat
vt ex fructu)& vsufructu
apud liberos) apud liberos sint,al.apud liberos suos

CAP. V.

C.5. re ipsa dederit)remipsam reddiderit.alij ipsam tradiderit
ante nuptias)propter nuptias
nihil omnino)nec omnino
locum habet) locum habebit al.habeat
quædam præf. const. capitula &c. transformata) quoddá præf. const.caput &c. transformatum

NOV. III.

No.3. c.1. vel eom, qui)vel qui
pecuniam constituit) suo pecuniam cóstituerit. alij pecunias constituerit
moueat suas) moueat
vel pro parte)vel in partem.alias in partem
noscatur) suo noscitur. alij dignoscitur
siue in solidú, siue pro parte) in solido sine in parte, al. siue in parte, siue insolidum.
creditorem)creditores
Hæc si)Hoc si
præfiniri eis)præfiniri eos
quem)quam
pro reo)pro eo
actioonibus suis) actiones suas
creditori)creditoribus
habeat creditor) habeant creditores
res)sibi res
exerceat)exerceant
eios &)eius vel
Et in summa) In somma. alij Et in somma sciendum est
erunt)sunt.al.esse
constituerint)custodierint

CAP. III.

C.2. mutuauerit)mutuauit
non habuerit)non habuit
daret) dare debet. al.dare possit.alij daret tunc
si babet)si habeat
non habeat)non habuerit
rei soluere) rei venditę soluere
non inueniat) non inuenerit
coustrictus)obstrictus, al. adstrictus
liberatur)liberetur
inuenerit)inuenit
caueat creditori) caueat creditori suo

NOV. IIII.

Nou. 4. c. 1. vocent) inuocet, & illum exoret

& ſanctam crucem) & crucem
imponat)faciat

CAP. II.

C.2. Si qui monachi)Qui monachus
diſcant)addiſcat.alij dicat
cuiuſcumq; ſtatus) cuiuſcumque condicionis,vel ſtatus Iuo
deſiderauerit)cupit
mali ſint)Iuo malæ ſint. A.
diſpliceant)diſpliceat
autem &)autem monacho
adſerre)facere
corrigere poterũt)corrigât Iuo
tunc &)tunc
monachicam) monaſticam. A.
vt ſeruum)in ſeruum
rea ſuas furatus) res meas furatus fuerit,&
cucurrerit)concurrerit Iuo.
probet)eum probet
& in furto) Ioo & furto. alij & pro ſurto. A.
vel vita)& vita
vera ſint)Iuo vera ſunt
ſi etiam ipſæ quoq;) & ſi ipſæ al. ipſæ quoq; res. furte ſi & ipſæ. alij ſi etiam ipſæ. A.
nullo eum malo) Iuo nullum ei malum
hæc quę)hoc,quod
affecturus)Iuo facturus
probare poterit) probauerit Iuo
in eodem venerabili monaſterio)Iuo in eodem monaſterio. alij in eodem loco venerabili
ſeruo dei)ſeruo. A.
connumerato) numerato
licentia ſit poſtea) licentia ſit poſtea domino
reuera)verè Ioo
ſolitariæ vitæ) in ſolitaria vita Iuo. A.
& ſi peccatũ) Iuo etiam ſi peccatum. alij etſi peccatum ab eo. alij etſi peccatum in

CAP. III.

Cap.3. veniat)venerit
domino extrahere eum) Ino domino rettahera eum. alij domino ſuo extrahere
vt ſeruum eum habere) Iuo aliàs in ſeruũ eum habere, aliàs vt ſeruum. alij vt ſeruum habeat

CAP. IIII.

C. 4. In omnib.)In omnib. antè
excolendum deum) excolendum dominum. alij excolendum
humo videlicet conſtratis)humi videlicet ſtratis
in duas complurésve) in duabus pluribúsve habitationibus
ex his)in his
vt iuſtè)qui iuſtè
ab alia)ab illa
dicunt)vocant

CAP. V.

C.5. Si quia in)Si quia
ſe conſecrauerit) ſe congregauerit. alij ſe conſecrauit
receſſerit)receſſit
in monaſterio) in monaſteriũ
introduxit)introduxerit
introduxerit)introduxit
dominij monaſterij ſiot)communes ſont monaſterij

CAP. VI.

C. 6. donauerit filio) donauerit filio ſuo
filija ſu.a)filiæ ſuæ
habeant)haboerit
omni)ab omni
intruuerit. Vt in)intrauerit. In
obſeruatio teneat) obſeruantia teneatur
ſiue vxor)ſioe mulier
in monaſterium) monaſteriũ
ex caſo mortis ei)ex cauſa mortis ei. alij ex caſu mortis
competiſſet)competit

CAP. VII.

C.7. introierit in)introierit monaſterium
poſt religioſam veſtem) poſtquá religioſam indutus eſt veſtẽ. alij poſtquam religioſa indutus eſt veſte
&)vel milita.
polietur)exſpo.
& vita)ita,vt vita

CAP. VIII.

C.8. vt in alio)Iuo & in alio. alij in alio
Et de hoc)Iuo & in hôc. A.

CAP. IX.

C.9. facultatem) licentiam
audens)audeat. A.

CAP. X.

C.10. rerũ)rerũ humanarumq;
ia habeat)habeat
clericis,vel)clericis,&

NO. V.

Nou. 5. hoc numero) ſcilicet hoc numero
diaconoa)diacones
nonaginta ſubdiaconos)LXX autem ſubdiaconos. alij nonaginta ſubdiacones

CAP. II.

C.2. per patrociniũ)patrocinio
factum)pactum
Nec liceat vlli &c.) Non liceat vlli Epiſcopo clericos ordinare, & nullas. Bern. Papien. & Greg 9. alij Nec liceat clericos &c.
ſed duorum) ſed horum Bern.

NO. VI.

N.6 c.1. Epiſcoporũ loquitur) Epiſcoporum in primo capite loquitur, cuius progreſſus talis eſt
prohibetur)prohibeatur
partem)portionem
ex laicu)laico
licei) iceat
incognitos)ſint incogniti
contra hoc)contra hæc
fecerit)fecit
Epiſcopatus) de Epiſcopatus
expellatur)ſpoliatur
eoq; tempore) eo autem tempore
cunſulat)conſulet
humini)hominibus
ſancta)ſanctorum
prædicere)prædicare
religioſis Epiſcopis) inter religioſos Epiſcopos
habere)obtinere
dederit eoq;)dedit & eo.al. eodemque
conſecrauit)conſecrauerit
Sed pecuniæ) Sed & pecunia. alij Sed pecunia. alij Sed & pecunię
datæ)data
addicantur)addicentur. alij adicatur
eſt, qui dedit)qui eas dedit
clericatus)dignitatis,vel clericatus
compellitur) compelletur. al. compellatur
deſinat)deſinet
pecunia data)pecunia oblata
presbyterij, vel diaconij) preſbyteri,vel diaconi
amittat)amittet
Chriſtianitatis) fortè ciuitatis. A.
diſceptatio &c. facta fuerit) diſceptatione &c. facta
quia ante)ante
ad Epiſcopatum)ad Epiſcopatus apicem
ſolum ipſe)ſolum is ipſe
contradixit)contradixerit
conſecrauit) fortè conſecrabit. A.

CAP. II.

Cap. 2. factum hoc fuerit) hoc fecerit. alij fuerit factum
debent)debent ſe
obſeruare) obſeruare quæ diuini præcipiunt canones. al. hoc obſeruare. alij continere
non ire)non ire, niſi iuſſu Principis

ex-

extra suam)extra
reuocet)euocet
obseruatism) obseruationem
metropolitanus) Archiepisco-pos
quòd si)Si autem
litigiorum)litigandi
non concedatur)licentia ei nō concedatur
Episcopus debet)Episcopi
semetipsum)semetipsos
clericos)clericos debent
œconomos) œconomos, vel vicedominos

CAP. III.

Numquam Episcopos)Nemo vnquam Episcopus
litteras acceperit) litteris acceptis
declarabitur)declaratur
commendatorias) commendaticias.
metropolitanus sit) metropolitani sint
malueri t)maluerint
accipiat)accipiant
autem)alias
indicare apud)intrare apud
apud)ad
communicent) committen
venerunt)venerint, aliàs venient
responsa)responsum

CAP. IIII.

C.4. habet)habeat
non scit)nescit
Doceantur)Doceant
sine pecun.)& sine pecun.
nisi fortè secundum) secundum

CAP. V.

c.5.reliquit)reliquerit
cum castitate)in castitate
decet)debeat
vel habuit)vel qui habuit.
& ipsam)& ipsa
virgine virginem susceptam) virginem receptam. alij virgine suscepta. Post hæc verba aliqui habét.ipsa separata presbyter,vel diaconus fieri non prohibetur

CAP. VI.

C.6.teneant &)teneant etiam
Diaconissas)Diaconissam
præcepit)præcipit
agant)habeant alij habeat
a ceterio)a secretijs
quosdam setum)quosdam
corruptores)corruptorem
definiunt)minantur
sternantur)sternentur. alij fe-riantur
facultates earum) facultates
addicantur) addicentur

CAP. VII.

C.7.Siue lector)Iuo Quisquis
Siue lector
trahatur)tradatur Iuo

CAP. VIII.

C.8. Episcopus)Episcoporū
faciat passim)faciat
numerus)numero
debent)debeant
oneranda)honoranda
Sed moderandus) Sed secundum facultates sacrosanctę ecclesiæ moderandus
siue laicos)siue clericus. fortè siue laicus,siue clericus A.

NOV. VII.

Nou.7.c.1.Nulla,&c.constituta ecclesia) Nullis &c.constitutis ecclesijs. Iuo sic: Nullus sub Roman. ditione constitutam ecclesiam &c. infestare audeat, aliàs Nulli & cōstitutæ.aliàs nulla,&c. licentiam habeat.
Non liceat) Burchard. Bernar. Papien. & Greg.9. Nulli liceat
immobilem) immobilem ecclesiæ,ijdem tres.
siue domom, siue agrum, siue hortum)siue domom,siue agros, siue hortum.Greg.9.siue agrom,
vel panes ciuiles) hæc verba non habent illi tres.
Ibid. neq; creditorib. siue specialis)neq;creditorib.speciali,vel generali. Neq; specialis Greg. 9. alij neque creditoribus speciali, seu generali
contineat venditionem) Burchard. & Bern. contineat conditionem.Greg.9. continet conditionem, donationem, venditionem. alij continet venditionem
emphyteuseos) Bern. emphyteusis Greg. emphyteuticum
sed omnes omnino) Bern.sed omnes Greg.vnde omnes
huiusmodi) ab huiusmodi. Iuo part.17. rerum ecclesiasticarū alij hac
alienatione abstineant) Iuo par.17. alienatione se abstineant. alij contractu abstineant
minatur) Greg.9. comminatur aliàs nominat
id est vt is quidem)vt is
comparauit)Iuo parte.17.comparauerit.alij comparat
loci venerabilis,reddat eam eu ios & antea fuerat)Iuo ibid.loco venerabili reddat, cuius & antea fuerat. A.Idem par.3.loci venerabilis, reddat ei, cuius & antè fuerat.alij loco, venerabili reddat eā, cuius antea fuerat. alij loco venerabili reddat eam ei, cuius antea fuerat
alijsq;ue)& alijs
vel ecclesiam damno affecerit) Iuo par.3. vel si ecclesiam damno affecerit. Idem par.17.vel qui ecclesiæ damnū effecerit, à ministerio submoueatur.alij vel quòd ecclesiæ damnum effecerit. alij vel ecclesiā damni affecerit. alij vel ecclesiæ damnum affecerit
sed etiam successores eius) Iuo par.3. sed successores eius. alij sed etiam consortes eorum
teneantur) Iuo par.17. hac legē teneantur
siue ipse œconomus) siue archiœconomus. Iuo ibidem
Tabellionem)Tabelliones
conscripferit) Iuo conscripsit. alij conscripserint
admiserit)Iuo admiserunt.alij admiserint
dederint)Iuo dederunt
vel ceterę)vel
acta)facta
Excipit)Excepit
exponit)exponemus
per quos)per quos &
homines)omnes.&

CAP. II.

C.2.sancto loco) Burch. Bern. & Greg.9.sanctis locis
ab eo)Greg.ab eis
Ibid. Immobilē rem, & eo modo) Greg.immobilem, eoq; modo communi volontate. Alij rem immobilem,& eodem modo
permutationem) alienationē
diuina pragmatica &c.) Greg. 9. si causa rationabilis id exposcat, & res, quam præstiterit, maior fuerit, vel æqualis:pragmatica &c. Iuoni, & alijs desūt hæc: diuina pragmatica sanctione ab eo promulgata
ab eo)Greg.super hoc

CAP. III.

C.3.obseruatione)forma
constituat)contrahat.
eo,qui)eo,cum quo
contrahit)intrauit
omnimodo) omnino
sint)sunt
si)&
nomen expressum fuerit) expressum sit nomen
nisi filios)nisi fortè filios
libertate)veritate
sexta portio remittatur) sex-

tam portionem remittant
alterum)alterum fiat. A.
qui tunc)qui nunc
innenistur)inuenitur
ad reditus)ad fructuum
viginti)triginta
contraxerunt)contraxerint
placito reditu &c. non dato)si
placitus reditus &c.non datur
per biennium) hæc verba desunt aliquibus
fecerit)euicerit
de suo sumptu)de suo sumptu,
aliàs sumptus facere
pristinam)in pristinam
faciem)formam
ad hoc)in hoc
dilasiona) dilatione vel deminutione.
ante fatam)antefactam
Ne autem)ne forte
vel in)& in. A.
peruenire)venire
ad loca) ad locum,aliàs locos.
eo qui)eo,qui ad
vult)velit,alij voluis
vt is)& is
contraxit)contraxerit
dirutas)dirutus
transmittat cōtractum) transmittatur contractus
dederit)dedit
omnimodo)omnino
reijciendam)remouendam aliàs
si pactus)si pactum
œconomis)œconomo.A.
contrahit)contraxit

CAP. IIII.

C. 4. faciat contractum)faciat contractus. alij fiat contractus
appetit) accepit. forte accipit
est vsusfructus)sit vsusfructus
vel alios venerabiles locos) & alia venerabilia loca
vt res)vt illa res
accepit)accipiat
constitutus)relictus est
statutum)in tantum
illa res, quam)illæ res,quas
fructuarius)fructuario iure
in locū sanctū) loco sancto. A.
maneat)maneant
abstrahenda)abstrahendæ

CAP. V.

C.5.iura)munita
emerit,comparanit
quæ)eius quæ
facta sunt)peracta sunt
vel alias)& alias
Hæc si)Hoc si
venerabili loco restituat)ad venerabilem locum pertinētem restituat
ministrauerint) administrans
actione ei) Iuo actione. alij actione eius
quicumq;)qui cum eo contraxerint, aliàs quæ cum eo contraxerunt Iuo.
locis)ecclesijs
vel ad alios venerabiles locos) Iuo vel ad alia venerabilia loca. alij vel alia ven.loca
proastium)pratum Iuo
Si quis igitur)si quis
acceperit)accepit
Sed & in hoc)Sed in hoc
œconomum)œconomus
omnia enim)omnia hæc

CAP. VI.

C.6. Si qua)Si quando
inexcusabilis)inextimabilis
immineat)imminet Iuo
mutuam)mutuatam
accipiat)capiat Iuo
ita tamen)tamen Iuo

CAP VII.

C.7.habebitur)haberi.alij habeatur
sanctissimo)venerabili.A.
autem si)autem qui
contra leges)contra legem emphyteuseos instrumenta
& numquam)vt numquam
andaci spiritu)audere. alij audire
& pub. mon.) & in pub. mon. aliàs pub.instrumentis.
inserere)inferre
& patrimonio) his verbis aliqui libri carent

CAP. VIII.

C.8.Eisdem)Iisdem
etiam illos)eos
sacra dona)sancta dona
pigneraueriut &c.) pigneraue rit &c.Iuo
tenere) obtinere, al. teneri

CAP. IX.

C.9.Nulli)Nemini
aliquid eorum)aliquid Iuo.
scilicet si)siue
quidē,sed quæ) quæ al. sed s. lieni
tales pragmaticas sanctiones) talem pragmaticam sanctionem
se contempsisse) Iuo contempsisse.alij contempsisse sa
eas)eam
tali aliquo)tale aliquid

CAP. X.

quæ alija)quæ ab eis
titulo)nomine

CAP. XII.

C.11.cuiuscumq;) cuiusq; Iuo.
sacra missa facta)Iuo sacræ missę factæ.al.sacra missa
habebitur)habeatur
pretium amittat) prædium amittat
distraxerit,&rem)distraxit rem
venerabilib.monasterijs) fortè venerabilib.monachis.A.
quorum cura erit)quorū curæ erat,vt. alij quorum cura erit. alij & ijs,quorum cura erit,vbi
contra leges)contra legem
reducere)reducerent Iuo.aliàs reducatur.
liceat)Iuo licentia
nec titulo)titulo.alij vel titulo
vel hypothecarum) nec hypothecarum
sacra procedat missa)sacrę procedant missæ Iuo. alij sancta procedat missa

CAP. XII.

C.12.cuicumque)cuique
& fraude)vel fraude
vt exoneret)vt exonerares
scilicet suum)suum
ex huiusmodi)ex hoc
resarciat)resarciet
diximus)dixit
ad Imp.)ad Episcopum
vbique)vbicumque

NO. VIII.

Nou. 8. Romæ) romanam
solam)solum
remouere) summoueri aliàs posse remoueri
Nihil autem)nec etiam

NO. X.

Nou.10.sanctiss.synodos & monachorum)locus mendosus. fortè scribendum sanctissimar.synodor. œcumenicarum. A.
in vrbe CP.)in CP.ciuitatem
alia magna ciuitate) aliam magnam ciuitatem
etiam si quis) autem & alia, & si quis.A.
incisionem)succisionem
subsistere)sustinere

NO. XI.

N.11. distractionē)distractione
prohibet eam)prohibeatur eam
hoc)& hoc
& probanda)ad probandā &c.
xv.Kal.IVN.)Kal.MAI.

NO XIII

Nou.13.in Constantinopolitana)Constantinopolitanæ ciuitatis

Ian.

immunitate)immunitatem

siue alterius cuiuscunque dominij) desunt in quibusdam exemplarib.

NO. XIIII.

Nou.14.publicum) publicum debitum

tributa)tributum

conuenire) conuenire debent

clerum)clerici

religiosum episcopum ipsius) religiosus Episcopus

ad metropolitanũ) apud metropolitanum. A. aliàs ad metropolitam oportet

& in) & fiscale debitum subeat & in

distraxerunt)distraxerint

ipsi)ipsis

se iure)se ita

habenda) habita, vel habenda, aliàs pro infecta hab.

publicum)publicum debitũ. A.

ex quot) ex quibus. aliàs ex quod

in necessitate alienationis) necessitate ad alienationem. A. aliàs in necessitatem

venerint) peruenerunt. A. aliàs venerunt

autem)ante

procedere)præcedere

addictio ita fiat)adiciat ita

excepta)exempta

oratoria, quorum)Theodora, cuius

NO. XV.

Nou.15.creari)creandos

punitate)punitione.A.

CAP. III.

C.3. militares) militares honores

CAP. IIII.

in municipijs)municipijs. A.

quis tale fecerit, magistratus) tale quid fecerit, magistratus. A.

CAP. V.

C.5.tantum)tantummodo

Cyrestica) Quiristica

CAP. VI.

C.6.suppositos)subiectos

Hi autem) & vt ij

descendunt) descenderunt, aliàs discedunt.

Indicis)iudicij

de huiusmodi iniurijs) & de his

ab eo aliquid)aliquid

eaque)vt ea quæ

nisi)exigat:nisi

Nam Episcopum) Nam & Episcopi

debent, vt)oportet:vt cum

CAP. VII.

C.7.pareat)appareat

excipiat)suscipiat

reddat)restituat

obseruatio)obseruantia

CAP. VIII.

C.8. à Præside prouinciæ tentus) apud Præsidem prouinciæ conuentus. A.

CAP. IX.

C. 9. omnibus exequi) omnibus causis, & iustitia exequi. alij omnibus causis exequi

prouincijs)prouincia

sedent)resident

Quòd si milites)& si milites ei alij & si ei

eorum prohibebitur) eorundem militibus prohibeatur. alij eorum prohibeatur

amittunt, & corporales pœnas subsistunt)amittant, & corporali pœna subsistant, alij amittant, & corporales pœnas sustineant. A.

CAP. X.

C.10.& eos)vt eos

conceduut) fortè nõ sinunt. A.

aphuplistas)apoplistas

perpetratur) perpetretur qui bus missi sunt.

præ oculis Imp.) Prætoris, vel Imp.

Prætorio)Prætorij

Iubet autem)Iubet

ad L X.)ad X L. aliàs ad L.

sint)sunt

NOV. XVI.

Nou.16.tantũ esse & nõ plus) qui nunc sunt esse

perueniant)veniant

ad octo)vsque ad octo

NOV. XVII.

Nou.17.probatorias suas)probatoriss

CAP. II.

C.2.referre)referri

prætorij)prætorio

vt)&

XII.)XV.

NOV. XVIII.

Nou. 18. C. 2. maximis)maximus

BILISAR.)P.C.BILIS.

NOV. XIX.

Nou.19.solus)solum

qu o)in quo

KAL.)xv.Kal.

CONS. BILIS.)CONST. V. BILIS C. CONS.

NO. XX.

Nou.20 Isauriæ)Isauræ

inter)& inter

NO. XXI.

Nou.21.c.1.& requirere debẽt:) debent. Malim debent: & requirere, ne fortè &c. patiatur. A.

passus sit)patiatur. A. aliàs passus est

& sine)sine

puritate)pietate

nihil steterit)non steterit

Iubet autem)Iubet

iudicum portant) iudicum impetrant

prohibere posse)prohiberi posse per

CAP. II.

C.2.de portu)& de portu, & de &c.

vtpote) vel aliorum publicum exigeri, vtpote

ædificatarum)ædificatorum

Iubet)Licet

intimauerint)intimauerit

debeut coustruere) debent, & constituere

in eadem)in

CAP. III.

C.3. in iudicio) in iudicium. alij iudicio

perductus)productus

remouenda)renouanda

omnes homines suos) omnes suos

& his)vt his

Publicus)publicum

CAP. IIII.

C.4. cuique) vnicuiq;. aliàs criminosis

eos)eum

exigere eos)exequi ab eo

CAP. V.

C.5.& tam)vt tam

CAP. VI.

C. 6. iugorum) ingerorum. aliàs locorum

prædijs)præsidijs

Prædiorum) præsidiorum

fieri)facere

intra terminos)in terminis. alij intra terminum

conseruet)obseruet

Et tam)vt tam

CAP. VII.

C.7.Nam nec)Nam &

apparitioni eius) apparitori eius

eius. alij epparitori licet) non licet

CAP. VIII.

C.8. in eifdem) in ipfis fed fi) fed & fi

CAP. IX.

C.9. infsionem) iufsiones religionibus) regionibus eam) eas

CAP. X.

C.10. referri) perferri lµo.

CAP. XI.

C.11. contemnere) continere

CAP. XII.

C.12. fed & fi) fed fi adfcriptinrum) adfcriptorum autem) autem etiam ne aliquid) ne quid etiam fi) & fi aliqui curam babent) aliquis curam habet ennductores) creditores

CAP. XIII.

C.13. prouinciæ municipijs). prouincijs & municipijs. alij prouincijs.

infinuentur) infinuentur &. alij infinuet damno) nnete

CAP. XIIII.

C.14. folis) folum fugerunt) fugeriot Nam &) Nam

NOV. XXII.

Nou.22. fummarij) fumari Nicetæ) illicitè cadet) cadat oportet) opurtet &

CAP. III.

C.3. præeft) præceptum eft amittant) amittunt lædant) læderint Iurisdictionem) iuris districtione

CAP. IIII.

expellet) expellat

CAP. VI.

calculo) cubiculo

NOV. XXIII.

Nou.23. Vigilum) vigilium fiaur) & fiant matricarios) matricularios.

NOV. XXIIII.

Nou. 24. procuratorem) prouocatorem

vel per tutotem, vel curatorē) vel tutorem. alij vel per tutorem vel quempiam numetari) connumerari præcipit) iubet

CAP. II.

C.2. Si eonfultstio fperetur) fi cenfultatinne Imperatur vel. alij Si confultetione Prætot, vel. alij Si cenfultatinne otdioetur Prætor, & vt) & tempns ftatutum) tempus qun) en vacationem) vocationem habens) agens in vnum conuocauerit) conuocauerit. Iun.

CAP. IIII.

habeant) habent porrigatut) porrigitur.

NOV. XXV.

Nou.25. prætoris) prætore proconfulis) ptoconfule prætorum) prætore in qnibus) in omnibos in his) in quibus huiufmodi minifterium idem foli) idem foli

NOV. XXVI.

Nou.26. Quæftoris) Qoæftoris, qnns Boethos dicunt. Quæftoris. alijs deeft in his verbis additis vetbum primū. Quæftoris in fuos locos) in fuo loco, eliàs in fuum locum.

fanctis) facris in locum) in loco fed uon) & noo & is) ex his fabrogatur) fubrogatus eft Præto gatiuss) Prærogatiuam Epitheo) Epicteto conditionem) conuenctionem Cyrillo) Quiedio fort. Quieto A.

Perigeni) Protogeni. aliàs pirigeno vigiuti fex) vigioti & fex. eliàs xx.

heredes) ab herede folidos dent) foldi dentur. quæfteri) quæftoris

NO. XXVII.

Nou.27.1. Eleliopontus) Helenopontus

militare) osturale neminem) nemine præfcriptioné) præfcriptiooe viginti quinque) vigintique

CAP. III.

C.3. nomeo alienum) nou alienis

retollat) tollat & iufra locis duobus.

NO. XXVIII.

Nou. xxviij. peflegoniæ) paphlagoniæ & coufilierijs) eius & confilierij epparitioue) apparitioois. Et de) eft & de CON.) V.C. Cofs.

NO. XXIX.

Nou.29. quæ) quæ de damnauerant) damnauerint illis) illud. genearchica) genearchie vocantut) vocabautur fcripferunt) fcripferiot geueatchicarum) genearchiarum.

NO. XXX.

Nou. 30. librarum auri pœue) libris auri ipfe Nec enim) Nec etiam Defenfores) Defenforem crearetur) creetur. A. facturus eft) facturus fine dolo eft fed) fed nec

CAP. II.

C.2. Et fufficiût) Sufficit enim Præfidi. aliàs Sufficiunt eis Præfidis iufsiones) iufsiones

CAP. III.

Cap.3. iutimentur) ciuitatis infiouentur. A. hominem) homines Acta) Pacta coußcere) componere poteft) debet differentes) differentes feditiofos homines) feditiofos

CAP. IIII.

C.4. litis iutra) litis fuiffe intra

CAP. V.

C.5. exerceri eam oportet) difceptetur

eis

eis vindictam)ei vindictam
Prætorio)prætorij
scrinium) Defensor & scriniū. alij scrinium vnum
deponantur)deponere possit.

CAP. VI.

C.6.in iudicio)in iudicium.alias maiores ciuitates in iudicio
decet)debet
publicas annonas) publicam annonam
habeant)habeat
ex veteri quadam consuetudine) ex veteri consuetudine. alij secundū veterem consuetudinē
capiant eas)capiant eam

NO. XXXI.

Nou.31.prouincijs)in alijs prouincijs
Et hoc)hoc.alij quod.alij &
Præsides)Præsides prouinciæ
supplicio) supplicij iudicio. Iuo in Panor.
subijciuntur)subijciantur
Constitutio) hæc Constitutio

NO. XXXII.

Nou.32.damnatum)Iuo par.9. damnandum
contraxerit)Iuo ibi. contraxit
ex priore legitimo) legitimos ex priore
dosque ei data) & dos, quæ ei data est
viribus)fisci iuribus
cinguli sui) cinguli Iuo par.9.
& corporales coercitiones)corporali quæstioni. Iuo.part.9. & corporali quęstioni.Idem par.16. & in Panor. alij & corporalibus coertionibus
vxor eius)vxor ei

CAP. II.

C.2.sint ei,qui)sint,&c.Iuo.
contraxerit) contraxerint Iuo
illi)nulli
quod)qui
procreati sint)procreati sunt
pœna patris) in pœnam patris
alimonias præbeant) alimoniam præbeāt.alij alimonias prębere debeant
omnes quidem)omnium
matrimonijs sunt) matrimonio nati sunt. alij matrimonio sunt
pręstat,& quartus)pręstentur quarta
nam post biennium &c.) hæc periodus in veteri libro deest,nec sine causa.A.
præcepta)iura

in illicitis nuptijs aliquis permāserit) inlicitas nuptias aliquis contraxerit
nouas illicitas)inlicitas
biennij indulgentia &c.) biennium illud præstari oportet
iam cōtraxerunt) iam contraxerint.al.contraxerunt
matrimonia)matrimonium

CAP. III.

C.3. muliere libera) muliere Iuo.& alij
ab eo illa)ab ea.al.ex illa
nati liberi)nati filij Iuo.

NO. XXXIII.

Nou.33. mutuauerit)mutuaerit
sumere eam)sumere
mutuauerit) mutuabit al.mutuauit.
annum)vnam annonam.al.vnā
NOV.OCT.)xv.Kal.IVL.

NO. XXXIIII.

Nou.34.c.1.dereliquerint)reliquerint
dimidiam) dimidiam partem
præstita sit)præstita est

CAP. II.

C.2.prioris)priori
id est præcedentis capitis)non videntur hæc verba esse Iuliani, sed adiecta ab aliquo studioso.A.
excepti)exempti
coguntur)cogantur
ea lex)ea res

CAP. III.

C.3.omnibus)& in omnibus
obseruando) iure obseruando. etsi
marito suo)marito
idem est & in)idem in
& in proauia)& proauia

CAP. IIII.

C.4.capiāt)accipiāt.Iuo in Pan.
cōsequātur) assequātur Iuo ib.
filia nati) filia nati cum auunculis.al.filia
neptibus ex filia)ex filia.al.nepotibus
sint,aut)sint,aut
& vtrum)vtrum Iuo.
aut ex filia)aut ex filia. alij & in filia
Item si quis) si quis
sola)sed sola
posteaq; soluto priore matrimonio) posteaq; soluto matrimonio.alij postq; prius matrimoniū
ei)cum ea
liberi eius tam)tam liberi

ex priore)ex primo
prius)primum

CAP. V.

C.5.erat)fuerat
&)ex ea
fuerit)fuerint
filij) liberi
Hæc)Hoc
erat in domo) fuerat in domo. alij erat domi
cūplures)plures.alij quāplures
naturales liberos habuit)naturales liberos habuerit. alij filios naturales habuerit
earum)eorum
tales mulieres)tales
illam)illam solam
prole)progenie
Hæc autem)Hoc autem.al.hęc autem omnia

CAP. VI.

C.6. genero)genero suo
posteaq;)postea.alij posteaquā
intestato,siue testamento condito) testatus siue intestatus. alij intestatus, siue testamento edito
ante nuptias)antenuptialis
Si hæc igitur ita sint) Si hoc igitur ita sit
patri)iure patris
ante nuptias) ante nuptialem

CAP. VII.

C.7.alia quadā)in alia quacūq;
distributionē) distributionem
quos &)quos
vlla)vlla eius
pater)parens

CAP. VII.

C.8. prolatam manum suam) prolata manu sua Iuo.alij probatam manu sua scripturā. alij probatā manu sua scriptā scripturam
postea)vt postea.alij vt postea. al.ita vt postea
probationib.)probatione Iuo.
litteras quidem suas agnouerit)litteram suam non negauerit. alij litteras quidem agnouerit
in vtroq; casu conuictus) in vtrunq; casum conuictus Iuo. alij in vtroq; casu si conuictus sit,
quantitatem actori præstet) quantitatē præstet Iuo. alij pecuniam actori præstet. al. quantitatem auctori
Hæc)Hoc
habent)habet.alij habeant
probationibus deficiens,sacramentū)probationibus abrenuncians ab initio sacramentum
detulerit)retulerit
euitabit)sic euitabit
decucurrerit)decurrerit,al.recurrerit

fieeuitabit)euitabit
Si quis autem)Si quis
fit)fuerit
particularea folutiones) particularem folutionem
perfoluerit) perfoluit. alij foluerit
attamen nibilominus) attamen
fortem exfoluat) partem perfoluat
fed etiam)fed &
In hoc)in hoc autem
ratio eadem)ratio

CAP. X.

C.10.transferantur)transferatur

CAP. XI.

C.11.liberos)filios
attamen)tamen &
ante)qui ante
nati)funt nati
efficiuntur)efficiantur

NO. XXXV.

Nou.35.c.1.vt)&,al.vt &
in folidum)in folido
adcrefcant)adhærefcant

CAP. II.

C.2.teftator)teftator, id eft qui teftamentum facit de reb.fuis. al. tota hæc claufula præcedenti capitulo tribuitur.
cognationi)cognationibus
hi qui)fortè hique.A.
reuoluere)fortè deuoluere.A.
in)de
ex his)ex his folos
& nouem)fortè nouem.A.
habeat) in poteftatem habeat, al.in poteftate.A.

CAP. III.

C.3.allegatio)alligatio
eas præftari)præftari

CAP. IIII.

C.4.curialibus.maritis)curialibus
vncias)vncijs
conditionem)coniunctionem

CAP. VI.

C.6.Comitiacæ)comiticæ
comitiacam)comiticam
Exifcon)Xifcon
poft conful)confulatu

NO. XXXVI.

Nou.36.c.1.fuas quidem) quidem
contigerunt)contigere
fuerunt)fuerint
eam)eandem
decefferint)decefferunt

CAP. II.

bona gratia fine repudio) bona gratia
matrimonia difrumpant) matrimonium diffoluunt
vel mulier)vel vxor
elegerit)elegerint
fit)fuerit
introierit)intrauerit
vxor eius)vxor
fuiffet)effet
Sed & fi)Sed fi
fi non potuerit in toto triennio)fi quis non poteft Iuo
muliere)vxore
redire)reuerti
punietur)puniatur
eft, expectet quinquennium) expectat,eum quinquennium expectet
licebit &)licebit
deducantur) reducantur, alij reducatur
libertini)liberti.A.
Sed & in hoc) Sed hoc.al. fed in hoc
lucri cepiffet)lucrari potuiffet

CAP. III.

C.3. ancillam mulierem) ancillam
eam effe putans) putás Iuo in Pan.alij eam putans
coniuncta)iuncta Iuo
vel feruum)feruum Iuo
calliditate vel conniuentia)calliditate & conniuentia Iuo par.8. calliditate & continentia. Idem in Pano. alij per calliditatem & conniuentiam. alij per calliditatem vel conniuentiam
ingenuo)infcio
præftitit)præftiterit
igitur)ergo.Iuo
ipfa donatione) Iuo ipfam donationem.alij ipfa datione
Ibid. ancillam liberam facit)I. uo par.8.ancillam liberam faciat. quæ verba defiderant, vt antea fcribatur, & ipfa datio datis.A. al. ancilla libera fiat
nuptijs)in nuptias Iuo
quod agatur) quid agatur. A. alij quid agitur, &c. Iuo mendosè vtrobique quod
conibuerit) non prohibuerit, cohibuerit Iuo
quod)qui
duxerit)duxit Iuo.
quod)quæ
nupta eft)nupta fit
igitur)ergo Iuo
licet)& Iuo
attamen fciens) attamen fi fciens.alij ac cû fciuerit. Iuo in Pan. attamen rem fciens. par.8. attamen nefciens mendosè,pro attamen rem fciens.
feruilis conditionis) de feruili condicione
fine dubitatione)Iuo par.8. fine dubio.in Pan. iure fine dubitatione.alij videlicet
fint) Iuo funt

CAP. IIII.

C.4. contrahi legitimè)legitimæ contrahi
matrimonia diffoluuntur) matrimonium diffoluatur
adnumerari)connumerari
debet)debet etiam
eft in)eft

CAP. V.

C.5. foluitur)diffoluitur

CAP. VI.

C.6. Quòd fi)qui fi
domino &)domino
eum cum modica) cum modica alij eum modica
magiftratum)magiftratus

CAP VII.

Cap. 7. fubftantiæ fuæ) fum terræ
mulieri deceptæ)mulieri
id eft)id eft vel
habeat)habuerit
quantitatem) auri fummam
tantummodo)tantum.alij tantummodo auri
præbeat)præftet
fteterit)ftetit
pofteaque)poftea verò

CAP. VIII.

C.8.permittitur)permittimus
propter)ante
cogitur) cogatur. alij compellere.fortè compellitur.A.

CAP. IX.

C. 9. pactiones factas) pactionem factam
impares)difpares
talem conuentionẽ)tales conuentiones
moriente)mortuo
præftant) præftent. alij præftat.
ab vtraque perfona) ab vtraq; parte.alij ex vtraque parte
pars)pars &
& habeat)vt habeat
ea confumere)eam difponere. alij eadem confumare. alij eadem difpofitione, fortè de eadem difpofitione,A.
alia quavis)alia quacumque
fenfarit) fcripferit, al.fumpferit

CAP. X.

Cap.10. Si enim) Si
quæ lueri) qui lucri. alij qui
ceperint) acceperint. alij interceperint
specialiter) similiter
eas res) easdem res
Illud) Illud autem
in illis) in alijs
dotibus) dotalib. instrumentis
a uctatam) præfatam

CAP. XI.

Cap.11. Si mulier) Similiter si mulier suo parte 8.
nec dum) suo ibid. nondum
properauerit) peruenerit
omni quidem modo) omnib. quidem modis
soluere) exsoluere
diuino) cum diuino
sibi relictas) sun sibi derelictas
eædem) res eodem modo. alij res eædem
&) & in
& mater) mater
& auia) auia
& filia) filia
& neptis) neptis
& soror) soror
reclamauerit) declarauerit
ab alio) ab aliquo
habeat) habet
relicta) ei relicta
sibi) siue
particularis datio) datio
ad coher.) apud coheredes. al. coheredib.
perueniunt) perueniunt
relinquuntur) reliquerit
cognatorum) agnatorum
vocetur) vocatur. alij vocētur
poterit) poterat
gradum) gradum tantum
hereditates accipiat) hereditatem capiat
habet) habeat
expectet) expectauent
properauerit) peruenerit
vsum eius) vsum fructum
Sed tempore secūdi matrimonij) Sed eo tēpore, ex quo secundum matrimonium contraxerit,
donauit) donauerit. alij donabit
æqua) ex æqua
res eis) res eius
sint) sunt
in stirpes) in stirpem
succedere) succedere debere
receptura) receptura
dereliquerint) reliquerint

CAP. XII.

C.12. ad secundum migrauerit matrimonium) ad secundas migrauerit nuptias
legitimo) legitimè
habeat) habeos. alij habeat, &
perueniens nuptias) peruenerit nuptias. alij nuptias venerit
deinde) deinde autem
vltima) in vltima
siue institutionis) institutionis
sioe legati) seu legati. alij vel legati
peruenerint) peruenerant
permaneat) permaoet. alij perueniat
habeant) habent
in mariti) mariti
& ipse) ipse

CAP. XIII.

C.13. nec) vel
quoniam) quamois
Sed elementius) Sed alementer. alij sed elementius quidem
suum parentem) suos parētes
voluerit) voluerint
eios) eorum
exclusi) exclusis. alij exclusi sint
fuerint) sint
ex eo tempore) ex tempore. alij ex eodem tempore videlicet
sont) fuerint
currit) concurrit. alij occurrit fortè cucurrit A.

CAP. XIIII.

C.14. perueniens) veniens
huiusmodi res) hæres
in stirpem) in stirpes
superius) suprà
parente) parentibus
irrita sit) irrita non sit
teneat) teneatur
facit) fecit
habeant) habeat A.
habeat) habeat mulier
diremptio) diruto. alij dirupto
ex his) ex eis
tantam partem mulier) partē tertiam insuper. alij partē tertiam mulier
quantam) quantum
portiunculam) partieulam
alienet) alienare possit
inutilis sit) inutilis erit. alij inutilis fiat
à parente) à parentibus
fuisse) esse
parentes) parentem
huiusmodi portione) his portionibus
patrem & matrem) patrē vel. alij patrem, aut circa
probatus) probatur. al. probatus est
omnimodo) omnino

CAP. XV.

C.15. habeat) habet
filiorum) liberorum
liberorum) liberorum suorum
eidem filio) filio
dimidiam) dimidiam partem. alij partem
portionē) partem. alij ueutrū liceat ei) liceat eis. alij liceas
filios) liberos
tantam partem) tantum
quantam) quantum
habent) haberent
Sed & si) Sed si testam.
dare) donare
Hæc si) Hoc si
parens diuisit) parentes diuisissent
præstiterit) præstiterint
acceperit) accepit
& de matre) & matre
& in son) in auo
in auia) auia
Sed etiam) Sed & in. alij Sed etiam in
neptève) & nepte

CAP. XVI.

C.16. mortuus est) moriatur
relictum) derelictum
redeat ad liberos) reddat, ac liberis
nati sunt) nati sunt, detur
plus æquo) plus. alij amplius æquo
irritum factum) irritum permaneat, vt
Illud autem) Illud verò
& primi, &c.) ex primo, & secundo, & tertio matrimonio
proprij) proprij sui
excipiēt omnimodo) accipiāt, & æqualiter omnino diuidant
peruenerint) venerit

CAP. XVII.

C.17. peruenire) venire
eo quo) hne quo

CAP. XVIII.

C.18. peruenientis) proueniētis
alterutram) vtramque
peruenerunt) perueniunt
sont) sint
& de) etiam de
acceperunt) acceperint
seruare coguntur) præstare coguntur. alij seruare cogantur. Ad duntur in aliquibus libris hæc verba (Et si secundas contraxerit nuptias maritus: filij sui ex priori matrimonio nati, res quas lucratus est custodiat.) In quibus verbis pro filij sui nati, scribendum est filijs suis natis. A.

CAP. XIX.

C.19. tam augere) tam mulieri, quàm etiā marito tam augere

quam deminuere) quam etiã deminuere
constante adhuc) constante
extantibus) existentibus
nulli liberi) nulli extant liberi
præcedenti) priore
sint: tunc) tunc
sine vllo) sine

CAP. XX.

C. 20 vel viuus) vel si viuus
concesserit) concessisset
dedit) dederit
Idemque) Idem
per liberalitatem) liberalitate

CAP. XXI.

Cap. 21 quamuis) nisi
expresserit) expressit

CAP. XXII.

Cap. 22. qualitercumque) ex qualicumque. al. qualiter
omnino) omnimodo
Loquimur) Loquitur
spectat) expectat

CAP. XXIII.

C. 23. eius filius) eius
est. vel) Iuo sit, vel
ei concinnauerit) concinnauerit Iuo. alij comminauerit. alij ei comminauerit
totis priuetur) totis priuaretur Iuo. alij priuetur

CAP. XXIIII.

C. 24. priuilegijs, vel) priuilegijs, &
mariti prioris) prioris mariti Iuo. alij prioris viri
non vtatur) Iuo in decreto nõ vtitur

CAP. XXV.

C. 25. eius ipsa) eius Iuo
id facere) hoc facere
non fiunt) non sunt
videtur) videatur Iuo parte 8.

CAP. XXVI.

C. 26. soluere) reddere
ei videbitur) videtur
qui in medio) qui medio. alij & qui in medio

CAP. XXVII.

C. 27. rationem) rationes
redditas rationes) reddita ratione Iuo. alij redditam rationem
suum soluere) suum persoluere Iuo. alij persoluere
perueniat) Iuo in Pan. veniat. alij peruenire
ipsius, id est matris) ipsius matris
eius) suis
vitrici ex) vitrici
lucrari) se lucrari. A.
speret) poterit
deferatur) ei deferatur. A.
quod forte) quo forte
matrem) matrem eorum
de his) de illis
quas probatum) quæ probatæ
fuerit) fuerint
alias) tales
superius exposuimus) suprà posuimus. alij superius exposuimus
pœnæ) pœnis. A.
obseruantiam) obseruationẽ
& dimidia) id est si dimidia
liberis suis) liberis
vt) ita vt

CAP. XXIX.

C. 29. supra) soper Iuo.
est) erit
sacerdotio) à sacerdotio Iuo.
ad maiorem) ad omnem
prohibeatur ascendere) prohibetor accedere Iuo.
habuit) habuerit
poterit) potest Iuo.
Nam & si) Et si Iuo

CAP. XXX.

C. 30. In primo) vt in primo
legatum non exigatur) legata non exigantur
sacerdotium legatario obuenerit) ad sacerdotiũ legatarius peruenerit. alij legatarius ad sacerdotium peruenit
sit) fuerit
transacto) primo transacto
resarciatur) restituatur
sunt ab his) sint ab his
mutuauit) mutuauerit
ad vsus autem suos) sed ad vsum suum
vsurarum nomine tertiam) vsuram tertiæ
Hæc si) Hoc si
fideiussores) fideiussionem. al. fideiussorem
suorum bonorum) bonorum
atque) vt. alij si
omnino) omnimodo
neque fideiussores) fideiossores non
ei relictum) relictum
secundas) legitimas. alij secundas legitimas
heredes) heres
obseruare decet) obseruari debent. alij seruari decet
hic) hæc
fideicommissum) fideicommissum relictum fuerit. A. alij fideicom. relictum sit
his cautio) eius cautio
prohibuerit) prohibuit
in hoc) in hoc casu

CAP. XXXI.

C. 31. à defuncto) defuncto
fuisset) esset
reliquerit) reliquit
discretione) distinctione
sint) sunt
res sunt, quæ) res
peruenerunt) peruenerint
transmittuntur) transmittantor
nihilominus) solus
Hæc) Hoc
migrauerit nuptias) fortè nuptias migrauit. A.
defuncti filij sui) defuncti filijs suis. alij filij sui
peruenerunt) peruenerint
nuptias contraxit) nuptias contraxerit
vel si postea contraxerit) Hæc verba in quibusdam libris non sunt. A.
æqua) æquali
filij sui) filijs suis
excepta videlicet) excepta
suis finibus regitur, &) in suis finibus regionibusque
Sed & in) Sed in
toto iuris) iuris
exponentur) exponuntur

CAP. XXXII.

C. 32. peruenerunt) peruenerint. alij pertinuerunt
ad quem voluerit modum) & ad quemque voluerit modum. alij & aut quo vol. modo
huiuscemodi) huiusmodi
earum quidem) earũ quidem rerum. A.
habeat) tantum habeat
casibus) seu si
habeat) habet
nisi forte) nisi forsan
amicali transactione) amicabili compositione. alij amicabili transactione
sunt) sint
autem quasi) autem
dicimus) edicimus

CAP. XXXIII.

C. 33. In ista Const.) in Constit.
omnino) omnimodo
illas Constitutiones) illam Constitutionem
quas tibi) quam tibi. alij quas

NO. XXXVII.

N. 37. ex liberis suis) ex liberis
filiámve) vel filiam vel
neptémve) vel neptem
ex his) ex eis. alij ex ipsis
in præcipuum) in principio. al. præcipuus
fideicõisso) fideicommissario
seu) vel
fideicommissi) fideicõmissario

Hoc

Hoc sutem, quod) Hęc autem, quæ
dotis, vel) dotis, &
ſit graue) ſit grauia

CAP. II.

C.2. quidem nuptias) nuptiss Iuo parte t6.
pepererit) peperit
defuncti mariti) ex defuncto marito
contraxit) contraxerit
vt nec) & nec. al. &
fruendi) fruendique
alijsque) & alijs
ſubiciatur) ſubiaceat
enim) & enim

NO. XXXVIII.

Nou. 38. exercitus) exercitui
ſcriniarios) ſcriniarium
comitatenſium) comitacenſiũ
ſcythiam) eſciam
totam) & cretam totam
ſacrum) cauſarum
vt non) fort. & vt non A.
P.C.BILIS.) CP.CONS. BILIS.

NO. XXXIX.

Nou. 39. c. 1. deinde) dein
duos) & duo
cui præſtitit) cui præerit. fort. cui prouinciæ adiecit. vel cuius prę́ſidi adiecit. A. al. cuius reſtitit
Citarizon) citaridion. al. Tariocon

CAP. II.

C.2. In) vſque à
in tertiam perducatur) in tertia producatur
ſubiecit) ſubijcit
criminales) militares

NOV. XL.

Nou. 40. c. 1. componere) fieri
cauſam) de cauſa
eſſet) ſit
hi, qui) qui
deſiderauerunt) deſiderauerint
Hoc autem obtineat) Hæc autem obtineant
aduerſus eos) aduerſus
ita, vt ſi) ita autem, vt ſi
admiſſus) miſſus. al. viſus fuerit dignus
committi) ſuſcipere
dominus) domus
cauſas eos) cauſam eorum
earum) eorum
nec facere) non facere. alij non faciant
In Conſtantinopolitana autem ciuitate) C P. autem. al. C P.
proponere) præponere
magiſtrum) magiſtratus
vtilitatis contrahentium cauſa) propter vtilitatem contrahentium

CAP. II.

C.2. his) in his
aliam ſcripturam) alias ſcripturas
charta habeat) chartæ habeant
eam) eas
fecerint) fecerit
ſubijciantur) ſubijciatur

NO. XLI.

Nou. 41. curiæ) ciuilibus
ſed &) ſed
ſubeat) ſubeant
potiatur) potiantur

CAP. II.

C. 2. litiget) litigat Iuo in Panor.
liceat cuinis eorum) licet cuique eorũ. Grat. alij liceat cuiuis. alij cuilibet eorum
quidem etiam) quidem Iuo in Panor. & Grat.
valeat) habeant
valeat) valet
autem) quidem
nullus hæreticor.) nulli hæretico. nullus hæreticor. Iuo in Panor.
etiam aduerſus) aduerſus
in curialem condicionem trahatur) à curiali munere ſe ſubtrahat
vel) vel à. al. vel ex

NO. XLII.

Nou. 42. c. 1. munimenta) inſtrumenta, vel monumenta
qualicumque) quacumque. alij quaque
huiuſmodi initium) initium
Imperij anno illo) Imperij anno. al. AVG. anno illo
poſt hęc) poſt hoc
Conſulis) Conſulum. A.
obſeruationẽ) obſeruantiam
ſcribantur) conſcribantur
Huius) Hæc

CAP. II.

C.2. & obſcuris) obſcuris
monumenta) inſtrumenta
ſed claris) & claris
& quas poteſt) quàs poteſt. alij & quæ poſsit
litteratus Latinus) Latinis litteratus

NOV. XLIII.

Nou. 43. quauis) in quauis
chartulis; &) charta
ſubripuit) ſubripuerit
cælauit) cælauerit
& neque ſerui) neque ſerui. al. nec ſerui
probatione veritas) probatio veritatis
facit vox) faciet vox
Liceat) Licet
Sed & heredes) Et heredes. alij Sed heredes
eſt ſequi) habent ſequi
ea quæ) quæ eis
ſcripſerit) conſcripſerit
quocumque) vel ſubſtantiam ſuam quocumque
ſi vocem) ſi voluntatem
in cauſis adhuc) in adhuc. alij in caſibus adhuc

NO. XLIIII.

Nou. 44 c. 1. præſto) præſens
eius intrare) eius abſente intrare
iudicium) Iudicio
& vt) vt
eo, qui) illo, qui
Iudices) Iudex
præſto) præſens
dicant) dicunt
etiam pro) & pro. alij etiam
eo, qui prouocauit) hæc verba in quibuſdam libris deſunt. al. id eſt pro eo
iudices victricem) victricem
ferant) ferat
Ne) Neque
intrauerint) interuenerint. A.
omnia iura) iura
permaneant) maneant
ſtatuto die intrauerint) ſtatutus dies intrauerit. al. ſtatuti dies

CAP. II.

C.2. earum fiat) fiat
Vnde) Nam
emerſit) euenit
erat) eſt
chartulam) chartulum. aliàs chartam
dicebat ei) dicebat
chartulæ) chartæ ſcriptas
eiuſdem) eiuſdem manus

chartula)charta

producebat aduerſarius) proferebat

illam chartulam) chartulam. alij illam chartam

Et noſter Imp.conſtituit) Et nos conſtituimus

primus)prius

à menſa) de menſa

monumentis)inſtrumentis

videatur)videtur

faciant comparationē) faciant comparationes. alij comparationes fiant

CAP. III.

C. 3. Omnes litigatores) Omnis autem litigator

iurauerint)iurauerit

addant)addent. Iuo addunt

quia non)quod non. A.

nec calumniæ) non calumniæ

nec vexandi)non vexandi

tota cauſa)tota iſta cauſa

exigant) exigēt. alij exiget, iurare cogetur

ſi litigator)cum litigator Iuo.

cogebatur)compellebatur Iuo

probationes exegit)exigit

complura)quamplurima

ſufficiat) In quibuſdam libris additur. quamuis antiqui per vnam quamque calumniam dederint vnum ſacramētum, quod nobis non placet. In alijs additur. quamuis aliqui pro vnaquaque calumnia dederint &c. Hoc etiam loco additur hæc formula huius ſacramenti, quam non eſſe Iuliani arbitror, ſed alicuius ſtudioſi (Quod ſacramentum calumniæ ſit ita. In primis quidem actor iuret. Hanc litem, quam moui, calumniandi animo non moui, ſed exiſtimo me bonam habere cauſam; nec dilationis, nec calumniæ cauſa, nec vexandi aduerſarij gratia probationes in tota hac cauſa ab aduerſario meo nullas exigam. Sic deus. Poſtea reus ita. Ego putans bona inſtantia * cauſæ ad contradicendum peruenio. nec dilationis, nec calumniæ cauſa, nec vexandi aduerſarij gratia probationes in tota hac cauſa ab aduerſario meo vllas exigam. Sic deus.) A.

NOV. XLV.

Nou. 45. coartantes) hortati al. coartati

hiſdem)eiſdem. al. eis

definant) definent. fortè definerent. A.

noſtro Principi)noſtri Imperij

conſtituit) conſtituimus Iuo Princeps conſtituit

honeſtiorem)honeſtam

ſine aliqua pœna) his verbis caret Iuo. al. ſ. a. p. ſine aliquo timore

expoſuerint)expoſuerunt

operam ſuam)operam

dederunt)dedere

perſoluant)ſoluant

officio)per officium

efflagitetur)flagitetur Iuo.

pœnam exſoluat)pœna ſoluatur. al pœnam ſoluat. Iuo

priuatus ſit, qui)probatum ſit, quod. Iuo.

exegerit)exegit

ipſe Præſes ſacramentum)Iuo in Pan. ipſe ſacramentum. Idem par. 8. ſacramentum non

teneatur quidem eadē pœna) Iuo in Panor. quidem teneatur ea pœna. Idem part. 8. ne teneatur quidem ea pœna

cui & vicinæ) Quod & qui vicinæ eſt

fauere)facere

NOV. XLVI.

Nou. 46. c. 1 vel in alio vico hęc verba in quibuſdam libris deſunt

nundinariorum) nundinarū

alieni)alicuius

ab his)ex his

compellitur) compelletur. A. alij compellatur

Hoc)Hæc

decet)debet

ſaluberrima)ſaluberrimæ

præſentis)huius

CAP. II.

C. 2. huiuſmodi donationis inſtrumentum) hanc donationem. alij huius donationis inſtrumēta

monumentis)inſtrumentis

quingentorum) ducentorum

NOV. XLVII.

Nou. 47. c. 1. vt in)vt

aut ſiſtat) ſe, vel ſiſtat. alij ſe aut ſiſtat

quidem certum) certum. alij quidem

is quidem, qui)idem, qui

docere)oſtendere

obſeruatione) ab obſeruatione. A.

profectione)via

in tanta quantitate) in tantam quantitatem

litium etiam)litium

omnimodo)omnino

fruſtra fecerit)fecerit,

legitima taxatione)legitimè

Hæc)Hoc

cuſtodiantur)cuſtodiatur

iam definent)tunc definant. alij iam definunt. alij iam definant

alienam)aliam

in locis competentibus) competentius

CAP. II.

C. 2. tanta ciuitate) tantam ciuitatem

ſibi dicunt)dicunt

fideiuſſores) & fideiuſsiones

litigij cauſa)litigij

permittantur)permittitur

reos)conſcios

ab alia prouincia) à prouincia

in aliam prouinciam) in prouinciam

exhiberi)extrahere

hanc promulgatione)hāc promulgationem

neque)neque per

ex perſona)ex perſonam

reſcribere) reſcriberetur. alij ſcribere

fideiuſſores)fideiuſsiones

promittentes)promittens

ipſius antea)antea

capitulo)capite

CAP. III.

C. 3. Si quis) Si autem

admonitionem) monitionem

vel alium)vel alibi

exceperit) excepit. al. excipit. alij excipiat

conteſtatio fiet) conteſtatio fiat. alij conteſtationem exceperit

ſi tranſierunt viginti dies) ſi tranſierint viginti dies. alij ſi tempus viginti dierum tranſierit

conſideretur)conſideratur

libello) in libello

exeruit)inſeruit

Nam intra viceſimum diem) Nam intra viginti dies. alij Nam intra viceſimū diem ſi. alij Nam ſi intra viceſimum diem

facta)facta eſt. alij fiat

quem ſibi)vt aliquem ſibi Iuo

petijt)petat. Iuo.

CAP. IIII.

C. 4. promiſerit)promiſit

deinde) deinde autem

duxerit ſe) ſubduxerit ſe in aliam partem

& nondum)nondum

doce-

docere)dicere
Et si quidem) Sed & si quidem
in iudicium deduci) in iudicium duci.alij in indicio duci
etiam ab)etiam
Præfiniatur autem) & præfigatur
dies)terminus
possessionem)positionem
in tantum) in tantum modú. alij tantum modo
actor)rei actor
recipiat)accipiat
contigerunt)contigerint
fideiussorem)fideiussores
sunt)sint

CAP. V.

C 5.militauerit)casu militauerit
scholæ placitū) schola placitū
Ecce enim)Etenim
militea defunctus) militaret, defuncto.alij militet,defunctis
mutuauerat)mutuauerit
ipse etiam) ipse æquè
scholæ placito) schola placito. alij schola placita

CAP. VI.

C.6.Diximus)Didicimus.alij Diximus autem
mulierem) capitulis mulierē. alij capitulis,quod mulierem
eius)ei
oportere)oportet
marito) marito suo
complures) plures. alij quam plures
eas sine)sine
non subiectas mariti creditoribus,nisi ad hoc tantum, quod heres ei extiterit)al. hæc desunt
legatum ei)marito legatum
est)erat.alij.fit.al.fuerit
est)est à muliere marito vel mulieri marito
omnimodo capiat)capiat
maritus)maritus suus
reliquit) reliquerit. alij relinquat
faciat)fiat.al.quam fecit
suppletur)suppleat
ei deerit)minus dedit

NO. XLVIII.

Nou.48.c.1. libro Codicis)Codicis
natus est)natus erat
contigerunt) contigerint. alij contigere
qui antea) qui autem ante illam.alij qui autem antea.alij quæ autem antea
emerserunt)emerserint

CAP. II.

C.2.ptochicum cum ptochio) ptochotrophium cum ptochotrophio
vel monasterium cum alio monasterio) vel monasterio Iuo. alij vel monasteriū cum monasterio
vel,vt)&,vt
hocq;)hæcq; Iuo.alij hoc quoque.alij & hoc quod
celebrando)celebrato
cum omnino subtilitate, & iureiurando)Iuo caret his verbis
metropolitanos) metropolitanum
disceptatione) rei disceptione
præcedente)procedente
Vt ipsi)vt & ipse.alij vt ipse
deliberent)deliberet
Huius)Ex huius
magna)magnæ
Constantinopolitana) Constantinopolitanæ ciuitatis
Nullam enim rem immobilē) Nullas enim res immobiles
permittitur)permittatur

NOV. XLIX.

Nou. 49. vel)&
emphyteuseos) emphyteuticos
omnino)omnimodo
Sed huius) Sed ex huius

NOV. L.

Nou. 50. consuetudine) constitutione
præstari)præstare
fuerit)factus fuerit
exiget)exegit
obtineat)perueniat
multantur)puniantur
KAL.) III.KAL.

NOV. LI.

Nou.51. c.1. ecclesia sua)ecclesijs suis.Iuo ecclesijs
oportet)necesse est Iuo.
qui scilicet) scilicet vt &c. Iuo vt scilicet
dona ecclesiastica) ecclesiasticas res
illis destitutoribus) illis lectoribus.Iuo.alij illis.alij eis destitoribus.alijs vtrumq; verbum deest
destitores redierint)Iuo reierint.alij destitutores redierint
eorum,& dona)eorum Iuo
præstita)præstitæ Iuo.
annonas)annonæ
decet)debent
destitutorib.)destitoribus
ad lucrum)lucro
habent)habeant

CAP. II.

C.2.annonas)annonam Iuo
ibi)sibi Iuo
reijciat)consecret

NOV. LII.

Non.52.sacram facere missam) facere sacras missas Iuo. alij sacrā celebrari facere missam. alij sacra mysteria facere
deputatos) qui ei deputentur. Iuo.alij deputatos ei
religiosissimi)religiosi Ino.parte 6.
ciuitatis)illius ciuitatis
Si quis) Si quis autem
ea)hæc
domus eius)domus ipsius.alij domus ipsa. alij dominus ipsius
vindicetur)addicatur Iuo.A.
hoc)hęc
quinquaginta)quadraginta
multa plectitur) pœna multetur. alij quasi multa plectetur.
apparitio) apparitor
Christianum) hominem Christianum
oratoria)oratorium
exorare)orare
si sacra missa non fiat) sed sacram missam non facit. al. sacram autem missam non faciat. al. missa non fiat. alij sacram celebrari missam non faciat

NO. LIII.

Nou.53.à diuæ)à diuinæ
funerari mortuū)funera mortuorum
vel amici)amici
si quidem)si quid
Nouum murum) Nouos muros
longius)longinquius
Ad Sucas autem transitus) & si Iustinianas vel Sucas non transierint.al. At Sycorum.al. ad Sycas autem
extra)trans
quod ex)ex quo
psallit)psallet
eius nihil) eius nihilominus nihil

Constitutionem) Constitutiones
fuerint) fuerunt
habeant) habent

NOV. LXI.

Nou. 61. c. 1. ecclesiam) monasterium ecclesiam
faciens) faciat
antem ante) ante Iuo
præfiniat) præsumat. al. præueniat
qui ad) quod ad Iuo
& sacrum ministerium) sacro ministerio apta. Iuo. alij & sacrũ mysterium.
obseruant) seruiunt
posteaq. domum) postea domũ Iuo. alij posteaq. domum ibi
ea, quæ ab eo) quæ ab ipso, alij ea, quæ ab eo
sufficiant) sufficiunt Iuo
constituendũ) construendum quidam. Iuo custodiendum
arbitriu) cum arbitrio Iuo
ciuitatis Episcopi) Episcopi

CAP. II.

C. 2. Si Episcopus) Si quis Episcopus per. alij Si episcopus per
tempus) temporis
degat) degerit
ecclesiæ) aut ecclesia
administret) administrent
in ecclesiam) in ecclesiá suam. al. in ecclesia esse
Teneant) Teneantur
Episcopis) Episcopi
quæ) quæ in
sunt) sunt, seruare

CAP. III.

C. 3. ecclesiasticæ) ecclesiæ
celebranda) celebrata
relatam) dictam
Episcopus) Archiepiscupus
prædicta iam) prædicta
ex consilio) consilio

NOV. LXII.

Nou. 62. lucrum aliquid) lucrum
Nouellam) nouam
venit) perueuerit. alij peruenit

NOV. LXIII.

Nou. 63. pars secunda) liber secundus

CAP. I.

C. 1. omnes) homines
iurisdictioni Præsidum) vni præsidi
nisi) nec si
prolata duci) prolata educi. alij promulgata duci.
quæratur) quæritur
veluti) videlicet
huiusmodi res) hæc res
hoc alijs) hoc etiam alijs quá
omnino) omnimodo
qualemcumque) quamcumque
surripuerit) surripuit
admisit) admiserit
probationum) probationis
externis) extraneis

CAP. II.

C. 2. Et hæc) Hæc. alij Et hoc
præsentia) prouincia
lis) res
dereliquerit) dereliquerint
omnimodo) modis omnibus
rerum domino) de rerum dominio
dominus) domini
degat) degant
in longinquo) longius
absit) absint
menses ad) mensium
oportet) debent
vel in Italia) in Italia
moretur) morentur
Eadem) Et idem

CAP. III.

C. 3. vt ipse) vt ipse, qui præsens est
& hoc) hoc
& defendat) defendat
prouocatum sit) prouocatio sit subsecuta aut aliter definita, aut amicabiliter sopita. al. aut generaliter definita
alij) alium
mandare) transmittere
domino) & domino
sit) fuerit
accusatus) accusatur
alicui) aliquem
voluit) voluerit
accusationem) actionem. aliàs causationem
euaserit: &) euasit
eremodicijs) eremodicijs iudicijs
ipso) & ipso
vt si) & si
rerum vel) rerum
resarciat) restituat

CAP. IIII.

C. 4. nisi) nisi is
apud maiores) ad maiores
constituimus) Constitutio iubet
in hac) in istac
exercetur) ventiletur

CAP. V.

C. 5. Nulla autem) Nulla Iuo
præsentis legis) Præsidis
xenon) xenodochium
siue) fisci, siue
prætendat) ostendat

CAP. VI.

C. 6. præteritis) præsentibus
habeat) habet

CAP. VII.

huiusmodi) præsentem. alij istam
subeat) soluat

NOV. LXIIII.

Nou. 64. prætorio) prætorij
sed iam) sed etiam
fulget) præfulgeat. alij fulgeat
accipit) accipiat
potitus fuerit) potitus. alij positus fuerit
constrictus) constitutus
reuera) veram
id est &) id est
qui in) quæ in
Italiæ) in Italia

NO. LXV.

Nou. 65. c. 1. nulli curatori) vel curatori
qui curatione eius gubernatur) cuius curationem gubernat
iure cessionis) iura successionis
ab aliu) ab aliquo
dedit) dederit

CAP. II.

C. 2. curatore) curatione
ipse) Ipsi A.
Sed & is) Sed is. alij alij Sic is
indigeat) indiget

CAP. III.

C. 3. sit) fuerit
custodiet) custodiat
sacramento) sacramentum

CAP. IIII.

C. 4. dicens) dicat
in incerto) incerta
curationem) curam

CAP. V.

C. 5. Quòd si quis) Si quis
actiones, quas) actionem quá
fuerit) sit.
vel alijs) vel
commentitijs) conuenticijs

CAP. VI.

C. 6. supra diximus) prædiximus
vel forte) vel

&) nec
Tutori autem, vel) Tutori, aut
nominibus) hominibus.al.nomina

CAP. VII.

C.7.sed etiam) sed
furiosi) furiosorum
mentecapti, mentecaptorum

CAP. VIII.

C.8.conseruare) conseruari
sub alia) alia
relaxamentum) laxamentum
ad ipsum) ad eum

CAP. IX.

C.fini) habeat. alij sunt
hoc deponatur) deponatur
Eademque) Et hæc eadem
curatori &) curatori
si quem reditum) & si quidem reditus
vel fortè) vel
pertinebit) pertinet

CAP. X.

C.10.tantam) tantum
vt ex) quod ex

CAP. XI.

Nam & ab) Ab Luo. alij Et ab
immisceat) misceat
cuiusuis) cuiuscunque
præstare) dare
per diuinas) super diuinas
curatione egent) Luo. curas egerint. alij curationem gerunt. alij curationem egerunt

NO. LXVI.

No.66.c.1.alicui cautè) in alicuius cautelam Luo
depositori ad) ad
quod sub) quod in
conscripsit) se conscripsit. alij se subscripsit.alij se scripsit
si tres) tres
adhibiti fuerint) adfuerint

CAP. II.

Cap.2.de alia) de aliqua Luo
solæ, & comparatio earum) Luo solæ. alij solæ, & comparationes earum
subscripserint) subscripsissent Luo
eis) ipsis
esset) sit.alij fuerit.alij est

CAP. III.

C.3.litteræ) littera
videantur) videatur
non debet) non oportet
tamen) tantum
verisimilia) verisimiliora

CAP. IIII.

C.4.in instrumentis) instrumentis
vel per) vel

CAP. V.

C.5.tabellione) tabelliones
scilicet à) à

CAP. VI.

C.6.Iudices) Iudices autem
comparatione) compositione
reprehendant) deprehendant
notarum) notarij

CAP. VII.

C. 7. testimoniorum sunt) testium sint
vel fortè) vel si fortè
ille quidem) illa
in eo) in illo
propter necessitatem) pro necessitate
& viuit) viuit
sit) est
præbeat) præstet
Sed si) Et si
viuit) viuat
est) sit
ipse quoque) ipse
Titium) tertium
veniat) veniat, & sacramẽtum præbeat. A.
numeratorem) ad numeratorem
sunt, vel) sint, vel. alij fuerint, vel in.alij sunt, vel in
vel alia) vel alia insta.alij fuerint, vel alia iusta
impediantur) impediuntur
venire) in iudicium venire
& viuit) viuit
sit) est
& veniat) veniat autem
conscriptũ) scriptum.alij compositum
Ibid. numeratur) adnumeratur
absint) absit.alij absens est
Enimuero siue) Si verò simul. alij Si verò, aliàs enimuero si vel
sunt) sint
ad comparationes) tunc ad comparationem
tabellionibus) tabellione
comparationem) comparatione
ex multis) ex
inlucescere) elucescere
comparationes) comparatio
Sed & is) Sed is
de dolo, &) de dolo, & de
Istis autem) His autem omnibus

omnes) homines
suis) sub
corroborent) roborent

CAP. VIII.

C.8.autem quæ) quæ
probata) prolata

CAP. IX.

C.9.est) erit
vel sanctam) sanctam

CAP. X.

C.10. Hæc autem) Hæc
aliqui cõtraxerint) aliqui contraxerunt. alij aliquid contraxerint
testimonijs) testib. Luo

CAP. XI.

C.11.conseruari) seruari

CAP. XII.

C.12.subtilitas) vsus
ciuitatib.) ciuitate
habeat) habet
pro iure) pro lege
faciendis non reprobauimus) non reprobamus. alij faciendis non probamus. al. non prægrauamus
alias in) in alia
summa) legitima
præteriti casus) præteritæ causæ

NO. LXVII.

No.67.c.1. filios naturales fecerit) Luo. par. 8. liberos procreauerit. A. Idem in Panor. filios procreauerit. alij liberos naturales fecerit
eosque) & eos
filios) liberos. Luo. par. 8.
& in) in Luo in Panor.
Nam) Nam &
dotal. instrumentorum) dotalium sui
viuunt) viuant
sunt) sint
didicimus) dictum est
naturales) naturalis
legitimos habere) facere legitimos
& exposcat) & poscat
eorum iam mortua) eorum autem odio
in corpore suo) in corpus suum. A.
noluit) noluit
sibi facere) facere
matrem suam) matrem
pertinentium) perueniẽtiũ
naturalem) interim naturalem
non possit) non potuit
liceat ei) Liceat patri Luo. alij liceat

vt

vt tamen)attamen
addita)dicta
patri)patris
fiunt)fient
confecerit)conscripserit

CAP. II.

C.2.sibi per)per
efficere)facere
iubet)vult

CAP. III.

C.3.procreati)nati
& ille)vt & ille
chartula)charta
quo)& tempus quo
& Consule)quo Consule
&)vel
conueoerint)conueoeruot
oratorio, copulati)loco oratorij quo cop.
defensor, & clerici)defensores ecclesiæ
velint)voloerint.alij velit
chartulam)charta
eis:si)eis quòd si.alij eis.vel si
& sine)sine

CAP. IIII.

C.4.scripturis)euangelijs
iurauerit)iurauit Grat.
se eam)se.alij se esse
sit illa)sit illi.alij sit ei
si tamen ei coniuncta fuerit) Iuo trib.locis, & Grat.carent his verbis,& multi alij libri
fecerit) fecerit quartam partem substantiæ eios exigat
procrea erit)procreauerint

CAP. V.

C.5.naturales)naturali.al. natales accadunt
procreauerit)procreauerint
obseruationem) obseruationes.alij obseruatiooem scilicet
Coostitutionum) Coostitutionis
patri)parenti

NOV. LXVIII.

Nou. 68. sententias) sententiã
præcipimus)pręcepimus
causas)causam
imperio)Imperatori
vt nostra)& nostra
sententia eius roboretur) sententiæ eius roborentor
aliud ciuile)alia lis ciuilis
Parris)Patrum
Quæstore) Quæstoris. alij Quęstore ipso.A.

NO. LXIX.

No. 69.c.1.& hoc ipsom in)& ipsam

compellere)compellat
dirimere posit) dirimere. alij dirimat
impudentia)imprudentia
clericis)clericis eius
actor)actorem
venire)mittere

CAP. II.

C.2. Si cui)Si quis
videatur)videtur Ioo
vt cum ipso) vt cum eo. alij & cum ipso
litem)causam Ioo
& vel amicali)& vel amicabili. alij vel amicabili
faciant)faciat
parasemiosees) parasemioseos id est naturaliter litem aodiant. alij eos audiaot, id est oaturaliter
sententia)seutentiam
imponatur)imponat

CAP. III.

C.3.autem noo)non
Præside prouinciæ)Præside esset)erat.alij est
aditus)aditus aodire
contempsisset) contempserit

CAP. IIII.

C.4.hoc)hoc Præses
iubebimus)iubemos
responsum à nostra clemẽtia) responsum

CAP. V.

C.5. Coreot) Iorent. alij cùm res exigit
subiectorum)subditorum
dirimantur)dirimant
accipiaot) capiant. alij suscipiant
plus, qoàm)plus,quàm quod. alij nisi in quantum
caueter)iubetur
contra hęc) hi contra hoc. alij contra

CAP. VI.

C.6.ad)propter
supplices)supplicem

CAP. VII.

C.7.Defensorem) Defensores
ille audiat)illi audisnt

CAP. VIII.

C.8. Episcupos, nec) nec Episcopus,nec. alij Episcopus,vel
in hanc)ad haoc
florentissimam) saoctissimam

CAP. IX.

C.9.cuiuslibet)cuiusqoe
prouincias)prouinciam
qoam nostra) qoàm qnod nostra
vindicet)iodicet
vel alia)&
in vtrumqne)vtrique

NO. LXX

Nou.70.qoi, quæ:oe) qoicunque Ioo.alij quicunque vel quæcumque
io monasteriũ) monasterium
substaotias suas) substantiam suam. alij substaotias suas io Iuo.
habeant)habeant
disponere) distribuere Iuo
Sed ea cõstitutio) sed hæc constitutio quidem
valet)valeat
facta est)facta
Habeot)Habeant
dispooeodi &) dispooere etiam

NOV. LXXI.

Nou. 71. per capillum dei, vel per caput)per capillum, vel barbam dei Iuo. alij per capillos dei, vel per caput. alij per capillum dei,vel caput
blasphemia) blasphemia aliqua Iuo.
Si quis aotem) Si qnis. aliàs si quis autem sciens
noo) sciens non
condemnatone)coertione
similiter)simul
ipse quoque)ipse qoippe
etiam oostram)& oostram

NO. LXXII.

Nou.72.c.1.oec valet) oon valet
oon indigeat)uoo iodigent
vt hoc impetret) vt impetrent
teneat)valet

CAP. II.

C.2.libertioos similes) libertiũ similem
ingenuorum)iugeooo
fecimus) fecerimus. aliàs facimos
prærogatio æ) prærogatiuam
iure)siue iuro
ex istere)consistere
&,in)in
eoqui)ille,qui
ingrato contra donatorem existente) ingratos circa donatorem extiterit
contra)circa.Iuo.cap.144.
patronum) patronum suum. Iuo.
fuerit)extiterit
caosæ aotem ingratitudinis) caoere autem oportet ingratitudines,qnæ.Iuo.

cognitæ)constitutæ
ſuum moueat) moueat Iuo.alij mouerit
ei fecerit)eidem ſecerit
&)vel
Idem eſt &ſi)id eſt ſi Iuo
dedecus,eius)dedecus
pertinentes iniurias)pertinentem iniuriam
libertus reuertitur) libertus reuertatur.alij reuertitur
patrono)patrunis
retribuaot) tribuat. alij retribuit
conſeruabit)conſeruat
Hæc)Hoc
relaxauit)relaxauerit

CAP. III.

C.3.componat)conficiat
habebit eam) habebit Iuo. alij habeat eam
ipſe ſumma)ipſe maritus ſumma.alij ſumma
præfulgeat)præfulget
& liberi,qui)& ſi liberi Iuo
couiogio)conuubio Iuo.
fuerint)ſunt
ſuccedant)exiſtaut,ſuceedoot Iuo

CAP. IIII.

C.4.velit)voluerit
habere: ipſa) habere Iuo. alij habere voloerit:in ipſa
videantur)al.videantur tacito iure. Iuo videntor. alij videutur tacito iure.
ſeruo ſuo)ſeruo
& libertate eum)& libertatem ei. alij & libertatē. alij libertatē ei
manumiſit) & mauumiſit. alij manumiſerit
habuit)habuerit

CAP. V.

C.5. extra iuris diuiſionem introducta eſſe) aliquid nouitatis introducare
ſi enim Pius)ſed ſequitur eam, quam Pius.alij ſic enim Pios
Diuæ)Diuinæ
ipſum) ipſe commune Romanis.al commune
quid nouum &c.fecimus)Nos autem veſtigia eorum ſequentes per hanc generalem conſtitutionem fecimus commune
nam in)& non
nou habent) habeut. alij habeant

NO. LXXIII.

Nou.73.c.1.monachis vel)monachis,aut Iuo.
habeat)habet
in aſeeterio ſioe in monaſterio conſtitutum vel cooſtitutam)vel alibi cooſtitutam ad. Iuo ad. alij in aſceterio conſtitutum, vel monaſterio ad
trahere)protrahere
æſtimabit)exiſtimabit
repræſentari)præſeutari
œcooomum vel) œconomos vel Iuo.alij Hegumenum vel.alij legitimom
Apocriſiariom) Ioo apocriſiarios.alij per apocriſiarium

CAP. II.

C.2.Prætoriorum)Prætorio

CAP. III.

C.3. in decanicis eccleſiarum) in locis, quæ decanica appellantur
luiturus)ſoluturus

CAP. IIII.

autem)enim

NO. LXXIIII.

Nou.74.c.1.imponimus)imponemus
lis dirimatur)lites dirimentur

CAP. III.

C.3.imponat)imponant

CAP. IIII.

C.4.alijs artificibus)artificib.
nec ipſi)& ipſi
fortes)forte
alantur)aleotur

CAP. V.

C.5.à Quęſitore perſcrutetur) ad Quæſtorem hoc præſtetor
Et hæc)Et hoc

CAP. VII.

C.7.Si Quęſitor)Si quia Quęſtor
ſibi)ſe
ipſe)& ipſe

CAP. VIII.

C.8 autem ei)autem ei Quæſitori
indigeant)indigent
de eadem cauſa)ad eandem

CAP. IX.

C.9.in portibos)in portia

CAP. XI.

C.11.Apud antiquos.&c.)Hęc verba videotur pertinere ad Nouel. 135. ſiue ad aliam cooſtit. hic quidem certè aliena ſunt A.
accuſationis)actionum

CAP. XII.

C.12.conſeroant)ſeruant

NO. LXXV.

Nou.75.c.1.paternis)patris
curiali)à curiali
fuerit ſi)fuerit vel ſi
ſi)vel ſi
vel)vel Præfectum
Sequatur autem eos &) Et ſequatur eos
filij fam. conſtituti habebant) filiosfam.couſtitutus habebat.alij filij fam.conſtitoti habeant

CAP. II.

C.2.fit)ſit
habeat)habet
Ideoqoe)Ideo
habuit)habebat
erat)fuit
patris eius)patris
tranſeont)tranſeant

CAP. III.

C.3.fuerant)eraut

NO. LXXVI.

Nou.76.c.1.Diuæ)Diuinæ
rep.eſſe)re præeſſe
noſtra electiooe) noſtræ electionis
Menam)Menatem
De)ex

CAP. II.

C.2.ſancimus)cenſemus
iudicare)iudices iudicare
ad prædictos)apud. alij apud dictoa
ita tamen,vt vbi)tantum qui vbi cōſiliarijs ſois delegat cauſaa) conſiliarij ſui cauſaa examinent
C.3.Sedere)Manere
veſperum)veſperam
diætetas)Idiotas

CAP. IIII.

C.4.porrecta)ſit porrecta
qoam nos)quam
commune)communioua
delegauerit)delegauit
apod eum) apud eum ſcilicet magiſtratom

CAP. V.

C.5 vero vſque)vſque
paraſimioſeos) paraſemias. al. paraſimioſeos,id eſt oaturaliter lites.al.id eſt naturales lites.al.iites
prooocatiouea condemnato) prouocationē coodemnato. alij prouocationes coudemnatis
denegentor)denegeut
aliquis)quis
vel contumaciter) vel contumax. Iuo.alij & coutumaciter
fuerit)fuit
inlicita)præiudicata Iuo

CAP. VI.

Cap. 6. nulla reparatioue) & nulla reparatio

habente)habebit

CAP. VII.

C.7.patiatur)patietur
astutia)ininstitia
quid peccauerint illi) quis peccauerit,illi
læsis hominibus)læsis
resarciant) resarcire curabunt
scholarum)scholarium
scriniorum) fortè scrinianorum.A.

CAP. IX.

C.9.centum)trecentis.& infr.
Habeant autem singoli) Singoli autem
Prætorio)Prætorio accipiant. alij Prætorij accipiant
autem personis)autem
litium)litis

CAP. X.

C.10.quid fieri)quod fieri
suo passa)passa
terminare quantitatem) quantitatem
æstimauerit) existimauerit. alij existimauerit
faciat &c) faciat eius.alij faciat
vicit)vicerit.alij vincit
non vltra taxationem sic) faciat exactionem,sic.alij sic
in nullos sumptus) in nullo sumptu.alij nullo sumptu
alterutrum) alterum eorum. alij alteri alterum
deponatur) ponatur. A. alij est

CAP. XI.

C.11.quæ)autem quæ
&c)vel
dies)dierum
admonitionem) monitionem
indutias habeat)habeat
constituimus)constituisset
maneat)permaneat

CAP. XII.

C.12.aliquis)quis
duorum enim)& duor.
si hoc is)si is
recusauerit)retractauerit
præstari)præstare
Reipub.)populi Romani
compromissaria) compromissa
arbitrio noluit)arbitrio noluerit.alij noluerit
autem dicimus)constituimus Iuo
post hac)per hoc
si quidem sponte sua) si enim Iuo. alij si quidem cum sponte sua
dederit) dixerit. A.
ipse deo) ipse denuo Iuo. alij ipse quidem Deo

non iustè)non iure
de alijs)alijs
innouata)non nouata

CAP. XIII.

C.13.Omnes)Omnes autem
nisi)& nulli alij sit permissum, nisi
Retractationis) Retractionis in

CAP. XIIII.

C.14. Omnes)Omnes autem
dirimantur) dirimentur. Iuo parte 4.breuiantur
causis)casibus

CAP. XV.

C.15. Si quid) Si quid autem. alij Si quod
videatur)videtur
referant)referuent

NO. LXXVII.

Nou.77.habuerit)habeat
enim)autem Iuo.& Grat.
sine dilatione) Iuo part. 6.& Grat.& sine dilatione.alij & dilatione
noluerit) vel non potuerit Iuo, Grat.& alij noluerit
ciuiles iudices) ciuilem iudicem
perueniat)fiat
causam)litem
siue scripta ab eo proferatur) Iuo par.6.ab eo sine scripturis inferatur. Idem parte 16. ab eo sine scriptis inferatur. Grat. ab eo sine scriptis feratur. alij sine scriptis ab eo producatur
nisi fortè partes &c.) Iuo, & Gratian.his verbis carent
inferatur)proferatur
emerserit)emersit
iudices in hac ciuitate, vel in prouincijs interpellati) interpellati Iuo
causis)causæ
numerandum) Grat. numerandum. In criminalib. verò causis numquam sine scriptura procedere debet.Hæc etiam verba in veterib.Gratiani libris desunt. alij numerando
aliter autem)autem
nudatus)Iuo par. 6. nudatus, al.priuatus
ab Episcopo suo) Episcopo soli Iuo.alij ab Episcopo suo sola.alij ab Episcopo solo
procedat)procedant Grat.
communionem)communicationem
in huiuscemodi causis) Grat. in huiusmodi casibus. alij in his causis

CAP. II.

C.2.litea iam)litea

NO. LXXVIII.

Nou,78.decesserit)decessit
sine patre)& sine patre
ipsius capere velint) capere possunt, & debent. al. capere debent
siquidem)sin autem
ex his)ex eis
non autem)non enim
nati, nō autem consanguinei) non ex eodem patre nati
eiusdem patris, & eiusdem matris) eidem patri & eidem matri
cautum)dictum
mea aliam)aliam
habuerit)habeat
deinde ex)de vtraque ex
sed etiam)sed &
tantum in futuris) solum in præsentibus
amicali)amicabili
decisa)sopita

NO. LXXIX.

No.79 Nemo)nemo priuatus
recepti sunt)referuntur
sed vetera)tantum illa
antiqua)vetera
Si quid autem)Si quid
patribus)à patribus
custodia)custodia, vt eos non faciant arma Vet. Codex. fortè, custodiant eos,ne faciāt arma. A.
deputatos) statutos. al. testatos

CAP. III.

C.3.sed soli)nisi solum
militant)militum
& de)etiam de
chartularios)tabularios
deputare)deportare
vt quærerent)& quærere
hominibus)omnibus
de his)de eis
matricula)nomina
inscribantur)scribantur
Nam si)Attamen si
Nam si ea fuerint obseruata) Sed hoc facto, & legitimè obseruato
omnes)eos
faciunt)faciant
à mag.)& à mag.
suo careat)careat
& officium)officium autem

librarũ auri pœna) libris auri puniatur) punietur
Officiales) Officium
& patres) deest in aliquibus
tres auri libras dare) trium auri librarum pœna multari

CAP. IIII.

C.4.parameria) parmeria
Zabas) Zauas
fiant) fi fiant
Mooocopia) mooocontia in editis lib.
Siginnos) Zibynnos. in editis libris.
priuatis) prioatis hominibos al. priuatis omnibus

CAP. V.

C.5. statuta) constituta. alij institura
subsistent) sustineboot
cura) copia

NO. LXXX.

Noo. 80. pertineat) pertinet
liberis) liberis suis
autem non) enim non
pro filia sua) filiæ suæ
potest) poterit
concessum) commissum. aliàs concessimus

NO. LXXXI.

Nou. 81. cap. 1. impleuit) compleuit
vel fortoito) fortuito
contigerit) acciderit
depositori) depositario. al. depositarij
depositori) depositario

CAP. II.

C.2. vel ciuiles) ciuiles
senserint) senserunt
cogator) cogitor
prohibuit) prohiboeit
pensiones) peosiones post denunciationem
fideiossore) fideiossione
omnimodo) omnino

NO. LXXXII.

N.82.c.1. omnioo) omnimodo
naturales) natorales dignos. al. nec legitimos
Eorum) Eos
manent) manere
contrahi diximus) contrahimus
Senatorijs) Senatorum. A.
mediastini) medij
locoti) locutæ. A.
fiunt) fiant. A.
socceduot) succedant. A.
Diuę) piæ
& de alijs) & alijs rebus
det eos) debet eos dare
scilicet) videlicet
Dari) Dare
vel actis) vel actis poblicis
Et Hæc) hæc aotem
procedont) procedaot
naturales filij) al. hoc deest
sese) se
reliquit) reliqoerit
Hæc autem) Noo autem
auo, & in) auo, &
filium) filium suum
velit) voluerit
in eadem ciuitate filium suom faciat curialem) liceat ei filium suum facere curialem
velit) voluit
parens) pater
filios suos) filios

CAP. III.

ex) & ex
ante baboit) ante habuerit
patre &) patre
quod ei) qood est
relictum est) relictom
maneat) & maoeat
Enimuero si) Si verò
contempserit) contempserint
inueotus fuerit) inueoti fuerint
teneatur) teoeaotur
datis) oblatis
curialibus nupseriot) ooptæ suot curialib.

CAP. IIII.

C. 4. filius curiæ datur) si curiæ filius datus
non etiam) noo autem
ab aliquo) ab aliquibus

CAP. V.

Cap.5. curiales) curialis quosdam
publicus) poblicom. A.
habeat) habeaot
ad curiam & publicum) curiæ & publico

CAP. VI.

C.6. pater) earum pater
relinqueret) reliqoerit
consenserint) conseotiont
complectatur) amplectitur
liceat eis) liceat
dederit, nouem vncias ei relinqoere compellatur) dederit eom, & si post mortem naturalis patria curialis esse maluerit nouem vncias accipiat
eum) & non obtulerit eum
Hoc amplius &c.) deest in meo veteri libro hæc periodus, quam retinendam censeo A.
oihilominus nouem) nouem
eum curiæ) curiæ
omni enim) omni
eu ialia) curię
distribuantur) dioidantur

CAP. VII.

C.7. fieri) facere

CAP. VIII.

C.8. qui ante) qoi ante dotalis
illos) eos
facta nati) nati
subsit) sit
fiat) sit
prosit ei) prosit
obseruetur) obseruet

CAP. IX.

C.9. Si qoia) Si quis autem
sit, vt) sit, &
si viuat) si viua
mater) mater eorum
pater autem filios suos) pater verò filios
velit) vult
filiorum) filiorum suorum
subsit) sit

CAP. X.

C.10. precedentes obseruationes) præcedentem obseruationem
efficiat) sibi faciat
sibi successores existere) successores suos existere sibi
hæc fecerit) hoc fecerit. alij hoc dixerit
docere) dicere
ostendere) docere
supplicare) sopplicent. al. sopplicaoeriot
allegare debeant) allegeot. al. allegaueriot

CAP. XI.

C.11. autem omoia) autem
debet aliqois) debet
ex his) ex eis
quidam autẽ noluerint) quidam noo
ipsius) eius
sunt) sint

CAP. XII.

C.12. legitimos eos) legitimos
effecerit) fecerit
succedant) succedunt
lege) legib. A.
patrib.) parentiboa
qoicquid) si qoid
plos) plos ei
Sed etsi) Sed si
filios) filios legitimos. A.
scribere) instituere
parentes) pater naturalis parentes
reliquæ partes) reliqua pars

pos-

a possunt)potest.alij possint
Illo)Illud
obseruando) obseruãdum est
ille habere)habere
Hæc)Hoc
teneant)teneat
naturalis)& naturalis
& neque) neque
vel deinceps alias) & deinceps
habuit)habuerit
etiam) &
partem)portionem
successerint)successerit
capiant)accipiant
ab eo)a viro
autem intelligebat) intelligitur Iuo in Panor. intelligatur. Idem in decreto
quando) Iuo habere, qui. alij quæ cum qui al.illius,qui
concubitor solet)solet. Iuo al. cum aliquo solet
habet) habeat. Iuo in Panor.
durante eodem) eo durante
alias eodem) aliam eo. alias eo Iuo in decreto
concubinatu) concubina
filios)liberos
reliquerit)habuerit
accipiant)capiant
id est viri boni arbitratu) hæc desunt in quibusdam libris
& si) si
liberos)filios
vt & hi)vt hi
successoribus eius)suis successoribus

CAP. XIIII.

C.14.filio)filio suo
e filiorum)filiorum suorum
in legitimis liberis) in legitimis. alij legitimi

CAP. XV.

f C.15. Hæc)Hæc autem
eos liberos)eos
procreationibus procreati)nuptijs procreati. A. alij nuptijs creati.alij procreari
alimonias) alimoniam
rescripta)scripta

NO. LXXXIII.

Nou. 83. cap.1. Nullius)Nullum, alij Nullus
testimonium)in testimonium
bonæ opinionis) Iuo par.16. bona opinione. Idem in Pan.bona opinione habitus
quem vel) Iuo vel quem. alij quem
commendat) commendet
vita eius)vita eius fuerit
si vilissimus) vilissimus si.Iuo
æstimauerit)existimauerit, & existimauerit Iuo in Panor.
subicere)subigere Iuo
vrbe) ciuitate
scripserit) scripsit
eam soluisse) soluisse
sic tamen) si tamen
ad hoc ipsum) ad ipsum Iuo.alij hoc ipsum.A
rogatis)rogati sunt,vt
ad hoc ipsum)ad ipsum
audierunt)audierint Iuo
Non enim admittimus) Non admittimus autem Iuo
esse)fuisse
Sed neque tabulariorum)Sed neque tabellionum
subscripserint)Iuo in Panor.se subscripserunt
per scripturam)per scripturas. aliis vtrumque deest
scilicet vt & in) scilicet & in.alij scilicet vt in.al. sed & in
homines)homines sunt
qui &)qui ex
poterant) possunt
tormentis) tunc tormentis
perspexerit)inspexerit
Plurium autem) plurium Iuo
sequi)sequi oportet Iuo
sibi dixerint)Iuo dixerint. alij sibi dixerunt
cum venia dimittere)Iuo conuenit admittere.alij conuenit dimittere

CAP. II.

C.2. concedatur)conceditur
aduersarij sui) aduersarij
nec aliquo)vel aliquo
vel arte vel)vel aliqua
Hoc amplius) vel amplius. al. hoc amplius aut
produxerit)produxit
nisi in eo)nisi eo

CAP. III.

C.3. pendente) procedente. A.
degerint)degant
eorum)earum
Defensorem)Defensores
causa terminetur)causæ terminentur
& si in)si in
degerint)degant
actis enim) actis
apud quemuis)apud
& signata)& consignata
eius.nec)ne
ei testes) testes
Hæc)Hoc
optineant)obtineat
ipsæ)causis ipsæ

CAP. IIII.

C.4.scribatur quidẽ)scribatur
ipsius)eius Iuo
postea autem) postea Iuo in Panor.
si probatus fuerit) si probetur
sit)est
libertinum) libertum
ostenderit)ostendit Iuo in Panor
habere)se habere
postea autem) postea Iuo in Panor

CAP. V.

C.5. suum esse)esse
non dicatur)non dicat Iuo
occasione)actione
dicatur quidem) dicat Iuo
eius,sed) sed Iuo
præscriptio)Iuo in Panor.præscriptio eius al. Idem in decreto præscriptio eius ei. alij præscriptio ei

CAP. VI.

C.6. autem)autem si

CAP. VII.

C.7. Testium)Testium vero
apud iudices, vel defensores, vel magistrum census) hæc desunt Iuoni
valeat)habeatur Iuo
quoque aduersaria)aduersa
scilicet vt & hic)scilicet vt Iuo. alij scilicet vt hoc.alij vt & hic
existimauerit) existimauit.alij iudex æstimauerit
videtur)dicitur
absuit) absuerit. alij absuit, vel
enim intra)intra.alij iuxta
septa)Iuo loca
fuerat)fugerat Iuo

CAP. VIII.

C.8. omnia autem)omnia
tenere)teneri

NO. LXXXIIII.

No. 84.c.1.liberos ab eo) ab eo filios
prioris vxoris)vxoris
sua)sua possit
dominus vindicare potest)domini vindicare possunt.alij vindicare possint al.dominio vindicare
sint)sunt
enim dicimus)dicimus al. dicimus &
præstamus,vbi)præstari, vt
ipsa mulier agit)mulier agit.alij mulier ipsa agat
ex eodem)ex eo al.ex ipso
descendentes) descendentes personas

CAP. II.

C.2.vel) & vel
res,vel) vel
si mobiles)si immobiles
quasi dotem)dotem

videbitur) videatur. al. videtur

NOV. XCIIII.

Nou. 94. c. I. eius ipsius

CAP. IIII.

cap. 4. curialis) heres curialis
vocatus) vocatus autem. al. qui vocatur
enim) autem

CAP. V.

cap. 5. vnciae) vncijs
autem) autem nec
hisdem) hisdem rebus
iunctae) coniunctae
pertineant) pergeoiant
neque) nemo

NOV. XCV.

Nou. 95. duce) duciano
constantia) cuio instaute
sacramentum) sacramenta
quod) qoz
Ponti) Arabiae

NOV. XCVI.

Nou. 96. proconsul) proconsul sit
decoretur) decorandos
Tebennum) Teuenum
vt) vt &
vt postea) in postea
sanctione) pragmatica sanctione
lites) literas
& seditiones) & populares strepitus & seditiones
compescere) placare
milites) & milites

NOV. XCVII.

Nou. 97. in hac ciuitate) in hanc ciuitatem
in ciuitatibus) ciuitatis
decreta) creata

NOV. XCVIII.

Nou. 98. aliarumque) aliensrumque
Theatroquinegium) θεάτρω κυνηγίων malim κυνηγία siue κυνηγίων. A.
mappam) mappa & in
quo) qoa
insulis) insilijs
Competenter) competens

NOV. XCIX.

Nou. 99. non) nec

NOV. C.

Nou. 100. c. I. maluerit) voluerit. al. malit
e quibus) ex quibus. al. in quib.
per litteras) vt litteras. al. vt legitimus. alij per litteras legitimus
Sed & si) Sed si
velit) voluerit
maluerit) malit
demonstrationes) demonstrationem
velit) voluerit
actum) factum
eadem) ea
perseuerauerit) permanserit
in scriptis) scriptis

CAP. II.

C. 2. & sub eadem) in eadem. alij sub eadem
obseruationem, quam) obseruationes, quas
de huiusmodi distributionib.) de his distributionib. alij de huiusmodi distributionibus
quod iam & hoc in ante fata) quod iam manifesta. al. quoniam & hoc antefacta
autem lex) sutem
habebit) habebuot

NOV. CI.

No. 101. ex hereditate) hereditatis
quo modo) quo quo modo
vtetur) vtatur
cogatur) cogitur
nisi vel) nisi
causa) gratia
egentia) egestate
ex ipsis) & ex ipsis. al. ex his
habens) habeat
aliunde viuere) aliquid, vnde viueret. al. aliunde, vnde viueret. Mihi placet aliud, vnde viueret. A
euincat) euincatur
sioe) vel
causis) casibus
causa videtur) videtur
nam & in) nam in
& in cognatis, & in) In cognatis, in
ea lex) haec constitutio
habebit) habet

NOV. CII.

Nou. 102. superstitionem) superstitiones
Apollinaris) Apollinarij
omnino eos) omnes
communicant) conueniunt
vsurpant) vsurpent Iuo.
huiuscemodi) huiusmodi
Eaque) Ea

NOV. CIII.

Nou. 103. & hoc illud continet) haec desunt quibusdam. A.

NOV. CIIII.

Non. 104. antehac) ante hanc legem
xenonibus) xenodochijs
ptochijs) ptochotrophijs. alij ptochotrophijs omnibus
vindicauit) vindicabat
triennali) triconij
temporibus locum) locum
habet) habeat
quaedam) quidem
amicali) amicabili.

NOV. CV.

Nou. 105. c. I. quaestio) conteutio
ipsum) ipsum iudicem
& constitutionem) constitutionem
sciente vel) sciente &
derelicta) relictis
reprobatur) reprobetur
diuisio) diuisio non enim alienat, qui diuidit
datur) detur
in iudicio) iuditio
conclusio) colludium
& si) si
licebit) liceat
iura) iura haec. al. iussa
praerogatioe reseruentur) praerogatiua reseruetur. alij praerogatiuae seruentur
Ex his) Et ex his
eam, quae) eam rem, quae. alij quae
hypothecarũ titulo) hypothecarum titulis. al. hypothecę titulis. Malim hypothecae titulo. A.

CAP. II.

C. 2. aliter) aliter nullus. forte aliter vllus. A.
actor in libello) in libello actoris
subscripserit) inscripserit
per tabulariom) tabellionum
obseruabit) obseruet
apud Iudicem) in iudicio
libello) in libello
vt eam is) hoc autem is. alij haec autem is
fuit) fuerit
sunt) sunt. implere
publicatione) publicationem suae. al. publicatione suae substantiae
puoitua, in) patietur & in. alij punitur, in
per) in
ab huiusmodi poenis) his poenis. alij ex huiusmodi
in iudicijs vẽtilantur) vẽtilatur

CAP. III.

C. 3. Imperatori) Principi
inligauerit) obligauerit
suspensum) susceptum
petere a iudice) repetere iudice
& veniat) vt vel veniat. al. vt veniat

extantibus)existentibus
ad orthodoxos)orthodoxis
omnino)omni modo
eis fine)fine
in omnē substantiā partes eorū
alicoare)parentū eorū peruenire
portiones suas) portionē suā
capiant)accipiant.al.recipiant
fructibus)fructum
tamen medij) intermedij
de administratione) admini-
strationis
vindicauerit ecclesia) vindica-
uerint ecclesiastici, alij vindicaue
rint viri ecclesiastici
deuoluentur)deferantur
Quod)Quæ
sanctimos)censemus
scilicet legibus)iuribus

CAP. IIII.

C.4. parentes)parens
scripseriot)scripserit
exheredauerit) exheredauerit
causam ingr.verā) causas ingr.
veras
eorum)ipsorum
capere)capiant
peruenientes)venientes
aotem,vel)&
vel libertates)& libertates
tutorum)curatorum

CAP. V.

C.5. fois inscripserint) fuis scri
pserint.al.inscripserint
Id est si) Si
insidiarentur) insidientur.alij
insidiantor
eum noru sua)norui suæ
concubins) concubinæ
parentes)parens
testamenta)testamentum
prohibuerint)prohibuerit
possunt)possint
quæ)Quæ autem
vt mentem)non ; vt mentem
huiusmodi)hoc
moueatur)& moueatur
facinus)tale facinus
nihil)nihilominus
teneant)teneantur suo-
superius) supra
parens non redemerit) paren-
tes non redemerint
captiuis supra)captiuis
scripserint)inscripserint
certas, aut)certe
permanere)manere
inueniator)inuenitur
dispositæ)positæ
referantur) deferantur. alij re-
ferantur
& cæteris pœnis subsisti)cete-
ris pœnis subici.al.cęteras pœnas
subsisti. forte ceteras pœnas subsi

stere.A.
qoi)quasi
eis)de his

CAP. VI.

C.6.fideiussores eius)fideiusso
res
traoseant)trausierint
ante)intra.A.
contra)contra aliquem.al.con
tra hoc
aliquid fecerit)aliqoid fecerint
& al.aliqui fecerint
acceperint)receperit
tamen) vero
alia)aliqua

CAP. VII.

C.7.dixerit)debeo
vt)nisi
soluat)persoluatur
obligatur)obligetor
ab illo vel illo) ab illis,&
consentientib(scientibus
præiudicat)præiudicet
toto debito)totum debitum
Si quas) Si quis
eos)alteros.al.alterum
iuris pfruatur) iudicis fruatur
omnia in his) in his.al,io
amicali)amicabili
sunt)sunt.Dat.P. cons.Belis.

NOV. CVIII.

Nou.108.c.1. filiom) filium suum
inscripserit)scripserit
relinquere) relinquere liberis
hoc modo &(huiusmodi
& si)si
extraoeus filiofam.)extraneus
filiofam. extraneo. alij filijsfam.
extranei
reliquerit,aut donauerit) reli-
querint, aut donauerint. alij reli-
querit, & donaoerit
donatas)datas
minores)adhoc minores
sint) sunt
debent)res debent
habeat)habeant
credere)concedere
habeant)habuerint
receperint)susceperit
non dederit, vel dederit) non
dederint,vel dederint
ille)illi
noluerit)noluerint
mortuus fuerit)mortui fuerint
eis dare)dare
eis)eas
legitimæ estis)legitimi exacti
Nam in) Nam &.al. Nam & in
imposita)apposita

CAP. II.

C.2.aliqoem in)in aliquo
vel iu)vel.

addiderit)adiecerit
videatur)videtur
eo alia)eo
exigatur)exigitur
potiatur) vel alterius potiatur
vt etiam)vt & illa
eius)suo

CAP. III.

C.3.similiter) simul

CAP. IIII.

C.4.supra eos sūt) sup eos sūt
& post)post
eorum damus) damus
& noda)vt noda
facere)facere possint
vt ex)& ex
liberi)filij
sint)erunt
Legibus)initiū capitis esse ex-
istimo,ideo scribe LEGIBVS.
A.
habuerit) duxerit
suæ propriæ)suæ
daret)det
libras auri)librarū auri quanti
tatem. al. librarum summam. al.
librarum auri
statuta sunt)instituta sont
matrimonij) matrimonium
In vtroque) vtroque
vocentor)vocantur
eius)qoidem eius
accipiat)habeat
conseruet)conseruat
dominij)communi
eadem)eandem
capiat)habeat
prædictam) prædictam quar-
tam.alij præcipuam
causis nolumus)casib.volum*
suæ sibi) sibi

CAP. V.

C.5.dioæ)diuinæ
cōcedimus) valere cōcedimus
etiam eis)eis
earum)eorum

CAP. VI.

C.6.fuerit)sit
huius)eius.forte huiusmodi A
parentum capiendæ) parentū
diuortij)dis...ij
autem eorum)autem
ipsa)& ipsa
administrante)administret.al.
ministrante
Quod & in)Quod in

CAP. VII.

C.7.commemorationem)mē-
tionem.A
præstabant)præbent
enomeraturi(enumerati
occasionem)causam
maritus quidem) maritus
earum)eius

aliquid molientib.) moliētib.
personam) partam
Si de) Si in Iuo
conuinci) posse conuinci
aduersus) contra Iuo
comprobata) probata
repudio misso &c.) Iuo repudium mittat
habere maritum) habere debet maritus
tantum) tamen
quam nos) quam
ex eo) ex eodem
eam) debet eadem
quidē donationis) donationis
autem liberi) liberi. al. liberis
leges) legem
etiam aliam) &
autem extantib.) existentibus
quocumq. modo vitæ) vitæ
insidiaretur) insidiatur
lauerit) se lauet
parentes suus) parentes
circo) circensibus
vlla) vna
his) eis
propria) a propria
vt illa) & illa
habente) habens
manserit) permanserit
istam) ipsam

CAP. VIII.

Causas autem) Causas
rerum scilicet) rerum
conseruando) reseruato
vel eis non) & his nō. al. vel nō
eas solas) eas
Imperatorem) Imperium
molitus) moliturus. A.
Imp. ant) hoc Imperatori
Si vir vitæ) Si vitę Iuo
quocumque) vel quoquo
fuerit) fuerit maritus Iuo
vel) vel cum
adulterio) adulterium
prodere) tradere. alij procedere
fuerit) fit
maritus) maritus ei Iuo
inscriptionem deposuerit) Iuo inscriptiones posuarit. alij inscriptiones posuerit
potuerit) poterit Iuo
mulieri volēti vel propter hāc causam) mulieri Iuo
& donationē) donationemq.
facit) facis
mariti) mariti probatam
vt etiam) vt
non probauerit) Iuo par. 8. probare non poterit
esset) erat Iuo fuisset
cum aliis) vel cum alia
in domo) inueniatur in domo
suos vel) suos, vel per
non) nisi. Iuo parte 16.

mulieri & super hanc causam) mulieri Iuo. al. mulieri & pro hac causa. al. mulieri & per hanc causam. al. & ob (riam
ꝓ hac iniuris) ꝓpter hāc iniualia mariti) alia
habeat) habeat mulier
vsumfructum) vsum
mulier habeat) habeat
pœnæ) pene
conseruando) reseruando
habeat) habuerit
& dominium) dominium
concedimus) dedimus

CAP. IX.

C. 9. consensu) ex consensu. A alij ex consensu mulieris
nisi) nisi ex causa probabili nisi forte pro nisi scribendum & si. A.
Sed si) Sed & si
huiusmodi) hæ
custodiri.) al. liberis custodire. A.
alias, vel) vel alias
faciens) facere
extant) sint
hoc) hæc
sint) fuerint
ali eos) alere eos. al. eos
teneantur) teneatur
vtriusque parentis) vtrorumque parentum
delinquētis pœnę) delinquētis
subieimus) subici

CAP. X.

C. 10. expeditionib.) expeditiōe
fecerint) fuerint
qualencumq.) quamcumque
priores) priorem
chartularium) chartularios scrinij
maritus eius) maritus
re vera) vere
vt illi) & ipsi. al. & illis
propositis) præpositis
hæc) hoc
expectet) & expectet
transierit) transeat
& ipsa, & q) & mulier, & ipse q
deposuerunt) deposuerint
pœnā cōpellentur præstare ei) pœna plectētur, pœna dāda ei
dixeruot) dixerant
licentiā habet) legitimā habeat
dubitatio est) dubitatur
fœderati) fœderatus forte. A.
de optione) de ordina

CAP. XI.

C. 11. iustæ causæ) causæ
Veluti si) Si
mulieri) vxori. A.
tenti) capti
casibus) causis
&) vt

CAP. XII.

C. 12. pseuerauerit) pmanserit
ipsius) ipse
conseruaturus) reseruaturus. alij seruaturus
habent) habebant
Episcopus) Antistes
monasterio immittere) in monasterium mittere
vt ibi degat) & ibi degere. alij vt ibi degeret.
ad mortem suam) in diem mortis suę. al. ad diem mortis suæ
bellam quidem) duas partes
portiona) parte
habeant) habeat. A.
parētes) parentē. al. ad parentē
spsrare) expectare
similiter) quod similiter
liberos, neque parentes) neq. parentes, neque liberos
officium autē) officiales autē alij officium
alias decem) quinque
decē librarū auri pœna) decē libras auri pœnę nomine. al. pœnā decem librarum auri
præstabit) dabit
Sed & si) Sed si
miserit) misit
dotem) & dotem
tantum) tantum ei
propter nuptias) ipsius
vsumfructum) vsum
tunc &) tunc
rerum prædictarum) rerum

CAP. XIII.

C. 13. lignis) virgis
sine aliqua causa, quæ contra mulierem) sine causa, ea res. al. sine aliqua earum causarum
dissoluendum) soluendum
sufficit) nō sufficit mulieri, sed

CAP. XIIII.

C. 14. vella aum) velle
pudori) pudorem
testationes) testationem
habitas) habitam
& ter) & tunc Iuo. par. 8. al. & ei
ipsas attestationes) testationes ipsas Iuo. al. ipsam testationem
continentes) continentem
post tres) post
propina) popina
collocutum) locutum
mulieri) cum muliere
leges) legem

CAP. XV.

C. 15. contestationes) Iuo parte 8. testationes. al. testificationes
vxores suam) vxorem
sancto) Iuo sacro
ambos) eos
defensori) defensoribus
separati) separatim
clericorum) aliorum clericorū
aditus

aditus) auditos Iuo
& auctoritate) vt auctoritate
ipsius) eius
nullo) & nullo
nisi quod) si Iuo
contestationes) Iuo par. 8. attestationes
loqui) locutus Iuo
iustissimum) iustum
adulterum) Iuo adulteros. A.
sanctorū) sacrorū Iuo. al. sactis
si quis de) si de
intra sanctos) inter sancta loca. intra sacra Iuo. forte intra sacra loca. A. al. intra sanctum locum
vxorē suā) Iuo par. 16. vxorem
& deprehēderit eum) Iuo ibid. deprehenderit cum. alij cum
eos ei ambos) Iuo ambos. al. eos
tradere vel) Iuo tradere
eiusdē ecclesię clericis) clericis Iuo. alij huius ecclesiæ clericis. al. huiusmodi
innotesceret) innotescat. innotescere fecerit Iuo
acceperit) accipiat
discusserit) discutiat
amicali) amicabili

NOV. CIX.

Nou. 109. c. 1. exponimus) iuuenimus
alius est ascendentium personarum) vnus ascendentium
alius ex) alius a
alijs omnibus) omnibus
anteponimus) anteposuimus
potiura) priora
omnibus &) omnibus
& ex) & a
gradus) fuerint gradus
familias) familiarum
omnib. alijs) omnib. personis
præponimus) anteponimus
scilicet) videlicet
efficiunt) effugiunt
pertinente) perueniente
obtineant) teneant
pater) parens
ipsorum) ipsius
si viuus esset) viuus
quam successionem) quas successiones
in stirpem) in stirpes
Vnde) Item
sunt) sint
sexu, an) sexu, an ex alij sexu, vel ex

CAP. II.

C. 2. talis) hæc
tenet) teneat. alij teneatur
liberorum) filiorum
derelicto) relicto
parente) latere
declarabitur) declaratur
ex ascendentibus) ascendentes
anteponi volumus) anteponimus
proximiore gradu) proximioris gradus. alij proximiores gradu
masculino sexu) masculina
feminina cognatione) feminineę cognationi
iunguntur) iungantur
accipiant) capiant
dimidiam) portionem
capiant) accipiant
sint) fuerint
forte fratres) frater
existant) existat
copulati) copulatus
eodem) eorundem
proximis) propinquis
inter omnes diuidenda) diuidenda
peruenientis) pertinentis
nullum) non
maneat) permaneat
istas) illas
sexum, an) sexum, aut
femineum) femininum
cognatione) cognationi
succedant) succedunt

CAP. III.

C. 3. despiciamus) dispiciamus
ordine) ordine scilicet
qui in) qui per al. quæ in
diuiditur) diuiduntur
primos) primum
qui quæue ex) qui ex
& matre) vel matre alij & ex eadem matre. A.
quibus) ex quibus
editus) eductus
enim) autem
parente) latere
capient) capiant
defunctos) mortuus
est frater) frater est qui
vtroq. iure) ex vtroq. parente
existat) existant
defuncti) defuncti fratris. A.
sint) sunt
feminini sexus) feminæ
defuncto superfit) defuncti superfit. alij superfit
esse) eos esse
vel patruis) & patruis
vel filias) neque filias
eius vocabitur) vocabitur
ipse ceteris) iste ceteris. alij pręponatur
masculi) masculini sexus
an feminæ) siue feminæ. alij an feminini
& vtrū &c.) desunt quibusdā

CAP. IIII.

C. 4. Ex his autē) Visis autē his
titulis) titulo
si morietur, vocatur) si moriatur, vocabitur. alij vocabitur
Nam si) Nam vbi
obtineant) tenent
ad tutelam) ad hereditatem, & ad tutelam
vocantur) vocentur
feminis &) feminis aut
vel auia) & auia
velint) velit
filiorum suorum) filiorum
regere) gerere
prohibentur) prohibetur
renuntiauerint) renuntiauerit
Hæc) Hoc
facientes) facientibus
cognatis) adgnatis, siue cognatis. A.
præponuntur) præponantur
cognationis) cognati
eos oportet) oportet
pupillaris rei) pupilli
ipsi) ipse. A.
elegerint, & nominauerint) elegerit, & nominauerit. A
respiciat) pertineat
titulis) tutelis
pupillo obligetur) obligetur

CAP. V.

C. 5. diximus) dicta sunt
leges) leges de
septimo miliario) septimiliario

NOV. CX.

Nou. 110. c. 1. & siue) siue
ipsius mariti) mariti

CAP. II.

C. 2. Si quis) Qui
ætatis impleuit) ætatis suæ cōpleuerit. alij ætatis impleuerit
propter hoc facere) facere
seruos suos) seruos
sit) sint

CAP III.

C. 3. hoc factum) factum. al. in hoc factum
prolatum) probatum
id est) forte primum, vel idem

CAP. IIII.

C. 4. solus appellauit) prouocauit. al. appellauit
manifestante) manifestauit
vel magistr.) illi magistr.
iudex) iudices
distulerit) distulerint

CAP. V.

C. 5. porrigatur) admittatur
tempore elapso) temporis lapsu
qui se ex) qui
libellos offerre) libellos afferre. al. libellum

Prætorij) Prætorio
qui vicit) pars victrix
fine) & fine
quod) eo quod

CAP. VI.

C.6. temere) tenuem
nolit) noluerit
sunt) sint
vel omnes) omnes
absint) absunt
præconijs) edictis
vbi) vt
mobiles &) mobiles vel
seruari) conseruari
per publicam descriptionem) publica descriptione

CAP. VII.

C.7. rerum putauerit) earum putat
hoc) hæc
cepit) receperit. al. ceperit. al. accepit
vel inter absentes intra vicennium) & vicenniū inter absentes
alienationis) alienata. alij res. forte alienatas. A
aliter hoc) aliter
alienationis) alienata
fuerit) sit

CAP. VIII.

C.8. autem absens fuerit) autem abfuerit. alii abfuerit
Et dicimus) Dicimus
fuit) fuerit
sanctimus) censuimus

CAP. IX.

C.9. cogatur) cogitur
qualemcumq.) quamcumque

CAP. X.

C.10. domos) domos religiosas ad nostram domum ab ecclesia sacrosancta) a nostra domo ad sacrosanctam ecclesiam
peruenerint) peruenerunt
euacuari) vacuari
postea peruenerint) iam peruenerunt
iam peruenerunt) postea peruenerint

CAP. XI.

C.11. lagauerit, vel alię psonę legati nomine reliquerit) reliquerit
& is) &
eius) illius
semper maneat) permanere. alij manere
non habere) habere
iubemus) dicemus
amicialis) amicabilis

NOV. CXI.

Nou. tit. e. t. parœcico iure) de colonis pari iure
dari) dare

accepit) accipit. & inf.
& duobus) & in duobus
in solito reditu) in solido reditu ab. al. in solidum ab his
iure emphyteuseos ea præstari) qui regunt ipsa loca venerabilia emphyteusin hanc
id est in personam eius, qui accepit) scilicet ad accipientis
vt nulla) nulla
accedat) accipiat
sub quadam quantitate) sub quantitate
si res) si
domibus præstita) domibus
ad aliquam) ad aliam
ad aliam personam) ad aliquas personas
apud eos) apud eum
dirutas domos renouare) dirutæ domus renouari. A.
loca) loci
eandemq.) eamque
cedere) concedere
contractus) contractui
eligat) elegerit
Sed & si) Si
accipiat) capiat
accepit) acceptauit
tantum habentem) habentem
vt post) & post
cepit) accepit. Non extenditur in integrum) vltra accipientis vitam
in eundem) ad
his) iisdem
dare) donare
capiat) eius accipiat
quam quartam portionē) quarta portione
satisfiat) satisfaciant
hui9) eiusdē al. eiusdē ciuitatis
fit) fit
iurare) iurare oportet
contractum) contractus
eo quod) quod
copulantur) copulentur
locationes, &) locationem, vel
fuerit) fecerint. al. fuerit perpetratum
ceperint) acceperint
quibus) qui
in religiosam) ad religiosam
Et hæc) Et hoc

CAP. II.

C.2. xenonibus) xenodochijs
prouincijs) locis
ciuitate &) ciuitate, & in
clerum) clericos
fuerit) aliàs deest
contractu) contractibus
sanctas domos oratorias habeant) sancta domus oratoria habeat

is, qui) qui
ipsis) ipsius
faciat) fieri
procedente) præcedente
autem diximus) dicimus
ædificijs dirutis) ædificijs
& in) etiam in
si quando) si quidem
publicas tributiones) publica tributa
persoluant) persolui possint
beatissimis Patriarchis) beatissimo Patriarchæ
alias) aliarum
vel a metropo.) vel metrop.
iurisdictione) districtione
domos religiosas) domus religiosa
hoc enim) hæc autem
prædictis) supradictis
eiusdem) eius
adhortari) hortari
dando) eundo
rei non) rei nullus
percipere) recipere
æstimatione) examinatione
cui debitum imminet) qui debitum debet
reditu) credito
processit) processerit
in causas) in causam
pertinentes) pertinentem
secum) rerum secum
depositione) per depositiones
qui ibi) qui

CAP. III.

C.3. liceat) sit licentia
Episcopis) Episcopo. alij Episcopos
prægrauatam) aggrauatam
præstatur) paratur
eidem religioso) religioso. alij eidem
fore) facere
ijsdem locis) iisdem. al. eisdem
proditione) perductione
cuiuscunq.) cuiusque
ad eosdem) ad eos
superius diximus) supra diximus. Additur in quibusdā libris hoc. Scituris, quod si tale aliquid perpetratum fuerit, & hoc ipsum inualidum erit, & omnem substātiam eorum qui ceperint, & œconomorum, & chartulariorum, & administratorum, quibus secundum prædictum modum copulatur, in religiosam domum, ex qua rem acceperint, & post mortem eorum peruenire iubemus

CAP. IIII.

C.4. Si quis autem) Si quis religioso

religioso loco) administratoribus religiosi loci
debitum canonem) canonem
nolint) noluerint
pactus) pactum

CAP. V.

C.5. nisi fortè) nisi
etiam) eis
alienarentur) alienentur
ecclesia) sanctissima ecclesia
ex ea) ea

CAP. VI.

C.6. sed) &
cogendos) & cogendo
contigit) contigerit
Sed & si) Sed si
etiam) &
suscipiat) accipiat
recipiat) suscipiat
& pecunias) pecuniam autem

CAP. VII.

C.7. velit) vult
iure) iure obtinente
conditionibus) pactionibus
suprà) superius
in imperiali ciuitate) imperialis ciuitatis
intra territorium) in territorio
positæ) positæ sunt

CAP. VIII.

C.8. Hæc) Hoc
non aliter) non
faciunt) faciant
prægrauatur) prægrauetur
sunt) sint
persolui solui
damus) concedimus
superius præfinitum) supra definitum. alij supra præfinitum

CAP. IX.

C.9. eidem) ei. alijs deest
in qua) in quo. A.
apud eundem) apud
permutationis) commutationis
reddatur) reddantur
in huiusmodi) in hoc
composita) interposita
tantum) tantundem
hypotheca) in hypothecam
componere ausi fuerint) composuerint

CAP. X.

C.10. constitutionem) legem
si quidem) si
in nostra rep.) in remp. nostrã
pullulare) pollere. alij valere
sanctimus) inbemus

NOV. CXII.

Non. 112. fuerint causæ cuiuscunque cognitores) fuerint

NOV. CXIII.

Non. 113. c.1. Prætorio) Prętorij
nostra mansuetudo) mansuetudo, & deuotio. al. nostra pietas & mansuetudo
vestitu eodem) vestimento
vti apud) vti
vestitum) vestimentum
fiat) faciant

CAP. II.

C.2. hoc obtinere) obtinere
& ea) ea
intrauerit) intrauit
fatalem diem) fatalem
intrauerit) intrauit
his quoque) his
is, qui) qui
calculus confirmetur) calculi confirmantur
ex vna) ex vtraque
iudicij) iudicis
confirmare) confirment. A.
proferre) proferre debent. A.
fatales dies) diem fatalem
vel ab vna) ab vna
perscrutetur) perscrutentur. alij præstetur
præscriptam) perscriptam
præscriptione) subscriptione

CAP. III.

C.3. dare) edantur
ea) eam
autem iudicum) autem
obseruabit) obseruauerit
priuatis inferendas) priuatis deferendas. alij priuatis ferendas. alij priuatis

NO. CXIIII.

Non. 114. c.1. derelictis) relictis
vtroq; parente ei) vtraq; parte. alij vtroque parente
copulabatur; &) copulatur, vel. alij copulabatur, vel
eius, de cuius) eiusdem de cuius. alij cuius de

CAP. II.

C.2. publicis) post hac
huiusmodi) hæc
sit quidem) siquidem
valida) valeat
irrita) irrita sit

CAP. III.

C.3. à marito) marito
peruenit) venerit
& portionem) portionem
numerus liberorum eius) liberorũ quantitas. alij numerus liberorum
hoc &) hoc
ascendentium) ascendentibus

CAP. IIII.

C.4. ne vxor, maritúsve) ne vxori maritus, vel marito vxor. alij ne vxor marito, siue maritus vxori
audeant) audeat
subiimus) subiecimus
Ipsis) in ipsis
reuelauimus) releuamus
&) sed
dissidij) nitentibus discedere
cupidis imminere) imminere

NOV. CXV.

Non. 115. iam quædam) iam quidem
disposita) dispersa

CAP. II.

dicentes in ipsis decretis) dicendo
habet) habeat
habuit) habuerit
sacris) sanctis
Sed neque) neque
vel taxeotam) neq; taxeotam
cognoscunt) cognoscant
Et hoc) Hæc
condicione) condicione volumus. A.
si quem) aliquem. al. si quidem
consecrationem) ordinationem
tres) hæ
& in) in
à sacro) sacro
cuius) eius. cuius

CAP. III.

C.3. in causa, quæ) nitensque
possit inhibere) inhibet
faciat) facere
sed per) & per
inhibeatur) inhibetur
Enimuero si) Si verò
vel non) non
prouincia) à prouincia
habet) habeat
accusatũ) accusationis. al. ante cognitionem accusatum
sacerdotio) à sacerdotio
consecrare eum) consecrare
vnum annum) annum
ministerio) mysterio
& vt res) & res ipsius

CAP. IIII.

C.4. pecunias) pecuniam
condemnatione) condemnationi. A.
& qui dat) qui dat
sacerdotio) sacerdotij
laicus) alius
accepit) acceperit
sed & omnẽ) sed etiam omnem

actionem) actionem, vel obligationem. al. accusationem
sed & aliud) sed aliud
dare) tradere

CAP. V.

C.5. res) res suas
oblatio) collatio
beatissimos quidem) beatissimos
consecrationem) consecrationem non
ea tantum dare) dari
vult) est
reditum) reditus
præstetur) præstare
habet) habeat
notarijs) notarij
consecrantis) consecrati
& alijs, qui) & alij, qui ministerium ei faciunt. alijs deest ei
aliquid) alijs
capiunt) capiant
minor sit) minores fuerint
annalibus auri) auri
quidem) iure
capiunt) capiant
non minor autem) non minor quidem solidos) solidos
dari) dare
minus quinque) minor quinque. al. minorem quinque
minos) minor
& ecclesiæ reditum) ecclesia reditum
octo) octo solidos
quattuor) tres
minor autem) minor
sexdecim) sex
enim) autem
consecratus episcopij) consecrantis episcopi
diuidant) diuident
Hæc) Hoc
& ecclesiæ) ecclesiæ
sacerdotia) sacra sacerdotia
Si quis autem) Sin autem
consuetudine) consuetudinē
quocumque modo) quacumque
accepit) cepit
ipsius) eius

CAP. VI.

C.6. Taxeotas enim, vel coriales) nisi taxeota sit, vel curialis
officio) & filij eorum, officio
iterum) interim

CAP. VII.

C.7. vel curationem) vel ad curationem
tempore) die
ab eo) ab
iudicem in scriptis) iudicem
huiusmodi munus) hoc munus
receperit) recipit. alij non recipit
hoc) hæc

CAP. VIII.

C.8. exceptor) executor
sit tributionum) fiat tributorum
alienarum) aliarum
procurator litis) curator litis
suo) nisi suo. al suo autem
ne ex hac occasione) ne exactio ecclesiæ
fiat, vel) faciat, &
ministeria) mysteria
quædam) quidem
eorundem) eorum
in ipso instrumento) instrumento
vel in) vel
& certum) & contractum
concedimus tales contractus procedere) tales contractus procedere concedimus. A.
consensu) cum consensu. A.
quas per aliā legem) quæ speciali lege. al. per alias leges
prohibuimus) prohibentur
siue ante) vel ante
Sin autem) Sin autem vel
æstimauerit) existimauerit
publicarum tributionum) publicorum tributorum. & infr.
exceptionem vel exactionem) exactionem
crediderint) vendiderint
eos receperint) acceperint. al. eorum receperint

CAP. IX.

C.9. Episcopus) Episcoporum Iuo.
episcopium) episcopum
vt propositis) & propositis. alij vt præpositis
quod scit) quod nouit
hoc, quod) quod Iuo
sacerdotib. honestum est) est sacerdotis officium

CAP. X.

C.10. nisi imperialis iussio præcesserit) Iuo cap. 369. nisi imperialis iussio processerit. Idem capit. 278 & Burch. & Grat. carent his verbis
amissione) Iuo d. cap. 278. amissione
cinguli, & vigiuti librarum auri eōdemnatione) Iuo d. cap. 278. & Burch. cinguli condemnatione. Grat rerum, & cinguli condemnatione
plectetur) Iuo cap. 369. plectatur

CAP. XI.

C.11. redeant) redirent

CAP. XI.

C.12 contra) circa

CAP. XIII.

C.13. consortij) religiosi consortij Iuo. A.
tablizare) tabolizare Iuo. alias tableiare
contra hac) contra hoc Iuo.
sacro) à sacro Iuo
interiore) erroris sui in citeriore
dignus) digno
reddet) reddunt

CAP. XV.

C.15. Nemo Episcopus, nemo) Nemo Grat. alij Nemo Episcopus, neque
hoc fieri (hæc fieri Panor.
aduersus ea) aduersus eam Iuo par. 5. & Grat.
ille quidem, qui) ille, qui Iuo part. 5.
commonionis) communicationis
excommunicauit) excommunicauerit
in tantum) Panor. vt tantum abstineat sacrosancta communione tempus quantum) Iuo parte 14. c. 21. & Grat. tempus abstineat à sacra communione, quantum. Idem Iuo cap. 42. eiusd. partis, & parte 5. tempus abstineat quantum. in Panor. abstineat à sacra com. ad tempus, quantum
vt quod) vt id, quod Iuo d. capit. 21.
fecit) Pan. & Grat. fecerit
iuste patiatur) patiatur

CAP. XVI.

C.16. episcopo) episcopum

CAP. XVIII.

C.18. Nun alium) Nulli alium
qui &) qui
& rectam) & rectam, & sinceram
habeat) habet
liberos) filios
habuit) habuerit
Sed vel) Sed
disiunctam) derelictam
neque alter) neque
vel diuinis) vel
reprobatam) improbatam

CAP. XIX.

C.19. nemo) neque
fiat qui minor) Grat. fiat, minor. alij fiat, nisi. alij minor
octo) decem & octo
nemo) neque
vel ad) vel quæ ad
peruenit) Grat. peruenerit. alij conuolauit

CA-

CAP. XXI.

C.21.consecratorẽ)consecratore
sed si)quod si

CAP. XXV.

C.25.tori &)toris
diaria)dona
processu suo)processu

CAP. XXVI.

C.26. neq; xenodochus &c.) neq; ex xenodochijs, neq; psochotrophijs,neq; nosocomijs
alius)aliæ
dederit aliquid)dederit
acceperit)accepit

CAP. XXVII.

C.27.excepit)recepit
specialiter)specialibus

CAP. XXVIII.

C.28.sit)fuerit
ex)& ex suo
annum tantum)annum
diximus)suo diximus,ordinatus fuerit
meritus postea) suo meretur, & si postea.alij meritus,postea aũt
domino suo in)suo in
seruitio)suo seruitium.A.
tradatur)suo trahator

CAP. XXIX.

C.29.factum)actum
sic tamen)& tamen
vt etiã clericus)vt & clericus. alij vt clericus.alij vt iam clericus
impleat)adimpleat

CAP. XXX.

C.30. oratoriam domum)oratorium in domo
consecrari)consecrare
administrantes) administrantes eiusd. domus. al. ministrantibus in eadem domo doneot. nec. alij administrantib. in eadem domo donent,nec
si dignos)si indignos
illi)ipsi
canonibus)nominibus

CAP. XXXI.

C.31.obseruent)obseruant
sibi)ibi
cuiuscumq; ciuitatis)ciuitatis
qui ea)qui
canonicea)canones

CAP. XXXII.

C.32.Presbyteri)Episcopi presbyteri
diaconi subdiaconi)diacones, & subdiacones
lectores & cantores, quos) lectores,vel cãtores,quos.alij quos. Ansel.lectores,cantores,quos
quocumq;)quoquo
in propria potestate) in sua propria.Ansel.in propriam potestatem
leges in eas)leges in eis. alij leges. alij legem
quamuis)licet
suorum fuerint)fuerint
potestate)Ansel.potestatem
liberi eorum, vel liberis) vt liberis Ansel.alij vt liberis eorum
legitimam) Ansel.legitimã,id est Falcidiam

CAP. XXXIII.

C.33.& diaconi)& diacones.alij diaconi
diuino)domini
Ceteri autem)& ceteri
ordine)honore.& infrà
relati)prælati
re siue)rè siue pro.
dixisse)dedisse
reiecti legitimis)reiecti
coercitionibus) correptionib.

CAP. XXXIIII.

C.34.clericum,vel monachum) clericos, vel monachos. alij clericum,monachum
vel monastriá) seu monastriá
prius)primum
ille autem)& illa
ea)causam
& suo)suo
calculo hoc)calculo
tradat iudicata)tradat
bis in tali)in tali
Episcopali)Episcopi
legis)legum
vel ad)vel
reuerẽtiss.personas) personas
referatur)inferatur
honore vel)honore &
gradu enim)gradu
reijciat)reijciatur
Et tunc)Sed & tunc
legitimũ)litigium discernens. al.legitimè discernat,&
ei imponat) imponat. alij rei imponat
Sin autem)si enim
per legitimam disceptationẽ) legitima disceptatione
probare)probari
tunc ipse)tunc
vel gradu)& gradu
separet)eijciet
iustè)rectè
vel gradus)si tamen
fideiussorem)fideiussores
Sin autem pro)Sin autem in
causatio)accusatio
causata)accusata

CAP. XXXV.

C.35.id est canonico)vel canonico.A.

CAP. XXXVI.

C.36.prius)primus
duobus)quibusdam
adquiescat)adquiescet
definiat)definiatur

CAP. XXXVII.

C.37. quinis alius)quis alius
adire potestatem)audiri

CAP. XXXIX.

C.39.daret)det.A.
intantiones)intentionem
actoris)actionis al.auctoris

CAP. XL.

C.40.super)de
facere)reddere.A.
executionem)negotiationem, al.exactionem
si quid)& si quid
probatum)comprobatum
& hoc ei)hoc eidem
sese)se
exactionem)executionem

CAP. XLII.

C.42.actionem)actiones
si quidem)& si quidem
de ea re) de re
Impleatur)experiatur
Prætorio Orientis iudicium) Prætorij

CAP. XLIII.

C.43.Patriarchas)Patriarcham
ab Episcopo suo) Episcopos
ab episcopo suo missus) deest in quibusd.
pro debito)debito
aliquam actionem,vel) aliquã
fortè ei)fortè
præstamus)damus
habuerint)habeot
Episcopum)Episcopos
Sed si)sed tamen
peragunt)peragant
ex his)& pro his
actiones)actionem

CAP. XLIIII.

C.44.vel clerici)& clerici
in)in alio
obnoxios eos)obnoxios
nullo eis præiudicio) nullum præiudicium

CAP. XLV.

C.45.adferatur)inferatur
causa)causa, vel criminali.A.
monacho, vel monachæ) monacho
monasterio)ex monasterio
muliebri)mulierib.al.mulierũ
executio)actio.al. exactio.A.
detrahatur)detrahantur
sciente eo)scientes eos
transgressus fuerit hęc statuta) transgressores erunt.al. transgressus fuit
præstabit)præstabunt
nihil istis)nihil

CAP. XLVI.

C. 46. Sportularum) Si quis sportularum
ecclesiastico ordine)loco
ab aliquo)laico

plus) plures
præstent) accipiat
ex nostra iussione) extra iussionem
vel) siue
missus) missus est
causas) prouincias
Sed & si) Et si

CAP. XLVIII.

C.48. è clero) clero

CAP. XLIX.

C.49. & diaconis, & subdiaconis) & diaconibus, & subdiaconibus. alij diaconis subdiaconis
scriptis) constitutis
diuinas regulas) regulas
mulieres) mulierem
personis, quæ) quæ
habuerit) habuit
quæ potest suspitionem inferre) cui potest suspitio inferri. alij quæ potest ei suspectionẽ inferre
cum tali) vt cum tali
habitare) habitaret
probatus) probatum. alij accusatus
cum tali muliere versari) cum tali muliere viuere. al. conuersari
clero) à clero. al. de clero
curiæ) & curiæ
tradendum) tradat eum. alij tradendo. al. tradendus

CAP. L.

C.50. probatus) probatum

CAP. LI.

C.51. autem hæc) autem, al. sutem hoc
suis salarijs) suis beneficijs, & salarija
in qua) vbi
ex æqua) æquus

CAP. LII.

C.52. ministris ecclesiæ) ministri
Sed & si) Et si
vel diuina) vel
mysteria) ministeris
prohibuerit) noluerit, prohibueritve
vt si quidem) & si quidem
& exilio) subiectus exilio. A.

CAP. LIII.

C.53. & ex his) & his

CAP. LIIII.

C.54. abbas, siue archimandrita) abbates, siue archimandritæ
præponatur) præponantur
sanctis) sacrosanctis
similiter) vtiliter
eum elegerint) elegerunt
& si sic) & si

CAP. LV.

Cap.55. incognitus) cognitus non

monasterio) monasterium. A.
cum rebus, quas) cum es re, quam
duxisse) introduxisse
probatur) probetur
prædictis) suprascriptis
& transacto) & hic transacto
monasterio) monasterium. A.
& in ciuitatibus, vel in agris) vt in ciuitatibus magis

CAP. LVI.

C.56. remota) remotim
remotè) remoti
vel asceterijs) & in asceterijs
muliebribus) mulierum

CAP. LVII.

C.57. studeat) statust
sibi) eis
talia) alia
eis adserat) adserat
vitæ bonæ) bonæ opinionis est
fuerit) sit
ita electus est) sit electus

CAP. LVIII.

C.58. aliæ) alij
autem, vel) autem, &. alij vel
subiecti) subiectis. alij subiectam masculi, quàm feminæ) tam masculis, quàm feminis. alij siue masculi sint, siue feminæ
si) si in
clerici vel) clerici &
fruantur) fungantur
fuerunt) fuerint
quæ in) quæ
forma) forma constitura
eorum, vel earum) eorum
alimonias) alimonis
recludi) reduci. al. excludi

CAP. LIX.

C.59. in quo) in quod. A.
liberis suis distribuere) inter liberos diuidere. alij inter filios diuidere
retineat) remaneat
partem) pars
peruenturam) peruentura
diuideret) deliberet
liberos) filios
liberis eius) liberis

CAP. LX.

C.60. legitimè) legitima
ingressus erit in) intrauerit
tantum reddatur) reddatur

CAP. LXI.

C. 61. monachicum habitum) habitum monachi
ipso) ipsud. al. ipsum
aliud) aliunde
facta sit) facta fuerit
persona) pars
nihil neque) nihil
dotem suam) dotem
probetur) probstur

Hæc) Hæc autem. A.
quã de sponsa, & viro) & sponsa, quam de marito

CAP. LXII.

C. 62. hereditate sua) hereditate
fuissent) fuerint. fuerant Grat. alij fuerunt
inciderint) inciderunt Grat.

CAP. LXIII.

C.63. monasterijs) monasterio

CAP. LXIIII.

C.64. in quo) in quod. A.
Intrauerat) introierat. alij intrauit

CAP. LXV.

C.65. ipsi) vel ipsi. alij vel Episcopi

CAP. LXVI.

C.66. & cingulo) cinguli
monachicam) monasticam

CAP. LXVII.

C.67. ascetriã) Iuo matricuriã, monastriã) Grat. monacham
aliam mulierem) etiam feminam Iuo
religiosam vitam, vel habitum habentem) Iuo religiosam habitum habentem, vel religiosam vitem ducentem. alij religiosam vitam bonã, vel habitum habentẽ
huius) huiusmodi
præsides) & per præsides Iuo
periculo) supplicio
tradantur) tradatur per Episcopum
eius) eius legitimis
à religiosis) religiosis
Comes) per Comitem
hæc) rerum hæc
addicat) addicantur
tali crimini) talis criminis
auri dare) dare
viribus) iuribus. al. rationibus

CAP. LXVIII.

C.68 fuerit) fuit
corporales pœnas subsistat) corporalem pœnam sustineat

NO. CXVI.

No.116 cõtradendi) contrahẽdi
qui) hi qui
Christiani autem) Christianis
Samaritanorum) Samaritanis
Christianorum conditio. al. Samaritanorum conditioni
fuerunt) fuerint
&) vt
vel descendentibus personis) personis
Samarita cõstitutus) Samarita
Samaritis) Samaritanis
venit) suo veniebat
Samaritarum) Samaritanorũ

NO.

NO. CXVII.

Non.117.c.1.alienationes) alienationem
faciendas) faciendam
veniant) perueniant
easdem) eas
CAP. III.
C.3.prius) primus.al. primum
accepit rem) acceperit rem
deinde) & deinde
processerint) processerunt
transferre) transmittere
primo) & primo. in quibusdã libris nõ legitur tota hęc clausula vsq; ad finẽ cõstitutionis. in alijs pręponitur superiori hoc modo, & primo &c. significat &c. id est si tertius heres impuberis fuerit

NOV. CXVIII.

Nou.118. c. 2. præsumptione) præsumptionem
CAP. V.
C.5.notandũ est) & non deest, fortè & non obest. A.
in distractione) in stricta actione. al. inde scripta. fortè non scripta actione. A.
sine) siue
memorata) & mora
exigatur) exigitur
CAP. VI.
C.6.Tunc) Tunc autem
Quod si) Quod
contraxit) contraxerit

NO. CXIX.

Nou.119.c.3. habeat) ecclesiæ habeat
Priualenos) Præualensis.aliàs triballeæ
eadem iura) iura
eos) ipsis habeat
CAP. IIII.
C.4.maneant) permaneant
pristina) præstita
CAP. V.
C.5.cõstructiones) costructionẽ
habuerint) habuit
Habeant autem) habeant
muneribus & extraordinarijs,
&) muneribus &
CAP. VI.
C.6 decennij, neq; vicennij) decem neque viginti
vel triginta) neq; triginta
pręscriptio) curriculi pscriptio
opponatur) Grat. opponatur
annor.curricula) annorum
rebus) religiosis rebus
& in) & Grat.
CAP. VII.
C.7.venerit) veniat
exorauerit) orauerit
Qui) Quod
opus) locum
heredes) heres
CAP. IX.
C.9.quo) in quo
CAP. X.
C.10. illi detur &c. illius sancti) desunt in quibusdam
fit) detur
CAP. XII.
C.12.opus) locus
CAP. XIII.
C.3.medio) eodem
CAP. XV.
C.15.est) est &
CAP. XVI.
C.16.relictum est &c.in maiore) legatum est, nõ liceat hoc permutare. sin autem persona vel locus longè positus sit, à quibus huiusmodi legatũ relictum est, tunc liceat eis, quibus hoc relictũ est, permutare & in proximo loco accipere scilicet in maiore
etsi) &
triginta) viginti
CAP. XVII.
C.17.propria) sua propria
consumptæ) consummatæ
CAP. XVIII.
C.18.potius) prius

NOV. CXX.

Nou.120. eminentissimo) excellentissimo
Elenoponti) Helenoponti
diuinis) diuinis scrinijs
solos) solum
nuper inuentis) enumeratis
sententiam) sententias
alia figura) aliam figuram
eandem obseruantiam) eadem obseruantia

NOV. CXXI.

Nou.121.viris) iuris

NOV. CXXII.

Nou.122. pendenti adhuc iudicio) pendens adhuc in iudicio
aliæ) alij
præstarit) præstent
sed etsi) etsi
celebratur) celebretur
aduersa) aduersaria
qua) in qua
manifestarum) manifestum
in qua) qua
&) cum
dicitur) est
enim) tamen
cepta) certa
is) quis
cui dicitur) cui
submittitur) subijcitur
intra) infra
subijciantur) subijcientur
CAP. II.
C.2.capere) accipere
exegit) exegerit
Præstabit) præstare
executor) exactor
CAP. III.
C.3.resistit) resistet
CAP. IIII.
C.3. quæ posita est) posita est
cauetur) habetur
CAP. V.
Nullatenus) & nullatenus
enim) ei
vnusquisque) vnus quis
in) vel
propria) priora
resarcire ei) resarcire

NO. CXXIII.

Nou.123.c.1.fiet) fieri
eo) eos
faciant) fiat
impensa) expensas
&) & non
apochas) apocha
recanta) canta
diasostarum) diasortarum
introita) introite
CAP. III.
C.3.in qua) in quo
sunt) sunt impurare
canonis) annona
impensum) superimpensum
exinde) eiusdem
præfectum) præfectorum
exceptorum) susceptorum
publica respicit) pertinet
CAP. IIII.
C. 4. aderationem aliquam) exactione aliqua. al. adrationem aliquem
perceperint) acceperint
CAP. V.
C.5.rogatis) erogatis
&) vel
& quantitatem) de quantitate
de publico eisdem) de publico eiusdem.al.eisdem
CAP. VI.
C.6.Duces) Iudices
præparentur) præstetur
oportet &c.acceperunt) declarent quid
puniri) punire
CAP. VII.
C.7. conluserit) concluserit
exilium) exilio

CAP. VIII.
C.8.placet)oportet
contegat)arcesitæ
fieri)fiat

NO. CXXIIII.

Nou.124.c.1.apud acta)in actis
vel)eorum vel
vel Iulijs)vel iuris
æstimationis)æstimationem
erogantur)erogatæ sunt
& quæ in arcam inferendæ) & quæ in arca inquirendæ
sed &)seu
exinde)eius
dependum)expensum
deputari)reputari
libras auri)librarũ auri pœnã
aurdispendio)dispendio
delegationem)ad se delegationem in prouincia
aureas)auri
CAP. II.
C.2. in exordio) intra exordiũ
ære)rem
persolui)exsolui
CAP. III.
C.3.quod si)quo si
separ)si pro
CAP. V.
C.5. nolumus)nolumus autẽ
ciuitate)ciuitatum
CAP. VI.
C.6. expellentes) expellentas
locum)loco
contentis)contenti sint
canonicarijs)canonicarij
solatij)solatijs
constituti)constitutis
detrimentum)damnum
CAP. VII.
C.7.eo)eodem
vt)vt is
sententiam)sententias
det & apud)apud
CAP. VIII.
C.8.eandem)eam
possident)possideant
instructo)scriptis
strumentoq;) instrumentoq;
suscipere)suscipiat
coguntur vel)vel
eius)item
in ea)in ære
suscipiant)excipiant
inuentus fuerit)inueniatur
de ra sua) res sua.al.de sua,fortè de suo. A.
CAP. IX.
Cap.9. pro his quæ) fortè pro hisque. A.
CAP. X.
C.10.hoc)hoc autem
obseruare)fort.obseruari.A.

CAP. XII.
C.12. exactionem facere) exactione
moltationem)multam
CAP. XIIII.
C.14.agnouerit)cognouerit
CAP. XV.
C.15.quidem)ijdem
vt)&
CAP. XVI.
C.16.operat)opera
quas)quod al.vel quas quod in præfatit causis) in præfatas causas fort.A.
oportet)debent
Sed enim neq;) & immaneq; facultas sit)licentia sit
rationes administrationis) ab administratoribus rationes
exigatur)exigat
CAP. XVII.
C.17.alij)alio
mendari)dari postea
pro)ex
rei)nominis
boni operis)bonæ opinionis
CAP. XVIII.
C.18.loci)locis & infr.
desiderauerit)desiderabit
impensis)expensis
CAP. XIX.
C.19 patietur) patiatur
sed & si ex)sed &
CAP. XX.
C.20.maleficijs)maleficia
mittitur)mittetur
impensit)expensis
CAP. XXII.
C.22.vt)&
eos)eosdem
ante)apud
CAP. XXIII.
C.23.vtilitatem)vtilitata
cura &)curet
ceterum)iterum
BASILII.)BELISARII

NO. CXXV.

Nou.125.c.1.Osdroena vel)osroena &.
mandatur)mandaretur
magistrum)magistros
CAP. II.
C.2.ciuilis)sine ciuilis
exigit)exigat
CAP. III.
C.3.conuersari)conseruari
de nulla)nulla
necessitas)necessitatis
aliquem)alium
prouincias)prouinciam
CAP. IIII.
C.4 vt quotiens)quoties
exactores)exceptores

CAP. V.
C.5.haberi)habeantur
CAP. VI.
C.6.vt iudices)& indices
quando)quoniam
vindices procurator) iudices procuratores
non habet)non habeant
CAP. VII.
C.de Iudicibus)iudicibus
liceret)vt liceat
in exilio)in exilium
hæc)hæc nobis
CAP. VIII.
C.8. suscipiant) sibi porrectas suscipiant
apostolos)apochas
in integro)integra
CAP. IX.
C.9.detineant)teneant neque
CAP. X.
C. 10. fugientis persona)fugitiuis personis
fugit)fugiant
mittat)mittantur
qui mandat)cui mandatur
in exilio mandentur) in exiliũ mittantur
CAP. XI.
C.11.ad præcessurem suum)ad processurem. al. à præcessore suo
missas sacras) missa sacra
ista)ista
primũ:& hoc ipsum) hoc ipsũ
CAP. XIII.
C.13.mulierem)muliere
non teneri)tamen non
nisi &c.)desunt in quibusd.
CAP. XIIII.
C.14.tradi)dare
CAP. XIX.
C.19.exarthrare) exarmare. al. exanimare. fortè exartuare pro artuum dissolutione. A.
CAP. XX.
C.20.fures)furibus
membro)membra
sine gladijs)cum gladio
CAP. XXI.
C.21.nulli)nullius
autem)autem bona
habet)habent.al.habeat
tamen)autem
donationibus)donationem
reddi)redditis
& dotibus)& dotem
quartam partem)quartam

NO. CXXVI.

Nou.126.exactionẽ)& actionẽ

NO. CXXVII.

No.127.exiget)exigat fort. A.
non competit)non pati

FINIS.

